

BİRİNCİ BASKI
100.000
ADET

AHMET ALTAN

ÖLMEK
KOLAYDIR
SEVMEKTEN

ROMAN

Ş

EVEREST

1392

AHMET ALTAN

Dört Mevsim Sonbahar (1982), *Sudaki İz* (1985), *Yalnızlığın Özel Taribi* (1991), *Geceyarısı Şarkıları* (1995), *Tehlikeli Masallar* (1996), *Kılıç Yarısı Gibi* (1997), *Karanlıkta Sabah Kuşları* (1997), *Kristal Denizaltı* (2001), *İsyan Günlerinde Aşk* (2001), *Aldatmak* (2002), *Ve Kırar Göğsüne Bastırırken* (2003), *İçimizde Bir Yer* (2004), *En Uzun Gece* (2004), *Son Oyun* (2013).

AHMET ALTAN

ÖLMEK
KOLAYDIR
SEVMEKTEN

Yayın No 1392
Türkçe Edebiyat 513

Ölmek Kolaydır Sevmekten
Ahmet Altan

Editör: Çiğdem Uğurlu
Kapak tasarımı: Adnan Elmasoğlu
Sayfa tasarımı: Zuhâl Turan

© 2013, Ahmet Altan
© 2015, bu kitabın tüm yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

1. Basım: Mart 2015
ISBN: 978 - 605 - 141 - 878 - 0
Sertifika No: 10905

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftelhavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap
facebook.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

ÖLMEK
KOLAYDIR
SEVMekten

*Sana büyük bir sır söyleyeceğim
Kapat kapıları
Ölmek daha kolaydır sevmekten
Bundandır işte benim yaşamaya katlanmam*

Louis Aragon

Bir insan, hayatı boyunca okumayacağı bir mektubu neden hayatı boyunca yanında taşır?

Perdeleri örtölmüş, panjurları indirilmiş bu eski köşkünde, hiç dinmeyen rüzgârların, mevsimine, gününe göre değişen seslerini dinleyerek dolaşıp, bir yüzyılın içine dağılan geniş ailesinin bütün o savaşlara, ayaklanmalara, darbelere, cinayetlere, çileli aşklara karışan ölüleriyle konuşan Osman bu sorunun cevabını arıyordu.

Menteşeleri paslanmış sandıklardan birinde bulup giydiği dedesine ait eski gecelik entarisiyle, yaşlı bir hasta gibi inleyen ahşap köşkün içinde odalardan odalara, salonlardan salonlara, hep aynı soruyu kendi kendine tekrarlayarak geziniyordu.

Dışarıya hiç çıkmıyor, pencereden bakmıyor, çoktan durmuş oymalı duvar saatlerini kurmuyor, zamanı sadece rüzgârın sesinden tanıyordu; küçük çanlar gibi çaldığında bahardı, uğuldadığında kıştı, asabileştiğinde sonbahar gelmiş demekti, fısıltıya döndüğünde ise vakit yazdı.

Bugünle neredeyse bütün ilişkisini kesmişti. Ailesinin sadık adamlarından biri haftada bir uğruyor, evin ve

Osman'ın bütün ihtiyaçlarını karşılıyor, yiyecekleri yerleştiriyor, sonra evin sahibine görünmeden gidiyordu.

Uzun zamandan beri bu belirsiz lo lu un içinde ya ıyordu. Ölülerini bu k  kte bulmuş, onlarla konuşmaya ba lamı , zamanın ve mek nın kaybolduğu başka bir hayata geçmişti. Ölüler ona anlatıyorlardı, bazen yalan söyleyerek, bazen çarpıtarak, bazen yanılarak, bazen tarihleri  a ırarak, bazen yürekte gelen itiraflarla sarsılarak, geçmiş bir hayatı yeniden burada yaratıyorlardı.

Zamanın çatladığı bir çizgiden geçmişe ak mı , o geçtikten sonra çatlak kapan mı  ve Osman geçmişte kalmıştı. Bugünü yaşayanlar için sürekli geleceğe doğru, hep aynı yönde akan zaman, Osman'ın sihirli çatlağının arkasında her yöne doğru esniyor ama hiçbir yere doğru ak mıyordu, bazen ileri, bazen geri gidiyordu.

Esneyen, gevşek ve düzensiz bir zamanın içinde sislerle  evrelen miş olarak ya ıyordu, ölülerini dinliyordu, onlarla konuşuyor, dedikodu yapıyor, meraklı sorularla sırları çözebilmek için uğraşıyordu.

Aklına takılan her soru, ona hayatın en önemli sorusu olarak görünüyor, sorunun cevabını bulduğunda hayatın sırrını da   zeceğine inanarak o sorunun peşine takılıyordu.

Ragıp Bey'in koynunda taşıdığı, hiç a madığı mektupların aslında bir değil    mektup olduğunu geçenlerde   ren mişti. Dilara Hanım arka arkaya    mektup yaz mı ,    ne de cevap alamamıştı.

O mektuplar Ragıp Bey'in ceketinin i  cebinde epriyip sarararak, cephelerden cephelere, şehirlerden şehirlere dolaşıyordu.

Hayatında hiçbir eşyaya değer vermeyen, mala mülke ald ırmayan Ragıp Bey için sahip olduğu en değerli şey bu üç mektuptu.

Bir mektubu değerli kılan nedir, diye soruyordu Osman kendi kendine.

“İçindekiler” diyemiyordu, çünkü o mektupları aldığı andan itibaren göğüs cebinde taşıyan Ragıp Bey bir kez bile açmamıştı zarfları, içlerinde ne yazdığını bilmiyordu.

“Mektubu yazan” dese, Ragıp Bey mektupları yazan kadınla bir daha karşılaşmak bile istemediğini söylüyordu.

Ragıp Bey mektupları açmamıştı, mektupları yazan Dilara Hanım’ı bir daha görmek istemiyordu ama Balkan Savaşı sırasında Çatalca tabyalarının biraz ötesindeki köy evi Bulgar topçusunun ateşiyle isabet alıp yanmaya başladığında zor bela canını dışarı atmış, sonra göğüs cebinde mektupların durduğu ceketinin içerde kaldığını fark edince, kendini tutmaya çalışan çavuşu silkeleyip yere yıkarak alevlerin arasına dalmış, ceketiyile mektupları kurtarmıştı.

Ölümle hayat arasındaki incecik çizginin üstünde iki tarafa da değmeden, zamanın kırılğan dalgalarıyla gezinen bulanık zihni, ölülerinden o savaşı çok dinlemiş, savaşın sahnelerini bomboş salonların geniş duvarlarında defalarca görmüş, defalarca seyretmişti.

O tuhaf yağmurun yağdığı gün Ragıp Bey’in siperlerin üstünde nasıl durduğunu ise hiç unutmuyordu.

Huzursuz bir karmaşayla kaynaşıp duran bulutlar, fosforlu eflatunların, turuncuların, morların, yeşillerin ürkütücü ve uğursuz parıltılarıyla yırtılmış, yağmur yüzüne, binlerce ölünün ve onların içine gömüldüğü çamur yığınlarının rengini an be an değiştirerek yağmaya başlamıştı.

Damlalardan güçlü bir ışık yayılıyordu.

Siperler, siperlerin önündeki çamur topakları, top arabaları, arabaların yanında duran mermi kovanları, yüz-

leri çamurda kaybolmuş ölülerin ıslak saçları, yeni bir saldırı bekleyen askerlerin bıyıkları, ellerindeki tüfekler, yağmurun sürekli değişen rengine bürünüyor, bazen ef-latun, bazen mor, bazen mavi, bazen sarı oluyordu.

Siperlerle, yağmur sularının biriktiği çukurlarla, at ölüleriyle, kırılmış tekerleklerle, tek tük ağaçlarla, saman damlı bir iki boş kulübeyle göz alabildiğine uzanan geniş ve çıplak ova, gökyüzünün renkleri değiştikçe o renklerle birlikte yumuşak bir örtü gibi dalgalanıyor, uzaktan bakan birine bütün ovanın anlaşılmaz ve ürpertici bir ahenkle kımıldadığı hissini veriyordu.

Boz kaputlarının içinde kıvrılmış, kamburlaşmış, duydukları son acıyla bacaklarını karnına çekmiş asker cesetleri, renk değişimleriyle bu harekete katılıyorlar, ovayla birlikte kımıldıyorlardı.

Neferler, gökyüzünü dehşetle seyrediyorlar, hiç görmedikleri renk uğultularının saldırısından korunmak ister gibi siperlerin içine saklanmaya uğraşıyorlardı, gökyüzünü yırtarak fışkıran ışıkların bir işaret olduğuna inanıyorlar ama bunun bir uğursuzluğun işareti olmasından korkuyorlardı.

Ayakta, tek başına siperlerin üstünde durup gökyüzünü ve ovayı seyreden Ragıp Bey, kendisine çarpan her renkle sanki biraz daha irileşiyor ve uzuyordu, bütün ovada ayakta duran tek insan oydu ve kalpağı, saçları, bıyıkları, üniformasıyla bulutlardan yansıyan alevli renklere boyandığında, yanmakta olan bir meşaleyi andırıyordu. Her an bir mermiyle vurulması ya da bir şarapnelle parçalanması muhtemeldi ama kalpağından süzülen yağmur sularının çizgilerinden aktığı yüzündeki sükunet, onun bir savaş meydanında olduğunu unuttuğunu düşündürüyordu.

Daha sonraları, Osman'a, "aslında ölümü de, hayatı da unutmuştum o zamanlar" demişti.

Sevdiği kadının şiddetli bir iştihakla beklediği mutlak aşkı ona verememesi, Dilara Hanım'ın sevgisinde bir eksiklik olduğuna inanması, hep arzuladığı, hep tuhaf bir mahcubiyetle özlediği, hep hayalini kurduğu ve bir gün mutlaka kavuşacağına inandığı saadet duygusunu ondan koparmış, insanlara da, hayata da güvenini kaybetmişti. İstikbalin ona vaad ettiği hiçbir şey yoktu artık, Osman'a "hayat ve insanlar biraz eksik her zaman" demişti, "ne o eksikliği tamamlayacak bir kudretim, ne de hayata ve insanlara, onları o eksiklikleriyle kabul etmeye razı olacak bir düşkünlüğüm vardı."

Dilara Hanım "meselesinden" sonra Ragıp Bey'in hayatını belirleyen kelime "eksiklik" olmuştu, her şeyi sanki bu sözcükle açıklıyor, bu sözcükle anlıyordu. Osman bile o bulanmış zihniyle, bu sözcüğün, hayatın anlamını çözmeye değil, aksine bu saldırgan ruhlu adamın hayatın üstüne kapattığı kalın kapıyı kilitlemeye yarayan bir anahtar olduğunu kavramıştı.

Önceleri, ömrü ölümün kıyısında geçen bir askerin, ölümdeki sonsuz mutlaklığı hayatta da aradığını sanmıştı. O kesinliğin, o karanlık bütünlüğün hayatta da olmasını istediğini düşünmüştü.

Sonra sonra, konuştukça, bu sözcüğün bir çaresizliğin, bir çözümsüzlüğün, derdini anlatamamanın ifadesi olduğunu fark etmişti. Ragıp Bey, sevdiği kadından aynı derecede kuvvetli bir sevgi görmediğine kanaat getirmiş, bütün olanları, doğruluğunu kimsenin bilemediği bu kanaatin ışığında değerlendirmiş ve hayatı da, insanları da eksik bulmaya başlamıştı.

Bir daha asla saadeti bulamayacağına olan inanç sanki onu bütün dünyadan ve insanlardan ayıran bir kedere

dönüşmüştü, hem eksik bir hayatı sürdürmeye razı olan insanları küçümsüyor, hem de onlar kadar rahatça bu eksikliği bir kader gibi göremediğinden onlara imreniyordu.

Zaten o günlerde bütün duyguları birbirlerine düşman gibi içinde vuruşup duruyorlardı, ruhu seyrettiğine benzer bir savaş alanına benzemişti. Dilara Hanım'ın gönderdiği mektupları nereye giderse gitsin, ne yaparsa yapsın daima cebinde taşıyor ama onları bir kez bile okumuyordu, ne onlardan ayrılabilirdi ne onlara bakabiliyordu.

Ölmüş bir kadını seven biri gibiydi ama sevdiği kadın yaşıyordu. Gitse, kapısını çalsa, kendisini içeri alacağını biliyordu, istediği zaman sevdiği kadına ulaşabilirdi ama ulaşacağı kadın onun sevdiği ve istediği kadın olmayacaktı.

O, hayalinde yarattığı, kendi duyguları ve düşünceleriyle benzersiz kıldığı, yücelttiği, bütün insanlardan ayırıp dokunulmaz bir yere koyduğu Dilara Hanım'ı istiyordu, zaaflarıyla diğerlerine benzeyen biri, hayallerini ve umutlarını doldurmaya yetmeyecekti.

Dilara Hanım'a her baktığında, onun yüzünde hep bir eksikliğin işaretini görecekti, gördüğüne de tahammül edemeyecekti; arzu ettiği gibi sevilmemeyi hayatın tabii bir parçası kabul etmek bütün hayatını, istikbalini ve varlığını da sakatlayacak, onu güçsüzleştirecekti. Bütün sevgisine rağmen, Dilara Hanım'ı noksan sevgisiyle kabullenmenin hayatındaki son saadet ihtimalini de yok edeceğini hissediyordu, her ne kadar hayattan vazgeçmiş gibi yaşasa da, içinde bir yerde mutlak bir sevgiyi, mutlak bir saadeti bir gün bulacağına dair bir umut vardı ve onu kaybetmemek için neredeyse insiyaki bir direnişle uğraşıyordu.

Bir hayalinin, gerçekleşmesini beklediği bir umudunun olmasını istiyordu, mutluluğa benzer bir şey için

elindeki son mutluluk umudunu sevdiği kadına bile vermeye razı olmuyordu.

Sevdiği kadınla arasında, aşamayacağı, ortadan kaldıramayacağı bir engel olduğunu biliyordu artık. Kendi hayalinde yarattığı kadını öylesine güçlü bir aşkla seviyordu ki o hayalin kaynağı olan kadın, artık o hayalin yanında zavallı ve sönük kalıyordu. İnsanın hayalindeki kadını kaybetmesinin gerçek bir kadını kaybetmesinden daha acı olduğunu öğreniyordu o günlerde Ragıp Bey; sevillecek bir başka kadın bulunabilirdi ama bir kadından bir hayal yaratmak her zaman kolay olmuyordu.

Dünyanın en iyi mermerini bulduktan sonra kötü bir heykel yapmış bir heykeltıraş gibiydi, heykeli beğenmiyordu ama mermeri de kaybetmişti. Sevdiği mermer sevmediği heykelin içinde saklıydı ve o heykeli her düşündüğünde, kaybettiği ve bir daha asla ulaşamayacağı mermeri hatırlıyor, Dilara Hanım'ın kendisi için mutlak ve kusursuz bir kadın olduğu, o muhteşem hayali yarattığı zamanlar için acı çekiyordu. Geçmişe hapsolmuştu.

Bulutlar yavaş yavaş yeniden gökyüzünün hakimiyetini ele geçirmeye başlamışlardı ama bulutların arasından kainatın derinlerinde patlamış bir volkandan fışkırmışa benzeyen fosforlu renkler birbirlerine karışarak parıldamayı sürdürüyorlar, kendilerini örtmeye çalışan bulutların kenarlarını yaldızlandırıyorlardı; keskinleşen ekim rüzgârıyla hızlanan yağmur yerden gökyüzüne fışkırmış gibi yağıyordu, ovanın çevresi kararmış, ortası ise bir orman yangını gibi aydınlanmıştı.

Bulgarlar nedense iki saat önce top ateşini kesmişlerdi, sessizlik askerleri endişelendiriyordu, Bulgarların bir gece saldırısına hazırlandığından şüpheleniyorlardı. Ragıp Bey onların korktuklarını hissediyordu, bunca yıl bunca

savaşa girmiş çıkmış, defalarca ölüme askerleriyle birlikte yürümüşü ama ilk kez ordunun bu kadar yılgın ve ürkek olduğunu görüyordu. Sayıları düşman birliklerinden daha fazlaydı ama düşmandaki savaşıma isteği onlarda yoktu, bu savaşı kazanacaklarına inanmıyorlardı, ne subaylarına, ne paşalara, ne de padişaha güveniyorlardı.

Ragıp Bey, savaşı kaybettiklerini öfkeyle düşünüyordu, savaş başlamadan bitmiş gibiydi.

Bir gümbürtünün ardından yağmuru yaran bir top mermisinin vınlayarak geldiğini gören askerler siperlere yapıştılar, Ragıp Bey kımıldamamıştı. Mermi, siperlerin on metre önünde etrafına çamurlar sıçratarak kof bir sesle toprağa gömüldü. Ragıp Bey, düşman topçusunun bu gereksiz atışından da, nişancılıktaki beceriksizliğinden de iğrenmiş gibi sağ gözünü hafifçe kısıp Bulgar siperlerine bakmıştı.

Aklından bir an bu tuhaf savaşta ölüp ölmeyeceği geçmişti ama içindeki keder, kezzap dolu bir kuyu gibi her türlü düşünceyi, ölüm korkusu da dahil her türlü duyguyu daha belirlediği anda yakıp yok ediyordu. Daha sonraları Osman'a, "tecrübelerimle şunu söyleyebilirim ki," demişti, "saadet hissi de, keder de aynı şekilde insanı ölüm ve hayat karşısında umursamaz yapıyor."

Cepheye hareket etmeden önce hayır duasını almak için eski kayınbabası Şeyh Yusuf Efendi'ye uğramış, her zaman olduğu gibi dostça karşılanmıştı. Biraz da Şeyh Efendi'ye duyduğu hayranlık ve minnet nedeniyle onun küçük kızı Hatice Hanım'la evlenmişti, bir de çocukları olmuştu ama evlilik daha çocukları olmadan, aslında sona ermişti, Dilara Hanım'a büyük bir aşkla tutulması evliliğinin bitmesine yol açmıştı. Çocukları altı aylıkken menenjitten ölünce aralarındaki son bağ

da kopmuş, genç kadın Evkaf Nezareti'nde bir daire başkanıyla ikinci evliliğini yapmıştı. Çocuğunun ölümünü İstanbul'dan uzaktayken duymuş, hiç kimseye bundan söz etmemiş, doğumundan sonra sadece bir kez gördüğü bebeğin ölümünün gerçekliğini de tam kavrayamamıştı. Şeyh Efendi, bu yaşananların bir kötülükten değil bir çaresizlikten yaşandığını anlayacak biri olduğundan, Ragıp Bey'e hiç sitem etmemiş, onu sorumlu tutmamış, onu affetmiş, bir daha asla bu konuyu onunla konuşmamıştı.

O gün tekkenin bahçesinde dolaşırlarken, Şeyh Efendi, Ragıp Bey'i her zaman şaşırtan haliyle sanki Ragıp Bey'in içinden geçenleri biliyormuş gibi, "insanlardan çok şey beklememeli," demişti, "kul eksikli yaratılır Ragıp Bey."

— Hepimiz bu kadar eksikli yaratıldıysak, bu kadar çok istemeyi nereden öğrendik Şeyh Hazretleri?

— İstemek, demişti Şeyh Efendi, kendi noksanımızı gösterir. Unutmayınız ki bazen diğer insanlardan en çok istediğimiz, onlara en az verebildiğimizdir.

Ragıp Bey inatla başını sallamıştı.

— Doğru söylüyorsunuz da efendi hazretleri, bu bana göre değil, ben kulun noksanını böyle gönül rahatlığıyla kabul edemem.

— Cesaret sizin en iyi bildiğiniz şey Ragıp Bey, bazen tahammül etme cesaretini göstermek de iktiza edebilir, Allah sevgisi mutlaktır lakin bir kulu sevdiğinde onu hatasıyla, noksanıyla seveceksin...

Şeyh Efendi bir an durup içini çekmiş, sonra son cümlesini tekrar ederek konuşmaya devam etmişti.

— Ragıp Bey, kulu hatasıyla, noksanıyla seveceksiniz. Bana sorarsanız sevgi, eksikliğe rıza göstermektir. İnsanın kendine duyduğu aşktır, kulun eksikliğine gösterdiği

tahammülsüzlük. Yüce Rabbim halkettiği bunca insanı hatasıyla, günahıyla, noksanıyla seviyorsa, biz de bir kulu zaaflarıyla sevme kudretini göstermeliyiz.

— Bende o kudret yok Şeyh Hazretleri. Bu da benim eksikim...

— Bu eksiklik başkalarının sizi sevmesine engel olmadı.

Ragıp Bey neredeyse acıyla gülümsemişti.

— Belki de olmuştur...

— Bir imkânsızın peşindesiniz, demişti Şeyh Efendi.

Ragıp Bey, kalender bir şekilde omuzlarını silkmmişti.

— Belki...

Şeyh Efendi sözlerinin bir faydası olmayacağını anlamıştı ama son kez uyarmak ister gibi konuşmuştu.

— Eksikliğe rıza göstermeyen çok acı çekebilir.

— Noksanlığın acısından, yokluğun acısını yeğlerim. Yarım olacağına hiç olmasın.

— Ragıp Bey, kibir insanın hayatını zehirler, Allah'ın verdiği sevme kabiliyetini yok eder, insanı kendi saadeti-nin düşmanı yapar. Kibirden vazgeçmeyen, sadece noksanlıkları, hataları, zaafıları görür, var olanı görüp sevebilmek için tevazu iktiza eder. Biraz affedici olmalı insan...

— Estağfurullah, benim kimseyi affetmek haddim değil. Ama ben bana gelenin tam gelmesini isterim... Yoksa hiç gelmesin.

Şeyh Efendi, Ragıp Bey'in kendi kibrini yenemeyeceğini, affedemeyeceğini, hayatı boyunca hep bir hayali arayacağını, o hayalden azına razı olmayacağını anlamıştı.

Ayrılırlarken, “hayır duam sizinle, Allah yardımcınız olsun” dediğinde, Allah'ın savaştan ziyade hayatta ona yardımcı olmasını, samimiyetle özlediği o saadeti vermesini diliyordu.

O sıralar bu duasının tutacağını bilmiyordu.

Siyah bulutlar birbirlerinin üstünden atlayan iri hayvanlar gibi hızla kabararak ortalarında kalan son ışık huzmelerini de kuşatıyorlar, ovanın ortasında rengi her an değişen bir ışık sütunu bırakıyorlardı, o ışıklı noktanın dışı iyiden iyiye kararmıştı. Ragıp Bey hâlâ siperlerin üstünde duruyor, ovadaki son karaltılara bakıyordu. Küçük kulübecikler, ağaçlar, çamur yığınları, su birikintileri hızla kayboluyordu, varlıkları sürdüğü halde biraz sonra yokluğa karışacaklar ve sabah ışıkları belirene kadar görünmeyeceklerdi.

Birden Bulgar siperlerinden ardı ardına kızıl alevler fışkırmaya başladı, alacakaranlık, namlulardan fırlayan top mermilerinin bir an kıpkızıl gözüken ışıklarıyla dilimlere ayrılıyordu, korkunç bir gümbürtü ovayı sarsıyordu, mermiler siperlerin önünde patlıyordu. Bir tanesi siperlerin arkasına düştü, Ragıp Bey askerlerin çığlıklarını duydu, siperin içine atlarken, çavuşa, “git bak bakalım” diye bağırdı, “kaç vuruğumuz var.”

Biraz sonra çavuş siperlerin içinden iki büklüm koşarak geldi.

— Üç yaralı var ama mühim şeyler değil, dedi.

Top ateşi devam ediyordu.

Ova simsiyah olmuştu, bulutların arasındaki küçük çatlaklardan sızan ışıklar yere ulaşmadan havada asılı kalmışlardı.

Çavuş, “bunlar gece taarruzuna mı hazırlanıyorlar acep” dedi.

— Asker hazırlıklı olsun, hepsine süngü taktır.

— Taktırdım kumandanım... Yalnız asker aç... Öğlen karavanası gelmemişti, bu bombardımanda akşam karavanası da gelmez artık.

— İki öğün atlamakla kimse acından ölmez. Siz savaşı unutmuşsunuz bakıyorum, aklınız karavanada olduğuna göre...

— Değil kumandanım, unutmaktan değil de...

Çavuş sesini alçaltarak devam etti:

— Askerin maneviyatı pek sağlam değil kumandanım. Zaten yağmurdan ıslak sığana döndüler, bir de açlık...

Ragıp Bey dönüp çavuşa öyle bir baktı ki o karanlıkta bile çavuş o bakışları görüp sustu.

Bulgar topçusu gece yarısına kadar hiç durmadan sipherleri bombaladı, askerler tüfeklerine sarılıp çamurlara yapışarak, bombardımanın dinmesini beklediler. Bombardımanın ardından bir gece saldırısı geleceği endişesi, top mermilerinden daha ürkütücü gözüküyordu.

Ordu, imparatorluğun art arda yaşadığı çalkantılardan yorulmuş gibiydi, askerin şevki çoktan kırılmış, yılgınlık savaşın ilk gününden yayılmıştı, karavanaların zamanında yetişmemesi, erzağın gelmemesi, birlikler arasında haberleşmenin düzgün biçimde bir türlü kurulamaması, bazen topların başka, mermilerin başka yere yollanması, hatlar arasındaki ilişkilerin kaybolması, subayların sinirliliği, paşaların kendi aralarındaki anlaşmazlığı, birçok paşanın daha savaş başlamadan bunun bir faciayla biteceğine inanması, orduyu savaşa girmeden tüketmişti.

Ragıp Bey, imparatorluk tarihinin en büyük askeri facialarından biriyle karşılaşmak üzere olduklarını hissediyor, öfkeleniyor, bu büyük yenilgiyi görmektense bir an önce saldırı emri alıp, Bulgar toplarının üstüne yürümek istiyordu.

Baştan aşağıya çamura bulanmış vaziyette, kaşlarından, bıyıklarından, aralarına bir iki beyaz telin karıştığı iki günlük sakalından çamurlu sular akarken, o top

ateşinin altında öfkeden ve kederden yanıyordu. Hayatı imkânsızlıklarla kuşatılmış gibiydi, ne bu savaşın sonunu, ne kendi istikbalini değiştirecek gücü vardı. Kendisinden en küçük teselliye bile esirgeyen, her türlü ümidini kıran, hayallerini yok eden hayatı düşman gibi görüyor, kendini aşağılanmış, yenilmiş, terk edilmiş hissediyor, farkına varmadan, kendisini bütün bunlardan kurtaracak onurlu bir ölümü, savaş meydanında alacağı ölümcül bir yarayı özlüyordu.

Geceyi o çamurlu siperlerin içinde geçirdi. Arada bir daldığında, bir karanlığın içine düşüyormuş duygusuyla silkinerek uyandı. Onu o kadar kederlendirenin, savaşın akıbetinden çok Dilara Hanım'ı kaybetmek olduğunu alttan alta hissetmesi de öfkesini arttırıyordu. Dilara Hanım, onun istediği, beklediği kadın olarak karşısına gelebilse, zamanı geriye çevirebilse, o mermeri yeniden dokunulmamış bir halde ele geçirebilse belki savaş meydanındaki yenilgiye bu kadar aldırmayacaktı ama çekiç inmiş, mermer kırılmıştı.

Kendi çevresine aşamayacağı bir ateş çemberi kuran zavallı bir akrep gibi kendini imkânsızlıklarla çeviriyor, sevdiği kadına ulaşmasını kendi varlığıyla engelliyor, sevdiği kadınla yeniden birleşmesini kendisi imkânsızlaştırıyor ve yarattığı bu imkânsızlık ne tuhaftır ki duyduğu özlemi daha da arttırıyordu. Yeniden Dilara Hanım'la birleşebileceğini düşünse, bu imkânsızlığı ortadan kaldırsa belki onu daha az özleyecek, daha az kederlenecekti ama sevgisi ile yarattığı aşılmaz engel arasında sıkışmak onu anlaşılmaz bir biçimde sevdiğine daha fazla bağlıyordu.

Osman, kendisini çevreleyen ölümler kalabalığıyla, kısa bir zaman sonra ölecek o askerlerin yattığı siperleri seyrediyor, Ragıp Bey'in kederiyle kederlenerek, yanında du-

ran Dilara Hanım'ın şeffaf ve kırılğan bedenine, öldükten sonra bile yüzünden eksilmeyen alaycı gülümsemesine bakıyordu.

Dilara Hanım, Osman'ın kendisine baktığını görünce, alaycı gülümsemesini hiç bozmadan konuşmaya başlamıştı ama Osman o alaycılığın altındaki acıyı hissetmişti.

— Ben, demişti Dilara Hanım, Ragıp Bey'i çok sevdim ama kendim gibi sevdim, o ise benim onu onun gibi sevmemi istedi, herkesin kendince sevebileceğini hiç anlamadı, benim hayatımı da, kendi hayatını da mahvetti.

Bu sözleri duyunca Osman'ın yüzünde o yarı deli insanlara mahsus neredeyse düşmanca gülümseme belirmişti, o andaki ağır kederine rağmen Ragıp Bey'in hayatının mahvolmadığını, onun saadeti hiç beklemediği bir zamanda bulacağını biliyordu çünkü.

Bunu Dilara Hanım'a söylemeyi bir an aklından geçirdi ama sonra vazgeçti.

Dilara Hanım'ın alaycılığının kendisini daha fazla kızdıracağı bir zamanda bunu ona söylemekten daha fazla zevk alacağını düşünmüştü.

Gemi, burnu döndüğünde şehir sislerin arkasından çıkıverdi, Nizam kendisini bekleyen şehre aynı babasının seneler önce baktığı gibi, terk edeceğini daha baştan bildiği güzel bir kadına bakarcasına, merakla ama hayatında hiçbir yeri olmayacağını bilmenin gizli küçümsemesiyle baktı. Şehir, seneler önce babasını karşılayan beyaz karlar altındaki oymalı bir danteli andıran o çiçek, deniz, meyve ve zift kokulu şehre hiç benzemiyordu; kirli bir yağmurla kararmış, kubbelerden, minarelerden, tepelerden oluşan ince silueti yağlı bir dumanla parçalanmış, denizleri ışığını kaybedip solgun bir kurşuniliğe bürünmüştü, her yanı hastalık, ölüm ve kireç kokusuyla sarılmış, sokakları ve köprüleri hastalarla ölüleri taşıyan kağıt arabalarıyla dolmuştu, kalabalıkların uğultusu bunaltıcı bir sessizliğin altında ezilmişti.

Şehir hastaydı.

Annesinin güzelliğiyle babasının soyluluğunu birleştiren yakışıklı yüzüne, ruhundaki bencilce ve aldırılmaz sevecenliğin kattığı sevimlilik, Nizam'a her türlü kadını kendine çeken bir cazibe kazandırıyordu. İnsanlardan hiçbir şey istemeyen ve onlara hiçbir şey vaad etmeyen

uzaklığının altındaki, hayatın bütün zevklerini ele geçirmek için hissettiği çocukça ve saf oburluk, bu tuhaf çelişki, bütün çelişkiler gibi insanların onunla alakadar olmasına yol açıyor; o yakışıklı yüzün, kibar sevecenliğin, eğlenceli aldırmaazlığın, her şeyi her an bırakıp gidecek gibi duran ve gerçekten de gidebilecek olan serazat ruhun, bu, biraz sığ ve parlak görüntünün ardında ele geçmez bir karanlığın yattığı duygusunu uyandırıyor ve ona rastlayan insanlar, içlerindeki o garip ve anlaşılmaz içgüdülerle, ele geçemez olanı ele geçirebilmek için onun etrafında dolaşmaktan kendilerini alamıyorlardı.

Şehrin ölüm kokan rüzgârını, geniş ve aydınlık alnında hissederek geminin küpeştesinden bakarken de etrafında çoğunluğu güzel kadınlardan oluşan bir kalabalık vardı. Genellikle o kadınları, babaannesinin yanında Paris'te yaşarken edindiği inceliklerinin, günah şehrinin arka sokaklarında dolaşırken kazandığı bıçkınlığının ve fitratından gelen neşeli şakalarının harmanıyla eğlendiririrdi ama gemi şakırtılarla demir bıraktığı sırada kendisini bekleyen kaderin, işleyeceği o korkunç cinayetin kokusunu almış gibi biraz dalgın ve suskun şehri seyrediyordu.

Limana bakarken kendisini karşılamak için gelen babasını gördü. Hikmet Bey, kendisi Paris'ten geldiğinde babası kendisini nasıl karşılamaya geldiyse oğlunu öyle karşılamaya gelmiş, arabasının yanında babasının kendisini beklediği gibi oğlunu beklemişti; oğulun küpeşteden limana bakışı, babanın bekleyişi aynı geçmişte yaşandığı gibiydi, sanki geçmiş bugüne aksetmiş, her şey iki kış sabahı gibi birbirine benzemişti; her şey aynıydı ve bu benzerlik öylesine benzemezlikler taşıyordu ki içinde, eğer birisi bu iki olayı da izleyebilmiş olsaydı, bu benzerlikle benzemezliğin bir arada, iç içe ortaya çıkışında ürkütücü bir şeyler bulabilirdi.

Hikmet Bey, artık genç bir adam olan oğlunun, başında gemide kendisine verilmiş ve taşımakta acemilik çektiği eğreti fesi, astragan yakalı uzun siyah paltosu, güderi eldivenleri, züppece salladığı gümüş saplı bastonu ve aydınlık gülüşüyle kendine doğru geldiğini gördüğünde, bir oğulu görmüş olan babanın sıradan sevincinin yanı sıra garip bir içsıkıntısı hissetti, oğlunun bir züppeden daha fazla bir şey olmasını umutsuzca beklediğini ve bunun öyle olmamasına üzüldüğünü fark etmişti. Hem bu gerçeğe, hem de oğlu için böyle hisler beslemesine üzülmüştü ama bir yandan babasının da kendisini uzun yıllardan sonra gördüğünde aynı duyguları hissetmiş olduğunu anlamış, bu, hem ona zamanın nasıl insafsızca geçtiğini, bu zaman içinde neler yaşandığını hatırlatıp hüzünlendirmiş, hem de oğlunun da kendisi gibi değişebileceğini umdurmuştu.

Karşı karşıya durduklarında bir an ne yapacaklarını bilemedikleri bir acemilikle birbirlerine baktılar, Nizam el sıkışmak için babasına elini uzatırken Hikmet Bey, biraz önceki duygularını tamamen unutarak gerçek bir baba sevgisiyle oğluna sarıldı.

— Hoşgeldin oğlum... Nasılsın? Nasıl geçti seyahatin?

— Mersi, iyiyim... İyi geçti, Sicilya açıklarında biraz deniz yaptı ama umumiyetle iyiydi.

— Hadi gel, arabaya binelim. Hava soğuk.

Arabaya binerlerken Nizam arkasına, bir şey görmek ister gibi bakıp, “nedir bu koku,” dedi, “ne tuhaf bir koku.”

— Ölüm kokusu oğlum. Şehirde kolera salgını başladı ama bu herkesin bildiği lakin konuşulması yasak bir sır. Bütün hastaneler, parklar, hatta camiler kolera hastalarıyla dolu...

— Ne diyorsunuz...

Hikmet Bey, Nizam'ın dizine yavaşça vurarak, şefkatle onu yatıştırmaya çalıştı.

— Korkma, biz lazım gelen bütün tedbirleri aldık, zaten hastalık daha ziyade şehrin bu tarafında. Bizim oralar nispeten daha emniyetli...

Onlar konuşurlarken, arabacı, Nizam'ın bavullarının arabaya yerleştirilmesine nezaret ediyordu. Hareket edecekleri sırada, arabanın yanından bir piyade birliği ağır adımlarla, zorlukla yürüyerek geçti, askerlerin avurtları çökmüş, yüzleri kara sarı bir renk almıştı; onları cepheye götürecek trene binmek üzere istasyona gidiyorlardı. Hikmet Bey, oğlunun askerlere baktığını görünce açıklamayı yaptı.

— Cepheye gidiyorlar...

— Bence hastaneye gitseler daha iyi... Bunların yürüyecek mecali yok, nasıl savaşacaklar...

— Maalesef onların da çoğu hasta oğlum. Zaten salgın cepheye gitmek üzere İstanbul'da toplanan birliklerde başladı.

— Bunları hasta hasta mı cepheye gönderiyorlar? Ama baba, buna nasıl müsaade ediyorlar... Savaş meydanlarını hastane, Bulgarları da doktor mu zannediyor sizin kumandanlar? Doğrusu, Osmanlı'ya hasta adam derken, bunu mecazi anlamda söylediklerini zannediyordum, bir hakikat olabileceğini düşünmemiştim.

Hikmet Bey, oğlunun sözlerine cevap vermedi, Nizam'a böyle konuşmanın tehlikeli olabileceğini, Osmanlı'nın payitahtında bu tür sözlerin insanın başına bela getirebileceğini söylemekten utandığı için susuyor, oğlunun da susmasını bekliyordu. Oğlunun hasta askerler için en küçük bir üzüntü bile hissetmemesi onu şaşırtmıştı.

Sözü değiştirmek için, Nizam'ın geleceğini bildiren telgrafını aldığından beri aklına takılan soruyu sordu.

— Ne oldu annemle aranızda, niye böyle apar topar, en muhataralı günlerde buraya yolladı seni?

Nizam gülümseyerek omuzlarını silkti.

— Kont de Serebrac zamanından önce eve döndü diye babaannem bana kızdı.

Hikmet Bey şaşkınlıkla baktı oğluna.

— Kont döndüğünde ben henüz onun yatak odasını terk etmemiştim...

Hikmet Bey gülmemek için dudaklarını ısırarak önüne baktı ama gülme isteğinin ardında onu tedirgin eden, sıkıntıya benzer hafif bir huzursuzluk vardı, Nizam'ın nüktelerini biraz fazla bencilce ve vahşi bulmuştu; bu sereserpe ortaya serilen bencilliğin ve aldırmazlığın aslında hayatın darbesini yememiş olmaktan kaynaklandığını çok iyi biliyor, oğlunun içten içe, alay ettiği insanların durumuna hiçbir zaman düşmeyeceğine inandığı için böylesine insafsızca konuşabildiğini seziyordu. Bu inancın, insanı ne kadar güçsüz ve hayatın darbelerine açık tutabileceğini de görüyor ama bunu oğluna anlata-mayacağını, oğlunun bu tür sözlere kulak asmayacağını da kestiriyordu.

Her genç gibi, onun da kendini dokunulmaz ve yaranlanmaz zannetmesinin Nizam'ı nasıl tehlikelerin kucağına atabileceğini, nasıl her türlü darbeye karşı korumasız bırakabileceğini, kendini sakınmaya vakit bulamayacağını, yiyeceği ilk büyük sillede nasıl sallanacağını, şu anda sahip olduğu güven derecesinde büyük bir güvensizliğe yuvarlanacağını görebiliyordu. Kendisini, bunların babaca abartılmış vehimler olduğuna inandırıp, gördüğünü unutmaya çalıştı ve bunu başardı.

Şehrin yağmurla ve kederle kararmış ıslak sokaklarında hızla ilerlemeye başladılar, atlar bir şeyden kaçma-

ya çalışır gibi kendiliklerinden ileri atılıyorlar, sanki bu sokaklardan bir an önce kurtulmak istiyorlardı. Yangın yerlerinde, cami avlularında, parklarda, bakımsız kıyafetleri, solgun yüzleriyle hasta askerler inleyerek yatıyor, önlerinden geçen arabalara sanki kendilerine yardım edecek birini getirecekmiş gibi yalvaran gözlerle bakıyorlardı, araba geçerken hafifçe yerlerinden doğrulmaya çalışıyor, geçtikten sonra gene yerlerine uzanıyorlardı.

Kirli sarı bir bulut gibi şehri sarıp, arnavut kaldırımlarına, yapraklarını dökmüş çıplak ağaçlara, binalara, duvarlara, toprağa, denize sinen yapışkan bir ölüm kokusunun arasından dörtünale, çamurlar sıçratarak giderlerken, sarsılan arabanın içinde Hikmet Bey, sezdirmemeye çalışarak oğlunu inceliyor, şu kısacık karşılaşmada kendisini bu kadar çok üzen şeyin ne olduğunu kavramaya çalışıyordu. Nizam, babasının huzursuzluğunu ve aklından geçenleri hissetmişti. Daha sonraları Hikmet Bey, oğlunun bu ürkütücü yeteneğini şaşkınlıkla ve hayranlıkla karışık bir tedirginlikle keşfedecekti.

Nizam, etrafındaki insanların bütün duygularını hatta düşüncelerini sezebiliyor, sanki insanların her duygusu çevrelerine gizli bir renk dalgası yayıyormuş da bu renkleri sadece onun gözleri görüyormuş gibi daha onların yüzüne bakar bakmaz, bazen daha yüzlerine bile bakmadan anlayabiliyordu. Sanki ruhu şiddetli bir sarsıntıyla çeşitli yerlerinden çatlamış, insanların duygularının kendi ruhuna akabilmesi için kanallar açılmıştı. Bu kadar aldırılmaz duran bir insanın, çevresindeki her duyguyu böylesine keskin bir güçle hissedebilmesindeki çelişki Hikmet Bey'i daha ilk günlerden afallatmıştı ama günler geçtikçe oğlunun bir tezatlar yumağı olduğunu, varlığının birbirine benzemez çelişkilerle yoğrulduğunu görmüştü. Babaca bir içgüdüyle

korkmuştu. Sıradan, züppe bir görüntünün altında kaynaşan karmaşa onu ürkütmüştü.

Kendi babasını, Abdülhamid'in doktoru ve sırdaşı olan, padişahla gittiği sürgünde ölen Reşit Paşa'yı düşünmüş, kendisini düşünmüş, birbirlerine hiç benzemez gözüdürken bile aralarındaki benzerlikleri hatırlamıştı; Nizam ise ikisine de benzemiyordu, aynı kökten geldikleri halde birbirlerinden kopmuşlardı, art arda birbirine benzer insanların çıkacağı bir çemberin dönmesini beklerken birden çember parçalanmış, bambaşka biri çıkmıştı ortaya. Hikmet Bey eski karısı Mehpare Hanım'ı hatırlayarak, oğlunun eski karısına benzeyip benzemediğini anlamaya çalışmıştı; bencilliği, küstahlığı, züppeliği benziyordu belki ama bunlar dış görünüşteki benzerliklerdi ve oradan öteye bir benzerlik de bulunmuyordu.

Aslında Nizam, Hikmet Bey'in tanıdığı hiç kimseye benzemiyordu, bir sabah aniden evinin içinde beliriveren bir yabancı gibiydi, kimseyle bir benzerliği, bir ortaklığı yoktu, ortaklık kurmak, yakınlaşmak için bir çabası da bulunmuyordu ama hayret uyandıran bir kolaylıkla insanlar onu seviyorlardı.

Öylesine hiçbir şeyi mühimsemeyen, hiçbir şeyi kıymetli bulmayan, hiçbir şey için mücadele etmeyen, insanların ihtiraslarına bigane bir sevimliliği vardı ki onu sevmemek mümkün değildi, hangi dala konacağına aldırmayan parlak kanatlı bir kuş gibi hayatın içinde uçuyor, o anda ilgisini çeken her ne ise onunla alakadar oluyor, ilgisini çeken insanı ya da eşyayı bir anda dünyanın merkezi haline getiriveriyordu.

Hayatın içinde hangi yöne gittiğine aldırmadan yuvarlanıyor, her eğimden aşağıya akmaya hazır gözükiyordu, nereye gideceğinin bir önemi yoktu, karşılaştığı yollar

arasında bir tercih yapmıyor, kendisine hiçbir yasak koymuyordu, hayatta her şey mümkündü onun için.

Bir seferinde, Hikmet Bey geceleyin hep yaptıkları gibi Dilevser’le yatmadan önce dertleşirken, “insanları güçlü kılan, onların bir amacı, bir inancı, kıymetli bulduğu ölçüleri, dokunulmaz kutsallıkları, bağlandığı başka insanlar olmasıdır,” demişti içini çekerek, “bunlara sarılır ve bizi utandıracak hatalara kaymaktan kurtuluruz ama Nizam’da bunların hiçbirisi yok, hiçbir şey kutsal değil, kıymetli değil onun için, tutunabileceği bir dal parçası yok, bu onu çok güçsüz kılıyor, beni de çok korkutuyor, her an kötü bir haber alacağım endişesiyle yaşıyorum.”

Hikmet Bey, bunları söylerken kendi tecrübelerinden, yaşadıklarından yola çıkıyor; bütün yaşadıklarından sonra utanç verici bir sondan, şerefini kaybetmekten, adını kirletmekten, korkaklık uçurumunun kenarında ayağı sürçtüğünde oraya düşmekten, kendisini inandığı düşüncelere olan sadakatinin, ailesinin adına duyduğu bağlılığın kurtardığına kani oluyordu. Kendisi de, babası Reşit Paşa da, zaaflarını aşabilmek için hayatlarında kendilerinden daha önemli gayeler yaratmışlar, o kutsal gayeler sayesinde zaaflarının tuzağına düşmekten kendilerini koruyabilmişlerdi ama Nizam’ın tutunabileceği bir gayesi, bir inancı yoktu. Başka hiçbir şeyi kendinden daha değerli bulmuyordu, bütün duygularını alabildiğine yaşama hürriyetini kendine neredeyse müstehcen bir keyifle bağlılıyordu.

Anlaşılması zor bir insandı, duygularından, düşüncelerinden hiç söz etmez, sadece hafif konulardan konuşup şakalaşırdı, Hikmet Bey’e oğlu ilk zamanlarda sınırları belirsiz bir çöl gibi gözükmüş, onu değerlendirmek için nasıl bir ölçü kullanması gerektiğini bir türlü kestirememişti.

Daha ilk karşılaşmalarında içinde beliriveren endişe ise hiç dinmek bilmemiş, Hikmet Bey, tuhaf bir önseziyle zor zamanlar yaşayacaklarını hissetmişti.

Eve vardıklarında Dilevser'i salonda elinde bir kitapla kendilerini beklerken bulmuşlardı, her zaman olduğu gibi bir parmağını kaldığı yeri kaybetmemek için sayfaların arasına sokmuştu, böyle durduğunda kitap vücudunun bir parçası gibi görünüyordu.

Daha karşılaştıkları anda Nizam, geniş bir gülümsemeyle sanki biraz önce ayrılmışlar gibi "bonjour Dilevser" diyerek elini uzatıp genç kadına doğru yürümüştü ama Hikmet Bey, oğlunun güzel yüzüne yayılan gülümsemesinin orta yerinde duran ve büyümüşe benzeyen gözlerinin tuhaf bir derinlik kazandığını ve Dilevser'e onun bütün ruhunu okuyabilmek ister gibi baktığını görmüştü. Bakışlarında başka bir seyyareden gelmiş bir canlıyı hatırlatan yabancı bir ifade vardı, Hikmet Bey'in daha önce hiç görmediği, görende saklanma arzusu uyandıran bir ifadeydi bu.

Dilevser, hülyalı genç kızıdan bir konağın hanımefendisi olan olgun bir kadına doğru değişimin ortalarında bir yerlerdeydi, ince bedeni hafifçe kalınlaşıp kadınlaşmıştı, yüzünde annesi Dilara Hanım'ı andıran bir güven belirmişti, çizgilerindeki soylu kibarlık daha belirginleşip yerleşik hale gelmişti, sırtını daha dik, başını daha yukarda tutuyor, emir vermeye alıştığı anlaşıyordu.

Evlendikten sonra bir erkeğin ve bir evin sorumluluğunu alan genç kadınlarda rastlanan içten içe bir muziplik, bir oyunbazlık taşıyan biraz çocuksu bir gurur da fark ediliyordu bakışlarında; tavırlarında yeni rolüne henüz alışamayan, her an gülmeye hazır bir aktrisin belli belirsiz yapmacıklığı da seziliyordu; Nizam bunların

hepsini aynı anda gördü, bunların çoğu onun daha önce görmediği, tanımadığı ifadeler olduğu halde bütün gördüklerini rahatlıkla kavradı ama bir kişilikten bir kişiliğe geçişte görülen ifade dalgalanmalarının altında garip bir huzursuzluk kıpırtısının kokusunu da aldı, bunun hiçbir belirtisi yoktu ama Nizam hissettiği duygunun karşısındaki kadının içinde bulunduğuna emindi.

Dilevser, “nasılsınız Nizam” diyerek üvey oğlunun elini sıktı, aynı yaşlarda olmalarına rağmen tavrında Nizam’dan daha yaşlı olduğuna inanan, onu bir çocuk gibi gördüğünü hissettiren bir yukardanlık vardı.

— Seyahatiniz nasıl geçti?

— Eğlenceliydi ama doğrusu ben seyahatlerden pek fazla haz etmediğimi anladım. Hele gemilerden hiç. Ben burada ineceğim diyemiyorsun, karar değiştiremiyorsun, bir kalabalığın parçası olmaktan kurtulamıyorsun, kalabalıklardan sıkılmam, lakin kendi kalabalığımı tercih etme hürriyetimi korumak isterim.

Nizam durup ekledi.

— Kısa bir soruya uzun bir cevap oldu, değil mi? Yorgun olduğumda uzun konuşuyorum böyle. Müsaadenizle biraz dinleneyim, daha sakın olurum.

Dilevser, çocuğunu hoş gören bir anne gibi gülümsedi.

— Tabii, odanız hazır zaten, siz istirahat edin. Akşam yemeğe annemi de davet etmişim, dört kişi sizin için fazla kalabalık sayılmaz umarım?

Dilevser kendini tutamayıp son cümleyi söylediğine pişman oldu, bir pembelik yayıldı yüzüne.

Nizam kinayeyi anlamamış gibi yaptı.

— Öyle seçkin bir sofrada benden başka kalabalık yapacak kimse olmaz, bana da biraz tahammül edersiniz artık.

Hikmet Bey'i bir an telaşlandıran bu iğneleyici konuşmalara rağmen Dilevser, kabalık sayılmasından korkmadan takılabileceği, iğneleyebileceği, şakalaşabileceği genç bir insanın eve gelmesine sevinmişti. Bir münzevi gibi bütün insanları kendinden uzak tutarak yaşadığı çocukluk çağlarında ne genç ne de yaşlı bir arkadaşına ihtiyaç duymuştu ama aniden gerçek hayatın içine katılıp konağın hanımı olunca, hiç tatmadığı o gençlik konuşmalarını, avare sohbetleri, kimsenin alınmayacağı şakalaşmaları, tam da neyi özlediğini bilmeden özlemişti.

Hikmet Bey'le edebiyat konuşmaktan, felsefi sohbetlerden, annesinin de katıldığı yemeklerde yapılan siyasi münakaşalardan sıkılmamıştı, bu konuşmaları seviyordu, Hikmet Bey de konuşma aralarına sıkıştırdığı beklenmedik nüktelerle genç kadını güldürüp eğlendirirdi ama bütün bunlarda gene de zaman zaman hissedilen bir eksiklik vardı. Dilevser farkında değildi ama bu yeni hayatında kendisine verilen ağırbaşlı genç kadın rolünü severek oynarken, bazen merdivenlerden koşarak inivermek, bahçıvanın Arnavut şivesini taklit edivermek, Hikmet Bey'in soylu zarafetini bir şaka konusu yapıvermek ihtiyacı duyuyor ancak kendini tutuyordu. Bir kedi yavrusu gibi bazen yaşlılarıyla birlikte oyunlara dalmak, bir yumağın ardında koşmak istiyordu, bunları yapamaması fitrattan ağırbaşlı bir kız olduğu için hayatında önemli bir mesele yaratmasa da, kendi yaşında biriyle seresperpe konuşmak Dilevser'in hoşuna gitmişti. Gençlere mahsus o manasız, manasız olduğu kadar da eğlenceli konuşmaları yapabileceği biri nihayet geldiği için sevinmişti.

Nizam odasına girdiğinde, önce tam ortadaki, dev bir şekerleme kutusunu andıran lacivert pembe çini sobayı gördü. Yanan sobaya sıcak olduğunu bile bile parmakla-

rının ucuyla hafifçe dokundu, parmakları yanınca elini hızla çekti. Pencerenin yanına yürüdü. Bakımlı bahçenin ağaçları yapraklarını dökmüştü, çiçekler yağmur rengine bürünmüştü, gül yataklarındaki fidanların üstünde zamana dayanan birkaç gül İstanbul'da olduğunu hatırlatmak ister gibi hüznünlü bir vakarla duruyorlardı, yakında öleceklerini düşündü, şehre iner inmez duyduğu ölüm kokusu sanki içine işlemişti, bu şehri, evi, odayı hatta babasını yadırgamış, daha şimdiden Paris'i, eğlenceleri, ıııklı caddeleri, konyak kokan sıcak kafeleri, kadınları, neşeli suareleri özlemişti, bu şehirle de, bu şehirde yaşayanlarla da ortak bir yanı yoktu.

Yalnızlığa alışkındı, kalabalıkların ortasında bile tek başına yaşar, kararlarını tek başına alır, kendini bir ketumiyet kalesinin içinde herkesten gizlerdi ama birçok yalnız gibi o da yalnızlığını saran, yalnızlığının parçası haline gelen evi, sokakları, şehri, insanları hep etrafında görmek isterdi. Onlar yalnızlığını azaltmaz ama yalnızlığını hayatının içine daha güvenilir bir halde yerleştirirlerdi; şimdi alıştığı yerden koparıldığında sanki yalnızlığını da kaybetmişti, onunla birlikte kendisini de kaybolmuş, eksilmiş, güçsüzleşmiş hissediyordu.

Pencerenin kenarındaki iri deri koltuğa oturup, ayaklarını uzattı, kendi kendine gülümsedi, onu seyreden biri olsaydı onun odasını, çevresini sevdiğini, hayatından memnun olduğunu düşünürdü ama Nizam o andaki güçsüzlüğüyle içten içe alay ediyor, başkalarının güçsüzlüğü gibi, kendi güçsüzlüğü de ona hem acıklı, hem gülünç gözüküyordu.

Güçsüzlük onun tahammül edebileceğı bir his değildi, yuvasında yılan gören bir kartal gibi öfkelenir, saldırma-ya hazırlanır, saldıracak kimseyi bulamazsa kendi kendi-

ni, bazen yüksek sesle konuşarak aşağılar, kendisiyle alay eder, hırpalardı. Güçlü olmanın onun için bir ehemmiyeti yoktu ama güçsüzlüğü çirkin bulurdu.

Daha sonraları Osman'a, "o anda oradan kaçıp gitmek istedim," demişti, "gidebilecek bir yerim olsaydı bir an bile durmaz giderdim, yeniden Paris'te olabilmek için hayatımdan birkaç seneyi gözümü kırpmadan verirdim."

Babasının da İstanbul'a Paris'ten ilk geldiğinde aynı duygulara kapıldığını, aynı yalnızlığı hissettiğini bilmediği gibi, İstanbul'un onu da içine çekeceğini, onu bir parçası yapacağını da o sıralarda bilmiyordu.

Eve girer girmez hissettiği mutlu ve sakin hava da onun yalnızlığını arttırmıştı. Mutsuzluğun bütün yabancıları içine almaya hazır davetkârlığına rağmen mutluluğun başkalarına kapalı olan kapıları, ona dışarda kalacağını, bu mutluluğun bir parçası olamayacağını, burada fazla olduğunu düşündürmüştü.

Birden Rukiye'yi, ablasını özledi, yanında kendisini yalnız hissetmediği, yabancılık duymadığı, güçsüzlüğe katlanabildiği, sığınmaktan gocunmadığı tek insan oydu, çocukluğundan beri ablasına garip bir hayranlıkla bağlıydı, birbirlerine benzememeleri aralarındaki bağı daha da güçlendiriyor, Rukiye'nin kararlı, başeğmez, mücadeleci kişiliğiyle Nizam'ın aldırmaz, hayatı ve insanları dövüşmeye bile değer bulmaz, serazat kişiliği birbirini tamamlıyordu.

Sıkıldığı zamanlar hep yaptığı gibi biraz uzanıp kestirmeye karar verdi, elbiseleriyle yatağın üstüne uzandı, biraz sonra uyuyacağını ve daha sonra kendini daha iyi hissederek uyanacağını biliyordu, uyku çocukluğundan beri en sağlam, en güvenilir sığınağıydı, bunaldığında oraya kaçır, rüyalarına gizlenir, binbir maceranın yaşan-

dığı o masal dünyasındaki seyahatinden hayata daima daha güçlenmiş olarak dönerdi.

Uyandığında hava kararmıştı, oda, çini sobanın kapısından sızan ışıkla kızılımsı bir karanlığa bulanmıştı, ellerini başının altına koyup tavana baktı, yalnızlığı ilk kez bu kadar keskin bir şekilde ve babasının evinde hissediyordu. Bu yalnızlık yabancı bir evde böylesine yoğun bir şekilde hissedilmezdi belki, oradan çıkmak, yakınlarına, dostlarına kavuşmak, paylaşmak, eğlenmek ümidi yalnızlığı azaltırdı ama burada, kendisine en yakın olması gereken insanın evinde, en yakınıyla arasındaki kapatılamaz mesafeyi görmek, başka insanları, dostları, hatta neredeyse tüm hayatı ondan uzaklara itiyor, onda pek de gerçek olmadığını bildiği bir çaresizlik duygusu yaratıyordu.

Uyumak bile bu kez onu yatıştırmamıştı. “Bütün çocuklar, denize akan nehirler gibi babalarına akmak, onlara kavuşmak, onlarla bütünleşip, onların gücünü kendi yanlarında hissetmek isterlermiş meğer,” demişti daha sonra Osman’a, “babasıyla uzak olmak hayata da uzak olmak manasına geliyormuş. Babanı ya inkar edip bunun gücünü içinde hissedeceksin ya da babanla kaynaşacak, onun gücünü kendine katacaksın, ortası yok bunun, bir babayla bunun dışında bir rabıta kurmak yoruyor insanı, yalnızlaştırıyor.”

Aslında her türden yakınlık gösterisinin “lüzumsuz” ve ayıp bulunduğu bir ailede büyümüştü, mesafeli ilişkilere aşinaydı ama o mesafeden bile kendisine duyulan sevgiyi hissetmeye alışkındı; hatta sevginin böyle saklanıldığında hissedilmesi, ona sevginin gücü hakkında çocukluğundan beri bir güven vermişti ama şimdi babasının yanında kendini huzursuz ve yalnız hissediyor, bunun nedenini anlamaya çalışıyordu.

Aslında gerçek nedeni çoktan bulmuştu, babasıyla Dilevser'in mutluluklarının içine yerleşmiş o gizli huzursuzluğun kendisini tedirgin ettiğini; onların ışık sızdırmayan bir küre gibi kendi huzursuzluklarının içine kapalı kimseyi oraya almak istemediklerini sezdirmelerinin onu yalnızlaştırdığını anlıyordu ama gene de bundan başka, kendisiyle ilgili bir neden bulmaya uğraşıyordu.

Babasının kendisini küçümsediğini sanıyor, bütün çocuklar gibi babalarının kendileri hakkındaki endişesini küçümsemeyle karıştırıyordu. Ne garip ki, içine sevgi ya da bağlılık karıştığında sezgileri gücünü ve keskinliğini kaybediyordu.

Karanlıkta uzanırken, köşkün merdivenlerine, halılarına, biblolarına, eşyalarına sürünerek azalan, kapılardan geçerken iyice yokluğa yaklaşan bir piyano sesi duydu. Eğitimli kulakları duyabildiği notalardan bunun Polonez olduğunu, dahası şarkının hznne alanın kendi hüznünün ve özleminin de eklendiğini çıkarttı.

Babasının piyano çalışını tanırdı, bu onun çalışı değildi, vuruşlarda daha kadınsı bir duygu vardı, piyanoyu Dilevser'in çaldığını tahmin etti. O anda, kendisine yabancı gelen bir şehrin yadırgadığı odasında piyano sesi yakın bir dostun, bir bildiğin sesi gibi geldi. Hızla fırladı yataktan, koltuğun üzerine bıraktığı ceketi giyip, geç kalırsa büyük bir kalabalıkta şöyle bir görebildiği yakınının bir daha bulmamak üzere kaybedecekmiş gibi telaşla çıktı odadan.

İnsanların kendilerini çok yalnız hissettiklerinde duyduklarını andıran bir telaş, bir tanıdığa sarılma arzusu onu bir anda, kendisini de şaşırtarak sarıvermişti, müzik bitmeden yetişmek istiyordu, o aşağıya varmadan müzik susarsa büyük bir uğursuzluk olacak, sanki o anki yal-

nızlığının içine bir daha kurtulamamak üzere sıkışıp kalacaktı.

Merdiven başına vardığında piyano sesi güçlenmişti, her basamakta ses biraz daha parlaklaşıyordu, notalarda ki gençliği ve kederi biraz daha belirgin bir halde duyuyordu, neredeyse koşarak girdi salona, salona girdikten sonra yavaşladı, soluğunu toparladı, yavaşça ilerleyip, piyanonun başında durdu. Dilevser, başını kaldırıp şaşkınlıkla baktıktan sonra, belki Nizam'ın bakışındaki yalnızlığı sezdiğinden, belki de aslında hiçbir şey sezemeyecek kadar kendi çaldığı parçaya kapıldığından çalmaya devam etti.

Dilevser, son notayı da basıp durduğunda Nizam sakinleşmiş, biraz önce yaşadıklarını sanki unutmuştu, hoşuna gitmeyen olayları çabuk unutabiliyordu, Hikmet Bey'e göre, "fazla çabuk."

Dilevser piyanonun kapağını kapatıp ellerini üstüne dayadığı sırada Nizam, "mersi Dilevser, çok güzel çaldınız," dedi.

Nizam'ın biraz evvel yaşadığı duygulardan haberdar olmadığı için, Dilevser Nizam'ın neden teşekkür ettiğini anlamayıp, kendi yaşındaki tuhaf üvey oğluna şaşkınlıkla baktı. Bir an önceki minnettarlığından süratle sıyrılan Nizam, kendisine tuhaf bir cazibe katan, Dilara Hanım'ın daha sonra Osman'a söylediği gibi, "biraz Mona Lisa'yı hatırlatan" ve yüzünde manadan manaya geçerek dolaşan gülümsemesiyle:

— Sanki biraz kederliydi çalışınız, dedi.

Dilevser öylesine şiddetle buna karşı çıkıp, "yoo," dedi ki, "evet çok kederliyim" deseydi Nizam'ı bu kadar ikna edemezdi ama daha tuhaf olanı, genç kadının kendi içinde gizlice beslediği bir duyguyu ilk kez böylesine güçlü

bir şekilde fark etmesinin kendi itirazının şiddeti sayesinde olmasıydı.

Diğer duyguların etrafını sarıp sakladıkları keder, o şiddetli reddedişle birlikte sanki birden kabuğunu parçalayarak çıktı, saklandığı karanlıkta hiçbir engellemeden büyümüş, güçlenmiş, nerdeyse başa çıkılmaz hale gelmişti.

Bir başkası, aniden beliren böyle bir duyguyla sarsılır, korkardı ama Dilevser'in kendisini tanımak tutkusu öylesine kuvvetliydi ki, hissettiği her duyguyu bir kuyumcu gibi inceleyerek, onun değerini anlamak, o değer kendi değerine uygun olup olmadığını ölçmek isterdi. Başını önüne eğip, sanki Nizam orada değilmiş gibi düşünmeye başladı, bu kederin nedenini bulmak, bunun nereden kaynaklandığını anlamak istiyordu. Çok garipti ama yüzünü sarartan bir kederle karşılaşan genç kadın, kendisini böylesine üzen ıstırapın sebebini bilmiyordu.

— Çok mu kederliydi, dedi Nizam'a.

— Evet. Bence çok kederliydi.

Dilevser piyanoya dayanmış bir şekilde düşünürken Nizam sevimli patavatsızlığıyla,

— Babam sizi üzüyor mu, dedi.

— Yoo, hayır, bunu söylemek büyük bir haksızlık olur. Aksine beni çok mesut ediyor ama, evet, siz haklısınız, bir keder var hakikaten içimde, inanır mısınız sebebini bilmiyorum.

Belki yaşlarının çok yakın olmasından, belki kendilerini o anda çok yalnız hissetmelerinden, belki de birbirleriyle rahatça konuşabileceklerini sezmelerinden, o kısacık konuşma sırasında aralarında kardeşçe bir yakınlık peyda olmuştu, Dilevser Nizam'a güvenebileceğini sezmişti.

Eğer kederinin sebebini bilse o anda bunu Nizam'a söylerdi ama bilmiyordu, görünür hiçbir sebebi yoktu, kocasını gerçekten seviyor, onun tarafından seviliyordu.

— En çok ne isterim biliyor musunuz, dedi küçük bir kız sesiyle.

— Ne?

— Bir roman kahramanı olup kendi hayatımı, kendi duygularımı bir başkasının kaleminden okumak. Bazen hiçbir şey anlamıyorum. Buna kimse inanmaz, benim kendi hissiyatımı bilmediğimi kime anlatabilirim, aptal olduğumu düşünürler...

Nizam'a bakıp gülümsedikten sonra devam etti:

— Kimi zaman ben de öyle olduğumu düşünüyorum.

— Ama değilsiniz...

— Hayır değilim... Belki bazen...

Nizam da piyanoya dayanmıştı, yeni aldıkları oyuncaqları inceleyen iki çocuk gibi birbirlerine bakıyorlardı.

— Anneniz nasıl bir kadın, dedi Dilevser.

— Çok güzel bir kadın...

— Onu biliyorum. Sorduğum o değil. Nasıl bir kadın?

Nizam, derin bir soluk aldı.

— Annem nasıl bir kadın... Doğrusunu isterseniz ben de annemi bir kitaptan okumak isterdim. Şimdi siz sorunca birden annemi bir başkasına anlatacak kadar tanımadığımı fark ettim. Annem çok güzeldir, tesir edici bir tavrı vardır, neşelidir ama şimdi siz sorunca tuhaf ama annemin de kederli bir kadın olabileceğini düşündüm birden.

— Şefkatli midir?

Nizam güldü.

— Bakın annemle ilgili bunu söylemek aklıma gelmez.

— Sert biri midir?

— Hayır, sert de değildir, hiç bağırıldığını, beni ya da Rukiye'yi azarladığını işitmedim ama gene de galiba annemden çekinirim biraz. Sebebini bilmiyorum. Annemde, eğer onu memnun edemezseniz hemen gidecekmiş hissi yaratan bir şey var. Zannımca herkes bu yüzden onu memnun etmeye çalışır.

— Babanız ona âşık mıydı?

Nizam gözlerini kısarak Dilevser'e baktı. Dilevser utandı birden.

— Affedersiniz, bunu sorduğumu unutun lütfen, densizlik ettim, doğrusu ya utandım şimdi kendi söylediğimden.

— Alışılmamış bir sual ama densizlik değil bence... Evet, babam anneme âşıktı. Siz ne diyorsunuz, onun için kendini vurduğunu bilmiyor musunuz?

— Biliyorum... Bir erkek sizce neden bir kadın için kendini öldürmek ister, aşktan herhalde, böylesine sevdiği bir kadını unutabilir mi bir erkek, o kadar güzel bir kadını?

Nizam birden ağırbaşlı bir sesle konuşmaya başladı.

— Dilevser... Müsaade eder misin sana isminle hitap edeyim?

Aniden gülüverdi sonra.

— İstersen sana anne de diyebilirim ama biraz tuhaf kaçır.

Dilevser de güldü.

— Başkaları varken bana anne demeni tercih ederim ama ikimiz baş başayken bana Dilevser diyebilirsin.

Nizam yeniden ciddileşti.

— Ben bu eve girdiğimde hissettiğim saadet hissini kendi evimizde hiçbir zaman hissetmemiştim, babam belki, belki değil mutlaka anneme âşıktı lakin hiçbir zaman mesut olmadı, hem mesut olsa kendini vurur muydu?

— İnsan sadece kendini mesut edenleri hatırlamaz ki kendini meysus edenleri de hatırlar. Hatta belki, ıstırap saadetten daha fazla iz bırakır... Baban benim için kendini vurmazdı değil mi?

— Vurmasını mı istiyorsun?

— Elbette hayır, Allah korusun... Onu söylemek istemedim... Neyse, ben saçmalıyorum...

Dilevser, kederiyle birlikte o kederi ruhunun derinliklerinde besleyen bu zehirli merakları, ne kadar acı çekerse çeksın Nizam'dan başka birine açmaz, kendi içini ve merakını böyle göstermez, bu minval sorular sormazdı; sevdiği erkekten bir başkasına söz etmek, sevdiği erkeğe ait duygularını bir başkasına göstermek ona affedilmez bir ihanet olarak görünürdü. Gerçi Nizam onun sevdiği adamın bir parçasıydı ama onun içini aslında çok da fazla tanımadığı birine aniden açmasının tek nedeni, Nizam'ın Hikmet Bey'in oğlu olması, içindeki kederin de aniden dayanılmaz bir biçimde ortaya çıkması değildi. İnsanlar arasındaki o gizli, anlaşılmaz haberleşme, her birinden diğerine hiçbir söz söylenmeden ulaşan şifreli malumatlar, Dilevser'e Nizam'ın güvenebileceği biri olduğunu, kendisine ve sırrına ihanet etmeyeceğini, kendisini acılarından ve meraklarından dolayı yargılamayacağını söylüyordu.

Belki de bir başka kulağın duymayacağı, bir başka gözün görmeyeceği bu şifreyi, bu karmaşık titreşimleri, hangi sebeple bilinmez, Dilevser duyup görmüş, bir anlık bir bakışma sonucunda karşısındaki insana güveneceğini karar vermiş, onu kendisine kardeş seçmiş, zihnindeki soruları önüne sermişti.

Nizam'ın ruhu, zengin ve zevkli bir kadının gardrobı gibiydi, orada her duruma uygun bir duygu vardı ve sezgileri onun düşünmesine bile ihtiyaç göstermeden en münasip

duyguyu bulup seçerdi. Nizam, aslında pek de hissetmeden o duyguyu giyinirdi. Dilevser'in dile getirebildiğinden çok daha derin bir kedere sahip olduğunu sezdiğinde, gerçeğe çok benzer bir acı ve dostluk hissetti, kardeşini çaresiz durumda gören bir ağabey gibi yardım etme isteği duydu.

Konuştuğunda sesinde babasınıninkini andıran bir ağırbaşlılık vardı.

— İnsanların mazileri canavarlarla dolu karanlık bir mağara gibi gözüktür hep bana, dedi. Oraya girmekten imtina etmek gerekir bence. Bilmem neden, mazi beni hep korkutur, alakadar olmam, belki de değiştiremeyeceğim şeyleri sevmediğimden... Maziyi düşünmek, merak etmek, keskin bir kılıcı kınından çıkartmak gibidir bence, kılıcı eline alan kaçınılmaz olarak bir dövüşe girer ve biri mutlaka yaralanır...

Dilevser, parmaklarını piyanonun kapağına bastırmış, başını da piyanoya doğru eğmişti, sanki orada bir şey arıyor, bir şey görmeye çalışıyordu, başını kaldırmadan, biraz boğuk ve utangaç bir sesle sordu.

— Hiç, birini çok sevdin mi?

Nizam, belki de kendine hiç sormadığı böyle bir soruyla karşılaşınca şaşırmış gibi durup, içini çekti

— Senin söylediğin manada hayır.

— Eğer sevmiş olsaydın, sevdiğinin her şeyini, mazisini, anını, istikbalini merak ettiğini bilirdin, bunu sevince öğreniyor insan. Bu, akılla önüne geçebileceğin bir his değil... Ben yaralanmaktan değil, çok daha kötüsünden, kendimi utandırmaktan korktuğum halde kendime engel olamıyorum. Gördüğün gibi, seninle de utanarak, yalnız kaldığımda çok daha fazla utanacağımı bilerek konuşuyorum... Bilmiyorum, belki de bu bahsi hiç açmamalıydık.

— Benden utanman gerekmediğini biliyorsun sanırım.

—Senden değil, kendimden utanmam gerektiğini biliyorum... Bunu bir gün söyleyebileceğimi hiç sanmazdım ama şu anda galiba utanmak bile mühim değil benim için... Seni daha bugün gördüm ama seni tanıyorum, biliyorum, defalarca seninle ilgili hikâyeler dinledim babandan ve belki de en mühimi, sen benim sevdiğim adamın oğlusun, onunla alakalı benim bilmediğim birçok şey biliyorsun. Merak ettiğim pek çok şey...

Dilevser birden sustu. Nizam, piyanoya basılı duran parmaklarının eklem yerlerinin bembeyaz kesildiğini gördü. Dilevser, başını piyanodan kaldırıp kendisine baktığında, orada, o yüzde, baygınlıktan yeni uyanan birininkini andıran yorgun bir ifade göreceğini biliyordu.

Genç kadın, insanların çok acı çektiklerinde, çaresiz kaldıklarında, içlerinde beliriveren ve ne davranışları, ne de sözleri kendilerinininkine benzeyen bir yabancıнын konuşmasına engel olamadıklarında duydukları şaşkınlığı, utancı ve yorgunluğu hissediyordu. O yorgunluk, yer yer kızarmış yüzüne bir dalgınlık halinde yansımıştı. Sanki karşısında Nizam'ı görmekten şaşırmış gibi bakıyordu.

Nizam, aralarında hiç böyle bir konuşma geçmemiş gibi sakın bir sesle, “babam nerede” dedi.

— Çalışma odasında. Gazetelerdeki savaş haberlerini okuyor herhalde. İstersen yanına git, ben de gidip akşam için hazırlıklara bir göz atayım.

Dilevser kapıdan çıkarken geri döndü.

— Çok teşekkür ederim Nizam, dedi.

— Ne için?

Nizam bile Dilevser'in öyle alaycı bir biçimde gülebileceğini tahmin etmemişti.

— Hayat dersi için...

Bunu söyler söylemez erik çaldığı bahçeden kaçan küçük bir kız gibi neredeyse koşarak çıktı odadan.

Hangi şehre giderlerse gitsinler kısa sürede bütün şehrin dönüp onlara bakmasını, onlardan konuşmasını sağlayan muhteşem güzelliğe sahip iki kadın arasında büyümüş olmasına rağmen, Nizam, Osmanlı İmparatorluğu'nun dört bir köşesinde adları söylenen annesiyle babaannesine değil de onlar kadar güzel olmanın, onların yanında çok sönük kalan üvey ablasına ta çocukluğundan itibaren bağlanmış, diğer bütün insanlardan esirgediği duygularını, hayranlığını, sevgisini, fedakârlığını, sadakatini yalnızca Rukiye için ruhunda besleyip büyütmüştü.

En büyük felaketler karşısında bile bencil bir alırmazlıkla, sarsılmadan, hatta alaycı bir gülümsemeyle durabilen bu genç adam, ablasının en küçük bir üzüntüsünde, basit bir hastalığında telaşlanır, böyle bir durumda onun yanında olabilmek için binlerce kilometre yol gitmeyi göze alabilirdi. Konu Rukiye olduğunda Nizam sanki başka bir insan oluyor, bilinen bütün duyguları ve tavırları değişiyordu, bunun farkında olmalarına rağmen ikisi de bunu doğal karşılıyor, bunda şaşırtıcılık ya da tuhafılık görmüyorlardı.

Nizam'ın duygularında sanki bir gelişmemişlik vardı, ancak bulunduğu yerdeki insanlarla ilgilenir, onlar için sevgi, dostluk hissedebilir, orada olmayanları hatırlamazdı bile, duygularını küçük bir çanta gibi yanında taşıyıp gittiği yerde açar, sonra oradan ayrılınca geride en küçük bir duygusunu bile bırakmadan, yaşadıklarından bir iz, bir anı taşımadan her şeyi unuturdu. Ancak çok yakınında bulunan insanlar için bazı duygular hissedebiliyordu. Duygularının gücü mesafeleri aşmaya, başka yerlere uzanmaya yetmiyordu.

Hatta Dilara Hanım, daha sonraları Osman'a, "insanları bu kadar az seven birini insanlar nasıl bu kadar çok seviyordu, bu benim için hep bir muamma olmuştur," demişti.

Bunun tek istinası Rukiye'ydi, nerede olursa olsun da-ima Rukiye'yi özler, onu düşünür, onun için endişelenirdi. İki kardeş arasındaki, diğer insanları, tarif edemedikleri, anlayamadıkları bir nedenden dolayı huzursuz eden bağ, onları hayata, hayatın gerçeğine bağlayan en önemli bağıdı.

İstanbul'da uyandığı ilk sabah kahvaltıda babasına Rukiye'ye gitmek istediğini söyledi.

— Tabii oğlum, dedi Hikmet Bey, söyleyelim arabayı hazırlasınlar.

Bir gece önce Dilara Hanım'ın da katıldığı yemekte Hikmet Bey, oğluyla Dilevser'in arasında beliren dostluğu görüp sevinmiş, her zaman hasretini çektiği o sıcak aile yuvasını belki bu sefer yaşayabileceğini düşünüp belli belirsiz bir minnet duymuştu oğluna. Belki de artık yaşlanmaya başladığından aşktan daha başka bir şeyler, kendisini saran güvenli bir huzur, çevresinde birbirlerini seven insanlar, telaşsız bir şefkat istiyordu; sevecen konuşma-

ların, nüktelerin, entelektüel tartışmaların dostça sıcaklığında yaşamak, acılarla, hayal kırıklıklarıyla, ihanetlerle sarsılan talihsiz ömrünün artık bu faslında kendisini yumuşak bir yatağa bırakır gibi çevresindekilerin birbirlerine duyduğu sevginin yaratacağı ılık kozanın içine bırakmak, orada memnuniyetle hayatını sürdürmektir arzusu.

Yemek, son zamanlarda en ateşli tartışmalarda bile gözlerindeki dalgın ifade hiç eksilmeyen ve yaşadığı kırgınlığa rağmen nedense sesi daha da sertleşen Dilara Hanım'ın Nizam'a zaman zaman kabalık sayılabilecek şekilde sataşmasına rağmen eğlenceli geçmişti.

Bir ara Dilara Hanım, Nizam'a,

— Çok sevimli bir gençsiniz ama ben sevimliliği daima şüphe verici bulurum, demişti.

Nizam, masada bir an oluşan o soğuk sessizliği fark etmemiş gibi en sevimli haliyle gülümseyerek:

— Şüphe verici olmayan ne var ki, diye cevap vermişti.

Bunu söylerken öyle cana yakın bir aldırmaazlığı vardı ki her türlü tartışmayı manasız kılıyor, tuhaf bir şekilde ona bir dokunulmazlık sağlıyordu. Sevimli insanlar, Dilara Hanım'ın da hissettiği gibi, genellikle bunu kendilerini diğer insanlara ve hayata karşı korumak için bir kalkan gibi kullandıkları halde Nizam'ın sevimliliğinin böyle bir kaygıdan ya da güçsüzlükten kaynaklanmadığı hissediliyordu. İnsanlar onun aynı kaygısız gülümsemeyle bir uçurumdan aşağıya kendini bırakabileceğini, hayatı gerçekten önemsemediğini düşünüyorlardı.

Onunla karşılaşan her zeki insanda kaçınılmaz bir biçimde bu tuhaf, alışılmışı dışı, anlaşılmaz aldırmaazlığın altında neyin gizli olduğunu araştırma isteği uyanıyor, bazıları bunu Dilara Hanım gibi saldırganlıkla, bazıları dostlukla, bazıları alaycılıkla, bazıları küçümsemeyle,

bazıları derin tartışmalarla çözmek istiyor ama hiçbiri kendisini tatmin edecek bir sonuca varamıyordu.

“Kibri o kadar büyüktü ki sadece başkaları değil kendi bile kibri karşısında önemsiz kalıyordu” diyenler oldu, “hiçbir şeyi kaybetmediği için kaybetme ihtimalini bilmemenin şımarıklığını yaşıyor,” diyenler oldu, “çocukluğunda bir sebepten dolayı duyduğu büyük ve çaresiz bir öfkeyle hayatı daha baştan reddetmiş” diyenler oldu ama hiç kimse kendi açıklamasından tatmin olmadı. Nizam bunların çoğunu duymadı, duyduklarına da sadece gülümsedi, sanki insanlarda uyandırdığı merakın nedenini bile öğrenmek istemiyordu.

Dilara Hanım ise, Nizam’ın köşke yeni taşındığı günlerden birinde kızı Dilevser’e, “bir insanın asıl yüzünü, bir şeyi hakikaten, ihtirasla istediğinde görürsün... Nizam’ı tanıyabilmek için de bir şeyi istemesini bekle-meli... İsterse tabii, ondan da şüpheliyim ya...” demişti. Sonra Dilevser’in daha önce neredeyse hiç şahit olmadığı, anaçlıkla kadınsılık arası bir tebessümle eklemişti, “sevimli velet.”

O gece, Nizam sofradakileri anlattığı hikâyelerle, yaptığı taklitlerle çok güldürmüştü, Dilara Hanım, Ragıp Bey gittiğinden ve mektuplarına bir kez bile cevap alamayacağını anladığından bu yana belki de ilk kez bu kadar içten kahkahalar atmış, kendisine keder veren gerçekleri kısa bir süreliğine de olsa unutmuştu.

Ertesi sabah Nizam ablasını görmek için yola çıktığında, ardında onun köşke bir neşe ve sıcaklık getirdiğini kabul eden ve bir an önce dönmesini arzulayan üç kişi bırakmıştı ama o, yol boyunca yalnızca ablasını düşünmüştü.

Nişantaşı’nın yolları sessizdi, limanın oradaki ölüm kokulu kalabalık burada yoktu, şehrin bu sakin bölümün-

de yaşıyan ekabir takım, gelmekte olan felaketi şehrin diğer bölgelerinden önce fark edip kendi içine kapanmış gibiydi, geniş bahçelerin kuytularına yerleşmiş köşkler küsmüş gibi dünyayla ilişkilerini kesmişlerdi sanki, çoğunun sadece birkaç panjuru açtı, diğer panjurlar kapatılmıştı, bahçeler bomboştu, gül tarhlarında da gelmekte olan kışa meydan okuyan bir iki gül gözüküyor, koca bir gül bahçesinin ortasındaki bu bir iki çiçek de terk edilmişlik duygusunu arttırıyordu.

Ağaçlar çoktan yapraklarını rüzgârlara teslim edip çıplaklaşmışlardı, birkaç bahçede çıplak dallarının ucunda turuncu yuvarlaklar sarkan Trabzon hurmalarını gördü, ağacın güçsüz ve çaresiz çıplaklığıyla dolgun ve iştah açıcı görünen meyvesinin bir arada durmasında kederlendirici bir şeyler sezdi. Belki de limana iner inmez hissettiği o ölüm kokusundan, gördüğü hasta askerlerden dolayı bu kentin her yanı Nizam'a ölümü hatırlatıyordu. İstanbul'da yaşadığı sürece bu duygudan hiç kurtulamayacak, bu kent onun ruhuna ölüm duygusuyla birlikte yerleşecekti.

Beşiktaş'ta kendisini bekleyen çatanayla Rukiye'lerin yalısına vardığında aklında Verlaine'in "güz kemanları" diye başlayan mısraları, içinde, derinlerinde, ormana saklanmış, görünmeyen ama sürekli sesi duyulan geveze bir kuş gibi varlığını hissettiren bir ölüm ürpertisi vardı.

Daha rıhtıma ayak bastığı anda Rukiye yalıdan fırlamış, çıkarken başına attığı yeldirmesinin rüzgârda savrulup saçlarından kaymasına da aldırmadan kardeşine doğru koşmuştu; sarıldılar, uzun bir süre hiçbir şey söylemeden öyle sarılmış halde durdular.

Sonunda Nizam ablasını omuzlarından usulca tutup iterken, "burada böyle kıpırdamadan durursak soğuktan donup öldüğümüzü sanacaklar," dedi.

Rukiye, “ay” diye derin bir soluk aldı,

— Bazen seni bir daha hiç görmeyeceğim hissine kapılıyordum, dedi, çok özledim seni.

Sonra elinden tutup yürümeye başladı.

— Gel hadi, yürü de ölmediğini anlasınlar.

Tabiatın başıboşluğuna müsamaha etmekten hoşlanmayan titiz bir ev sahibinin varlığına işaret eden düzenli bahçeden; aynı hızda kesilmiş ligstrumların, özenle budanmış ağaçların, her biri ayrı bir öbeğe ekilmiş güllerin, hüsnüyusufların, kasımpatlarının, yapraklarını dökmelerine rağmen dizilişlerindeki düzenlerinden dolayı garip bir gurura sahipmiş gibi gözüken vişne, şeftali, kayısı ağaçlarının arasından el ele geçip yalının büyük kapısından girdiler. Halılarla kaplı geniş merdivenlerden, ağır kristal avizelerin altından, yukardaki, cumbası denizin üstüne bir kaptan köşkü gibi uzanan salona çıktılar, eşyaların seçiminde, yerleştirilişinde hemen sezilen zenginlik ve zevk Nizam’a sanki bu evi daha önce görmüş olduğu hissi uyandıracak kadar tanıdık gelmişti.

— Evin çok güzelmiş, dedi.

Sonra durup ekledi.

— Biraz Mihrişah Sultan’ın evine benziyor.

— Öyle mi, dedi Rukiye, fark etmemişim... Ama haklısın, evet, sen söyleyince, benziyor hakikaten... Nasıl Sultan?

— Her zamanki gibi, sadece biraz daha yaşlı ve biraz daha huysuz... Zannımca ihtiyarlıktan nefret ediyor, hayatta alt edemeyeceği hakikatler olduğunu görmek onu öfkeliyor.

Denizin üstündeki cumbada, duvara asılı bir Leh gobleninin altındaki Hint ipekleriyle kaplı sedire oturdular.

— Aç mısın, dedi Rukiye, kahvaltı ettin mi?

— Aç değilim. Ama bir kahve içerim.

Yan yana oturmuşlardı, Rukiye kardeşinin elini tutmuştu. Dikkatle yüzünü inceliyordu.

— Gittikçe daha yakışıklı oluyorsun... Ne oldu, niye böyle bir zamanda seni buraya sürdü Mihrişah Sultan?

Nizam güldü.

— Sana nedenini yazmadı mı?

— Bütün Paris'i kendine düşman etmeden buradan biraz uzaklaşması faydalı olacak, diye yazdı ama bütün Paris'i kendine nasıl düşman edebileceğini yazmamış.

— Mübalağa etmeyi sever bilirsin.

— Peki bütün Paris mübalağa olsun, Paris'in kaçta kaç?

Nizam küçük bir çocuk gibi yüzünü buruşturup, omuzlarını silkti.

— Başını ciddi bir belaya sokmadın değil mi?

— Hayır Rukiyeciğim, başımı ne ciddi ne de gayriciddi bir belaya soktum... Sen anlat, nasılsın, burada hayatından memnun musun, sıhhatin iyi mi?

— İyiyim Nizam, mesudum. Hatta o kadar iyiyim ki bazen korkuyorum, bazen geceleri uyanıp dua ediyorum, Allah'a yakarıyorum, eğer bir gün bu saadeti elimden alırsan beni bu kadar mesut etme diyorum, talih bana kaybetmeye tahammül edemeyeceğim hediyeler veriyor ama bilmem neden bazen korkuyorum işte... Çok korktuğumda Şeyh babama gidiyorum. O da talihin ayrı bir lütfü bana... Şimdi sen de geldin, bütün sevdiklerim burada.

Rukiye birden ağlamaya başladı. Nizam telaşla ablasının elini tuttu.

— Ne oldu?

— Saadetten ağlıyorum, merak edilecek bir mesele değil... Son zamanlarda böyle sulugöz oldum, vara yoğa ağlıyorum.

Nizam, Rukiye'ye dikkatle baktı. Ablasının çok sık ağlamadığını, en zor zamanlarda bile metanetini bozmadığını, her zaman her meseleyi halledebileceğine inandığını biliyordu.

— Sen şişmanlamışsın biraz, dedi.

Rukiye gülüverdi, sesi bir sır verir gibi fısıltıya döndü.

— Hamileyim.

Nizam, dümdüz, hiçbir duygu belirtisi göstermeden baktı kız kardeşinin yüzüne, boş bir odada yalnız başına oturan bir adam gibiydi, zihni her türlü duygudan ve düşünceden boşalmış, dünyayla ilişkisi azalmış, biraz sonra uyuklamaya başlayacak biri gibi yüzünün ifadesi belirsizleşmişti; bir başkası onun ne hissettiğini anlamaz, belki Rukiye'nin fısıldayarak söylediğini duymadığını, aklında başka şeyler bulunduğunu sanırdı. Ama iki kardeş arasında sanki daha Nizam'ın doğduğu gün tohumları atılmış, neredeyse bütün sözleri aşan, zihinsel ve duygusal bir bağ, karşılıklı bir anlayış vardı.

Rukiye, uzanıp Nizam'ın elini tuttu.

— Ah aptal...

Başka hiçbir ses, başka hiçbir cümle, sevebilme kabiliyetinin bütün sınırlarını tek bir kişinin sevgisiyle doldurmuşa benzeyen bu genç adamın, bir başkasının kendisinden daha fazla sevelebileceği endişesiyle ve bencilce bir şımarıklıkla kararan ruhunu böylesine çabuk aydınlatamaz, yüzünde sevimli çocuk gülümsemesinin yeniden belirmesini sağlayamazdı.

— Ne zaman doğuracaksın?

— Daha çok var.

— Anneme söyledin mi?

— Henüz değil.

— Başka kime söyleyeceksin?

— Bir de şeyh babama söyleyeceğim ama onunla yüz yüze konuşacağım... Emin olmak için bekledim.

— Annem sevinir mi sence?

— Bilmem.

— Bakalım annee olmaktan hoşlanacak mı...

Havai annelerin çocuklarında görülen gizli bir öksüz-lük, kızgınlık, anlayışlılık, alaycılık, şefkat, garip bir ol-gunluk ve bir kader ortaklığıyla bahsediyorlardı Mehpare Hanım'dan; hatıralarının puslu karmaşasında, unutul-mak istenen o karanlıkların içinde, ne gariptir ki en par-lak görüntü annelerinin güzelliğiydi ve bu güzellikten söz ederken seslerine farkına varmadıkları bir gurur yansıyor, onun bencilliklerini öne çıkaran hatıralardan söz ederken bile sanki bu güzellik yapılanları affettiriyordu.

Çocukluklarında bir şey, belki de birçok şey eksikti; annelerin çocuklarına bir yer açmak için hayatlarının bir kısmından vazgeçmelerini, ruhlarının ve duygularının boşalttıkları bu bölümüne çocuklarını yerleştirip, onları orada kendi bedenlerinin ve sevgilerinin sıcaklığıyla barın-dırmalarını onlar hiç yaşamamıştı; ilişkilerinde vazgeçen, fedakârlıkta bulunan, zorluklara katlanan hep çocuklar ol-muştu, ona rağmen bu durumdan, biraz da terbiyeleri icabı yakınmayı ayıp bulduklarından, yakınmazlar, onun yerine bununla kendi usullerince alay edip eğlenirlerdi.

Şimdi annelerinden konuşurken ikisi de gizli bir utançla çocukluklarındaki eksikliklerinden değil de an-nelerinin yaşlanıp güzelliğini kaybetmesinden rahatsız olduklarını fark ediyorlar, başka çocukların hayatları-nda yer alan şefkatin yerine annelerinin güzelliğini yer-leştirdiklerini ve bunun ellerinden gitmesine tahammül etmekte zorlanacaklarını anlıyorlardı.

Kaçınılmaz soruyu sordu Nizam.

— Annem yaşılanıyor mu?

— Hayır... Hep eskisi gibi, eskisi gibi derken, yaşlılığın kendisi değil de sanki gölgesi vurdu annemin yüzüne... Ya da ben öyle zannediyorum... Ama hayır, yaşlanmadı, gene eskisi kadar güzel, gene bu şehrin en güzel kadını.

— Annemin güzelliği beni hep şaşırtır.

— Beni de...

Rukiye Nizam'ın yüzüne baktı.

— Ne tuhaf, annemin güzelliği bana değil de sana geçti.

— Senin güzelliğin kimden peki?

— Kimseden, çünkü güzel değilim... Ben annemden Allah'a şükür hiçbir şey almamışım, bana babamın dirayeti geçmiş.

— Babamın mı?

Rukiye, bir an Hikmet Bey'den söz ettiklerini zannedip, neredeyse küçümseyici bir ifadeyle "babamın mı" diyen üvey kardeşinin şaşkınlığına güldü.

— Kendi babamdan, Şeyh babamdan bahsediyorum.

— Ha, anladım...

— Ayrıca Hikmet Bey de dirayetlidir. Kuvvetli bir insandır.

Rukiye, sesini çıkarmayan Nizam'ın yüzüne baktı.

— Kendini vurduğu için onu hiç affetmiyorsun değil mi?

— Bilmem, bunu hiç düşünmedim... Neyse, senden bahsedelim şimdi... Heyecanlı mısın anne olacağın için? Anne olacaksın, buna inanmakta zorlanıyorum, biliyor musun? Çoğalıyoruz...

Daha sonra Osman'a, "belki de ilk kez o gün ablamdan bir duyugumu, bir düşüncemi sakladım," demişti, "biraz daha çoğalacağız ama sanki ben biraz daha eksileceğim diye geçti aklımdan..."

Nizam söylememişti ama Rukiye kardeşinin duygularını hissedecek sezgilere sahipti, onun itiraf etmekten bile utanacağı bir üzüntü hissettiğini anlamıştı. Elini hiç bırakmadı konuşurlarken ama ikisi de bir şeyin değiştiğini hissetmişlerdi, üstelik bu değişim Rukiye'yi mutlu ederken Nizam'ı endişelendiriyordu.

Daha Nizam'ın doğduğu gün başlayan o sevgi dolu ilişkilerine, onların o en değerli varlığına, solgun bir gölge düşmüştü.

O gölgenin bir gün kendiliğinden kaybolmasını umdu-lar sessizce.

Alman istihbarat gemisi SMS Loreley, Topkapı Sarayı'nın önünden kıvrılarak Boğaz'a girdiğinde güneş, koyu yeşil korulukların tepelerini yer yer pembeleşen ef-latun bir ışıkla aydınlatarak Çamlıca'nın üzerinden yükseliyordu.

Akdeniz'de dolaşarak istihbarat toplayan, donanmaya ait bir gemiden ziyade özel bir yatı andıran beyaz yelkenli sessizce süzülerek Kız Kulesi'ne yaklaşırken kıyıda iki istimbot hareket etti. İstanbul Muhafızı Memduh Paşa, yaveri Binbaşı Nevres Bey'le birlikte, devrik padişahı selamlamaya geliyordu.

Üç buçuk yıldır Selanik'teki Alatini Köşkü'nde sürgün yaşayan Abdülhamid, Yunan orduları Selanik-İstanbul yolunu kesince, alelacele köşkten çıkarılmış, Osmanlı hükümetinin ricası üzerine Alman imparatorunun kendisine tahsis ettiği gemiyle İstanbul'a getirilmişti.

Geminin güvertesinde Memduh Paşa'yla Binbaşı Nevres Bey'i karşılayanlar arasında Alman kaptanla birlikte sürgün yılları boyunca Abdülhamid'in Selanik'te muhafızlığını yapan askeri birliğin komutanı Binbaşı Rasim Bey de vardı.

Binbaşı Nevres Bey’le Binbaşı Rasim Bey, birbirlerine nefretle baktılar, selamlaşırken askeri usullere riayette kusur etmiyorlardı ama eğer mümkün olsaydı biri diğeri-ni oracıkta öldürebilirdi, bunu bildiklerinden ikisi de her an beklenmeyen bir davranışla karşılaşmak ihtimaliyle tetikteydi, bir elleri tabancalarının kabzalarından ayrılmıyordu.

Osmanlı’nın o sırada savaştığı Bulgarlarla Yunanlara karşı hissettiklerinden kat be kat daha fazla bir düşmanlık hissediyorlardı birbirlerine. Binbaşı Rasim Bey, Abdülhamid’i deviren İttihat ve Terakki Partisi’nden-di, Binbaşı Nevres Bey ise Halaskar Zabitan denen askeri bir cuntanın önde gelen subaylarındandı. Cunta, İttihatçılar’ın rakibi olan Hürriyet ve İtilaf Partisi’ni destekliyordu. Bu iki grup gerek orduda, gerekse siyasette iktidarı ele geçirmek için müthiş bir mücadele veriyordu.

O günlerde İtilafçılar daha güçlüydüler, iktidarda onlara yakın olan paşalar vardı, Binbaşı Nevres Bey bunun güveniyle sanki asıl paşa kendisiymiş gibi biraz üstten davranıyordu.

Memduh Paşa:

— Hakan-ı mahlu hazretleri neredeler, dedi.

Eski padişah Abdülhamid’in resmî sıfatı buydu, “devrik hakan”, kendisinden böyle söz ediliyordu.

Rasim Bey, “salonda sizi bekliyorlar paşam,” dedi.

Memduh Paşa, cebinden, bir yanı geniş, bir yanı incecik kaplumbağa kabuğundan bir boru çıkartıp, ince kısmını kulağına sokarak bir daha sordu, “neredeler dediniz?”

— Aşağıda, salondalar paşam.

Memduh Paşa, kulaklığını tutarak Nevres Bey’e döndü, “neredeymiş”, Nevres Bey ağzını borunun geniş kıs-

mına yanaştırarak bağırdı, “aşağıdaymış kumandanım, sizi bekliyormuş.”

— Ha, iyi... Hadi yol gösterin de gidelim, hakan-ı mahlu hazretlerini bekletmeyelim.

Abdülhamid, salonun köşesindeki bir koltuğa oturmuştu, her zamanki gibi koyu gri bir redingot, Avusturya'dan özel getirtilmiş koyu renkte bir fes giymişti. Kucağında, beyaz bir ipek çilesine benzeyen yumuşak tüyleriyle, sürgüne de yanında götürdüğü kedisi vardı. Tedirgindi, İstanbul'da kendisini neyin beklediğini bilmiyordu, tedirginliğini her zamanki gibi kibarlığının ardına gizliyordu.

Memduh Paşa, devrik padişahı büyük bir saygıyla selamladıktan sonra Beylerbeyi Sarayı'nın kendisi için hazırlanmışını söyledi.

Abdülhamid kaşlarını çatarak itiraz etti.

— Yooo, ben Beylerbeyi Sarayı'nda oturamam, benim romatizmalarım var. Orası çok rutubetlidir. Hemen bira-derime arz olunsun, bana Çırağan Sarayı'nın harem dairesi hazırlansın.

Garip bir sessizlik oldu.

Çırağan Sarayı yanmıştı ama sürgündeyken yıllarca kendisine gazete verilmeyen devrik padişah, dedelerinin sarayının yandığından haberdar değildi.

Memduh Paşa'dan önce Nevres Bey söz aldı:

— Hakan-ı mahlu hazretlerinin bütün arzuları bizce mukaddestir lakin Çırağan Sarayı maaalesef yandı, şu anda oturulacak durumda değil. Ayrıca, Beylerbeyi için hazırlıklar yapıldı, şimdi başka bir yere nakil için durumun padişaha arz edilip yeniden irade-i seniye istihsal edilmesi epeyce zaman alır. Bu müddet zarfında zatıalinizin deniz üstünde beklemesi yar ve ağyare karşı

pek çirkin görünür. Şimdilik Beylerbeyi'ne teşrif buyurunuz.

Abdülhamid gene itiraz etti, onlar konuşurken gemi de Beylerbeyi Sarayı'nın önlerine gelmişti, bu tartışmanın yaratacağı dedikodulardan mı çekindi yoksa bekletilen biri olmak, denizin ortasında saraydan emir beklemek ona ağır mı geldi bilinmez, devrik padişah sonunda "peki" dedi.

Sarayın denize bakan büyük kapısının iki kanadı birden açılmıştı, rıhtımda ve saray bahçesinde zabıtlar yüksek sesle emirler veriyorlar, neferler tüfeklerini vücutlarına bastırarak oradan oraya koşturuyorlardı.

Abdülhamid, yanında çocuklarının annesi olan iki kadınefendi, en küçük oğlu Abid Efendi ve beyaz kedisiyle birlikte Memduh Paşa'nın istimbota binip karaya çıktı. İstimbota, gemide kalan hazinedar kadınlarla, kalfa kadınları ve diğer görevlileri almak için yeniden gemiye döndü.

Selânik'te Alâtinî Köşkü'nde geçirdiği yıllar içinde yaşlanmış, hatta bedenlen içine çöküp küçülmüş gibi gözükken Abdülhamid sanki birden gençleşmiş, dirileşmiş, hatta uzamıştı. Memduh Paşa'yla Binbaşı Nevres Bey'in aşırı saygısı tedirginliğini gidermiş; kendisini devirmiş olan İttihatçıların iktidardan uzaklaştırılmış olmasıyla, hükümette İtilafçılara yakın paşaların bulunması, üç yıllık sürgünden sonra İstanbul'da karşılaştığı bu saygılı davranışlarla birleşince ona yeni bir ümit vermişti. Ümit, yaşlı padişahı birden gençleştirmişti, sırtı dikleşmiş, adımları çevikleşmişti.

Eşyalar taşınırken devrik padişah da hayatının son bölümünü yaşayacağı sarayı geziyordu, herkesin nereye, nasıl yerleştirileceği konusunda talimatlar yağdırıyor, herhangi bir baskın durumunda kendisini ve kadınefen-

dilerini en zor ulaşılabilecek odalara yerleştirecek tertibatlar alıyordu. İlk iş olarak yukarı katlara çıkan bütün merdiven kapılarını kilitlemişti.

Ayvazovski'nin devasa tablolarının duvarlarında asılı olduğu, yıldızlarla ve altın varaklarla süslü geniş salonlardan geçerken girdiği Arabesk Salon'da Abdülhamid birden dehşetle durdu, ortadaki muhteşem koltuğa gözlerini dikip uzun uzun baktıktan sonra birden neredeyse dehşetle bağırdı:

— Bu koltuğu buradan derhal kaldırınız... Hemen, hemen...

Herkesin şaşkın bakışları arasında ayaklarını yere vurarak bağırmaı sürdürüyordu:

— Kimsenin girip çıkmadığı bir köşeye koyunuz. Sanki bunun üzerine kimse oturmasın.

Derhal koşturup koltuğu kaldırarak selamlık salonunun merdivenlerinin arkasına koydular.

Abdülhamid'in İstanbul macerası sarayın duvarlarında yankılanan bu çığlıklarla başladı.

Saraya yerleştikten bir hafta sonra Hikmet Bey'in ziyaretine gelen Binbaşı Rasim Bey, eski dostuna bu olayı gülerek anlatıp:

— Meraklanıp, tahkik ettirdim, dedi, meğerse o koltukta Abdülhamid'in öldürülen amcası padişah Abdülaziz oturmuş... Artık bilmiyorum o koltukta bir uğursuzluk mu sezinledi, yoksa amcasının başına gelenleri hatırlattığı için mi öyle dehşete kapıldı da şeytan görmüş gibi bağırmaya başladı.

Hikmet Bey, "tahttan indirildikten sonra sürgünde nasıl davrandı bizim eski padişah" dedi.

— Anlatması zor bir adam azizim, bir yandan kibar bir adam ama sahte ve küçümseyici bir kibarlık bence, herkese

aynı lafları söyler, “beni çok memnun ettiniz” ama bu öylesine tabii bir sahtekârlık ki artık onun tabiatının bir parçası olmuş, o yüzden sahte de diyemiyorum... Ben onu sürgünde, güçsüz halinde gördüm, tahtta otururken nasıldı bilmiyorum ama bazı halleri o zaman da aynıydı gibi geliyor bana... Mağdur bir adam gibi görünmeyi, sık sık “ben neler çektim” demeyi seviyor mesela, kaybettiği çocuklarını anlatırken bazen gözleri dolar... Şartlardan şikayet eder... Tahttan indirilmesini büyük bir haksızlık olarak görüyor ama asla tahttaki biraderiyle ya da İttihatçılarla alakalı bir münakaşaya girmez, kendisi de iktidarda bulunmuş olduğundan bunun tehlikesini biliyor zannımca. “Benim bir talebim, bir şikayetim yok” der mevzu açılırsa.

Rasim Bey, durup güldü.

— Tababete çok meraklı, hemen herkese bir ilaç tavsiye eder, biliyor musun pişirilecek yemekleri her sabah o bir listeye yazıp aşçıya gönderiyor. Seçtiği her yemeğin nele-re faydalı olduğunu da anlatır. Doktorla uzun uzun konuşur... Bir bakarsan yaşlı, hasta bir adam ama bir bakarsan bir imparatorluğu otuz üç yıl idare eden bir adamın artık iliklerine işlemiş, nasıl desem, kudreti hissediliyor... Bizim askeri tabib bir keresinde onun için, “derununda ejderha saklı bir kaplumbağa” demişti... Ama kolay ele vermez kendini, hah işte şöyle bir adam diyemezsin. Mîsal korkak biri, evet, hep öldürüleceğini düşünüyor ama korktuğuyla karşılaştığını zannettiği anlara rastgeldim, bir korku emaresi göstermedi, sorular soruyor öyle zamanlarda, anlamaya çalışıyor.

— Sohbeti nasıl?

— Valla bol lakırdı etmeyi seviyor, uzun konuşuyor ama sıkıcı değil konuşması... Eğlenceli mi dersen, valla eğlenceli de değil ama dinletiyor kendini. Lakin ben bir

nükte yaptığını duymadım yahut da bir nükteye güldüğünü görmedim, aslını istersen ben üç buçuk yıl boyunca onun güldüğüne hiç denk gelmedim. Belki hareminde, kadınlarıyla birlikteyken gülüyordur ama orada da gülüyor gibi geliyor bana... Gülmesini bilmiyor sanki.

Hikmet Bey gerçekten şaşırdı.

— Gülmesini bilmiyor mu?

— Valla bilmiyor galiba azizim, benim kanaatim o minvalde.

— Acıklı, yaşlı bir adam anlattığınız.

— Benim gördüğüm hali öyle, tahttaki o gaddar hali yok, gaddar olabilecek bir imkânı da yok mamafih...

— Ona karşı eskisi kadar öfkeli değilsiniz gibi bir hissiyata kapıldım, bilmem yanılıyor muyum...

Rasim Bey, durup düşündü.

— Şimdi siz söyleyince... Birden ne fark ettim biliyor musunuz azizim, ben senelerdir hiç bu adamla alakalı hislerimi tartmamışım, o kadar emindim ona büyük bir öfke hissettiğime... Ama siz böyle deyince... Bir sevgi duymuyorum ona, sevillebilecek biri değil zaten ama haklısınız galiba eskisi kadar büyük bir öfke de beslemiyorum... Bak, şaştım şimdi... İnsanın hissiyatı ne oyunlar yapıyor, haberiniz bile olmadan değişiyorlar da hiç sezinlemiyorsunuz bile... Ben onu tahttayken hiç görmedim, o zulmü, istibdadı biliyorduk, matbuata konan sansürü, jurnalleri, hafiyeleri, Fizan'a menfaya gönderilen gencecik teğmenleri biliyorduk, öfkelenmemek elde değildi. İsyan etmeyene insan demezdim, hâlâ demem... Ama böyle bir adam o kudretini kaybettikten sonra karşınıza çıktığında, demek önce o dinmez sandığınız öfkeyle yaklaşıyorsunuz ama o gün günden ihtiyar, hastalıklı, haysuz, çaresiz bir adama dönüyor işte... Haklısınız azizim,

eski öfkem yok... Hatta belki acıyorum... Mesela şu Halaskar Zabitan'a, o çalımli çalımli gemiye çıkan Nevres itine duyduğum nefreti ona duymuyorum şimdi.

Tam o sırada içeri bir uşak girdi, Hikmet Bey sinirlendiğini hissettirmemeye çalışarak “ne vardı” dedi, uşak, hayatları ve gelecekleri başka insanların kararlarına bağlı olanlarda görülen o garip sezgiyle efendisinin sinirlendiğini hissetti, Hikmet Bey'i yatıştırmaya çalışan bir sesle:

— Dilevser Hanım, şömineyi yakmamı emretti efendim, dedi, hava serinledi dedi hanımefendi.

Hikmet Bey gülümseyerek, “yak bakalım” dedi.

Kızı olabilecek yaştaki bu genç kadının kendisine gösterdiği bu şefkat, bu titiz dikkat, bu kendini göstermemeye çalışarak etrafında dolanıp onu korumaya çalışması; ne annesinden, ne eski karısından gördüğü bu kadınsı, neredeyse anaç alaka, her defasında Hikmet Bey'in içinde bir yerde, onun da tam adını koyamadığı aynı noktaya dokunuyor, genç karısına karşı onun kendisine duyduğundan daha büyük bir şefkat duymasına sebep oluyordu.

Korunacak olanın korumaya çalışmasındaki o benzersiz sevginin, genç birinde aşkın yarattığı o olgunluğun Hikmet Bey'in ruhunda meydana getirdiği tesir, çeşit çeşit aşklar yaşayan insanoğlunun en az bildiği türden bir aşkı, şefkatten kaynaklanan, şefkatle ve sevgiyle beslenen bir aşkı her seferinde biraz daha büyötmektir. Bu duyguyu her yaşadığında aklına gençliğinde pek sevdiği o Acem türküsü geliyordu, “hem dermanım, hem derdem”, korumak için hayatını vermeye razı olacağı bir küçük kadın onu korumaya çalışıyordu. Hem korunan, hem koruyandı.

“Ben aşkın en vahşisini, en ihtiraslısını, en yakıcısını da yaşadım,” demişti bir seferinde Osman'a, “lakin insanlar şefkati küçömsüyorlar, bunu da fark ettim, böyle de

bir aşk var ve emin olunuz şefkat kendi ihtirasını, kendi yangınını yaratacak bir kudrete sahip. Hele ki hiç ummadığınız bir yerden gelirse...”

Osman'ın tabiriyle “asabi” bir rüzgâr, çökmekte olan akşamı silkeleyerek pencereleri sarsmaya başlamıştı, yerlerde biriken kalın damarlı kuru yapraklar rüzgârda uçarak camlara yapışıyordu. Uşağın yaktığı şöminede alevler, kütükleri bir bir yerlerinden devirerek büyüyordu.

Hikmet Bey, mabeyn katipliği günlerinde Fransızca broşürleri gizlice çevirip kendisine ulaştırdığı eski yoldaşının yüzüne baktı, yolları epeydir ayrılmıştı ama dostlukları, ölüm tehlikesini birlikte kucaklamaktan gelen kardeşçe yakınlıkları devam ediyordu. Binbaşı Rasim Bey hâlâ keskin bir İttihatçıydı, silah arkadaşlarının iktidarı ele geçirdiği o kısa sürede yaptıkları zorbalıkları, yolsuzlukları görmezden gelmeyi tercih ediyordu.

— Halaskar Zabitan diyardunuz, dedi Hikmet Bey.

Rasim Bey de şömineye bakarak düşüncelere dalmıştı, Hikmet Bey'in sesini duyunca, “evet” diyerek toparlandı.

— İnanmayacaksınız ama Hikmet Bey, cephede subaylar ikiye bölünmüş durumda, aralarındaki nefret, kendimden de biliyorum, düşmana duyulan nefretten fazla... Bu İtilafçı subaylar odalarının duvarlarına dualar asıyorlar, yerlerde seccadeler, savaşı bırakıp namaza duruyorlar. Her şeyin bir yeri var birader, Kabe'de silaha, cephede seccadeye ihtiyaç yok... Askerliği unutmuşlar, işleri güçleri siyaset, dini de alet ediyorlar. Bir de korkaklar azizim, galiba beni en çok kızdıran da bu, onca dua, namaz ama cepheye yürü deyince ayakları geri geri gidiyor. Ne zaman tehlikeli bir vazife olsa kumandanların gözü İttihatçı bir subay arıyor haklı olarak... Bakın İttihatçılar için ne dersiniz deyin ama cesaretlerine söz

edemezsiniz, vatan için dendiğinde ölüme yürümekte bir an tereddüt eden bir İttihatçı ömrü hayatımda görmedim. Görsem de çeker kendi elimle vururum.

Hikmet Bey yumuşak bir sesle, kırıcı olmamaya çalışarak:

— Rasim Bey, gücenmeyin ama ben İttihatçıların da pek matah olmadığını düşünüyorum artık... Şuna inandım ki insanı güçle, parayla sınayacaksın... Evet, Allahları var İttihatçılar gerçekten de cesur insanlardır, korkağını ben de görmedim ama o kısa iktidarlarında bana hiç de emniyet vermediler. İktidar delirtti onları, paraya tamah ettiler, zorbalığa saptılar... Ha, İtilafçılar daha mı iyi dersen, hayır, onlar da aynı, onları da gördük...

Bir sır verir gibi Rasim Bey'e doğru eğildi Hikmet Bey:

— Esas mesele de bu Rasim Bey, iyisi yok. İkisini de gördük, ikisi de birbirinden berbat ve gittikçe daha kötü olacaklar, birinden biri eninde sonunda iktidarı eline geçirecek, Allah bu memlekete acısın o zaman. Şimdi ikisinin de çok kudretli olmadığı zamanlar, belki de en iyisi bu ama bu böyle devam etmeyecek, bunu ikimiz de biliyoruz. Bunlardan biri iktidarı bütünüyle ele geçirdiğinde ne olacak?

— İttihatçıların niyetleri halisanedir siz de biliyorsunuz, aramızda bozuklar yok mu, var, ama onları ayıklarız...

— Benim artık pek bir güvenim kalmadı. Bu ülke lanetlenmiş gibi geliyor bazen bana, derde, acıya, zorbalığa mahkûm edilmiş. Nedendir bilmem, bilene de denk gelmedim ama böyle... Bu ülkede hırsızlık, zorbalık kolayından bitmez.

— Bu kadar ümitsiz olmayın azizim... Ümidimizi de kaybedersek geriye ne kalır?

Hikmet Bey kederle başını salladı:

— Hiçbir şey kalmaz Rasim Bey, hiçbir şey kalmaz. Hiçbir şey de kalmadı zaten... Gençliğimi bir hayale heba etmişim... Bunu söylemek, bunu düşünmek çok zor ama hakikat bu. Bu toprakların hakikati bu, daha nice kuşak böyle harcanıp gidecek...

— Peki ne yapacağız, dedi Rasim Bey gocunmuş bir sesle.

— Sizi bilmem azizim ama ben Voltaire'in dediğini yapıp bahçeyle uğraşıyorum, toprak, çiçekler, aile hayatı beni bir nebze sükuna kavuşturuyor. Aksi takdirde ne yapardım bilmiyorum... Kendi ülkemde bir ekalliyetim Rasim Bey, benim gibi düşünenlerin sayısının azlığını biliyorum, kalabalıklar ikiye bölünmüş, bir an önce iktidarı kapıp, ortalığı talan etmek istiyorlar.

Rasim Bey, birden güldü:

— Gençliğimizden beri anarşizme temayülünüz olduğunı düşünmüşümdür biraz... Padişah doktorunun oğlu olup da padişaha karşı gizli teşkilata katılma deliliğinin, tabirimi mazur görün, iyi manada söylüyorum, hiçbir kalıba girmeye razı olmayacağını hissetmiştim.

Hikmet Bey de gülümsedi.

— Ben bir kalıp olmasın istiyorum Rasim Bey, galiba iki tarafla da aramdaki en büyük fark bu. Onlar bir kalıbın peşindeler. Bütün insanları içine döküp şekillendirecekleri bir kalıpları olduğunu düşünüyorlar, ben hangi kalıbın daha iyi olduğunu münakaşa etmiyorum, ben kalıplar olmasına karşıyım... Hürriyet diye başladık, bak nereye geldik, şimdi bize sunulan tercih iki kalıptan birini seçmek. Söyleyin Allah aşkına hürriyet bu mu, kalıplardan kalıp beğenmek mi? Ben böyle hürriyete yokum.

Bir vakit de savaştan konuştular, gelen haberler iyi değildi, hükümet hakikatleri saklıyordu ama ordu boz-

gunun eşiğindeydi, ikisi de buna kalpten üzülyüyorlar, derinden yaralanıyorlardı; savaş yenilgilerinin bütün erkeklerde yarattığı duyguyu bu yenilgi de onlarda yaratıyordu, erkekliklerini kaybetmişler duygusuna kapılıyorlardı. Savaşı kaybetmelerine neden olanlara duydukları öfkenin büyüklüğü de zaten vatan sevgisi kadar bu aşağılanmışlıkta yatıyordu.

Hikmet Bey'in bütün ısrarlarına rağmen Rasim Bey yemeğe kalmadı.

— Kalsaydınız, dedi Hikmet Bey, Fransız gazeteci Mösyö Stephane Lausanne da gelecek, Lüleburgaz civarlarına daha yeni gitmiş, taze haberler alırdık.

— Gideyim, dedi Rasim Bey, malum, hanım bekler.

Ayrılırlarken Hikmet Bey, dikkatle Rasim Bey'in, bu gençlik dostunun gözlerine baktı, konuşmalarından dolayı orada bir kırgınlık gölgesi olup olmadığını görmek istiyordu.

Rasim Bey onu şaşırtıverdi birden gülerek söyledikleriyle, Hikmet Bey'in gözlerinde ne aradığını anlamıştı:

— Neden öyle bakıyorsunuz Hikmet Bey, güceniklik işareti mi arıyorsunuz? Bizim aramızda olur mu öyle şey? Dürüstlüğünüze duyduğum saygıdan, kardeşçe bir dostluktan başka ne görebilirsiniz bende?

Hikmet Bey, eski dostunu adeti hilafına sıkıca kucakladı.

— Gene gelin Rasim Bey, dedi. Bizim gibi kendi hayalleriyle yaralanmış olanlara eski dostlar en iyi ilaçtır.

Umutsuz bir ruh, kaybettiği ve bir daha bulamayacağına inandığı saadeti artık her yerde arar, her şey bir teselli vesilesi, her şey bir umut kaynağı olma ihtimali taşır onun için. O insanların, kimseye sezdirmemeye çalışarak çaresizce aranırları, başka birinin belki de pek aldırmayacağı bir ümit kırıntısında bile açların acıklı oburluğuyla bir doyum ihtimali bulmaya uğraşmaları, insanın karşılaşabileceği en büyük zavallılıklardan biridir; çünkü bunu yaparken onlar da çaresizliklerinin ve güçsüzlüklerinin farkındadırlar, başkalarının arkasını döndüğü, küçümsemediği kırıntılara saldırdıklarını bilirler.

Savaş, böyle biri için küçük bir “kırıntıdan” çok daha ötede bir mutluluk ihtimaliydi, hele Ragıp Bey gibi mesleğini ve savaşmayı seven biri için bütün umutsuzluklarını giderecek, bütün yenilgilerini unutturabilecek büyük bir zafer vaadiydi. Onun doğuştan sahip olduğu delilik derecesindeki cesaretiyle, bir zafer bulma arzusu birleşince bütün savaşın belki de en atak, en saldırgan birliği onun birliğiydi.

Bir gün önce, bir Bulgar müfrezesinin taarruzunu Ragıp Bey’in birliği önce durdurmuş, sonra Ragıp Bey’in “ya

“Allah bismillah, yürüyün aslanlar” komutuyla düşmanı kovalamaya başlamıştı. Süngü takmış askerlerin önünde Ragıp Bey koşuyor, dere yataklarından, terk edilmiş değirmen avlularından hızla ilerleyerek Bulgar askerlerinin peşinden gidiyordu. Ragıp Bey’in cesareti, onu çok iyi tanıyan askerlerini de coşturmuştu, o bölgede gevşek bir düzene sahip olan Bulgar mevzilerinin arasından, arkalarından gelecek birliklere yeni bir yol açma ihtimali belirmişti.

Tam o sırada gelen bir haberci “geri çekilme” emri getirmişti, Ragıp Bey önce emri anlamamış, habercinin ne dediğini fark edince adamın gırtlığına yapışmıştı. Bir an emri dinlememeyi de aklından geçirdi ama arkasından gelecek kimse olmadıktan sonra ilerlemenin, askeri tehlikeye atmanın manası yoktu. Bütün savaşıma arzusuna, yenme ihtiyacına rağmen Ragıp Bey’in yapmayacağı tek şey askerini sonuçsuz bir tehlikeye atmaktı, askerleri de bunu bilirdi.

Bıyıklarını kemirerek, “çekiliyoruz” demişti. “Allah belalarını versin.”

Mevzilerine döndükten sonra emrin kimden geldiğini öğrenmeye çalışmış ama buna muvaffak olamamıştı, emri kimin verdiği belli değildi. Garip bir savaş oluyordu zaten, bazen taburdan başka, tümenden başka emir geliyordu, kumandanlar birbirlerinin verdikleri emirlerden habersizdiler.

Karargâh olarak kullandığı kulübeye girince, çavuşuna “şu benim hurçtan konyağı getir bakalım” demişti. Suriye’de geçirdiği yıllardan sonra sıtmaya karşı sulfatayla konyağı hurcuna koymayı bir alışkanlık haline getirmişti, sıtma olmadığında da konyak böyle öfke nöbetlerini yatıştırmaya yardımcı oluyordu.

Ragıp Bey, kendi kendine öfkeyle homurdanıp bıyıklarını kemirirken, çatışmalar da durmuştu, Ragıp Bey'in daha önce pek rastlamadığı bir düzeni vardı bu savaşın, çatışmalar başlıyor, sonra aniden kesiliyor, bazen günlerce sessizlik sürüyor, ardından aniden bir topçu bombardımanı ile yeniden başlıyordu. Savaşın o ilk günlerinde, iki taraf da sanki bir amaçları yokmuş da kızdırmak için birbirlerine sataşıyorlarmış gibi savaşıyordu.

Ragıp Bey kulübesinin önüne çıkıp sinirli sinirli sigara içerken bir haberci kısa bir tezkere getirdi.

Ragıp, Edirne'deyim. Yarın sabah İtfaiye'deki karargâhta buluşalım.

Cevat

Ragıp Bey, tezkereye şaşırdı, Harbiye Nezareti'nde görevli olan ağabeyinin neden Edirne'ye geldiğini anlamadı, "onu da mı Edirne'ye tayin ettiler yoksa" diye düşündü, sonra "yarın öğreniriz" diye geçirdi içinden. Subaylar da savaşın tuhaflığına uyduklarından çoğu zabıt vaktini Edirne'de geçiriyor, çatışmalar başlayınca cepheye dönüyordu.

O gece şafak sökene kadar bütün siperleri dolaştı, askerlerle konuştu, karanlık ovaya, sessiz Bulgar mevzilerine baktı, sert rüzgâra karşı bir eliyle kalpağını bastırıncan, bir adım arkasında yürüyen emektar çavuşuna, "bu nasıl savaş böyle çavuş," dedi, "ne diyorsun?"

Yıllardan beridir cepheden cepheye birlikte dolaşmışlardı, çeşitli savaşlara, çatışmalara girip çıkmışlar, birbirlerinin cesaretini görmüşler, birbirlerine saygı duymuşlar, bütün ast üst ilişkisinin içinde bir silah kardeşliği, büyük bir güven geliştirmişler, birkaç defa birbirlerinin

hayatlarını kurtarmışlardı. Çavuş, Ragıp Bey'in en zor zamanda bile askerini tehlikeden çekip çıkaracağını, savaşması gerektiğinde ölümüne savaşıp, durması gerektiğinde bıyıklarını kemire kemire duracağını; Ragıp Bey de çavuşun her emrini bir lahza tereddüt etmeden hayati pahasına yerine getireceğini bilirdi.

“Soytarılık kumandanım,” dedi çavuş, “yürüyüp gitsen kırarız biz bu Bulgar'ı da, yürü git diyecek yürekli bir paşa bulamıyoruz. Biz gidiyoruz, onlar bizi geri çekiyor. Askerin maneviyatını da iyice bozdular, bir vakit gelecek, yürü deseler de yürüyecek asker bulamayacağız diye korkum. Paşa korkarsa asker korkmaz mı?”

Ragıp Bey cevap vermemişti. Karanlığın içinde sezdirmeden gülümsemişti.

Karabasanlar içinde sık sık uyandığı bir geceden sonra sabahleyin kalkmış, komutayı yardımcısına bırakmış, “ben Edirne'ye gidiyorum, akşama dönerim,” demişti.

Edirne mahşer yeri gibiydi. Bulgarlardan kaçan on binlerce insan buraya yığılmıştı. Meydanlarda, boş arsalarda, yol kenarlarında eşya dolu kırık dökük saman arabalarının yanında çarşaplardan çadırlar kurmuşlardı. Rüzgârlarla inceldikleri yerlerinden yırtılmış, asıl renkleriyle uyumsuz kaba kumaş parçalarıyla yamanmış bu çarşaplardan oluşmuş çadırların altına, çamura bulanmış eski kilimlerini sermişler, deliklerinden pamuklar fırlamış minderleri yerleştirmişlerdi; günlerdir, belki haftalardır su görmemiş, tarazlanmış tozlu saçları, sararmış yüzleri, bezgin ve ümitsiz gözleriyle, keskin soğuğu kesmeye muvaffak olamayan uydurma çadırların altında titreyiyorlardı. Soğuğa karşı ne buldularsa üstlerine giymişlerdi. Çadırlar arasında keskin kömür kokularıyla maltızlar yanıyordu. Kadınlar, erkeklerinin o maltızlarda

pişirecekleri bir şeyler bulup getirmelerini bekliyorlardı. Bir kısmı, taşları kırık kaldırımlarda çocuklarını kucaklarına almış avutmaya uğraşüyor, kendilerine bir dilim ekmek uzatacak birini bekler gibi önlerinden geçenlere bakıyordu. Açlardı. Erkekler, bir iş, bir parça ekmek, biraz yemek bulabilmek için yabani sürüler gibi şehrin sokaklarında dolaşıp duruyorlar, çocuklarıyla karılarının yanına eli boş dönmeyi göze alamadıkları için günlerini tıklım tıklım dolu kahvelerde geçiriyorlardı.

Kederli bir uğultu duyuluyordu bütün şehirden.

Ragıp Bey, kalabalığı yara yara geçip karargâhın önüne geldiğinde ağabeyini gördü, kaputunu omuzlarına atmış, asık suratlı bir halde kendisini bekliyordu. Uzaktan onu gördüğünde birden yüzü ışıdı.

İki kardeş sıkıca kucaklaştılar.

— Nasılsın Ragıp?

— Sağolun ağabey, iyiyim. Savaşıyoruz işte...

— Gel hadi kendimize bir yer bulup oturalım, bir kahve içip iki laf edelim.

Kalabalığın arasından birbirlerini kaybetmemeye çalışarak ilerlerken oturacak bir yer arıyorlardı, bütün kahvehaneler işsiz muhacir erkeklerle dolmuştu.

Rumeli Gazinosu'nun önünden geçerken, "buraya girelim" dedi Cevat Bey, o saatte içerisinin boş olabileceğini düşünmüşlerdi ama gazino lebaleb doluydu, ter ve sigara kokuyordu. Arkalarda boş bir masa bulup oturdular, iki kahve söylediler.

— Hayırdır ağabey, Edirne'de ne işiniz var? İttihatçıları Erkan-ı Harbiye'den cepheye sürüyorlar diye bir söylenti var, sizi de mi buraya sürdüler yoksa?

— O dediğin doğru da beni daha sürmediler. Edirne'nin düşmesi halinde Lüleburgaz hattını denetleyip, duruma

uygun bir rapor hazırlamamız için bir heyetle gönderdiler, akşama İstanbul'a döneceğim... Burada durum ne Ragıp?

— Ağabey, ben ömrü hayatımda böyle bir savaş görmedim, bir kepezelik ki anlatmak mümkün değil, her şeyden evvel asker aç, karavana gelmiyor. Bu tabii maneviyata çok tesir ediyor, açlığa aldırılmaz belki asker savaş sırasında ama bir düzen olmadığını görünce emniyetleri sarsılıyor. Birbirine tezat emirler geliyor... Tam biz düşmanı kovalarken çekilin diyorlar, kim diyor, niye diyor bilmiyoruz. Paşalar birbiriyle kavgalı diyorlar... Garp ordusunda kolordu komutanının bir albaya silah çektiği anlatılıyor, İtilafçı İttihatçı kavgası orduyu bölmüş vaziyette.

Cevat Bey sıkıntıyla yüzünü buruşturdu.

— Durum sandığından da kötü Ragıp, dedi.

— Hayırdır ağabey, sandığımdan daha kötü ne olabilir?

Cevat Bey içini çekti, söyleyeceği laftan belli ki kendisi de çekiniyordu.

— Savaşı kaybettik Ragıp.

— Olur mu ama böyle peşinen kaybettik lafı? Daha buradayız, asker burada, geri çekilme yok henüz... Neden böyle diyorsunuz?

— Ragıp, Edirne'nin kuşatma altına düşmesi an meselesi...

— Ne diyorsunuz ağabey? Hiç olur mu? Siz benden daha iyi bilirsiniz, biz askeri idadiye girdiğimizden itibaren Balkan savaşlarına hazırlandık, bütün hocalarımız bize bu savaşın geleceğini anlattı, derslerde hep bu savaşın tatbikatını yaptık, her subay bu savaşı kaçıracağım, ben başka yerde vazifedeyken savaş başlayacak diye endişelenirdi. Bunca hazırlıktan sonra nasıl kaybederiz? Sa-

yıca da geri değiliz... Gerçi silah ve cephane konusunda biraz sıkıntı var ama geçicidir, daha başındayız yakında düzelir diye düşünüyorum.

— İstanbul, Edirne'den beter Ragıp... Biz savaşı Edirne'de değil, İstanbul'da kaybettik.

Durdu, kahvesinden bir yudum aldı.

— Hep Balkan savaşına hazırlandık diyorsun, doğru da söylüyorsun ama...

Ragıp Bey ağabeyinin devam etmesini bekledi.

Cevat Bey sesini iyice alçaltarak devam etti.

— Balkan savaşları için hazırlanan planlar bile kayıp, Erkan-ı Harp Reisliği'nde planları bulamadılar... Biliyorsun, Erkan-ı Harbiye Reisi Ahmet İzzet Paşa, bizim Enver'in azarlarından bıkip Yemen'e tayinini isteyip gitmişti. Yerine de Hadi Paşa gelmişti... Şimdi planları bulamıyorlar, Ahmet İzzet Paşa da yok, soramıyorlar... Diyelim yeni plan hazırlarsın ama Hadi Paşa bu savaşta yenildiğimize daha savaş başlamadan karar verdi. Savaştan önce Hadi Paşa'yla sizin ordu komutanı Abdullah Paşa, kabineye malumat vermişler. Abdullah Paşa, ordu perişan vaziyette, değil Balkan ülkelerinin hepsine, Bulgarlara bile dayanamayız demiş... Bulgar'ı Çatalca'da durdurabilirsek bunu büyük bir muvaffakiyet addederim demiş. Hadi Paşa da, daha Edirne'ye bir habbe erzak gönderemedik, mevzuattaki zorluklar yüzünden levazım doğru dürüst çalışmıyor, askere ben bir kat elbise bile yaptıramadım, demiş.

— Siz ne diyorsunuz ağabey, köylerde ambarlar erzak dolu, nasıl erzak gelmez Edirne'ye?

— Ambarlar dolu ama onu oradan Edirne'ye taşıyacak devlet de yok, ordu da yok. Erkan-ı Harp ikinci başkanı Pertev Paşa ile Hadi Paşa herkesin ortasında kavgaya etti.

Pertev Paşa, hücum edelim dedi diye Hadi Paşa onu azarladı. Pertev Paşa da istifa mektubunu verdi.

— Harbiye Nazırı Nazım Paşa ne diyor olanlara?

— O tam bir ahmak... Savaştan önce maiyet subaylarına Sofya'ya girerken giymeleri için tören kıyafetleri hazırlatmalarını söylemiş... Öbür paşalar, evet, yılgın ama bu ahmak iyice olaylardan bihaber. Şimdi şimdi başımıza ne geldiğini anlıyor, o da anlıyorsa elbet.

Tam o sırada dışardan bir vaveyla koptu, halk toplanmış gökyüzüne bakıyordu. Cevat Bey'le, Ragıp Bey de çıktılar, başlarını gökyüzüne kaldırdınca bir tayyarenin Edirne'nin üstünde uçtuğunu gördüler.

— Bizim tayyare mi bu, dedi Cevat Bey.

Cevat Bey daha lafını bitirmeden tayyareden tomarlar halinde beyaz kâğıtlar atılmaya başladı.

— Bulgarların bu, dedi Ragıp Bey, bizim olsa böyle kâğıt atmaz.

Havada süzüle süzüle yere inen kâğıtlardan bir tane-sini de onlar aldı, "Ey Müslümanlar" diye başlayan bir bildiriydi, halkla bir meseleleri olmadığını, Osmanlı hükümetiyle savaştıklarını söylüyordu.

Yeniden içeriye dönerlerken Ragıp Bey'in eskiden yanında görev yapmış genç bir telgrafçıya rastladılar, genç telgrafçı hemen hazırola geçip selam verdi.

Selamı alan Ragıp Bey, "nasılsın oğlum" dedi, sonra telgrafçının kolundan tuttu, "gel bakayım, sen telgrafçısın, telgrafçıların kulakları delik olur, ne oluyor, nedir son vaziyet?"

— Kırkkilise mevkie çok karışık kumandanım... Bulgarlar saldırmışlar, bizimkiler saldırıyı püskürtmüş, sonra karşılıklı müsademeler olmuş ama nedense İbrahim Paşa aniden ricat emri vermiş... Kuvvetlerimiz çekilmeye başlamış... Bu sabah İstanbul'a komutanlık telgraf çek-

miş, yeniden hücum mümkün değildir diye... Şimdi orayı ne yapacaklarını düşünüyor paşalar.

— Peki oğlum, dedi Ragıp Bey, hadi sen git şimdi.

Sonra Cevat Bey'e döndü, "ne diyorsunuz ağabey?"

— Kaybettik savaşı Ragıp, dedi Cevat Bey yeniden. Söyledim ya, biz İstanbul'da kaybettik Balkan Savaşı'nı, askerin burada yapabileceği fazla bir şey yok.

Ragıp Bey bıyıklarını kemirmeye başlamıştı yeniden.

— Siz ne zaman dönüyorsunuz İstanbul'a?

— Bir saat içinde yola çıkacağız.

— Ben sizi karargâha kadar götürüyüm, sonra da cepheye dönerim. İyice canım sıkıldı. Askerin başında olayım... Ne biçim harpse bu...

Karargâhın önünde ayrılacakları sırada Cevat Bey, "senden bir ricam olacak" dedi

— Estağfurullah ağabey, emredin.

Cevat Bey, nasıl söyleyeceğini bilemiyormuş gibi dudaklarını emerek konuşmaya başladı.

— Seni tanırım, çok cesursun, ataksın, gözünü budaktan sakınmazsın vazife için. Olması gereken de bu... Lakin bu harp bir harbe bile benzemiyor... Vazifen her ne ise yap elbette... Ama ricam, vazifenin icap ettirmediği bir cesaretle hareket etme... Bu işe yaramaz paşaların ahmaklığı yüzünden seni kaybetmek istemem.

Ragıp Bey şaşırmıştı, böyle bir söz beklemiyordu ağabeyinden, ne söyleyeceğini bilemedi.

— Vazifem ne ise yapacağım ağabey, askeriz biz, siz benden daha iyi takdir edersiniz.

Cevat Bey, önce kaşlarını çattı, utanmıştı, utandığı için de sinirlenmişti.

İki kardeş arasında kuvvetli bir sevgi vardı, zaman zaman fikir ayrılıklarına düştüklerinde bile aralarındaki

bağ zedelenmemişti ama askeri eğitimden geçtikleri için umumiyetle iki kardeş gibi değil iki asker gibi konuşurlar, daima mesafeli dururlar, sevgilerini gösteremezler, kardeşçe bir sıcaklığın mesleklerine aykırı düşebileceğine inanırlardı.

— Vazifeni yapma demiyorum, beni tanırsın, bunu diyemem, icap ettiğinde bu vatan için şehit olmak için yemin ettik biz, yeminini bozduğunu görmektense öldüğünü görmeyi tercih ederim. Aynısını senin de benim için düşündüğünü bilirim.

Cevat Bey durup yutkundu, birden Ragıp Bey'in kolunu tuttu, belki de ilk kez alışkanlıklarının dışına çıktı:

— Ragıp, icap edenden fazlasını yapma, senden ricam bu. İcap ediyorsa öl ama ölmek icap etmiyorsa kendini koru. Bana bunun için söz ver. Annemin üzerine söz ver, icap etmezse, bunu en iyi takdir edecek olan sensin, gereksiz cesaret göstermeyeceksin... Bu paşaların akılsızlıklarını bir kişinin cesaretiyle kapatmak mümkün değil. Burada savaşan herkes onların akılsızlığı yüzünden tehlikede, bu tehlikeyi daha da büyütme.

Ragıp Bey, ağabeyinin gerçekten endişelendiğini, paşalara öfkelenildiğini, kardeşini yok yere kaybetmek istemediğini, bunu söylemek için utanmayı göze aldığını anladı.

— Merak etmeyin ağabey, dedi, dediğinizi anladım. Dikkatli olurum.

İki kardeş helalleşip ayrıldılar.

Ragıp Bey telaşla cepheye döndü, subaylar onu bekliyorlardı.

— Emir geldi, Kırkkilise'ye hareket ediyoruz. Bizim yerimize buraya redif birliklerini gönderiyorlar.

— Ne zaman hareket etmemizi emrediyorlar?

— İki saat içinde.

— Derhal hazırlıklara başlayın.

— Başladık kumandanım.

İki saat sonra Ragıp Bey'in birliği Edirne'den çatışmaların kızıştığı Kırkkilise'ye doğru yola çıktı.

Edirne'den ayrılan son birlik onlar oldu, onlardan iki gün sonra Edirne, içindeki 30 bin askerle kuşatma altına girdi, askerlik tarihinin en son kale savaşında eşi az bulunur bir yiğitlikle sonuna kadar direndi.

Ragıp Bey'in birliği ise çok sıkı bir yürüyüşle gece yarısına doğru Kırkkilise'ye vardı.

Askerlik hayatının en korkunç gecesini yaşayacağını bilmiyordu.

Tekkenin kapısından, uzun selvilerin, koyu gölgelerin, derin bir yeşilliğin hakim olduğu avluya girdiğinde her zaman olduğu gibi bu alemin, bu dünyayı terk ediyormuş, başka bir alemin sırrına kabul ediliyormuş duygusuna kapıldı. Sessizlik, o derin sükunet, selvilerin morumsu gölgeleriyle bütünleşerek büyüyor, insanı usulca içine alıp geldiği dünyadan koparıyor, sanki geçmişiyle arasındaki bütün izleri siliyordu; bir doğum anı gibiydi, Rukiye bu kapının eşiğini her aştığında yeniden doğuyormuş duygusuna kapılıyordu.

“Loş avlu boştu.

Şeyh Efendi, Rukiye’yi zikir odasının önünde karşıladı.

Her zamanki gibi simsiyah giyinmişti, uzun cüppesinin etekleri topuklarına kadar uzanıyor, kara çuhadan başlığı parlak uzun saçlarının bir parçası gibi gözüküyordu.

Kızının ellerini tutup, Rukiye’nin yüzüne baktı.

— İyi bir haber mi getirdin?

Rukiye, hem fıtrattan gelen özellikleriyle hem de üvey babaannesi Mihrişah Sultan’ın yetiştirme tarzı nedeniyle

soğukkanlı, güvenli, tek başına karar alabilecek güçte bir kadındı, kolay kolay etkilenmezdi, karşılaştığı meselelerin hal yollarını herkesten önce gören bir kabiliyete ve derhal harekete geçen bir kararlılığa sahipti. Annesinin ya da üvey babaannesinin çarpıcı, baştan çıkarıcı güzellikleri onda yoktu ama açıksözlülüğü, doğru bildiği yoldan asla sapmayan karakteri ve parlak zekâsıyla karşılaştığı insanları çok çabuk tesiri altına alırdı. Bu yönleriyle daha ziyade babası Şeyh Efendi'ye benzerdi.

Farkına varmadan diğer insanları biraz güçsüz bulur, onların zaafalarını çok çabuk görür, mesafeli bir kibarlığın altına sakladığı bir küçümsemeyle insanları kendisine çok fazla yaklaştırmazdı.

Hayatında sadece üç istisna vardı, üç erkeği diğer bütün insanlardan ayırırdı. Kardeşi Nizam'a daha doğduğu ilk günden itibaren çok büyük, her türlü zaafını hoş görecekt, onu daima korumaya çalışan bir sevgiyle; kocası Tefvik Bey'e bütün kadınlığını açığa çıkaran, onu gerçek bir kadın yapan bir aşkla; babası Şeyh Efendi'ye ise kendini güçsüz hissederek, güçsüzlüğün, teslim olmanın hazzını yaşayarak bağlıydı.

Babası, sanki vereceği haberi daha önceden biliyormuş gibi o derin ve sakin sesiyle, "iyi bir haber mi getirdin" deyince, Rukiye selvi gölgelerinden oluşan yumuşak bir zaman girdabının içinden akıp giderek, vişne çürüğü çarşafının içinde küçük bir kız oldu. Kendi gücünden yorulan insanların güvendikleri birinin yanında memnuniyetle kendilerini bıraktıkları güçsüzlüğe kendini bıraktı. Sanki içinde arka arkaya kapılar açıldı ve en derindeki kapalı odada duran bütün duygular taşırıldı.

Ağlamaya başladı. Neden ağladığını bilmiyordu ama o anda bunu merak da etmiyordu.

Şeyh Efendi, usulca kızının başını tutup omzuna yasladı. Baba kız bir süre gölgeli sessiz bahçede öyle durdular, sonra biraz utangaç ve şımarık bir sesle Rukiye:

— Bir çocuğum olacak, dedi.

— Allah hayırlı bir ömür kısmet etsin kızım, çok sevindim.

Daha sonra Rukiye, Osman'a "sen gölgelerin de bir kokusu olduğunu biliyor musun" demişti, "gölgelerin kokusu var, selvi ağaçları güneşte başka kokuyor, gölgelendiklerinde başka kokuyorlar, o tekkenin avlusundaki rayihanın o gölgelikten kaynaklandığını düşünüyorum, tuhaf, anlatılması zor ama insanın hafızasından asla çıkmayacak bir rayihaydı... Keskin, koyu, kahverengi damarlı, acı yeşil bir kokuydu... Ölümün ve hayatın bir arada hissedildiği bir kokuydu... Aslında oradaki her şey, bütün ağaçlar, çiçekler, gölgelikler, o eşsiz rayiha hepsi, Şeyh Babamın varlığını tamamlamak için o tekkeye bahşedilmişti diye düşündüğüm çok olmuştur."

Gerçekten de avluda sadece oraya ait bir koku vardı, başka bir alemde olduklarını hatırlatan, oraya girenleri başka her şeyden koparıp alan bir kokuydu.

Bu kokuya Şeyh Efendi'nin sanki teninden çıkıyormuş gibi hissedilen defne kokusu da ekleniyordu.

Heyecandan, coşkudan, gölgelerden ve kokulardan başı döner gibi oldu Rukiye'nin, Şeyh Efendi, "gel," dedi, "içeri geçelim, burası serin, üşütme."

İçeri geçip, üstüne halılar serilmiş sedirlere oturdular, Rukiye'ye bal şerbeti getirdiler.

— Zevcin nasıl, dedi Şeyh Efendi.

— İyidir efendim, ellerinizden öpüyor.

İmparatorluğun her yanından haber alan, her şeyi bilen Şeyh Efendi:

— Çok muhataralı bir vazifesi var zevcinin, dedi, olacakları, olabilecekleri düşünürsek... Ona bir zarar gelmesinden korkarım. Azgın sürüler gibi savaşıyorlar iktidar için lakin hiç kimse de iktidar değil. Bu şerait altında Sadaret'te öyle bir vazife sahibi olmak doğrusu biraz endişeye mucip gözüküyor bana... Acaba diyorum, istifa etse de, biraz memleket haricine mi gitseniz, sen Paris'e alışkınsındır, Mihrişah Sultan da orada, evladını orada doğurursun, sonra ortalık sakinleştiginde dönersiniz.

Her zaman Rukiye'nin çevresinde olmasını isteyen Şeyh Efendi'nin ona "memleket haricine" gitmesini söylemesi Rukiye'yi şaşırtmıştı... O akşam Sadaret'te memur olan kocasına bunu söylediğinde, Tevfik Bey gülmüştü:

— Şeyh de olsa, hamal da olsa, babalar böyledir Rukiyecğim, demişti, hep endişelidirler biraz... Bana ne olacak, ben orada bir vazifeliyim, siyasete karıştığım yok, zaten karışsam ne olur? Mesele bir sadaret katibine kadar gelmez, sen hiç canını üzme karıcığım.

Kocasının yanında endişeli görünmekten utanmış, daha fazla ısrar etmemişti, daha sonra o günü hatırladığında hep o derin iç çekişiyle "ah," derdi, "ah, hep benim yüzümden oldu, babam beni ikaz etmişti, söylemişti bana, onu dinlemeliydim, ısrar etmeliydim, gururum yüzünden, hiçbir şeyden anlamayan endişeli bir kadın gibi görünmekten utandığım için ısrar etmedim... Benim gururum, bir hayata, bir felakete sebep oldu."

Kocasıyla ilgili endişesini dile getirdikten sonra, Şeyh Efendi kızının sıhhatıyla alakalı sorular sormuştu. Bir ara gülümsemişti:

— Ne çok hamilelik gördüm, doğuma şahitlik ettim ama her seferinde telaşlanırım, hele sen benim ilk çocuğumsun, daha bilmiyordum o zamanlar, validen seni

doğururken ne kadar korkmuştum... Her doğum bir mucize kızım. Her doğum Allah'ın varlığının bir kere daha ispatlanması. Her hamile kadın Rabbimizin bir parçasını taşıyor, her biriniz her seferinde bize yaradanı muştuluyorsunuz.

Sonra bir an durup düşünmüştü.

— Anne olacaksın demek... Hayırlı bir evladın olur inşallah, Allah hayırlı bir ömür nasip eder.

Rukiye, babasına baktı, gençliği ondan nefret ederek geçmişti, sonra bir gün onunla yüzleşmek, onu aşağılamak, önu üzme, yaşadıklarının acısını ondan çıkarmak için gelmiş ve yanından hayranlıkla, sevgiyle, babasını bulmanın sevinciyle ayrılmıştı. Böylesine sade, böylesine saf, böyle sahici bir kudreti daha önce hiç görmemişti, imparatorluğun her yanında müritleri vardı, padişahlar bile hürmetlerini sunarlardı, o bir dağ gibi dururdu, ne sahip olduğu kudret, ne ona gösterilen hürmet, ne bazıları tarafından ona karşı gizlice hissedilen nefret onu etkilerdi, sadece inandığı Rab'bını memnun etmeye çalışır, her an onun huzurundaymış gibi yaşar, kendisini yaratanı mahcup etmemeye çalışırdı.

“Allah'tan başka hiçbir kudret tanımamak, ondan başka hiç kimsenin karşısında eğilmemek, ondan başka hiç kimseden korkmamak, onun emirlerinden başka hiçbir emri mühimsememek, büyük bir tevazu muydu yoksa büyük bir kibir miydi, buna hiçbir zaman karar veremedim” demişti Rukiye bir keresinde Osman'a. İnandığı Allah'tan başka bir kudret tanımamak Şeyh Efendi'nin kendisini de o kudretin bir parçası haline getiriyordu sanki. Aylar önce bir yaz günü baba kız tekkenin bahçesinde Haliç'in serin kokuları arasında gezinirlerken sanki kızının düşüncelerini sezmiş gibi Şeyh Efendi:

— Beşer, zaafılar içinde yaratıldı kızım, demişti, hiçbirimiz birbirimizden farklı değiliz zayıflık babında, bizi farklı kılan, bizi kuvvetlendiren, bir zaaftan koruyan nedir peki, itikadımızdır kızım, bizi yaratana duyduğumuz o itikat, o emniyet, o teslimiyettir. Şunu iyi bilmelisin, o muhteşem kudret karşısındaki güçsüzlüğünü kabul ettiğin ölçüde bu alemde güçlü olursun. O güçsüzlüğü kabul etmeyenlere acırım ben, kimse daha fıtrattan sahip olduğu zaafıların üstesinden tek başına gelecek kadar güçlü yaratılmamıştır, ben güçlüyüm demek ben acizim demektir aslında, beni bana karşı koruyacak bir dostum, bir muhafızım, bir sevenim, bir sevdiğim yok demektir. Rabbinin karşısında eğilmeyen beşerin karşısında eğilir. Rabbinin karşısında ne kadar eğilirsen, beşerin karşısında başın o kadar dik olur.

Susmuştu bir zaman, dalları denize eğilen söğüt ağaçlarına bakmıştı, içini çekmişti, her seferinde olduğu gibi böyle konuşurken büyük günahı, büyük utancı, Rukiye'nin annesi Mehpare Hanım'a, o ilk gördüğünde tutulduğu müstesna güzellikteki kadına duyduğu ve dindiremediği tensel aşk geliyordu aklına; "o kadına" duyduğu aşkın büyük bir zaaf olduğunu düşünüyor, Rabbine bütünüyle teslim olması gereken ruhunun bir kadının tesiriyle böylesine sarsılmasını, acı çekmesini affedemiyordu.

— Fıtratındaki zaafıları hiçbir zaman küçümseme kızım, beşer en büyük imtihanını kendi içinde, kendine karşı verdiğini bilmeli. Senin düşmanın sensin... Başka hiç kimse değil. Düşmanını azımsama sakın, kendi içinde, kendi ruhunda, kendi teninde taşıyorsun, karşıdan geleni görürsün, tanırırsın, bir hazırlığın olur, tedbirini alırsın, ama kendi derininden geleni nereden göreceksin, nasıl tedbir alacaksın, sen onu fark ettiğinde artık o ka-

dar geç olur ki o seni ele geçirmiş olur... Başkasına karşı değil kendine karşı Rabbine sığınacaksın, sana sığındım Rabbim diyeceksin, beni benden kurtar.

Bir selvi altındaki tahta sırayı gösterip, “gel şuraya oturalım” demiş, sonra sözüne devam etmişti:

— Kimseden korkmam kendimden korktuğum kadar, bana ne yapabilirler, ölümden, zindandan, fakirlikten korkacak bir şey yok, şu fani ömründe yaşayacağını yaşırsın, bunların hiçbirini seni utandırmaz. İnsanı ancak kendisi utandırır. Rabbinin karşısında seni utandıracak senden başka kimse yok. Bir gün ahirete varıp da huzura çıktığımızda, o mahşer gününde senin başını utançla eğdirecek senden başka kim var, kimin yaptığı beni utandırır... Sadece utanmaktan korkarım kızım, Rabbimin karşısında mahcup olmaktan korkarım, onun bana verdiği şu teni ona layık bir şekilde taşıyamamaktan korkarım.

Hep olduğu gibi, konuşmanın bir yerinde Şeyh Efendi artık kendi kendine konuşurcasına bir dalgınlığa kapılmıştı, bu hali konuşmalarını daha etkili bir hale getiriyordu.

— Beşer tenakuzlarla dolu, içinde her ne tür hissiyat var ise tersi de mevcut. İnsanlar hep şaşarlar, neden Allah'ın yarattığı beşerin derununda bunca kötülük de bulunuyor diye... Bunda şaşacak bir şey yok, kaldırıp kafanı şu tabiata bak, cümle nebatata, cümle hayvanata bak, semaya bak, dağlara, ovalara, derelere, deryalara bak, cenab-ı Allah'ın yarattığı bu muhteşem çeşitlilik içinde akıl sadece beşere bahşedilmiş. Bir hayvanın ihtiyacı olmayan akla beşer neden ihtiyaç duyacak, neden Rabbimiz bu akli insana vermiş? Hayvanda tenakuz bulunmaz, arzuları basittir, tatmin yolu bellidir, bir tereddüte, bir tercihe mahal yoktur. Akla neden ihtiyaç duy-

sun? Bir tercihi yok ama yaratıldığından bir adım daha öteye de götüremez yaratıldığı alemi... Tercih ihtiyacı yok ise akıl ihtiyacı da yok, akıl ihtiyacı yok ise dünya da yaratıldığından öte gitmez, Rabbim ne yarattıysa öyle kalır... Rabbim, hayvanatı yaratmış ama ona kendinden bir şey katmamıştır, beşeri yaratmış ona kendinden bir parça vermiştir, ben seni yarattım, sen de yarat demiştir... Akıl, tercih etme kabiliyetidir kızım, bu kabiliyet için tercih edilecek ihtimaller, tenakuzlar olması iktiza eder. Aklın sebebi ve bedelidir tenakuz. Aklımızın sebebi ve bedelidir iyilikle kötülük arasında mütemadiyen yapmak zorunda olduğumuz tercih.

Başını önüne eğmişti:

— Her zaman doğru tercihler yapamıyoruz. Aklımızın eksikliğinden değil kızım, zaaflarımızın gücünden. İşte bizi utandıran da o... İnsan, zaaflarını yenecek kudreti bulamadığında, her defasında utanır. Rabbinden utanır, kendinden utanır... Yeryüzü aleminde utançtan daha büyük bir ceza yoktur kendini bilene.

Eski konuşmalarını hatırlayan Rukiye, babasının sesiyle kendine gelmişti.

— Şerbetini iç kızım, diyordu, daldın birden.

— Kusura bakmayın efendim, daldım birden, siz hayırlı bir evlat deyince eski sözlerinizi hatırladım...

Şeyh Efendi bir şey söylemeden uzanıp kızının saçlarını okşadı.

— Annene söyledin mi?

Bunu söylerken babasının yüzündeki gülümsemeyi gördü, Mehpare Hanım'ın "anneanne" olduğunu öğrendiğindeki halini gözünün önüne getirdiğini anladı. Sanki o gülümsemede bir intikam, güzelliğiyle kendisini aşk ve utanç içinde bırakan kadının yaşlanmasından duyulan

bir sevinç vardı... Emin olmak için yeniden baktığında o gülümseme kaybolmuştu.

— Hayır efendim, daha söylemedim, sizden sonra aneme gideceğim. Korkarım o sizin kadar sevinmeyecek bu habere.

— Hiç olur mu kızım? Öyle düşünme, o da çok sevi-necek.

— Bilmem, annemi hiç nine olarak düşünemiyorum, onun da düşünebileceğini sanmıyorum ya doğrusu... Annem güzelliğine mağrurdur malumunuz, ninelik ona ihtiyarlık haberi gibi gelir ki ihtiyarlamaktan nefret eder.

Şeyh Efendi kızını tekkenin kapısına kadar geçirdi, arabaya binmeden önce babasına bir kere daha baktığında o her zamanki kederli ifadenin arasında, minik bir güneş ışığı gibi muzip bir gülümsemenin dolaştığına Rukiye yemin edebilirdi.

Unkapanı'ndaki tekleden annesinin Şişli'deki konağına kadar, zorlukla yürüyen askeri birliklerin, avlulara uzanmış hastaların, kireç ve hastalık kokularının arasından geçtiler. Hızla giden arabanın pencerelerindeki perdeleri bazen aralayarak dışarıya bakıyor, her seferinde yüreğinin acıyla ve sıkıntıyla sıkıştığını hissediyordu. Annesine bu haberi vermek kadar, böyle bir zamanda bir çocuğu dünyaya getirmek düşüncesi de onu endişelendiriyordu. Tekleden uzaklaştıkça babasının ona verdiği güven eksiliyordu.

Mehpare Hanım her zamanki gibi çok güzeldi, gözlerinin kenarında teni sanki incelmış gibiydi ama henüz görünür bir kırışıklık yoktu, sadece artık kırışıklıkların belirlemek üzere olduğunu haber veren o şeffafsı incelmışlik görülüyor, daha doğrusu hissediliyordu. O kırışıklıkların da onun güzelliğinden bir şey eksiltmeyeceğini düşündü Rukiye.

Bileklerine kadar uzanan lacivert bir elbise giymiş, saçlarını topuz yapmıştı. Elbisenin üzerine, dirseğine yakın bir yere, ortasına bir pırlanta gömülmüş bir parmak kalınlığında tek bir altın bilezik takmıştı.

Daha Rukiye'yi öperken, “hayırdır,” demişti, “önemli bir haber vereceğim diyen tezkereni aldığımdan beri meraklıyım.”

— Bir soluklanayım anne, söyleyeceğim, zaten söylemeye geldim.

Mehpare Hanım sabırsızdı.

— Hem soluklan, hem söyle. Beni böyle merakta bırakma.

— Hamileyim.

Rukiye, beklediği gölgenin annesinin yüzünden geçtiğini gördü.

— Biraz erken değil mi Rukiye?

— Siz beni doğurduğunuzda benden de gençtiniz anne.

— O da doğru... Ama gene de kızım, savaşın ortasında hamile kalınır mı? Memleketin haline baksana.

— Memleketin düzelmesini beklersek hiçbir kadın doğurmaz, Osmanlı'nın zürriyeti kurur.

— Neyse... Sen daha iyi bilirsin. Çok sevindim kızım. Rukiye'nin koluna girdi.

— Gel, sana çay hazırlattım kış bahçesinde, şimdi dışarıyı serin olur.

— Serin hakikaten.

Bodur limon ve mandalina ağaçlarının bulunduğu geniş seranın bir köşesinde mor ve beyaz orkideler duruyordu.

— Aa, orkide mi yetiştiriyorsunuz anne, İstanbul'da hem de... Hep zor işleri seversiniz.

— Konstantin getirmişti, ben yetiştirmiyorum Rukiye, ben nasıl yetiştireyim, bahçıvan bakıyor işte, benim de hoşuma gidiyor, orkideyi evvel eski severim bilirsin.

Rukiye şaşkınlığına sahip olamadı ve sormaması gerektiğini daha sorarken hissettiği soruyu sordu.

— Hâlâ görüşüyor musunuz, bilmiyordum.

Mehpare Hanım'ın yüzünden bir pembelik gelip geçti.

— Yaz başında İstanbul'a geldiğinde bana da uğradı. Selanik'e döndü sonra...

Birden sözü telaşla değiştirdi:

— Sana sevdiğin ponçiklerden yaptırdım, çayın yanında yersin.

Geniş bir bahçeye bakan seranın büyük camlarının kenarına yerleştirilmiş masaya oturduklarında Mehpare Hanım da anneleşmişti.

— Şimdi anlat bana... Ne zaman doğuracaksın?

— Hesabıma göre mart ortaları gibi doğuracağım.

— Evde mi doğuracaksın?

— Hayır, Şişli Etfal'de doğuracağım. Tevfik bir Alman doktor buldu, doğumu o yaptıracak.

— Aferin Tevfik'e, en doğrusu bu. Öyle evde ebeyle falan tehlikeli... Bu çağda hâlâ ebeyle doğuruyorlar. Babanın haberi var mı?

— Tekkeden geliyorum, söyledim.

— Ha... Önce ona gittin demek.

Rukiye bu tepkiyi beklediğinden cevabını da daha önceden hazırlamıştı.

— Unkapanı'ndan karşıya dönmek zor olur diye önce ona uğrayıp oradan size geldim anne.

— Nasıl Şeyh Efendi? Mesut mu bari o gölgeli bahçesinde Rabbiyle?

— İyi gördüm... Her zamanki gibi.

— Her zamanki gibiyse kederlidir. Hayatımda onun kadar kederli bir adam görmedim, sanki doğduğu için günah işlemiş gibi... Neyse, bana ne artık, zevcesi düşünsün.

Sesindeki, ince kıl testeresini hatırlatan o keskin tını hiç geçmiyor, diye düşündü Rukiye, öfkesi hiç dinmiyor. Çocukluğunda hiçbir şey söylemeden o öfkeyi Rukiye'ye aktarmıştı, küçük kız niye öfkelendiğini bile bilmeden babasına öfkelenmiş, hatta ondan nefret etmiş ve babasından nefret eden bir çocuk olmanın ağır yükünü uzun yıllar taşımıştı. Şimdi ise çocukluğunu nefretle doldurduğu için annesine kızıyordu ama bunu unutmaya çalışıyordu, babasıyla barışmışken, hayatına yeni bir öfkeyle devam etmek istemiyordu.

Mehpare Hanım'a çocukken onun yüzünden babasından nefret ettiğini söylese, annesinin “ben sana hiçbir şey söylemedim” diyeceğini biliyordu, söylememişti de gerçekten ama onun birisinin duygularını yönlendirmesi için sözlere ihtiyacı yoktu, bir bakışı, bir iç çekişi, başını şöyle sertçe bir çevirişi ile karşısındakinin duygularını şekillendirebilirdi.

Hakikaten Mehpare Hanım, yaşadığı sürece hiç kimseye Şeyh Efendi'den yakınmamış, onun hakkında kötü bir söz söylememişti ama bir keresinde Osman'a, “bana haksızlık etti” demişti, “hep haktan bahseder ama bana haksızlık etti, haksızlık ettiğini biliyordu, günahımı aldı, bana duyduğu aşktan korkup, beni onu aldatmakla suçladı, onu hiç affetmedim, hiçbir zaman... Beni boşadığı için değil öfkem, öylesi çok daha iyi oldu, onunla asla bulamayacağım saadeti ben ondan sonra buldum ama beni korumadı, kapısının önünden geçen hasta köpeğe üzülen adam benim için üzülmeydi, bana acımadı.”

Osman onu kızdırmayı göze alarak, “öyle diyorsunuz ama o sizi her zaman izledi, her zaman korudu, hiçbir zaman sıkıntıda bırakmadı, oturduğunuz evi bile o verdi, sizin zengin, müreffeh bir hayat sürmenizi sağladı” demişti. Mehpare Hanım omuzlarını silkmişti, “beni değil kendi vicdanını korumaya çalışıyordu, haksızlığın bedelini böyle ödediğini düşünerek kendisini rahatlatıyordu.” Sonra ölümlerin o bahar rüzgârlarını andıran kırılgan salınışıyla gülümsemiş, “o da benden sonra asla saadeti bulamadı, beni hep özledi, hep bu yüzden acı çekti, bu da onun ödediği bedel oldu,” demişti. “Hiçbir kadın benim yerimi tutmadı.”

Gümüş bir tepsiyle çayları ve üstlerine pudra şekeri ekilmiş sıcak ponçikleri getirmişlerdi. “Yesene Rukiye” dedi Mehpare Hanım, “artık iki canlısın, her zamankinden de fazla yemelisin.”

Ponçikler, anneyle kız arasında belki de en yakın, en sıcak, en samimi ilişkiyi oluşturan bir sır gibiydi, bu geniş ailenin hiçbir evinde ponçik yapılmazdı, üstleri pudra şekeriyle kaplı, içlerinde vişne reçeli olan bu sıcak ponçikler Mehpare Hanım’ın büyüdüğü Fatih’teki tatlıcılarda satılırdı ve neredeyse müstehcen bir oburluğu olan, şehvetli bir düşkünlükle Avrupa’nın en iyi lokantalarında en seçkin yemekleri yiyen bu kadının en gizli zevkiydi. Rukiye küçükken, Mehpare Hanım bu ponçiklerden yaptırtır, karşılıklı yerlerdi, aralarında hiç konuşulmamasına rağmen bu ponçiklerden kimseye bahsetmemek konusunda anlaşmış gibiydiler. Anne sevgisi dendiğinde Rukiye’nin tek hatırladığı bu ponçikler ve onları karşılıklı, arada bir gülümseyerek sessizce yemeleriydi. Küçük kızın aklında bu anlar sadet anları olarak kalmıştı, Mehpare Hanım’ın “anne” olduğu, kızının da onu bir anne gibi gördüğü nadir zamanlar bu ponçik ayinleriydi.

Rukiye ponçığı ısırdığında, “hakikaten çok severim bunları” demişti, Mehpare Hanım da bir ponçığı ısırırken gülümsemişti kızına. Rukiye, bir an annesinin kendisine sarılacağını sanmıştı ama Mehpare Hanım o sıradaş gülümsemeyle yetinmeyi tercih etmişti.

Ponçiklerini sessizce yedikten sonra Mehpare Hanım:

— Hikmet Bey’in haberi var mı çocuk beklediğinden, dedi.

— Nizam’a söyledim ama bilmem ki o Hikmet Bey’e söyledi mi? Bilirsiniz Nizam ketumdur, söylememiş olabilir.

— Nizam’a da söyledin demek, en son ben geliyorum anlaşılan.

— Ziyaretime gelmişti, o zaman söyledim.

Mehpare Hanım bir an dalgın gözlerle baktı kızına ve onu çok şaşırtan bir soru sordu.

— Üzüldü mü?

Annesinin Nizam’ın üzüleceğini tahmin edebileceğini, oğlunu böyle iyi tanıyabileceğini Rukiye hiç düşünmemişti, annesinin sezgileri onu hazırlıksız yakaladı.

— Neden üzölsün?

Mehpare Hanım bir açıklama yapmaya bile gerek görmeden, kızının kendisini küçümsemesini küçümseyen bir dudak büküşüyle sorusunu tekrarladı:

— Üzüldü mü?

Rukiye neredeyse sinirli bir sesle cevap verdi.

— Bilmiyorum.

Mehpare Hanım aynı dudak büküşüyle devam etti.

— Üzülmüştür, o seni annesi sanıyor, galiba beni hiç annesi olarak görmedi, filhakika bana anne diyor ama annesi olduğuma inanmayan bir hali var.

— Zannetmem, sizi çok sever.

Mehpare Hanım lafı uzatmaya bile gerek duymadan, kendi söylediklerinden emin bir edayla başını salladı.

— Sever herhalde.

Rukiye belki de uzun yıllardır ilk kez annesine dikkatle baktı, dünyayla, insanlarla hiç ilgilenmeyen, kendisinden başka hiç kimseyle alakadar olmayan, sadece kendisini önemseyen, çocuklarına bile sevgisini göstermekten aciz bu bencil kadının gerçeklerin bu kadar farkında olması birden sarsmıştı onu, nedense aniden büyük bir sevgi ve şefkat hissetmişti annesine karşı.

— Siz nasılsınız anne? Hiç kendinizden bahsetmiyorsunuz?

— Bahsedecek bir şey olmuyor Rukiye. Umumiyetle evde geçiyor hayatım, piyano çalıyorum, kitap okuyorum, evin düzenine göz kulak oluyorum, bazen bahçede geziniyorum, arada bir ahababım uğrarsa onunla bir çay içiyorum. Artık ihtiyarlığa hazırlıyorum kendimi.

Bütün bu kelimeler arasında sadece “arada bir ahababım uğrarsa” sözleri çınlamıştı Rukiye’nin kulaklarında, annesinin bir “ahbabı” yoktu, hiçbir zaman olmamıştı, “Konstantin uğradı” sözlerini hatırladı.

Annesine duyduğu şefkat ve sevgi kayboldu birden, “hiçbir zaman onu affedemeyeceğim” diye düşündü, “Hikmet Bey’i bırakıp kaçmasını hiç unutamayacağım. Allahım sen beni affet, ben onu affedemiyorum.”

— Ben yoruldum biraz, dedi Rukiye, müsaade ederse-
niz kalkayım. Sonra gene ziyaretinize gelirim.

Mehpare Hanım, kızının yüzüne dikkatle baktı, ne anladıysa, hiç ısrar etmedi.

— Peki Rukiye, söyleyeyim arabayı hazırlatsınlar.

Annesi böyle ısrar etmeden evet deyince, onun kırıldığı-
ğını düşündü Rukiye, üzüldü birden, Mehpare Hanım’ın karşısında duyguları hiçbir zaman istikrarlı bir düzen

gösteremiyor, mehtaplı yaz gecelerinin denizleri gibi gelgitlerle kabarıp duruyordu.

— Siz iyi misiniz?

— İyiyim Rukiye.

Birden Rukiye, Mehpare Hanım'ın çocukları tarafından sevilmemeyi kabullenmiş olduğunu anladı, bunun için asla sitem etmeyecek, kendini onlara sevdirmeye çalışmayacaktı; bunun yarattığı üzüntü her neyse onu bencilliğinin kalın kabukları altına saklamış, sakladığı, hiçbir zaman göstermediği duygu kalabalıklarının arasına katmıştı.

Birbirlerine baktılar, ikisi de karşısındakinin ne düşündüğünü sezdi, Mehpare Hanım Rukiye'nin elini tuttu, “üzülme” dedi, bunu neden söylediğini açıklamadı, Rukiye de bir açıklama beklermiş gibi davranmadı.

Arabanın arka penceresinden dönüp baktığında annesinin hâlâ kapının önünde durduğunu, giden arabayı izlediğini gördü.

Uzun lacivert elbisesinin içinde tanrısal bir güzelliği ve zarafeti vardı.

Rukiye, Nizam'a “belki size uğrarım” demişti ama kendini gerçekten çok yorgun hissetti, arabacıya iskeleyle gitmesini söyledi.

Kendisini bekleyen çatanaya binmeden önce “yorgun olduğunu” bildiren bir tezkere yazıp arabacıyla gönderdi.

Karadeniz'den sert bir poyraz esiyordu, rüzgârı yüzünde hissediyordu.

Hamile olduğu için onun kusuruna bakmayacaklarını, artık her istediğini yapabileceğini, kimseye bir açıklama yapmak mecburiyetinde olmadığını fark etti.

Birden çok sevindi.

Elini karnına bastırdı, “çocuğum olacak,” diye mırıldandı, “hamileyim.”

Bu, savaşı izlemek için özel olarak Paris'ten gelen *Le Matin* muhabiri Mösyö Stephan Lausanne'ın bir hafta içindeki ikinci ziyaretiydi Hikmet Bey'lerin konağına. Bitmez tükenmez bir enerjisi, tatmin edilemez bir merakı, tutkulu bir meslek aşkı olan Mösyö Lausanne, gün boyu haber peşinde Yeşilköy'den Sirkeci'ye, Hariciye Nazırı Noradinkyan Efendi'nin makamından Fransız elçiliğine, Erkan-ı Harbiye Reisliği'nden Boğaz'a demirlemiş Fransız zırhlısı Gambetta'ya kadar her yeri dolaşır, akşamları da Galata Postanesi'nden "sansürcülerin" izin verdiği kadarını gazetesine geçerdi.

Hikmet Bey'in konağında Lausanne'ın bulabileceği bir haber yoktu ama onun haberden daha fazla ilgisini çekmiş benzeyen başka biri vardı: Dilara Hanım.

Hikmet Bey, Mösyö Lausanne'la, mabeynden eski bir dostunun vasıtasıyla tanışmış, savaşla ilgili ayrıntılı bilgisi, Osmanlı tebası olmadığı için bu bilgilerini korkusuzca anlatması, anlattıklarını dokunaklı hikâyelerle renklendirmesi Hikmet Bey'in ilgisini çekmiş, onu bir akşam yemeğine davet etmişti.

O yemekte Dilara Hanım'ın varlığı Lausanne'ı coşturmuş, bütün zekâsını, yeteneklerini, tecrübelerini,

kendisinden beklenmeyen telaşlı bir acemilikle ortaya dökmüştü; kadınlar tebessümlerini gizleyerek başlarını tabaklarına eğmişler, Hikmet Bey'le Nizam birbirlerine bakmışlardı.

Ne olduğunu anlamıyormuş gibi davranan tek davetli ise Dilara Hanım olmuştu, hem bu fazlaca zengin sohbetten tat aldığını hissettirmiş, hem de küçük iğnelerle Fransız gazeteciyi kışkırtmıştı.

Dilara Hanım, çarpıcı güzelliği olan kadınlardan değildi ama parlak zekâsı, alaycılığı, derin bilgisi, siyasi konulardaki keskin tavrıyla kısa bir süre içinde karşıındaki erkekleri tesiri altına alırdı. Tanımayanlara çok davetkâr gözükebilecek bir serbestliği, sağlam bir güven-den kaynaklandığını anlamayanları çok şaşırtacak bir rahatlığı vardı. Kendisini göstermek isteyen erkeklerle zekâ çarpışmalarına hiç çekinmeden girer, rakiplerini her seferinde geriletirdi, sahip olduklarını sandıkları zekâyâ gerçekten sahip olanlar, yenilgiyi zarafetle kabul ederler, o zekâyâ sahip olmayanlar hakaretamiz alayların hedefi olurlardı.

Güzelliği, siz onun zekâsını fark ettikçe belirginleşirdi, gümrah saçlarının parlaklığını, bir fildişi tabakasını andıran geniş alnını, biçimli dudaklarını, iri gözlerini zekâsının ışığının aydınlığında görürdü erkekler, zekâ, her sözünde tenine püskürtülen sihirli bir iksir gibi onu güzelleştirirdi.

Erkekler için avlularından müzik seslerinin geldiği geniş bahçeli büyük bir şatoydu o, bahçeye rahatça, hiç çekinmeden girerler, bahçeye rahatça girdikleri için şatoya da girebileceklerine güvenerek, duvarların dibine kadar gelirler ve o şatonun bir kapısı olmadığını görürlerdi. Kapısı olmayan, gizli geçitleri olan bir şatoydu, o geçitler ya

zekâca Dilara Hanım'ı şaşırtacak bir kudrete sahip olanlara, ki böylesi çok azdı, ya da Ragıp Bey gibi neredeyse ölümcül bir cesarete sahip olanlara açılırdı.

Bazen de o gizli geçitler, niye açıldığını kimsenin bilmediği bir nedenden açılır ve sıradan birinin girmesine izin verilirdi, o erkekler birkaç gün sonra hayatları boyunca o şatonun etrafında dolaşma isteğiyle lanetlenmiş olarak dışarı çıkarılır ve unutulurdu. Bu küçük ve önemsiz maceralarda hangi erkeğin neden tercih edildiğini belki Dilara Hanım'ın kendisi bile açıklayamazdı, o erkeğin özelliklerinden ziyade Dilara Hanım'ın o anki ruh hali belirlerdi bu tercihleri. Kendi gücünden ya da yalnızlığından yorulduğunda, sıradanlık onun için bir teselli olurdu.

İlk ziyaretinden sonra Mösyö Lausanne, gazetecilere özgü o tuhaf, her şeyi yapabileceklerine inanmalarını sağlayan girişkenlikle Hikmet Bey'e kendisini ikinci kere davet ettirmeyi başarmıştı.

İkinci ziyaretinde, Dilara Hanım'a yönelik ilgisini bir kibarlıkla saklama ihtiyacı duyarak, konsoloslukta çalışan eşi İstanbul'da öldükten sonra Paris'e dönmeyip burada kalan bir Fransız hanımla birlikte gelmişti.

Ufak tefek, sakin, esprilere kibarca gülen, fazla dikkat çekmeyen bir kadındı, kimse onda dikkate şayan bir özellik göremezdi ama Nizam o ürkütücü, hayvansı sezgisiyle Madame Cheriz'de dile getirilemez bir tuhaflığın kokusunu almıştı. Daha sonra kendisi de bunu nasıl sezdiğini anlatamamış, "bilmem," demişti, "yemekte bazen hiç başını kaldırmadan sadece gözleriyle etrafı süzmesinden sezmiş olabilirim."

Dilevser ise Osman'a, "hayat beni hep korkuttu," demişti, "bazen hayatı düşmanca planları olan bir canavar gibi gördüğüm oldu, sen ne olduğunu bile anlamıyorsun, küçü-

cük bir tesadüf, bazen bir söz, bazen bir bakış, hayatı senin tahmin ettiğinden bambaşka mecralara sürüklüyor...”

O gece Mösyö Lausanne daha kontrollüydü, savaşıla ilgili gördüklerini anlatıyordu.

— Anadolu’dan her gün binlerce asker geliyor. Onları Yeşilköy’de toplayıp, cepheye gönderiyorlar... Dün Yeşilköy’e gittim, Napoleon çamura beşinci silah derdi, gelip buradaki çamuru görseydi. Yollar korkunçtu, araba dört defa çamura takıldı... Orada askerlerle konuştum. Maneviyatları iyi, bir Ankaralı nefer vardı, günde üç kuruş yevmiye alıyorlarmış, geride bıraktığın neyi özledin dedim, çalgıcıları, dedi. Sofya’da Bulgar kızlarını oynatacağız diyordu. Oyuna meraklı bir adamdı galiba... Her yaştan asker var. Biraz da bulduklarını getirmişler gibi bir hava da sezdim ama bilmiyorum doğrusu... O asker kalabalığını çok iyi bir disiplin içinde tuttuklarını da söyleyebilirim.

Bir ara Ayasofya’ya hayranlığından söz etti.

— Ben gittiğimde askerler ayakkabılarını çıkarmışlar Ayasofya’nın önündeki çeşmelerde ayaklarını yıkıyorlardı. Niye orada yıkıyorlar ayaklarını?

Hikmet Bey kibarca gülümsedi.

— Abdest alıyorlar, Müslümanlar ibadetten önce yıkanıp temizlenirler.

— Ha... İçerisi çok güzel. Gerçi bazı fresklerin üstünü sıvamışlar ama Ayasofya’ya çok iyi bakmışlar... Yerlerde hasırlar seriliydi. Bir asker yüksek sesle Kuran okuyordu, çok etkileyiciydi... Zaten İstanbul çok etkileyici, çok güzel bir şehir. Bu kadar güzel bir şehir görmedim.

Mösyö Lausanne, Osmanlıları sevmişti, bu sevgide, gördüğü hüsn-ü kabul de rol oynamış olabilirdi, görüşmek istediği herkes ona evet demiş, onunla konuşmuş, onu

Fransa'ya mesaj gönderebilecekleri biri olarak görüp düşüncelerini anlatmıştı.

— Dışişleri Bakanı Noradinkyan Efendi ile görüştüm, biz barış için her şeyi yaptık ama karşı taraf savaş isterse biz ne yapabiliriz, lütfen bizim barış istediğimizi anlatın vatandaşlarınıza dedi. Harbiye Nazırı Nazım Paşa'yla da görüştüm, ben bilmiyordum Fransa'da Saint Sir'de askeri eğitim görmüş, şişman, iri bir adam, homurdanır gibi konuşuyor, Fransız ordusunda beni tanıyan arkadaşlarıma söyleyin, bizi desteklesinler, biz o desteğe layığız, dedi. Anladığım kadarıyla o derhal saldırıya geçmekten yana, doğru bir hareket varsa o da hücum etmektir, dedi. Bir de cesaret çok önemlidir, dedi.

O sırada, “o çok önemli” cesareti Osmanlı ordularının cephede bulamayacağını hiçbiri bilmiyordu.

Mösyö Lausanne'ın kuvvetli milliyetçiliği, söz Fransız topraklarına geldiğinde ortaya çıkıyordu, bir gazetecide pek sık görülmeyecek biçimde Fransız topraklarına hayrandı, “Fransız topları, bu savaşta ne kadar güçlü olduklarını gösterecekler, Osmanlı ordusu Fransız topraklarını aldı lakin cephane hâlâ Karadeniz'de, top mermilerini taşıyan gemiler hâlâ gelmedi... Halbuki bu toprakların savaşın kaderini değiştirebilir.”

Dilara Hanım, alaycı bir sesle:

— Napoleon'un çocuklarından olduğunuz bu top hayranlığınızdan belli, demişti... Ben daha kaleme düşkün olmanızı beklerdim. Umarım yazılarınızı da öyle top atar gibi yazmıyorsunuz.

Lausanne, yüzünün kızardığını saklayabilmek için şarap kadehine uzanırken:

— Osmanlı'nın galip gelmesini istiyorum, dedi. Bu topraklar onlar için çok önemli olabilirdi.

Hikmet Bey sözü değiştirmek için:

— Gazetelerde pek fazla havadis çıkmıyor savaşıla ilgili, dedi.

— Sansürden, dedi Lausanne, sadece sizinkileri değil, benim haberlerimi de sansürlüyorlar... Telgrafhane de uzun boylu, sinirli bir sansürcü var, beğenmediği bir cümleyle karşılaştığında, “bunu yazmak hoş olmaz,” diyip çiziyor üstünü.

Şarabından bir yudum aldıktan sonra devam etti:

— Dün şehirdeki kolera salgınından söz ettiğim cümleyi de aynen bu sözlerle çizdi, “bunu yazmak hoş olmaz.”

Masada bir sessizlik oldu, bu unutmaya çalıştıkları bir gerçektir, acıyla ve ölümle kıvranan şehir uzanıp onları da yakalayarak aynı acılı kıvranmaların içine çekmesin diye evlerine, duvarlarının arkasına saklanmışlar ama hastalık korkusunu da tümünden bertaraf edememişlerdi, o gerçeğin orada, biraz ötelerinde sinsî bir avcı gibi beklediğini biliyorlardı. Bir yerlere gitmek zorunda olduklarında, boş arsalarda inleyen hastaları, üstlerine kireç dökülmüş ölüleri taşıyan kağnıları görüyorlardı.

— Ben eczacıya söyleyip bol klor getirttim, her şeyi klorlu sularla yıkıyorum, dedi Dilevser, etleri de Fransız sefarethanesinin kasabından alıyoruz.

Masadakiler koleradan ve neler yapılması gerektiğinden söz ederken Nizam, Madam Cheriz’in konuya diğerleri kadar alaka göstermediğini fark etti, peçetesiyle oynuyor, sessizce önüne bakıyordu. Nizam da bu meseleye aldırılmıyordu, kolera gibi sefil bir hastalığın kendisine bulaşmayacağına öylesine emindi ki bu konuda konuşmak bile manasız geliyordu ona.

Yanında oturan Madam Cheriz’e doğru eğildi:

— Ne kadar zamandır İstanbul’dasınız?

— Yedi yıl oldu, eşimin görevi nedeniyle geldik. O öldükten sonra da ben dönmedim, burada kaldım.

Nizam hiçbir şey söylemeden hafifçe kadına doğru eğik vaziyette durdu, sessizliğin insanları konuşturmak için en mükemmel yol olduğunu biliyordu. Gerçekten de onun sessizliği her türlü sözden daha etkili bir şekilde Madam Cheriz'in konuşmasının önünü açtı.

— O kadar manasız bir şekilde öldü ki kocam, artık ölüm benim için ehemmiyetini kaybetti sanki.

Nizam sesini çıkarmadan sorar gibi baktı.

Kadın devam etti.

— Bir sabah sefaretin önündeki yokuşta bir saman arabası kaydı, nedenini hâlâ bilmiyorum, Claude'u tam sefarethaneden çıkarken ezmiş, orada, saman arabasının altında öldük.

Madam Cheriz, hemen düzeltti cümlesini, "o öldü yani."

Nizam gerçek bir şaşkınlıkla sordu:

— Siz dönmediniz mi Fransa'ya?

Bir insanın Paris'e dönebilme ihtimali varken İstanbul'da kalmasını anlayamamıştı.

Kadın, Nizam'ın yüzündeki o çocukça şaşkınlığı görünce güldü.

— Galiba İstanbul'u sizin sevdiğinizden fazla seviyorum.

— Galiba...

— Burası çok güzel, esrarengiz bir şehir. Her zaman bir sürpriz var burada, sokakları bile öyle, küçücük çamurlu bir yola giriyorsunuz, bir dönemeci kıvrılıyorsunuz, karşınıza muhteşem bir konak çıkıyor...

Nizam kadının bardağına biraz daha şarap koydu.

— Mersi... Doğrusu Fransa'da beni bekleyen çok harika bir hayat da yok, güneyde ailemize ait bağlar var, şarapçılık yapıyoruz, dönsem oraya gitmek zorunda kalacaktım, Paris'te kalmam ailemi kırdı ama İstanbul'da

kalınca Claude'un ölümünün hatırına buna anlayış gösteriyorlar.

— Ne yapıyorsunuz peki İstanbul'da, günleriniz nasıl geçiyor? Bu şehirde kadınların gidebileceği doğru dürüst bir lokanta bile yok, kafeler yok, tiyatrolar yok, konserler yok. Hiçbir şey yok. Olanların hepsi de erkekler için...

— Evet, dedi Madam Cheriz, yok gerçekten.

Şarap kadehini eline aldı ama içmedi, öyle elinde tuttu, bir şey düşünür gibiydi, Nizam'ın yüzüne baktı.

— Gündüzleri genellikle evde olurum, burada sefaret-haneden arkadaşlarım var, bazen onlarla buluşurum, akşamları da arada sırada oyun oynarım.

Nizam birden dikkat kesildi.

— Kâğıt oyunları, dedi Madam Cheriz.

“Kumarbaz” diye düşündü Nizam.

— Sizin gidip kâğıt oynayabileceğiniz yerler var mı İstanbul'da?

Bu sefer kadının yüzündeki alaycılık çok açık görülüyordu.

— Mösyö Nizam, siz bu şehri hiç tanımıyorsunuz gerçekten, bu şehirde her şey vardır... Size biraz İstanbul'u gezdireyim.

— Lütfen madam, dedi Nizam, belli ki siz benden daha iyi biliyorsunuz İstanbul'u.

Nizam bunu biraz alaycı bir tonla, takılarak söylemişti ama zaman ona, koyu yeşil korularla kaplanmış yumuşak tepeleri, birbirinden güzel köşkleri, çiçeklerle yüklü bahçeleri, kubbeli camileri, kuleli kiliseleri, minareleriyle sislerin arasından her sabah yeni bir mucize gibi doğan bu şehrin görünmeyen yanlarının karanlığının da şaşırtıcı derecede derin ve etkileyici olduğunu, orada bambaşka bir hayatın yaşandığını öğretecekti.

Onu o karanlığa davet eden kapı, hiç beklemediği bir anda, babasının evindeki yemek masasında açılıyordu, dönüp Madam Cheriz'in yüzüne baktığında orada masum bir gülümsemeden başka bir şey görmedi. Gerçek günahkârların masumiyeti vardı kadının yüzünde, yaptığıının kötü bir şey olabileceğini asla düşünmüyor, bunu aklına bile getirmiyordu.

Daha sonra Osman'a o günlerden söz ederken Nizam, kendisinden hiç beklenmeyecek bir olgunlukla, "gerçek günahkârlar günahı bilmezler ki," demişti, "onları diğerlerinden ayıran fark budur zaten, diğerleri bilerek günah işler ve hep tedirgin olurlar, gerçek günahkârlar en küçük bir huzursuzluk duymazlar."

— Peki, dedi, Madam Cheriz, yarın akşam gideceğim. Siz de gelin, İstanbul'u böyle küçümsemekte haklı olup olmadığınıza kendiniz karar verin.

O gece boyunca bir daha hiç konuşmadılar.

Asıl konuşacaklarını konuşmuşlardı, bundan sonra yersiz konuşmalarla o konuşmanın kendilerinde bıraktığı etkiyi bozmak istemediler.

Yeniden masadaki konuşmalara döndüklerinde Dilara Hanım:

— Ben bir savaşa katılmak isterdim, diyordu, hatta bana sorsalar ben savaş meydanında ölmek isterdim. Ölüm tehlikesinin sahiciliğinden ve yakınlığından dolayı artık ölmü unuttuğun, sadece öldürmek ve kurtulmak istediğin anda bir top mermisiyle parçalanmak herhalde ölümlerin en güzellerinden biri olmalı. Aslında hep merak ediyorum, ölüme o kadar yakinken insanın ölümü düşünecek vakti oluyor mu? Bana olmuyor gibi geliyor işte...

Bir an daldı:

— Savaşa girmiş birine bunu sormak isterdim, dedi.

Ragıp Bey'i ve onun cephede olduğunu hatırlamıştı.

Mösyö Lausanne, bu konuşmayı farkında olmadan biraz şımarıkça bularak sinirlenmişti.

— Savaşı fazla romantize ediyorsunuz bence Madam, dedi, orada yaralanma, sakat kalma, esaret, soğuk, açlık, hastalık da var. Bitmez tükenmez bir korku, korkunç top gürültüleri, başınızın üstünden geçen makineli mermileri, üstünüze saldıran süvariler var... Bunları düşünmüyorsunuz.

Dilara Hanım, keskin bir sesle cevap verdi.

— Onları siz düşünün Mösyö, onları düşünmek bana göre değil.

— Savaşı görseydiniz böyle söylemezsiniz.

— Siz savaş gördünüz mü?

— Gördüm Madam.

— Ne hissettiniz?

— Dehşet... Kelimenin tam anlamıyla dehşet. Başka bir şey hissedilebileceğini sanmıyorum. Birbirlerini öldürmek isteyen yüz binlerce insanın birbirine saldırdığını düşünün Madam, insan bunlar, savaş bittiğinde sokaklarda diğer insanlarla birlikte dolaşıyorlar ama orada sadece öldürmek istiyorlar. Birbirlerini paramparça ediyorlar. Kollarını, bacaklarını, kafalarını koparıyorlar. Öldürdükçe seviniyorlar. Öldürmeyi böyle delice istemeleleri, öldürdükçe sevinmeleri... İnsanlığın bu halini görmek çok ürkütücü Madam.

— Kabul edeyim ki çok etkileyici anlattınız Mösyö.

— Sizden böyle bir iltifat gelmesini savaşa borçluyum, savaş yanlısı da olabilirim.

Nizam saldırgan bir gülümsemeyle:

— Çok çabuk savaş yanlısı oldunuz Mösyö, dedi.

Mösyö Lausanne, böyle alaycı saldırılardan çabuk yılıp geri çekilecek biri değildi.

— Savaş yanlısı olmak için benim dünyadaki bütün savaş yanlılarından daha iyi ve daha güzel bir nedenim olduğunu kabul edin, dedi.

Dilara Hanım, Mösyö Lausanne’a baktı ama o sırada Ragıp Bey’in kendisine daha önce savaşla ilgili söylediği bir sözü düşünüyordu.

“Bir asker,” demişti Ragıp Bey, “söz verdiği için savaşı... Sizi koruyacağım diye söz vermişsin, artık o sözünün icabını yerine getireceksin... Öleceksin, öldüreceksin...”

Sonra Dilara Hanım’ın saçlarını okşamıştı.

“Bir daha savaşa girersem seni düşüneneceğim... Seni koruduğumu.”

Sonra erkekçe bir gururla tebessüm etmişti.

“Bak, bu düşmanlar için kötü haber işte.”

Dilara Hanım, birden Ragıp Bey’i özledi, onun cephede olduğunu, tehlike altında olduğunu, ölebileceğini düşündü, bu düşünceler özlemini daha da arttırdı, mektuplarına hiç cevap alamamıştı, acaba beni düşünüyor mu diye aklından geçirdi, garip bir hayal geldi gözlerinin önüne, geceleyin siperde aniden Ragıp Bey’in önüne çıkıp, usulca sorduğunu hayal etti:

“Beni düşünüyor musun Ragıp?”

Mösyö Lausanne, “daldınız Madam” dedi, “evet” dedi Dilara Hanım, “söylediklerinizi düşünüyordum.”

Sonra devam etti:

— Şimdi cephede olmayı, anlattıklarınızı kendi gözlemlerimle görmeyi isterdim.

— Bir kere görseniz bir daha görmek istemezsiniz.

— Askerler nasıl defalarca savaşa giriyorlar peki? Sadece görmüyorlar, bizzat yaşıyorlar, her seferinde aynı ölüm tehlikesini, aynı öldürme isteğini tecrübe ediyorlar ama vazgeçmiyorlar.

— Basit bir cevabı var bunun.

— Nedir?

— Onlar asker...

— Yani?

— Bizden farklılar. Onlara daha çocukluklarından itibaren öldürmeyi öğretiyorlar, onlar da öldürmeyi seviyor, bir zaman sonra bu artık bir alışkanlık hatta bir arzu haline dönüşüyor... Savaşa gitmediği için üzülen çok subaya rastladım.

Birden Dilevser herkesin duyabileceği biçimde içini çekti:

— Bu savaş, dedi, biraz durakladıktan sonra devam etti, bu savaş sadece cephede olmuyor, bütün hayata sirayet ediyor, herkesin ruhunu esir alıyor. Herkes savaştan konuşuyor, herkes düşmanı yenmek istiyor, hiç tanımadığımız, görmediğimiz insanların ölmesini istiyoruz... Artık hiç edebiyattan, sanattan, müzikten konuşmuyoruz, eğer bu savaş olmasaydı şimdi Mösyö Lausanne bize Paris'te son çıkan kitapları anlatacaktı. Yazarlardan konuşacaktık, edebiyat mahfillerindeki küçük dedikodularla eğlenecektik, son piyeslerden bahsedecektik... Bazen ruhumuz kuruyor gibi geliyor bana, savaş sadece öldürmüyor, insanları ağaçlar gibi kurutuyor da. Savaş, insanların sonbaharı... Ölmeden önce kurudukları, kurumaya başladıkları mevsim.

Masada bir sessizlik oldu.

— Haklısın Dilevser, dedi Hikmet Bey, Yirminci Asır bir tuhaf başladı... Ondokuzuncu Asrın bereketi yok bu yüzyılda, o şairler, yazarlar, yerlerini şimdilik askerlere bıraktılar. Korkarım bir süre daha böyle devam edecek. Bu yüzyıl ölümü fazla sevecek gibi...

O gece herkes dağıldıktan sonra sert bir rüzgârla birlikte bir sağanak başlamıştı, uğultu evlerin içlerinde, çatı

aralarında, koridorlarda dolaşıyor, yalnız insanları daha da yalnızlaştırıyordu, pencereler yağmurla ve rüzgârla titriyordu, yapraklarını dökmekte olan ağaçlardan inildir gibi sesler yükseliyordu.

Dilara Hanım, bacaklarını karnına çekmiş bir şekilde yatıyor, evin içinde dolaşan, evin duvarlarını sarsan rüzgârı ve rüzgâra karışan yağmurun pencerelerdeki şiddetli darbelerini dinliyordu. Sanki dışardaki uğultuyu olduğu gibi içine almıştı, o uğultuyu sadece zihninde değil bedeninin her yanında hissediyordu. İçin için yanan bir barut yığını gibi patlamayan ama sürekli çıtırdıyarak büyüyen ateşli bir keder ve özlemin onu ele geçirmekte olduğunu hissediyordu.

Tek bir satır cevap almamıştı Ragıp Bey'den, artık kendisinin de başka bir mektup yazmayacağını bildiği halde, nendense ona yazmak ve gittikçe kendisini daha fazla üzerek içinde yankılanan şu cümleyi ona ulaştırmak istiyordu, "seni özledim..." Rüzgârın sesiyle kendi sesi çoğalıyordu sanki, ertesi gün Mösyö Lausanne'ı ikna edip onunla cepheye gitmeyi bile düşündü, bunun için Lausanne'ın istediklerini ona vermeye razı olabileceğini de biliyordu. Ragıp Bey'i görebilmek, o karanlık dehlizler gibi uzayan soğuk ve ıslak mevsimlerde bir gece karşısına çıkıp "beni özledin mi Ragıp" diyebilmek için Ragıp Bey'in asla affetmeyeceği her şeyi yapabilirdi, her şeye razı olabilirdi; yağmurla hızlanan bu girdap onu içine çekiyor, ruhunu sıkıştırıyor, onda dayanamayıp parçalanacağı duygusu yaratıyordu.

Kalktı, koltuğun üstünde duran kalın şalı alarak sarındı, pencerenin kenarından dışarı baktı, simsiyahtı, alt katta açık bırakılmış idare lambalarından birinin cılız ışığı pencereden bahçeye yansıyor, o solgun ve her an kaybolacakmış gibi gözükken titrek ışığın içinde rüzgârla

savrulan yağmur damlalarını görüyordu, gözlerini o damlalara dikmişti, damlalardan daha başka bir şey görmeyi bekler gibi bakıyordu.

Kopuk kopuk hayaller geçiyordu zihninden, hayalleri siperlerde Ragıp Bey'le karşılaşmasını defalarca tekrar ediyor, hep aynı şekilde “beni özledin mi Ragıp” diyordu, hayallerinde bir cevap yoktu, sadece bu soruyu sorduğunu görüyordu, “beni özledin mi Ragıp”, sonra Ragıp Bey'in yağmurun içinde belirmesini, kapıyı çalmasını görüyordu, bu da kesik bir hayaldi, bu kadardı, yağmurun içinde belirip kapıyı çalıyordu.

Hayallerinde bir kavuşma anı, bir kucaklaşma, karşılıklı bir konuşma yoktu, hayalleri bile henüz buna cesaret edemiyordu, sadece onunla karşılaşacağı bir an vardı, istediği oydu, karşılaşmak, onu görmek, onun sağ olduğunu bilmek.

Bir ara kendini inlerken yakaladı, “Allahım, Allahım” diyordu, o sözlerin de bir devamı yoktu, o kadardı, sadece yalvaran bir inilti, “Allahım, Allahım”, ne için inlediğini, ne için yalvardığını söylemiyordu, bir hasta gibi inliyordu.

Bütün bu acının, özlemin, kederin, bir hastalığa benzeyen yalnızlığın içinde yaşadıklarının kendi tercihi olduğunu da biliyordu, zihninin bir yanı hissettikleriyle dışardaki yağmurlu gece gibi kararıp bulanıklaşırken, zihninin bir parçası da berrak ve aydınlıktı, gerçekleri görüyor, biliyordu... Berrak yanının gördüğü gerçekler, çaresizlikler, karanlık yanının kederini arttırıyordu, aydınlık yanının diğer yanına sunabileceği bir teselli, bir çare, bir umut yoktu.

Daha sonra Osman'a, “hayır, ben asla bütün bunların bir başkasının kabahatı olduğunu söylemedim, kimseyi suçlamadım, yaşadıklarımın sebebi bendim, bunu her zaman bildim, ben küçük hürriyetlerime meraklıydım, aslında çektiklerimin yanında o kadar manasız görü-

nüyolar ki, ama ben geceleyin kalkıp banyoyu yaktırıp yıkanabilirim ya da bir sabah erkenden kalkıp Eyüp Sultan'a çay içmeye gidebilirim, Ragıp olsa bunlara engel mi olacaktı, hayır, ama soru soracaktı, soru sorulmasına galiba tahammül edemediğim için, sadece bu kadar küçük, önemsiz bir nedenden dolayı bütün saadetimden vazgeçtim... Niye yaptığımı çok sordum kendime, korkunç gerçeği de hep görüp, hep bildim, akla yakın bir sebebi yok, öyle işte, ben öyleydim, pişman olduğum zamanlar oldu, daha samimiyetle söyleyim, hep pişman oldum yaptığuma ama şunu da bildim, bütün her şeye rağmen bugün bana büyük bir hata gibi görünen o saçmalığı yeniden yapardım, her defasında aynı sonucu yaşardım, böyleyim ben, Allah beni kahretsin böyle olduğum için ama böyleyim işte."

Sabahleyin yağmur hafiflemişti.

Öğleye doğru iki ayrı haberci, iki ayrı eve, iki tezkere getirdi.

Mösyö Lausanne'dan Dilara Hanım'a gelen tezkerenin yanında bir buket kasımpatı vardı, belli ki başka bir çiçek bulamamıştı o savaş şehrinde.

"Sizin için savaşa bile razı olan hayranınızdan" yazıyordu tezkerede.

Hikmet Beylere gelen haberci de Nizam'a bir tezkere vermişti.

Madam Cheriz'den gelen tezkere de kısaydı.

"Gelmek isterseniz bu akşam sekizde bende olun."

Saray kethüdası günlerdir oradan oraya söylenerek koşuşturuyor, her gün Beylerbeyi Sarayı'nın kapısına gelen yemenili, keçeli, şalvarlı, oralarda pek görülmeyen türden adamlarla ateşli ateşli tartışıyordu.

Sonunda bu garip hareketlilik Binbaşı Rasim Bey'in dikkatini çekti.

Bir gün sarayın bahçesinde adamı tuttu.

— Nedir, ağa hazretleri pek telaşlı görüyorum sizi bugünlerde? Ziyaretçileriniz de epey sıklaştı.

Adam içini çekerek başını iki yana salladı.

— Gümüşü Ligorn tavuğu arıyorum. Meretin siyahını, kırçılını, kızılını buldum ama gümüşisi yok işte, haber salmadığım adam kalmadı, bulunmuyor, bulunmuyor... Efendimiz de her gün ne oldu tavuklar diye soruyor.

— Eee, ne yapacaksınız?

— Kendimi denize atacağım.

Adam bunu öyle bir söylemişti ki ciddi mi, yoksa söyleniyor mu, Rasim Bey anlayamamış, telaşla giden adamın arkasından endişeli bir şekilde bakmıştı.

Abdülhamid, sarayın arka bahçesine büyük kümesler yaptırmış, oraya cins cins tavuklarla, horozlar getirtmiş-

ti, her konuda olduğu gibi, kümes hayvanları konusunda da şaşırtıcı bir bilgisi vardı. Bunca malumatı, ne zaman, nasıl toplayıp hepsini aklında tuttuğunu Rasim Bey bir türlü anlayamıyordu.

O günlerde bir gün kümesin başında karşılaştıklarında, Rasim Bey'e Ligorn tavukları hakkında uzun ve ateşli bir nutuk çekmişti.

— Şimdi, dünyada bu tavuklardan daha çok yumurta vereni yoktur, en kıymetlisi de gümüşü olanlarıdır ama bizim şaşkınlar hâlâ bulamadılar, koskoca imparatorlukta bir tavuk bulamıyorlar artık... Tavuğu bulamayan ötesini nasıl bulacak.

Susmuştu, kiminle konuştuğunu, vaziyeti, her kelimenin tehlikeli olabileceğini hatırlamıştı.

— Neyse, diye devam etmişti, bunlar aslında İtalyan tavukları, geçen asrın başlarında İtalyanlar yetiştirmişler bu cinsi, lakin bunu geliştirmek Amerikalılara nasip olmuş, bütün dünyaya Amerikalılar satıyorlar... Hani düşünmeden edemiyor insan, neden şuncacık şeyi bizim insanlarımız akıl edemedi, değil mi, para kazanırlardı, köylüye de iş olurdu. Ama her şeyi devlet-i âliden bekliyorlar, öyle alışmışlar, öyle alıştırmışız.

Bunları anlatırken bir yandan da tavuklara yem serpiyordu, yüzünde çok şefkatli, sevecen bir ifade vardı, bazı tavuklara isimler takmış, onları isimleriyle çağırıyor, bazılarını mabeyn katiplerini ya da paşalarını eskiden taltif ettiği üslupla bol yumurta verdikleri için övüp tebrik ediyordu.

— Şu çilli var ya şu çilli, diye tavuklardan birini Rasim Bey'e gösterdi, Allah'ın bir hikmeti bu tavuk her zaman çift sarılı yumurtlar, ben her sabah sadece onun yumurtasını içerim, size tavsiye ederim siz de her sabah

yumurta için, vücut için pek iyidir, kuvvetlendirir. Bir de bal... Hiç ihmal etmemek lazım. Ben şimdi pekmez de getirttim, burası çok rutubetli olduğu için duvarlar da hep soğuk oluyor, kanı hızlandırmak lazım, pekmez bunun için çok iyidir.

Kümes bakıcılarına tavukların yemleriyle ilgili talimatlar verdikten sonra “gelin bir kahve içelim” demişti Rasim Bey’e.

Birlikte Boğaz’a bakan geniş salona gitmişlerdi, Abdülhamid’in her zaman oturduğu koltuğun yanında her sabah baştan aşağı okuduğu gazeteler duruyordu. Kurşuni sonbahar seması Boğaz’a yansımış, deniz gökyüzüyle aynı rengi almıştı, karşı tepede bir zamanlar “halife-mahlu”nun oturduğu Yıldız Sarayı görünüyordu.

Kahvelerini içerlerken Abdülhamid “ben hâlâ anlayamıyorum” diye söze başlamıştı:

— Bulgarlarla Yunanlar nasıl bir araya gelebildiler? Bunların kiliseleri birbirlerinden nefret ederler. Biz hiçbir zaman onların anlaşmasına müsaade etmedik, ne zaman endişeye vacip bir vaziyet ortaya çıksa, ben iki kilisenin patriğini ayrı ayrı çağırır görüşürdüm. Şimdi nasıl birleşti bunlar? Ah acemilik... Devlet yönetiminde her an tetikte olacaksın, düşmanın yapacağı hamleyi daha o yapmadan sezinleyeceksin ki ondan evvel müdahale edebilesin... Düşmanın dediysem, dostunu da gözden ırak tutmayacaksın, bugün dost, yarın düşman.

Abdülhamid, devleti herkesten daha iyi yönettiğine ve her zaman herkesten daha iyi yönetebileceğine inanıyor ve bunu sürekli anlatmak istiyordu, saray dışından birileriyle görüşmesi yasak olduğu için sarayda kim varsa ona anlatıyordu, bazen doktorlarına, bazen subaylara, hazine kalfalara bile anlatıyordu bunları.

— Bulgar, Sırp, Yunan diplomatları daha dört günlük adamlar, onlara nispetle bizim çok zeki, çok tecrübeli adamlarımız vardır. Hemen tecrübeli paşalardan birini Avrupa'ya göndermeli, siyasi merkezlerle temas ettirmeli. İngilizlere bazı menfaatler vaad etmeli. Bir taraftan da Sırplarla, Yunanlarla, Rumenlerle gizli müzakerelere girişmeli. Düşmanların bugünkü ittifakını altüst etmeli... Yunanlarla Bulgarların arasını bir anda bozmaktan daha kolay bir şey yoktur. Bulgarlar Yunanlardan ayrıldıktan sonra Rumenler en küçük bir tehdit karşısında hemen harpten vazgeçerler.

Yanındaki sehpanın üstünde duran kutudan aldığı siğarayı yaktı.

Sanki yeniden ülkeyi yönetiyormuş gibi ciddiyetle bu meselelere çözüm aradığı anlaşılıyordu, konuşurken kendisini yeniden tahtta hisseder gibi bir tonda anlatıyordu.

— Sonra iki mesele var. Biri, kabine meselesi. Benim bildiğim Nazım Paşa gibi dikkatli bir adam kabil değil Kamil Paşa ile bir arada çalışamaz. Bugün filhakika sa-vaş halinde bulunuyoruz ama siyaset yapmak da lazım, ben Nazım Paşa'nın vaziyetini çok ümitsiz görüyorum.

Sigarasından bir nefes çekip Boğaz'a baktı ama baktığı yeri görmediği zihninin çok meşgul olduğu anlaşılıyordu.

— İkincisi kumandanlar meselesi. Bugün işbaşında olan kumandanların hepsini tanıyorum. Bunların hiçbirisi bugünkü müşkül vaziyette çarpışacak ve muvaffak olacak kudrette değil. Orduların başına daha kudretli, daha tecrübeli isimleri getirmeli. Muhtar Paşa, Ethem Paşa... İşte bunlar bu işlerin tamamen ehlidir.

Bir sigara daha yaktı.

— Cephede vaziyet nedir? Gazetelerde pek bir havadis bulamıyorum, bu iyiye işaret değil.

— Benim de tafsilatlı bir malumatım yok efendim ama Kırkkilise taraflarından maalesef pek iyi haberler gelmiyor arkadaşlardan duyduğum kadarıyla.

Rasim Bey'i şaşırtan bir soru sordu Abdülhamid.

— Orada Muhtar Paşa'nın emrindeki Üçüncü Kolordu yok mu?

— Evet efendim, Muhtar Paşa'nın kolordusu var orada.

— Allah Allah, Muhtar Paşa işinin ehlidir. Burada Bahriye Nazırlığını bıraktı cepheye gitmek için... Dahası Abdullah Paşa'nın komutasına girmeye razı oldu. Büyük fedakârlık vatan için, çok takdir ettim. Tam tersi olması iktiza ederdi, Muhtar Paşa ordunun başında olmalıydı... Muhtar Paşa'nın kolordusunun başına bir iş gelmesi için çok acayip bir şey olması iktiza eder... Ne oldu acaba? Burada da bir şey öğrenemiyor ki insan. Gazete havadislerinden anlamaya çalışıyoruz her şeyi.

Abdülhamid doğru tahmin ediyordu, Kırkkilise'de "çok acayip bir şey" oluyordu, bütün imparatorluğu utanıracak ve sebebi bir türlü anlaşılamayan askeri bir felaket yaşıyordu.

Ragıp Bey, "ne olduğunu hâlâ hiç kimse bilmiyor," demişti Osman'a sinirli bir sesle, belli ki ölüm bile öfkesini geçirmeye yetmemişti, "hiçbir sebebi bulunmayan bir askeri felaketi nasıl yaşadık hiç anlayamadık, bir sır olarak kaldı."

Ragıp Bey'in bağlı bulunduğu alay o akşama doğru Kırkkilise'ye varmıştı, askerler kendilerine gösterilen siperlere yerleştirilmiş, Ragıp Bey'e savunacağı alan bildirilmiş, Ragıp Bey subaylarıyla vazife taksimi yapmış, bütün mevzileri tek tek denetlemiş, her şeyin düzgün biçimde yapıldığına emin olmuştu.

Yerine geldiği subaydan da görev değişimi sırasında bilgi almıştı.

Son dört günde Muhtar Paşa'nın kolordusuna bağlı birlikler birkaç kez Bulgar birlikleriyle çatışmışlardı ama Bulgarların ilerlemesine müsaade edilmemişti, birlikler düzenli halde bulundukları mevzileri koruyorlardı.

Kolorduya bağlı otuzar bin kişilik üç tümen vardı ve büyük bir kayıp verilmemişti, askeri raporlarda ölü sayısı yüz olarak gösteriliyordu.

Muhtar Paşa öğleden sonra ileri hatları teftiş etmiş, her şeyin kontrol altında olduğuna emin olduktan sonra karargâhına çekilmişti.

Karanlık çöktüğünde keskin bir ayaz başlamıştı.

Büyük bir sessizlik vardı, arada bir nöbetçilerin tek-mil sesleri duyuluyordu yalnızca.

Kasaba uykuya dalmıştı.

Gece saat 10'a kadar, büyük bir faciayı haber verecek hiçbir olumsuz işaret yoktu, etrafta düşman birlikleri görül-müyordu, kolordunun büyük bir kaybı bulunmuyor-du, mevziler denetlenmişti, askerin silahı vardı.

O gece yaşananlar hakkında tevatür farklıydı, resmî kayıtlara göre Bulgar Üçüncü Ordusu'na bağlı süvari bir-likleri gece saat 10'da sağ cenahtan bir yarma hareketına girişmişlerdi.

Ragıp Bey, "öyle olmadı," demişti, "Rıza Paşa'nın den-sizliği yüzünden başımıza geldi o felaket."

Subayların arasında anlatıldığına göre, üç tümenden birine komuta eden Rıza Paşa, hiç kimseye haber verme-den bir huruç hareketına girmeye karar vermiş ve iki ta-burunu harekete geçirmişti.

Gece çok karanlıktı, erat gece savaşına alışkın değildi.

O sırada fırtına başlamıştı.

İki tabur değişik yollardan fırtına içinde yürüyüşe geçtiler.

O sırada Ragıp Bey, daha önceki komutandan kendisine kalan çadırdaki küçük masanın dört köşesine dört mum yakmış, haritaları inceliyor, etraftaki tepecikleri, dere yataklarını, vadileri ezberlemeye çalışıyordu, odun sobası sönmek üzereydi, kaputuna sıkıca sarınmıştı.

Çavuş elinde bir tasla geldi:

— Sabahtan beri bir şey yemedin kumandanım, sana çorba getirdim.

— Çorbayı boşver, sen bana bir bardak çay bul.

— Sen çorbayı iç, ben sana çay getiririm hemen... Şu sobaya da odun atayım, içi geçmiş baksana, can çekiyor garibim.

— Uğraşma şimdi sobayla, bak bakalım bulursan bir çay getir.

— Emredersin kumandanım.

Ragıp Bey, çavuşun ne yapıp edip bir bardak çay bulacağını, ayrıca “uğraşma” demesine rağmen odun da getirip sobayı canlandıracağını biliyordu. Ragıp Bey için herhangi bir şeyin iyi olduğuna inandığında çavuşun onu yapmasını Ragıp Bey de önleyemezdi... “Askeri için canını verir, veriyordu da, beni kurtarayım derkene dört kurşun yedi ama beni çekip çıkardı cehennemden içinden” diye anlatırdı askerlere Ragıp Bey’i, onun tarafından kurtarılmış olmakta övünülecek bir yan bulduğu da sesinden anlaşılırdı.

Çorbadan bir kaşık aldığı anda ne kadar acıkmış olduğunu fark etti, koyu tarhana çorbası yemek borusunu yakmış, içini ısıtmıştı, çavuşun çorbanın yanında getirdiği katı peksimetten ısırdı. O açlığın üzerine çorba çok iyi gelmişti.

Çorbasını bitirdiği sırada çavuş bir bardak çayla geldi, onun her giriş çıkışında keskin bir ayaz doluyordu çadı-

rın içine. Çayı bıraktıktan sonra çıktı, bir kucak odunla döndü, ateşi üfleyerek odunları saç sobaya yerleştirdi.

Soba çıtırdamaya başladı.

Ragıp Bey, sigarasını yakmış, çayını içiyordu, soba içe-risini ısıtıyordu. Ragıp Bey gülümseyip, çavuştan öğren-diği lafı söyledi.

— Halimiz it hali ama keyfimiz paşada yok, öyle mi çavuş?

— Ha, öyle valla kumandanım... Var mı bana başka bir emrin?

— Yok... Git yat hadi.

— Baş üstüne kumandanım.

Ragıp Bey, sigarasını bitirdi, mumlardan biri sönmüş-tü, diğerlerini de söndürdü, masanın hemen yanında du-ran, omuzlarını zor yerleştirdiği daracık seyyar yatağa uzanıp kaputunu üstüne çekti.

Çadır rüzgârla sarsılıyordu.

“Allah kahretsin” deyip kafasını kaputun altına soktu, Dilara Hanım için çektiği bu bitmeyen acı onu deli edi-yordu, duygusal bir acı değildi bu artık, fiziksel bir sızıy-dı, gövdesinin bir yerinde hiç bitmeden sürüp gidiyordu, neresinde olduğunu bile kestiremiyordu. Bazen o sızıyı unutuyordu ama sonra yeniden fark ettiğinde sızının hiç geçmediğini, hep orada durduğunu, sadece bir süreliğine onu fark etmediğini anlıyordu.

Dişlerini sıkarak uykuya dalmak üzereyken birden depreme benzer bir sarsıntı hissetti. Bir boğa sürüsü ko-şarak yaklaşıyormuş gibi gürültü artıyordu. Silah sesleri gelmeye başlamıştı.

“Ne oluyor” diyerek yataktan fırladı, çadırdan çıktı-ğında dağınık asker gruplarının geriye doğru koştukları-nı gördü, “alçaklar kaçıyorlar” diye aklından geçirerek ta-

bancasına davrandı, her yandan akın akın askerler mevzi gerisine doğru koşuyorlardı.

O sırada bir şimşek karanlığı yakarak çaktığında Ragıp Bey, o ozon kokulu ölüm beyazlığının içinde yaşadıkları dehşeti daha açık bir şekilde görebildi. Keskin aydınlık bir an havada asılı kaldı, ova boyunca on binlerce askerin, birbirlerini çiğneyerek, ezerek, çamurların içinde yuvarlanarak, yuvarlananların üstüne postallarıyla basıp parçalayarak her biri ayrı bir yöne delirmiş gibi küfürler ederek koştuklarını, koşarken silahlarını çamurlara fırlattıklarını gördü. Şimşegin aydınlığı söndüğünde Ragıp Bey koşanları sanki hâlâ aydınlıktarmış gibi görmeyi sürdürüyordu, o görüntü zihninde asılı kalmıştı.

Duyduğu büyük öfkeyle tabancasını doğrultarak askerin önüne geçmek için tam hamle yaptığı sırada çavuş kolundan tuttu, “kumandanım, durduramayız, yanan ahırdan kaçan at sürüsü gibi koşuyorlar, delirmiş gibiler, biraz ötede Muhtar Paşa’yı çiğneyip geçtiler, bırak koşsunlar, biraz geride sakinlediklerinde toplarız hepsini yeniden. Subaylar bile kaçıyor. Ben bizim atları bulayım, askeri takip edelim.”

— Niye kaçıyor bu alçaklar?

— Bulgar baskını diyorlar.

— Bulgar nerede? Bir tane düşman askeri yok ki etraf-ta... Hani silah sesi yok, birkaç atıldı durdu.

Çadırın önünde yapayalnız kalmıştı, on binlerce asker karanlığın içinde çıldırmış gibi koşuyordu ovalara doğru, nereye gittiklerini bile bilmeden koşuyorlardı.

O sırada Mahmut Muhtar Paşa’nın yaverlerinden birinin elinde bir çay takımıyla koştuğunu gördü. Kolundan tutup durdurdu.

— Ne oluyor yüzbaşı?

— Bilmiyorum, ordu kaçıyor.

— Niye kaçıyorlar?

— Bulgar baskını diyorlar.

— Nerede Bulgar askeri?

— Bilmiyorum kumandanım.

— Mahmut Muhtar Paşa nerede?

— Askeri durdurmak için önlerine çıktı ama az kaldı atını deviriyorlardı... Siz gelmezseniz tek başıma giderim dedi ama kimse dinlemedi, korkudan delirmiş gibi asker.

Ragıp Bey yüzbaşının elindeki porselen çay takımına baktı.

— Bu ne?

— Paşanın çay takımı.

— Niye taşıyorsun?

— Paşa bu takımdan çay içmeyi sever.

Ragıp Bey, “yürü, Allah belanı versin” deyip bıraktı subayın kolunu.

Bıyıklarını çiğneyerek ne yapacağını düşünürken, çavuş yedeğinde iki atla geldi, “gidelim kumandanım, bizden başka kimse kalmadı, bütün ordu gitti.”

— Ne olmuş?

— Diyorlar ki Rıza Paşa gece harekatına girmiş, iki tabur karanlıkta birbirlerini düşman sanıp çatışmışlar, asker de o karanlıkta silah seslerini duyunca Bulgar geldi, siperleri bastı diye kaçmaya başlamış...

— Nereye gidiyorlar?

— Bilmiyorum kumandanım, istasyona gidiyorlar diye bir laf var, istasyonda bir tren varmış, onunla İstanbul’a gideceklermiş.

— Ulan koca kolordu bir trene nasıl sığar?

— Bilmem kumandanım ama bunlarda akıl ne arasın, aklın bir hükmü kalmamış artık...

Yağmurun altında yola koyuldular, atların ayakları çamurlara batıyor, bazen küçük tepeleri tırmanırken nalları kayıyordu, çok uzakta ölü bir iki ışık görünüyordu, istasyonun orası olduğunu tahmin ettiler.

Yağmur hızlanmaya başlamıştı.

Birden yüz metre kadar ötelerinde bir silah sesi duyuldu, karanlığın içinde namludan çıkan ateş kızıl kıvılcımlarla parladı, dikkatle baktıklarında bir askerin atın üstündeki bir subayı vurduğunu, subayı çekip devirdiğini, atın üstüne fırladığını fark ettiler.

Asker hızla uzaklaşırken Ragıp Bey, çavuşa “vur şu alçağı,” dedi, “çabuk ol, karanlıkta kaybolacak.”

Çavuş üzengilerin üstünde ayağa kalktı, tüfeği omzuna dayadı, ateş etti, biraz ilerdeki atın kışneyerek şaha kalktığını, üstündeki askerin çamurların içine düştüğünü gördüler.

İstasyona doğru ilerlerken yerlerde karanlık gölgeler halinde boz kaputlarıyla asker cesetlerine rastladılar, kaçarken bazen bir at için, bazen bir ekmek, bir silah ya da bir kaput için birbirlerini vurmuşlardı.

— Ne oldu koskoca Osmanlı ordusuna Allahım, dedi Ragıp Bey, bu zilleti neden yaşıyoruz?

— Korku kumandanım... Siperde bizi kesecekler diye korktular herhal... Maneviyat zaten çok bozuktu, biri, Bulgar geldi diye bağırdıysa, yetmiştir.

İstasyona geldiklerinde tahmin ettikleri gibi kalabalık yoktu, asker korkudan istasyona gitmeden doğrudan dağlara doğru kaçmıştı.

Bir grup kurmay subay istasyon şefiyle tartışıyor, neredeyse hepsi bir ağızdan konuşuyordu. Muhtar Paşa'nın kurmaylarından biri, “derhal bu treni kaldıracaksın” diye bağıırıyordu, “Babaeski'den yardım alıp gelmeliyiz.”

— Kaldıramam kumandanım, diyordu istasyon şefi, karşıdan cephane yüklü tren geliyor, tek hat var, çarpışırlar.

Kurmay, tabancasını çekip istasyon şefini kenara itti, yanlarında duran makinistin başına tabancayı dayadı, “hemen hareket ettir treni”.

Kurmaylar hep birlikte lokomotiflere bindiler, tren inleye inleye hareket etti, makinistin, “paşalarım, çarpışacağız” dediğini duydu Ragıp Bey en son.

— Yürü, dedi Ragıp Bey çavuşa, biz Lüleburgaz yolunu tutalım, belki gün ışığında askeri yakalayıp toparlarız.

Tren yoluna paralel bir şekilde ilerlemeye başladılar, raylar yağmurla parlıyordu karanlığın içinde.

Çok fazla gitmediler.

Yer gök sarsıldı, büyük bir tarrakayla birlikte alevler dev bir çiçek gibi açıldı gecenin içinde, gökyüzü kıpkızıl kesildi, çarpışan trenlerin birbirine sürtünen ağır demir gövdelerinin seslerine cıgıllıklar karışıyordu, arka arkaya devrilen katarların her biri toprağı sarsarak yuvarlanıyordu.

Atlarını hızlandırıp alevlerin yanına vardıklarında iki trenin de devrildiğini, karşıdan gelen trendeki cephanelerin, topların, top mermilerinin etrafa saçılıp çamurlara gömüldüğünü, lokomotiflerin, vagonların, içerde kalan mühimmatın her patlayışıyla barut sarısı ateşler saçarak alev alev yandığını gördüler.

Hemen atlarından inip koştular.

Yapılabilecek bir şey yoktu, kor halini almış demir yığınlarının yanına yaklaşmak bile mümkün değildi, alevler içindeki trenlerden yağlı demir kokusu yayılıyordu.

Ragıp Bey, çamurların içine çömelip başını ellerinin arasına aldı.

“Komutanlar nerede” dedi söylenir gibi, “onları bulsak...”

— Herkes gitmiş kumandanım, ordu dağılmış, Allah yardım ederse belki Babaeski civarında ancak toplanır bu asker.

Civardan gelenler yaralılara yardım etmeye çalışıyordu. Yanmış cesetleri çamurların içine diziıyorlardı, kararmış, gözleri sıcaktan patlamış, kemikleri erimiş, biçimlerini kaybetmiş cesetlerden, çamura değdiklerinde et kokusuyla birlikte dumanlar yükseliyordu.

Yeniden yola koyuldular, giderken bir yandan da çevrelerini kontrol ediyorlar, atlarına göz dikecek birilerinin kendilerini vurmaması için karanlığı gözleriyle sürekli tarıyorlardı. Karaltılar hâlâ koşuyordu, yağmurun altındaki ova kirli insan ve kumaş kokusuyla dolmuştu.

Sabaha karşı Babaeski'ye vardılar.

Askerin bir kısmı buraya gelmişti, bir kısmı oralarda da durmamış daha gerilere doğru kaçmaya devam etmişti.

Ragıp Bey, Muhtar Paşa'yı sordu, "Paşa Lüleburgaz'a gitti diyorlar" cevabını aldı. Lüleburgaz'a doğru yola devam ettiler.

Şafak sökerken Bulgar ordusu dört koldan Kırkkilise'ye girdiğinde onları boş siperler, terk edilmiş karargâh merkezleri, mevzilere yerleştirilmiş sahipsiz toplar, topların yanında duran mermi yığınları karşıladı.

Doksan bin asker, düşmana tek kurşun atmadan kaçmıştı.

Osmanlı ordusunu kovalamayı düşündüler ama yetişemediler, yaşananlar tarihî kayıtlara, "Osmanlı piyadesinin kaçıışı, Bulgar süvarisinin ilerleyişinden daha hızlıydı" diye geçti.

Üçüncü Kolordu'nun karargâhında bütün evraklar, planlar olduğu gibi duruyordu.

Tek eksik, yaverin götürdüğü çay takımıydı.

Nizam tam saat sekizde Madam Cheriz'in kapısını çalmıştı, kadının kendisini kapının yanında beklediğini, dışarı çıkmak için hazırlanmış olduğunu gördü. Zamanında gelmiş olmasına rağmen Madam Cheriz'de sanki geç kalmış gibi bir gerginlik, bir sinirlilik olduğunu hissetti.

— Hadi gidelim, dedi kadın, açsanız orada yemek var.

Kadının kabalığı Nizam'ı şaşırtmıştı, o, şartlar ne olursa olsun belli nezaket kurallarının mutlaka uygulandığı bir çevrede yetişmiş ve daima bu kurala uyan insanlarla birlikte olmuştu. Arzunuz, isteğiniz, öfkeniz ya da korkunuz ne ölçüde olursa olsun, bunu terbiye kurallarının dışına çıkmadan ifade etmek gerektiğine inanan bir çevrenin insanıydı, hiçbir kurala aldırmasa bile adabı muâşerete mutlaka uyardı, bu onun varlığının bir parçası gibiydi, ta çocukluğundan ruhuna, zihnine iyice yerleştirilmişti. Kabalığın bile nasıl yapılacağı ölçülere bağlanmıştı onun dünyasında, böyle çıplak bir kabalıkla neredeyse ilk kez karşılaşılıyordu.

Arabada, aralarında epeyce bir mesafeyle oturdular, kadın hiç konuşmuyordu, yüzü hafifçe kasılmıştı, zihninin dalgın olduğu açıkça belli oluyordu. Nizam, karşısındaki

kadın kim olursa olsun, daima belli bir kadın erkek titreşimini yaşamaya alışmıştı, kadınlarla arasında her defasında sadece kendilerine ait bir gizli alan oluşurdu, mıkna-tısa tutulan küçük demir kırıntıları gibi bir çekilme duygusu hissedilirdi, bunun bir sonuca ulaşması, bir amacı olması, herhangi bir duygunun bu çekilmeye eşlik etmesi gerekmiyordu, bu, bir kadınla bir erkek olduklarını hissetmeleriyle ilgiliydi. Nizam, bu duyguyu isteyerek ya da belli bir amaçla yaratmazdı, bu garip yetenekle doğmuştu, kadınlar onun çevresindeyken vücutlarını hissederdilerdi, onlara sürekli vücutlarını hatırlatan bir akım yayardı sanki. Kadınlardan gelen cevapların gücünü de ayırt etmekte çok ustaydı, güçlü cevaplar aldığıında şartlar ne olursa olsun o kadının peşinden giderdi, bu cevabın da sözle, bakışla, gülüşle, duruşla verilmesine gerek yoktu, Nizam hissedirdi.

Madam Cheriz’le arasında böyle bir alan yoktu, kadın ona hiç aldırımıyordu, kadının kendisini niye davet ettiğini düşündü, bir an bir kuşku geçti aklından ama Mösyö Lausanne’ın tanıştırdığı biri olduğunu hatırlayınca bu kuşku kayboldu.

Köşesine çekilip, “müsaade eder misiniz” diyerek bir sigara yaktı, arabanın penceresini araladı. Islak bir soğuk doldu arabaya, hızla giden atların çamurlarda çıkarttığı yapışkan sesi duyuyorlardı, uzun aralıklarla dikilmiş direklere asılmış fenerlerin ölü ışıkları sadece direklerin dibini aydınlatıyor, çevrelerinin karanlığını ise arttırıyordu.

Paris’i hatırlayan Nizam:

— Ne iç karartıcı bir şehir, dedi, ne kadar karanlık.

Madam Cheriz, sanki hangi şehirde olduklarının bile farkında değilmiş gibi başını kaldırıp pencereden şöyle bir baktıktan sonra, “evet” diyerek tekrar kendi düşüncelerine dalmıştı.

Şehrin dış mahallelerini de geride bıraktıktan sonra zifiri karanlık bir koruluğa saptılar, arabacının hızlı gidişinden yolu çok iyi bildiği anlaşılıyordu, yaklaştıkça büyüyen bir ışık belirdi karanlığın içinde, biraz sonra iki yanına dev meşalelerin yerleştirdiği çakıllı bir yola vardılar, meşalelerin ışığında ağaçlar da renk değiştirmişler, kızıl bronz bir renk almışlardı.

Nizam, Boulogne ormanlarında gittiği bir köşkü hatırladı ama orası bir kumarhane değildi, bambaşka bir yerdi, kadına dönüp, “burası kumarhane mi” dedi, “evet,” dedi kadın soğuk bir sesle, “neden sordunuz”, “Paris’te gördüğüm bir yeri hatırlatıyor ama orası kumarhane değildi”, bunu söylerken kadının yüzüne bakmıştı, söylediklerinin yapacağı tesirden o yeri bilip bilmediğini anlayacaktı, kadının yüzünde hiçbir ifade değişikliği olmadı.

Nizam hatırladıklarıyla gülümsemişti, onu oraya götüren arkadaşıyla meşalelerin arasından geçtikten sonra köşke girmişler, büyük bir salonda çok şık çiftlerin oturduğunu, büyük bir şöminenin yandığını görmüşlerdi, ilk anda Nizam herkesin maske takmış olduğunu fark etmemişti.

Garsonun getirdiği içkileri aldıktan sonra arkadaşı, “yukarı da bir bak istersen, orası da çok güzeldir” demişti.

Merdivenin başında bir uşak ona bir maske uzatmıştı.

Nizam merdivenlerden biraz da sıkıntıyla tırmanmış, kalın kadife perdelerle ayrılmış bir salona perdeleri aralayarak girmişti, içerisi çok loştu ve önce sadece karaltıları görebilmişti. O karaltıların çırılçıplak olduklarını, iniltileri ve çığlıkları duyduktan sonra fark etmişti.

O tuhaf ve heyecanlı hatırasını düşünürken, araba, girişi de meşalelerle aydınlatılmış olan konağın önünde durmuştu. Geniş kapısına yayvan mermer merdivenlerle

çıkılıyordu, kapının iki yanında frak giymiş, başlarında mor fesler olan iki zenci duruyordu.

Hızlı adımlarla içeri girdiler, karşıda çift taraflı bir merdiven vardı, büyük holün iki yanında geniş salonlar görülüyordu, salonların kapıları açıktı.

Madam Cheriz, önden yürüyerek sağ taraftaki salona girdi, içerde büyük deri koltuklar, içinde kütüklerin çıtırdayarak yandığı bir şömine, uzun bir masa, büyük bir çini soba ve köşede kuyruklu bir piyano vardı. Masanın üstüne envai çeşit yiyecek dizilmişti, piyanonun başında, omuzlarını açıkta bırakan acı yeşil bir tuvalet giymiş, saçlarını topuz yapmış bir kadın oturmuş çalışıyordu, Nizam'ın hassas kulakları orada duymayı hiç beklemediği incelikli bir ustalığı derhal fark etti, kadın Liszt'in parçasını, fazla bir duygu katmadan ama çok parlak bir tınıyla, ilgi çekecek kadar ısıltılı bir teknikle çalışıyordu. Nizam, kimsenin piyanoya aldırmadığını, kendi aralarında konuştuklarını, bazılarında yorgun bir hal, bazılarında sinirli bir gerginlik olduğunu fark etti. Yorgun olanların oyuna ara verenler, gergin olanların da oyuna henüz başlamayanlar olduğunu bir zaman sonra anlayacaktı.

Madam Cheriz oradakilerin hepsini tanıyordu, herkesle selamlaşıp yukardaki oyunla ilgili sorular sordu, biraz bilgi aldı, sonra Nizam'a, "gelin" dedi.

Nizam, Madam Cheriz'in peşinden giderken aklı piyanoyu çalan kadında kalmıştı, bir kumarhanede böyle piyano çalan birine rastlamak onu çok şaşırtmış, merakını uyandırmıştı.

- Kim o piyanoyu çalan kadın? diye sordu.
- Rus galiba, dedi Madam Cheriz.
- Çok iyi çalışıyor.

Madam Cheriz, “öyle mi” dedi, “hiç dikkat etmedim.”

Kalın halılar döşenmiş merdivenlerden yukarı çıktılar, üst kat sessizdi, salonlar arasındaki kapılar açılmıştı, bir salondan diğerine geçilebiliyordu, sigara dumanı ve parfüm kokuyordu, tavanlara büyük avizeler asılmış, yüzlerce mum yakılmıştı, yeşil çuha masalar yan yana dizilmişti, masalarda oturan kadınlarla erkekler çok şık giyinmişlerdi, ellerindeki kâğıtlarla diğer oyuncuların başka kimseye bakmıyorlardı, sadece oyuncuların, “pas, iki kart, on altın daha” gibi kısa sözleri, fişlerin yumuşak şıkırtısı duyuluyordu.

Madam Cheriz büyük bir dikkatle salonu süzdükten sonra bir masayı gözüne kestirdi, “ben oraya oturacağım” dedi, “siz de kendinize bir masa bulun, sonra görüşürüz.”

Nizam salonları dolaşmaya başladı, bir salonda, üç kişinin oturduğu masadaki beyaz saçlı bir kadın, “mösyö, oynayacak mısınız” dedi Nizam’a, “bir oyuncumuz eksik.”

— Olur, dedi Nizam.

Masaya oturdu. Oynamaya başladılar.

Bir süre sonra zihnine ağır ağır bir uyuşma yayılmaya başladı, hayatla bağları kopuyor, bütün dükkânların teker teker kapandığı büyük bir çarşı gibi dikkatinin bütün ışıkları sönüyor, bütün düşüncelerine bir karanlık çöküyor ve sadece tek bir yer aydınlık kalıyordu, masayı ve kâğıtları görüyordu yalnızca.

Bu en sevdiği haldi, o anda neyle uğraşıyorsa sadece onu görüyor, onu duyuyor ve onu düşünüyordu. Bütün hayatını böyle anlar yaşamak için sürdürüyor gibiydi ve bu hale yalnızca bir kadınla birlikteyken yahut da kumar oynarken ulaşabiliyordu.

Paris’te afyon içmeyi de denemişti ama afyon istediği tesiri hasıl etmemişti, o hiçbir şekilde kendini kaybet-

mek, sarhoşlaşmak, düşünce kabiliyetini zayıflatmak istemiyordu; o yalnızca tek bir şeyle meşgul olacağı, başka hiçbir şeyi düşünmeyeceği, ilgilenmeyeceği, zihninin parlaklığının tek bir noktaya odaklanacağı bir kendinden geçiş hali yaşamaktan zevk alıyordu.

Kendileriyle bir bağ kuramadığı, çok yakınmış gibi davransa da her zaman yabancı olarak gördüğü insanlarla ilişkisinin kesildiği, fazla lezzet almadığı hayatı tümüyle unuttuğu parlak anları yaşamaktı asıl arzusu. Dikkatinin hiç dağılmadan tek bir hedefe teksif edildiği, zihniyle bedeninin bütünleştiği, çok kuvvetli bir heyecanla bütün zerrelerinin titrediği o muhteşem zaman parçasının peşindeydi.

Şimdi elindeki kâğıtlara bakıyor, diğerlerinin ellerindeki kâğıtları tahmin etmeye çalışıyor, duruşlarından, seslerinden sonuçlar çıkartıyor, istediği gibi yalan söyleyip blöf yapıyor, bazen sağlam bir kâğıdı son ana kadar çekingen bir oyunla saklayıp son anda büyük bir yükselişle karşısındakini şaşırtıyordu.

Ne kadar oynadığını bilmiyordu, yirmi altın kazandığını gördü ve her zamanki gibi sıkılıverdi.

Ömrünün sonuna kadar bir kumar masasında ya da bir sevişme yatağında kalmak isterdi elinde olsa ama bir nokta geliyor, birden bıkip sıkılıyordu. Bunun çaresini bulamamıştı.

Müsaade isteyip kalktı, altınları cebine doldurmuştu ama şıkırtılarından ve ağırlıklarından rahatsız oluyordu, bir eliyle cebindeki altınları sıkıca tutarak salonlarda dolaşmaya başladı, bir ara Madam Cheriz'i uzaktan gördü, yüzü kasılmış, gözleri küçülmüş, dudakları incelmışti.

Salonlardan salonlara dolaşırken bir merdiven aralığına çıktı, şık redingotlu genç bir adam orada yönetici oldu-

ğu anlaşılan uzun favorili, bıyıklı, orta yaşlı bir adamla konuşuyordu; genç adamın yalvaran bir hali vardı, yöneticide ise kaba ve aşağılayan bir tavır hissediliyordu. Nizam birden sinirlendi, sanki kendisine kabalık yapılmış, bir adam ona saygısızlık etmiş gibi anlaşılması zor bir hissiyata kapılarak öfkelen-di.

Yanlarına yaklaştı:

— Affedersiniz, dedi, meselenin ne olduğunu sorabilir miyim?

Yönetici, “önemli bir şey değil beyefendi” diye Nizam’ı başlarından savmaya çalışırken, genç adam çok masum bir açıkyüreklilikle, “param bitti ama bana kredi açmayı reddediyorlar, halbuki ben senelerdir buraya gelirim,” dedi.

“Ha,” dedi Nizam, sonra cebinden kazandığı yirmi altını çıkarttı, “müsaade ederseniz ben size kredi açayım” diyerek genç adama uzattı, yönetici, daha iyi durumda olanların daha kötü durumda olanlara karşı kendi aralarında kurdukları o kibirli suç ortaklığıyla Nizam’a böyle yapmamasını işaret etmeye çalışıyordu.

Genç adam ise bir mahcubiyete ya da telaşa kapılmadan paraları aldı, “adınız nedir” dedi, “size borcumu nasıl ödeyeceğim?”

— Ben aşağıda biraz içki içip piyano dinleyeceğim, dedi Nizam, birlikte geldiğim hanımefendinin daha uzun süre oyun oynayacağını zannediyorum, ben buradayken kazanırsanız ödersiniz, kaybederseniz, ortak talihsizliğimiz olarak kabul edip unuturuz.

Genç adam güldü, bir minnettarlık yoktu halinde, Nizam’ın hareketinin onu eğlendirdiği anlaşılıyordu.

— Hadi bakalım, dedi, cömertlik kadere nasıl tesir ediyor, görelim.

Salona doğru giderken, arkasını dönüp, “neticeyi öğrenmeden sakın gitmeyin” dedi, “kaderi imtihan edeceğiz, bu mühim meselenin neticesini görmeden giderseniz yazık olur.”

Nizam aşağıya indi, alt kattaki salonda birkaç kişi kalmıştı, herkes yukarıya çıkmış ve kendini oyuna kaptırmıştı, piyanist kadın aynı duygusuz yorum ve parlak tınıyla Chopin’den bir noktürn çalıyordu, böyle çalabilen birinin isterse o parçaya hakkettiği duyguyu katabileceğini seziyordu Nizam, bu duygusuzlukta, orada bulunan herkese ve hayata karşı gizli bir hakaret, öfkeli bir aşağılama olduğunu düşündü. Böyle zarif hakaretleri iyi tanır ve bunlara daima bir hayranlık duyardı.

Kendisine bir bardak şarap aldı.

Ağır adımlarla gidip piyanoya dayandı, kadının yüzüne baktı. Kadın başını tuşlardan kaldırmadan sadece gözleriyle piyanoya dayanan bu adama şöyle bir bakıp gözlerini yeniden tuşlara eğdi.

Yüzünde hemen hemen hiç makyaj yoktu, kalınca kaşları uçlarına doğru inceliyordu, elmacık kemikleri hafifçe çıkıktı, irice çekme bir burnu, ince dudakları vardı, gözlerinde rahatsız edici, Nizam’ın adını hemen koyamadığı garip bir ifade fark ediliyordu, daha sonra Osman’a “bir ölüye bakar gibi bakıyordu insana” demişti, “ilk bakışta şaşırtıyordu karşısındakini.”

— Bu parçayı bu kadar hissiyattan yoksun çalmak, dinleyenlere hakaret manasına gelir, dedi kadına.

Kadın gene gözlerini kaldırıp baktıktan sonra bir şey söylemeden bakışlarını indirdi. Ne düşündüğünü ya da ne hissettiğini söyleyebilmek mümkün değildi. “İçinde ne olduğunu göremediğin yeşil bir kutu” gibiydi demişti Nizam daha sonra Osman’a.

Kadından hiç tepki gelmeyince, Nizam daha fazla ısrarın kabalık olacağını kestirip piyanonun yanından ayrıldı, biraz ilerdeki bir deri koltuğa oturup şarabını içmeye başladı.

Herhangi bir şeyi uzun süre merak etme alışkanlığı yoktu, dikkatini çeken insanla ya da olayla ilgilenir, dikkatini besleyecek gelişmeler olduğu sürece onunla ilgilenmeye devam ederdi. Kadının tepkisizliği onun ilgisini dağıtmıştı, orada oturuyor, içkisini içiyor ve hiçbir şey düşünmüyordu, aklının böyle boşaldığı zamanlar vardı, kendisi dahil bütün insanlarla ve olaylarla bağı kopmuş, hafiflemiş bir halde kendini öyle bir boşluğun içine bıraktı.

Gözlerini kapatmıştı, uyumak üzereydi.

Birden piyano sesi kesildi.

Gözlerini açmakla, uykuya dalmak arasında bir an kararsız kaldı, ikisini de aynı kolaylıkla yapabiliirdi. Kocaman bir geminin yolunu, o gemiyle kıyaslanmayacak kadar küçük bir dümenin belirlemesi gibi, insanın kaderini, gideceği yolu, yaşayacağı maceraları da belirleyen ilk bakışta çok önemsiz, küçük hadiseler vardır, bir dümen kıvrılması gibi bir hayatı kaderin akışına sokabilir bu küçük hadiseler; bir garson kristal bir bardağı yere düşürdü, bardağın yarısı taşa yarısı halıya isabet etmişti, çok fazla ses çıkmamıştı ama Nizam o sesle gözlerini açtı.

Piyanist kadın salonun dibindeki, kızıl bir karanlığı yansıtan pencerelerden birinin yanında tek başına durmuş sigara içiyordu. Hiçbir yere bakmıyor gibiydi, yüzünde bir ifade yoktu. İnsanı içine çeken bir boşluk gibiydi yüzü, ifadesiyle değil ifadeşizliğiyle Nizam'ı çekiyordu.

Yavaşça kalktı, her şeyi yapabileceğine inanan o çocuksu şımarıklığıyla kadının yanına gitti.

— Adınız ne, dedi.

Farkında olmadan Fransızca konuşuyordu. Kadın da kusursuz bir Fransızcayla karşılık verdi, çok hafif, belli belirsiz bir Rus aksanı vardı, Nizam'ın çocukken sabahları yediği kruvasanın içine sürülen erik reçeli gibi mayhoş bir lezzet katıyordu sesine bu aksan.

— Niçin soruyorsunuz?

— Merak ettim.

— Niçin merak ediyorsunuz?

— Bilmiyorum, belki de böyle bir yerde bu kadar iyi piyano çalan birine rastlamanın yarattığı bir meraktır.

— Merakınızı çekecek bir şey yok bende.

— Sizinle konuşmamın kabalık olduğunu mu düşünüyorsunuz Madam?

— Böyle herkesle konuşur musunuz?

— İlgimi çeken herkesle, evet... Bunu bir kabalık olarak görmeyin lütfen, böyle düşündüyseniz özür dilerim.

Kadın sigarasını söndürdü.

— Benim piyano çalmam lazım.

Kadının gerçekten konuşmak istemediğini, yalnız kalmayı tercih ettiğini anladı Nizam, bütün şımarıklığına rağmen nerede durması gerektiğini bilirdi.

— Peki madam, dedi, tekrar özür dilerim.

Yeniden koltuğuna döndü, kadın onu utandırmıştı, kadının sorusu aklına geldi “herkesle böyle konuşur musunuz”, piyanist olmasaydı da onunla o kadar rahat konuşur muydu, herhalde gene konuşurdu, o bir şey yapmak istediğinde bunu engelleyecek sınırlara çok aldırان biri değildi ama belki daha dikkatli olur, belki konuşmayı başka türlü başlatır, belki biraz daha özenli davranırdı, canı sıkıldı. Biraz önce yaşanan her şeyi zihninden sildi, bunu yapabiliyordu, hayatı ve insanları rahatça, nedenini bile merak etmeden böyle küçümsemesinin sonucuydu belki de bu kabiliyet.

Yeniden gözlerini kapattı.

Biraz uyumuş olmalıydı, birden “hah sizi buldum” diyen bir sesle uyandı, yukarda yirmi altın verdiği genç adam duruyordu koltuğun yanında.

— Kader, cömertliği karşılıksız bırakmıyor azizim, bu gece bunu anladık.

Nizam, uyku sersemliğiyle ne dediğini tam anlamamıştı.

Genç adam iki kese altın çıkardı cebinden.

— Kazandık... Buyrun bu sizin yirmi altınıınız, bir de iki yüz altın kara geçtik, bu da ortak olduğumuz için yüz altınıınız.

Nizam, yirmi altını aldı.

— Öbürünü istemem, dedi, o sizin hakkınız, siz kazanmışsınız. Benim onda bir payım yok.

— Olur mu, siz olmasaydınız bunu kazanamazdım, o sersem bana kredi açmayacaktı. Bu önemsiz insanlar, bir an önemli olabildiklerini hissettiklerinde nasıl kabalaşıp, vahşileşebiliyorlar.

— Mersi, dedi Nizam, sizin hakkınız olanı almayacağım.

Genç adam, cimri olduğundan ya da para kazanmış olmanın memnuniyetinden değil, paraya aldırmadığından fazla ısrar etmedi.

— O zaman, dedi, yarın benim misafirim olun, bu kadarını lütfedin, cömertliğinizin beni ezmesine müsaade etmeyin.

— Peki, dedi Nizam.

Ertesi gün kumarhanede buluşmak üzere sözleştiler.

Pencerelerde gri bir aydınlık belirmişti, meşalelerin kı-zıllığı sönükleşiyordu, yukardaki kalabalık gürültülü bir şekilde aşağıya iniyordu, sessizlik sabahla birlikte bitmişti.

Madam Cheriz, salona girip Nizam'ı aradı gözleriyle, onu görünce uzaktan el sallayıp yanına geldi.

— Gidelim artık, dedi, sabah oldu.

Sesi rahatlamış, tavırları yumuşamıştı.

Salondan çıkarken Nizam dönüp arkasına baktı, piyanist kadın gene pencerenin önünde duruyordu, kadının kendisine baktığını gördü, kadın onun da kendisine baktığını görünce gözlerini indirdi hemen.

Bu kadarı Nizam'a yetmişti, onun duygularını, hayatını küçük işaretler belirlerdi, o tuhaf konuşmanın orada bitmemiş olduğunu anladı.

Sabahın serinliğine çıktıklarında, arabaya binene kadar geçen o kısacık sürede bile titrediler, arabaya bindiler, diğer arabaların yaptığı uzun kuyruğun peşinde, meşalelerin, eflatun bir renk alan ağaçların arasından geçtiler, Madam Cheriz biraz daha yakın oturmuştu Nizam'a.

— Sabah oluyor, dedi, sabahın bu saatlerini hep seveirim.

— Eğlendiniz mi, dedi Nizam.

“Kazandınız mı” ya da “kaybettiniz mi” diye sormak yakışıksız olacağından böyle sormuştu.

— Evet, iyi bir gece oldu. Bana uğur getirdiniz. Kırk altın kazandım. Bir mabeyn paşası vardı, o çok para kaybetti ama pek aldırmadı... Burada paşalar çok zengin.

Nizam cevap vermedi, insanların zenginliği onun ilgisini çekmiyordu, o herkesin zengin olduğunu sanıyordu, tanıdığı herkes zengindi, kimse para konuşmazdı, kumarın bütün heyecanına rağmen tek sıkıcı yanı parayla oynanmasıydı Nizam'a göre, böylesine büyük bir eğlenceye ucuzluk katıyordu.

Kendi kendine konuşur gibi, “Rus ruleti iyi,” dedi, “Ruslar o oyunu iyi bulmuşlar.”

— Ruslar deli, dedi Madam Cheriz, ölür insan o oyunda. Hayatınızı ortaya koyuyorsunuz.

— Daha iyi ya... En azından paradan daha iyi, daha gerçek.

Madam Cheriz güldü.

— Siz de delisiniz ama sabahın bu saatinde normaldir... Güneş doğarken akıllı olmak imkânı kalmıyor, öyle sihirli bir etkisi var bence.

Sanki yeni kalkmış gibi neşeli, enerji doluydu, yüzünün çizgileri gevşemiş, mutlu bir ifade almıştı.

“Kazanmayı seviyor,” diye düşündü Nizam.

Eve vardıklarında, Madam Cheriz, kibar bir sesle, “bütün gece bir şey yemediniz sanırım, gelin de size güzel bir yemek hazırlatayım,” dedi. “Arabacı evinize sizi merak etmemeleri için bir tezkere götürür.”

— Olur, dedi Nizam.

Hayatın akışını değiştirmek için en küçük bir çaba bile sarf etmez, o akışla birlikte akıp giderdi, çaba göstermekten, hadiselerle istikamet vermeye çalışmaktan sıkılıyordu, kendini bırakmak daha eğlenceli geliyordu ona, genellikle de eğleniyordu.

Gerçekten de Madam Cheriz, gecenin başında sakındığı ev sahipliğinin bütün marifetlerini göstererek mükellef bir yemek hazırlattı, neredeyse obur bir iştahla yemek yerken, neşeli bir saka kuşu gibi de şakıyor, çocukluğundan, bağlarından, bağ bozumu zamanlarında sabah kahvaltılarında şarap ekmek yemelerinden, kardeşlerinden, büyük ağabeyinin asık suratlılığından söz ediyordu. Konuşmalarından Madam Cheriz’in ailesinin Nizam’ın tahmininden daha büyük bir araziye ve servete sahip olduğu anlaşılıyordu.

Yemekten sonra kahvelerini içerlerken, “yoruldunuz mu” dedi.

— Biraz.

— Bütün gece uyumadık, yorulmak çok normal tabii...
Gelin, biraz dinlenin.

Birlikte yukarı çıktılar, bir kapının önüne geldiklerinde, Madam Cheriz, Nizam'ın elinden tuttu, "bu saatte yatak hazırlatmak için uğraşmayalım" diyerek, kapıyı açtı.

Yatak odasına girdiler.

Nizam zaten olması gereken buymuş gibi sükunetle soyundu, bir yandan da Madam Cheriz'in soyunmasını izliyordu.

Yatakta ise gerçekten şaşırdı, ne babasının evindeki davette gördüğü sakın kadına, ne arabada kumarhaneye giderkenki kaba ve asık suratlı kadına, ne kahvaltıda şakıyan saka kuşuna benziyordu.

Bütün bunlar kaybolmuş, şehvetli, sevişmeyi sevdiği her halinden anlaşılan bambaşka bir kadın ortaya çıkmıştı.

Uyumaya dalmadan önce, Madam Cheriz, ağzını Nizam'ın kulağına yaklaştırmış, sıcak nefesini hissederken, "Boulogne ormanlarında gittiğin yerde maske de takıyorlar mıydı" demişti.

Öyle bir kıkırtıyla söylemişti ki bunu Nizam'ı şaşkınlığa uğratmaktan, onunla eğlenmekten büyük bir zevk aldığı anlaşıyordu.

Nizam, uykuya dalmadan önce, "hayat eğlenceli" diye düşünmüştü, bunu hatırlıyordu.

Cevat Bey, zil sesiyle irkilip “hay cenabet” diyerek telefonu açtı, bir türlü bu yeni alete alışamıyor, her çaldığında şaşırıyordu. Kulaklığı kulağına dayadı, ağzını boru biçimindeki küçük mikrofona yaklaştırdı.

— Kimsiniz?

— Cevat Bey?

— Evet...

— Ben Talat, Cevat Bey.

— Nasılsınız Talat Bey, buyrun?

— Akşam merkeze uğrayabilir misiniz, konuşmamız gereken mühim bir mevzu var.

— Elbette,

Akşamüstü, hava kararırken Harbiye Nezareti’nden çıktı, Kapalıçarşı’dan geçerek Cağaloğlu’na yürüdü. Kapalıçarşı kalabalıktı, yağmurda ıslananların elbiselerinden çıkan rutubetli buğunun kokusu, raflarda dizilmiş kumaş kokusuna, kebab kokusuna, tütün dumanı ve kalabalık insan kokusuna karışıyordu. Çarşının kalın taş duvarlarında kalabalığın uğultusu yankılanıyordu, arada bir esnafa pirinç tepsilerde çay dağıtan kahvecilerin ellerindeki maşalarını şıkırdatmaları duyuluyordu.

“Sanki savaş yokmuş gibi” diye öfkeyle söylendi Cevat Bey kalabalığın gürültüleri arasında ama o insanlar için “savaş gerçekten yok gibiydi”, gazeteler savaşla ilgili hiçbir gerçek haberi vermiyorlar, askerlik tarihinin en büyük bozgunlarından birini anlaşılması zor, her anlama çekilebilecek haberlerle çarpıtıp gözlerden saklıyorlardı. Cevat Bey o gazetelere de kızıp “alçaklar” diyordu ama daha altı ay öncesine kadar o “alçaklar” Cevat Bey’in arkadaşlarının “emirleri” istikametinde, onların istedikleri haberleri saklayıp, gerçekleri onların isteklerine göre çarpıtıyorlardı.

Cevat Bey söylenerek Kapalıçarşı’dan çıktı, Nuruosmaniye Camii’nin önünden Cağaloğlu Meydanı’na ulaşır, Bab-ı Ali Yokuşu’na kıvrıldı, yağmur atıştırıyordu, hava soğuktu, kaputunun yakalarını kaldırmıştı.

İran Sefareti’nin yanından sapıp İttihat Terakki’nin genel merkezi olan konağa vardı, konağın bahçesi tenhaydı, içerde de çok fazla adam yoktu, Cevat Bey, “daha altı ay önce bu konak tıklım tıklımdı” diye düşündü, o zamanlar İttihatçılar’ın hakimiyetindeki hükümet işbaşındaydı ve her derdin dermanını insanlar bu konakta arıyorlardı, “altı ayda suyu çekilmiş pınara döndü konak” demişti Cevat Bey daha sonra Osman’a.

Talat Bey, kendisini bekliyordu, heyecanla karşıladı.

— Gelin Cevat Bey, nasılsınız?

— Sağolun Talat Bey, savaşın gailesi, kederi, onun dışında bir şey yok.

Talat Bey, masasının başına oturdu, önündeki kalemle oynayarak biraz düşündükten sonra lafa girdi:

— Siz vatanın durumunu benden iyi takip ediyorsunuz Cevat Bey, Balkanlılar koskoca Osmanlı ordusunu Lüleburgaz’a kadar sürdü, doksan bin kişilik kolordu bir gecede tek silah atmadan kaçtı. Bunlar hep bu hükümetin

beceriksizliğinden, cesaretsizliğinden, basiretsizliğinden oluyor.

Elindeki kalemi dikkatle inceledi, sanki söyleyeceklerini o kaleminden öğrenmeye çalışıyor gibiydi, kaşları çatılmıştı.

— İş başa düşüyor Cevat Bey.

Cevat Bey sesini çıkarmadan lafın devamını bekledi, mühim bir şey söyleyeceğini anlamıştı.

— Bu hükümeti devirmeliyiz, Osmanlı'yı bu adamların kurtarması kabili mümkün değil... Fakat bize halkın tanıdığı, bildiği, güvendiği bir isim lazım. Arkadaşlar İzzet Paşa'yla görüştüler lakin paşa çekindi, şimdi zamanı değil demiş. Zamanı ne zamansa... Şimdiden daha munasip bir zaman olur mu? Ordun dağılmış, çekiliyor, imparatorluk ayaklar altında çiğneniyor, askerin kaçıyor...

Biraz daha kalemiyle oynadı:

— Sizden ricam iki arkadaşı daha alıp Mahmut Şevket Paşa'ya gitmeniz. Hükümeti devireceğimizi söyleyip, kendisini sadarete getirmek istediğimizi söylemeniz. Onu ikna etmeniz.

Cevat Bey şaşırdı.

— Paşa bunu kabul eder mi Talat Bey? Daha dört ay önce adamı biz kendimiz devirdik Harbiye Nezareti'nden, bunu unutabilir mi? Güvenir mi yeniden bize?

Talat Bey, o babacan haliyle güldü, İttihatçı liderler arasında en zekisi ve en tehlikelisi oydu, diğerlerinin aksine insafsızlığını o babacan görüntüsünün altına saklamayı beceriyordu, karşısındakini konuşmayla ikna etme kabiliyetine sahipti. Asıl duygularını ve düşüncelerini göstermez ama karşısındakinin ruh halini iyi tartardı.

— Paşa iktidarı sevdi, dedi. Harbiye Nezareti'nde muvaffak olamadığını o da biliyor, hem adını temizlemek, hem de iktidarı yeniden ele geçirmek için razı olacaktır.

Cevat Bey bu sorunun saygısızlık olacağını bilmesine rağmen kendisini tutamadı:

— Emin misiniz Talat Bey? Paşa öfkeli adamdır, yanlış bir iş yapmayalım.

— Eminim Cevat Bey. Ayrıca seni sever, sana güvenir. Hem adama sadareti teklif ediyoruz, hamamcılar kahyası ol demiyoruz ya... Bizden başka ona bunu teklif edecek kimse yok, kim paşaya sadareti verir. Biz ona muhtacız ama o da bize muhtaç.

— Emredersiniz, dedi Cevat Bey, öyle münasip görüyorsanız ben Ali Rıza Bey’le bir arkadaşı daha alır gider, bir ağzını ararım.

— Çok iyi olur Cevat Bey... Bu vatan meselesi, unutmayın. Ordunun şerefini de, imparatorluğun istikbalini de kurtarmak bizim omuzlarımızda artık... Hayati önemde, tarihî bir vazife ifa edeceksiniz.

Cevat Bey, “baş üstüne” deyip çıktı ama içi pek rahat değildi... İttihat Terakki’ye yürekten bağlıydı, Osmanlı’yı ve orduyu sadece kendilerinin kurtarabileceğine inanıyordu, bunun için gerektiğinde bir askeri darbe yapıp hayatını ortaya koymaktan da bir an çekinmezdi ama Paşa’nın ikna edilebileceğine tam emin olamıyordu.

Talat Bey’e söylemediği başka endişeleri de vardı.

Paşa, Hareket Ordusu’nun başında İstanbul’a girip 31 Mart ayaklanmasını bastırdıktan sonra Abdülhamid tahttan indirilmiş, Paşa da Harbiye Nazırı olarak imparatorluğun en önemli ve en güçlü adamı haline gelmişti. Harbiye Nazırlığı sırasında ne kanun, ne nizam tanımıştı.

Abdülhamid’in sarayında bulunan bir milyondan fazla altını, maliye bakanının karşı çıkmasına da, kanunlara da hiç aldırmadan Harbiye Nezareti’nin bütçesine katmıştı, hükümeti ve sadrazamı daima küçümsemiş, kabine toplantılarına bile katılmamıştı, ordu için iste-

diği paraları vermeleri için Meclis'i tehdit etmiş, "verin efendiler verin, imparatorluğun ordusunu yeniden kuracağız" demişti.

Onun zamanında yolsuzluk alıp başını yürümüştü, İttihatçılar paraları adeta kapışmışlardı, Paşa'nın askeri kararları ve yatırımları yanlış çıkmıştı, bunlara karşı muhalefet sesini yükseltince de hepsini tevkif ettirip Bekirağa Bölüğü'ne tıkmış, onları yargılamak için özel mahkemeler kurmuştu.

O kadar çok adam tutuklamıştı ki mahkemeler yargılamaya yetmemişti, adi suçlar da arttığından hapishanelerde yer kalmamıştı.

Mahmut Şevket Paşa, bunun üzerine "yeni bir nizam" uydurmuştu, adi suçluları yargılatmıyor, hepsini hapishanelerde falakaya yatırıyordu, dövdürüyor sonra da salıyordu. Bu arada muhalefetten dolayı tevkif edilenler de hapishaneler de dövülüp, işkenceye tabi tutulmaya başlamıştı.

İttihatçılara muhalefet eden *Sada-yı Millet* gazetesinin muharrirlerinden Ahmet Samim Bey güpegündüz Bahçekapı'da vurulup öldürülmüştü.

Bu baskıdan dolayı muhalefet daha fazla homurdanmaya başlamış, İttihatçılar'a karşı ordu içinde "Halaskar Zabitan" diye bir askeri cunta kurulmuştu.

İttihatçılar, Mahmut Şevket Paşa'nın harbiye nazırlığının kendilerine zarar vermeye başladığını düşünmüşlerdi, biraz önce Cevat Bey'e "paşaya sadareti teklif edin" diyen Talat Bey, altı ay önce de paşayı devirmek için bir plan kurmuştu.

Paşa çok sert bir adamdı ve iktidarı bırakmaya da hiç niyeti yoktu, onu oradan almaya kalksalar, hepsini birden tevkif ettirebilirdi.

Talat Bey, onu en zayıf yerinden vuracak, Osmanlı'yı tek başına yöneten adamı devirecek planı, kendisinden

sonra İttihatçılar'ın en kurnaz adamlarından biri olan Hacı Adil Bey'le birlikte hazırlamıştı.

Bu plan mucibince, o sırada Dahiliye Nazırı olan Hacı Adil Bey, Meclis-i Mebusan İttihat Terakki Grubu Reisi İzmir Mebusu Seyit Bey'le birlikte Paşa'yı "mühim bir mesele görüşeceğiz" diyerek ziyarete gitmişti.

Önce uzun uzun Paşa'yı övmüşlerdi, bütün diktatörler gibi, Paşa da övülmeye bayılıyordu, en zayıf yanlarından biri buydu.

Paşa'yı iyice yumuşattıklarına karar verdikten sonra Hacı Adil Bey asıl mevzuya girmişti.

— Maalesef Paşam çok kötü bir haber aldık, diye başlamıştı.

— Nedir Adil Bey?

— Paşam, bilirsiniz size hepimizin ayrı ayrı hürmeti vardır, kıymetinizi, bu imparatorluğu sizin kurtardığınızı hep biliriz, hep de söyleriz. Fakat bu muhalefet haddini aşarak sizi hedef alıyor, biliyorsunuz... Şimdi de akla hayale gelmedik bir alçaklık yapmaya hazırlandıklarını işittik. Bunlar Levazımat-ı Umumiye Reisi İsmail Hakkı Paşa'nın orduyla ilgili alımlarda dalavere yaptığını, zimmetine para geçirdiğini iddia ediyorlarmış. Ellerinde vesikalar olduğunu söylüyorlarmış. Şimdi kendi aralarında toplanmışlar, bir karar almışlar, İsmail Hakkı Paşa'nın amiri olarak sizi Meclis'e çağırıp sorguya çekeceklermiş.

Mahmut Şevket Paşa'nın yüzü bembeyaz kesilmiş, kaşları çatılmış, çene kemikleri yerinden çıkacak gibi oynamaya başlamıştı. Her an karşısındaki adamları tutuklatacak gücü olduğunu biliyorlardı, buna rağmen Hacı Adil Bey sözüne devam etmişti:

— Bunların hepsinin yalan olduğunu elbette biz biliyoruz ama arkadaşlar Paşa böyle çirkin meseleler nedeniyle Meclis'te sorguya çekilmesin, Paşa'nın böyle bir

muameleye uğraması kendisini de, bizi de derinden rencide eder, diyorlar, hepsi çok müteessir oldular, Paşa'nın ellerinden öperiz bu çirkin vaziyete düşmek yerine istifa etsin diyorlar.

Hacı Adil Bey susunca bir sessizlik olmuştu.

İsmail Hakkı Paşa'nın yolsuzlukları imparatorluğun dört bir yanında çalkalanıyordu, göz göre göre, hiç çekinmeden çalışıyor ve büyük bir servet biriktiriyordu ama bunun Mahmut Şevket Paşa'yla bir alakası yoktu. İsmail Hakkı Paşa'yı koruyan o değildi. Levazım Dairesi Başkanı, İttihatçılar'ın askeri lideri Enver Bey'in ordu içinde kendisine bağlı olarak kurduğu gizli bir örgütün liderliğini yapıyordu, onun için Enver Bey tarafından korunuyor ve hırsızlıklarına göz yumuluyordu.

Paşa, o güne kadar diktatörlükle, gereksiz şiddet uygulamakla, İttihatçıların muhaliflerini susturmakla suçlanmıştı ama böyle bir rezillige adı hiç karışmamıştı, "hırsızlıkla" lekelenmemişti. Muhalifleri dövdürmekle, öldürtmekle, susturmakla suçlanmasında bir beis görmüyordu ama "hırsızlık, yolsuzluk" lafı birden onu sarsmıştı.

Beklenmedik bir saflıkla:

— Pekala, demişti, mademki arkadaşlar öyle münasip görmüşler, ben de istifa ederim.

O akşam erkenden Üsküdar'daki evine gitmişti. İttihatçılar bunu bir bayram seviciyle karşılamışlar, bu "başarılarını" genel merkezde kutlayıp, paşanın istifasını beklemeye başlamışlardı.

O gece bir "istifa" haberi gelmemişti, "herhalde yarın istifa edecek" diye düşünmüşlerdi ama Talat Bey'in aklına o sırada başka bir mesele gelmişti, "ya padişah bu istifayı kabul etmezse" demişti. Gece yarısı Mabeyn Başkatibi Uşakkızade Halit Ziya Bey'i uyandırmışlar, Mabeyn Başkatibi'ni de çağırtmışlar, Mahmut Şevket Paşa'nın

Levazım Daire Başkanı'nın yolsuzlukları dolayısıyla Meclis'te sorguya çekilip "paçavraya çevrileceğini", bunu önlemek için Paşa'nın istifa ettiğini, padişahın bu istifayı kabul etmesi için kendisinin muhakkak ikna edilmesi gerektiğini söylemişler, aksinin çok kötü neticeler vereceğini de laf arasında geçirerek tehdit etmişlerdi.

Mahmut Şevket Paşa ertesi gün istifa etmiş, İttihatçılar'ın sandıklarının aksine, Paşa'dan korkan ve ondan hiçbir zaman hoşlanmamış olan Padişah Sultan Reşad da istifayı sevinçle kabul etmişti. Paşa, kendisine kurulan tuzağı daha sonra öğrenmişti ama artık çok geçti.

İttihatçılar'ın istedikleri sonuç da çıkmamıştı bu tuzaktan, Paşa'nın istifasından bir hafta sonra kabine toptan istifa etmiş, yerine "Büyük Kabine" denen yaşlı paşalardan, eski sadrazamlardan oluşan yeni bir hükümet kurulmuş, İttihatçılar'ın hepsi hükümetten atılmıştı. İttihatçılar, kendi kurdukları tuzağa düşüp ellerindeki iktidarı kaçırmışlardı.

Şimdi bütün bu olaylardan dört ay sonra Cevat Bey, Paşa'ya gidip, "başımıza geçin, hükümeti devireceğiz" diyecekti.

Bütün endişelerine rağmen kendisine "parti adına" verilen vazifeyi yerine getirmekte tereddüt edecek bir tabiata sahip değildi, ertesi sabah Mahmut Şevket Paşa'yı arayıp, görüşmek için ziyaretine gelmek istediğini söyleyerek bir randevu talep etmiş, Paşa'nın "bu akşam buyurun" demesi üzerine de akşam Ali Rıza Bey'i de alarak bir sandalla Üsküdar'a geçmişti.

Cevat Bey, Paşa'yı gerçekten seven subaylardandı, onun topçuluktaki başarılarını, orduyu ıslah etmek için uğraşmasını, İttihatçılar'ı her zaman korumasını, "alçak" muhaliflere karşı şiddet uygulamaktan kaçınmamasını

her zaman beğenmiş, onun tuzağa düşürülmesini aslında tasvip etmemişti. Paşa da onu severdi, kendisini takdir ederdi.

Paşa, İttihatçılar'ın kendisine yaptığı oyunları bilmesine rağmen gelenleri iyi karşılamış, Cevat Bey'in "Paşam, eksikliğiniz hissediliyor" sözlerine gülümsemişti.

Bir zaman savaşın gidişatından, yaşanan felaketlerden, konuştuktan sonra Cevat Bey sözü aldı.

— Paşam size arz etmek istediğim bir vaziyet var... Malumunuz savaş bir felakete doğru gidiyor, bu hükümet bu savaşın altından kalkamaz, rezilane bir anlaşmayla Osmanlı'yı satıp kurtulacaklar. Biz buna razı değiliz, hiçbir vatanperver de buna rıza göstermez.

Cevat Bey, başını kaldırıp Paşa'nın yüzüne baktı, dik-katle dinliyordu.

— Paşam, biz karar verdik, hükümeti devireceğiz... Muvaffak olursak siz de bize iltihak ediniz, sizin varlığınız bize güç ve kuvvet katar.

Susup cevap bekledi.

Paşa ağır ağır konuştu.

— İstikbal çok karanlık lakin alınacak tedbirlerle vaziyetin ıslahı mümkündür. Ordunun sevk ve idaresi derhal ehil ellere teslim edilirse, muhalif subaylar zapturapta alınırsa, askere güven verilirse bu felaketin içinden çıkmak mümkün olabilir.

Paşa yeniden durdu, ne söyleyeceğini aklında tarttığı anlaşıyordu.

— Pekala, size katılırım... Ancak sadrazamlığı deruh-teme alırım, teşkil edeceğim kabinede de Hacı Adil Bey'le Talat Bey bulunamazlar... Bu şartlar sizin için münasip-se birlikte olabiliriz.

— Ne demek Paşam, dedi Cevat Bey, sizin arzularınız bizim için emirdir. Siz nasıl arzu ederseniz... Bu hareke-

te katılarak bu imparatorluğun kurtuluşunu sağlayacaksınız Paşam, tarih bunu böyle yazacak.

Paşa'nın evinden sevinç içinde çıktılar, kendilerini bekleyen Talat Bey'e müjdeyi vermek için hızla Üsküdar'a inip bir kayık buldular. Kayık, çırpıntılı denizde inip çıkarak ilerlerken yalnızca kayıkçının küreklere asıldıkça çıkardığı "hıh" sesi duyuluyordu.

Ali Rıza Bey, kayıkçının duymayacağı biçimde,

— Cevat, dedi, biraz önce tarihi değiştirmeye karar verdik, farkında mısın? Bu hükümeti yıkacağız, bütün o alçaklara göstereceğiz. Bu sefer ne yapacağımızı artık daha iyi biliyoruz, bir daha hiç kimsenin münafıklık etmesine müsaade etmeyeceğiz.

— Evet, dedi Cevat Bey.

İkisi de bu darbenin gerçekleşebilmesi için Osmanlı'nın harbi kaybetmesi gerektiğini biliyordu, iki gün önce onları üzen gerçek şimdi onlar için bir umuta dönüşmüştü.

Bir an önce karşı kıyıya varıp bu "müjdeyi" arkadaşlarına bildirmek için telaş eden bu iki zabıt, bir imparatorluğu çökertecek, kendi geleceklerini yok edecek ve biraz önce önlerinden geçtikleri bir yalıda gülerek kocasıyla yemek yiyen Rukiye isimli bir genç kadının hayatını kederle boğacak "zehirli bir müjdeyi" taşıdıklarını bilmiyorlar, rüzgârdan sakınmaya çalışarak sigaralarını keyifle içiyorlardı.

Tarihin belki de en acayip askeri darbesi için düğmeye basılmıştı.

Daha sonra, Cevat Bey, Osman'ın ondan asla bekleme-yeceği filozofça bir tavırla, "kader, tohumlarını toprağa atıracakları insanları alaycı bir titizlikle seçiyor bazen," demişti, "kendi mahvına sebep olacak bir işi sana sevinçle yaptırıyor da hiç sezinlemiyorsun bile."

O sabah, Dilara Hanım'a bir telgraf göndermek için Karaköy Postanesi'ne giden Mösyö Lausanne, içlerinde tabutlar dizili bir sıra sandalın Üsküdar'a doğru peş peşe kıyıda açıldığını gördü. Sandallara yerleştirilmiş yeşil bayraklara sarılı tabutlar, dalgaların üstünde bir ölüm zinciri gibi inip çıkarak uzanıyorlardı.

Oradaki bir adama bu sandalların ne olduğunu sordu.

— Cenazeler, dedi adam, burada, Avrupa'da toprağa verilmemek ve Müslüman toprağında, Asya'da ebedi uyularını uyumak isteyen askerlerin cenazeleri... Gömmek için karşı kıyıya götürülüyorlar.

Lausanne adamın söylediklerini pek anlamamıştı ama çok fazla soru sormak istemedi, "İstanbul'un Avrupa tarafında da Müslüman mezarlıkları var, şimdi onlar Müslüman toprağında değil mi" diyecekti ama vazgeçti.

Postaneye girip Dilara Hanım'a kısa bir telgraf gönderdi.

"Akşam dışişleri bakanına yemeğe davetliyim. Sizin de ilginizi çekecek konular konuşulacaktır. Gelmek isterseniz size eşlik etmek benim için büyük bir zevk ve onur olur."

"Memnuniyetle geleceğini" bildiren Dilara Hanım, o günlerde garip bir ruh hali içindeydi, savaş onun Ragıp

Bey için meraklanıp endişelenmesine, bu endişe de özleminin acı verici şekilde artmasına neden oluyordu.

Ne endişesinde, ne özleminde garip bir durum vardı ama bu özlemle başa çıkma biçimi çok alışagelmış bir davranış değildi, bu tür bir özlem yaşayan insanlarda çok az rastlanacak bir iradeyle Ragıp Bey'e ait duygularını kendisinden, kendi bilincinden saklamaya, onu ruhunun bir yerlerine gömüp üstünü örtmeye çalışıyor ve genellikle bunu başarıyordu. Özlem hiç dinmiyor, hep sürüyor, kendini bazen yırtılma biçiminde ani bir acı, bazen dayanılmaz bir keder olarak ortaya koyuyor ama Dilara Hanım'ın ısrarla sürdürdüğü günlük hayatının akışını etkileyemiyordu.

Bir münzevi ya da ömrünü kızı ve damadıyla geçiren yalnız bir kadın olma fikrini bünyesi öylesine şiddetle reddediyordu ki bu reddedişle özlemi sürekli çarpışıyor, ani zaferler dışında özlem genellikle gerilere çekilerek yenilgiyi kabul etmek zorunda kalıyordu. Reddediş, Dilara Hanım'ın kişiliğine, düşüncelerine, alışkanlıklarına daha uygundu, zaten o da sanki özlem duygusu bir yabancymış ya da bir başkasına aitmiş gibi ona düşmanca davranıyor, içindeki bu savaşta reddedişi tutuyor, onu destekliyordu.

Bu, kaçınılmaz olarak bir bölünme duygusu yaratıyordu içinde, sürekli duygularından birini derinlere saklamaya uğraşmak onu yoruyordu; bu yorgunluk ise onun hayattan vazgeçmesine değil, daha şiddetli bir şekilde hayata sarılmasına yol açıyordu.

Kimi zaman bütün bunlara neden olduğu için Ragıp Bey'i suçlayıp kızılıyordu ama kimi zaman da onun haklı olduğunu düşünüyordu, onun en zayıf olduğu anlar Ragıp Bey'in haklılığını kabul ettiği anlardı, o zamanlarda öz-

lemin kendisini ele geçirmesine engel olamıyordu, bütün direnci kırılıyor, kendini suçluyordu. “Neden” diyordu, “neden öyle davrandım”, bu sorular kaçınılmaz olarak o hiç bitmeyen sorulara yol açıyordu, “neden ben böyleyim, neden kendime zarar veriyorum, neden kendi saadetimi engelliyorum”, bu soruların cevabını bulmak istemiyordu, korkuyordu, çünkü öyle zamanlarda biraz daha sorgularsa kendi gerçekleriyle yüz yüze gelebileceğini hissediyordu. O gerçeklerin ne olduğunu zaten biliyordu ama her yüzleşmesinde, üstelik hiçbir netice alamadan, hiçbir şeyi değiştirmeden yeniden acı çekmek onu hırpalayıp yoruyordu, onun için böyle bir yüzleşmeden mümkün olduğunca kaçınıyordu..

İşte öyle anlarından birini hatırladığında Osman’a, “insanın kendisiyle ilişkisi ölümle ilişkisi gibidir” demişti, “gerçeği bilir ama onun gerçekliğini kabul edemez, o gerçeği unutmayı tercih eder.”

Sonra durup “o gerçeğe yaşayamaz çünkü” diye devam etmişti, “ölümü her an hissedip, geldiğini, yaklaştığını, kaçınılmaz olduğunu bilerek yaşamak mümkün mü? O gerçeği unutmak, şuurunun derinliklerine gömmek zorundasın, kendinle ilgili gerçek de öyledir, hissedersin, hatta bilirsin ama o gerçeğe yaşayamaz kimse... Hiç kimse kendisiyle ilgili bütün gerçekleri bilmeye tahammül edemez. Kendimizi unutmak, kandırmak, kendimizi kendi aklımızdan uydurduğumuz biri gibi görmek zorundayız.”

Yüzü asılmıştı birden, “nefret ederim kendimi didikle-mekten, Ragıp yüzünden böyle şeyler düşünmek zorunda kaldım, bunu da hiç affedemedim işte,” demişti kızgınlıkla.

Hayat tarzını ne Ragıp Bey’le birlikteyken ne de Ragıp Bey gittikten sonra değiştirmişti, kocası öldükten sonra

kalabalıklarla arasına bir mesafe koymuştu; bu, belirsiz, kimse tarafından izlenemeyen, kimsenin bütününe göremediği, alacakaranlık bir alandı, Dilara Hanım'ın kendi hayatını, kimseye göstermeden, kimseye sormadan kendince yaşadığı özel bir bahçeydi. O bahçeye girmesine izin verilenler de sadece bahçenin bir parçasını görebilirler ama her yanını dolaşamazlardı.

Kocasından kalan servet, bu bahçenin kalın duvarlarını oluşturmada ona yardımcı oluyordu, “zenginlik koruyucudur” demişti bir keresinde Osman'a, “para, hürriyetini satın almaya yarar, bana sorarsan başka da pek bir işe yaramaz.”

Ragıp Bey gittikten sonra, kendi varlığının en değerli parçası olarak gördüğü, neredeyse delice bir tutkuyla savunup, herkesten sakındığı o alacakaranlık alan, ona kendi düşmanıymış gibi görünmüştü, “hürriyetle saadeti bir araya getiremedim” demişti Osman'a, “saadet yaratamayan bir hürriyet neye yarar? Bu kadar basit bir soru ama sadece aptallar bu basit sorunun basit bir cevabı olduğunu zannederler. Basit bir sorunun cevabını bulmanın bazen imkânsız olduğunu anlayamazlar. Evet, saadet olmayınca hürriyet de manasız kalıyor ama hürriyetini yok eden bir saadet işe yarar mı, bu soru da var işte.” Durmuş, düşünmüş, ölümler dünyasından gelen kırılğan ve şeffaf bedeninin rüzgârda dalgalanışına kendini bırakmış, sonra devam etmişti, “belki de saadeti istemedim” demişti, “hürriyet, huzursuz ve belirsizdir, hiçbir emniyet hissi vermez insana, her tehlikeye kapını açık tutar, evet öyledir, saadet içinse bazı kapıları kapamak iktiza eder, ben kapıları kapayamadım hiçbir zaman, zannımca ben hürriyete hastalıklı bir biçimde bağlıyım, o muğlaklığa ve tehlikeye düşkünüm... O yüzden saadete hiç ula-

şamadım, yok bu tam doğru değil, ulaştığım zamanlar oldu, Ragıp’la mesuttum, kapılarımı kapatmıştım, ama o bütün kapılarımı kapatmamı istedi. Bunun benim için imkânsız olduğunu hiç anlamadı... Gene de saadeti de sevdim, hatta bazen belki hürriyetimden de çok... Ama hürriyetimden vazgeçme fikrini hiç içime sindiremedim... Bu tenakuz, bu fitratımdan gelen tuhaflık benim bütün kaderimi belirledi... Herkesin bir deliliği var, benimki de bu işte, hürriyetle saadetin bir araya gelemeyeceğine inanmak.”

İç hesaplaşmalarla, bastırmaya çalıştığı duygusal ayaklanmalarla, çelişkilerle dolu o günlerde Mösyö Lausanne ısrarcı bir konuk olarak Dilara Hanım’ın alacakaranlık bahçesine girmeye uğraşüyor, bir bakıma bunu başarıyordu da.

Çok bilgili ve eğlenceli bir adamdı, gazetecilerin çoğu gibi anlatacağı çok hikâyesi, çok tecrübesi vardı, mesleği gereği engellerden kolay yılmıyor, bir yandan durdurulursa öbür yandan kendine bir yol yapıyordu, sevimli bir yırtıcılığı, her şeyi sormaya ve yapmaya hakkı olduğunu düşünen, zekâyla süslenmiş bir şımarıklığı vardı. İşindeki sorumluluğu, haberlere ulaşmadaki başarısı, şöhreti de onu güvenilir kılıyordu.

Dilara Hanım’ı, savaş konusunda en fazla bilgiye sahip insanların bulunduğu yerlere götürme imkânına sahipti. Dilara Hanım’ın Ragıp Bey yüzünden yavaş yavaş bir tutkuya dönüşmeye başlayan savaşla ilgili en son bilgilere ulaşma arzusunu tatmin edebilecek belki de tek insandı.

Farkında olmadan, Dilara Hanım’ın hayatına, Ragıp Bey’in açtığı bir yoldan giriyor, Ragıp Bey için duyulan endişeyi ve merakı yatıştıracak imkânlara sahip olduğu için o alacakaranlık bölgede dolaşabiliyordu. Ama sadece

bu kadar olduğunu söylemek Mösyö Lausanne'a haksızlık olur, Dilara Hanım'ı varlığı ve konuşmalarıyla da etkiliyor, Ragıp Bey'in Dilara Hanım'ın ruhunda kapladığı geniş alanın kıyısında kendine bir yer açmayı başarıyordu.

Dilara Hanım bunun farkındaydı ve bu durum da hem hoşuna gidiyor, hem onu tedirgin ediyordu. Neden tedirgin olduğunu tam kavrayamıyordu ama Lausanne'ı görmenin kendisinde yarattığı memnuniyette onu üzen bir şey vardı, Ragıp'tan sonra herhangi bir erkeğin, içinde bir duygu kıpırtısı yaratmasını istemiyor ama aynı zamanda Ragıp Bey'in yarattığı sızıyı örtecek bir sevinci de reddedemiyordu. Osman'a da söylediği gibi "tenakuzlarla" doluydu.

O gece birlikte Dışişleri Nazırı Noradinkyan Efendi'nin evindeki davete gittiler. Taksim'deki konağa gelen misafirler bir süre ev sahibini beklemek zorunda kaldı. Noradinkyan Efendi, sararmış bir yüzle gelerek geç kaldığı için özür diledi.

— Tarihimizin en zor zamanlarından birini yaşıyoruz maalesef, dedi, ordumuz Lüleburgaz'a doğru çekiliyor. Bu olmamalıydı, Avrupalı dostlarımız bizi yalnız bırakmamalıydı, bizim sulh için ne kadar uğraştığımızı biliyorlardı ama Balkan devletleri savaşı istedi.

Lausanne daha net bir bilgi edinebilmek için:

— Osmanlı ordusunun şu andaki durumu nedir, dedi.

Dışişleri Nazırı, yabancı sefirlerle gazetecileri, Avrupa'yı yardıma zorlamak, hem halklar hem de devletler nezdinde Osmanlı yanlısı bir kampanya oluşturabilmek için davet ediyordu. Gerçekleri saklasa bu yardımı isteyemeyecek, gerçekleri söylese Osmanlı'nın çaresizliğini bütün dünyaya ilan etmiş olacaktı.

— Sizin de malumunuz olduğu üzere Kırkkilise'yi Bulgarlar aldı, ordumuz mevzi çatışmalarla Lüleburgaz

hattına çekiliyor. Birliklerimiz Lüleburgaz'da yeniden düzene girecekler ve düşmana icab eden cevabı vereceklerdir... Ama bu savaşı daha fazla insan ölmeden önlemek Avrupa'nın elindedir, savaş isteyen, savaşı başlatan Balkan ülkelerine baskı yaparak onları savaşı durdurmaya zorlayabilirler. Biz harbin başından itibaren sulh istediğimizi ve iyi niyetimizi bütün cihana gösterdik... Lakin cihan buna sağır kaldı.

Herhalde biraz da tehdit etmesi gerektiğini düşünerek devam etti:

— Osmanlı, dört Balkan ülkesiyle çöktürülecek bir imparatorluk değildir, kaldı ki Osmanlı'nın cenazesini bu kürre-i arz taşıyamaz, bütün cihanın düzeni ve istikrarı bozulur.

Bu konuşmalar tam bir sessizlikle karşılandı. Kimse cevap vermedi. Noradinkyan Efendi'nin aradığı yardımı, resmî görüşmelerde bulamadığı gibi böyle özel davetlerde de bulamayacağı anlaşıyordu.

Alman Sefiri birden gür bir sesle:

— Osmanlı neferinin ekmeği olsaydı bu savaş böyle olmazdı, dedi.

Mösyö Lausanne'ın milliyetçiliği özellikle Almanlar karşısında şahlanıyordu.

— Ekmek askere ulaşamadıysa bunun sorumlusu kim Mösyö Sefir? Ordunun levazımı... Levazım hatalıysa, onun bağlı olduğu ordu da hatalıdır... Ordudaki Alman generalleri düşünersek, bu olanlarda Almanların hataları da ortadadır.

Sefir cevap vermeden önce Dışişleri Bakanı müdahale etti, bu toplantının bir Alman-Fransız düellosuna dönmesi, misafirlerin kendi arasında tartışması en istemeyeceği durumdu.

— Şu anda bir suçlu arayacak durumda değiliz, dedi, o sonranın işi, elbette ordumuz icap eden neticeleri çıkartacak, icap eden tedbirleri alacaktır. Bizim şu andaki vazifemiz sulhun gelmesini sağlamaktır. Sizler hükümetlerinize vaziyeti anlatarak bu sulhun elde edilmesinde yardımcı olmaları bahsinde onları ikna edebilirsiniz.

Gene bir cevap alamadı.

Yemekte Dilara Hanım dışişleri bakanının yanına düşmüştü, bir fırsat kollayıp, bakana doğru eğilerek en çok merak ettiği soruyu sordu.

— Çok asker kaybı var mı?

Noradinkyan Efendi yüzünü buruşturdu:

— Bilmiyorum ki bu soruya nasıl cevap vermeliyim, şükürler olsun mu demeliyim, maalesef mi demeliyim...

Belli ki dışişleri bakanı çok sıkıntılıydı, bildiği gerçeklerden yorulmuşa benziyordu.

— Çok fazla kaybımız yok, hatta çok az kaybımız var. Bulgarlara Kırkkilise'yi neredeyse hiç asker kaybetmeden bıraktık. Biraz zayıyatımız var ama o daha ziyade çekilme sırasındaki bazı tatsız olaylardan dolayı.

— Subaylardan çok kayıp var mı?

Birden Noradinkyan Efendi geriye doğru çekilip Dilara Hanım'ın yüzüne şüpheyle baktı, bu kadar çok soruyu neden sorduğunu, neden böyle ayrıntıları merak ettiğini anlamamıştı.

Bakanın yüzündeki ifadeyi görünce Dilara Hanım açıklama yapmak zorunda hissetti kendisini.

— Cephede bir yakınım var da... Haber alamadım epeydir kendisinden.

Noradinkyan Efendi, kadının üzüntüsünü hissetti.

— Rütbesi ne?

— Bilmem, albay galiba... Ya da onun gibi bir şey...

— Bildiğim kadarıyla o rütbede kaybımız yok. Müsteh olunuz... Şimdilik asker kaybetmiyoruz, kaybettiğimiz sadece imparatorluğun toprakları ve gururudur.

Bir savaşın kaybedildiği haberinin bir insanı bu denli sevindirebileceğini kimse tahmin edemezdi ama Dilara Hanım hayatında böyle bir sevinci çok az tatmıştı. Onun için özlediği insan bir imparatorluktan çok daha kıymetliydi, “vatanseverlikmiş” demişti Osman’a, “ne saçma laf, erkeklerin kendi ölüm oyunlarına uydurduğu isimler bunlar, bütün Osmanlı İmparatorluğu’na değişmezdim Ragıp’ı... Hem ben size bir şey söyleyeyim mi, cephede bir sevdiği olan bütün kadınlar da benim gibi düşünmüştür, öyle düşünmeyene kadın denmez, bence insan da denmez ama erkeklerin insanlık anlayışı daha değişik olduğundan onlar ölümün gerekliliğini, ölümlere sevinmek icap ettiğini anlatır dururlar... İnsana mahlukat-ı şerif diyorlar, bence erkekler mahlukat-ı ahmak, akli olan biri herhangi bir şeyi sevdiği insanın hayatından daha kıymetli bulur mu?”

“Ama” demişti Osman “siz de bir keresinde savaşta ölmek istediğinizi söylemiştiniz.” “Öyle mi, hatırlamıyorum ama aynı şey mi, insanın kendi ölümüyle sevdiği birinin ölümü bir tutulabilir mi? Ne tuhaf bir kıyas... Ölümlerden ölüm beğeneceksem, evet, olabilir, savaşta ölmeyi tercih edebilirim ama kim sevdiği biri için ölüm-lerden ölüm beğenir, bu yalnızca kendiniz için söyleyebileceğiniz bir laf.”

O geceyi mutluluk içinde geçirdi, erkekler ciddi ciddi tartışıyorlar, savaş taktiklerinin ne olması gerektiği konusunda, Avrupa’nın bu savaşdaki tutumu hakkında konuşup duruyorlardı, Dilara Hanım hiçbirini dinlemiyordu, savaşa olan ilgisini kaybetmiş gibiydi, hiçbir konu hissettiği sevinçten daha fazla ilgisini çekmiyordu.

Sürekli endişeli olmanın, merak etmenin, kötü bir haber beklemenin ruhuna yüklediği kara ağırlık uçup gitmişti; o endişenin ruhunun her zerresine, bilincinin en kuytu derinliklerine, hafızasının en mutlu hatıralarına, gelecekle ilgili bütün hayallerine nüfuz etmiş olduğunu, Dilara Hanım bu akşam sevindirici haberi aldığı anda anlamıştı. Birden kristal avizelerdeki mumların altın varaklı aynalardaki yansımalarını, köşedeki ceviz konsolun üstündeki Çin vazosunu, kadife perdelerin sırmalı püsküllerini, insanların yüzlerini, o yüzlerdeki birbirinden farklı çizgileri gördü, ancak bir kör gözleri açıldığında bu kadar şaşırırdı, Dilara Hanım bunların hiçbirini o ana kadar görmemiş olduğunu büyük bir hayretle fark etti.

“Daha önce baktığımda ne görüyordum acaba” demişti Osman’a, “daha önce ne görüyordum ki o görüntüler beni o kadar hayrete düşürdü. O anda daha önce gördüklerimle ilgili hiçbir şeyi hatırlamıyordum. Sadece o anda gördüklerim vardı zihnimde.”

Başını sağ yanına çevirdiğinde Mösyö Lausanne’in kendisine baktığını gördü, “yakışıklıymış” diye geçirdi aklından, herhalde Ragıp Bey o an yaşanmasın diye ölmüş olmayı tercih ederdi ama ölmemişti ve bunun sevinciyle Dilara Hanım, Lausanne’in yakışıklı olduğunu fark etme imkânına kavuşmuştu. Lausanne’a gülümsedi, Fransız gazeteci Dilara Hanım’ın kendisine böyle gülümsediğini daha önce hiç görmemişti, tebessümünde kuvvetli bir kadınsılık, neşeli bir işve, Dilara Hanım’da pek sık rastlanmayan açık bir sevinç vardı.

Ölmediği, yaşadığı için neler olduğunu, neler olacağını o sırada bilmeyen Ragıp Bey, zaten çok uzun zamandır içinde kemirgen bir hayvan gibi taşıdığı kıskançlıkla birlikte Kırkkilise’den Babaeski’ye doğru ilerlemeye, kendi

birliğini ve bağılı olduğu tümeni bulmaya uğraşıyordu. Göz alabildiğine uzanan ovalar, hiç dinmeyen yağmurla gittikçe kabaran bir çamur bataklığı gibi her şeyi yutmaya hazırlanan bir canavara benziyordu, o çamur yığınlarının arasında toplara, bir kenara atılmış tüfeklere, saman arabalarına, düşmandan kaçan köylülere, tıraşı uzamış, gözleri çökmüş aç askerlere rastlıyordu.

Bir ağacın dibinde, çamurlara dizüstü çökmüş, ellerindeki bir kitaba bakan dört askere rastladı.

— Ne yapıyorsunuz, dedi

— Yolu kaybettik kumandanım, ne tarafa gideceğimizi anlamaya çalışıyoruz.

— Nasıl anlıyorsunuz?

Asker elindeki kitabı kaldırıp Ragıp Bey'e gösterdi:

— Kuran-ı Kerim'e bakalım dedik, o bize bir yol söyler.

Ragıp Bey bıyıklarını kemirerek "fesuphanallah" dedi, haritaya değil Kuran'a bakarak yol bulmaya uğraşan askerlerle birlikte savaşıyordu.

— Onu kaçmadan önce okuyacaktınız, kaçarken değil, diye homurdandı, düşün peşime.

Çavuşla Ragıp Bey atla önde, askerler yaya peşlerinde çamurların içinde bata çıka ilerleyerek, aç, susuz Babaeski'ye ulaştılar. Orada da kimse yoktu.

Rastladığı bir köylüye, "ordu nerede" diye sordu, "Lüleburgaz'a çekiliyorlar" dedi adam.

— Biraz azığın var mı bize verebileceğin?

— Ne gezer, dedi adam, gidenler her şeyi yağmalayıp gittiler, gerçi aldıkları azık onca adamın hiçbirine yetmez ya, kapıştılar işte.

Lüleburgaz'a doğru yeniden yola koyuldular, ovada ikili üçlü küçük karaltılar görülüyordu, askerlerin bir kısmı kaçıp evine dönmeye, bir kısmı da orduyu bulmaya

uğraşüyor ama hiçbiri ne yöne gideceğini kestiremiyordu, çamurların içinde arkadan düşman gelirse korkusuyla dağınık biçimde yürüyorlardı.

Ragıp Bey'in içi iyice sıkılmıştı, "ordu Lüleburgaz'da toplanacak galiba" dedi, "Allah kahretsin, Lüleburgaz'da tutunamayız, Ergene kıyısında toplanmalıydık, ters tarafa gidiyor bu ahmaklar. Koskoca paşalar haritaya da mı bakmıyor, kurmayları ne işe yarıyor ki bunların?"

O sırada bilmiyordu ama böyle düşünen yalnızca Ragıp Bey değildi, savaş başlamadan önce "Sofya'ya gidiyoruz" diye ortalarda böbürlenerek dolaşan Harbiye Nazırı Nazım Paşa, Kırkkilise faciasından sonra aralarında Cevat Bey'in de bulunduğu bir grup kurmay subayla birlikte "işleri birkaç gün içinde düzeltmek üzere" cepheye doğru yola çıkmıştı.

Yola çıktıklarında nazırın iri gövdesinden yayılan bir iyimserlik hakimdi trene, bu iyimserlik, gerçek bir liderin, en zor zamanlarda diğerlerinin görmediği imkânları ve ihtimalleri görerek sahip olduğu ve etrafına aşıladığı türden bir iyimserlik değildi. Tam aksine, bu, gerçekleri görememenin getirdiği yersiz ve kof bir ümitti.

Genç kurmaylar olanları daha iyi görüp değerlendiriyorlar ama iyi bir askeri eğitim almış olan, yüksek sesle ve güvenle konuşan paşalarının kendilerinin bilmediği bir şeyi bildiğini ummak isteyerek nazıra ayak uyduruyorlardı. Bir de askerliğin getirdiği mecburiyetler vardı tabii, komutanlarının ruh durumuna kendi ruh durumlarını uydurmak zorundaydılar.

Bu iyimserlik Sinekli İstasyonu'na kadar sürdü.

Badanaları kirlenmiş, sarı boyalı küçük istasyon binasının önünde durduklarında, peronların yaralılarla ve göçmenlerle dolu olduğunu gördüler, yanlarından

İstanbul'a doğru yaralı ve ölü askerleri taşıyan trenler geçiyordu.

Paşa'yla maiyeti trenden inip telgrafhaneye giderek Lüleburgaz'da olması gereken İkinci Ordu kumandanlığının karargâhıyla görüşmeye başladılar. İkinci Ordu kimseye haber vermeden geri çekilerek karargâhını Çorlu'ya taşımıştı.

O sırada, İstanbul'a giden trenlerden biri de istasyonda durdu, trendeki bir tümen komutanı, Harbiye Nazırını görmek için telgrafhaneye geldi.

Nazır öfkeli bir sesle:

- Nereye gidiyorsun paşa, dedi.
- İstanbul'a gidiyorum kumandanım.
- Tümenin nerde?

— Kırkkilise'de onları kaybettim kumandanım, her biri bir yana dağıldı, ben de İstanbul'a dönüyorum yeni emirler almak için.

Nazır ayağa kalktı, sesi bütün istasyon binasını titretiyordu.

— Kaçıyorsun alçak, ordunu, tümenini bırakmış kaçıyorsun, seni derhal divan-ı harbe çıkartacağım, bu alçaklığının cezasını ödeyeceksin.

Bunlar boş laflardı, ortada ne bir mahkeme, hatta ne de o tümen komutanı paşayı tevkif edip bir yere kapatacak askeri bir düzen vardı.

Nazır yeniden telgrafın başına dönüp, İkinci Ordu karargâhıyla görüşmelerine devam etti.

Askerlerin, kolorduların, tümenlerin nerede olduğunu anlamaya çalışıyordu, Birinci, İkinci ve Dördüncü Koloradunun kendiliklerinden Lüleburgaz'a yığıldıklarını, orada yeniden bir düzene girmeye çalıştıklarını öğrendi.

— Derhal Ergene Nehri'nin kıyılarına ilerleyerek orada mevzilenin, düşmanı orada karşılayın, diye emir verdi.

Karşıdan gelen cevap ümit kırıcıydı.

— Askeri buradan Ergene'ye götürme imkânımız yoktur, maneviyat çok bozuk, ordu dağınıktır, tek şansımız burada mevzilenip, düşmanı karşılamaktır.

O sırada telgraf başına gelen kolordu komutanlarından Yaver Paşa:

— Ben de dahil olmak üzere bütün asker aç, Lüleburgaz'da yiyecek lokma ekmek bulamıyoruz, diye yazdı. Askeri aç biilaç harbe sürmek mecburiyetiyle karşı karşıyayız.

Nazırda ısrar edecek dirayet yoktu, aldığı haberler, gördüğü sefalet bütün direncini ve ümidini yok etmişti, kolordu komutanları onun emirlerini dinleyeceklerine, o, kolordu komutanlarının sözlerini dinledi.

Dağılmış, intizamı ve disiplini yok olmuş, komutanları birliklerini kaybetmiş, erzak tedarikini sağlayamayan, haberleşmeyi düzenleyemeyen, inançsız bir ordu, elli kilometrelik bir mesafeye yayılan bir cepheye düşmanı karşılamak zorunda kalacaktı.

Nazım Paşa kurmaylarını toplayıp İstanbul'a geri döndü.

Bir facianın kaçınılmaz olduğunu o da anlamıştı.

Savaş ağzından alevler saçan bir ejderha gibi İstanbul'a yaklaşıyordu ama Dersaadet henüz bunun tam farkında değildi, gazeteler anlaşılmasız haberlerle gerçeği halktan saklıyorlardı, hatta insanlar gazete yazılarında ordunun galibiyete yakın olduğuna dair imalarla karşılaşılıyorlardı.

Kimseye, hatta kendisine bile haber vermeden dünyadan elini ayağını çekmiş, arada bir sevdiği birkaç kişiyi içine almayı kabul ettiği bir münzeviliğin uçsuz bucaksız topraklarında Dilevser'e duyduğu sevgi, oğlu için duyduğu dikenli endişe, geçmişini unutmaya çalışan belleğinin loş ve kederli hatıraları, artık hiçbir geleceği olmadığını kabullenerek kaybolmuş ümitlerinin hayaletleriyle yaşayan Hikmet Bey, eski alışkanlıklarıyla her sabah gazeteleri okuyor, savaşla ilgili gerçekleri anlamaya çalışıyor, cümle yapılarından, kullanılan kelimelerden bir ipucu yakalamaya uğraşıyordu.

Ancak savaş gibi çok büyük olaylar onun bu köşkün dışındaki hayatla arasında bir köprü, bir ilişki, bir merak uyandırabiliyordu, insiyaki bir çabayla bu ilgiye tutunmaya, hayattan tümüyle kopmamaya uğraşıyordu, hayattan böylesine kopmasının kendisini aniden ihtiyarlatacağına dair gizli bir korku taşıyordu.

Dilevser'in şefkatiyle beslenen huzurlu bir hayatı vardı ama gençliğinde aşkla, isyanla, ihtilal beklentileriyle bir şehrayın alayı gibi patlayan ihtirasları tümünden ölmemiş, sadece ümitsizlikten solmuşlardı; bir tür sonbahar gibiydi içi, eski ağaçlar orada duruyordu ama yaprakları dökülmüştü, öldüler mi, yoksa ilk güneşli yağmurla yeşerecekler mi Hikmet Bey de bilmiyordu, "ümitsiz ihtiras olmuyor" demişti Osman'a, "ihtirasların yaşamak için mutlaka ümide ihtiyacı var. Ümit belirdiğinde o ihtiraslar da diriliyor."

İhtiyarlıkla ilgili düşünüyordu, "artık hayal kuramadığında anla ki ihtiyarsın" demişti Osman'a, "gençliğin en büyük işareti hayaller kurabilme kabiliyeti, hayal kurabildiğin, bir hayali taşıyabilecek güce sahip olduğun sürece ihtiyarlıktan korkma... Ama ihtiyarlık... İhtiyarlık, hayal kuracak güce sahip olmamak demek, biten, tükenen, uzaklaşan her hayalle ölüme yaklaşıyorsun, hayaller bitince ölüyorsun, hayaller bitmesine rağmen eğer bün-yen hala nefes alıyorsa ihtiyar diyorlar, o nefes de bitince gömüyorlar."

Dilevser olmasa belki ihtiyarlığa razı olur, nefesi tükenmiş hayaller ve nefes almayı sürdüren bir bedenle ölümü beklerdi ama genç karısının varlığı onda hayal kurma, hayata sarılma arzusunu canlı tutuyordu, bundan vazgeçmenin ona karşı bir haksızlık olacağını düşünüyordu. Biraz da bu nedenle savaşa ilgisi gençlik günlerindeki gibi tazeleniyordu.

O sabah Dilevser'in titiz gözetiminde hazırlanan kahvaltıda,

— Bu gazetelerden savaşla ilgili bir malumat almak da imkânsız, demişti, savaş havadislerini çok küçük veriyorlar, ordu şu anda nerede onu bile anlayamıyorum.

Nizam, babasını her zaman üzen aldırılmaz ve insafsız açıksözlülüğüyle:

— Sizinkiler savaşı kaybediyorlar demektir, demişti, onun için havadisleri öyle veriyorlardır.

Babasının aksine Nizam savaşla hiç ilgilenmiyordu, Osmanlı'nın ya da diğer ülkelerin yenilmesinin ya da savaşı kazanmasının onun için hiçbir önemi yoktu, ne ülkeler, ne de insanlar ilgisini çekiyordu, doğrudan onun hayatını etkilemeyen hiçbir şey dikkate değer değildi onun için.

Kumarhanede gördüğü o piyanist kadın onun için savaştan çok daha ilginçti, onunla yaptığı bir konuşma, kadının söylediği bir kelime, kumarhaneden çıkarken onun kendisine baktığını görmesi, Kırkkilise'nin boşaltılmasından ya da Osmanlı ordusunun kaçmasından çok daha mühimdi. Hayat, kendisini seyrettiği bir aynaydı onun için, kendisini göstermeyen hiçbir olayı seyretmeye tahammülü yoktu, gözleri hep kendi aksini, kendi varlığını arıyordu.

“Sizinkiler” sözü Hikmet Bey'i sinirlendirmişti.

— Onlar bizimkiler Nizam, benimkiler değil, senin de vatanın burası.

— Kusura bakmayın baba ama ben öyle hissetmiyorum, herhalde yalan söylememi istemezsiniz... Bir bağım yok burayla.

— Nereyle bir bağın var?

— Hiçbir yerle... Hem bir yerle bir bağım mı olması iktiza ediyor? Neden olsun? Neden zorla, hakiki olmayan bir bağ kurmaya çalışayım insanlarla? Paris'i İstanbul'dan daha fazla severim ama lokantalarını kapatmaya kalkmadıkları sürece Paris'in kimin tarafından idare edildiği umurumda bile değil... İstanbul'u da kimin idare ettiği

yahut da idare etmesi gerektiği de benim için mühim bir mesele değil... Tabii, bu çamur yığınlarını temizleyecek, daha ışıklı bir şehir kuracak, iyi lokantalar, neşeli kafeler açacak biri olsa iyi olur da... Siz de kabul edin ki bunları yapacak olanlar Osmanlılar değil, asırlarca yapamamışlar, şimdi de yapamazlar. Daha asırlarca yapabilecekler mi ondan da çok emin değilim doğrusunu isterseniz... Hem siz de söylemiyor muydunuz bu memlekette estetik yok, estetik kıymetler yok diye.

— Tek mühim kıymetimiz estetik olsaydı müzelerde yaşamamız gerekirdi Nizam... İnsanlar arasında başka bağlar da var.

— Neler onlar baba? Mazi mi? Benim bu memleketle nasıl bir mazi ortaklığım var? Burada büyümedim, ayrıca büyüse de ne fark eder, hepimizin hayatı farklı değil mi, benim hayatım, arzularım bu insanlarınkine benziyor mu? Dil mi? Fransızca da benim dilim... Din mi? Dindar değilim... İstikbal hayali mi? Bu insanlarla aramda nasıl ortak bir istikbal hayali olabilir? Benim istediğim gibi bir memleketi onlar istemiyorlar ki... Edebiyat mı? Fransız, İngiliz, Alman, Rus edebiyatı varken Osmanlı edebiyatı mı? Müzik mi? Hangi müzik? Çalgıcıların yan yana oturup hep aynı notaları çaldıkları müzik mi? Bu hakikat sizi üzüyor, görüyorum ama burayla aramda bir bağ hissetmiyorum ben. Hiçbir yerle hissetmiyorum... Sokaklarda dolaşan insanlar sizin için çok mühim, onlar için hayatınızı telikeye atmış olduğunuzu da biliyorum ama bunu neden yaptığınızı doğrusu anlayamıyorum. Ben bu insanlar için parmağımı bile kıpırdatmam. Onları benim hayatımdan daha mühim kılacak olan nedir? Onlardaki hangi kıymet için ben hayatımdan vazgeçmeliyim, onların savaşlarına katılmalıyım, onların istikballerini mü-

himsemeliyim? İnsanlar zavallı, mühim olmayan yaratıklar, onlarda ciddiye alınacak büyük bir kıymet yok.

Hikmet Bey kızdığını saklayamadı.

— Bir tek sen mi mühimsin Nizam?

— Benim için evet... Onlar için hayır... Ben de zaten onlara beni mühimseyin, gelin benimle bir rabıta kurun demiyorum, siz hayatınızı yaşayın, ben de hayatımı yaşayayım diyorum.

Nizam, kendi konuşmalarını bile önemsemeyen bir edayla gülüverdi:

— Benim dünyayla anlaşmam bu, siz hayatınızı yaşayın ben hayatımı yaşayayım... Savaşlarınıza falan katılmamı beklemeyin.

— O dünyaya bir gün muhtaç olabilirsin. O dünyanın içinde yaşıyorsun. İçinde yaşadığı denizi küçümseyen bir balık gibi konuşuyorsun, o deniz etrafından çekiliverirse nefessiz kalırsın.

— Çekilmez... Çekil desen de çekilmez... Çekilse deniz olmaz.

Dilevser, Hikmet Bey sinirlenecek, daha da önemli si üzülecek diye endişelenerek dinliyordu konuşmaları, müdahale etmesi gerektiğini düşündü.

— Herkesin kendine göre bir hayat anlayışı var, sizinki öyle, Nizam'ınki böyle... O da çok haksız değil, çok genç daha, gençler istiklallerine, hürriyetlerine daha düşkün olurlar demez misiniz hep? O da kendi istiklaline düşkün işte, kimseyle bir rabıta kurmadan bir istikbal kurmak arzuluyor zannederim.

İki erkek birden Dilevser'e baktı, endişelendiğini anlamışlardı.

— Ben Nizam için endişeleniyorum, dedi Hikmet Bey, etrafına böyle bir kalın duvar örerse istikbalde çok yal-

nız kalacak, hiçbir dostu, ahababı olmayacak, memleketi olmayacak... Nizam'ın küçümsediği diğer insanlar, birbirleri için birer sığınaktır, zor zamanlarda sığınılan limanlardır. Limansız bir gemi acıklıdır... Nereye gidecek? Ne yapacak? Nereyi özleyecek?

Nizam tartışmaya olan ilgisini kaybetmişti, gene gü-lümsedi.

— Beni bir korsan kabul edin, dedi, onların da limanı yoktur. Bırakın korsanlar gibi dolaşayım hayatın içinde, böylesi daha eğlenceli, siz de kabul edersiniz.

Hikmet Bey, “korsanları asarlar” diyecekti ama sustu, oğlu kendisini kızdırsa da onu korkutmak ya da üzme-k istemiyordu. Onu koruması gerektiğini hissediyordu sa-dece, “onun egoistliği beni hep üzdü ama onun yalnızlığı beni hep korkuttu” demişti Osman’a, “ona inecek bir dar-beyi önleyebilecek hiç kimseyi istemiyordu etrafında, ha-yatın nasıl darbeler indirebileceğini bilmiyordu, küçük bir çocuk gibiydi hep, büyümeyi hiç öğrenemedi, başara-madı da... Küçük bir çocuk olarak kaldı... Egoistler, hiç büyümüyorlar. Hep çocuk kalıyorlar. Egoistlik, zannım-ca, çocuk kalmak... Hiç kimseye yardım etmemek ama hep birilerinin kendisine yardım etmeye mecbur olduğu-nu düşünmek.”

Nizam, babasının neden öyle sinirlendiğini, endişe-lendiğini, onun savaşı ve diğer insanlarla ilgilenmesini istediğini anlamıyordu, anlamaya da uğraşmıyordu, ba-bası da dahil hiç kimsenin fikrini önemsemiyordu. Ne düşünürlerse düşünsünler kendisini seveceklerine emin-di, seilmeyi hak ettiğine inanıyordu, neden seilmesi gerektiğini ise hiç sorgulamıyordu, buna inanıyordu ya-lnızca, içgüdüleri ona bunu kurcalamamasını söylüyordu, “neden” diye sorduğunda bütün güveni dağılıp bitebilir-di, bunu asla istemiyordu.

Nizam'a herkesten daha dikkatli bakan ve onu herkesten daha iyi ve daha çabuk zen Dilara Hanım, "o sevimli oğlan hiç kimseyi sevmeden bütün dünya tarafından seilmek istiyordu" demişti, "bütün dünya onu sevse de, biri sevmese ya da o sevmediğini düşünse, o sevmeyenin peşinden giderdi... Felaketi de o yüzden oldu zaten..."

Dilara Hanım'ın bunu sylerkenki aldırılmazlığı Osman'ı çok şaşırtmıştı, "hiç mi sevmediniz Nizam'ı" demişti, "beni çok güldürürdü," demişti Dilara Hanım, "ama sevmezdim galiba, herkes tarafından seilmek isteyenleri pek sevmem ben, ağzl bulurum. Sevginin kıymetini bilmez öyleleri, oburca daha fazla isterler, herkesten isterler. Hem kibirlidirler, hem de dilenci gibi sevgi talep ederler her gördüklerinden... Kibirli dilencileri kim sever? En azından ben değil."

Osman, Dilara Hanım'ın bu kadar haşın ve bu kadar düşmanca konuşmasına şaşırmış, bu gizli öfkenin nede-nini aniden merak etmiş ve ona kuşkuyla bakmıştı ama aklına gelen soruyu sormaya çekinmişti. Nasıl olsa ller sırlarını çok fazla saklayamazlardı, birinin anlatmadığını öbürü anlatırdı ya da bir diğeri öyle bir laf söylerdi ki daha önce sır olarak saklanan bir gerçek birdenbire aydınlanıverirdi.

Nizam ise bütün bunların farkında bile değildi, kumarhanedeki o sessiz ve soğuk Rus kadını düşünüyordu, nasıl öyle piyano çaldığını, kendisine nasıl öyle bigane durduğunu, niye insanlara ölülere bakar gibi baktığını, niye gözlerinin öylesine boş olduğunu, yüzündeki izi, hayatını merak ediyordu.

O kumarbaz geç adam onu davet etmemiş bile olsa o gece kumarhaneye gidecekti, ilgisini çeken bir bilmece vardı orada ve bütün dikkati şimdi o noktaya toplanmıştı,

onu çözecek, o kadının kendi cazibesine dayanamayacağını hem kendisine, hem kadına gösterecekti.

Her zamankinden daha özenli giyindi, aynada uzun uzun kendisini inceledi, palto yerine Paris gecelerinde giydiği lacivert çuhadan kalın pelerini attı omuzlarına, babasının gençliğinde kullandığı, içinde sustalı bir kılıç bulunan bastonu aldı; içi kamaşıyor, heyecanlanıyor, yaşadığını anlıyordu. Hayatın bütünü, insanlar, kalabalıklar, olaylar, savaşlar ne kadar sıkıcıysa, o hayatın içinde Nizam'ın dikkatini çekmeyi başarabilen tek bir nokta da o kadar heyecanlı ve cazipti.

Araba, solgun fenerlerin daha da zavallı gösterdiği ıssız sokaklardan, çamur kokulu karanlıklardan, sessiz köşk bahçelerinin, taşları çarpılmış mezarlıkların arasından geçerken Nizam dışarıya bakmıyordu bile, taç yapıklarını kapatmış bir çiçek gibi içine kapanmış, kendi varlığı ve arzularıyla dolmuştu.

Meşaleli yola saptıklarında hafif bir ürperme hissetti, meşalelerin ateşlerinde ağaçlar bronz gölgeler gibi dalgalanıyorlardı, uzakta köşk dev bir ateşböceği gibi parlayarak insanları çağırıyordu.

Önce bir yanma hissi ciğerlerinden boğazına doğru yükseldi, pencerenin kenarındaki deri kayışı tutup sıkı, sonra buz gibi bir soğuk bütün zihnini kaplayıp onu uyuşturdu, her türlü duygusunu geçici bir süreliğine ağır bir kepengin ardındaki karanlıkta yok etti. Zihninin bu manevralarına, bu oyunlarına, bu sıcak ve soğuk dalgalanmalarına alışkındı, telaşlanmadı, çok garip, çok heyecan verici bir şeyler yaşamaya hazırlandığını, başka hiç kimsenin katkısı olmadan bütün o olayları kendisinin yaratacağını biliyordu. İnsanlara ve hayata ihtiyacı yoktu, hayat onun zihninin içindeydi, yaşadıkları kendi zihninin çevresine

yansımasıydı sadece. Hayat, onu ve zihninin oyunlarını yansıttığı sürece ilgi çekiciydi, Nizam'a göre başka da bir varlık nedeni yoktu bu hayat denen saçmalığın.

Piyano sesinin geldiği salona içinde karıncalanmalar hissederek yürüdü, salona girdiği anda o karıncalanmalar kayboldu, zihninin oyunları durdu, sakinleşti, zihninin bir olayı yaşayana kadarki hazırlıkları sona ermiş, kibrine ve güvenine kavuşmuştu.

Salonda birkaç kişi vardı, deri koltuklarda oturuyorlardı, Nizam onlarla ilgilenmedi bile, doğrudan piyanonun durduğu köşeye baktı, kadın dün geceki yeşil tuvaletiyle, sanki her şey dün gecenin aynısıymış gibi piyano çalıyordu, aynı duygusuz ve muhteşem tekniğin olağanüstü şaşırtıcı notaları duyuluyordu. Nizam, kadının bir gece önceki tuvaletini değiştirmemiş olmasına çok şaşırdı, iki gece üst üste aynı elbiseyi giyen bir kadını belki de hayatında ilk kez görüyordu. Kadın, duruşu, çalışı, saçları, tuvaletiyle bir gece öncesinin aynısıydı, hiç oradan ayrılmamış, hep aynı yerde oturarak piyano çalmaya devam etmiş gibi görünüyordu.

Nizam ağır adımlarla yürüyerek kadının yanına gidip piyanoya dayandı, kadın bir önceki gece yaptığı gibi sadece gözlerini kaldırarak baktı ona, gözleri gene boştu, bir anlam yoktu, Nizam gelmemiş gibi çalmaya devam etti. Bir anlığına bir notada bir kayma hissederek gibi oldu Nizam ama bu o kadar süratli olmuştu ki gerçekten öyle olup olmadığını tam kavrayamadı.

Gidip deri koltuklardan birine oturarak kadını izlemeye başladı, bir yandan da bu kadında onu çekenin ne olduğunu anlamaya çalışıyordu, kadın çok güzel değildi, işveli değildi, alakadar değildi, kadınısı bir sıcaklığa sahip değildi, şiddetli bir reddediş göstermiyordu, sadece bütün hayata,

bütün insanlara ilgisiz davranıyordu. Nizam, kendisine açıkça itiraf etmedi ama bilincinin arkalarında bir yerde, aslında bu ilgisizliği hak etmediğini kadına kanıtlamak istediğini kabul edip, rahatladı. Bu da Nizam'ın kabiliyetleri arasındaydı, bir gerçeği hem görmeyi hem de onu yok farz etmeyi becerebiliyordu, sanki zihni gözlerini iyice kısarak anlamak istediği gerçeğe bakıyor, onun varlığını görüyor ama ayrıntılarına vakıf olmadan gözlerini kapatıyordu.

Nizam sükunetle kadının piyano çalmaya ara verip pencerenin kenarına sigara içmeye gitmesini bekliyordu. Sabırsız değildi, geniş bir sessizlik vardı içinde.

Piyano sustu.

Kadın gene gidip bir bardak şarap aldı, pencerenin kenarına geçip bir sigara yaktı, bunları yaparken çevresiyle hiç ilgilenmiyordu.

Nizam kadının yanına gitti.

Kadın başını kaldırıp baktı, sonra başını yeniden önüne eğdi.

— Adınızı öğrenebilir miyim, dedi Nizam.

Önceki geceye kıyasla sesi daha saygılı ve dikkatliydi, her zamanki rahatlığıyla davranamayacağını kadın ona çok kısa zamanda öğretmişti.

— Niçin öğrenmek istiyorsunuz?

— Merak ediyorum.

— Niçin merak ediyorsunuz?

Nizam da bir sigara yakıp güldü.

— Bu bir parolama mı, dedi, dün de aynı sözleri söylediniz. Bir şifresi mi var bunun, ben o şifreyi söyleyeceğim ve aniden kalenin kapısı açılacak ve adınızı öğreneceğim. Öyle mi?

Kadın sigarasını söndürdü.

— Piyano çalmalıyım.

Her şey bir önceki gecenin aynısıydı, sanki kadın sadece tek bir günü yaşıyor, her gün aynı günü tekrarlayarak bunun bitmesini bekliyordu.

Nizam ya gerçekten sinirlendi ya da kadını kışkırtmak istedi:

— Piyanoyu çalarken duygularla çalmayı becerebiliyor musunuz, yoksa bu sizin için artık imkânsız mı?

Kadın dönüp Nizam'a baktı, bir an bir şey söyleyeceğini sandı Nizam ama kadın başka bir şey söylemeden yeniden piyanonun başına oturdu ve aynı duygusuz ama muhteşem tekniğiyle çalmaya başladı. Kadının bu tepkisizliğine rağmen Nizam, kadının içinde bir yere dokunduğunu hissediyordu, neye dokunduğunu, nasıl bir etki uyandırdığını bilmiyordu ama kadının boş gözlerinin arkasına geçmeyi başardığını seziyordu.

Yeniden koltuğuna doğru yürürken, bir gece önce gördüğü o kıranta yöneticinin yüzünde yaltaklanan bir tebessümle kendisine yaklaştığını gördü.

— Dün gece beni yanlış anladınız, dedi adam.

Nizam, farkında olmadan aynen kadının başka insanlara baktığı gibi baktı adama, sanki karşısında bir ölü varmış gibi.

Adam, Nizam'ın hatırlamadığını sandı.

— Kamil Bey'e borç verdiniz ya, dedi, biz kredi açmadık diye.

— Evet?

— Kamil Bey çok kıymetli bir müşterimizdir, ona hürmette kusur etmeiniz söz konusu değil, elimde olsa elbette kredi açardım... Ama ona kredi açmamız yasak, bunu yapamayız.

Nizam hiçbir şey söylemeden baktı gene adama. Adam kendini devam etmek zorunda hissetti.

— Kamil Bey, Necip Osman Paşa'nın mahdumlarıdır, biraderi de mabeynde vazifelidir. Çok güzide bir ailenin ferdi kendisi ama ailesi kendisine kredi açmamızı yasak etti, bu yasağı dinlemezsek burayı bir saat içinde kapatırabilirler. Yoksa ben de istemez miyim Kamil Bey'e yardımcı olmak...

Nizam, bu adamla Kamil Bey hakkında konuşmayı utanç verici buldu, bütün yaltaklanmasına, yüzündeki yağlı gülümsemesine karşın adamın sesinde Kamil Bey'i küçümseyen, ona acıyan bir ton vardı ki Nizam buna tahammül edemiyordu.

Sözü fazla uzatmadan, “iyi” diyerek arkasını döndü, biraz önce oturduğu koltuğa oturdu yeniden, adam ne yapacağını bilemedi bir an, sonra artık konuşacakları bir şey kalmadığını anlayarak içini çekip gitti.

Nizam, piyanist kadını izliyor, bir gece önce görmediği ayrıntılara bakıyordu, kadının geniş, yuvarlak ve kımıldadıkça üstünde ışıkların yaldızlandığı parlak omuzları vardı, yeşil tuvaletinin her gün yeniden temizlenip fırçalanmaktan incelendiğini gördü, bilekten atkılı, kalın kısa topuklu, balerinlerin giydiğine benzer ayakkabılar giymişti, “iyi cins ayakkabılar” diye düşündü Nizam, “ama eskimişler.”

Her insanın sırları vardır ama bütünüyle bir sır olan bir insana pek sık rastlanmaz, adını bile söylemeyen, her türlü ilişkiyi daha baştan reddeden bir kadını o güne dek hiç görmemişti. Ne bir şaka, ne bir kışkırtma kadının soğuk sessizliğini kıracak bir etki yaratıyordu.

Bunları düşünürken, “aaa, buradasınız” diyen Kamil Bey'in neşeli sesini duydu.

Nizam, ayağa kalktı, “nasılsınız” dedi.

— Mersi, iyiyim, dün sizin sayenizde kazandıklarımı bu gece kaybettim, babamın cömertliğinin kader üstün-

deki tesiri sizin cömertliğinizin tesiri kadar kuvvetli değil. Belki-de sizin kadar samimi ve gerçek cömert olmadığındandır, artık orasını bilemiyorum.

— İsterseniz size gene kredi açabilirim.

— Hayır, teşekkür ederim. Bir kibarlığı suistimal etmenin de sınırları vardır, her ne kadar sınırları ihlal etme konusunda pek itinalı olduğum söylenemese de, bazı kesinlikle geçmeyeceğim sınırlar bulunuyor hâlâ.

Kamil Bey, durup düşündü, gülerek devam etti.

— Gene de bu sınır meselesinde büyük konuşmamalıyım, benim gibi kumarbazların sınır konusundaki hassasiyetleri bazen pek zayıf olabiliyor.

Fesini düzelterip, “hadi gidelim” dedi.

— İrademi bu akşam burada yeniden bir imtihana sokmayalım. Bu imtihanlardan geçmekte her zaman muvafak olamıyorum.

Nizam ağırdan alıyordu, aslında bir yere gitmek istemiyordu, asıl istediği, burada durup o kadını seyretmek ve onunla konuşmaya çalışmaktı.

Onun istekli olmadığını hisseden Kamil Bey, şöyle dikkatlice Nizam’a bakınca, onun gözlerini piyanist kadına dikmiş olduğunu gördü.

— Ha, dedi, Anya alakanızı celp etmiş. O kimseyle konuşmaz, çok deneyen oldu ama herkes vazgeçti.

— Sizinle konuşmuş ama...

— Yoo... Niye böyle bir kanaate vardınız?

— Adını biliyorsunuz... Bana ısrarla söylemedi.

Kamil Bey o neşeli ve aldırılmaz gülüşüyle güldü.

— Bana on altına mal oldu... Dün bana kredi vermeyen Lütfullah Bey’e on altın kredi açtım, o da bana kadının adını söyledi... Ama o kadar, daha fazlasını o da bilmiyor, bilse söylerdi çünkü daha fazlasını vereceğimi biliyordu.

Belki buranın sahibi Mösyö Gavril biliyordur ama onu da kimse görmez, her sabah müşteriler gittikten sonra gelip hesapları topladığını, burada kahvaltı edip gittiğini biliyorum. O da ayrı bir sır... Tek bildiğim, kahvaltıda bir bardak sütle bir dilim ekmek yediği. Sıksa bir adam olmalı.

— Hiç mi kimseyle konuşmaz?

— Anya mı?

— Evet...

— Hiç kimseyle konuşmaz, adını sorarsanız, niye soruyorsunuz, der, o kadar.

— Merak etmediniz mi hiç?

— Etmez olur muyum azizim, sırf adını öğrenmek için on altın verdim diyorum. Hiçbir söz bu kadının sessizliği kadar ilgi çekici olamaz. Kadın ya bunu bildiğinden ya da gerçekten hiç kimseyle konuşmak istemediğinden öyle durur, konuşmaz... Ama çok güzel piyano çalıyor.

— Hiç duygu yok çalışında...

— Anya'da duygu yok ki çalışında olsun.

— O kadar emin olmamalı bence... Bir gün dayanamayıp bambaşka biçimde çalacağına eminim, insanlara dayansa da piyanoya dayanamaz böyle çalan biri...

— Belki evinde çalıyordur.

— Nerede oturuyor?

Kamil Bey durup dikkatle baktı.

— Siz Anya'yla benim tahminimden daha fazla alakadarsınız. Hürmetsizlik kabul etmezseniz, benim dostane tavsiyem, sessizlikten uzak durun. İnsanı içine çekip alır... Kumardan beterdir. Siz o sessizliğin içine doğru bir adım atarsınız, o sizi on adım içine çeker. Bir daha da çıkamazsınız. Buradaki her erkek Anya'nın etrafında bir dolaştı, sonra tehlikeyi görüp geri çekildi... Gariptir ama bence onları kumar tutkuları kurtardı, kumara olan

tutkunlukları yüzünden başka bir tutkunluğa kapılmadılar... Ama sizin öyle bir tutkununuz da yok anladığım kadarıyla... Siz hepimizden daha fazla açıksınız tehlikeye.

Nizam cevap vermedi, Kamil Bey'in söylediklerini duymuştu ama tutkulardan korkmazdı, onların içine çok fazla işlemeyeceğini, bir zaman sonra bütün etkisini kaybedeceğini tecrübelerinden biliyordu.

Kamil Bey, bu sessizliği, bir alınganlık olarak değerlendirdi.

— Sizi kırmadım umarım, bir hürmetsizlik yaptığımı düşünmediniz. Dostça uyarmak istedim sadece... Başka bir sebepten de olsa hayatınızı benim gibi buralarda geçirmenizi istemem, tavsiye de etmem. Benim size bir dostluk borcum var, para kısmı önemli değil, yaptığınız çok dostçaydı, kıymetini bilmeyecek biri değilim. Onun için uyarmak istedim sadece... Bir hürmetsizlik addettiyseniz, özür dilerim.

— Hayır, hayır, ne münasebet, hiç olur mu? Dostluğunun farkındayım, sadece söylediklerinizi düşünüyordum, o kadar... Hadi gidelim. Geceyi Anya'yı konuşarak geçirmek istemezsiniz herhalde... Nereye gidiyoruz?

— Bu da benim sırrım olsun. Gittiğimizde görürsünüz. Bu arada dün sizinle gördüğüm hanımefendi yukarıda, oyun oynuyor, eğer merhaba demek isterseniz...

— Şu anda benimle alakadar olabilecek durumda olduğunu sanmam. Hadi gidelim... Bari sizin sırrınızı çözelim.

İki genç adam, ateşler içindeki bahçeye çıktılar, her yandaki meşaleler bir yangının ortasında kalmışlar duygusu uyandırıyor.

Nizam'ın arabasına bindiler, Kamil Bey kendi arabacısına arkadan takip etmesini söyledi.

— Ateşin bir cazibesi var, dedi Kamil Bey, bu kumarhanenin bu kadar gözde olmasının en mühim sebeplerinden biri zannımca bu meşaleler... Mösyö Gavril biliyor bu işleri.

— Çoktandır mı geliyorsunuz buraya?

— Açıldığından beri... Herhalde fark ettiniz kumarbazım ben, dedi Kamil Bey o açık ve neşeli gülümsemesiyle. Nizam da güldü.

— Fark ettim.

— Sabahleyin kumar oynama arzusuyla uyanıyorum, gündüzleri şehirdeki bir iki yere giderim, akşamları da, Lütfullah Bey'in terbiyesizliğine rağmen buraya gelirim.

— Lütfullah Bey?

— Dün akşam gördünüz ya, bana kredi vermeyen adam, buranın idarecisi. İyi adamdır aslında, parayı verince her şeyi yapar... Ama bizim peder korkutmuş bunları, bana kredi açmalarını yasaklamış.

— Böyle bir yasağın sizi kötü vaziyete düşürebileceğini tahmin etmiyorlar mı? Lütfullah Bey gibi biri sizi reddedebiliyor...

— Aslında haklılar, dedi Kamil Bey açıksözlülükle, kendimi kaybedebilirim, peder de çok sevdiği köşkünün başkasının olduğunu öğrenebilir ertesi sabah. Benim kendime çizemediğim sınırı onlar bana çiziyor, kendine sınır çizemiyorsan başkalarının çizdiği sınıra mahkûmsun azizim, bunu da kabul etmek iktiza ediyor... Bir bakıma memnun da oluyorum, kendimi daha emniyette hissediyorum... Kumarı bırakamıyorum, oynarken kendimi kaybediyorum, birinin bana sahip çıkması hepimiz için daha iyi netice veriyor. Tabii onlar için de kolay değil, bizim mahduma para vermeyin demesi, utanıyorlar ama yapacak bir şey yok.

Nizam, Kamil Bey'in yüzüne baktı, aydınlık bir yüzü vardı, garip biçimde insana güven veriyordu, doğallığının ve açıkyürekliliğinin ferahlığı yüzüne vuruyordu. Kederlendiğinde bile kararmıyordu yüzü, hayatı olduğu gibi, bütün kötülükleriyle, zorlukları ve hastalıklarıyla kabul etmenin hafifliği bütün çizgilerine yansiyordu.

— Kumarı bırak diyorlar... Mümkün olsa ben de bırakmak istiyorum, uzun zaman boğuştum kendimle bırakmak için... Ama olmuyor. Bu bir hastalık, verem gibi, zatürre gibi bir hastalık, ilacı da yok. Sanırım öldürücü... Bu hakikati kabul ettikten sonra hiç olmazsa üzülmekten vazgeçtim. İyileşene ya da ölene kadar böyle devam edeceğim... Ama size tavsiye etmem. Kumarı kötü bulduğumdan değil, bana sorarsanız hayatta daha eğlenceli ve daha heyecanlı bir şey yok ama bazen neticesi utandırıcı olabiliyor. Lütfullah Bey gibi biriyle münakaşa etmek zorunda kalabiliyorsunuz. Bunu da hastalığın yan etkisi olarak görüyorum. Hastalığın kendisinden kötü... Bir iyi yanı, kendimi kontrol etmeye uğraşıyorum. Param bitmeye yakın, gitmem gerektiğini kendime söylemeye başlıyorum, alıstırdım kendimi, umumiyetle bırakabiliyorum ama bazen de bırakamıyorum işte... O zaman kötü.

— Çok mu oldu başlayalı?

— Dört sene kadar oluyor... Hariciye Vekaleti'nde çalışıyordum, peder İngilizlere hayrandır, Oxford'a gönderdi beni, hukuk okudum, iyi bir talebeydim, inanması zor ama öyleydim, gelince Hariciye'ye girdim... Hikâyenin burasında her zaman bir kadın çıkar ortaya... Benimkinde de çıktı. Güzel bir kadındı, alımlıydı... Kadına âşık olacağıma, kumara âşık oldum. Beni bir kumarhaneye ilk o götürdü... Demek ki bütün hayatım boyunca kumarhaneyi göreceğim anı beklemişim, ilk bakışta aşkı be-

nimki, o masaları, yeşil çuhaları, kâğıtları gördüm, oyunun heyecanını tattım... Ve birden bambaşka bir adam oldum. O günden beri başka hiçbir şey düşünmüyorum, başka hiçbir şeyle ilgilenmiyorum. Valideden kalan bir iki iradım var, peder de belli bir maaş veriyor ama bunu aşmamam için de tedbirler alıyorlar işte... Çünkü her ay bütün parayı kaybediyorum. İstikrarlı bir şekilde... Hayatımda bu kadar istikrarlı olmamıştım. Her ay aynı miktarda parayı kumarhaneye veriyorum, karşılığında bana başka hiçbir şeyin veremeyeceği bir heyecan veriyorlar. Dürüst bir alışveriş.

Berrak bir pınardan akan temiz bir su gibi anlatıyor, neredeyse çocukça bir masumiyetle bütün günahlarının ve zaaflarının karşısındaki tarafından bilinmesini istiyordu. Yeni tanıştığı bir insanın karşısındaki açık yürekliliğindeki çocuksuluğa rağmen, bütün bunları anlatıp kendini bir anlamda çırlıçıplak ortaya koyarak kendisinden aldığı gizli intikamda, yaralı bir olgunluğun sesi de vardı. Kumarı kötü bir hastalık gibi gördüğü, bu hastalığa yakalandığı için de herkesten özür dilemeye çalıştığı seziliyordu ama bunu öylesine aldırılmaz ve neşeli bir şekilde yapıyordu ki bir acıma değil, bir sevgi ve güven duyuyordunuz.

Meşaleli yolu arkalarında bırakmışlardı, Kamil Bey pencereden uzanıp arabacıya bir şeyler söyledi, sonra içeriye çekilip arkasına yaslandı.

— Çok konuştum, dedi, bazen böyle oluyor, genellikle de dostça bir tavır karşısında böyle davranıyorum sanırım... Kumarhanelerde pek dostluk yoktur tahmin edersiniz, herkes kendi hırsıyla zehirlenmiş olarak oynar, başkasına neredeyse hiç aldırılmaz... Siz ne yapıyorsunuz, kumara çok meraklı değilsiniz gördüğüm kadarıyla...

— Yoo, severim kumarı, ben de sizin gibi çok heyecan verici buluyorum, benim farkım bir raddede aniden sıkılıvermek sanırım. Sizin tutkunuz yok bende, hiçbir konuda... Hani imrenmedim de diyemem.

Kamil Bey şaşırdı.

— Kumarbaz olmama mı imrendiniz? Bunu ilk defa duyuyorum azizim, herkes acır bana, nasihat eder... Sizin gibisini hiç görmedim desem yalan olmaz, neyime imrendiniz?

— İhtirasınıza, kopmayan bir rabitanız olmasına...

Sonra gülerek ekledi, “istikrarınıza.”

— Sizin hiç ihtirasınız yok mudur, tutkuyla bağlı olduğunuz herhangi bir şey, bir insan, bir oyun, bir olay?

Nizam sabahleyin babasıyla yaptığı konuşmayı hatırladı.

— Yok zannederim... Yok öyle bir rabitam, bir ihtirasım.

Kamil Bey, iyice arkasına yaslandı, bir sigara yaktı, Nizam'ın yüzüne eğlenir gibi baktı.

— Siz, azizim, o zaman ihtirasla kendinize bağlı olmalısınız.

— Belki... Bilmem, ben pek düşünmem böyle konuları, hiçbir ihtirasım olmadığını biliyorum, bazen büyük bir hürriyet hissi veriyor bu, bazen de...

Kamil Bey devam etmesini bekledi, Nizam'ın devam etmeyeceğini anlayınca:

— Bazen de?

“Bilmiyorum” dedi Nizam omuzlarını silerek, “bazen de ne olduğunu bilmiyorum.”

— Ben de size imrendim, dedi Kamil Bey neşeyle, ama zannımca bizim vaziyetimize imrenecek başka birilerini bulamayız.

O sırada araba sarsılarak arnavut kaldırımını döşeli dar ve karanlık bir sokağa girdi, biraz gittikten sonra sokağın sonundaki bütün panjurları kapalı, içinden ışıık sızmayan büyük bir konağın önünde durdu.

Kamil Bey pencereden baktıktan sonra “geldik” dedi.

İnmek için hiç acele etmeden:

— Burası yeryüzünde pek eşi benzeri olmayan bir yerdir, dedi, bu evde hanımefendiler çalışır. Lafın gelişi değil, gerçek hanımefendiler, bir kısmı devlet ricalinden adamların zevceleridir, onlar genellikle gündüzleri gelirler... Bazen zevcesi seyahattheyse gece de rastlayabilirsiniz. Burada, maliye müfettişlerinden bir zat zevcesine rastlamıştı geçtiğimiz yıl, bütün İstanbul’a türkü oldular, şaka değil, hakikaten türkü yaptılar olayı, hâlâ orada burada söylerler.

Birlikte indiler arabadan.

Oymalı ahşap kapının üstündeki demir tokmağı birkaç kere vurdu Kamil Bey, kapının üstünde küçük bir kapak açıldı, bir zencinin yüzü gözüktü, kapak kapandı, kapıyı açtılar.

Girdikleri taş döşeli hol loştu, kalın bir perde asılıydı holün sonunda, iri yarı zenci gülümsemeden ama büyük bir saygıyla Kamil Bey’i selamlayıp kalın perdeyi açtı.

Mum ışıklarıyla buharlaşıp havaya yayılmış gibi görünen koyu bir kırmızılık karşıladı onları, salondaki kadife kanepeler, perdeler, hatta duvarlar kırmızıydı, perdelerin sırma saçakları o kırmızılığın içinde sarı yaldızlarıyla parlıyordu, bir köşede bir kadın dalgın bir halde ut çalıyor, genizden gelen bir sesle usul makamda şarkı söylüyordu, kadınlar şık ve güzeldi, hele bir tanesi esmer bukleli saçları, yay kaşları, Yunani burnu, yürek biçiminde dolgun dudakları, uzun ve beyaz boynuyla o kırmızılığın içinde

bir tanrıça edasıyla oturuyordu. Salon, mum, ateş ve me-
nekşe kokuyordu. Bir köşede Nizam'ın hayatında gördüğü
en büyük çini soba yanıyordu, yeşil pembe oymalıydı.

Nizam şaşkınlığını gizliyemedi.

— Ne tuhaf bir şehir bu İstanbul, gündüzleri çamurlu
sokakları koleralı askerlerle dolu, geceleri ise eski Roma
geceleri gibi...

— İstanbul kendini kolay ele vermez azizim, dedi Kamil
Bey, buradaki eğlenceyi Paris'te, Londra'da bulamazsınız.
Buradaki tek şart, görünmeyeceksiniz... Onun için parlak
ve güzel olan her şey saklıdır, arayıp bulmak iktiza eder.

Nizam esmer kadına baktı.

— Güzel kadın, dedi.

— Evangeliki... Bir Rum armatörün kızı olduğu söy-
leniyor, babası iflas edince buraya düşmüş... Anlatılan
bu, ne kadar doğru olduğunu Allah bilir... Balatlı bir
Yahudi'nin kızı da olabilir. Burada doğruyla yalanı ayırt
etmek pek mümkün değildir, ayırt etmeye çalışmayı da
tavsiye etmem, işin içinden çıkmak mümkün olmaz...
Ama madem beğendiniz, Evangeliki'yi davet edelim.

Onlar kendi aralarında konuşurlarken, mürdüm rengi
bir tuvalet giymiş, beyaz saçlarını topuz yapmış, yaşlıca
bir kadın geldi.

— Hoşgeldiniz Kamil Bey, dedi, ben yukarda odanızı
hazırlattım emrettiğiniz gibi, hanımlardan kimi beğen-
diniz?

— Beyefendi Evangeliki'yi arzu ettiler, bana da
Şadiye'yi gönderin eğer müsaitse...

— Ne demek, elbette müsait, siz çıkın hanımlar şimdi
gelirler.

Onları kapıda karşılayan zenci uşak önlerine düş-
tü, merdivenleri çıktılar, zenci bir odanın kapısını açtı,
duvarlar leylak rengiydi, kenardaki sedire mor bir örtü

örtülmüştü, ortaya bir yer sofrası hazırlanmış, üstüne beyaz porselen tabaklarda mezeler dizilmişti.

Nizam, yüzünü buruşturdu.

— Yer sofrası mı?

— Buna katlanacağız artık, dedi Kamil Bey neşeyle, buralara henüz masa gelmedi, sanırım herhangi bir başkında toplanıp saklanması kolay olduğundan yer sofrasından vazgeçmiyorlar.

Kamil Bey, bir ayağını altına alıp, diğer dizini havaya dikerek yer sofrasına oturdu, halinde acemilere mahsus bir gülünçlük vardı ama ayakta ne yapacağını kestiremeden duran Nizam'ın hali daha da komik gözüküyordu.

— Benim yaptığım gibi oturmayı becerebilir misiniz?

— Beceremem galiba... Üstelik insan tuhaf görünüyor öyle oturunca.

Kamil Bey güldü, neşesini hiç kaybetmeyen bir hali vardı.

— Öyle ayakta durunca da tuhaf görünüyor azizim... Neyse, sizi daha fazla zorlamayalım, aslında ben de biraz zorlanıyorum böyle oturmaktan, siz sedire oturun, ben de bir sehpa getirip, masayı onun üstüne koymalarını söyleyeyim.

Kamil Bey de ayağa kalktı, onlar odanın ortasında öyle ayakta dururlarken kapı açıldı içeri Evangeliki ile, onunla aynı boylarda ama biraz daha topluca olan, güzel yüz-lü, kumral bir kadın girdi, Nizam onun Şadiye olduğunu tahmin etti.

Şadiye onları öyle görünce, “ne yapıyorsunuz ayol” dedi.

— Niye böyle ayakta duruyorsunuz, otursanıza...

— Biz yer sofrasına oturmayı pek beceremiyoruz Şadiye, rica etsem, şu yer sofrasını bir sehpanın üstüne koydurtur musun, biz de sedire oturabiliriz böylece.

Nizam, Kamil Bey'in "biz" diyerek onu utandırmamaya gayret ettiğini fark etmiş, bundan da memnun olmuştu.

"Tabii, "dedi Şadiye.

Kapıyı açıp dışarıya seslendi, biraz sonra bir sehpa getirip yer sofrasını onun üstüne yerleştirdiler, odadakiler de sedire oturdular.

— Ne içersiniz, dedi Şadiye.

Kamil Bey de Nizam'a dönüp aynı soruyu tekrar etti, "ne içersiniz?"

— Şarap var mıdır acaba?

Kamil Bey yüzünü buruşturdu.

— Burada şarap bulunabileceğini sanmam, istesek adam gönderir getirirler de pek içilecek bir şarap olmaz... Rakı ya da konyak olur mu?

— Rakı olsun.

Şadiye, Kamil Bey'e takılıyordu.

— Çoktandır gelmiyorsunuz, iskambil kâğıtlarını geçemiyorum bir türlü, onları hep benden daha cazip buluyorsunuz.

Kadının konuşmalarından aralarında bir tür yakınlık olduğu anlaşılıyordu

— Geldim ya Şadiye.

Şadiye işveli bir kırıtişla,

— Kırk yılda bir, dedi, bunu mu hak ediyorum?

Rakılar kondu, içmeye, mezelerden atıştırmaya başladılar, mezeler Nizam'ı şaşırtacak kadar lezzetliydi.

Evangeliki'nin sıcaklığını ve kokusunu hissediyordu, onda salona ilk girdiğinde duyduğu menekşe kokusu vardı, Nizam'a iyice sokulmuş, belinin yuvarlak girintisini Nizam'ın dirseğine dayamıştı, sanki farkına varmadan yapıyormuş gibi davranıyordu. İki kadının hallerinde de bir ölçülülük açıkça görülüyordu, herhangi bir yılışıklık,

Nizam'ı huzursuz edecek bir laubalilik yoktu, daha ziyade Şadiye konuşuyor, cilveli sesine rağmen asla rahatsız edici bir üsluba sapmıyordu.

Evangeliki, Nizam'a döndü, "pek konuşmuyorsunuz" dedi. Sesinde belli belirsiz bir Rum aksanı vardı.

— Utangaç mısınız, yoksa benden mi hoşlanmadınız?

— İkisi de değil, sadece ne konuşabileceğimizi bilmiyorum.

— Ne iş yapıyorsunuz?

— Bir iş yapmıyorum, daha yeni geldim buraya.

— Neredeydiniz?

— Paris.

— Ah, dedi Evangeliki derin bir iç çekişle, Paris, en çok gitmek istediğim şehir... Söyledikleri kadar güzel mi? Hep ışık içindeymiş diyorlar.

— Söylediklerinden de güzel.

— Orada çok güzel kadınlara rastlamışsınızdır tabii.

— Çok güzel kadınlar var elbette ama sizin kadar güzelini orada da bulmak çok zor.

Evangeliki'nin cevabı Nizam'ı şaşırttı.

— Ne kadar zarıfsınız.

— Siz nerelisiniz, dedi Nizam.

— Selanikliyim, buraya çocukken gelmişim... Biraz daha rakı?

Kadının kendisinden söz etmek istemediğini anladı Nizam, üstelemedi.

Paris'ten, Londra'dan, İstanbul'dan, mezelerden, içkilerden, kumardan konuştular, Evangeliki gittikçe daha çok sokuluyordu.

Şadiye, "artık odalarımıza çekilelim mi" dedi, "herkesin baş başa konuşacakları vardır."

Evangeliki Nizam'ın elinden tuttu, odadan çıkıp başka bir odaya girdiler, duvarlar eflatuna boyanmıştı, yatağın

üstünde önceki odada gördüklerine benzer mor bir örtü duruyordu. Köşede küçük bir çini sobası yanıyor, odayı ısıtıyordu.

Kadın önce kendisi soyundu, yaşadığı hayatın eskitemediği kusursuz denebilecek bir vücudu vardı, Nizam baştan aşağıya süzdü kadını, gergin teni pürüzsüz bir ışığa sahipti, yumuşak kıvrımlarından kadınsı bir sıcaklıkla sağlıklı bir dirilik bir arada hissediliyordu. Evangeliki telaşsız hareketlerle soydu Nizam'ı... Onun yaptıklarına ses çıkarmıyor, ne yapacağını merak ediyordu, yatağa girdiklerinde Nizam'ın zihnindeki uyuşma da başlamıştı, kadın bütün vücudunu onun vücuduna yapıştırdı, sıcaklığını, yumuşaklığını, kadınlığını hissetmesini ister gibiydi, Nizam da artık bir şey görmüyor, sadece hissediyordu. Sadece o diri sıcaklık, o pürüzsüz yumuşaklık vardı, başka her şey kaybolmuştu.

Nizam her seviştiğinde bedensel bir aşka tutulur, seviştiği kadına bütün bedeniyle âşık olur, onu tutkuyla okşar, sonra içindeki o ateşe okşamak yetmez, o aşk sadece dokunmakla tatmin olmaz, kadını parçalayıp kendi vücudunun bir parçası haline getirmek ister gibi vücudu vahşileşirdi. Tutkuyu şiddetle hissedirdi.

Sevişirlerken Evangeliki, “ne istersen” diye fısıldamıştı, “ne istersen, bakalım Paris'tekiler daha mı iyi...”

Perdelerin arasından gri ve soğuk sabah aydınlığı sızmaya başlarken durmuşlardı, Nizam aniden kalkmış, giyinmeye başlamıştı.

— Gidiyor musunuz?

— Evet.

— Memnun kalmadınız mı?

— Tam aksine Evangeliki, çok memnun kaldım, haki-katen az rastlanır bir kadınsın.

— Gene gelecek misiniz?

— Geleyim mi?

— Gelin... Gelemezseniz, çağırın ben gelirim.

— Gelirim ama şimdi gitmem lazım, geç kaldım.

Giyinip aşağıya indi, beyaz saçlı yaşlı kadın salonda tek başına oturuyordu, sanki gece onun için yeni başlamış gibiydi, yüzünde hiçbir yorgunluk emaresi yoktu.

Nizam, para verip vermeme konusunda kararsız kalıp duraksayarak kadına baktı, kadın anladı, “Kamil Bey’in misafirisiniz efendim” dedi, “gene buyurun.”

Telaşla çıktı Nizam, arabacıya hızla gitmesini söyledi.

Yeni yeni aydınlanmaya başlayan boş sokaklardan dört nala geçtiler, meşaleli yola saptıklarında uşaklar meşaleleri söndürmeye başlamıştı, ağaçlar gri yeşil ve solgun görünüyordular, köşkün önü boştu, bütün arabalar gitmişti.

Araba kumarhanenin önünde durdu, Nizam aceleyle indi arabadan, koşar adımlarla kumarhaneye girdi, piyano sesi yoktu, köşk sessizdi, yandaki salona yürüdü, piyanonun kapağı kapatılmıştı, gözleriyle salonu taradı, Anya pencerenin yanındaydı, sigara içiyordu.

Nizam’ın kendisine doğru yürüdüğünü gördüğünde, yüzünde ilk kez bir şaşkınlık izi gördü Nizam.

Gidip kadının karşısında durdu:

— Adınız ne?

— Neden soruyorsunuz?

— Çünkü kimse yokken, sabahın aydınlığında ikimiz burada yalnızken adınızı söyleyip söylemeyeceğinizi merak ediyorum.

— Bunun için mi geldiniz?

— Evet Anya, bunun için geldim.

— Adımı öğrenmişsiniz.

— Öğrendim... Ama sizin de bana adınızı söyleyip söylemeyeceğinizi merak ediyorum... Adınız ne Anya?

Anya, Nizam'ın yüzüne, gözlerine baktı ve orada daha önce hiç kimsenin görmediğini, göremediğini, bir deliliğin kendini yakarak yok edişinin parlayışını gördü. Bundan korkmadı, bir başkası korkabilirdi ama o bundan korkmadı, aksine ilk kez bakışlarındaki boşlukta neşeye benzer bir pırıltı belirdi.

— Delisiniz.

— Evet Anya... Adınız ne?

Anya, sigarasından bir nefes çekti, tavana doğru üfle-di, bakışlarını Nizam'a çevirdi, uzun uzun baktı, yavaş-ça, neredeyse şefkatle konuştu.

— Adım Anya...

Yüzbaşı Neşet Bey, koca gözleri ve koca bıyıklarıyla bütün gün, “Trakya zahire deposu, hasat kalktı, ambarlar tahıl dolu, burada asker nasıl erzaksız, katıksız, aç kalır birader? Levazım Dairesi’ni bir hırsıza verirsen, çetesiyle birlikte para çalıp irtikap yapmaktan elbet erzak tedarikiyle uğraşmazlar... Asker burada aç, sefil kalır... Alçaklar, bizi bir Bulgar’a zebun ettiler... Rezil rüsva olduk, şerefimizi iki paralık ettiler, Allah belalarını versin, Allah belalarını versin” diyerek tanıdığı subayların birliklerini dolaşmış, neredeyse hep aynı sözleri büyük yeis ve öfkeyle tekrar etmişti.

Hava kararırken çavuş, Ragıp Bey’e haberi getirmişti.

— Neşet Yüzbaşı kendini vurmuş biraz önce.

Ragıp Bey, dudaklarını ısırdı, “haysiyetli adammış” dedi sadece, kendisi de son bir haftada birkaç kere aynı şeyi aklından geçirmişti, bütün bu kederden ve utançtan temizlenmek için en iyi yolun bu olduğunu düşünmüştü ama gözünün önüne hep Cevat Bey’in, “sakın Ragıp hayatını tehlikeye atma, söz ver” diyen hali gelmiş, ağabeyine verdiği sözü çiğnemenin de onursuzca olacağından çekinmişti.

- Şu bizim konyaktan hiç kaldı mı çavuş?
- Bulunur kumandanım.
- Getir bakalım.

Sağ yandaki Karaağaç Ormanları'na bakan küçük bir tümseğin üstüne çıkıp, düşmana, hayata, kadere, “alçaklara” meydan okur gibi dimdik durup yassı şişeden biraz konyak içmişti.

Bütün subaylar gibi o da ordunun aç kalmasını, erzak bulunmamasını anlayamıyordu, Neşet Bey'in söylediği gibi “Trakya zahire deposuydu”, böyle bir yerde asker nasıl aç kalırdı, Osman'a “siyaset ve soygun” demişti, “ordu-yu mahvetti.”

Daha sonra Kırklareli adını alacak olan Kırkkilise'den düşmana tek tüfek atmadan kaçan ordu Lüleburgaz hatına yerleşmiş, yeniden tertiplenmişti, kaçan askerlerin büyük bir kısmı birliklerine katılmıştı. Cephenin sağ kanadı Mahmut Muhtar Paşa'nın, merkez Şevket Turgut Paşa'nın, sol cenah da Abuk Ahmet Paşa'nın komutasındaki kolordular tarafından savunulacaktı, ordu komutanı Abdullah Paşa da karargâhını Sakız Köyü'ne kurmuştu.

Ragıp Bey, kendisini daha önceden tanıyan Muhtar Paşa'nın isteği üzerine Kırkkilise'de onun emrindeki Üçüncü Kolordu'ya katılmıştı.

Osmanlı ordusu elli kilometrelik bir cepheye yerleşmişti ama ne kolordular arasında, ne kolordularla ordu kumandanı arasında bir haberleşme imkânı vardı, kimse kimsenin ne yaptığını bilmiyordu.

Derin vadilerle kesilen geniş ovada “şose” denebilecek tek bir yol bile bulunmuyordu, vadi derinliklerindeki tezekten ve samandan yapılmış birkaç evden oluşmuş köyler terk edilmişti, hiç dinmeden yağan yağmurlarla ova

bir bataklığa dönmüştü. Islak ve yapışkan bir çamur der-
yası göz alabildiğine uzanıyordu.

Ordunun en iyi ve en cesur komutanlarından biri
olan Mahmut Muhtar Paşa, bütün toplarını bir araya
toplamış, topçu kuvvetlerinin başına da Ragıp Bey'i ge-
tirmişti. Ragıp Bey, topların açılarını düzenleyerek diz-
dirmiş, brandadan yaptırdığı korunakların altına top
mermilerini yerleştirmiş, çamurun üstüne yan yana
atılan büyük kalasların üstüne de mühimmat sandık-
larını koydurmuştu.

Muhtar Paşa, cepheyi teftiş ederken, topçu kuvvetle-
rinin yanına gelmiş, topların yerleştirilmesine bakmış,
“hazır mısın Ragıp” demişti, “hazırız Paşam,” “onla-
rı geldiklerine pişman et,” “pişman edeceğiz Paşam,”
Muhtar Paşa, o kendisine yakışan gururlu duruşuyla
gülümsemiş, “edersin Ragıp,” demişti, “seni tanırım,
Kırkkilise'nin intikamını alacağız onlardan Allah'ın
izniyle.”

26 Ekim'de General Radko Dimitriev'in emrinde-
ki Üçüncü Bulgar ordusunun piyadeleri, Karaağaç
Ormanları'nın yanından akan Karaağaç Deresi'nin kena-
rına ulaşmışlardı, çamur onların ilerleyişini de yavaşla-
tıyordu.

Bulgarlar ertesi gün ilk saldırıyı başlatmışlar ama Ra-
gıp Bey'in topçuları onları gerçekten pişman ederek geri-
ye püskürtmüştü. General Dimitriev geri çekilmişti. Or-
dusunun geri kalanını bekliyordu.

29 Ekim'de Bulgar ordusunun diğer birlikleri de geldi,
Karaağaç hendekleri boyunca sıralandılar, ertesi gün de
General Kotihçev komutasındaki Birinci Bulgar ordusu
gelip sağ cenahta mevzilendi.

İki ordu da savaşa hazırды.

Çamurlu bir ovada yaklaşık üç yüz bin insan karşı karşıya dizilmişler, birbirlerini öldürmek için harekete geçecekleri saati bekliyorlardı.

O gece çok soğuktu, yağmur hiç durmadan yağıyordu, katı, kesin bir karanlık vardı, sadece iki taraftan da bitmeyen bir uğultu duyuluyor, yağmur kokusuna, insan teri, hayvan, yağlı mermi, demir kokusu karışıyordu. Kimse uyumuyordu. Yüz binlerce insanın çamurlara kazılmış dehlizlerdeki huzursuz kıpırtıları, ıslak elbiselerinin hışırtıları bütün ovaya yayılıyordu. Sabahleyin birilerinin öleceğini biliyordu oradaki herkes, o öleceklerden birinin kendilerinin olabileceğini de biliyorlardı.

Ragıp Bey, bütün mevzileri dolaşmış, topları, mermileri, batarya takımlarını kontrol etmiş, hiçbir eksiğin, hatanın bulunmadığına emin olmuştu.

Gece yarısına doğru mermilerin dizildiği brandanın altında bir merminin üstüne oturdu.

Bir asker yüksek sesle Kuran okumaya başladı, Ragıp Bey, askeri dinliyordu, asker ayetler arasında durakladığında, fısıltı halinde “amin” sesleri duyuluyordu.

- Yarın savaşacağız çavuş; dedi.
- Savaşacağız kumandanım.
- Ölmek de var çavuş, dedi Ragıp Bey gülerek.
- Ölüm Allah’ın emri kumandanım.

Ragıp Bey’in içinde ardı ardına patlayan, göğsüne, ciğerlerine, genzine çarparak dışarı çıkmaya çalışan bir sevinç vardı, savaşacağı için, onurunu kurtarabileceği için, intikamını alabileceği ve en önemlisi ölebileceği için büyük bir sevinç duyuyordu. Çok az insan Ragıp Bey kadar samimiyetle ölmek istemiştir, artık bir parçası haline gelen kederden, hissettiği için utanç duyduğu özleminden yaşarken kurtulamayacağına karar vermiş, kendi acısıyla

hiç ilgisi olmayan bir sebepten ölebilmek için kaderine, kendisine bile duyurmadan yakarmıştı, şimdi bu ihtimal karşısında duruyordu. Ölüm, içindeki bütün seslerin susacağı derin bir sessizlikti, o sessizliği özlüyordu.

Birden aklına gelen düşünceyle irkilip titredi.

— Çavuş, dedi.

— Emredin kumandanım.

— Çavuş, göğüs cebimde üç mektup var, eğer bana bir şey olursa, o mektupları al, kimseye göstermeden yak.

— Emredersiniz kumandanım.

Ragıp Bey, rahatlamıştı. Kuran okuyan asker susmuştu.

Koyu karanlık yağmurla titriyor, insanlardan tüten koyu bir buğu karanlığın içine doğru yükseliyordu.

“Artık başlasa” diye içinden geçirdi, aslında herkes bir an önce başlamasını istiyordu, “bir savaşta,” demişti Osman’a “asker için en zor şey çatışmanın başlamasını beklemektir, çatışırken bir şey düşünemezsin, savaşır-sın sadece, içgüdülerinle hareket edersin ama beklerken düşünürsün, olabilecekler gözünün önüne gelir, askerin maneviyatını o zamanlarda taze tutmak iktiza eder.”

— Çavuş şu Bulgarları bir korkutalım mı?

— Korkutalım komutanım.

— Şöyle dağlara doğru bir heybetli türkü patlat, öyle bir türkü olsun ki bütün erat da katılsın...

Karanlıkta çavuşun güldüğünü duydu.

Aniden gür sesiyle başladı:

*Mert dayanır namert kaçar
Meydan gümbür gümbürdenir
Şahlar şahı divan açar
Divan gümbür gümbürdenir*

Bütün vadi sustu sanki birdenbire, bu herkes için beklenmedik bir sesti, askerler dinliyordu, çavuş söyledikçe önce topçu mevzilerinden bir iki ses katıldı sonra bütün askerler birlikte söylemeye başladılar.

*Mert dayanır namert kaçar
Meydan gümbür gümbürdenir...*

Türkü bittiğinde bütün siperlerden coşkulu naralar patlıyordu.

Ragıp Bey, “hazırız” diye düşündü, “bir de sigara olsaydı.”

Yağmurlu bir gecenin ortasında bir top mermisinin üstüne oturup, bir başka mermiye de sırtını vererek savaşın başlamasını beklerken, uykuyla uyanıklık arasındaki bir zihnin bulanık ve titrek hayalleriyle düşünceleri kopuk kopuk belirip kayboluyordu, “mesut olabilirdik” diye düşünüyordu, “ama istemedi,” “bir top mermisiyle ölürüm belki, en iyisi bu olur,” “mesut olabilirdik”, “mesuttuk bir zaman”, “bir sabah ağlamıştı”, “mesut olabilirdik”, “ölüm en hayırlısı”, “topçular hazır.”

“Mesut olabilirdik” sözleri bütün düşüncelerin ve hayallerin arasında sürekli kendini gösterebiliyordu, insanın yakaladığı mutluluğu kaybetmesinin bütün hayal kırıklığını ve pişmanlığını yaşıyor, hep bu saadetin neden bozulduğunu kendine sorup anlamak istiyordu, “mesut olabilecek iki insan neden mesut olamamıştı”, bu sorunun cevabını arıyor, bulamıyordu, farkına varmadan “mesut olabilirdik” diye mırıldanıyordu.

“Mesut olabilirdik...”

İlk mermi, tepelerden aşağıya doğru yayılan gümüşü bir sisle aydınlanmaya başlayan karanlığı yırtan keskin

bir ıslıkla gelerek, mevzilerin önünde kızıl kıvılcımlar gibi yayılan şarapnel taneleriyle patlamıştı. Top mermileri korkunç ve keskin fısıltılarla yağmurun içinden geliyor, mevzilerde patlıyordu, “ah anam” cıgıllıkları işitiliyordu, Ragıp Bey de bütün bataryalara “ateş” emrini vermişti.

“Doldur, hazır, ateş,” “doldur, hazır, ateş” komutları duyuluyordu.

Karşıdan gelen top mermilerinin çıkardığı alevin yerini dürbünle saptayarak ayarlamalar yapıyorlar, “on beş derece yukarı, yirmi derece sağa” “doldur, hazır, ateş” haykırışlarına, vurulanların cıgıllıkları karışıyordu.

Her mermi düştüğünde çamur ve kan fışkırıyordu, cıgıllıklar, naralar, haykırışlar, komutlar hiç durmuyordu, yağmur şiddetle yağıyor, topçu neferleri daha önce yapılan düzenlemeye uygun biçimde toplara mermi taşıyor, dolduruyor, ateşliyorlardı.

Saatler, saatler, saatler geçiyor, ne yağmur duruyor, ne top ateşi kesiliyordu, askerler mekanik hareketlerle topları dolduruyor, komutu bekliyor, ateşliyor, yeni mermi koyuyor, komutu bekliyor, ateşliyorlardı; hepsi kana ve çamura bulanmıştı, patlamaların korkunç çatırtısı sanki bütün askerleri sarhoş etmişti, o cehennem gürültüsü arasında her şeyi unutmuşlardı.

Ragıp Bey, biraz ötedeki bir mevziye düşen obüs mermisinin beş kişilik takımı paramparça ettiğini gördü, şarapnellerle birlikte kollar, bacaklar, başlar, ayaklar, dağılmış et ve kemikler halinde havaya saçılmıştı, yağmurun altında bir an havada asılı kalmışlar sonra çamurların içine dökülmüşlerdi.

Kimse aldırmadı, ölüm sahiciliğini kaybetmişti, artık savaş meydanında ne ölüm ne hayat gerçektir, ölümün

ve hayatın dışında kimsenin adını bilmediği başka bir durum, başka bir ruh hali, başka bir varoluş biçimi yüz binlerce insanı tesiri altına almıştı, artık ne ölmeyi hat- ta ne öldürmeyi düşünüyorlar, sadece daha fazla mermi taşıyıp, daha fazla ateş etmek istiyorlardı. İnsanlar, topla- rın ve tüfeklerin parçasına dönüşmüştü, duyguları yoktu, çelikten, demirden, baruttan ibarettiler.

Yağmur arttıkça çamur derinleşiyor, top arabalarının tekerlekleri her atışta geriye doğru zıpladıktan sonra ça- mura biraz daha gömülüyorlardı, kırmızı kan gölleri top- rağa karışıp çamurun rengini değiştirmişti, yağmurun gittikçe daha grileşerek yağdığı ovanın üstünde bir barut bulutu oluşmuştu, gökyüzü barut yanığı kokuyordu, bu koku bütün kokuları bastırıyordu.

İki gün boyunca, yemek yemeden, uyumadan, dur- madan, düşünmeden karşılıklı toplarını ateşlediler, yer gümbürtülerle sarsılıyor, ayaklarının altındaki arazi sal- lanıyordu, hepsi sıırılsıklamdı, hem yağmurdan hem ter- den ıslanıyorlardı, kımıldadıkça üstlerinden kan ve barut kokan buharlar kalkıyordu.

Etrafta sıhhiye erleri de, doktor da yoktu, ölenleri he- men kaldırıp arka tarafa bırakıyorlar, yaralananları ke- nara çekiyorlardı. Beyni delinmiş, gözü çıkmış, ciğeri parçalanmış, bacakları, kolları kopmuş cesetler bir tepe- cik halinde birikiyordu, ölülerden çamura kan sızıyordu, yağmur ölü bedenlerin delinmiş, parçalanmış oyuklarını suyla dolduruyordu.

Kırk sekiz saat boyunca iki ordu da yerinden bir mi- lim kımıldamadı, karşısındakini geriletmek için topla- rını ateşledi sadece.

Ragıp Bey'in topçuları hiç durmadan ateş ediyorlardı ama ne kolordunun diğer birliklerinin, ne de diğer ko-

lorduların durumunu biliyorlardı, hiçbir yerden hiçbir haber gelmiyordu.

O sırada bütün orduyu etkileyecek bir felaketin hazırlığının yapıldığından haberdar değillerdi. Neler olduğunu daha sonra öğrenebildiler.

Abuk Ahmet Paşa'nın komutasındaki sol cenahın karşısındaki Bulgar birlikleri 30 Ekim gecesi ateş kesmişti, birden ortalık sessizleşmişti, komutanlar da, askerler de Bulgarların ertesi sabaha kadar ara verdiklerini düşünmüşlerdi.

İki gündür uykusuz olan asker, çamurlu mevzilerde kaputlarına sarınıp derin bir uykuya dalmıştı.

Gece yarısına doğru Bulgar piyadeleri çamurların içinde sürünerek sessizce ilerlemeye başlamışlardı, gece ve yağmür onları gizliyordu, asker kan uykusunda, piyadeler Osmanlı mevzilerine 300 metre yaklaştıklarında durmuşlardı.

Bulgar birlikleri birden yanlarındaki asetilenli projektörleri yakmışlardı, Osmanlı mevzileri gündüz gibi aydınlanmıştı, Osmanlı askerleri o kör edici projektör ışıklarının altında Bulgarları görmüyorlar ama Bulgarlar en küçük ayrıntıyı bile görebiliyorlardı, gündüzden hedeflerini tespit edip toplarını ayarlamışlardı.

O çelik beyazı keskin asetilen aydınlığının altında aniden bombardımana başladılar, asker hazırlıksız yakalanmıştı, ne görebiliyorlar, ne nişan alabiliyorlardı, top mermileriyle parçalanıyorlar, çaresizce mevzilerin içinde çamurlara yatıp saklanmaya uğraşıyorlardı.

Cephenin sol ucu bu saldırılarla çökmüştü, gece yarısı bir Bulgar tümeni Türkbükü mevkiindeki siperlere hücum ederek siperleri ele geçirmişti. Sabaha kadar orada kalmışlar, sabahleyin Bulgar topçuları da Türkbükü mevzilerine taşınmıştı.

O sabah Osmanlı hatları yarıldı, altı bin Bulgar askerle 30 top açılan gedikten Osmanlı gerisine doğru akmaya başladı.

Bulgar komuta heyeti sol cenahtaki zaafı hissetmişti, bütün obüslerini ateşlemeye başladılar, Abuk Paşa'nın askerleri cevap verememişlerdi, çünkü onlar Mahmut Muhhtar Paşa'nın kolordusu kadar hazırlık yapamamışlardı, ellerindeki top mermileri tükenmişti.

Sol cenah bu hücumu dayanamadı, 31 Ekim öğlene doğru Osmanlı ordusunun sol kanadı dağınık bir halde çekilmeye başladı.

Felaketin nasıl geliştiğini, talihin garip bir cilvesi Dilara Hanım, Ragıp Bey'den daha önce ve daha ayrıntılı öğrenmişti. Mösyö Lausanne'ın İngiliz meslektaşı, *Daily Telegraph*'ın muhabiri Mr. Berthold, bu faciaya bizzat olay yerinde şahitlik etmiş ve daha sonra bunu meslektaşlarına da anlatıp, gazetesine yazmıştı.

Gözükara bir adam olan Mr. Berthold, bir arabayla önce Lüleburgaz'a, oradan da bulunduğu bir rehber ve atla ordu komutanı Abdullah Paşa'nın karargâhının yerleştiği Sakız Köyü'ne gitmişti.

Kader, oyunlar oynamayı, tuhafliklar yapmayı sever, askerlik tarihinin bu en büyük felaketlerinden biri, eğer Mr. Berthold Sakız Köyü'ne gitmeseydi nasıl biçimlenirdi sorusunu da tarihin çengeline asıp bırakmıştı.

Mr. Berthold, Abdullah Paşa'yı, saz damlı bir evde, hasır bir koltukta kımıltısız otururken bulmuştu, Paşa'nın yüzü bembeyazdı, gözlerinin altı çökmüştü, zorlukla konuşuyor, kımıldayamıyordu.

Dört gündür açtı.

Yaverleri bahçeden topladıkları mısır koçanlarını kaynatarak, onları yenebilir hale getirmeye uğraşıyorlar,

suda biraz yumuşattıktan sonra koçanları yemeğe çabıyordu. Abdullah Paşa'nın elinde de bir mısır koçanı vardı, arada bir ağzına götürüp zorlukla ısıırıyordu.

Cepheden haber alamıyordu, emrindeki ordunun ne yaptığı konusunda hiçbir bilgisi yoktu, karargâhında ne telefon, ne telgraf bulunuyordu, yollamaya çalıştığı birkaç ulak da atları çamurlara batınca ilerleyemeyip geri dönmüştü, rastladığı askerlerle köylülerden aldığı bilgi kırıntılarıyla, Mahmut Muhtar Paşa'nın kolordusunun harikulade bir cesaretle savaştığını, sol kanadın çekildiğini tahmin etmişti.

Mr. Berthold, yanındaki çantada bulunan et konservelerini, çikolataları, peksimetleri, bisküvileri Abdullah Paşa'yla yaverlerine vermişti. Konserve kutularını bıçaklarıyla parçalayarak açmışlar ve içindekileri elleriyle yemişlerdi.

Yemek yiyince Abdullah Paşa'nın yüzüne kan gelmiş, rengi düzelmiş, gücünü toplamıştı, "atımı hazırlayın" diye emretmişti.

Atına binmiş ve yaverleriyle birlikte ordunun sol cenahına doğru yol almaya başlamıştı, birkaç kilometre gittikten sonra ilk kaçaklara rastlamışlar, tahminlerinin doğru olduğunu sol cenahın çekildiğini anlamışlardı.

Paşa, Mr. Berthold'a rastlamasa, onun verdiği yemekleri yemese, güç toplamasa, yola çıkmasa, kaçaklara rastlamasa gene aynı emri verir miydi, bunu kimse bilemedi ama Paşa yola çıkmış ve kaçaklara rastlamıştı. Kaçakları görünce birden panikledi, sol cenah yarılınca merkezle sağ kanadın da durumlarını koruyamayacağını düşünerek, Şevket Turgut Paşa'ya ve Mahmut Muhtar Paşa'ya düzenli biçimde çekilmeleri emrini gönderdi.

Çekilme emrini aldıklarında Şevket Turgut Paşa, Bulgarları durdurmuş, karşı hücumu hazırlanıyordu, Mah-

mut Muhtar Paşa ise Bulgarları çamurun içinde kımıldayamayacak halde tutuyordu.

Açıldılar, uykusuzdular ama düşmanı tutmak, gerilememek hepsinin maneviyatını kuvvetlendirmişti, o şevkle açılığa aldırılmamışlardı.

Şevket Turgut Paşa, hücumla hazırlandığı sırada gelen çekilme emrini homurdanarak kabul etmek zorunda kalmış, kolorduya çekilme emrini vermişti.

Abdullah Paşa, verdiği emrin yanlış olduğunu bir iki saat sonra fark ederek vazgeçmiş, Şevket Turgut Paşa'ya derhal mevzilerine geri dönerek düşmanla çatışmaya devam etmesi için emir göndermişti ama artık çok geçti.

“Çekilme” emriyle birlikte maneviyat aniden çökmüş, birdenbire uykudan uyanan bir uyurgezer gibi binlerce asker aç olduklarını, uykusuz olduklarını fark ederek büyük bir korkuya kapılmışlardı. Mevzilerine dönmeyi reddederek kaçmaya başlamışlardı.

Cephede tek başına kalan Mahmut Muhtar Paşa da “çekilme emri” vermek mecburiyetinde kaldı. Çekilme emri onun kolordusunda da aynı tesiri göstermişti.

“Saldır” emri verilse saldırarak olan bir ordu, “çekil” emri verildiği için yangına düşmüş hayvanlar gibi hiçbir şeye aldırmadan kaçıyordu.

“Çekilme emri” geldiğinde Ragıp Bey, önce habercinin ne dediğini anlamamıştı, anladığında yüzü, gözlerinin içine kadar kızarmış, bütün damarları şişmiş, göğsü hiddetle kabarmıştı.

— Mermim var, askerim var, ne diye çekileyim be sefil, diye bağırırmıştı ama habercinin yapabileceği bir şey yoktu.

Askere emir vermeden önce çavuşa, “birkaç asker al, gidip topçu katırlarını getirin” dedi, biraz sonra çavuş dön-

dü, “katırları götürmüşler,” “kim götürmüş,” bilmiyorum kumandanım, levazım götürmüş olabilir, aç olduklarından belki keseceklerdir,” “topçu katırı kesilir mi ulan, toplar ne olacak?” çavuş bir şey söylemeden önüne bakmıştı.

Topları çamurdan çıkartıp götürmek için askerler hep birlikte asıldılar ama çıkartamadılar, çamur tekerlerin yarısına kadar geliyordu.

— Topları doldurun, dedi Ragıp Bey.

Bütün toplara mermileri yerleştirdiler, “şimdi topların ağzını çamurla doldurun”, dedi, toplara tıka basa çamur doldurdular, hepsine fitil taktılar, yirmi adım geri çekildiler.

— Ateşleyin.

Fitillerin fışkırtılı yanışını izlerken çavuş, “Allah vere de yağmurdan sönmese” dedi, “sönerse gider kendi elimle hepsini tek tek ateşlerim” dedi Ragıp Bey.

Sönmeden toplara ulaştı fitiller, korkunç bir infilakla bütün toplar oldukları yerde şaha kalkar gibi yarım metre havalandılar, hepsinin namluları kıpkızıl olup yarıldı, parçalandılar.

Çavuş yavaş bir sesle:

— Düşman yaklaşıyor kumandanım, dedi.

— Hadi bakalım, düzeni bozmadan çekiliyoruz, kimse birlikten ayrılmayacak, ayrılmaya kalkanı orada vururum.

— Pek fazla kalmadık, dedi çavuş.

— Kaç kişiyiz?

— Otuzdan azız...

Ragıp Bey, biraz arkasındaki ceset tepeciğine, o parçalanmış gencecik insanlara baktı, öldüklerini ancak o anda kavrayabildi, ölüm fikrini unutmıştı.

— Ne yapacağız şehitlerimizi, dedi çavuşa.

— Düşman yaklaşıyor kumandanım, artık onları Allah'ın rahmetine terk edeceğiz.

— Şehitlerimizi bile gömemiyoruz, dedi Ragıp Bey, Allah bizim belamızı versin.

Toplarını imha etmeye çalışan tek birlik onlardı, ordunun geri kalanı topları olduğu gibi cephede bırakıp kaçmıştı. Çamur dizkapaklarını geçiyordu, her adımda bir bataklığa gömülür gibi oluyorlar, zorlukla ayaklarını kaldırabiliyorlardı.

— Bu hızla gidersek düşman süvarisi bizi avlar, dedi çavuş yavaşça Ragıp Bey'e.

— Telaş etme, bu çamurda at yürümez, onlar da yorğun. Gelmezler peşimizden.

Yürüdükçe çamurların içinde toplara, mühimmat sandıklarına, tüfeklere, asker ölülerine rastlıyorlardı, yağmur dinmeden yağıyordu, soğuktu, açlık sadece midelelerini değil ciğerlerini kemiriyordu.

Ne yana gideceğini bilemeden çamurların içinde kaçmaya çalışan yüz bin kişi ovayı kaplamıştı, yağmurun içinde kara karıncalar gibi görünüyorlardı.

Bir süre sonra perişan göçmen kalabalıklarına rastladılar, kağnılarını çamurların içinde sürüklemeye çalışıyorlar, evlerinden alabildikleri birkaç parça eşyayı kurtarmak istiyorlardı, kağnı tekerlekleri gıcırıyor, çamurlara devrilip terk edilmiş yaralıların iniltileri duyuluyordu.

Ragıp Bey'in tahmin ettiği gibi, Bulgarlar peşlerinden gelememişti.

Perişan ordu, göçmenlerle birlikte dağınık bir halde İstanbul'a doğru, arkasında kovalayan kimse olmadığı halde korku içinde kaçtı.

Ertesi gün gazeteler Lüleburgaz savaşıyla ilgili resmî bir bildiri yayınladı:

“Savaşta şansın rolü büyük olup her cephede amaç zafer ise de bu her zaman mümkün değildir. Savaşı kabul lenmiş olan bir millet için sonuca büyük bir sükunet ve metanetle katlanmak gerekir. Bu nedenle alınan sonuçtan ötürü ne gereksiz bir gurura ne de görülen başarısızlık nedeniyle yas ve telaşa kapılmak doğru olur. Mesela icra olunan savaşta İşkodra ve Yanya yönlerindeki Osmanlı askerleri başarılı savunma yapmakta olup, fakat Lüleburgaz taraflarında bulunan Doğu Ordusu gerekli savunmayı daha fazla başarıyla yürütebilmek için Çatalca hattına geçici olarak nakledilmiştir. Vatanın son imkâna kadar savunulmasına çalışılması tabiidir.”

Bu kadardı.

Binlerce insanın öldüğü, binlerce askerin aç bir halde kaçtığı, yanlış emirlerle askeri bir facianın yaşandığı savaşla ilgili halkın öğrenebildiği bu kısa haberdeki karışık sözler oldu.

Devlet, askerini doyurmayı, savaşmayı, toprağını korumayı becerememiş ama halkını kandırmayı her zaman olduğu gibi becermişti.

Gerçekleri yabancı gazeteler yazdı sadece.

Mösyö Lausanne yazılmayan ayrıntıları Dilara Hanım'a anlattı.

Endişelenmiş bir kadının merakının önünde hiçbir şey duramaz; Dilara Hanım, koskoca imparatorlukta savaşı en yakından takip eden, neredeyse bütün ayrıntılarını en kısa zamanda öğrenen birkaç kişiden biriydi. Bazen Genelkurmay Başkanlığı'ndan bile daha çabuk öğrenebiliyordu.

Mösyö Lausanne, bütün gün elçilikleri, bakanlıkları dolaşüyor, bazen Lüleburgaz yoluna çıkıp gidebildiği kadar gidiyor, bazen cepheye ulaşabilmiş yabancı gazeteci arkadaşlarıyla konuşuyor ama her gün savaşın gelişimini, Osmanlı ordusunun ve Bulgarların yerini, çatışmaları, sonuçlarını, neler olabileceğini gelip Dilara Hanım'a anlatıyordu.

Ragıp Bey hakkındaki endişeleri, garip bir şekilde savaşın gidişatını öğrenme konusunda hastalıklı bir tutkuya dönüşmüştü, hiçbir mantıklı nedeni yoktu ama savaşı yakından izleyebildiği sürece Ragıp Bey'in başına kötü bir şey gelmeyeceğine içten içe inanmıştı. Mösyö Lausanne biraz geç kalsa telaşlanıyor, kötü bir haber gelecekmiş endişesine kapılıyordu.

Mösyö Lausanne, anayola çıkmak için geçmek zorunda kalınan bir yan yol gibiydi, o anayola çıkmayı ne kadar

çok isterse o yan yoldan da o kadar çok geçmek zorundaydı, kaçınılmaz bir yakınlık oluşuyordu aralarında, savaş hakkındaki bilgileri verdikten sonra hayattan, insanlardan konuşuyorlardı, Lausanne küçük dedikodular anlatıyordu, bazen bir elçilikte verilen bir davete birlikte gidiyorlardı. Lausanne, savaşın aralarındaki yakınlığı arttırdığını fark etmiş, gazetesi için uğraştığından daha fazla haberi Dilara Hanım için toplamaya başlamıştı. Bu tuhaf merakın cephedeki birine duyulan alakadan mı, yoksa kendine yönelik bir ilginin biçim değiştirmesinden mi kaynaklandığını anlamaya çalışıyor, zaman zaman birine, zaman zaman diğerine karar veriyor ama hiçbir zaman emin olamıyordu. Bir iki kere sormayı düşünmüştü ama nedense soramamıştı.

İyi haberler getirdiğinde, çatışmalar kesildiğinde, Dilara Hanım'da belli bir rahatlamayla birlikte kendisine yönelik ilginin arttığını fark etmişti, iyi haberler bulmak için uğraşıyordu ama hiçbir zaman Dilara Hanım'a yalan söylemiyordu, mesleki ahlakı da, onuru da buna izin vermiyordu.

Dilara Hanım ise geceleyin yalnız kaldığında düşünüyor, duygularını anlamaya çalışıyordu, Osman'a, "aşk," demişti, "herhangi bir duygunun hastalıklı bir şekilde büyüyüp azmanlaşması gibi geliyor bana, bunun hangi duygu olduğunu kestiremiyorsun, şefkat de olabilir, kıskançlık da olabilir, endişe de olabilir ama bu duygu, nasıl olduğunu bilemediğim bir şekilde büyüyüp yoğunlaşıyor ve aşka dönüşüyor... Benim Ragıp'a duyduğum sevgi, endişeyle birleştiğinde daha büyüyordu mesela, daha dayanılmaz bir hal alıyordu." Durmuş, bir zaman sessiz kalmış sonra eklemişti, "tabii böyle bir hastalık halinde bünyen de her tesire açık kalıyor, başına neler geleceğini bilemiyorsun, bazen bir adama âşık olduğun için, belki de sırf bu yüzden, başka bir adamla yakınlaşıyorsun."

Kasım'ın ilk günlerinde bir akşam Lausanne, Dilara Hanım'a, rüzgârın uğultusunu dinleyerek kahvelerini içerlerken, "cepheden yaralılar geliyor," dedi, "bütün hastaneler doldu. Yarın yaralıları görmeye ve onlarla savaş hakkında konuşmaya gideceğim. Gelmek ister miydiniz?"

— Elbette, hem de çok isterim.

— Savaş yaralılarını görmek sandığınız kadar kolay bir şey olmayabilir, bu konuda sizi ikaz etmeliyim. Çok korkunç yaralar görebilirsiniz. Dayanamayabilirsiniz...

— Benim nelere dayanabileceğim konusunda hiçbir fikriniz yok Mösyö Lausanne, yarın birlikte gidelim mutlaka.

— Nasıl arzu ederseniz, ben sabahleyin giderken uğrar, sizi alırım.

O gece Dilara Hanım hemen hemen hiç uyuyamadı, yaralıların arasında Ragıp Bey'e rastlayabileceğini hayal ediyordu; hafif yaralıydı, bir bastonla yürüyordu ya da kolu omzuna asılmıştı... Sonra birden parçalanmış yüzünün sargılar içinde olduğunu görüyordu, zihninde onunla konuşuyordu, onu teselli ediyordu, ona anlatıyordu, ona yalvarıyordu.

Ragıp Bey'in de "üzüldüğünü" söylemesini hayal ediyordu, bunu söylese, söyleyebilse sanki bir mucize olacak ve her şey düzelecekti ama aynı zamanda Ragıp Bey'in bunu söylediği anda onun gözünde bambaşka bir adama, belki de sevmeyeceği bir adama dönüşeceğini de hissediyordu. Onun bu sert, sarsılmaz, bükülmez haline âşık olmuştu Dilara Hanım, içinde, ruhunda zayıflıklar, zaaf lar olsa da, bunu asla dışarıya sızdırmaz, kimsenin görmesine izin vermezdi. Dilara Hanım görmek istiyordu ama birleşmek için mi, kurtulmak için mi bu zaafı görmek istediğini kendisi de tam bilemiyordu.

"Ragıp gibi erkekler yorar insanı," demişti Osman'a "evet, âşık olursun ama o tehditkâr güç, o eğilmezlik, o teslim ol-

mama hali, kalın ve karanlık bir kale gibi içini hiç göstermeden durması seni bitap düşürür... Aşkın da zayıflığa ihtiyacı var... Sadece güçle beslenirse ölür... Ama Ragıp gibi insanlarla aşk tamamen güç üzerine kuruluyor, belki de o yüzden ne ölüyor, ne yaşıyor, bir hayalet gibi hayatına sızıp seni pişmanlıklardan pişmanlıklara savuruyor.”

Pera'nın arka tarafında bulunan Fransız Hastanesi'ne doğru ıslak arnavut kaldırımlarından sarsıla sarsıla giderken, dışarının soğuğunu etinin içinde hissediyor, küçük ürpertilerle hafifçe titriyordu, pişman olmuştu, karşılaşmaya hazır değildi, onu yaralı olarak görmeye hazır değildi, onun karşısına başka bir adamla birlikte çıkmaya, onu belki de bu yüzden ebediyen kaybetmeye hazır değildi. Gittikleri hastanede Ragıp Bey'i göreceğine emindi, bütün gece düşünürken, kendi düşündüklerine, hayallerine kendisi inanmıştı. Şimdi soğuktan, yorgunluktan ve kendisini korkutan hayallerinden bitkinleşmiş vaziyette köşesine büzülmüş titriyordu.

— Titriyorsunuz, dedi Lausanne şefkatle.

Dilara Hanım, André Chénier'nin giyotine giderken “titriyorsun” diyen dostuna verdiği cevabı verdi gülümseyerek:

— Korkudan değil, soğuktan.

— Ah, Dilara Hanım, ah, siz... dedi, sustu Mösyö Lausanne.

Kendisine alaycı gözlerle bakan Osman'a Dilara Hanım sinirli bir sesle, daha sonra, “evet,” demişti, “ben de Ragıp'a benzerdim, ne var bunda.”

Duvarları beyaz fayanslarla kaplı hastane, sabahın erken saatlerinde lizol ve Arap sabunu kokuyordu, lacivert uzun elbiselerinin üstüne giydikleri önlüklerinin kalın beyaz askılarını çapraz bağlamış, başlarına kolalı beyaz başlıklar takmış rahibeler, siyah çorapları ve topuksuz

siyah ayakkabılarıyla hiç ses çıkarmadan hızlıca yürüyorlar, koridorların kenarlarına dizilmiş sedyelerdeki, koğuşlarda yan yana konmuş yataklardaki yaralılarla ilgileniyorlardı. Hastane sessizdi, sadece arada bir yaralı-lardan birinin inlemeleri duyuluyordu.

Lausanne daha önceden randevu aldığı için on-ları başhekim karşıladı, “sizi subay koğuşuna götürüyüm” dedi. Yürümeye başladılar. Dilara Hanım’ın içindeki titreme devam ediyordu, eğer girdiği koğuşta Ragıp Bey varsa bunu daha girer girmez hissedeceğine inanıyordu, camlı kapılardan geçiyorlar, dönüyorlar, yürüyorlar ama koğuşa bir türlü varamıyorlardı. Duvarlardaki fayansla-rın beyazlığı çoğalıyor, büyüyor, hareketleniyor, bir kar fırtınası gibi Dilara Hanım’ı sarıp başını döndürüyordu, hafifçe midesi bulanıyordu.

Başhekim, yeni fişeklerle ilgili Lausanne’a bir şeyler anlatıyordu.

— Bu yeni fişekler barutun sıcaklığıyla öyle dezenfek-te oluyor ki vücuda girdiği zaman mikrop taşımıyor... Ayrıca bugün mermiler sadece çelikten imal ediliyor, eski mermilerden çok farklı. Çeliğin aslında zararı daha az, zira çarpmadan ötürü şekil değiştirmiyor, beraberin-de kumaş parçalarını yaraya sokmuyor, o nedenle eğer bir kurşun vücudunuzu deler geçerse ve önemli bir uzvu-nuza tesadüf etmez de üç saat içinde ölmezseniz, yüzde doksan beş ihtimalle bir hafta içinde iyileşirsiniz.

Başhekim bir camlı kapıyı daha itip açınca bir koğuşa girdiler, içerde düzenli aralıklarla yerleştirilmiş on beş yirmi yatak vardı, Dilara Hanım gözleriyle bütün koğuşu süratle taradı, Ragıp Bey orada yoktu, emindi buna, nasıl emin olduğunu bilmiyordu, büyük bir rahatlama yayıldı içine, hastaymış da birden iyileşmiş gibi bir duyguya ka-pıldı.

Biraz önlerindeki yatakta, yüzü parçalanmış bir subay yatıyordu, mermi ağzından girmiş, damağına saplanmıştı, onun yanında yüzü acıyla gerilmiş bir yaralı vardı, bir obüs omuz kemliğini unufak etmişti, biraz ötede sigara içerek gazete okuyan bir yaralı görülüyordu, başhekim onun durumunu açıkladı, “mermi sırtından girip kolundan çıkmış ama demin dediğim gibi çelik olduğu için fazla zarar vermemiş, bir iki haftaya kadar isterse cepheye geri bile dönebilir.”

Konuşabildikleri bütün yaralılar sorulan soruya aynı cevabı veriyordu.

— Nerede yaralandınız?

— Lüleburgaz’da.

Hemen hepsi aynı günde, o korkunç 31 Ekim gününde vurulmuştu.

Koğuşun dip taraflarında çok ağır yaralı üç subay yatırılmış, yataklarının etrafına bir paravan çekilmişti, bu paravanlar ölüm işareti gibiydi, yatağının etrafına paravan çekilen yaralılardan çok azı oradan sağ olarak çıkabiliyordu.

— Bu yaralılar obüsle vurulmuşlar, dedi başhekim, obüs şarapnelleri vücudun içine girdiğinde, delip çıkmıyor, vücudun içinde yayılıyor, girdiği yeri paramparça ediyor.

Hastaneden çıktıklarında artık savaşın neye benzediğini, Ragıp Bey’in başına gelmesinden endişe ettiği şeyin ne olduğunu gözleriyle görmüştü; onun vücudundaki yara izlerini, Ragıp Bey’in “asker ölümün kenarında yaşar Dilara, biz hayatın ölüme değen yerini seviyoruz, orada nefes alıyoruz, orada büyüdük biz, orada yetiştik, başka bir yer var mı onu bile bilmeyiz, ölüme doğru yürür, bazen o çizgiyi geçip ölür, bazen de geri döner, tekrar ölüme doğru yürürüz, bir askerin hayatı budur” dediğini

hatırlamıştı. “Çok ölüm gördün mü” diye sormuştu, “çok” demişti Ragıp Bey aldırılmaz bir sesle, “büyütülecek bir mevzu değil, parmak ucu kadar demir parçası öldürmeye yeter insanı.”

Ragıp Bey’in güldüğünü, “hem biliyorsun biz ölünce doğrudan cennete gidiyoruz, eğer ki düşman da doğrudan oraya gidiyorsa, biz öbür tarafta da savaşaacağız demektir,” derkenki alaycılığını görür gibi oluyordu.

“Hiç mi korkmuyorsun” diye sorduğunda, Ragıp Bey’in nasıl irkildiğini, hiçbir şeyden korkmayan adamın nasıl korkmaktan korktuğunu, telaşla “Allah korusun” dediği de aklına geliyordu, “o ne biçim lakırdı... Korku bitirir insanı, insanlıktan çıkarır, o asker bana emanet, korkarsam nasıl korurum ben o çocukları, onlara nasıl emir veririm, onu da bırak Dilara, ben sana nasıl sarılıyım korkarsam.”

Bir yanının artık Ragıp Bey’e ait olduğunu, bağımsız bir varlık gibi yaşadığını hissediyordu; Dilara Hanım bir hayat sürerken, insanlarla konuşurken, sevinirken, üzülürken, Ragıp Bey’e ait yanında başka bir hayat, başka duygular yaşamını sürdürüyordu, bağımsızlığını ilan etmiş bir isyan şehri gibiydi o bölge, dağınıktı, karışıkta, ışıkları loştu ve çok hareketliydi, Dilara Hanım’ın kendisi bile oraya müdahale edemiyordu. “Ah, parçaladın beni Ragıp” diye mırıldandı.

Hastanenin bahçesini süpürmüşler, ölü yaprakları bir köşeye yığmışlardı, ağaçlar bütün yapraklarını dökmüşlerdi, yağmur çiseliyordu, çakıl yolların taşları beyaz beyaz parlıyordu.

Dilara Hanım, içerisinin lizol kokusundan sonra temiz havayı içine çekerken, başhekimle vedalaşıp teşekkür eden Lausanne da yanına gelmişti.

- Biraz solgun görünüyorsunuz, dedi, sarsıldınız mı?
- Evet, o insanları öyle görmek üzdü beni...

— Sizi getirmemeliydim, üzüleceğinizi tahmin ediyordum.

— Ne demek, dedi Dilara Hanım, o insanlar böyle yaşarken ben onları görmekten mi korkup imtina edeceğim, daha neler, üzüldüm, evet, ama buraya geldiğim için memnunum, üzülmekten kaçan, korkan biri değilim, öylelerini de sevmem zaten... O subay yüzüne mermi yemekten korkmuyorsa ben onu görmekten çekinmem.

— Erkek olsanız bir general olurdunuz, dedi Lausanne yarı hayranlık, yarı alaycılıkla.

Dilara Hanım, onun yüzüne baktı.

— Erkek olsam, dedi, erkek olurdum.

— Bazen sizi anlayamıyorum.

— Aldırmayın Mösyö Lausanne, bazen ben de anlamıyorum.

Ragıp Bey'in yüzünü elleri arasına alıp, "Ragıp" demek istiyordu, "Ragıp," başka bir söz aklına gelmiyordu, sadece onun yüzüne bakıp adını tekrarlamak; o anda bütün arzusu buydu.

Mösyö Lausanne, Dilara Hanım'ın o sırada kendisiyle ilgilenmediğini, kendi içine kapandığını hissetti, "sizi eve bırakayım" dedi, "gidip biraz daha olan bitenle ilgili haber toplayayım. Bab-ı Ali'ye gideceğim, Kamil Paşa yeni kabineyi kurdu, oradaki havayı da bir görmek istiyorum. Arzu ederseniz, haberlerimi yazıp geçtikten sonra size uğrarım, neticede en dikkatli okuyucum, hatta editörüm sizsiniz."

— Mutlaka bekliyorum, dedi Dilara Hanım, yemek yemeden gelin, yemek hazırlatacağım.

Lüleburgaz'da sağ kanadın savunmasını üstlenen kordunun komutanı Mahmut Muhtar Paşa'nın babası Sadrazam Ahmet Muhtar Paşa'nın başkanlığındaki kabi-

ne, yaşanan askeri felaket üzerine istifa etmişti, yerine seksen beş yaşındaki Kamil Paşa sadrazam seçilmişti.

Kayınpederi Şeyh Efendi'nin uyarılarına aldırmayan Sadaret Katibi Tevfik Bey ise sabahları kendisini almaya gelen çatanaya sıkıntıyla biniyor, kendisine el sallayan Rukiye'ye gülümseyerek el salladıktan sonra derin düşüncelere dalıyor, akşam da geç saatlerde yorgun argın dönüyordu.

— Memlekete hükümet dayanmıyor Rukiye, demişti hamile karısına, Ahmet Muhtar Paşa hükümeti kuralı daha dört ay ya oldu ya olmadı, istifa zorunda kaldı... Zavalı Kamil Paşa seksen beş yaşında bu koca yükün altına girdi, fakat Rukiye, o yaşta büyük bir dirayete sahip, gece yarılarına kadar çalışıyor.

— Biliyorum Tevfik, demişti Rukiye, o çalışıyor, kocam da çalışıyor, seni ancak sabah kahvaltılarında, o da ayaküstü görebiliyorum artık...

— Vaziyet kötü Rukiyeciğim, büyük bir bozguna uğradı ordu, günlerdir düşünüp duruyorum, Allah korusun İstanbul düşerse ne yapacağız... Bilmiyorum Şeyh baban ne düşünüyor bu hususta ama acaba seni de alıp bir süreliğine Anadolu'nun içlerine göç etmeyi düşünür mü?

— Deli misin, babam tekkeyi bırakır mı, Allah'ın dediği olur, der, kadere rıza gösterir.

— Allah'ın dediği bu sıralar pek bizim lehimize değil, kendisini düşünmez de belki senin için...

— Biz niye Paris'e Mihrişah Sultan'ın yanına gitmiyoruz, o bana annemden yakındır, kaç zamandır mektuplarında gelin diye ısrar ediyor.

— Şu sırada vazifeyi bırakamam Rukiye, bu yakışık almaz, düşman İstanbul'a yürüyor, seksen beş yaşındaki adam gece yarılarına kadar çalışıyor, geçen gün bütün sefirleri toplayıp, hükümetlerinize söyleyin İstanbul'dan

çekilmeyi asla düşünmüyorum, dedi, Bulgarlar gelirlirse beni burada bulacaklar... Bu şartlarda ben nasıl giderim?

— Düşman İstanbul'a girer mi?

— Bilmiyorum... Kamil Paşa, bugün harbiye nazırıyla ve cephe kumandanlarıyla görüşecek ama pek fazla ümit yok gibi gözüküyor.

— Çocuğu işgal altındaki bir şehirde mi doğuracağım?

— Allah korusun... Olmazsa seni Paris'e gönderirim.

— Ben sensiz gitmem.

Tevfik Bey susmuş, ne diyeceğini düşünmüştü, Rukiye'nin nasıl kararlı ve inatçı olduğunu biliyordu.

— Rukiyeciğim, bunu birkaç gün sonra vaziyet biraz daha aydınlığa kavuştuğunda konuşalım, belki Şeyh Efendi'nin fikrini alırız...

— Şeyh babam senin de gitmeni istiyor, sana söyledim, hatta benden çok senin için endişe eder gibiydi o gün konuştuğumuzda.

Geleceklerini konuşan bu iki genç insan kendileri için asıl büyük tehlikenin Bulgar işgalinde değil hemen yanlarında olduğunu bilmiyorlardı. Gelecek denen o karanlık, kendi içindeki kapıları öylesine değişik yerlere, öylesine bilinmeyen yollara, öylesine tahmin edilmeyen biçimlerde açıyordu ki bazen olmasından korktuğun, senin kurtuluşun, sevinçle beklediğin ve kurtuluşun sandığın ise felaketin oluyordu.

Rukiye henüz bilmiyordu ama o felaketi yaşayacaktı, daha sonraları, yaşadığı korkunç acının içinde yarattığı isyanla Şeyh Efendi'ye, "istikbal denen, içinde canavarların dolaştığı, o karanlık uçurumun kenarında nasıl gülerek dolaşabiliyor insanlar" demişti, "hayat dedikleri bir şoursuzluktan ibaret, hakikatleri görmeyen bir kör-lük hayat, zaten şuurumuz ve gözlerimiz açılrsa yaşamaya cesaret edemezdik... Böyle bir tenakuz işte, görsen yaşa-

yamayacağın hakikatleri görmediğin için yaşayabiliyorsun ancak... Bebeğim olmasa bunu yaşamak istemezdim. İstirabımdan dolayı olmazdı intiharım, bu hakarete, bu aşağılamaya, bu körlük ve şuursuzluk mecburiyetine dayanamadığım için olurdu.”

Şeyh Efendi, kızının ellerini tutmuştu:

— Bilsek yaşayamazdık, haklısın kızım, onun için Rabbimiz bizden saklıyor istikbali, onun için gösteriyor. Bu körlükten ya da senin dediğin gibi şuursuzluktan şikayet etmeli miyiz peki, hayır kızım, bu karanlığın içinde, orada daima bizi tutmaya hazır, bizi gözeten, bizi kollayan bir kudret olduğunu bilerek, ona güvenerek yürümeliyiz.

Rukiye, öfkелendiği zamanlarda yaptığı gibi “Şeyh Efendi” diye başlamıştı söze:

— Bana bu felaketleri veren Rabbinize mi teslim edeceğim kendimi, ona mı güveneceğim, ben ne yaptım ona, ne zararımı gördü, hangi büyük günahımın cezasını verdi, biz kime zarar verdik ki o bize bu cezayı verdi? Bana bu acıyı çekip bir de boyun eğmemi, razı gelmemi, isyan etmememi mi öğütölüyorsunuz? Çok şey istediğinizi fark etmiyor musunuz?

— Çocuğum, demişti Şeyh Efendi şefkatli bir sesle, kızım, Rukiyeciğim, hayat bu dünyadan ibaret değil, bu dünya yol üstü konakladığımız bir handır, handan şikayet edip yolculuktan vaz mı geçmeli? Vazgeçme kızım... Bu handa olanların sebeplerini her zaman bilemiyoruz ama bir hayra doğru yolumuza devam etmeliyiz, tevekkülle, rıza göstererek, her şeyde bir hikmet olduğuna inanarak yürümeliyiz... Bu küre-i arzın üstünde seni teselli edecek, ıstırabını dindirecek bir kudret yok, bu handa öyle bir yolcu bulunmuyor, seni teselli edecek, sana güç

kuvvet verecek, seni bu karanlığın içinden tutup geçirecek kudret, seni bu seyahate çıkaran kudrettir...

— Acıyı verenden mi bekleyeceğim teselli, yarayı açan mı iyi edecek, derdi veren mi verecek devayı? Teselliye muhtaç bırakıp da sonra teselli vermek mi sizin Rabbinizin bana layık gördüğü? Bu nasıl korumak Şeyh Efendi? Burası bir han diyorsunuz, ben mi geldim bu hana, buraya, bu ıstıraba, elimden tuttuğunu söylediğiniz kudret getirip bırakmadı mı beni? Benim hayatım, mazım, istikbalim karanlık artık, bir ışık, bir aydınlık, bir teselli beklemiyorum. Benden bir de minnettarlık ummayın bütün bunları görüp yaşadktan sonra. İnanmakmış, güvenmekmiş... Sizin rabbinizin varlığına inanmak, yolculuk denen bu kadere inanmak sadece düşman eder beni bu kaderi yaratana. İnanmamı istemeyin, inanmamı istemeniz düşmanlığımı istemek manasına gelir yalnızca, bunu göremiyor musunuz, bunu anlayamıyor musunuz? Bu kaderi çizene düşman olacağımı sezemiyor musunuz? Bir teselli vermekten aciz olduğunuz gibi, anlamaktan da mı acizsiniz? Rabbiniz bu handa anlamayı da mı yasakladı?

— Anlıyorum, demişti Şeyh Efendi kızının saygısızlığını anlayışla karşılayan kederli bir sesle, anlıyorum kızım... O büyük ıstırabı görüyorum, başına geleni büyük bir haksızlık gibi gördüğünün farkındayım. Anlamaz mıyım kızım? Kendi aczimin, güçsüzlüğümün de farkındayım. Ben sadece benim veremediğim teselli ve huzuru bulabileceğin mercii söylüyorum sana... Derdi veren mi dermanı verecek diye soruyorsun. Evet kızım, derdi veren dermanını verecek. Ancak o derdi verebilecek kudrete sahip olan, o derdin devasını da verecek kudrete sahiptir. Ondak başka sana o devayı verebilecek kim var, kimse yok... Senin isyanın Rabbinden ne eksildir, hiçbir şey kızım, o kullarının her halini bilir, anlar, bizi bura-

ya, bu dünyaya o hallerimizi görmek için yolladı zaten... Ama inanmamak, isyan etmek, o karanlığın içinde kendi çaresizliğiyle baş başa kalmak sana neler kaybettirir, bir düşünsene kızım, bu acıyı tek başına nasıl taşırsın, o acıyı yaratandan başka hangi kudret o acıyı taşımana yardımcı olabilir? İsyanın beni üzüyor, evet, ama bu Rab-bime karşı işlediğin kusurdan dolayı değil, benim kızım-san, onun da kızıydın, onun da çocuğusun, her kulu onun bir çocuğu, o kendi bağrından çıkartıp yarattı, yoktan var etti, benim anladığımdan çok daha iyi anlıyor seni, benim gördüğümden çok daha iyi görüyor, saygısızlığı-nın sebeplerini anlar, umarım bağışlar da... Ama ya sen kızım, sen bu isyanla, bu yalnızlıkla, bu kederle nasıl yaşarsın O olmadan, bu karanlıkta nasıl yürür, yolunu nasıl bulursun? İnan kızım, inan yavrum, inan Rukiye-ciğim, derdini veren, dermanını verecektir.

— Bunu niye yaptı baba, bana bunu söyleyin lütfen... Bana bunu söyleyin.

— Bilmiyorum kızım, her şey bize ayan değil bu dünyada, her şeyin bir sebebi vardır, biz bilmesek, görmesek de bir hikmeti vardır. Ben buna böyle inandım, ben ona sığındım, ondan başka bir sığınak olmadığına, ondan başka bir koruyucumuz olmadığına iman ettim, ben karanlıkta yolumu böyle buldum kızım... Ben kaybını, kederini azımsamıyorum, sadece böyle büyük ıstırapların tesellisini onda bulacağını söylüyorum. Ondan yüzünü çevirme diyorum...

Söyledikleri mi, yoksa sesi, şefkati, sabrı, sevgisi mi daha tesirliydi bilmiyordu ama o korkunç günlerde tek-kede babasıyla konuşmak Rukiye'ye iyi geliyordu, belki de sadece bu iyi geliyor, bir nebze teselli verip, kederini bir nebze dindiriyordu. O günlerde tekkede kalıyor, Allah'a isyanını Allah'a kuvvetle inananların arasında

dile getiriyordu. O isyan, isyan etmemesi gerektiğini söyleyenlerin arasında bir anlam kazanıyordu.

O kasım sabahı henüz nelerin olacağını, başlarına nelerin geleceğini bilmiyorlardı.

Tevfik Bey, kendisini almaya gelen çatanaya binmiş, gittikçe kabaran dalgaların arasında ine çıkı Eminönü'ne varmış, oradan da arabayla Sadaret'e çıkmıştı.

Bir gün önce, Kamil Paşa bir telgraf çekerek, Lüleburgaz'dan kaçan ordunun Çatalca'da Bulgarları beş altı gün oyalamayı başarıp başaramayacağını sormuştu, bu zaman zarfında yabancı başkentlere müracaatla bir çözüm bulmayı ümit ediyordu ama Harbiye Nazırı Nazım Paşa'dan gelen telgraf pek ümit verici değildi.

“Ordu halen çekilme halindedir. Bu arada çok top kaybedilmiştir. Çatalca'da tutunabilme imkânının derecesi, oraya vardığı zaman getirebileceği top, silah ve cephane ile asker mevcudunun derecesine bağlıdır. Ordunun maneviyatının derecesi de çok mühimdir. Bunların ne halde olacağı da şimdiden bilinemez.”

Ertesi gün Nazım Paşa bir telgraf daha göndererek, “her ne olursa olsun” mütarekenin diplomatik yollarla sağlanması gerektiğini bildirmişti.

Harbiye Nazırı bir an önce yabancıların yardımıyla bir mütareke yapılmasını isterken, Hariciye Nazırı da büyük devletlerle temaslardan bir netice alınamadığını bildirmişti.

— Ateşten gömlek giymişiz Tevfik Bey oğlum, demişti sadrazam, vaziyet benim zannettiğimden de kötüymüş, elbirliğiyle imparatorluğu öldürmüşüz, beni de sadarete tayin edip, cenazeyi kaldırmaya memur etmişler... Şimdi lütfen İstanbul'da bulunan halihazırda vazifeli yahut da emekli ne kadar paşa varsa hepsine birer mektup yazarak derhal bir toplantıya davet ettiğimizi bildirin. Bakalım,

bir de paşaları dinleyelim, onların tavsiyeleri ne imiş bir de onu öğrenelim.

Bütün paşalara mektup yazılarak hepsi davet edilmişti, Mahmut Şevket Paşa dışındakilerin hepsi geleceklerini bildirmişlerdi.

Tevfik Bey, Bab-ı Ali'ye vardığında paşalar da birer ikişer gelmeye başlamışlardı, hepsinde önemsenen ihtiyarlarda görülen o aşırı ciddiyet vardı, aralarında konuşuyorlar, bazen de öfkeli sesler çıkarıyorlardı.

Sadaret'teki görevlilerden Şevki Bey, paşalara bakarak, Tevfik Bey'e, "veda hutbesi okunacak herhalde" dedi, Tevfik Bey içinden "bunu akşama Rukiye'ye anlatayım" diye geçirirken, gözlerini devirerek Şevki Bey'e susmasını işaret etti, Şevki Bey ise gençlere özgü insafsızlıkla "ne yapayım azizim, baksana toplu cenaze töreni gibi" diye devam etmişti.

Kamil Paşa, önce geldikleri için teşekkür ettikten sonra, paşalara vaziyeti bütün açıklığıyla anlattı, tavsiyelerini dinlemek istediğini söyledi, "bu tavsiyelerinizi yazılı bir hale getirip nazır paşaya göndereceğim" dedi.

İhtiyar paşalar bütün gün uzun uzun tartıştıktan sonra Kamil Paşa'nın maneviyatını nispeten düzeltecek bir sonuca varmışlar, ordunun Çatalca'da yeni bir hat kurarak direnebileceğine karar vermişlerdi.

Öncelikle Harbiye Nazırı'nın mütareke sağlanması taleplerine karşı çıkıyorlardı, "bu şartlar içinde yapılacak bir barış devletin geleceği için tehlikelidir" diyorlardı.

Paşalara göre Çatalca hattına 120 bin asker toplanacaktı, 20 bini savaşamaz durumda olsa elde 100 bin asker bulunacaktı. Anadolu'dan da 65 bin kişilik bir askeri kuvvet gönderilecekti.

"Çekilen ordunun elinde 100 top bulunduğunu farz edersek, İstanbul'dan gönderilecek 140 top ve obüsün

buna ekleneceğini düşünürsek, ateş kuvvetimiz savunma için yeterlidir. Bulgar ordusu da elbette savaş sırasında zayıt vererek zayıflamıştır. Buna göre, Çatalca hattında direnilerek, siyasi teşebbüslere geçmek için gerekli vakit kazanılabilir” diyorlardı.

Bu tavsiyelerine son olarak bir tavsiye daha eklediler:

“İstanbul’un sarıklı hoca ve ulemasından da 100 kadar zatı asker arasına göndererek, onlara vaaz ve nasihatle bulunmaları sağlanabilir.”

Bunu duyan Şevket Bey, Tevfik Bey’i dirseğiyle dürterek, “bu da, işimiz Allah’a kaldının Türkçesi azizim” demişti.”

Kamil Paşa, biraz ümitlenmişti, “vaziyet zannettiğimiz kadar da kötü olmayabilir Tevfik Bey oğlum” demişti toplantıdan sonra, “şimdi lütfen bu tavsiyeleri Nazır Paşa’ya geçiniz ve cevaplarını beklediğimi bildiriniz.”

Ertesi gün öğleye doğru Harbiye Nazırı’ndan gelen telgraf “vaziyetin sadrazamın zannettiği kadar kötü olduğunu” anlatıyordu.

“Ordunun Çatalca hattına doğru çekilmekte olan kuvvetleri 120 bin değil 40-50 bin kadardır. İstanbul’dan gönderileceği söylenen 140 top ve obüsün hiçbirı müdafaa hattına gelmemiştir. Eldeki eski obüslerin savaş kıymeti sıfır derecesindedir. Geri çekilen orduda topçu subayları çok kayıp vermiştir. Anadolu’dan toplanıp İstanbul’a gönderilecek 65 bin kişinin ise askeri eğitimden yoksun kimseler olup, bunların zaten maneviyatı çökmüş olan ordunun üzerinde ters etkiler yapacağı da şüphesizdir.

Zaten şimdiye kadar ordunun düştüğü vaziyet, bir yenilgi neticesi olmaktan ziyade, çeşitli sebeplerle manevi kuvvetinin düşmesi yüzündendir. İki üç günden beri orduda dizanteri ve bazı şüpheli hastalıklar baş göster-

miştir. Bu hastalıklar ordunun perişan halini büsbütün arttıracaktır.

Düşmanın ise Yunan donanması ile elbirliği yaparak Bolayır'a ve Gelibolu'ya yeni kuvvetler çıkarması mümkündür. Hülâsa, Çatalca hattında verilecek muharebenin neticesi şüphelidir. Bu sebeple, hükümete daha önce verilen yazı dahilinde muamele yapılması zarureti aşikârdır."

Cevabı okuyan Kamil Paşa içini çekip kaşlarını çatmıştı.

— Bizim orduya değil, önce kumandana maneviyat talelesin diye ulema göndermemiz iktiza ediyor herhalde... Hariciye Nazırı Noradinkyan Efendi'yi çağirtınız lütfen de ne yapılabileceğini bir kere daha onunla konuşalım... Bizim ordu bitmiş, kumandanları ordudan da önce bitmiş. Savaş başlamadan önce Nazım Paşa pek kabadayı konuşuyordu, Sofya'ya gitmekten bahsediyordu ama bakıyorum cepheye yaklaşınca etekleri suya ermiş.

Sadrazamın kızdığı, çaresiz kaldığı anlaşılıyordu.

Barış yapmak için üç dört gün kazanmasına bile yetmeyecek bir ordusu olan bir imparatorluğu yönetmesini istiyorlardı.

Bir de gelen cevapta "şüpheli hastalık" lafı vardı

— İstanbul'daki kolera cepheye sirayet etti korkarım, demişti Kamil Paşa, aynı siperde iç içe yaşayan asker arasında salgının yayılmasını nasıl önleyeceğiz? Elde ilaç var mı yok mu onu bile bilmiyoruz. Tefik Bey, siz bana İstanbul muhafızını çağırın da muhtemel bir işgale karşı tedbirlerimizi görüşelim onunla, bari ahaliyi ezdirmesek ayak altında... Hay Allahım, şu yaşta bana yaşattıklarına bak.

Nizam'ı anlamak neredeyse imkânsızdı, duyguları kayalıkların arasından kıvrıla döküle akan bir dere gibi çeşitli biçimlere, renklere bulanarak akıyordu; takip edilebiliyor ama sonra bir kayalığın altında kayboluyordu, ondan sonrasını Nizam'ın kendisi de izleyemiyordu. Zaten onun kendi duygularını izlemek, anlamak gibi bir çabası yoktu. Sadece davranışlardan ibaret bir canlı olmayı, duygusunun, düşüncesinin bulunmamasını tercih ederdi, kendi duyguları bile sıkıp yoruyordu onu. Bir şeyi anlamak değildi istediği, önüne bir set çekilmeden, yasaklanmadan, sorgulanmadan içinden geldiği gibi yaşamak, bunun kimin canını yakacağına, kimi üzeceğine de aldırmamak istiyordu.

Her akşam kumarhaneye gidiyordu, niye gittiğini kendisi de dahil kimse bilmiyordu. Anya'nın sırrını merak etmiyordu, oturup anlatsa bir yerden sonra Nizam sıkırlardı dinlemekten.

Onu oraya çeken merak değildi.

O, Anya'nın bütün dünyaya boş bakan gözlerinde bir anlam, bir bağlılık, bir hayranlık görmek istiyordu, onun Nizam'ın diğer insanlardan farklı olduğunu anlaması

için duyduğu arzu nedense bir takıntıya dönüşmüştü, buraya kadar duyguları izlenebiliyordu ama bunu niye istediği, hiç tanımadığı bir kadını sadece bakışlarından dolayı niye bir takıntıya dönüştürdüğü, bunun neden bir hayat memet meselesi haline geldiği bir sırdı.

Yoldaki meşaleleri seviyordu, kumarhanenin havasını, ışıklarını, heyecanını seviyordu, gidiyor, önce Anya'nın piyano çaldığı salona giriyor, piyanoya dayanarak, "nasılsınız Anya" diyordu, "mersi," diyordu Anya, o kadar, sonra çalmaya devam ediyordu, Nizam da yukarı çıkıp kumar oynuyordu.

İnsanlar onun gelmesini bekliyorlardı.

O geldiğinde etrafını çevirip izliyorlardı, çünkü bir deli gibi oynuyordu, elleri arttırıyor, iki yediliyle blöf yapıyor, masaya oluk oluk altın sürüyor, kazandığı zaman büyük kazanıyor, kaybettiği zaman büyük kaybediyordu, kendisi de dahil kimse oyunu ne zaman bırakacağını bilmiyordu, kazanıp kaybetmemesine aldırmadan sıkıldığı anda bırakıveriyordu, o anda kazançlıysa altınları topluyor, kayıptaysa omuzlarını silkip kalkıyordu.

İşin garibi bu davranışlar ona kumarhanede kısa zamanda büyük bir saygı kazandırmıştı, "Abdülhamid'in doktoru Reşit Paşa'nın torunu Nizam Bey" diyorlardı, o biraz gecikse gelmeyecek diye endişeleniyorlardı, o geldiğinde kumarhane sanki daha aydınlık, daha eğlenceli oluyordu herkes için, o gittiğinde ise diğerleri de gitmek istiyordu.

Geldiğinde mutlaka Anya'ya gidip onun hatırını soruyor ama ayrılırken veda etmeden gidiyordu, Anya onun ne zaman gittiğini bilemiyordu, arada sırada salona bakıp onun orada olup olmadığını anlamaya uğraşıyordu.

Kumarhaneden sonra mutlaka Evangeliki'ye gidiyordu, kumarhanede olduğu gibi, orada da bütün düzeni

altüst etmişti, öyle sofralar kurulmasını, çalgılar çalınmasını, şarkılar söylenmesini istemiyordu, kadının bileğinden tutup onu odaya götürüyordu, Evangeliki ilk kez bileğini tuttuğunda sezmişti onun neler istediğini.

Kadın ilk gece söylediğini her gece tekrarlıyordu, “ne istersen...”

Nizam, bir kadın bedeninin verebileceği ne varsa hepsini istiyordu, Evangeliki’nin biçimli ayaklarının uçlarından, saçlarının tellerine kadar her parçasını, her zeresini sevişmenin içine katıyor, şaşırtıcı biçimde egoistçe davranmıyor, kadının aldığı zevkten de kendine bir pay çıkarmayı beceriyordu. Kadının vücuduna, bir fahişenin vücuduna davranır gibi davranmıyordu, onun da varlığını sevişmeye katmasını sağlıyordu, bunu becerebilecek bir ustalığı ve tecrübesi vardı. Sadece duygularını yatağa getirmesinden hoşlanmıyordu, duyguları sevmiyordu.

Sevişirken Fransızca konuşuyordu, sevişme aralarında ise Türkçe, onu güldürmeye uğraşmadan güldürüyordu Evangeliki’yi, kahkahalar attığı dışardan duyuluyordu. Çıglıklarına da alışmışlardı, o da Fransızca bağıırıyordu, “l’animal, l’animal”, ilk başlarda Nizam’ın kadına kötü bir şeyler yaptığını sanmışlar ama sonra durumu anlayıp alışmışlardı.

Kumarhanede olduğu gibi, orada da varlığı evin ışıklarını ve eğlencesini arttırıyor, o geldiğinde sanki ev genişleyip yükseliyordu. Giderken salonda gördüğü kadınlara takılıyor, madamı mutlaka öpüyor ve herkesten fazla para veriyordu.

Diğer kadınlar, her seferinde merakla Evangeliki’nin etrafına toplanıp neler yaptıklarını öğrenmek istiyorlardı ama o pek bir şey anlatmıyordu, diğer kadınların Nizam’ı ayartmaya çalışmasından çekiniyordu, “deli o” diyordu sadece.

Nizam'ın hiç öyle bir talebi olmamasına rağmen, Evangeliki artık başka bir erkeğe çıkmıyor, Nizam'ın gelmesini bekliyordu, o geldiğinde serbest olmak istiyordu, o başkasıyla olduğu için Nizam'ın kızlardan birini seçmesinden korkuyordu.

Her gittiği yerde onun istediği oluyordu, bunun için bir söz söylemiyor, bir talepte bulunmuyordu ama insanlar onu memnun etmeye uğraşıyordu, bu özelliği annesi Mehpare Hanım'a çekmişti, o da annesi gibi insanları, farkına bile varmadan istediği yöne götürebiliyordu.

Bazı geceler Kamil Bey'le birlikte gidiyorlardı Fatih'teki eve, Kamil Bey kendisine masa kurduruyor, bazen Şadiye'yi bazen başka bir kızı çağırıyordu, ilk başlarda Nizam'a "buyurmaz mısınız" diyordu, sonra bu davetin Nizam'ı sıktığını anladı.

Bir sabah, hava aydınlanırken birlikte çıktıklarında, "hep aynı kadından sıkılmıyor musunuz" demişti, "halbuki çabuk sıkılan biri olduğunuzu söylemiştiniz."

— Sıkıldığım doğru ama ne zaman sıkılacağımı ben de bilmiyorum.

— Sıkılana kadar da anladığım bir ritüele dönüyor her şey, bir tür obsesyon sanki...

Nizam böyle konuları konuşmaktan sıkıldığını belli eder bir şekilde:

— Herhalde, demişti.

— Siz bir gün bir ihtirasım olduğu için bana imrendiğinizi söylemiştiniz, doğrusunu isterseniz ben de size imreniyorum, hem her türlü ihtirasın tadını çıkarıyorsunuz, hem de hiçbirine takılıp kalmıyorsunuz, bu büyük bir kabiliyet azizim. Keşke bende de olsaydı, sizin kadar tadını çıkarabilseydim ve sizin kadar rahat bırakabilseydim... İmrenilecek bir vaziyet.

Nizam güldü.

— İkimizin de imrenilecek bir vaziyeti olduğunu zannetmem, dedi. Başkalarının parasını harcayan iki miras-yediden başka bir şey değiliz. Üstelik de miras bile yok ortada.

— Bazen kendinize karşı çok insafsız olabiliyorsunuz.

— Hakikati söylüyorum.

— Hakikati söylemek bazen insafsızlıktır. Ben hakika-ti söylemekten imtina etmem, hatta biraz fazla bile söy-lerim ama sizin söylemenizde, nasıl söylesem, tam keli-mesini de bulamıyorum, sanki kendinize karşı gizli bir düşmanlık varmış gibi bir eda bulunuyor.

— Zannetmiyorum, dedi Nizam.

Daha sonra ölülerinden biri, hangisi olduğunu hatırlamıyordu Osman, “Nizam erkeklerle birlikte olduğun-da sıkıcı bir adamdı,” demişti, “sıkılırdı erkeklerden, onun için de sıkıcı biri olurdu, onun zekâsı, cazibesi ka-dınlarla birlikteyken ortaya çıkardı asıl, onun zekâsını harekete geçiren etkileme arzusuydu, erkekler onunla alakalı ne hatırlıyorlar bilmiyorum, onunla alakalı ola-rak sözlerini, nüktelerini hatırlayanlar umumiyetle ka-dınlardır.”

Genellikle erkeklerle ahablık etmekten sıkılması-na rağmen, Kamil Bey’in arkadaşlığından sıkılmıyordu; onun açıkyürekliliğinde, bir kumarbazda bulunması çok şaşırtıcı olan samimiyetinde, kendisini aşagılamaktaki çocuksuluğunda, hakikatlerin neredeyse hepsini söyle-yişindeki berraklıkta, Nizam’ın gerçekten imrendiği bir sahicilik vardı. İnsana güven veriyordu, bütün duyguları ve düşünceleri ortadaydı, herkese açıktı, kimseden gizle-miyor, aksine mümkün olduğu kadar hastalıklarını, zaaf-larını göstermek istiyordu. Bunu da acınarak ya da acıklı

bir vaziyete düşerek değil, tam aksine karşısındakini de güldürerek, sanki eğlenir gibi yapıyordu.

Hemen hemen aynı yaşıydılar ama Kamil Bey, kumarhanede Nizam'ın gördüğü saygıyı görmüyordu, insanlar Nizam'a çok daha hürmetkâr davranıyorlardı, Kamil Bey'e karşı kabalık etmiyordu elbette kimse ama Nizam'la karşılaştıklarında hallerinde beliren saygı onunlayken görünmüyordu. Yaşlı başlı paşalar, mabeyn katipleri bile Nizam'la ayaküstü de olsa konuşmak istiyorlardı, kadınlar ise kumara kendilerini kaptırmadıkları zamanlarda Nizam'ın etrafında olmaktan zevk alıyorlardı. Kamil Bey bir keresinde, “kumarhanenin bir yanından kadın kahkahaları geliyorsa, bilin ki Nizam oradadır” demişti.

Bunu Anya da öğrenmişti, Nizam'ın kahkahaların ortasında olduğunu o da biliyordu ama bir kere bile o kahkahaların arasına katılmaya çalışmadı, her zaman olduğu gibi piyanosunu çalıyor, arada bir duruyor, bir bardak şarapla sigara içiyor, yeniden piyanonun başına dönüp o muhteşem tekniği ve olağanüstü duygusuzluğuyla çalmaya devam ediyordu. Eskiye kıyasla tek fark, sigara içerken arada bir başını kaldırıp, bir şey arar gibi salona bakmasıydı.

Sık tekrarlanan bütün olağanüstülükler gibi, Nizam'ın varlığı da bir süre sonra olağanlaştı, artık o kumarhanenin ve “Madam'ın evinin” alışılmış bir parçası oldu, ritüeller aynen tekrarlanmayı sürdürdü; geliyor Anya'yı selamlıyor, herkesi şaşırtarak deli gibi kumar oynuyor, kumarhanedeki kadınlarla gülüyor, Madam'ın evine gidiyor, Evangeliki'yi yukarıya çıkarıyor, sabah eve dönüyordu.

Bir gün bu olağan akışı küçük, belki de başka hiç kimsenin fark etmeyeceği bir sahne bozdu, Nizam kumar-

haneye gelip salona girdiğinde, Kamil Bey'i piyanonun yanında gördü, Anya ona bakmıyordu, piyano çalıyordu, Kamil Bey de konuşmadan dinliyordu.

Nizam şöyle bir duraksadı, başını hafifçe geriye doğru çekip gözlerini kısarak baktı, sonra salona girmekten vazgeçip doğrudan yukarıya çıktı, bir masaya oturdu, her zamanki gibi poker oynamaya başladı, ne tavırlarında, ne oyununda bir değişiklik vardı, sadece her zamankinden daha fazla sigara içiyordu. "O sırada ne hissettiğimi hatırlamıyorum" demişti Osman'a, hatırlamıyor olabilirdi.

İnsanların hafızaları sahiplerini korumak için onlara hatırlamak istemediklerini hatırlatırlar, korumak adına bazen düşmanca davranabilirler ama Nizam'ın hafızası, Nizam'ın hoşuna gitmeyenleri alır, suyun kaybolduğu o karanlık kayanın altında yeraltı sularına karıştırır, kaybederdi, o hatıralar kaybolurdu ama onların yarattığı duygular daha sonra bir başka yerden yeniden günyüzüne çıkarlar, Nizam'ın davranışlarına biçim verirlerdi. Nizam niye öyle davrandığını bilmezdi, ya da niye öyle davrandığını sezer ama bu sezgiyi de aynı karanlık kaynağa gönderirdi. Hafızası ve bilinci genellikle ışıklı ve parlak olur, orada rahatsız edici, çirkin ya da kötü hiçbir hatıra rastlanmaz, hiçbir üzücü görüntü orada yer almazdı, ne olursa karanlıkların içinde, Nizam'dan habersiz olur, sonra o karanlıklar aniden kontrolü ele geçirirler, Nizam niye yaptığını bilmediği şeyler yapardı.

Oyunu her zamankinden daha erken bıraktı, dışarı çıktığında meşaleler çıtırtılarla yanıyor, geceyi bakır rengi bir ışıkla ısıtıyorlardı, ağaçların uçlarında ışıklar akik rengine dönüyor, rüzgârla gecenin karanlığında ışıklı yelpazeler gibi sallanıyorlardı.

Madam'ın evine gitti, yolda hiçbir şey düşünmedi, bir çöl gibi bomboştu zihni, tek bir düşünceyi ve duyguyu silmek için bütün düşüncelerle duyguları da silmişti, ağır bir sessizlik zihninden bedenine doğru bir kum yığını gibi çöküyordu. Kendini o sesizliğe memnuniyetle bırakıyordu.

Her şey her zamanki gibi oldu, Evangeliki'yi yukarı odaya çıkardı, çılgınlık arasında sevişti, onu aralarda güldürdü, sabaha karşı evden çıktı.

Soğuk, gri bir sabah vardı, tepelerin arkasından çıkmaya çalışan güneşin ışıkları kara bulutların arasında boğuluyor, gökyüzüne kaynağı belirsiz kurşuni bir aydınlık yayılıyordu, yerlerde kızıl yaprak öbekleri görülüyordu.

Arabacıya kumarhaneye gitmesini söyledi.

— Hızlı, dedi.

Kumarhaneye vardıklarında, konağın boş olduğu daha uzaktan bile sezilebiliyordu, sabahın soğuğuna uygun bir sessizlik kaplamıştı etrafı.

Neredeyse telaşla indi arabadan.

Kumarhaneden ayrılırken ne kadar sakinse şimdi o kadar aceleci ve telaşlıydı, Anya'nın gitmiş olma ihtimali onu gergin ve yırtıcı bir korkuyla hırpalıyordu, eğer o gece onun zihninin kayıtları tutulabilseydi, iki ayrı insanın duyguları olduğuna yemin edilebilirdi, soğukkanlı ve sakin adam yerini telaşlı, panik içinde, korkuyla neredeyse titreyen bir insana bırakmıştı.

Anya'yı pencerenin kenarında görene kadar devam etti bu çırpınılı duygular, onu gördüğü anda sakinleşti, hatta kendisine oraya geldiği için kızdı, oraya gelmek bir anda çok manasız gözükmişti.

Kendinden emin adımlarla Anya'ya doğru yürüdü, Anya başını kaldırmış ona bakıyordu.

Tam karşısında durdu.

— Benim için bir parça çal Anya, dedi, ama duygularınla çal, öyle çaldığını duyayım.

— Öyle çalamam.

— Çal lütfen.

— Öyle çalamam.

Nizam, Anya'nın bileğinden tuttu, piyanonun başına getirip oturttu.

— Çal lütfen.

Anya piyanonun başına oturdu, bir an tuşlara baktı, sonra Nizam'a döndü, bakışlarındaki boşluk kaybolmuştu, neredeyse yalvaran bir ifadeyle bakıyordu, korkudan mı, hatıralarından mı, yapacağının dönüşü olmayacak bir yolu açacağı endişesinden mi öyle baktığını Nizam hiçbir zaman bilemedi. O bakışlar zihninde kaldı sadece, onları sonra bir daha silemedi.

— Ne istiyorsun benden?

— Çal lütfen.

Anya'nın derin bir nefes aldığını gördü, kızışmış bir grilik duruyordu pencerelerde, şöminedeki ateş korlaşmıştı, arada bir çıtırtılar duyuluyordu, bütün köşk sessizdi.

Nizam deri koltuğa oturmuş, Anya'ya bakarak bekliyordu.

Piyanonun sesi onu şaşırttı, çalmayacağına inanmış olduğunu ancak o şaşkınlığını hissedince anladı, ilk notalarda "Schumann" dedi kendi kendine, "grand sonata."

İlk notalara biraz sert bastığını düşündü Nizam, sonra parça ahengini buldu, bazen çoğalıp çağıldayarak, bazen yalnızlaşıp hüzünlenerak akmaya başladı, arkasına yaslandı, Anya'ya bakarak dinlemeye koyuldu.

Onun yavaş yavaş notaların içinde kaybolduğunu, notalar hızlandığında başını no-

talarla birlikte saçlarını savurarak salladığını, parmaklarının tuşların üstünde bağımsız canlılar gibi dolaştığını görüyordu.

Geçişlerde, sanki bir engelin üstünden atlamaya hazırlanır gibi, alışılandan biraz daha uzun bekliyor, sonra aniden hızlanıyordu.

Her zamanki gibi dik durmuyor, tuşların üzerine eğiliyor, nerdeyse piyanonun üstüne kapanıyordu, saçları bazen tuşlara değiyordu.

Son notayı da bastıktan sonra bir an sanki kalkıp kalabalığı selamlayacakmış gibi bir hamle yaptıktan sonra durdu, piyanonun üstüne kapanıp başını piyanoya yasladı.

Olağanüstü çalmıştı, “bir virtüöz” diye geçirdi içinden Nizam.

Başını kaldırıp yeniden baktığında, Anya Nizam’ın yüzünde hayranlığı, Nizam Anya’nın yüzünde bitkinliği gördü, sanki yaşlanmıştı, çizgileri derinleşmiş, gözleri incelmış, saçlarının dibi terlemişti, gözlerinde incecik, şeffaf bir su perdesi vardı.

İkisi de aynı anda, soluk almakta zorlanır gibi içlerini çektiler.

Nizam ağır ağır yerinden kalktı, Anya’nın elinden tuttu, “gel” dedi. Anya, kapının yanından paltosunu aldı, birlikte çıktılar, kimsecikler görünmüyordu, herkes gitmiş, konak terk edilmiş gibiydi, sessizlik durgun bir göl gibi sarıyordu onları. Hava aydınlanmıştı, ortaları karar-mış kurşuni bulutların arasından turuncu ışıklar sızıyordu, yapraksız ağaçlar sabahın aydınlığında ihtiyarlamış gibi görünüyordular, Nizam’ın arabası simsiyah bir masal aracı gibi duruyordu o inci griliğinin ortasında.

— Arabacıya adresini söyle, dedi Nizam.

Anya, Nizam'ın söylediği hiçbir şeye itiraz etmiyor, bir rüyadaymış, uyuyormuş gibi her sözünü yerine getiriyordu, her şeyden, hatta o soğuk kederinden bile vazgeçmişe benziyordu.

Nişantaşı'nda taş bir binanın önünde durdular, hiç konuşmadan birlikte indiler, Anya kapıyı açtı, içeri girdiler, birisi onlar gelmeden sobayı yakmıştı, ev ılıktı.

Nizam'ın beklediğinden daha iyi döşenmiş bir evdi, çok pahalı olmayan ama sık mobilyalar vardı, ince bir zevkle yerleştirilmiş ama her yerde görülebilecek o sıradan mobilyanın arasında insanı şaşırtan bazı eşyalar bulunuyordu, Nizam'ın alışkın gözlerinin fark ettiği paha biçilmesi zor bir goblen asılıydı duvarda, sehpanın üstünde, usta elinden çıktığı anlaşılan, elmas kakmalı fildişi bir biblo görülüyordu. Geçmişte kalmış büyük bir zenginliğin işaretleri evin içine serpiştirilmişti.

Anya paltosunu kapının yanındaki koltuğun üzerine bıraktı, ne yapacaklarını bilemiyorlarmış gibi acemi, şaşkın bir halleri vardı.

Salonun ortasında karşı karşıya duruyorlardı.

Anya yeniden “ne istiyorsun” dedi.

Nizam cevap vermedi.

Anya'nın yüzünde hayal kırıklığına hazırlanan, kızgın bir ifade vardı, gözlerini dikmiş Nizam'a bakıyor, bir şeyler düşünüyordu.

Yavaşça ellerini kaldırdı, yeşil tuvaletinın askılarını tutup sıyırdı, tuvalet kombinezonuyla birlikte ayaklarının dibine düştü, ayaklarının dibine biriken tuvalet onun ayaklarını saklıyor, o yeşil bir suyun içinde duran mitolojik bir canlıya benziyordu.

Vücudu eskimişti, pek büyük olmayan göğüsleri hafifçe sarkmış, beyaz karnı yuvarlaklaşmış, bacakla-

rının üstünde ince çizgiler belirmişti ama bu vücut, Evangeliki'nin o diri ve kusursuz vücudundan çok daha çekici gözüküyordu Nizam'a, arzunun bütün yakıcılığını hissediyordu.

Anya, neredeyse düşmanca bir sesle:

— Bunu mu istiyorsun, dedi.

Nizam bir şey söylemeden, kederli bir ifadeyle baktı Anya'ya, ağır ağır yürüdü, parmağıyla boynuna dokundu, sonra yavaşça parmağını aşağıya doğru bastırarak indirdi, göğüslerinin arasından, karnından, kasıklarına, değdiği vücudun ürpermelerini hissederek geldi, kasıklarında bir an durduktan sonra parmağını çekti.

— Hayır, dedi.

Eğilip tuvaletin askılarını tuttu, yukarı kaldırarak Anya'ya giydirdi.

Hafifçe, dokunur gibi öptü dudaklarından.

— Biraz uyu, dedi, çok yoruldu... Yarın görüşürüz.

Kapıdan çıkmadan önce dönüp, “çok teşekkür ederim,” dedi, “sen bugüne kadar dinlediğim en iyi piyanistsin. Kimse senin gibi çalamaz.”

Haremağası telaşla Rasim Bey'in odasına girip, "halife-i matlu hazretleri sizi rica ediyorlar" dedi.

Rasim Bey, salona girdiğinde Abdülhamid Boğaz'a bakan geniş pencerenin yanında oturmuş, kahve içiyordu. Onun kahve içmesi bir tür ayine benzerdi, bir altın tepsiye konmuş abanoz saplı bir cezvenin içinde kahveyi getirirlerdi, cezvenin yanında üzerinde özel biçimde yazılmış A.H. harfleri bulunan, Yıldız'daki çini fabrikasında yapılmış iki beyaz fincan bulunurdu. Abdülhamid önce cezveden birinci fincana kahve koyar, onu içer, sonra cezvede kalan kahveyi ikinci temiz fincana boşaltıp, onu da bitirirdi.

Kahveyi daima sade içerdi, "şeker kahvenin tadını bozar, kahveyi seven sade içer" derdi. Önündeki sehpa, özel sigaraları dururdu, bir de tütün tabağı vardı, canı çektiğinde hazır sigaralar yerine bir sigara sarardı, bunu da şaşırtıcı bir ustalıkla becerirdi.

Rasim Bey içeri girdiğinde ikinci fincan kahveyi içiyordu, bir de sigara yakmıştı, "buyrun oturun," dedi, "size de kahve getirsinler."

Rasim Bey otururken, Abdülhamid sinirli bir sesle:

— Ne oluyor Rasim Bey, dedi.

Rasim Bey anlamadı.

— Neyi sorduğunuzu anlayamadım efendim.

Abdülhamid eliyle dışarısını gösterdi. Boğaz, Avrupalılara ait harp gemileriyle dolmuş, nerdeyse çelikten gri bir duvar oluşmuştu denizin üzerinde. Düdüklerle, ışıklarla, flamalarla haberleşiyorlardı.

— Elçiliklerdeki personellerini korumak için gelmişler efendim.

— Kendi şehrimizde elçilikleri korumaktan aciz miyiz?

— Ordu Çatalca'ya doğru çekiliyor efendim, dayanıp dayanmayacağı belli değil, herhalde endişe ettiler, hükümet de gemilerin gelmesine izin verdi.

Abdülhamid içini çekti.

— Bu hale mi düşecektik? Bir Bulgar'ın karşısında...

Bir sigara daha yaktı.

— Abdullah Paşa'yı kim ordu komutanı yaptı acaba? Abdullah Paşa'yı iyi tanırım, bizzat benim yetiştirmelerimdir. Kendisi kimsesiz bir çocuktü, ben onu önce Sultani mektebine verdim, sonra asker yapmak isteyerek Harbiye'ye naklettirdim. Zabit çıktıktan sonra da Almanya'ya gönderdim. İyi yetişmiş, nazik, centilmen bir zabit olarak Almanya'dan avdet etti. Hal ve terbiyesi çok hoşuma giderdi. Lisan bildiği için ben onu mabeyn müşiri Şakir Paşa'nın maiyetine verdim. İşleri çabuk kavradı. Bilahare Şakir Paşa'nın vefatından sonra mabeynde onun bıraktığı işlere bakardı.

Abdülhamid durup içini çekti.

— Kendisini çok yakından tanıdığım için söylüyorum, bütün bu işlerde muvaffak olan Abdullah Paşa hiçbir zaman bir orduya kumandanlık edemez... Çünkü kumanda işleri masa zabıtlığıne benzemez.

Abdülhamid konuşmasını önüne bakarak sürdürüyordu, belli ki bütün paşalar hakkında fikirleri vardı.

— Mısırlı Aziz Paşa'yı kolordu kumandanı yapmışlar, bu zat avcılıktan başka hiçbir şey bilmez. Askerlikle hiçbir münasebeti yoktur. Böyle bir zat nasıl olur da kolordu kumandanlığına tayin olunur...

Rasim Bey, daha sonra Hikmet Bey'e "adam bütün orduyu isim isim tanıyor, hani nerdeyse çavuşları bile söyleyecek" demişti.

Abdülhamid'den hoşlanmıyordu, ona karşıydı ama söylediklerinin çoğunun doğru olduğunu biliyordu, zaten doğru olduğu ordunun perişan halinden de belliydi.

— Bakınız Nazım Paşa'yı yeni kabinede de harbiye nazırı yapmışlar. Doğru bir tercih midir acaba? Onun harbiye nazırlığında ısrar, bugünkü sefalette onun bir mesuliyetinin olmadığıнын kabulü manasına da gelmez mi? Nazım Paşa'yı eskiden beri bilirim. Ali Paşa'nın damadıdır. Kendisi henüz binbaşı iken Tesalya'nın terki hakkındaki müzakerede bulunmak üzere Yıldız Sarayı'nda toplanan mecliste aza sıfatıyla bulunmasını tavsiye ettiler. Ben de Ali Paşa'nın hatırına hürmeten kabul ettim. Meclis'te çok ukalalıklar etmekle beraber, şurada burada benim hakkımda bazı şeyler söylediğini de işittim. Fakat hiç ehemmiyet vermedim. Hatta mabeyncilerden Recai Bey de onun akrabası idi, bana birkaç defa rica etti, "Nazım Paşa'yı maiyetinize alınız" diye, onun da hatırını kıramadım. Teftiş-i Askeri Komisyonu'na aza yaptım. Fakat daha dört gün geçmedi, hakkında şikayetler başladı, tahkik ettirdim, hepsinin esası geçimsizliğinden geliyordu. Ben şikayetlere kulak asmadıkça, Nazım Paşa da işi azıttıkça azıttı. İçki içiyor, önüne gelen yerde aklına geleni söylüyordu. Bir gün yine Beyoğlu'nda sarhoş

olmuş, arkasında üniforması olduğu halde koca bir ferike yakışmayacak hallerde bulunmuş. Bunu da haber alınca artık sabrım tükendi, İstanbul'da bekasını caiz görmeyerek Erzurum'a gönderdim.

Abdülhamid, yüzünü buruşturarak düşündü.

— Ne oldu peki? Meşrutiyetin ilanında o da diğer sürgünler gibi İstanbul'a geldi, o da kendisine siyasi bir poz verdi... Malum ya, o zamanlar moda olmuştu, Zaptiye Nezareti tarafından oraya buraya sürülen serseriler ve mücrimler bile kendilerini siyaset mağduru olarak gösteriyorlardı. Halk da coşkun olduğundan bunların ne olduğunu, ne gibi sebeplere binaen sürgün edildiklerini düşünmeden, tahkik etmeden bunlara karşı büyük bir merhamet ve hürmet gösteriyordu... Kahrolsun Abdülhamid diyeni omuzlarına alıyordu.

Bir sigara yaktı.

— Nazım Paşa, harbiye nazırı olmalı mıydı, bu evsafa bir zat mıdır kendisi? Erzurum'a sürmesem, geldiğinde kendine siyasi sürgün pozu vermese acaba bu mevkilere gelebilir miydi? Bakınız, pencereimin önünde ecnebi gemiler duruyor, içiniz acımaz mı? Vakıa ben artık padişah değilim ama içinizin acıması için padişah mı olmanız iktiza eder? Ben buna bir gün müsaade etmezdim.

Abdülhamid, yeni yönetimin hatalarını, kendisi başta olsaydı bütün bunların olmayacağını anlatmayı her zaman seviyordu.

— Bir kere daha baştan Yunanlarla Bulgarların bir araya gelmesini engellerdim, yıllarca ben engelledim bunu. Devlet idare etmek budur, tehlikenin nereden geleceğini bilip, o tehlike daha vukua gelmeden evvel önleyeceksin. Yıllarca bu memleketi savaşa sokmadan idare ettim... Sonra Nazım Paşa'yı harbiye nazırı yapmazdım, Abdul-

lah Paşa'yı ordu kumandanı asla yapmazdım. Ordu kumandanı olacaksa Mahmut Muhtar Paşa olmalıydı. Filhakika Muhtar Paşa kendini beğenmiş, kibirli biri olarak tanınır, elhak öyledir de, pek mağrurdur ama askerliğine, cesaretine de laf söylenemez, o zaman onun kibrine katlanacaksın... Kendisini ben bu son savaşta da çok takdir ettim. Pederi sadrazamdı, kendisi Bahriye Nazırı idi ama o ne yaptı, her şeyi bıraktı cepheye gitti. Askerlik budur.

Rasim Bey, Abdülhamid'in söylediklerinin çoğunun doğru olduğunu biliyordu ama eski padişahın kendisini ak pak, yeni yönetimi de tamamiyle hatalı göstermesine tahammül edemiyordu, saygı çizgisini aşmamaya çalışarak:

— Ordunun hazırlıklarının eskiden beri çok kötü olduğu söyleniyor efendim, dedi, yıllarca icap eden yenilikler yapılmamış...

Abdülhamid birden koltuğunda dikildi:

— Hah, bunun da kabahatlisi ben mi oldum? Ben üç buçuk yıldır tahtta değilim, beni doğduğum şehirde bile tutmadılar da Selanik'e sürdüler... Peki sorarım, bu üç buçuk senede neden orduda icap eden yenilikleri yapmadılar? Mahmut Şevket Paşa, harbiye nazırı iken herkesi korkutup milyonlarca altın aldı bakanlığının bütçesi için, yenilik yapacağım dedi, ne oldu o altınlar, neden onca paraya rağmen ordu şimdi kaçıyor? Fransızlardan dağ bataryaları aldılar, savaş başladı bitiyor, toplar hâlâ Karadeniz'deki gemilerde, İstanbul'a bile ulaşamadı. Bu mudur icap eden sevk ve idare? Planlama nerede, lojistik nerede? Asker aç diyorlar, levazım ne iş yapar diye soran yok mudur? Trakya'da ordu aç kalır mı, sefere çıkmıyorsa, kendi toprağında savaşıyorsun, nasıl sen askerini aç bırakırsın? Aç askerde maneviyat kalır mı, devletine, kumandanına bir emniyet kalır mı?

Rasim Bey, Boğaz kenarındaki bir sarayda hapis olan bu adamın bütün bunları nereden bildiğine şaşarak dinlerken, Abdülhamid de bütün söylediklerinin rapor edileceğini hatırlayıp söylediklerinden ürktü, onun yeniden tahta çıkmayı düşündüğüne dair bir fikre sahip olmaları halinde hayatının tehlikeye gireceğinden endişe etti. Ses tonu değişti, omuzlarını içine çekti, ihtiyar bir adam gibi konuşmaya başladı.

— Ben artık ihtiyar bir adamım, sıhhatim pek iyi değil, bakınız dün gece iki patates köftesi, bir kaşık kabak tatlısı yedim, o bile dokundu, bütün bunları elbette biraderim benden daha iyi takdir eder, icap eden tedbirleri alır, neticede halife odur, karar verecek odur...

Rasim Bey'in yüzüne baktı.

— Şevki Bey'in haremi rahatsızlanmış diye duydum, nasıl oldu acaba kadıncağız?

Rasim Bey'in maiyetindeki saray muhafızlarından Yüzbaşı Şevki Bey'in eşi rahatsızlanmış, yüzbaşı da karısına bakmak için izin alıp gitmişti, Abdülhamid'in bundan bile haberi vardı.

— Daha iyiymiş efendim, Şevki Bey bugün vazifesine dönecek.

— Şu bizim Ligorn tavukları da hâlâ bulamadılar... Nedir ki alt tarafı bir tavuk aradığımız, koskoca Osmanlı İmparatorluğu'nun payitahtındayız bir tavuk bulmaktan aciziz.

— Bulmuşlar da efendim, sizin istediğiniz renkte olanı bulamıyorlarmış.

— Tavuktur efendim neticede aradığımız, define aramıyoruz. Nasıl bulunmaz? Hem en güzel, en iri yumurtaları Ligornun kurşuni renkte olanları verir... Eğer bu büyük muvaffakiyete ulaşırlar da tavukları bulurlarsa

yumurtalarından size de gönderirim, öylesini yemediğınızı göreceksiniz. Ayrıca ben onları özel bir yemle beslediğimden, sarıları da hiç görmediğiniz kadar iri olurlar.

Abdülhamid sigarasını söndürdü.

— Neyse, sizi de çok tuttum, vazifenizden daha fazla alıkoymayayım...

Rasim Bey, Abdülhamid'in kendi sözlerinden rahatsız olduğunu, yalnız kalıp söylediklerini bir daha değerlendireceğini anladı.

— Müsaadenizle efendim, diyerek kalktı.

Tam kapıdan çıkarken Abdülhamid arkasından seslendi:

— Gemilerle alakalı veni bir şeyler duyarsanız bana da malumat veriniz lütfen.

Gemileri merak eden sadece eski padişah değildi, bütün ahali o gemilerin neden geldiğini merak ediyordu.

Mösyö Lausanne, hükümetten kaynaklandığına inandığı söylentiye Dilara Hanım'a kahkahalarla anlatmıştı.

— Halk arasında yayılan söylentiye göre, bu gemiler ordunun Yunanlardan kazandığı gemilermiş... Buna inanlar var.

Halk, gemilere, gemilerden yükselen düdük seslerine, gemilerle karadaki elçilikler arasındaki ıslıklı haberleşmelere, güvertelerde flamalarını sallayarak birbirlerine mesajlar gönderen bahriyelilere, gemilere gidip gelen kayıklara çabuk alıştı, asıl konuşulan mevzu, ordunun Çatalca hattında dayanıp dayanamayacağıydı; padişah-tan sokaktaki su satıcısına kadar herkes bunu konuşuyor, bunu merak ediyordu.

Lüleburgaz'da bozulan ordu İstanbul'a doğru dağılık bir halde çekiliyordu, İstanbul'dan önceki son umut Çatalca'da toplanıp direnmeleriydi, direnemezlerse Osmanlı'nın başkenti işgal altına düşecekti.

Mösyö Lausanne, Harbiye Nezaret İstihbarat Daire Müdürü Miralay Cafer Bey'le görüştüğünde, Çatalca hat-tının dayanıp dayanamayacağını sormuştu:

— Bulgarlar Çatalca geçitlerinde bir ay durdurulabilirler, demişti Miralay.

Ordunun en büyük beklentisi o sırada bir süreliğine Bulgarları oyalayabilmektir, cepheye giden *Times* muhabiri Lionel James ile *Daily Telegraph*'ın muhabiri Mr. Berthold ise Lausanne'a, "Bulgarlar 48 saatte yarar geçerler," demişlerdi, "ordu çok dağınık biçimde kaçıyor Bulgarlardan."

Ordu gerçekten de dağınık biçimde, aç ve hasta halde kaçıyordu, askerlerden bir kısmı Marmara'ya doğru, bir kısmı ise Karadeniz kıyılarına doğru kaçmıştı ama ordunun ana bölümü nereye gideceğini kestiremediğinden İstanbul'a doğru akıyordu.

"İstanbul'a yaklaştıkça kalabalık bir mahşer görüntüsü almıştı" demişti Ragıp Bey Osman'a, "göçmenlerin kağnıları, yalınayak yürüyen kadınlar, ağlayan bebekler, kağnılara yatırılmış hastalar, diz boyu çamur, göçmenlerin arasında birliklerini kaybetmiş, aç sefil askerler, yağmurun altında, etrafa hastalık ve ter kokusu saçarak ilerlemeye çalışıyordu."

Paçavralar içinde yorgun ve hasta bir kalabalık, yaralı bir kırkayak gibi çamurların içinde sürünüyor, yürümek zorlaştıkça kağnılardaki eşyaları parça parça çamurların içine atıyordu. İnsanlara saldıran bir hayvan gibi kaba-ran çamur yığını sandıklarla, kırık tekerleklerle, rengini ve biçimini kaybetmiş bohçalarla, elbiselerle, konsollarla, yırtılmış postallarla doluyor, sonra çamur onların hepsini birden yutuyordu.

"En fazla o kalabalığın sessizliği insanı şaşırtıyordu" demişti Ragıp Bey, "neredeyse hiç ses çıkmıyordu, konu-

şacak mecalleri kalmamıştı, yalnızca yaralıların ve hastaların iniltileri duyuluyordu.”

Askerler ümitsizdi, her an Bulgarlar tarafından yakalanmaktan, ölmekten, esir düşmekten korkuyorlar, bir dilim ekmek bulabilmek için dua ediyorlardı, nereye gideceklerini, nerede duracaklarını bilemiyorlardı.

Günlerden beri uykusuz zabıtlar, kan çanağına dönmüş kırmızı gözleri, gözlerinin altındaki gittikçe büyüyen mor halkalarıyla askerlerini bir araya getirmeye, bu kaçıışı hiç olmazsa düzenli bir ricata çevirmeye uğraşıyorlardı.

“Sıraya geç, burada vururum seni” diyen sesler duyuluyordu.

Sinirler gerilmiş, öfke kalabalığın yanında yürüyen bir canlı gibi büyümüşü, eğer insanların hali olsaydı o kalabalık birbirini parçalardı ama kimsenin fazladan bir hareket yapmaya mecali yoktu.

Ragıp Bey sağ kalan askerlerini bir arada tutmayı başaramamıştı, çamurların içinde birbirlerinden kopmadan yürüyorlardı ama adımlarında bir düzen yoktu, yorgunluktan ayakta zor duruyorlardı, biraz Ragıp Bey’e duydukları saygıdan, biraz da nereye gideceklerini bilemediklerinden ayrılmaya cesaret edemiyorlardı, Ragıp Bey birliğin başına geçmiş, çavuşu da sonuna koymuştu.

“Asker kaçmasın diye tedbir almak zorunda kaldığımız bir savaşı nasıl kazanabilirdik ki” demişti Osman’a, “kaçmadılarsa gidecek yerleri olmadığından.”

Çatalca yakınlarında, yağmur yeniden şiddetini artırırken, birkaç atının kendilerine yaklaştığını gördü Ragıp Bey, öndeki iri, doru at arada bir çamurda tökezleyerek ilerliyordu, adımlarını çamurdan kurtarmak için her defasında çok yükseğe kaldırdığından yürümesi de yavaştı.

Yaklaştıklarında yağmurun arasından Muhtar Paşa'yı seçti Ragıp Bey, Muhtar Paşa da emin olmak ister gibi "Ragıp" diye bağırmıştı.

— Buyrun paşam.

— Ragıp, evladım, senden çok önemli bir vazife isteyeceğim, yapabilir misin?

Ragıp Bey "vazife nedir" diye bile sormadı.

— Emredersiniz paşam.

— Askerlerini bir arada tutabilmişsin, aferin, şimdi çok yorgunsunuz biliyorum ama bu hayat memat meselesi...

Asker de paşanın sözlerini dinliyordu.

— Hızlanın şimdi, bu kalabalığın önüne geçip diğerlerinden önce Çatalca hattına varın, Çatalca diyorsam anla işte, Terkos-Büyükçekmece hattını söylüyorum, orada bizim Rus savaşından kalma koruganlar var, orada toplanıp direnebiliriz ama askerın önünü kes, öteye geçmesine izin verme, göçmenler geçsin asker kalsın, bir hat oluşturalım... Ben birkaç birlik daha çıkartacağım hemen, arkadan da ben yetişirim, orayı tutalım Ragıp... Hatta yerleşelim.

— Emredersiniz paşam.

— Sana güveniyorum.

— Sağ olun paşam.

— Hadi bakalım, Allah yardımcınız olsun.

Paşa, yanındaki atlılarla birlikte düzenli birkaç birlik daha bulup göndermek için çamurların içinde kalabalığı yara yara uzaklaştı.

Ragıp Bey askere döndü.

— Paşayı duydunuz mu?

— Duyduk kumandanım.

— Yürüyecek miyiz?

Cılız bir ses çıktı.

— Yürüyeceğiz kumandanım.

Ragıp Bey bütün gücüyle bağırdı.

— Yürüyecek miyiz?

Gür bir ses cevap verdi.

— Yürüyeceğiz kumandanım.

— Çocuklar, bu imparatorluğun namusunu, Osmanlı payitahtının istikbalini savunmak vazifesi size tevdi edildi Muhtar Paşa tarafından, yorgunsunuz, açsınız ama gittiğimiz yerde barınak da var, ekmek de var... Biraz daha dayanmalıyız yiğitler... Dayanacak mısınız?

Asker, Muhtar Paşa'yı görmenin, ekmek ve barınak vadi almanın maneviyatıyla cevap verdi.

— Dayanacağız kumandanım.

— Aferin yiğitlerim... Yürüyün...

Arkaya dönüp seslendi:

— Çavuş...

— Emredin komutanım.

— İkili düzene geçin, asker "Pilevne" marşıyla yürüyecek.

— Emredin komutanım.

O çamurun içinde dizildiler, askerliğin o tuhaf mucizelerinden biri gerçekleşmiş, doğru ve güçlü bir emir, en baştaki komutanın çamurların içinde boğuştuğunu görmek, Ragıp Bey'in kararlılığı, ekmek bulma hayaliyle erat birden canlanmıştı, etlerinde, kemiklerinde, damarlarında kalan son güçle yürümeye başladılar.

Çavuş emirler yağırdırıyordu.

— Başlar yukarda, göğüsler ilerde, uygun adım, dünya Muhtar Paşa'nın askerini görsün... Bir... Ki... Bir... Ki...

Kalabalık, bu sefaletin içinden birden çıkıveren bu düzenli askere, çamurdaki kararlı yürüyüşlerine bakıyor, var güçleriyle marş söylemelerini hayretle izliyordu.

Kalabalığı yara yara, düz yolda yürür gibi yürüyorlardı, Ragıp Bey, diğer askerlerin de birliğe katıldığını, kalabalıklaştığını görüyordu, düzen o sırada her askere ümit veriyordu, ikili kolda yürüyen birliğe katılıyorlardı.

Arada bir Ragıp Bey, “daha hızlı” diye bağıırıyordu, “bugünü başka günlere benzetmeyin, Osmanlı’nın namusunu kurtarmaya gidiyorsunuz...”

“Siviller anlamaz,” demişti Osman’a, “bazen bir marş hayat kurtarır, bazen bir marş memleket kurtarır, askerın şevkini, maneviyatını düzeltir marş dediğın, kahramanlığını, gururunu okşar, biz Terkos’a kadar marşla geldik, asker yürümedi o marşlar yürüttü onları.”

“Çatalca hattı” denen hat aslında Çatalca’nın epey gerisinde, Büyükçekmece ile Terkos Gölü arasındaki 25 kilometrelik bir hattı, Muhtar Paşa’nın dediğı gibi orada Rus savaşından kalma koruganlar, batarya tabyaları vardı, asker o hatta yerleşebilirse Bulgar kuvvetlerini durdurabileceklerini umut ediyordu. Arkadan gelen Bulgar kuvvetlerinin de yorulduğunu, ağır toplarını çamurdan geçiremeyeceğini, kendi memleketlerinden uzaklaştıkça levazım desteklerinin azalacağını, buna karşılık İstanbul’a yaklaşan askere başkentten yiyecek ve ekmek gelebileceğini hesaplıyordu.

Terkos hattına kadar marşı kesmeden düzeni bozmadan yürüdüler, sadece Çatalca’yı geçtikleri sırada marş söyleyen askerlerden biri “hay ananı...” diye bağırdı.

Çavuş yanına gitti:

— Ne bağıırıyorsun ulan?

— Postal yırtıldı çavuşum... Ayağıma çamur doldu.

— De yürü be adam... Senin ayağın üşüdü diye Osmanlı mı batsın? Aksatma yürüyüşü, hizayı bozmadan yürü.

Asker güldü, marş söyleyerek yürümeye devam etti.

Ragıp Bey'le birliği Terkos hattına ulaştıktan bir süre sonra Muhtar Paşa'nın gönderdiği diğer öncü birlikler de gelmeye başladı, İstanbul'dan yola çıkan bazı yeni birlikler de geliyordu.

Askerleri tutup göçmenleri yolluyorlardı, Lüleburgaz felaketinin yorgunlarını yeniden düzenlediler, subaylar askerlerini, askerler birliklerini buldular, koruganlar, tabyalar temizlendi, arka tarafa İstanbul'dan gönderilen çadırlar yerleştirildi, askere günlerden beri ilk kez sıcak yemekle ekmek dağıtıldı.

İstanbul'dan gelen küçük toplar da tabyalara yerleştirildi.

Osmanlı ordusu yerleşirken, Bulgar ordusu hâlâ gelememişti, çamur onları da yoruyordu, ağır toplarını paşaların tahmin ettiği gibi gerçekten de çamurlarda bırakmak zorunda kalmışlardı.

Bulgar ordusu iki gün sonra yavaş yavaş gelip mevzi-lenmeye başladığında Osmanlı birlikleri siperlerine girmiş, savaşa hazırlanmıştı.

O iki gün Ragıp Bey için çok zor geçmişti, yorucu yolculuktan, çamurla, açlıkla, hastalıkla, kaçaklarla, maneviyatı yıkık askerlerle yaptığı yolculuktan sonra o iki gün de vaktinin çoğunu İstanbul'dan getirilen dağ toplarını tabyalara yerleştirmekle, askerlerini çadırlarına dağıtıp, birliğinde düzeni sağlamakla, savaşa yeniden hazırlanmakla geçirmişti.

Çavuş, tabyaların biraz gerisinde küçük bir kulübe bulup onu Ragıp Bey'e ayırmıştı, bir seyyar yatak koymuşlar, kulübenin taş ocağını yakmışlardı, duvarları tezekten, damı samandan olan, isten kararmış eski kulübe Ragıp Bey'e saray gibi gözüküyordu, uzun bir uyku çekmiş, yemek yemişti, ocakta hep bir demlik kaynıyordu.

Asıl zorluk hazırlıkları tamamladıktan sonra ortaya çıkmıştı, üçüncü kez bu sefil savaşta çarpışmayı bekliyorlardı, beklemek çok zor ve ağır geliyordu Ragıp Bey'e; yaşadıkları yenilgiler, gururlarının kırılması, çaresizlikler, açlıklar, askerlerin gözlerinde gördüğü güvensizlik, onun kendisiyle beraber her yere götürdüğü yenilgi duygusunu katlıyor, onun zamanla kapanmasını beklediği yaralarının incecik kabuklarını yeniden soyup açıyordu.

Duygularından, kederinden, yalnızlığından, kendisinden, hayattan neredeyse nefret eder hale gelmiş, kendi duyguları tarafından kuşatıldığını, esir alındığını hissederek kendine öfkelenmişti.

Erkekliği belki de yaşamında ilk kez böylesine eziliyor, farkına varmadan o erkekliğin üzerine bina edilmiş kişiliği ta temellerinden sarsılıyor, onun varoluş sebebini ortadan kaldırıyor.

Yıllarca, mutluluğu neden kaybettiklerini, bunun kimin suçu olduğunu düşünen, bütün erkeklere Ragıp Bey'i anlayabilmek için bakan, onların hareketlerinden, tavırlarından, lakırdılarından Ragıp Bey'le ilgili ipuçları çıkartmaya uğraşan Dilara Hanım, bir akşam Şark kadınlarından söz eden ve bu arada Şark erkeklerinden de biraz alaycı bir edayla bahis açan Mösyö Lausanne'a onu şaşırtan bir tirad çekmişti.

— Şark kadınlarını her zaman çok ilgi çekici, esrarlı bulan Batılılar, hiç tanımadıkları Şark erkeklerinin, kendilerine düz ve sığ gözüken o tuhaf canlıların duygularını kolay kolay anlayamazlar. Erkeklik denen ve aslında Şark erkekleri için neredeyse hayatın tümünü oluşturan o büyümlü gücün nasıl kırılğan olduğunu, en küçük bir zedelenmede sahibini nasıl bütün güveninden edeceğini belki bilemezler. Erkeklik, onların bütün varlıklarını, kimlikle-

rini, duygularını, zihinlerini, ruhlarının en gizli, en kuytu noktalarını doldurur, oradan dünyaya taşar. Kendi erkekliklerinden taşan o kokuyu koklayarak, her an erkekliklerinin kokusunu ciğerlerine çekerek, bir hayvan gibi bütün erkeklerle dövüşerek, bütün kadınlara sahip olmak isteyerek yaşarlar. Diğer erkekleri yenebileceklerine, kadınları kendilerine mutlak surette bağlayabileceklerine inanırlar. Onlar bu inançla körleşmişlerdir Mösyö Lausanne.

Durup, çayından bir yudum aldıktan sonra devam etmişti:

— Yaşayabilmek, var olabilmek, çoğalabilmek, dünyaya kendi varlıklarını gösterebilmek için yaban hayvanları gibi kendi güçlerini tartışmasız kabul edecek bir dişiye ihtiyaçları bulunur. O dişi, onların kendi zihinlerinde yarattıkları sahte dünyanın gerçek olduğunu erkeklere kanıtlayabilecek tek varlıktır, o dişinin ihaneti, vazgeçiş, kuşkusu, isteksizliği, erkeklerin kurduğu, gerçekliğine inandığı dünyayı bir anda paramparça edebilir... Bu size garip gelebilir ama Şark erkekleri, dünyalarının gerçek olduğunu kendilerine kanıtlayabilmek için kadınları öldürmeye bile hazırdırlar. Kıskançlıktan, sevgiden, arzu-
dan, üzüntüden değil, gördükleri, kokladıkları, tattıkları dünyanın gerçek olduğuna inanmak ihtiyacında olduklarından, onların gerçekliğini bozan kadınların hayatlarını tehdit ederler, onları hayvanlar gibi öldürürler. Onlara, kendi erkekliklerini koklayarak zihinlerinde tasarladıkları dünyanın, sahici bir dünya olduğunu söyleyecek, bağlılığıyla bunu kanıtlayacak kadınlara muhtaçtırlar. Kadının bağlılığı eksildiğinde dünya biter, hayal biter. Bir kadına sahip olmak zorundadır Şark erkekleri. Onlar için erkeklik, sahip olmaktır. Yatakta ve hayatın her alanında mutlak ve tartışmasız biçimde sahip olmak, sahip olduk-

larını bilmek, kadınlar tarafından bu sahipliklerinin kabul edildiğini görmek mecburiyetindedirler.

Burada bir an durup içini çekmiş, kendisini şaşkınlıkla dinleyen Mösyö Lausanne'ın nedenini anlayamadığı bir kederle:

— Sahip olamadıklarını düşündüklerinde ya öldürürler, ya kaçır giderler, demişti.

Sonra da gülmüştü:

— Böyle bir erkeği sevebilen bir kadın için hangisi daha kötü onu da bilmiyorum doğrusu.

Ragıp Bey, tam da Dilara Hanım'ın anlattığı türden bir Şark erkeğiymiş, yıllarca Almanya'da kalmasına, Batılı değerlerin birçoğunu benimsemesine rağmen binlerce yılın, atalarının izleri daha doğarken onun zihninin ve ruhunun duvarlarına silinemeyecek biçimde kazınmıştı.

Dilara Hanım'ı sevmişti, bunu kendisine itiraf edemese, bu gerçeğe öfkelense de, reddetmeye uğraşsa da hâlâ seviyordu; zihninde yarattığı, merkezinde kendisinin durduğu, kendisinden taşan erkeklik kokusuyla genişleyen dünyanın varlığını ve sahiciliğini sevdiği kadının benimseyerek, o dünyaya girmesini, o dünyanın sahiciliğini bir kez daha kanıtlamasını beklemişti, âşık bir kadın böyle yapardı, Dilara Hanım'ın dediği gibi, buna inanıyordu. Ona göre, âşık bir kadın, erkeğinin kendisine sahip olmasını kabul eder ve isterdi.

Dilara Hanım bunu istememişti.

Onun kendisine, dünyasına olan bütün güvenini, bir çadırın direğini kırar gibi kırıp çökertmişti Dilara Hanım, şimdi o yıkılan güveni, kalın bir çadır bezi gibi onu sarıp nefessiz bırakıyor, yaşama arzusunu yok ediyordu.

Dilara Hanım'ı öldüremezdi, o hayvansı erkekliğe rağmen, aldığı eğitim, gördüğü hayat, kabul ettiği değerler,

onun düzeyindeki Şark erkeklerinin, erkekliğin başka bir ölçüsü olarak benimsedikleri “erkeklik onuru” bir kadına dokunmasına izin vermezdi; zaten onu mahveden de bu ikilemdi, yarı hayvan, yarı insan bir ucube gibiydi ruhu, ne Dilara Hanım’ın isteksizliğini ölümle cezalandıracak kadar hayvan, ne de bunun aşkın bir başka biçimi olabileceğini kabul edebilecek kadar insandı. Bu ikilik ona bir çıkış noktası bırakmıyor, onu boğuyor, sıkıştırıyor, kendi ölümünü arzulamaktan başka çaresi kalmıyordu.

Onca felakete rağmen savaş meydanında bir türlü ölememişti, kendisini hiç sakınmamış, saklanmamış ama nice genç çelikanlıyı öldüren o menhus obüslerden hiçbiri ona isâbet etmemiştir.

Çektiği acıyı, duyduğu özlemi, kendi erkekliğine, gururuna, varlığına bir hakaret gibi görüyordu, bu aşağılanmışlık duygusu onu eziyor, soluksuz bırakıyordu, daha da beteri, ona çok kadınca gelen ve onu başka bir biçimde yaralayan bir özlem vardı içinde; Dilara Hanım’ı görme isteği neredeyse fiziksel bir acıya dönüşüyordu.

Bazen mektupları çıkarıp elinde tutuyor, onlara uzun uzun bakıyor, kâğıdını kokluyor, bazen buruşturup ateşe atmayı aklından geçiriyor, o zamanlar telaşla mektupları cebine koyup kendisinden saklıyordu. “Fare gibi sıkışıp kaldım” diye söyleniyordu.

Dilara Hanım’ın yüzü, gülüşü, sesi, bazı sözleri, hafızasının labirentlerinde kendi başlarına dolaşıyor, bazen kayboluyor, bazen de hiç beklemediği bir sırada, o anda yaşadığı her ne varsa hepsini silerek ortaya çıkıyordu, onların kaybolmasını istiyor ama aynı zamanda kaybolmalarından korkuyordu. Hiç alışık olmadığı bu çelişkili istekler ve duygular, kendisine olan güvenini, daha da kötüsü, kendisine olan saygısını paramparça ediyor, güç-

süz ve zayıf olduğuna karar veriyordu; asla tahammül edemediği, aşağıladığı bu özelliklerin kendisinde bulunduğuna inanmak onun için gerçek anlamda ölmekten daha kötüydü.

Bir gece ansızın uykusundan, “yakacağım o mektupları” diye uyanmış, ruhunu zehirlediğine o anda inandığı mektupları hızlı hareketlerle cebinden çıkarmış, sönmekte olan ocağın başına gitmiş ama parmaklarının kenetlendiğini hissetmişti, elleri onun emirlerine uymamışlar, içinde bilmediği, görmediği başka birinin emirleriyle mektupları atmayı reddetmişlerdi.

Karanlık kulübenin içinde kendisinden nefret ederek “Allah belanı versin” diye bağırmıştı, “öl artık... Öl...”

Çatalca hattı savaşa hazırlanırken, Dersaadet'te de darbe toplantıları hızlanıyordu, İttihatçı subaylar bir yandan savaşın gelişimini izliyorlar, bir yandan da bu “ihamet hükümetinden” kurtulmak için planlar yapıyorlardı.

Vefa'da Emin Bey'in evinde toplanıyorlardı, karanlık bastıktan sonra, dar sokaklardan, kaputlarına, paltolarına sarınmış, ağızlarını, yüzlerini atkılarla örtmüş vaziyette birer ikişer geliyorlar, perdeleri indirilmiş cumbalı odada, evdeki kadınların sürekli taşıdığı çayları içerek, hükümeti nasıl devireceklerini konuşuyorlardı.

Talat Bey, her toplantıda aynı sözleri söylüyordu:

— Çok geç kalmamalıyız, onursuz bir anlaşmayla bu hükümet Osmanlı'yı bitirecek, buna müsaade etmemeliyiz.

Beş ay önce kaybettikleri iktidarı geri almayı hepsi aynı sabırsızlıkla istiyordu ama Talat Bey'in telaşının herkesin bildiği başka bir sebebi daha vardı.

Talat Bey'le karşılıklı olarak birbirlerinden nefret eden Cemal Bey, parti içindeki yakınlarına:

— Askerlik Talat'ın ödünü patlattı, diyerek gülüyordu.

Üç ay sonra kendilerini Enver Bey'le birlikte “paşalığa” terfi ettirip, Osmanlı'yı yönetecek “üçlünün” parçası olan

bu iki adam arasındaki nefret ölene kadar bitmeyecek, birbirlerini yok etmek için çeşitli oyunlar deneyeceklerdi ama Cemal Bey'in sözleri sadece nefretten kaynaklanmıyor, bir gerçeği de açıklıyordu.

Cemal Bey'in en sevdiği hikâyelerden biriydi bu, Talat Bey'e her kızdığına mutlaka yanındakilere bir daha anlatırdı.

— Bizim Talat malumunuz daha beş ay önce Devlet-i Osmaniyye'nin anlı şanlı dahiliye nazırı idi, eh her nazırın bir kusuru olur, bizimkinin kusuru da meğer askerden kaçmakmış. Otuz dokuz yaşına kadar askerlik yapmamış, kurnazdır bu işleri iyi becerir... Bu geçen ay, savaştan hemen önce Edirne'ye gitmişti, biri ihbar etti bunu zannederim, inzibat bunu asker kaçaklığından derdest edip şehir muhafızlığına götürmüş. Buna asker esvabını giydirmişler, bir çadıra koymuşlar, bunun beti benzi atmış. Herkese telgraflar yağdırdı beni buradan kurtarın diye, Cevat araya girdi de buna bir izin tezkeresi yazdırdı, öyle alıp getirdiler... Lakin şimdi her an alıp askere götürecekler diye korkudan ölüyor. Konuştu mu mangalda kül bırakmaz ama savaş dedin mi geri basıyor. Elin oğlu gidip dövüşüyor, sen neden kaçırıyorsun? Bak Muhtar Paşa'ya, adamın babası sadrazamdı, kendisi nazırlık koltuğunda oturuyordu, bıraktı gitti, cepheye gönüllü oldu. Bizim kaltaban tir tir titriyor... Bazen dilimin ucuna kadar geliyor ama susuyorum, memleket davasıdır, arada mesele çıkmasın, şu ihtilali gerçekleştirelim diyorum.

İhtilali bir an önce gerçekleştirmek istiyorlardı ama en gözükarakaları olan Enver Bey'in dönmesi için biraz oyalanıyorlardı.

Cevat Bey son toplantıda sormuştu:

— Enver Bey ne zaman dönecek Talat Bey?

— Diğer arkadaşlar Trablus'tan döndü ama biliyorsunuz Enver Bey oradaki hareketi organize etmek için Libya'ya geçmişti. Hemen dönmesi için kendisine haber gönderdim. Bir aya kadar burada olur.

— Peki ne yapacağız?

— Ben diyorum ki buradan güvenilir arkadaşları seçelim, onlara Erkan-ı Harp'ten vazife tezkereleri çıkartalım, gidip cephedeki kolordularda bulunan zabıt arkadaşlarla görüşsünler, onları bu harekete katsınlar, o zabıtlar vasıtasıyla orduyu İstanbul'a yürütebiliriz. Ordu İstanbul'a yürürse, hükümet direnemez çekilir, o zaman da biz Mahmut Şevket Paşa'yı sadarete getirip kabineyi kurarız, Bulgarı püskürtüp hem Osmanlı'yı kurtarırsınız hem de halkın rızasını alırsınız.

Emin Bey:

— Tayin tezkerelerini nasıl çıkartacağız, dedi, şüphelenmezler mi?

Talat Bey dönüp Cevat Bey'e baktı. Cevat Bey:

— Ben hallederim, dedi, kimseye sezdirmeden arkadaşların tayinlerini bu hafta çıkarttırırım, tayin işlerine bakan binbaşı bizdendir, hallolması zor bir mesele değil.

— Hemen yapalım...

— Ben Mahmut Şevket Paşa'dan biraz işkilleniyorum, dedi Cemal Bey, işler gecikince paşa vazgeçmesin.

Talat Bey, daha önce Cevat Bey'e söylediğini Cemal Bey'e de söyledi:

— Paşa iktidara alıştı, kolay vazgeçmez ama tabii boş da bırakmamalı... Cevat Bey siz paşayı ziyaret ediyor musunuz?

— Hemen hemen her hafta gidiyoruz arkadaşlarla, paşanın vazgeçeceğini ben de sanmam, öyle bir hali yok, aksine çok kararlı gözükyor, iktidara geldiğinde neler yapacağını anlatıyor.

— İktidara paşa mı geliyor?

— Eh, öyle bir havası var, ne yalan söyleyeyim... Biz de ses etmiyoruz.

— İhtilali biz yapacağız, iktidar paşanın mı olacak?

— Paşa öyle düşünüyor gibi...

— Yandık biz yandık... Ama yapacak bir şey yok, öyle oturaklı bir paşa lazım bize, neyse biz ihtilali yapalım, paşa başa geçsin de ne olacağına sonra bakarız... Her şey sırasıyla.

Bir sessizlik olmuştu, İttihatçılar'ın hepsi böyle lafların ne anlama geldiğini, nasıl sonuç verdiğini az çok bilirdi ama kimse itiraz etmedi. İttihatçılar için dünyadaki en kıymetli şey insan hayatı değildi, bunu hepsi kabullemişlerdi, onların siyaset anlayışı baştan beri böyleydi, iktidar bu anlayışlarını daha güçlendirmişti, iktidarın önündeki her gücü “vatan için” temizlemek mübahtı, elzemdi...

Cevat Bey, “bize çok serttiler, suikastler yaptılar, adam öldürdüler, muhaliflerine baskı yaptılar dediler hep ama hiç düşünmediler” demişti Osman’a, “biz ne şartlar altında var olduk, ilk çıktığımızda Abdülhamid’in istibdatına, Bulgar komitacılarına karşı dövüşüyorduk, sonra irticacılarla mücadele ettik, 31 Mart Ayaklanması’nı bastırdık, ardından İtilafçılar’la onların ordudaki Halaskaran Zabitân isimli cuntası çıktı, sonra Balkan Savaşı ile boğuştuk, en sonunda da dünya harbi geldi, söylesin biri bana, bu şartlarda ne yapabiliydik, nasıl yumuşak bir idare kurabiliydik, bizi devirirler, kellelerimizi kesip sıırıklara dikerlerdi, hem Allah aşkına Abdülhamid’in istibdadına karşı çıkmayan Osmanlı münevverleri bizim baskımızdan mı rahatsız olmuşlar, ne zaman baskısız bir dönem görmüş ki Osmanlı bizden şikayet ediyorlar... Niye hep sizden

şikayet ediyorlar dersen, çünkü biz topraklarda medeniyeti temsil ettik hep, irticanın, mürteciliğin, gericiliğin karşısında olduk, modernleşmeyi getirdik, ordu da, hayat da bizim zamanımızda modernleşti, modernleşmeyi istemediler, evet ahali de istemedi, yüzlerce yıl hilafet denen çamurun içine yatıp uyumuş bir halk bu, cahil, gelişmemiş, dinle uyutulmuş, ne yapacaktık, bu Osmanlı mülkünü nasıl Avrupa seviyesine getirecektik, bilimi bile inkar ediyordu cahiller, her şey onlara göre gavurluktu, her yeniliğe gavurluk diye karşı çıkıyorlardı, cehaletin adını dindarlık koymuşlardı, sert olmayıp ne yapacaktık, sen modernlik diyorsun, o din diyor, Kuran diyor, Allah diyor, nasıl mücadele edeceksin, söyleyin bana nasıl mücadele edeceksin, biri çıkar da her geriliğin, her gericiliğin esbabı mucibesi olarak Allah'ı gösterirse, yalan söylerse, senin söyleyecek nasıl bir lafın olur, haşa Allah'la mı dövüreceğiz, yobazları susturuyorduk biz de, başka hiçbir çare yoktu, olamazdı da...”

Geniş ve boş konağın içinde hep hafif bir rüzgârla havanın boşluğunda kayarak dolaşan ölümler birbirleriyle genellikle konuşmazlar, söylemek istediklerini sadece Osman'a söylerlerdi ama Osman onların birbirlerini duyduklarını biliyordu, en çok da ölmelerine rağmen öfkelerine, huzursuzluklarına, kendilerini haklı gösterme isteklerine şaşıyordu.

Gençliğinde İttihat Terakki'nin saflarında Abdülhamid'e karşı mücadele eden, kendi hayatını, babasının bütün varlığını tehlikeye atan Hikmet Bey, İttihat Terakki'yi daha sonra yaptıklarından dolayı hiç affetmiyordu, “para ve iktidar onları çıldırttı,” demişti, “çoğunu gençliklerinden tanırım, dürüst insanlardı, yola imparatorluğu kurtarmak için, istibdadı durdurmak için, Fransa'daki

ihtilalin benzerini burada yapmak için çıktılar, niyetleri saf ve iyiydi ama sonra tahminlerinden çok daha çabuk ve kolay iktidarı ele geçirdiler. Şaşırdılar, bir padişahı devirecek güçleri vardı ama bir devleti yönetecek kabiliyetleri ve bilgileri yoktu. Bu, en büyük tehlikedir işte, devirecek gücü olup da yönetecek gücü olmamak, devirdiğin zaman yönetme hakkına sahip olduğuna inanıyor-sun çünkü... Ama ikisi birbirinden o kadar farklı ki... Biz bunu İttihatçılar'ın bütün iktidarı boyunca gördük... Bir padişah devletin sahibidir, hazine onun şahsi kesesidir, hazineyi soymaz, harcar, bazen hesapsızca harcar ama soymaz, Abdülhamid için hırsızdı diyeni duydunuz mu, kimse demez, adam kendi malını mı çalacak... Ama İttihatçılar hazineyi soydular, ama ne soymak, ne hırsızlık, ne yolsuzluk... Levazım Dairesi Başkanı İsmail Hakkı Paşa'yla çetesinin bütün orduyu soyduğunu bilmeyen mi vardı, hırsızlık ayyuka çıkmıştı, şikayetler dolaplara sığmıyordu, bir şey yaptılar mı, hayır... Niye? Enver'in adamıydı çünkü... Hepsi devletin içinde kendi çetelerini kurdular, birbirleriyle dövüştüler, eğer harbe girmeseydik onlar birbirlerini öldürürlerdi, nefret ediyorlardı birbirlerinden, Talat'ın Cemal'e kurduğu kumpasları, nasıl şantaj yaptığını, tehdit ettiğini sağır sultan bile duydu... Modernlikmiş, medeniyetmiş... Abdülhamid kendi iktidarı için dini nasıl kullandıysa, bunlar da medeniyet lafını kendi iktidarı için öyle kullandılar... Abdülhamid hiç olmazsa inanıyordu, dindardı, bunlar söylediklerine de inanmıyorlardı, ne söylediklerini bile bilmiyorlardı aslında... Medeniyeti, Batılılar gibi giyinip, café chantantlarda kadın erkek birlikte oturmak zannediyorlardı... Batı medeniyetinin felsefesine, sanayisine, sanatına dönüp de bakmadılar bile... Selanik kafelerinde gördüklerini mede-

niyet sandılar, bütün memleketi Selanik yapma cehdini medeniyet olarak gördüler... Sonra ondan da vazgeçtiler zaten, sadece kendi iktidarlarını ayakta tutmakla, paraları çalmakla alakadar oldular... Muhaliflerini hapsedtiler, işkence ettirdiler, öldürttüler, ne diyorlar, neyi eleştiriyorlar diye dinlemediler bile... Medeniyet bunların dilince cinayetin, hırsızlığın adı oldu... Abdülhamid'in adamları insanları takip eder, jurnal yazardı, bunların adamları insanları sokak ortalarında kafalarından vurdular, yürüyüp gittiler... Katilleri vali yaptı bunlar... Ermenileri nasıl öldürdüklerini, mallarına nasıl el koyduklarını, o malları nasıl kapıştıklarını bilmeyen bir İttihatçı var mıydı? Cinayetlerden, katliamlardan para kazandılar, zengin oldular... Hata yapmadılar, taammüden, soygun için öldürdüler... Beş senede koca imparatorluğu yakıp küllerini havaya savurdular... Bunları affetmem, niye affetmem biliyor musunuz, Abdülhamid istibdatını arattıkları için affetmem, istibdatı yıkacağız diye gelip yıktıkları istibdattan beterini kurdukları için affetmem. İnsanlara, Abdülhamid daha iyiydi dedirttikleri için affetmem.”

Hikmet Bey bu öfkeyi hep hissetmiş, Abdülhamid'in yıkılması için verilen mücadeledeki heyecanı, umudu, memleketi için kurduğu istikbal hayallerini kendisinden çaldıkları için gerçekten de İttihatçılar'ı hiç affetmemişti ama bu öfkesi, onun İttihatçılar'a karşı çıkan, kaba bir dindarlığın arkasına saklananların saflarında yer almasına neden olmamıştı. Uzun yıllar buraların düzelmeyeceğine inanmış, toplumla ilgisini kesmiş, Rasim Bey'e söylediği gibi, “bahçesiyle” ve kendi hayatıyla ilgilenmeye başlamıştı ama içinde hep kırık bir yer vardı. İttihatçılar'ın, Osmanlı'yı Selanik yapmak istemesi gibi, aslında o da Osmanlı'yı Paris yapmak istiyordu, bunun farkında değil-

di ama istediği buydu, bunun hiçbir şekilde mümkün olmadığını, olamayacağını görmek, Osmanlı'dan bir Fransa çıkmayacağını anlamak onu üzüyordu, siyasetle ilgisini kesse de düşünmekten, kitaplar okumaktan, Osmanlı'nın neden bir türlü Fransa düzeyine erişemediğini, erişemeyeceğini anlamaya uğraşmaktan vazgeçmiyordu.

Hikmet Bey bir sabah, bunları kahvaltıda Nizam'la Dilevser'e anlatırken, gözleri sabah mahmurluğundan hafifçe şişmiş olan Nizam, her zamanki aldırılmazlığıyla:

— Baba neden Paris'e yerleşmiyorsunuz, demişti. Bütün gençliğiniz orada geçmiş, babaannem de orada, neden burada, bu tuhaf memlekette, bu ışıksız şehirde oturmakta ısrar edip, bir de bunun için üzülmüyorsunuz?

Hikmet Bey içini çekmişti, sorunun mantıklılığı ve haklılığı kadar duygudan yoksunluğu da onu sinirlendirmişti ama sinirlendiğini hissettirmemeye çalışmıştı.

— Mantıklı bir soru oğlum ama mantıklı bir cevabı yok... Hislerin mantığı yok çünkü ve benim tercihim bütününü hislerimle alakalı, evet gidip Paris'e yerleşebiliriz, orada burada olduğundan daha mesut da olabiliriz ama bu benim meselemi halletmez. Ben burayı seviyorum... İlk geldiğimde, Paris'ten sonra burası bana da karanlık bir çöplük gibi görünmüştü, dönmek istemiştim, babam müsaade etmemişti. Sonra sevdim burayı. İşin garibi çok sevdim... Bütün eksikliğini, pisliğini, karanlığını, cemiyetin ıskallığını görerek sevdim ama sevmek biraz da böyle bir şey değil midir, sadece mükemmel olanı, iyi olanı mı seversin? Bazen de böyle başkalarına çok çirkin görünen, belki hakikaten de çirkin olanı seversin, o çirkinliğin altında saklı olanı gördüğün, başkasına sır olan sana aleni olduğu için seversin, her şeye rağmen bir şey var bu şehirde, başka yerde olmayan bir şey.

Nizam, babasının âşık olduğu annesinin güzelliğini hatırlatır bir şekilde:

— Ben sizin güzellikleri sevdiğinizi zannediyordum, çirkinlikleri de sevdiğinizi ilk defa işitiyorum.

Dilevser, kocasının bu soruya vereceği cevabı beklerken elindeki çatalı bırakmış, Hikmet Bey'e bakmıştı.

— Doğru, güzelliğe bir düşkünlüğüm vardı, herkes gibi... Sonra güzel olanın her zaman kıymetli, kıymetli olanın her zaman güzel olmadığını öğrendim. Herkes için güzel olanla, sadece senin için güzel olan arasındaki farkı keşfettim.

— Nedir peki burada, bu memlekette, bu şehirde sevdiğiniz, benim görmediğim de sizin gördüğünüz güzellik nedir baba?

Hikmet Bey, buna nasıl cevap verebileceğini bilmiyordu, ne gördüğünü değil de, ne hissettiğini anlatması gerektiğini kestiriyor ama Nizam'ın bu duyguları anlamak için bir çaba göstermeyeceğini de biliyordu, Nizam'ın zekâsı ve dikkati, insanların küçümsediği duyguları karşısında neredeyse bilinçli bir şekilde kör ve sağır oluyordu.

— Zor bunu anlatmak oğlum... Belki de bir güzelliği hissetmek için onun için mücadele etmiş olmak icap ediyor ya da görmediğin ama hissettiğin güzelliğin ortaya çıkması için bir çaba göstermiş olman icap ediyor... Bir bağ var bu şehirle benim aramda, Paris çok güzel ama bana ait değil, burası bana ait, benim bu şehir, ne yaparlarsa yapsınlar bunu benden alamazlar.

Hikmet Bey, çayından bir yudum alıp gülümsedi.

— Hem ben Dilevser'i bu şehirde buldum, bu bile yeter burayı sevmem için...

Dilevser'in yüzü aydınlandı bunu duyduğunda ama aynı anda Nizam'ın yüzünde öylesine inanmaz ve kü-

çümseyici bir ifade belirdi ki Dilevser, Hikmet Bey'in kendisine duyduğu sevgi hakkında şiddetli bir kuşkuya kapıldı, daha doğrusu içinde zaten var olan kuşkular birden büyüdü.

Hikmet Bey, Nizam'ın yüzündeki ifadeyi görmüş, bunun Dilevser'e karşı yapılmış büyük bir insafsızlık olduğunu düşünmüştü, gözünün kenarıyla Dilevser'e baktığında genç kadının yüzünün solduğunu da fark etmişti. Dilevser'in içini rahatlatacak, onu sevindirecek bir şey söylemek istedi.

— Ama Dilevser gitmek isterse giderim, dedi, Dilevser şimdi gidelim desin şimdi kalkıp hazırlanırım.

— Hakikaten mi baba?

— Hakikaten...

Bu konuşmada Dilevser'in içinin nasıl dalgalandığına, nasıl bir duygudan bir duyguya savrulduğuna, sevinci ve kuşkuyu bir arada yaşadığına aldırmayan Nizam neşeyle Dilevser'e döndü:

— Gidelim de hadi, dedi, söyle de Paris'e gidelim.

— Ben Hikmet Bey'in yanında olmak isterim, o nerede mesutsa benim olmak istediğim yer orasıdır. İstanbul'u seviyorsa ben de İstanbul'da kalmak isterim. Hikmet Bey'in istemediği, sadece benim arzum için gideceği bir yerde nasıl mesut olabiliriz?

— Ama orada yeni romanlar, konserler, sergiler, entelektüel münakaşalar var... Senin sevdiğin her şey orada.

Dilevser, büyük bir samimiyetle, bu samimiyetiyle Nizam'ın alay edebileceğini de bilerek:

— Benim sevdiğim her şey bu odada, dedi. Ben bir şehir istemiyorum, ben bir oda istiyorum... Belki de senin anlayamadığın bu.

— Yirmi odalı bir konakta yaşayan biri için çok mütevazısın Dilevser.

Hikmet Bey dayanamadı:

— Neden her şeyle alay ediyorsun Nizam? Bu çok iyi bir huy değil bence oğlum. Hele samimiyetle alay etmek, bu çok haksız ve insafsız bir tavır değil mi?

Nizam omuzlarını silkti.

— Ben alay etmiyorum, sadece mantıklı bir biçimde konuşuyorum, lakin, beni affedin ama, siz mantıklı cevaplar vermiyorsunuz.

Sonra birden kabalık yapmış olmaktan endişe etti.

— Seni kırmak için söylemedim Dilevser, dedi, eğer seni kıracak bir kabalık yaptıysam özür dilerim, öyle bir şeyi kastetmedim.

Dilevser, kırgınlığını saklayarak ve gerçekten de Nizam'ı hoş görerek:

— Rica ederim, dedi, öyle bir maksadın olmadığını biliyorum... Hadi yumurtanı ye, soğutma.

Sadece kendi duygularıyla dolu ve başkalarının kendisiyle ilgili olmayan duygularına kör olan Nizam'ın konuşması kızdırıcı olsa da, söylediklerinde haklılık payı olduğunu biliyordu Hikmet Bey, özellikle o günlerde şehir kendi hastalığıyla nefessiz kalmış gibiydi, kolera yayılıyordu, yollar hastalarla doluydu, kalabalık ve hasta bir göçmen kafilesi adım adım şehre yaklaşıyordu.

Şehir sanki bu felaketi fark etmiyormuş gibi davranıyor, ölüm bir engele rastlamadan binlerce hortumu olan bir ahtapot gibi kaygan kımılıtlarla şehri sarıyordu; ölüm hiç bu kadar canlı, bu kadar hareketli ve bu kadar görünür olmamıştı, düşman orduları kapıya dayandığı sırada kolera da içerden şehri tüketmeye başlamıştı.

Sokaklarda ölenleri sabahleyin kağnılarla toplayıp derin çukurlara atarak, üstüne kireç dökmek dışında bir tedbir gözükmüyor, gazetelerde hiçbir haber yer almıyor-

du, dış basına da sansür uygulanıyordu, onların da kolera-
dan bahsetmesi yasaktı. Kolera, büyük bir sessizlik
içinde her gün onlarca insanı hayattan alıp götürüyordu.

Mösyö Lausanne birkaç kez gazeteye geçtiği haberle-
rinde kolera-
dan söz edecek olmuş ama yazılarının o bö-
lüm-
leri sansürcü tarafından silinmişti.

Şehirde gördüğü kolera vakalarından yazısında söz et-
mişti ama aslında yaşanan fecaatin boyutlarını Lausanne
hiç ummadığı, beklemediği bir yerde gördü.

Cephe hattının gerilerinde neler olduğunu anlayabil-
mek için, o sıralarda İstanbul'da artmaya başlayan otomo-
billerden birini kiralayarak Belgrad Ormanları'na doğru
yola çıkmıştı.

Büyükdere Vadisi'nden geçip, Belgrad Ormanları'nın
kenarına geldiğinde uzaktan bir askeri birlik görüldü, yü-
rüyüşleri o mesafeden bile garip görünüyordu, bir disip-
linden yoksundu ama görülen bir dağınıklık da değildi,
kalabalık titriyormuş gibi bir görüntü vardı.

Yaklaştıklarında, birbirlerine dayanarak yürümeye
çalışan, yüzlerindeki bütün etleri çekilmiş, yeşilimsi bir
renk alan derileri kemiklerine yapışmış, gözleri çukura
kaçmış "beşeri bir enkaz" gördüler. Yürümüyor, sürükle-
niyorlardı.

Arkalarından uzun bir kalabalık geliyordu. Hepsi de
öndekilerin aynısıydı, yük arabalarında üniformalı ölü
yığınları vardı, bazıları yorgunluktan o ölülerin arasına
uzanmıştı.

Yol kenarlarında da ölüler vardı. Arabalara sığdırama-
dıklarını yol kenarlarına, tarlalara bırakıyorlardı.

Korkunç, kirli bir koku yayılıyordu her yana.

Şoför, ne olduğunu Lausanne'dan önce anladı.

— Efendim, bunlar koleralı...

Şoföre değil de kendine sorar gibi:

— Nereye gidiyorlar, dedi Mösyö Lausanne.

Şoför cevap vermedi, seslerini çıkarmadan dehşetle askerlere baktılar.

Yürüyenlerin bir kısmı yürüyüşü bırakıp yolun kenarına yıkılıyordu.

Lausanne, salgının ne kadar yayıldığını ve cephede de kolera salgınının düşman gelmeden önce askerleri öldürmeye başladığını o gün, orada anladı.

Darbeye ve savaşa hazırlanan bu şehrin ölüm tarafından zaptedilmiş olduğuna ilk kez orada, o kadar kesin bir şekilde şahit oldu.

Bencillik, neredeyse rastladığı her kaynaktan endişeler toplayıp, bu endişelerden çevresine kendisini diğer insanlardan ayıran bir duvar ördüğü halde Nizam endişeli biri değildi, ne savaş, ne de şehri sessizce öğüten hastalık onu endişelendiriyordu. Hele savaş ona tümüyle manasız bir saçmalık gibi görünüyordu, “bir insanın nasıl yüz binlerce, milyonlarca düşmanı olabilir ya da milyonlarca dostu” demişti Osman’a, “bunu hiç anlayamıyorum... Bütün Bulgarların benim düşmanım, bütün Osmanlıların da benim dostum olduğuna beni inandırabilecek kimseye de rastlamadım.”

Arada bir Hikmet Bey’in savaşla ilgili anlattıklarını dinlese de o Anya’yı düşünüyordu.

Alışkın olduğu bir düşünme biçimi değildi bu, Nizam genellikle bir kadını ancak onu tutkulu bir biçimde kıskandığında ya da tutkulu bir biçimde arzuladığında düşünürdü, aksi takdirde, tanıdığı kadınlar onun için salonuna asılmış resimler gibiydi, hafızasının galerilerinde gezinirken resimlerinin önlerinden geçtiğinde onları şöyle bir fark edip yeniden unutturdu.

Anya’yı tutkuyla özlemiyordu, tutkulu bir kıskançlığa ya da tutkulu bir arzuya da sahip değildi ona karşı ama

gene de onunla ilgili düşünceleri bir sis gibi ele gelmeden, yakalanmadan yayılıyordu zihnine, bunun sebebini anlayamıyordu; Anya'yla ilgili düşüncelerinin ne olduğunu bile kavrayamıyordu, sadece kendisini sürekli olarak Anya'yı düşünürken yakalıyordu ama o yakalayana kadar o düşüncenin doğduğu kaynak kayboluyor, kendi zihni ona oyunlar oynuyordu.

Genellikle düşüncelerinde, Anya'nın soğuk ve haketamiz bakışlarla yüzüne bakarak elbisesinin askılarını indirmesinin görüntüsü vardı. Karşısındakinin varlığını reddederek bir teslim oluşa hiç rastlamamıştı. Onun isteklerini aşağılayarak, daha fazlasını istemeye gücünün yetmeyeceğine inanarak, vücudunu eski bir elbise uzatır gibi aldırılmazca veren bir kadın görmemişti.

Anya'yla ilgili duygularında o kadar çok alışılmadık renk vardı ki bu Nizam'ı şaşırtıyordu, bir şefkat hissettiğini fark ediyordu, kadınlara karşı çok fazla şefkat hissetmezdi halbuki, acıma belki ama böyle bir şefkat değil, ama bu şefkat duygusu Anya'nın o soğuk duruşuyla birden kesintiye uğruyordu, rastlanmadık bir güç vardı kadının her halinde, şefkatin içine garip bir ürkme ve saygı karışıyordu ki bu duygular da Nizam'ın alışkın olduğu duygular değildi.

Bu duyguların hiçbirisi çok güçlü değildi ama bir arada çok kalabalık ve karışıktilar.

O geceden sonra iki gün evden çıkmadı Nizam, ne kumarhaneye, ne de Madam'ın evine gitti, geceleri Hikmet Bey ve Dilevser'le birlikte evde oturdu, babasının onunla birlikte olmaktan duyduğu sevinci gördü, Dilevser'le Paris'ten konuştu, birlikte piyano çaldılar, Nizam onları nükteleriyle, kumarhanede öğrendiği İstanbul dedikodularıyla güldürdü, büyük çini sobanın yaydığı sıcaklığın

içinde güvenle dışardaki rüzgârı, pencerelere çarpan yağmuru dinlediler.

Yorgun bedenini bu iki gün boyunca evinin sıcaklığında dinlendirdi ama gitmemesinin asıl sebebi dinlenme ihtiyacı değildi, o geceden sonra ortadan kaybolmasının Anya'yı meraklandıracağını, onun bütün insanlara karşı kurduğu o kalın barikatta bir gedik açacağını içgüdüleriyle biliyordu; ayrıca onu düşünmek zorunda kaldığı için onu cezalandırıyordu, hiçbir kadın Nizam'ı kendisini düşünmek zorunda bırakmamalıydı, bırakırsa cezalandırılmalıydı. Düşünmek zorunda kaldığı insanlara karşı çocukluğundan beri garip bir öfke hissedirdi, şefkatten, aşktan, özlemekten dolayı da olsa zihni bir başka insanla ilgilendiğinde bu onu sinirlendiriyordu.

Babalarla oğullar arasında, kendilerinin bile fark edemedikleri benzerlikler vardır, Hikmet Bey'in gençliğinde kendine bulduğu sığınağa, Nizam da farkında olmadan sığınyordu: Annesi. İkisinin de annesi olağanüstü güzeldi ve bir kadın onların aklında dolaşmaya başladığında, annelerinin güzelliği onlara garip bir sığınak oluşturunuyordu.

O iki gün içinde, geldiğinden beri ilk kez annesini ziyarete gitti, böylesine geç gitmesinin annesini üzebileceğini, onu kırabileceğini biliyordu ama bu tür kırgınlıkları çok çabuk iyileştirebileceğine daima inanırdı; insanları aldırmaazlığıyla kırar, sonra da o kırgınlıkları gülümsemeleriyle, şakalarıyla iyileştirirdi.

Annesiyle babasını gerçekten seviyor muydu, aslında bunu kendisi de bilmiyordu, onları sevmesi gerektiği kendisine öğretilmişti, onları sevmesi gerektiğini düşünüyordu ama ikisini de asla affetmiyordu. Annesi başka bir erkeğe kaçtığı için, ne giden annesini ne de onun gitmesine izin veren babasını affediyordu, derinlerde ikisine

de duyduğu bir öfke öyle duruyordu. O öğretilen, ezberletilen yüzeydeki sığ sevgiyle, derindeki öfkenin altında gerçek bir sevginin olup olmadığını bilmiyordu, merak da etmiyordu, ikisini de görmese, görmek için büyük bir arzu duymazdı.

Anya'nın görüntüleri, düşüncelerinde ve duygularında dolaşmaya başlayınca, zihni kendisinden başka birine böyle beklenmedik bir yer ayırınca, neredeyse hayvanca bir içgüdüyle annesine gitmek, onun eşsiz güzelliğini görmek istemişti. Güzelliğiyle her kadını sönük ve önemsiz kılacağını hissediyordu.

Mehpare Hanım, tam da tahmin ettiği gibi, onu fevkalade soğuk karşıladı, hiç sitem etmedi, "niye gelmedin" demedi.

— Nasılsın Nizam?

— İyiyim anneciğim, siz nasılsınız?

— İyiyim, teşekkür ederim.

— Size gelmekte biraz geç kaldım.

— Fark ettim.

— Yeni bir şehre alışmak biraz zor oluyor, yerleşip geleyim dedim.

— İyi yapmışsın.

— Bana kızgınsınız?

— Yoo... Niye öyle düşünüyorsun?

Nizam güldü.

— Çok kızgın olmasanız bana biraz kızar, söylenirdiniz.

— Sen benim söylendiğimi kaç kere gördün?

— Hiç görmedim... Aldırmıyorsunuz da ondan.

— Hem aldırılmaz davranıp hem de insanların buna kırlmasını mı bekliyorsun? Mihrişah Sultan seni benim tahminimden de fazla şımartmış.

Nizam, annesinin, oğlunun şımarıklıklarını hoş görmeyecek bir şımarıklığa sahip olduğunu unutmuş olduğunu o zaman fark etti, diğer insanlar kadar kolay çabucak affedecek biri değildi.

Annesinin yüzüne dikkatle baktı, çok güzeldi gerçekten, hâlâ güzeldi, hâlâ mağrurdu, hâlâ bütün erkekleri istediği gibi tesiri altına alabileceğine inanıyordu, gözlerinde Anya'nın gözlerini andıran bir şey vardı, onunki gibi bir boşluk değildi bu, karşısındakine o bir ölüymüş gibi bakmıyordu ama bakışlarında diğer insanları kendisinden ayıran şeffaf bir perde vardı sanki, o perdeyi yırtıp arkasına geçmek çok zor gözüküyordu.

Nizam'ın duygularının neden ve nasıl değiştiğini anlamak çok zordu ama gördüğü soğukluk ve annesinin gözlerindeki o ulaşılmazlık, annesine duyduğu sevgiyi değilse de saygıyı arttırdı, onun da kendisini sevmesini istedi ve bunun istediği kadar çabuk gerçekleşmeyeceğini sezmek de bu duyguyu kuvvetlendirdi.

Annesine sarılma isteği geçti bir an içinden ama annesinin soğuk bir sesle “Nizam” diyerek kendisini iteceğini, böyle duygularını uluorta gösteren bir “avam” gibi davranmasını ayıplayacağını, hatta böyle davranmasına şaşıracağını biliyordu, “insanın annesine sarılmasının bile mesele haline geldiği bir aile olabilir mi” demişti Osman’a, “bu nasıl bir aile, hep bana şaşırdılar ama bu aileye şaşırmak hiçkimsenin aklına gelmedi.” Osman, “annesine gitmek için bu kadar bekleyen bir oğulun olduğu bir ailede bütün bunlar tabiidir” demeyi düşündü ama genellikle olduğu gibi vazgeçti.

Nizam ne yapacağını bilemeden durdu.

— Gel, dedi Mehpare Hanım, içeri geçelim.

— Anne barışmayacak mıyız?

— K s olsaydık barışırdık ama k s değiliz, onun için böyle manasız lakırdıları bırak da gel kahve içelim.

 imenliğe bakan geniş camlı kış bahçesine gittiler, yürürken Nizam annesine baktı, yürüyüşü, endamı, zarafeti, şıklığı ile eşine az rastlanacak bir kadın olduğunu bir daha fark etti, dünyaya aldırılmaz bir salıntıyla yürüyor, adımlarındaki kararlılıkla yumuşaklık dengesi bütün vücuduna ayrı bir ahenk veriyordu, arkasında topladığı saçlarının ışıltısı boynunun beyazlığına akıyor, oradan çevresine yayılıyordu, bal rengi bir ışığın içinde yürür gibi gidiyordu.

— Anne her zamanki gibi çok güzelsiniz.

Mehpare Hanım, bunu gerçek bir hayranlıkla söylediğini anladı Nizam'ın sesinden ama etkilenmedi.

— Mersi, dedi sadece.

Güzelliğiyle ilgili övgülerden etkilenmezdi, kendi güzelliğine duyduğu hayranlığın yanında diğer insanların hayranlığı çok fazla anlam ifade etmiyordu, diğer insanların hayran olmakla görevli olduğuna inanıyordu sanki.

Mihrişah Sultan'ın yanında olduğu gibi, Mehpare Hanım'ın yanında da kadınlık alemi biraz solgun ve önemsiz görünüyordu, bütün kadınlar önemlerini kaybediyordu.

Anya, Nizam'ın zihninden siliniyordu, bütün görüntüleri solgunlaşıp kayboluyordu, annesine ne kadar kızarsa kızsın ona karşı duyduğu hayranlığın tesiri altında kalıyordu her seferinde; başını hafifçe geriye atışı, yüzündeki soğuk tebessüm, sitem etmeye bile tenezzül etmeyen mağrur duruşu, varlığını saran o gizemli ışık... Bütün insanlar, bütün dertler küçülüyordu bu ışığın yanında.

Annesinin kendisini gerçek bir sevgiyle sevmesini istedi bir an, onun oğlu olduğunu hissetmeyi özlediğini

anladı; onun anaç bir şekilde davranmasını istemiyordu, annece bir şefkat de değildi beklediği, soğuk ve ışıkl bir deniz gibi yayılan bu güzelliğin parçası olduğunun kabul edilmesini, insanlardan sıkıldığında buraya, bu büyülü sulara sığınmasına izin verilmesini istiyordu. Hiçbir sevgi, hiçbir şefkat, Mehpare Hanım'ın soğukluğu ve güzelliği kadar güven veremezdi Nizam'a o sırada, kendisine duyduğu sevgi ile annesine duyduğu hayranlık birleşiyor, onu sarıp, dünyadan ayırıyordu.

"Hayranlık sevgiden daha etkileyicidir" demişti Nizam Osman'a, "sevecek birini her zaman bulabilirsiniz ama yeryüzünde hayran olunacak o kadar az insan var ki..."

Kahvelerini içip çöreklerini yerken Nizam çeşitli şaklabanlıklar, şakalar, hikâyelerle annesini güldürmeyi başardı, bu, onu çok büyük bir ödül kazanmış gibi sevin-dirdi.

Bir ara Mehpare Hanım, ciddi bir sesle, "İstanbul'a alıştın mı" dedi.

— Alışıyorum.

— Çok fazla yaramazlık yapma... Bir de senin için üzülme-yeyim.

Konuşmanın bir yerinde de sanki çok önemsiz bir şeyden söz eder gibi, "beni sevmediğinizi biliyorum" demişti.

— Kim sizi sevmiyor?

— Rukiye ile sen... Siz beni sevmezsiniz.

— Nasıl böyle söyleyebiliyorsunuz anne, biz size hayranız...

Mehpare Hanım dudaklarını büzmüştü.

— Hayransınız belki... Ama beni sevmezsiniz... Neyse mühim bir mevzu değil... Ne diyordum...

Sanki sözleri hiç kesilmemiş, böyle bir konuşma olmamış gibi lafına devam etmişti. Çocuklarının kendisini sevmemesinin Mehpare Hanım'ı üzüp üzmediğini anlamamıştı Nizam.

Bir ara Nizam annesine hoş görünebilmek için “biraz da sizin yanınızda kalmayı düşünüyorum” demişti, Mehpare Hanım, “ne yapacaksın benim yanımda,” demişti, “sıkılırsın.”

Ayrılırken Nizam'ı yanaklarından öpmüştü, “İstanbul tehlikelidir, dikkat et” demişti.

Nizam da annesini öpmüş, arabaya binmişti, sonra yeniden indi arabadan, eve girmeye hazırlanan annesinin yanına geldi.

— Ben sizi severim anne, dedi.

Mehpare Hanım gülümsedi.

— İyi.

Bir başkası böyle bir buluşmadan mutsuzlukla ayrılabilirdi ama Nizam büyük bir sevinçle ayrıldı, Anya'nın görüntüleriyle bozulmasından korktuğu zihninin düzene yeniden kavuşmuştu, zehirlenmiş olmaktan endişe eden birinin aldığı panzehir gibi ona güven ve huzur vermişti annesinin o muhteşem güzelliği; o güzellik, kendisini saran belirgin soğukluğun içinde daha da etkileyici ve ışıltılı görünmüştü ona. Ayrıca bu soğukluktan dolayı garip bir minnet de duyuyordu, eğer annesi daha sıcak, daha şefkatli bir biçimde davranarak kendisini sevdirmeye kalksa, daha önce yaşanmış olanlardan dolayı ondan nefret edeceğini biliyordu ama Mehpare Hanım anneye oğul arasında o nefretin ortaya çıkacağı bir sıcaklığa ve yakınlığa izin vermemişti. Nizam ayrılırken “sizi severim” dediğinde samimiydi, o sırada gerçekten bir sevgi duyuyordu annesine, o güzelliği, o soğukluğu, insanların

ona duyduğu hayranlığı, onun aldırılmazlığını, o aldırılmazlığın kendisine verdiği güveni seviyordu.

Mehpare Hanım'ın güzelliği, annesinin Aşil'i yıkadığı sihirli suydı, o suya girince bütün kadınlara karşı büyü-
lü bir güce kavuşuyordu Nizam, öyle hissediyordu. “An-
nemi sevseydim, daha doğrusu herkesin annesini sevdiği
gibi sevseydim bana o gücü veremezdi,” demişti Osman’a,
“anne sevgisinin verebileceği bir güç değil o, anneye du-
yulan hayranlığın verebileceği bir güç.” Osman, alaycı
bir gülümsemeyle gözlerini açarak, “ya Aşil'in topuğu”
demişti, “beni tuttuğu yer” demişti Nizam, “sevgisizlik.”

O gece yeniden kumarhanenin yolunu tuttuğunda,
Anya'nın, ne olduğunu tam kavrayamadığı tesirinden
kurtulduğunu düşünüyordu, annesinin varlığı Anya'nın
hayalini silmişti.

Meşaleli yola girdiğinde heyecanlandığını hissetmek
onu şaşırttı, gerçekten her türlü tesire karşı annesi tara-
fından büyülendiğine inanmış gibiydi; Anya'nın solgun
hayali, ateşlerle mitolojik devler gibi büyüüp gökyüzüne
doğru tırmanan bakır rengi ağaçların arasından geçerken
can kazanıyor, “bunu mu istiyorsun” diyen o aşağılaya-
rak teslim olan ses hafızasında sürekli tekrarlanıyordu.

Duyduğu bu heyecana şaşırdı ama telaşlanmadı, aksi-
ne hoşuna gitti, Anya'dan uzakken onun tesirinden uzak,
ona yaklaştığında ise onun etkisi altında olmak, aradığı
heyecana uygun bir durumdu. Anya'nın yanında, onun
düşüncesiyle, görüntüsüyle, sesiyle heyecanlanmanın
hazzı değildi onu huzursuz eden, Nizam, Anya'dan uzak-
ken de onu düşünüyor olmaktan huzursuzlanıyordu. İl-
gisini çeken insanların, “bulundukları” yerden dışarıya
taşmaları, varlıklarını ve hayallerini kendileri yokken de
taze tutmaları Nizam'ın öfkelenmesine neden oluyordu.

Salona her zamanki gibi sükunetini ve soğukkanlılığını toplamış olarak girdi. Anya piyano çalıyordu, parlak omuzları gene dik ve gergindi çalarken. Sadece elleri ve parmakları kımıldıyordu.

Ağır ağır yürüdü, kendisini gördüğü zaman Anya'nın nasıl bakacağını merak ediyordu, piyanonun yanında durdu, Anya ona baktı, yüzünde hiçbir şey değişmedi, bakışlarında da bir değişiklik olmadı ama bazen olduğu halde gözükmeyen şeyleri görebilir insanlar; Nizam, Anya'nın teninin altında, bakışlarının derinlerinde sitemi ve memnuniyeti gördü. Aslında gözüküyorlardı ama varlardı, Nizam nasıl gördüğünü anlatamazdı ama görmüştü.

Kısa bir süre Anya'ya baktı, Anya başını kaldırmadan piyano çalmaya devam ediyordu, sonra oradan ayrılp yukarı çıktı. Masalar dolmuştu, masalar arasında dolaştı, oyuna oturmak için bir acelesi yoktu, oynamasa da olurdu ama masalardan birinden yaşlıca bir adam kalkınca Nizam'ı davet ettiler, oturdu.

Çok şanslı olduğu bir geceydi, Kamil Bey'in deyimiyle "kâğıt akıyordu", arka arkaya iyi eller geliyor, masadaki-lerde Nizam'ı yenmek için bir hırs baş gösteriyor, bu hırs-la oyuna girip kaybediyorlardı.

Ne kadar oynadığını hatırlamıyordu ama birden sıkılı-verdi, elinde çok iyi bir kâğıt olmasına rağmen, kendisini seyreden bir kadına "oynamak ister misiniz" deyip elindeki kâğıtları ona bıraktı, bu pek rastlanan ve kabul edilebilecek bir davranış değildi ama Nizam'ın bu tür hareketlerine alıştıklarından ses çıkarmadılar... Kazandıklarını alıp masadan kalktı, kazandığı parayı saymadı bile.

Köşkün önüne çıktı, ne yapacağına karar veremiyordu, daha sabaha epey vardı, orada oturup beklemek sıkıcıydı, Evangeliki'ye gitmeyi de canı çok çekmiyordu. Sigara içe-

rek ne yapacağını düşünürken birden arkasından bir ses duydu, “Allah’a şükür buradasınız.”

Döndü, Kamil Bey’di, yüzü gerilmişti, gözleri sabitleşmiş gibi bakıyordu, “bana biraz borç verebilir misiniz lütfen” dedi.

Sesinde neredeyse tehditkâr bir ifade vardı, bu ses Nizam’ı sinirlendirdi, bir an para vermemeyi düşündü fakat çaresiz bir adamdan para sakınmak ona gereksiz bir kabalık gibi gözüktü.

— Ne kadara ihtiyacınız vardı?

— Ne kadar verebilirsiniz?

Nizam cebinden kazandığı paraları çıkartıp uzattı, Kamil Bey saymadan hepsini aldı, dönüp koşarak merdivenlere giderken teşekkür etmediği aklına gelerek döndü, “çok merci azizim” dedi, “her zaman cömertsiniz.”

Kamil Bey’in “bazen sınırdı duramıyorum” dediğini hatırladı, duramadığı gecelerden biri olmalıydı, daha sonra Osman’a “duramamak çok acıklıdır, ben o gece bu hakikati bir daha görmüştüm, benim gibi durmaktan hoşlanmayan birinin bunu görmesine sebep olduğu için sanırım Kamil Bey’e çok kızmıştım,” demişti

O sıkıntıyla arabaya gelmesi için işaret etti, Madam’ın evine gitti, Evangeliki’yi yukarı çıkardı, yatağın üzerine oturdu, kadını da yanına oturtup başını göğsüne dayadı, saçlarını okşayarak bir sigara yaktı.

Orada hiç konuşmadan oturdular.

Bir ara Evangeliki, “iyi misiniz” dedi.

“Evet,” dedi Nizam, “iyiyim.”

Hava aydınlanırken çıktı. Kül rengi bulutlar birikmişti şehrin üzerinde, hava duman ve yosun kokuyordu, serindi, pelerinine sarındı, hiç acele etmeden bindi arabaya, Anya’nın kendisini bekleyeceğine emindi bu sefer.

Kumarhaneye vardığında boş salonda sigara içiyordu Anya, onu görünce bir adım atıp durdu, Nizam yanına gitti, “gel” dedi. Anya’nın sobası yakılmış evine gittiler, yolda da, eve girdiklerinde de konuşmadılar. Tek bir kelimenin bile ne olduğunu bilmedikleri bir şeyi yıkabileceğinden korkmuş gibiydiler, yıkılmasından korktukları şey her ne ise onlara yeni doğmuş bir bebek gibi çok dikkatle taşınması gereken bir kırılğanlıkta gözüküyordu, yanlış bir hareket, yanlış bir söz, yanlış bir bakış aralarındaki o görünmez canlıyı öldürebilirdi.

Anya paltosunu çıkartıp kapının yanındaki koltuğun üzerine bıraktı, önden yürüyerek bir kapıyı açtı, koyu bej perdelerde, ağır kumaşlara takılan, içeri giremeyen taze bir aydınlık vardı, aydınlığın belli belirsiz yansıdığı oda loştu. Anya’nın soyunmasına yardım etti, onu yatırdı, sonra kendisi soyundu, birbirlerine sokuldular, Anya’nın hafifçe eskimiş vücudunun yumuşaklığını ve sıcaklığını hissediyordu.

Anya ilk başlarda çok çekingen ve tutuktu, bazen Nizam’ın bir dokunuşuyla korkmuş gibi ürperiyordu, bazen başını Nizam’ın göğsüne dayayıp öyle duruyordu, Nizam onu usulca okşuyor, küçük dokunuşlarla boynundan, omuzlarından şefkatle öpüyordu. Şefkat, Nizam’ın alışkın olduğu bir duygu değildi, hele yatakta şefkat ona çok manasız gözükürdü ama her zaman olduğu gibi kendini içgüdülerine bırakmış, bir hayvan sezgisiyle şefkat göstermesi gerektiğini hissetmişti.

Anya’nın saçları açılmıştı, gür ve yumuşaktı, omuzlarından göğsüne doğru dökülüyordu, Nizam’ın adını çıkaramadığı bir çiçek kokusu vardı belli belirsiz, Nizam şefkatle, hatta neredeyse merhametle dokunuyordu, Anya bazen aniden kasıldığında duruyor, onun yeniden kendini bırakmasını bekliyordu, saçlarını okşuyordu.

İlk sevişmeleri, çok yavaş, çok sakin oldu, hiç konuşmadılar.

— İyi misin, dedi Nizam.

— Evet.

— İstedğin zaman dururuz, giderim.

— Gitmeni istemiyorum.

— Peki.

Anya'nın vücuduna çok uzun zamandır bir erkek eli değmediğini onun ürpermelerinden, kasılmalarından anlayabiliyordu.

Zihnin, geçmiş yaralarından, kötü hatıralarından, acılı dokunuşlardan biriktirdiği korkularla sürekli uyanık kalmasının, dikkatli olmasının, kaçmaya hazır durmasının yarattığı, kasılmalarla dolu, dikenli engelin üzerinden aşarak; isteğin arzulu sarhoşluğuna, karanlığına, korkusuzca kaybolmaya razı oluşuna geçiş ancak acelesiz, telaşsız, usul ve şefkatli öpüşlerle gerçekleşebiliyordu.

Anya utangaçlığından ve ürkekliğinden ağır ağır sıyrılıp çıkıyordu, bir nilüferin ya da güzel renkli bir kuşun kadına dönüşmesi gibi garip, masalsı bir şey vardı sevişmelerinde, bir canlının biçim değiştirmesini ve bunun insanın etinden ruhuna doğru tesir eden sihrini hissedebiliyordu Nizam.

Bu, hiç bilmediği bir sevişme, hiç bilmediği bir duyguydu.

Kendi yavaşlığıyla, şefkatiyle, usul dokunuşlarıyla daha önce varlığını bilmediği gerçeklere ulaşıyordu Nizam; her an bir vahşi çılgılla, tutkulu bir şiddete dönüşebilecek isteğine sahip olmak, dizginlemek, ona ürkekçe sarılan kadının sıcaklığını hissetmek, yatakta sadece kendi etinin sesini duymaya alışmış Nizam'ın başka ses-

ler de duymasına yol açıyor; hafifçe sarkmış göğüsleri, yumuşamaya başlamış çıkıkça karnıyla ona değen ürkek vücudun arzularının masumiyetini tadabiliyordu.

Bir tadı vardı bu masumiyetin, hiç bilmediği, neye benzeceğine karar veremediği bir tat. Çocukken bahçede gizlice koparıp yediği gül yapraklarının tadına benzer bir tat.

Anya arada Rusça bir kelime mırıldanıyordu, bazen mırıltılarının tonu yükseliyordu.

Durgun bir gölde yüzer gibi sevişiyorlardı.

Nizam kendisine sarılan vücudun sıcaklığını sevdiğini fark ediyordu, çok masumca başlayan, sonra kuvvetli bir arzuya dönüşen, asla bırakmak istemediği, sürekli dokunmayı arzuladığı bir sıcaklığa kısacık bir süre içinde alışmakta olduğunu hissediyordu.

Nizam, kadın vücudunun bir sırrı olduğunu ilk kez o gece Anya ile sevişirken fark etti. Kendi vücudundan taşan şiddeti ortadan kaldırdığında, her kadının farklı bir şekilde arzulabileceğini, her kadının vücudunun sıcaklığının başka türlü bir istek uyandırabileceğini anladı.

Anya seviştiği en güzel kadın değildi, çok güzel kadınlarla sevişmişti ama Anya sürekli dokunmak istediği ilk kadındı, sevişme aralarında o kendi içine doğru kıvrılıp yattığında, saçları yastığa dağılmış vaziyette yüzükoyun döndüğünde, ona sokulduğunda, o vücuda dokunmak istiyor, bitmeyen bir istekle yeniden sevişmeyi, o vücudu kucaklayıp, o vücudun sıcaklığında kaybolmayı arzuluyordu.

Hiçbir zaman Anya'yı neden o kadar çok arzuladığını, neden onun diğer kadınlardan farklı olduğunu, neden onunla diğer kadınlardan farklı seviştiğini, neden onu istemeyi bu kadar çok sevdiğini bilemedi.

Kadın vücudunun onun bilemediği bir sırrı olduğunu, duyduğu bu istekle keşfetti, o sırrı çözemedi ama bir sır olduğunu öğrendi.

İstanbul o sabah top sesleriyle uyandı.

Hava daha yeni aydınlanıyordu, barut tozuyla kirlenmiş, kenarları çeliksi parıltılarla parlayan kalın kara bulutlar şehrin üzerine toplanmıştı, Schneider ve Kruzo toplarının gürlemeleri, arka arkaya gelen boğuk ve korkunç patlamaları şehrin her tarafından işitiliyor, yükselen dumanlar uzaktan görünüyordu.

İnsanlar damlara, çatılara tırmanmışlar, pencerelere çıkmışlar ne olduğunu anlamaya çalışıyorlardı.

Savaş, Osmanlı İmparatorluğu'nun başkentinden sadece 40 kilometre ötedeydi, Bulgarlar o sabah şiddetli top ateşiyle Osmanlı mevzilerini yarıp, son engeli de aşarak İstanbul'a girmeyi planlıyorlardı. Hilafetin payitahtının kaderi, Çatalca hattına yerleşen askerlerin cesaretine kalmıştı.

Lüleburgaz'da olduğu gibi, Bulgarlar aniden, bütün toplarını birden ateşleyerek saat 6.30'da saldırıya geçmişlerdi, sahra topları gürüldüyor, ardı ardına düşen mermilerle yer sarsılıyordu.

Ragıp Bey, saat altı civarında kendi komutasına verilen Lazarköy'deki tabyaların üstüne çıkıp dürbünle bakarken, dokuz günden beri bekleyen Bulgar ordusunda bir hareket-

lenme olduğunu fark etmişti, karaltılar hızlı hareketlerle dolaşıyorlardı, Çavuş'a "bütün bataryalara haber ver, uyanık olsunlar," dedi, "bunlar bir şeye hazırlanıyorlar."

Bataryalar, Rus harbinden kalma tabyalara yerleştirilmiş, bu dokuz günde tabyalar yeniden tahkim edilmişti.

İlk gün, Kruzo topları bu tabyaların arka tarafına yerleştirilmişti ancak topların mekanik kolları yoktu, Ragıp Bey çavuşa "git, bak bakalım şu bizim eski Krupp topların mekanik kollarından bulabilecek misin" demişti... Çavuş yanına üç asker alıp bütün cepheyi dolaşmış, kullanılmayan ne kadar eski top varsa hepsinin kollarını toplayıp getirmişti. Ragıp Bey, uyduruk bir ege ve çekikle o mekanik kolları ellerindeki toplara uygun hale getirmeyi becermişti, Almanya'da geçirmiş olduğu yıllarda gördüğü topçuluk eğitimi, ona bu işleri halletmekte çok yardımcı olmuştu.

Cephe boyunca Bulgarların 400 topu birden ateşe başlayınca, Osmanlı topları da seri atışa başlamıştı, Çavuş, "kumandanım mermimiz az, iktisatlı kullanalım" demişti, Ragıp Bey, "iktisatlı olmanın zamanı mı şaşkın" diye cevap vermişti, "bütün gücümüzle yükleneceğiz biz de..."

Bulgarlar top ateşini, Muhtar Paşa kolordusunun koruduğu Lazarköy'le Kastanya köylerinin bulunduğu bölgeye yoğunlaştırmışlardı, Osmanlılar da aynı şiddetle cevap veriyorlardı, bir dakika bile ara vermeden karşılıklı toplarını ateşliyorlardı, tabyaların arkasında çadırlar isabet alıyorlardı, çadır yangınları başlamıştı, birbirlerinin üstüne yıkılarak yanıyorlardı, topçular ateş ederken piyadeler arka tarafta çadırları söndürmeye uğraşıyorlardı.

Ragıp Bey'in içinde olduğu tabya da bir isabet aldı, tabya zangırdarak sallandı, bir iki taş düştü, tozlar fışkırdı ama tabya dayandı, "daha çabuk" diye bağıırıyordu Ragıp Bey, "daha hızlı, oyalanmayın", batarya kumandanlarının komutları toplarla birlikte patlıyordu.

Hemen kapısının önündeki savaş, bitmeyen top sesleri, Bulgar ordusunun ani başlayan saldırısı hükümeti panikletmişti, ne yapacaklarını bilemiyorlardı.

Mösyö Lausanne, acele bir kahvaltıdan sonra yola koyulup Hariciye Nazırı Noradinkyan Efendi'nin Tak-sim'deki evine gitmişti.

Nazır, kendisini hemen kabul etmişti.

Yüzü sapsarıydı, ordunun dayanabileceği konusunda çok ciddi şüpheleri olduğu, orduya güvenmediği belliydi.

— Bakın neler oluyor, dedi, biz barış yapmak istedik. Galiplerden barış şartlarını sorduk... Bize cevap bile vermediler, cevapları bu oldu, hücumla geçtiler, kan dökmeye devam ediyorlar... Tarih bunu yargılayacaktır.

Top sesleri odaya doluyor, bakanın hıçkırır gibi konuşması o korkunç seslerle kesiliyordu.

Çaresiz kalan bakan karşısındaki gazeteciden medet umuyordu.

— Acaba Fransız hükmetiyle temasa geçerseniz, insanlık namına, genel güvenlik namına Bulgarların İstanbul'a girmesine mani olamazlar mı?

— Nazır hazretleri, sanırım bunun için artık çok geç... Ben Fransız elçiliği aracılığıyla hükümete ulaşabilsem bile onların karar vermesi çok uzun sürer.

Nazır masaya dayandı, bir an yıkılacağını sandı Mösyö Lausanne.

— O halde, dedi Noradinkyan Efendi, bizim için vazifemizi yapmaktan başka çare kalmadı.

Hariciye Nazırı, gazeteciler vasıtasıyla Bulgarları durdurabilecek bir çare ararken, cephede savaş bütün şiddetiyle devam ediyordu, Bulgar ordusunun sayıca üstün olmasına karşılık bu sefer şartlar Kırkkilise'de ve Lüleburgaz'da olduğundan farklıydı, Bulgarlar memleketlerinden uzaktaydılar, Osmanlı askeri ise sırtını payitah-

ta dayamıştı, gidecek bir yeri olmadığını biliyordu, mevzilere girmişlerdi, şehirden ekmek geliyordu, mermileri azdı ama bu kez askerin maneviyatı daha yüksekti.

Mösyö Lausanne, Dilara Hanım'a "tarih boyunca Osmanlı askerini siper savaşında yenmek hep zor olmuştur," demişti, "saldırıda zorlanırlar ama bir sipere girerlerse onları oradan çıkarıp geriye sürmek imkânsıza yakın zordur."

Öğleye doğru Bulgar komutanlığı savaştaki en büyük hatasını yaptı, topçu ateşiyle Osmanlıları iyice yıpratıklarını düşünen ve Osmanlı askerlerinin daha önce iki defa kaçmış olmasına güvenen Üçüncü Ordu Komutanı General Radko Dimitrief, piyadelerine yürüme emri vererek iki tümenini ileri sürdü.

Çamurlu açık alanda Bulgar piyadeleri Osmanlı tabyalarına doğru hareketa girişti.

Osmanlı topları ve mitralyözleri Bulgar piyadelerini ateş altına aldı, askerler ne ilerleyebiliyorlar, ne gerileyebiliyorlardı, açıkta yakalanmışlardı, çamur bu sefer Bulgar askerlerinin kanlarıyla rengini değiştiriyor, Bulgar gençleri ateş etme imkânı bile bulamadan vurulup parçalanarak çamurlara yıkılıyordu.

Tam on bin Bulgar askeri o gün Büyükçekmece Gölü'nün kıyılarında hayatını kaybetti.

Hava kararırken, Ragıp Bey, o soğukta terden sıırıslık bir halde bataryalarını yönetiyordu, çavuş, "mermi bitiyor kumandanım" derken, Ragıp Bey, "çekiliyorlar" diye bağırdı, "çekiliyorlar, ateşe devam edin."

Karanlıkla birlikte büyük bir fırtına patladı, yağmur şiddetle yağıyor, çamurlarda yatan ölüleri toprağa biraz daha gömüyordu, her şimşek çaktığında kanlanmış boz üniformalarıyla çamurda yatan askerler aydınlanıyor, yağmurun şiddetli çarpışıyla kımıldanan bedenleriyle sanki kalkıp yürüyeceklermiş gibi görünüyorlardı.

Şimşeklerin, yıldırımların, fırtınanın şiddeti savaşın şiddetini bastırınca, iki taraf da durmak zorunda kaldı, gece çöktüğünde savaş alanını sessizlik kaplamış, yağmurun çamura çarpmasından çıkan yapışkan şakırtıdan başka ses kalmamıştı.

Çavuş, “bu yağmurda Bulgar bir şey yapamaz, sen biraz dinlen kumandanım” dedi, “böyle uyumadan durursan sonra cephede uyuyuvoreceksin.”

Ragıp Bey, tabyalarla askerlerin çadırları arasındaki bir hendekte, arka tarafı samanlık olan boş bir ahır bulmuş, yatağını, masasını, haritalarını oraya yerleştirmişti, çavuşun o ahıra “karargâh” demesi onu güldürüyordu.

Çavuş ahırın bir köşesine taşlardan bir ocak yaptırtıp ateş yaktırmıştı, bir asker akşam karavanasından kalan bir tas çorbayla, biraz bayat ekmek getirdi. Ragıp Bey, yağmurun altında sıırıslık olmuştı, ceketini çıkartıp ateşin yanına koydu, sırtına bir asker battaniyesi alıp ateşin yanına oturdu, çorbasını içti, o bayat ekmeği büyük bir iştahla yedi, “o ekmekteki lezzet Tokatlayan lokantasında yoktu” demişti daha sonra Osman’a.

Çavuş çay da getirdi.

— Nöbetçileri kontrol ettin mi, sakın ha yağmura güveneyim demeyin, nöbetçileri uyanık tut, ben de birazdan çıkıp dolaşacağım.

— Bütün nöbetçiler yerlerinde kumandanım, merak etme hepsinin maneviyatı yüksek, kimse yerinden kıpırdamaz... Bugün Bulgarları püskürttük ya ölsem de gam yemem, kaçmak ağır gelmişti bana.

Çavuşun kaçtıklarını hatırlatması Ragıp Bey’i kızdırmıştı.

— Bırak şimdi zevzek zevzek konuşmayı da, git nöbetçilere bak...

Yağmur tahta ahırın damına çarpıyor, sanki dama aynı anda binlerce çivi çakılıyordu, tekdüze bir takırtı ahırın damından duvarlarına doğru akıyor, bütün ahır takırdıyordu, yorgunluk ve monoton ses Ragıp Bey'in uykusunu getirmişti, on beş dakika uyumak için sahra yatağının yere doğru bel veren brandasına uzandı.

Kısa sürede uyudu, rüyasında Dilara Hanım üzerine doğru eğiliyordu, yüzü gözükmüyordu sadece saçlarını görüyordu, Dilara Hanım onu uyandırmak ister gibi "Ragıp" diyordu, onun sesini duyduğu için sevindiğini hissediyor ama bir türlü uyanamıyor, gözlerini açamıyor, ona cevap veremiyordu.

Birden korkunç bir gürültüyle sarsıldı ahır, Ragıp Bey'in yatağı devrildi, fırlayarak kalktı, bir Bulgar sahra topunun mermisi arkadaki samanlığa isabet etmiş, samanlar bir anda tutuşmuştu, aradaki tahta perdenin ateş alması uzun sürmedi, Ragıp Bey kendini toparlayana kadar alevler ahırın içine yayılmaya başlamıştı, hemen dışarı fırladı, yağmur yavaşlamıştı.

Askerler koşarak gelmişler ahırın yanmasına bakıyorlardı, Ragıp Bey birden ceketini içerde unuttuğunu fark etti, ahıra doğru koşarken çavuş onu tutmaya çalıştı ama çavuşu hızla yere devirip alevlerin arasına daldı, etekleri tutuşmuş ceketini kaptığı gibi dışarı çıktı, ceketini yere vura vura söndürdü. Hemen elini iç cebine attı, mektuplar orada duruyordu.

— Kumandanım ölecektin, dedi çavuş.

— Ceketimi içerde unutmuştum ahmak, yansa mıydı?

Çavuş bu cevaptan bir şey anlamamış, onun yerine Bulgar topçusuna küfretmeyi yeğlemişti.

— Avradını pazardan aldığımın gavatı, sarhoş mudur nedir, top atmanın ne alemi var dümbük, bir topla savaş mı kazanacan?

Ragıp Bey, çavuşu daha da şaşırtan bir neşeyle gülüp, “yandı bizim karargâh çavuş” demişti, “ne olacak şimdi?”

— Bilmem, demişti çavuş şaşkınlıkla, bir tabyaya yerleşirsiniz, biraz sıkıntılıdır ama yeni bir karargâh bulana kadar...

Ahır yanıp yıkılana kadar hafiften yağan yağmur birden yeniden şiddetini arttırarak, ahırdan kalanları simsiyah bir dumana çevirdi, odun kokusu bütün cepheye yayıldı.

— Hadi gel, nöbet yerlerini bir dolaşalım, dedi Ragıp Bey.

Dilara Hanım’ı gerçekten görmüş gibi bir sevinç vardı içinde, o günkü zaferin şerefine içindeki bu sevinci susturmaya çalışmadı, bıraktı özgürce dolaşsın zihninde, hafızasının karanlıklarındaki görüntülerle oynasın.

O sırada Mösyö Lausanne da Dilara Hanım’a gelişmeleri anlatıyordu, zaten artık her akşam köşke geliyor, birlikte yemek yiyor ve bütün öğrendiklerini, gazetesine yazamadıklarını bile anlatıyordu. “En iyi okuyucum sizsiniz,” diyordu, “Fransa’da hiç kimsenin yazdıklarımı sizin kadar dikkatle takip ettiğini sanmıyorum.”

Savaş, Dilara Hanım için bir tutkuya dönüşmüştü, tek bir ayrıntıyı kaçırırsa büyük bir uğursuzluk olacak, Ragıp Bey vurulup ölecekmiş gibi geliyordu ona, Ragıp Bey için mektuplar neyse, Dilara Hanım için de savaş haberleri oydu; “bu kadar şiddetle reddedilen ve varlığını dolaylı yollardan bu kadar inatçı biçimde sürdüren bir aşk kolay bulunamaz” demişti Dilara Hanım Osman’a, sonra da o alaycı gülümsemesiyle eklemişti, “bilmem ki buna aşk denir mi ama başka da bir ad koyamıyorum doğrusu.”

Mösyö Lausanne’a her şeyi soruyordu, bütün detayları teker teker öğrenmek istiyordu, Bulgar ordusunun hangi birlikleri saldırdı, hangi birlikleri ilerledi, Osmanlı ordu-

su ne yaptı, topçular nerede, Çatalca'daki tabyaların durumu nedir... Bir seferinde Mösyö Lausanne:

— Eğer casus olsaydınız çok başarılı olurdunuz, demişti, bütün bilgileri tek tek söküp alıyorsunuz benden.

— Casus hanımlara bilgi vermekte pek ketum davranacaktıysanız gibi de gözüküyorsunuz mon cher, demişti Dilara Hanım.

Aralarındaki ilişkiyi tarif etmek güçtü, araya çok incelikli cinsel şakaların da karıştığı gerilimli bir dostluk diye tarif edilebilirdi belki, Mösyö Lausanne duygularını açıkça söylemiyor ama çok fazla saklamaya da çalışmıyordu. Dilara Hanım'ın da Lausanne'ın varlığından hoşlandığı anlaşılıyordu ama bunun sınırlarının nerede bittiğini Dilara Hanım'ın kendisi bile kestiremiyordu. Ragıp Bey'e duyduğu aşkla Lausanne'a hissettiği duygular birbirinden ayrılamaz hale gelmişti, Ragıp Bey'i sevmekten vazgeçtiği gün Lausanne'ı görmekten de vazgeçerdi, bunu açıkça biliyordu. Ragıp B y için hissettiği aşk bir kuleye benzetilirse, Lausanne için hissettikleri de o kulenin gölgesiydi, kule büyüdükçe gölgesi de uzuyordu.

Mösyö Lausanne, Hariciye Nazırı ile yaptığı konuşmayı anlattı önce:

— Nazır yıkılmış gözüküyordu, dedi, sanırım artık hiçbir umut kalmadığına, Bulgarların İstanbul'a gireceğine inanıyor.

— Girebilirler mi sizce?

— Bilemiyorum Dilara Hanım fakat bugünkü çatışmalar da Bulgarlar hiç ummadıkları bir dirençle karşılaştılar, hatta buna Osmanlıların da  a tığını söyleyebilirim... Cepheden gelen haberler Bulgarların büyük kayıplar verdiğini söylüyor.

— Nasıl oldu peki bu böyle, Hariciye Nazırı bile  mit-sizken... Bu mucize nasıl gerçekleşti?

— Galiba Bulgarlar, güçlerini ve kendilerine güvenlerini gereğinden fazla abarttılar, Osmanlı ordusunu da gereğinden fazla küçümsediler... Bakın, günlerden beri ben Fransız gazetelerinde, Bulgar cephesinde bulunan meslektaşlarımla yazılarını okuyorum. Bulgar generaleri neredeyse yapacakları saldırıyı bütün ayrıntılarıyla anlatıyorlardı gazetecilere. Osmanlı istihbaratının sadece Fransız gazetelerini okumaları yeterdi Bulgar Genelkurmayı'nın planlarını öğrenmek için... Tam da anlattıkları gibi saldırmışlar üstelik.

Dilara Hanım, nasıl öğrendiyse Ragıp Bey'in Muhtar Paşa'nın kolordusunda görev yaptığını öğrenmişti, onun için dikkati özellikle Muhtar Paşa üzerinde yoğunlaşıyordu.

— Muhtar Paşa'nın kolordusu ne yapmış?

Mösyö Lausanne, nedenini anlamasa da, Dilara Hanım'ın Muhtar Paşa'yla çok yakından ilgilendiğini epeydir anlamıştı, hatta bir ara paşayla Dilara Hanım arasında bir ilişki olup olmadığından bile şüphelenmişti.

— Sizin kahraman Muhtar Paşa... Savaşın başından beri en büyük muharebeler onun kolordusuyla Bulgarlar arasında yaşanıyor.

Sözünün burasında Lausanne'ın sesinde önleyemediği bir övünme tınısı duyuldu:

— Muhtar Paşa, Fransa'da eğitim aldığından askeri bilgisi çok yüksek, çok da cesur bir adam. Top savaşında da çok başarılı. Bulgarları her zaman durdurabiliyor. Bugünkü muharebede Bulgarlar binlerce kayıp vermiş diyorlar.

Dilara Hanım sesinin değişmemesine özen göstererek, elindeki peçeteyi farkına varmadan sıkıp:

— Osmanlı'nın kayıpları ne vaziyette?

— Bulgarlara kıyasla çok az... Gelmeden önce ben Erkan-ı Harb Reisliği'ne uğradım, orada bir albay bana,

Muhtar Paşa'nın top mevzilerine bugün yaklaşık iki bin top mermisi düştüğünü ama askerin içine girdiği eski tabyalar sayesinde iki kayıpları olduğunu söyledi.

— İki mi?

— Evet, sadece iki nefer.

Dilara Hanım, derin bir nefes almasını engelleyemedi.

— O zaman Bulgarlar bu savaşta başarılı olamayacaklar demektir, öyle değil mi?

— Doğrusu ben de öyle olacağını düşünmeye başladım ama yabancı elçilikler öyle düşünmüyor.

— Niye?

— Bilmiyorum ama asker çıkarmaya hazırlanıyorlar.

Dilara Hanım duyduğuna inanamamış gibi hayretle sordu:

— Nereye çıkaracaklar?

— İstanbul'a... Kendi elçiliklerini ve personellerini korumak için.

— Hükümet ne diyor buna?

— Olur demiş anlaşılan, bu akşam Avusturya elçiliğinde bütün sefirler buluştular, askerlerini ne zaman ve nasıl çıkartacaklarını görüşüyorlar.

— Ama bizim ordunun Bulgarları durdurduğunu ve büyük kayıplar verdirdiğini söylemişsiniz...

— Öyle, vaziyet bu ama elçilikler gene de emin olamıyorlar anlaşılan.

— Cephede durum iyi ama... Öyle değil mi?

— İyi komutanım, dedi Lausanne gülerek.

Sonra da kederini alaycı bir gülümsemenin arkasına saklamaya çalışarak:

— Savaşın bitmesini hiç istemiyorum, dedi.

— Neden?

— Savaş bittiğinde sizin gözünüzde hiçbir değerim ve önemim kalmayacağını hissediyorum çünkü...

Dilara Hanım, Mösyö Lausanne'ın eline vurdu hafifçe.

— Siz benim için her zaman çok değerli bir dostonuz, şartlar bunu değıştirmez, ne savaşın sürmesi, ne savaşın bitmesi...

Lausanne'ın hassas kulakları, cümledeki “dost” sözcüğünü diğer sözcüklerden ayırarak duydu, içinin hafifçe kasıldığını hissetti ama bu gecelik daha fazlasını alamayacağını, ısrarın ikisini de utandıracak bir durum yaratabileceğini de kavradı.

— Gene de savaş bir süre devam etse iyi olur, dedi, bencilce bir düşünce ama ne yazık ki böyle hissediyorum.

Dilara Hanım cevap vermedi, ne cevap vereceğini kestirememişti, onun yerine kendisine çok yakışan kadınca bir gülümsemeyle sözü değıştirdi.

Ne Lausanne'ı kaybetmek, ne de ilişkiyi o anda olduğundan daha ileriye taşımak istiyordu; kaybetmek istemesinin nedeni onu sadece bilgi kaynağı olarak görmesi değildi, cephede olup bitenleri öğrenmek onun için hayati bir değere sahipti ama Mösyö Lausanne “cepheden haber getiren adam” olarak hayatına girmiş, sonra yavaş yavaş kendisi de bir önem kazanmıştı, varlığı önemli bir teselliydi Dilara Hanım için, konuşmalarıyla, şakalarıyla, onun çaresizliğini, yalnızlığını maskeliyor, Dilara Hanım'ın görmek istemediği gerçekleri görmemesini sağlıyordu.

Bütün şehrin ne olacağını merak ettiği o gece Muhtar Paşa, sabaha karşı, daha gün doğmadan önce cepheyi tefişe çıkmıştı, Ragıp Bey'in birliğine gelince, “nedir vaziyetin Ragıp” dedi, “sağ olun kumandanım,” “kayıp var mı” “yok kumandanım”, “cephane vaziyetin,” “akşama doğru mermimiz azalmıştı ama bütün gece cephaneye naklederek açığımızı kapattık,” “hazırsın yani,” “evet kumandanım,” “sabah saldıracaklar,” “hazırız kumandanım”, “bir adım

bile ilerlemelerini istemiyorum” “ilerleyemeyecekler kumandanım,” “Allah yardımcın olsun Ragıp,” “sağ olun kumandanım.”

Muhtar Paşa ayrıldıktan yarım saat sonra, ilerdeki tepelerin arkasından incecik bir ışık belirirken bir haberci geldi:

— Muhtar Paşa derhal bir bölük askerle kendisine katılmanızı emrediyor, dedi.

Ragıp Bey, hemen bir bölükle birlikte yola çıkarak, hendeklerin arkasından dolaşp, öbür taburun mevzilerinde duran Muhtar Paşa’nın yanına gitti. Paşa çok sinirliydi. Tabur komutanı, karşısında başını önüne eğmiş vaziyette, kıpkırmızı, hazırolda duruyordu.

— Nasıl haberin olmaz, diyordu Muhtar Paşa, uç mevzilerine gece Bulgar giriyor, askerin senden habersiz geri çekiliyor... Sen kumandan mısın, zabıt misin, korkuluk musun, sen nesin be adam? Biz de sana tabur emanet ediyoruz.

Tabur komutanı cevap vermeden duruyor, bu azarı hak ettiğini biliyordu.

— Taburun kumandasını ben alıyorum, hiç beklemeyeceğiz, oyalanmadan harekete geçeceğiz... Geldin mi Ragıp?

— Evet kumandanım.

— O mevzileri gün ışımadan derhal geri alacağız. Sen bizim sol yanımızı emniyete al.

— Emredersiniz kumandanım.

O güne dek çok az savaşta görülmüş bir hareket başladı, kolordu komutanı bir taburun komutasını bizzat üstlenerek, hendeklerin arasındaki iki mevziye hücumla geçti.

Bulgarların ele geçirdiği mevzilerden makineli ateşi başlamıştı, atıyla en önde giden Muhtar Paşa vurularak atından düştü ama düştüğü yerden “devam edin” diye bağırı-

yordu, “devam edin, durmayın, o mevzileri alın.” Paşanın vurulması askerlerle subayları daha da bilemiş gibiydi, makineli tüfek ateşi altında, ateşe karşılık vererek ilerlediler.

Osmanlı askerlerinin ani hücumu Bulgar birliğini şaşırtmıştı, kendilerine yardım da gelmiyordu, ateş ede ede çekildiler, yirmi dakika içinde iki mevzi yeniden ele geçirildi.

Muhtar Paşa, derhal cephe gerisine taşındı, yaraları ağır değildi. Ragıp Bey de kendi birliğine döndü.

Tabyaya girdiği sırada Bulgar topçusu da ateşe başlamıştı.

Öğleye kadar, delirmiş iki sokak kavgacısı gibi hiç durmadan birbirlerini karşılıklı top ateşine tuttular, öğleden sonra ateş yavaşladı, akşamüstü kesildi, Bulgarlar gerçekten de bir adım bile ilerleyememiş, aksine karşılaştıkları direnç yüzünden cesaretleri ve güvenleri kırılmıştı.

Osmanlı saflarında ise bir bayram sevinci vardı.

“En cesur paşamızı kaybettik ama savaşı kazandık” diyorlardı.

Ertesi gün Fransız gazeteleri, Üçüncü Ordu Kurmay Başkanı Albay Rostof’un demecini yayınladı.

— Dizanteri orduda müthiş tahribat yapıyor... Personelimiz maalesef gittikçe azalıyor... Ancak birkaç gün içinde yeniden taarruza geçeceğiz.

Bu, Bulgarların “taarruzdan” söz ettikleri son açıklama oldu, bir daha saldırıya geçmediler. Güçleri tükenmişti.

Askere cesaret ve güven gelmişti, İstanbul’un kırk kilometre ilerisinde düşmanı durdurmayı başarmışlardı. Üç yüz küsur yıllık payitaht işgal altına girmekten kurtulmuştu.

Şimdi cepheye daha tehlikeli ve daha öldürücü bir düşmanla uğraşmak zorunda kalacaklardı.

Rasim Bey daha kahvaltısına başlamadan Abdülhamid'in kendisini "rica ettiğini" bildirdiler, çayını aceleyle bitirip hemen Boğaz'a bakan büyük salona gitti.

Abdülhamid, elleri arkasında, başı önüne eğilmiş, çenesi göğsüne değmiş vaziyette salonun içinde yürüyor, kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu. Rasim Bey'i görünce neredeyse öfkeyle:

— Neler oluyor Rasim Bey, dedi.

Rasim Bey, pencerenin önünden akıp giden Boğaz'a baktı, savaş gemilerine çatanalar yanaşıyor, askerleri alıyor kıyıya götürüyor, dönüp yeni askerler alıyordu, bütün deniz çatanalarla doluydu, Avrupalılara ait büyük savaş gemileri birbirleriyle flamalarla haberleşiyorlardı.

— Asker çıkarıyorlar efendim.

— Kim asker çıkarıyor?

— Avrupalılar.

Sanki bunun sorumlusu Rasim Beymiş gibi azarlayan bir sesle:

— Benim payitahtıma yabancılar asker mi çıkarıyor?

Sonra söylediklerini düzeltmek zorunda olduğunu hissederek aynı cümleyi başka biçimde bir daha söyledi:

— Osmanlı'nın payitahtına yabancı asker mi çıkarılıyor?

Genellikle çok dikkatli konuşan, yeniden başa geçmek gibi bir isteği olduğunu düşündürecek ya da onu devirlere hâlâ kızgın olduğunu hissettirecek sözler söylemekten özellikle kaçınan Abdülhamid öfkesini zaptedemedi:

— Bunun için mi devirdiler beni? Osmanlı'nın payitahtına yabancı askerın çıkarılması ne demek, halifenin şehri burası, yabancı askerın ayağı bile değemez... Bira-
der ne diyor acaba buna?

— Padişah hazretleriyle hükümetin rızası olmadan çikaramazlar efendim siz de takdir edersiniz...

— Ne maksatla çıkartıyorlarmış askerlerini?

— Elçiliklerini korumak için...

— Kimden koruyacaklarmış?

— Bulgarlardan herhalde efendim, Bulgar ordusunun işgalinden çekiniyorlar.

— Çatalca hattında Bulgarları durdurduk diye duy-
muştum...

Rasim Bey, Abdülhamid'in bu haberleri nereden aldığı bir türlü anlayamıyordu, Çatalca'dan artık azalsa da hâlâ top sesleri geliyordu ama eski padişah Bulgarların durdurulduğunu öğrenmişti bile...

— Durdurduğumuz söyleniyor efendim ama ecnebiler gene de tedbir almak istemişler.

— Hay Allahım, dedi Abdülhamid, hay Allahım... Bir halife için ne acı bir gün, payitahtına asker çıkarılıyor. Hem de mübarek Kurban Bayramı'nın arefesinde. Osmanlı'yı kurban edecekler herhalde. Nasıl bir bayram olacak bu? Buna nasıl müsaade ederler, aklım almıyor, sonuna kadar karşı çıkmaları icap ederdi. Fatih Sultan Mehmet Han hazretlerinden bu yana bu şehre yabancı

asker ayağı değmemiştir... Ordu Çatalca'da savaşıyor lakin yabancı askerler Tophane'ye çıkıyor... Ah ki ah Rasim Bey, bu hükümet ne yapıyor, Kamil Paşa tecrübeli bir adamdır buna nasıl evet dedi, aklım almıyor, bir devlet buna müsaade edemez. Sıradan bir devlet de değil bu, cihaşşümül Osmanlı İmparatorluğu, düştüğü hale bak...

Rasim Bey, Abdülhamid'in gerçekten üzüldüğünü, kızdığını, birisi kendi haremine girmiş gibi öfkeliendiğini anlamıştı, tahttan devrilmişti ama hâlâ bu imparatorluğun sahibi olarak görüyordu kendisini.

Onlar konuşurken Fransız harp gemisi Gambetta'dan askeri bandonun sesi duyuldu.

— Şimdi bu ne?

Rasim Bey, çalınan marş kulak verdi, "Fransız milli marşı" dedi.

O marş bitti, başka bir marş başladı.

— Peki şimdi bu ne?

Rasim Bey, neden efendisine hesap veren zavallı bir kahya gibi bütün bunları kendisinin açıklaması gerektiğini bilmiyordu, hiçbir zaman sevmediği, her zaman düşman olarak gördüğü bu adamın kendisiyle hesap sorar gibi konuşmasına sinirleniyordu ama onun devlete böyle sahip çıkmasına da şaşıırıyordu, Hikmet Bey'e, "biz devlete onun kadar sahip çıkamadık, devleti hiç onun gibi sahiplenemedik" demişti.

— Galiba askerleri karaya çıkan bütün milletlerin marşlarını çalıyorlar.

Gambetta, arka arkaya dokuz milli marş çaldı.

Abdülhamid, marşların her durup başlamasında birisini kırbaçlar gibi haşin bir sesle sayıyordu, sonunda:

— Dokuz devlet asker çıkardı, öyle mi Rasim Bey?

— Öyle gözüküyor efendim.

— Kimmiş acaba Osmanlı'nın payitahtına asker çıkaracak kadar kudretli bu dokuz devlet... Dokuz devlet ha...

Biraz durdu, alnını buruşturdu.

— Bilmem farkında mısınız, dedi, bizim marşı çaldılar.

Sonra, aileden olmayanlara pek göstermediği o alaycı gülümsemesiyle:

— Herhalde biz kendi payitahtımıza asker çıkaramadığımız için olsa gerek, dedi.

Arkasından yüzünün ifadesi değişti, genellikle olduğu gibi kibarca bir tebessümle:

— Sizi de sabah sabah yorduk Rasim Bey, dedi, lakin öylesine içim acıdı ki kendimi tutamadım... Her neyse ben sizin vazifenize engel olmayayım.

Rasim Bey tam kapıdan çıkarken Abdülhamid arkasından seslendi:

— Bizim biraderler bayram için hediye göndermiş demişlerdi.

— Evet efendim, padişah hazretleri size bir Hereke halısı göndermişler, veliaht hazretleri de bir sepet göndermişler... Derhal yolluyorum efendim.

Abdülhamid'in yüzünde öyle bir ifade belirdi ki Rasim Bey o ifadeyi bir padişahın yüzünde görebileceğine asla inanamazdı, Tophaneli bir kabadayının yüzünde görebileceğinize benzer, gayet genç, gayet bitirim bir ifade.

Padişahın gönderdiği halı derhal büyük salonlardan birine serildi, Veliaht Vahdettin'in gönderdiği ipek bohça ise muhafızların odasında, bir haremağasının önünde açıldı, içinden bir sepet çıktı. Sepette yuvarlak, bal rengi şeffaf şekerler vardı.

Sepetin açılmasıyla birlikte odaya zabitlerin o güne dek hiç rastlamadıkları güzel bir koku yayılmıştı, zabit-

lerden biri kendini tutamayıp, “cennet böyle kokuyor herhalde” demişti.

Rasim Bey, “nedir bunlar” diye sormuştu.

— Bildiğiniz şeker, demişti haremağası, bayramlardan önce Enderun’da yapılır, padişah hazretleriyle şehzadelere gönderilir... Veliaht hazretleri de biraderlerine bir cemile olarak göndermişler.

— Peki bu muhteşem koku?

— Şekere misk ve amber katarlar, onun kokusu.

Haremağası şekerlerden birini aldı, üç parçaya kırıp odadaki üç zabite verdi, “buyurunuz, yiyiniz, padişah şekerinden yemedim demeyiniz,” sonra da sepeti alıp, arkasında bir buğu gibi onu takip eden cennet kokularıyla gitti.

Rasim Bey, Hikmet Bey’e, “bizim Osmanlı’yı anlamamız mümkün değil birader,” demişti, “adam devrilmiş, herhangi bir işe kalkışmasın diye başında yirmi dört saat nöbet bekleniyor ama veliaht şehzade ağabeysine bayram şekeri gönderiyor... Şeker ki ne şeker... Biz o şekeri yedik, kendimizi zapt edemedik... O haremağası denen melunun bizimle nasıl eğlendiğini anladık... Yetmiş yaşındaki adama gönderiyorlar bunu... O da biliyor gelenin ne olduğunu, bizim birader bir hediye göndermiş diye gülüyor... Başka bir alem Osmanlı’nın dünyası, bambaşka bir alem birader.”

O gün olup bitenleri görebilmek için şehri dolaşmaya çıkan Mösyö Lausanne’ı tahmin etmediği bir görüntü karşıladı, şehir çok sakindi, insanlar yabancı askerlere ilgisiz gözlerle bakıyorlardı. Yabancılar şehri paylaşmıştı. Fransız birlikleri Saint Benoit Lisesi’ne yerleşmişler, Karaköy’deki Osmanlı Bankası’nı güvenceye almışlardı, Almanlar Taksim’e, Dışişleri Bakanı Noradinkyan Efendi’nin evinin önüne karargâh kurdular, İngilizler Beyoğlu’nday-

dı, Ruslar Galata Rıhtımı'nın denetimini üstlenmişti, hatta iki bölük de Osmanlı Parlamentosu'nun önüne göndermişlerdi, Avusturyalılar Almanların yanındaydı, İtalyanlarla Hollandalılar rastgele ortalarda dolaşıyorlardı.

Mösyö Lausanne, yabancı askerlerin şehre çıkışına böylesine aldırılmaz bakan insanlara nerdeyse sinirlenmişti, daha sonra Dilara Hanım'a "insan kendi şehrine yabancı askerlerin rahat rahat girmesine nasıl böyle bigane kalabilir hiç anlamıyorum" demişti, "bu rahatlıkları şaşırttı beni doğrusu."

Asıl şaşkınlığı ise ertesi gün ziyarete gittiği Hariciye Nazırı Noradinkyan Efendi ile konuşurken yaşadı.

İki gün önce bir enkaz halinde olan, Avrupalılardan bir yardım bekleyen nazır, Bulgarların durdurulması üzerine kendisini toplamış, tamamıyla değişmişti.

— Bulgarları bütün hat boyunca durdurduk, Çatalca'yı hiçbir zaman alamazlar.

— Herhalde yakında müzakereler başlar... Osmanlı ne tür tavizler vermeyi düşünüyor.

Noradinkyan Efendi, alay eder gibi gülmüştü:

— Ne tavizi... Tek karış toprak bile vermeyiz, ne Trakya'da, ne Makedonya'da, ne de Arnavutluk'ta hiçbir yeri terk etmeye niyetimiz var.

— Ama Bulgarlar hala Çatalca'da duruyor, Trakya'yı işgal etmiş vaziyetler, Yunanlar bütün bölgeyi ele geçirdiler.

Hariciye Nazırı kendinden emin bir şekilde:

— Hepsini geri alacağız, dedi.

O akşam Lausanne, Dilara Hanım'a:

— Savaş durdu ama bitmedi, dedi, ne zaman bilmiyorum ama yeniden başlayacak mutlaka... Osmanlılar, kaybettikleri toprakları geri almak istiyorlar.

— Ne zaman başlar sizce?

— Hemen başlayacağını sanmıyorum, iki taraf da yorgun ama Osmanlılar bir rövanş isteyecekler, o anlaşılıyor.

Dilara Hanım, duran savaşın yeniden başlayacağından endişeliydi; korkudan, meraktan yorulmuştu, daha sonra Osman’a “Ragıp’a bir şey olsa mutlaka duyacağıma inanıyordum, hislerim öyle diyordu ama aklım bu duyguların gerçek olmadığını biliyordu, Ragıp ölse bana kim haber verecekti, nereden öğrenecektim, binlerce ölünün arasından onun ismi nasıl sıyrılıp bana ulaşacaktı, aklım beni yoruyordu o günlerde.”

Aklının, kendisini çaresini bulamayacağı korkutucu gerçeklerin ışığına çektiği o günlerde Dilara Hanım kendini duyguların çırpıntılı karanlığına bırakmayı, yanılsamaların belirsiz dehlizlerine dalmayı, oradaki gölgelerden, loş şekillerden teselli edici hayaller yaratmayı tercih ediyordu, “bu, beni rahatlıyordu,” demişti Osman’a, “sahici olmasa da bir teselliye, huzura ihtiyaç duyuyordum.”

“Aklın gerçekleriyle çarpışmaktan yorulan bir kadının, duyguların gölgeli yanlarına sapmasının tehlikeleri de var elbette” diye ilave etmişti sonra, “olmayan duyguları var sanıp, yanlışlıklar da yapabiliyorsun.”

Birden içini çekip, “kadınların zayıf zamanları vardır” demişti, Osman bunu neden söylediğini tam anlayamamıştı o zaman ama Dilara Hanım’ın kendisiyle sürdürdüğü hesaplaşmaların bitmediğini kavramıştı. Bu hesaplaşmaların Mösyö Lausanne’la mı, yoksa Dilara Hanım’ın hakkında kuşku uyandıracak kadar öfkeli yorumlar yaptığı Nizam’la mı ilgili olduğunu çıkaramamıştı. Ama duyguların alaca-karanlığında Dilara Hanım’ın daha sonradan pişman olduğu bir yola bir süreliğine de olsa saptığına emindi.

Mösyö Lausanne, “ben yarın Sadaret’e gideceğim, oradan savaşıla ilgili daha detaylı malumat alabilirim” demişti.

— Bana da anlatırsınız değil mi?

— Ah Dilara Hanım, herkes gazetem için malumat topladığımı zannediyor ama ben sizin için çalışıyorum asıl, demişti Mösyö Lausanne gülerek.

Sonra birden ciddileşmişti.

— Neden savaşıla bu kadar çok ilgileniyorsunuz?

— İlgilenmemek mümkün mü?

Mösyö Lausanne, bu kaçamak cevaba aldırmamıştı, biraz şarabın, biraz da kederin etkisiyle, nerdeyse çocuksu bir merakla, çoktandır sormak istediği ve aslında cevabını herkesten iyi bildiği soruyu sormuştu.

— Cephede biri var değil mi Dilara Hanım?

— Evet.

— Şanslı adam.

— Ölebileceği için mi?

— Hayır.

Başka bir söz söylememişti Mösyö Lausanne, bu konuşmayı uzatmanın yakışıksız olduğunu biliyordu, cevabını öğrenmemek için sormadığı soruyu titrek bir umut ışığını belki canlandırırım sanarak sormuş olduğu için pişmandı, o cevaptan sonra bir an önce gidip yalnız kalmak istiyordu. Neşeli olduğu zamanlarda şakacı bir ışıkla parlayıp gençleşen ağırbaşlı yüzünde balmumu maskelelerini hatırlatan, çok fazla çabaya mal olan bir gülümseme varlığını küçük kırılmalarla sürdürmeye uğraşıyordu.

Sessizce kahvesini içtikten sonra “ben artık gideyim” dediğinde Dilara Hanım, tekrar gelmeyeceğinden korkmuştu.

— Yarın geleceksiniz, değil mi?

Mösyö Lausanne, gerilere, bir Fransız erkeğine daha çocukluğunda öğretilen, kibarlık bariyerleriyle dolu me-
safelerin arkasına çekilmişti ama aniden bu kadar soğuk
bir kibarlığın arkasına çekilmenin de yakışksız bir za-
yıflığı sergileyebileceğini bilecek kadar iyi yetiştirilmişti:

— Tabii Dilara Hanım, dedi, siz ne zaman isterseniz
geleceğim.

Sonra kendini tutamadı, hissettiği acı bir alaycılık ha-
linde ortaya çıktı:

— Bir postacının vazife şuuruyla doluyum.

— Sen benim için bir postacı değilsin Stephan.

Dilara Hanım ilk kez Mösyö Lausanne’a adıyla hitap
ediyordu, uzanıp Lausanne’ın eline dokundu:

— Hakikatler tek bir cevaba sığmıyor her zaman...
Bunu hepimiz acılarla öğreniyoruz.

Bir erkeğin, çok sağlam sandığı duygularının, kaya-
lıklar üstüne kurulmuş bir kaleye benzeyen acılarının,
bir yaz semasına benzeyen sınırsız ve berrak sevinçleri-
nin, bir kadının bir kelimesiyle, hatta o kelimeyi söylemiş
tarzıyla, sesinin tınısıyla değişebilmesi bir sihire benzer,
erkeklerin o sihiri gerçekleştirebilen kadınlara olan bağ-
lılıkları ise bir kabile üyesinin bir büyücüye duyduğu
hayranlık dolu bağımlılığını anımsatır; Dilara Hanım’ın
tek bir cümleyle, hatta tek bir “Stephan” sözcüğüyle, onu
söylemiş tarzıyla bütün duygularını değiştirmesi, onun
daha biraz önce asla yıkılmaz, değişmez sandığı acısını
parçalayarak bir neşeye çevirmesi Lausanne’da da aynı
etkiyi yarattı. Savaşlar, ölümler, yıkımlar, ihanetler gör-
müş, bunları soğukkanlılıkla izleyip yazmış adam, ağır-
başlılığını kaybetmemek, bir mendireğe vurarak geniş
yuvarlaklarla dağılan dalgalar gibi kabarıp değişen duy-
gularını saklayabilmek için bir anlığına gözlerini kapattı.

İçinden birçok cevap geçmişti ama hiçbirini söylemeye cesaret edememiş, bir kısmını budalaca, bir kısmını çocukça, bir kısmını da yakışksız bulmuştu.

— Bir kahve daha içebilir miyim, dedi, sizin evinizdeki kadar güzel kahveyi hiçbir yerde içmedim.

— Tabii, demişti Dilara Hanım, size ben yapayım.

Ertesi gün öğleye doğru Sadaret'e gittiğinde Tevfik Bey'i Nazif Bey'le gülerlerken bulmuştu odalarında, son zamanlarda başbakanlıkta rastlanmayan bir görüntüydü bu.

Mösyö Lausanne yeni bir gelişme olduğunu hemen anladi.

— İyi bir haber var sanırım.

— Haberin kokusunu alıyorsunuz azizim Mösyö Lausanne, dedi Nazif Bey.

— Şimdi mümkünse haberin kendisini de alabilir miyim Nazif Bey?

İki genç görevli birbirlerine baktılar, Bulgarlar Çatalca'da durdurulunca Sadrazam Kamil Paşa, "yeniden hücumla geçerlerse dayanır mıyız, dayanmaz mıyız belli değil, şu anda Bulgarların da maneviyatları bozuk, onlar bizden de yorgun, tam zamanıdır, Ruslarla görüşüp Bulgarlara mütareke teklif edelim," demişti.

Doğrudan resmî bir görüşme yerine Tevfik Bey, Rus Elçiliği'nin birinci katibiyle bir yemek yemiş, böyle bir mütareke teklifini Rusya'nın Bulgarlara götürüp götürmeyeceğini Kamil Paşa'nın merak ettiğini, Ruslar aracılık ederse, Bulgarlar da kabul ederse, Osmanlı'nın mütarekeye hazır olduğunu söylemişti.

Cevap tahminlerinden de önce gelmiş, biraz evvel Bulgarların mütareke görüşmelerini kabul ettiklerini öğrenmişlerdi. Osmanlı kendini toplamak için biraz zaman kazanabilecekti böylece.

Mösyö Lausanne, bunları öğrenince, “Dılara Hanım çok sevinecek” diye düşünmüştü, bir an ona bir telgraf çekmeyi bile aklından geçirmiş ama sonra akşam bizzat söylemeyi tercih etmişti.

Beyoğlu telgrafhanesinden gazetesine mütareke haberini geçerken, gelişmeler de Genelkurmay’da ve İttihat Terakki Cemiyeti’nde duyulmuştu.

Talat Bey, Cevat Bey’i arayarak, “akşama bütün arkadaşlara haber verin, buluşalım” demişti.

Buluştuklarında söze Talat Bey girmişti.

— Arkadaşlar, Osmanlı bütün Trakya’yı, Yunanistan’ı, Arnavutluk’u kaybetti, şimdi rezil bir mütarekeye hazırlanıyor. Halk öfkeli. Bu mütarekeyi önlemek ve halkın öfkesini yatıştırabilmek için derhal harekete geçmemiz icap ettiğini düşünüyorum.

Emin Bey:

— Haklısınız Talat Bey, lakin nasıl harekete geçeceğiz, ne yapacağız, hükümeti nasıl devireceğiz, demişti, bunun için bir plan yapılması, icap eden kuvvetlerin hazırlanması gerekmez mi?

— İstanbul’da partiye bağlı zabıt arkadaşlarla bir hareket planı hazırlayabiliriz hemen.

İttihatçılar’ın ideologlarından olan Ziya Gökalp Bey:

— Mütareke konferansı ne zaman toplanıyor, dedi.

— Üç hafta içinde toplanacak, diyorlar, Aralık ortasında toplanır.

— Acaba, konferansın neticesini beklesek de ona göre bir karar mı alsak, dedi Ziya Gökalp Bey. Belki de mütareke şartlarının ağırlığından dolayı hükümet kendiliğinden çekilir.

— Hükümetin çekilmesi ne işe yarar, yerine bu hükümete benzer başka bir hükümet gelir. İktidarı bu hü-

kümetin bırakması değil mühim mesele, iktidarı bizim almamız mühim mesele.

Toplantıya katılanlardan biri:

— Enver Bey ne zaman geliyor, dedi.

Enver Bey en gözüpekleri, en atılganları, en cesurları olduğu için onun gelişi hepsi için çok önemliydi.

Cevat Bey:

— Tayini çıktı, ay sonuna kadar burada olur, doğrudan cephedeki birliğine katılacak, dedi.

— Acele etmeyelim o zaman, Enver Bey gelsin, mütareke şartlarını görelim... Halkın öfkesi de mütareke şartlarını öğrendiğinde daha artacaktır.

Enver Bey gelene kadar beklemeye karar verdiler.

Emin Bey'in evindeki bu toplantıların bütün tarihi değiştirecek bir yolun taşlarını döşediğini henüz kimse bilmiyordu.

Savaşla, hastalıkla, sefaletle kuşatılmış şehirde Nizam'la Anya, küçük bir ada gibi etraflarında geniş bir boşlukla yaşıyorlardı, hayat sanki onların uzaklarında, görünmez bir yerlerde akıyordu.

O dönemde Nizam sadece tutkularını değil, herhangi bir şeye geçici bir süreliğine de olsa tutkuyla bağlanabilme kabiliyetini de kaybetmişti, Anya'yı beklerken vakit geçirmek için kumar oynuyor, oyuna kendini veremiyor, tat almıyordu; Anya'yla ilgili duyguları da öyleydi, onunla sevişmeyi seviyordu, vücudunun yumuşak ve eskimiş sıcaklığına bağlanmıştı ama hayatından birden kayboldu bir daha o vücudu arayacakmış gibi kuvvetli bir arzuya sahip olduğunu da sanmıyordu.

Anya'yı görmeye her gün gidiyor, onu evine götürüyor, öğlene kadar onunla kalıyor sonra evine dönüyordu. Derin bir sevgi ya da aşk değildi hissettikleri, onu korkutan bir gücü ve derinliği yoktu, daha yüzeysel, daha sığ, çabuk boy atmış bir bitki gibi kökleri pek de sağlam olmayan bir tür alışkanlığa benzeyen bir duyguydu, içinden, ciğerlerinden gelen bir tutkuya değil, seyrek dokunmuş bir ağa benziyordu Anya'ya hissettikleri, çok güçsüz gözüküyor, istediğinde

rahatça kurtulacağı intibayı uyandırıyor ama Nizam farkında olmadan ve hiç ürkütmeden onu sarıyordu.

Bazen Anya'yı güldürüyordu ama bu yorgun ve isteksiz bir gülüş oluyordu, gülmek istemediğini, o gülüşün içine işlemediğini anlıyordu Nizam, her güldüğünde sanki pişman oluyormuş gibi çabucak o gülüşü silmeye uğraşıyordu. Anya'nın aklı hep başka bir yerdeymiş gibiydi, hep uzaklarda bir yerde, geçmişte, kaybolmuşlukların arasında; onu bugüne getiremiyordu Nizam, ona dokunduğunda, sarıldığında, o küçük Rusça cıgıllıklar attığında bile aralarında görünmez ve geniş bir zaman parçası vardı, Nizam o zamanı aşamıyordu.

Konuşmaları kopuk kopuktu, karlara saplanmış bir gemi gibi kımıldamaya çalışıyor ama ilerlemiyordu.

Bir keresinde:

— Bu biblo çok kıymetli, demişti Nizam, bunu satsan ömrün boyunca hiçbir şeye muhtaç olmadan yaşayabilirsin.

— Çok paraya ihtiyacım yok, demişti Anya, kazandığım bana yetiyor.

Sadece paraya değil hiçbir şeye, hatta yaşamaya bile ihtiyacı yok gibiydi, her şeyden uzaktı.

Bir seferinde Nizam, “neden benimle birlikte oluyorsun” diye sormuştu.

“Bilmiyorum,” demişti Anya.

Kendisiyle ilgili hiçbir şey anlatmıyordu.

Nizam laf olsun diye bir keresinde “Nerelisin” diye sorduğunda da, “geçmişten konuşmak istemiyorum” cevabını almıştı.

Sadece bir gece, “sana verebileceğim bu kadar Nizam” demişti, “daha fazla bir şey veremem, daha fazla bir şeyim yok çünkü... Bu kadarım, şu gördüğün vücuttan ibaretim.”

Nizam, gülmüştü, “bu da iyi, çok güzel bir vücut.”

Anya, vücuduyla ilgili Nizam'ın bilmediği ama kendisinin bildiği bir gerçek varmış gibi “hıh” demişti sadece, Nizam bir an, “sen benim vücudumu gençken görmeliydin” demesini beklemişti ama Anya susmuştu.

Nizam bazen piyano çalmasını istediğinde, “bütün gece çalışıyorum, çok yorgunum” diyordu, evde asla piyano çalmıyordu.

Kimi zaman da Nizam'ın yüzüne uzun uzun bakıyordu.

Nizam da ona bakıp, “efendim” diyordu, “yok bir şey,” diyordu Anya.

Yağmurlu bir sabah, perdelerdeki kurşuni aydınlığın içine sızmaya çalıştığı odada yan yana yatarlarken Anya, birdenbire:

— Benden sıkılacaksın, demişti.

— Sıkılmam.

— Sıkılırsın, herkes sıkılır böyle birinden.

— Ben sıkılmam.

— Sıkılmayacaksın da âşık mı olacaksın?

Nizam, Anya'nın sanki öylesine söylüyormuş gibi söylediği bu cümlelerin cevabını dikkatle beklediğini hissetmişti, cam kırıklarının üstünde yürüyorlarmış gibi acı verici bir sessizlik olmuştu.

— Hayır, âşık da olmayacağım.

— Evet, olmazsın.

Başka bir şey söylememişlerdi, eğer bu konuşmaya “duygularla ilgili” denebilirse duygularla ilgili tek konuşmaları buydu.

Anya, duygularına giden bütün yolların kesildiği bir kasaba gibiydi, ne dışardan duygularına ulaşabiliyordu ne de duygularından dışarı açık bir işaret sızıyordu, çev-

resinde ne kadar dolaşırsanız dolaşın hiçbir şey göremiyordunuz.

Nizam'ın yerinde bir başkası olsa Anya'yı duygularını söylemeye, geçmişini anlatmaya zorlar, çeşitli yollardan karşısındaki kadınla ilgili bir şeyler öğrenmeye çalışırdı ama Nizam bunların hiçbirini yapmıyordu. Anya'nın duygularını ve geçmişini saklaması, bunlardan hiç söz etmemesi ona çok tabii geliyordu, insanlara karşı meraksızlığı bu ilişkide onu koruyordu, o sadece Anya'nın her şeyi anlatmaya razı olacak biçimde kendisine teslim olmasını istiyordu, eğer Anya bir gün anlatmaya razı olsa Nizam büyük bir ihtimalle söylediklerini dinleyip hemen unuturdu, en azından o günlerde öyle hissediyordu.

Anya'yı görmeye gitmemeyi düşündüğü, kendini yorgun hissettiği günler oluyordu, hatta bazen “bugün gitmeyeceğim” diye karar veriyordu ama sonra kendini hazırlanırken buluyordu, bunu da yadırgamıyordu, gidip gitmemek arasında çok büyük bir fark görmediğinden kendi kararına rağmen gitmesine de şaşırmıyordu.

Bilmedikleri, anlamadıkları, fark etmedikleri bir inatla görüşüyorlardı, duygularından söz etmiyorlardı, belki kendileri de duygularının ne olduğunu bilmiyordu, o duygular, şuurlarıyla erişemeyecekleri bir yerde kendilerinden saklanıyor, okyanusların diplerinde yaşayan acayip görünümlü deniz hayvanları gibi hiç gün ışığına çıkmadan, ışıkların ulaşamadığı karanlık sularda varlıklarını sürdürüyorlar, orada büyüyorlardı. O duygular bir gün aniden bulundukları karanlıklardan yukarlara, şuurlarının aydınlığına çıktığında, ruhları bir mahşer günü gibi dehşetle karışacaktı. Bu kadar çok birbirine değen iki insanın duygularının böylesine gizli olmasının, içlerinin bu kadar durgun durmasının, karanlığın aydın-

lıktan daha geniş bir yer kaplamasının tehlikesini fark etmiyorlardı.

Birbirlerine soru sormuyorlardı, her âşığın yaptığı gibi birbirlerine çocukluklarını anlatmıyorlardı, hatıralarından söz etmiyorlardı, umudun parlak yüzeyine sürtünen bir söz söylemiyorlar, ortak bir hayal kurmuyorlardı, sabahları gün ısrken loş ve sıcak bir odada birbirlerine sokuluyorlar, şaşırtıcı bir şefkatle sevişiyorlardı, Anya'nın kolay kolay geçmeyen ani kasılmalarını merhametli öpücüklerle aşıyorlardı ve bunların hiçbirini yadırgamıyorlardı. Herhangi bir sabah birbirlerini son kez görüp kaybedeceklerini kabul etmişlerdi, her sabah onlar için bir sürpriz oluyordu, bu durgunluğun üzerindeki tek hareket de bu şaşırmaları, bu şaşırmalarının yarattığı muğlak sevinçti.

Her şey hep böyle sürecektir sanırlarken, bir sabah “adalarına” bir yabancı ayak bastı.

Aralık ayının ortalarına doğru, kararsız bir karın hafiften serpiştirmeye başladığı, kar tanelerinin meşalelerin ateşlerinin yarattığı ısı bulutlarının üzerinde yerden yurkaya doğru salıntılarla yükselerek eridikleri, turuncu siyah zeminli sabah alacasında Nizam boşalmış kumarhaneye geldiğinde, geniş kapının ardındaki girişte siyahlar giyinmiş, kısa boylu bir adamın beklediğini gördü.

Kırmızı fesinin altındaki yüzü topraktan yeni çıkarılmış bir şalgama benziyordu, çizikler ve lekeler içindeydi, yarı kapalı kısık gözlerinin içinde göz bebeklerinin kırmıldanışları uzaktan da görülebiliyordu, hiç hareketsiz durmasına rağmen birden ani perendelerle salonun içinde zıp zıp gibi sıçrayarak taklalar atacağını düşündüren garip ve gülünç bir enerji yayılıyordu küçük bedeninden.

O güne dek hiç görmediği bu adamın kumarhanenin sahibi Mösyö Gavril olduğunu tahmin etti Nizam ve ani-

den hiç beklemediği bir korku ve endişe hissetti, midesi sanki yukarıya, ciğerlerine doğru çekildi, Anya'yla ilgili kötü bir haber vereceğini düşünmüştü.

Hızlı adımlarla adama doğru yaklaştığında adam birden gülümseyiverdi, bütün yüzü, duruşu, görünüşü değişti, olgun, güven veren, sevecen bir adamın aydınlığı yayıldı yüzüne, çok şey görmüş, çok acılar çekmiş, kalender ve iyi birinin gülümsemesine benziyordu, çok yerleşik, artık bütün ruhuna sinmiş, uzun zamandır orada olduğu için belki de unutulmuş bir kederin gölgesi o gülümsemenin ışığında belirginleşiverdi.

— Mösyö Nizam zannederim, dedi adam elini uzatarak.

Nizam elini isteksizce sıktı.

— Evet.

— Bu saatte sizden başka kimse gelmez zaten...

Nizam, adamı dinlemiyor, gözleriyle etrafı tarayıp Anya'yı görmeye, onun başına bir şey gelmediğinden emin olmaya çalışıyordu. Nizam'ın gözlerindeki telaşı sezen Mösyö Gavril:

— Anya iyi, dedi, içerde sigara içiyor... Ben sizden bahsedildiğini çok duyduğum için tanışmayı arzu ettim.

Nizam sıkılmıştı, bu tuhaf görünümlü adamla sabah vakti boş bir kumarhanenin girişinde ahbablık etmek ona manasız gelmişti. İkisinin konuşmasını bir başkasıymış gibi seyredebiliyor, o hallerini gülünç buluyordu. Böyle alışılmadık durumlarda Nizam birden, bütün sahneyi bir yabancı gibi seyrederdi bazen, kendini ve çevresini, her şeyin dışına çıkarak görebilirdi, sahne, buğulu bir çerçevenin içinde, hafifçe buğulanmış olarak gözünün önünde gerçekleşir, hareketleri izler, konuşmaları dinler, kendi konuşması da kulaklarına bir yabancının konuşması gibi

gelirdi; o anda da siyah bir kuklaya benzeyen bu yaşlı adamla konuşmasını sıkıntıyla izliyor, bir an önce bitmesini bekliyordu.

— İyi...

Onlar konuşurken Anya'nın yandaki salondan çıkıp kendilerine doğru yürüdüğünü gördü, halinden adamın kendisini beklediğini Anya'nın bildiğini anladı, sakın, biraz isteksizce yürüyordu.

Mösyö Gavril:

— Sabah oldu, bir kahvaltı ederiz diye düşündüm, dedi.

— Hiç rahatsız etmeyelim, dedi Nizam.

Anya söze karıştı.

— Bir çay içebiliriz istersen.

Nizam ikisine birden şüpheyle baktı, bu davetin de, bunu kabul etmenin de anlaşılabilir bir nedeni yoktu, hiç görünmeyen kumarhane sahibi birden ortaya çıkıvermiş, onları kahvaltıya davet ediyor, hiç kimseyle konuşmayan Anya da bu teklifi kabul etmelerini söylüyordu.

Bastonun sapını farkında olmadan sıkıyordu, hem sıkıntıdan hem de ummadığı bir şeyle karşılaşınca bir silahı olduğunu bilmenin güvenini hissetmek için... Bir an "benim gitmem lazım" diyerek gitmeyi düşündü ama bu çok kaba bir davranış olacaktı, "peki" dedi isteksizce.

Holün arka tarafında Nizam'ın fark etmediği bir kapıyı açtı Mösyö Gavril, taş bir merdivenden inmeye başladılar, tahta döşeli büyük bir mutfağa indiler, uzun tahta bir masa vardı, üstü kahvaltılıklarla doldurulmuştu, kalçaları insanı şaşırtacak kadar geniş, yaşlıca bir kadın, bol pazen entarisinin içinde değirmen taşları gibi dönen kalçalarıyla masaya bir şeyler taşıyordu, ortada büyük bir soba yanıyordu, üstünde bir çaydanlık fıkırdıyordu. Mut-

fak, yukarı katlara hiç benzemiyordu, sade ve huzurluydu, kadın çocuklarına seslenen bir anne gibi “e hadi ama, nerde kaldınız” dedi, “soğuyacak bunlar.”

Nizam sofraya baktı, bu kahvaltı için uzun hazırlıklar yapıldığı anlaşıyordu.

— Kahvaltıda sadece süt içip ekmek yediğinizi duymuştum, dedi Mösyö Gavril’e.

— Ben gene sütle ekmek yiyeceğim, bu kahvaltı sizin için.

— Zahmete girmişsiniz.

— Estağfurullah, bu saatte insan acıkır diye düşündüm.

Anyayla Nizam yan yana oturdu masaya, Mösyö Gavril de karşısına oturdu, Nizam’ın yüzüne, orada olduğunu daha önceden bildiği bir şeyi arar gibi dikkatle bakıyordu. Nizam da gülümseyerek gözlerini Mösyö Gavril’e dikti, böyle saçma oyunlar onu eğlendiriyordu, sıkıntılı durumlarda kendi eğlencesini yaratmayı becerirdi her zaman.

Yaşlı kadın Gavril’in önüne bakır bir tasta ılık sütle bir parça kuru ekmek koymuştu.

Gavril, ekmeği süte batırarak yemeye başladı, Nizam’la Anya, adamın şaşırtıcı bir iştahla yemesini seyrediyorlardı. Ekmeği sütün içinde dolaştırıyor, sonra ağzına götürüp ekmeğin suyunu emiyor, sonra da ekmeği ısıırıyordu, antik çağların kutsal mabedlerinden birinde bakirelerin ırzına geçen bir adamın asla tatmin olmayacakmış gibi görünen iştahıyla yiyordu, karşısındakileri unutmış gibiydi, Nizam adamın neden her zaman yalnız başına kahvaltı ettiğini anlamıştı.

Birden ekmeğini tabağın kenarına bırakıp, Nizam’ın yüzüne baktı.

— Reşit Paşa’nın torunuymuşsunuz.

Adamın böyle bir şey söyleyeceği Nizam'ın hiç aklına gelmemişti.

— Anlamadım, dedi şaşkınlıkla.

— Reşit Paşa'nın torunuymuşsunuz.

— Evet.

Nizam arkasına yaslanıp güldü.

— Mihrişah Sultan'ın da torunuyum, Hikmet Bey'le Mehpare Hanım'ın oğluyum, Rukiye Hanım'ın kardeşi-yim, Tevfik Bey'in kayınbiraderiyim, Dilevser Hanım'ın üvey oğluyum, unutmadan söyleyeyim, Hakkı Paşaların da komşusu oluyorum, yanımızdaki köşkte oturuyorlar.

Mösyö Gavril'in cevap olarak söylediği cümleyi daha önceden mi söylemeye karar verdiğini, yoksa alaycılığı-na kızıp mı böyle bir şey söylediğini anlayamadı Nizam ama Gavril'in söylediği asla ondan duymayı ummadığı bir şeydi:

— Reşit Paşa'yla tanışmıştık.

— Siz mi, dedi şaşkınlığını saklayamadan.

Bu sefer arkasına yaslanıp gülme sırası Gavril'deydi.

— Ben, dedi.

Nizam, Anya'ya baktı, o sanki konuşmaları duymuyormuş gibi çatalının ucuyla tabağındaki peyniri itiyordu.

— Dedem kumar oynamazdı.

— Ben de oynamam.

Nizam göz ucuyla Anya'ya baktığında onun Gavril'e kısacık bakıp başını önüne eğdiğini gördü, gözlerini görememişti ama küskün bir ifadesi olduğunu sanıyordu.

— Ne zaman tanıştınız?

— On beş on altı sene oluyor zannederim, Paşa'nın Caddebostan'daki köşkü de pek güzeldi, bahçesi eşsizdi, Petersburg'da bile öylesi kolay bulunmaz... Sarı gülleri pek sevdiğini hatırlıyorum.

— Nasıl tanıştınız Mösyö Gavril?

Gavril, Nizam'ın söylediklerine inandığını anlamıştı, birden kendi anlattıklarına ilgisini kaybetmiş gibi elini şöyle havada bir salladı:

— Uzun hikâye... Bir başka zaman anlatırım... Hiçbir şey yemediniz... Safiye Hanım sizin için hazırladı bütün bunları...

Nizam Anya'ya baktı, onun kalkmak istediğini anladı:

— Çok aç değiliz, dedi, müsaadenizle biz gidelim.

Mösyö Gavril, onları mutfağın kapısına kadar geçirdi ama yukarıya çıkmadı, üstüne bir ağırbaşlılık, kumarhane sahibi birinde görülmesi kolay olmayan bir asalet gelmişti, genç bir adama saygı gösterecek değil, saygı bekleyecek biri olduğu anlaşıyordu.

Arabaya bindiler, meşaleler sönmeye başlamıştı.

Nizam, susarak Anya'nın bir şey söylemesini, bir açıklama yapmasını bekledi ama Anya kendi düşüncelerine dalmış gibiydi, pencereden dışarı bakıyordu.

— Neydi bu, dedi Nizam sinirli bir sesle.

— Ne neydi?

— Demin yaşadıklarımız.

— Bilmiyorum, sizinle tanışmak istemiş.

— Neden?

— Bilmiyorum.

— Dedemi nereden tanıyor?

— Bilmiyorum.

— Sen onu nereden tanıyorsun?

— Çok eskiden... Rusya'dan.

— Kim bu adam?

Anya cevap vermedi. Nizam Mösyö Gavril'e rastladığından beri aklında olan soruyu sordu.

— Baban mı?

Nizam ilk kez Anya'nın gerçekten, içinden gelerek, engel olmaya çalışmadan, daha doğrusu engel olmaya vakit bulamadan güldüğünü gördü.

— Hayır...

— Sevgilin mi ya da sevgilin miydi?

Anya'nın sesinin buz kestiğini, saçaklardan sarkan buzlar gibi keskin ve soğuk bir hale geldiğini, sorduğu soruya pişman olarak duydu.

— Nizam, bu kibar bir soru değil.

— Anya hayatımda tanımadığım bir kumarhaneci ile kahvaltı masasında oturdum biraz önce, sırf senin yüzünden... Beni biraz tuhaf bir vaziyete düşürdüğünü görmüyor musun?

— İstemediğin şeyleri yapma... Yapıyorsan başkasını suçlama.

Nizam sustu. Bu konuşma onu utandırmıştı ve bir anda Anya'yla da Mösyö Gavril'le de kafasında bütün ilişkisini kesmişti, biraz önce olanları unutuyordu şimdi, görünmez dev bir silgi olağanüstü bir sessizlik içinde bütün olanları siliyordu zihninden, uzun bir zaman için bir daha bu olayı hatırlamayacaktı, karların içinde yatan bir adam gibi hafızasının o bölümü uykuya dalarak ölüyordu.

Anya'nın evine gelene kadar konuşmadılar.

Evin önünde Anya arabadan inerken, “ben biraz yorgunum bu sabah,” dedi, “sonra görüşürüz.” Kapıyı ardından usulca kapattı.

Nizam o gece kumarhaneye gitmedi, ondan sonraki üç gün boyunca da gitmedi, o üç gün içinde çok tuhaf başka bir olay daha yaşadı, sanki hayat kendi tekdüzeliğini, o durgun bir göl gibi kıpırtısız duran ağırlığını ani dalgalarla bozmaya çalışıyordu.

Üçüncü akşam Kamil Bey uğradı, daha önce de birkaç kere gelmişti, Hikmet Bey babasını Selanik'ten tanıyordu ama Hikmet Bey'le Dilevser'in kalbini kendi sevimliliğiyle kazanmıştı, Hamlet'in "to be or not to be" tiradını Fransız aksanıyla okuması, sonra dönüp bu sefer Fransızca olarak İngiliz aksanıyla söylemesi onları çok eğlendirmişti, onlara kumarbazlıktan bahsetmemişti, devlete dair çeşitli eğlenceli olaylar, İstanbul'un zenginleriyle ilgili dedikodularla tek başına bir eğlence kumpanyası gibi ev halkını eğlendirebiliyordu. Kamil Bey, "hastalığının" kendi ruhunda yarattığı hasarı, başka biri olabilecekken hiç istemediği birine dönüşmesini, buna çare bulamamasını, Türkçesini değil de ancak "needy" diye İngilizcesini söyleyebildiği "muhtaç" halini iyi edemiyor ama bunu fıtratında olan neşesi ve nüktedan zekâsıyla yarattığı bir eğlence perdesiyle unutmaya uğraşüyor, çoğunlukla da unutuyordu. Nizam onun bir keresinde, kendisinde az rastlanan bir kederle, bu neşesini "ağır hastaların son iyiliği" diye tarif ettiğini duymuştu.

O akşam da uğramış, Hikmet Bey'le Dilevser'i güldürmüş, sonra da Nizam'a "neredesiniz azizim, merak ettim, hadi çıkıp biraz hava alalım" demişti.

Birlikte çıkmışlardı, Kamil Bey "bugün kumarhaneye gitmeyeceğim," demişti, "en azından şu andaki kararım bu, dün gene çok kaybettim, üstelik sadece parayı değil kendimi de, bugün bir durayım bakalım... Madam'a gidelim mi? Güzel bir sofraya donatalım, kendimizi zevk-u sefa uçurumlarından aşağıya atalım."

— Olur gidelim, demişti Nizam.

— Sizin hayatın tekliflerine karşı böyle açık olmanız, beni her zaman ziyadesiyle sevindiriyor azizim.

— Hayata biz bir şey teklif edemediğimize göre bari onun tekliflerini kabul edelim.

— Bazen kendinize karşı çok acımasız oluyorsunuz.

— Hakikat acımasız, ben değil, demişti Nizam gülerrek, ben hakikatlere tercüman oluyorum...

Yolda, “kumarhanede neler oluyor” diye sormuştu Anya’yla ilgili bir haber alma umuduyla, “her zamanki gibi” demişti Kamil Bey.

Nizam bir ara da “siz hiç Mösyö Gavril’le tanıştınız mı” diye sordu.

— Hayır, onunla tanışan kimse yok bildiğim kadarıyla, onu gören kimse de yok. Bazen öyle biri var mı diye merak ediyorum. Öyle bir efsane gibi... Mitolojik bir varlık... Kumarhane tanrısı... Elleri iskambil destesi olan, cehennem tanrısı Hades’le, hayat ipliğini eğiren Kader Tanrıçası Klothos’un oğlu, iğfal tanrıçası Pithos’un yeğeni...

— Hades’in oğlu olmasından başka bir şey bilinmiyor yani...

— O kadar çok şey söyleniyor ki bilinmiyor demek daha doğru olur. Çarın doktoru olduğu, bir cinayete karıştığı için kaçtığı da söyleniyor, bir Ermeni prensi olduğu da, Fabergé’nin çırağı müthiş bir kuyumcu olduğu da, kaçakçı olduğu da, eşsiz bir at terbiyecisi olduğu da... Hakkında söylenenler saymakla bitmez. Bunları kim uyduruyor bilmiyorum ama kumarhanedeki teneffüs zamanlarında en sevilen konulardan biridir.

Nizam eğleniyordu:

— Boyu posu nasılmış?

— Bir cüce olduğunu söyleyen de var, bir dev olduğunu söyleyen de...

Konuşa konuşa Madam’ın evine geldiler, her zaman ki gibi karşılandılar. Kamil Bey bir sofraya hazırlanmasını istedi, Nizam da her zamankinin aksine Evangeliki ile odaya çekilmek yerine birlikte içmeye razı oldu.

Onların yer sofrasına oturamadığını bildiklerinden mezeleri sehpalara üzerlerine yerleştirdiler, kızlar geldi, Nizam'ın yeni yeni alışmaya başladığı rakı şişeleri açıldı. Nizam bu "İstanbul usulü" eğlenme biçimine tam uyum sağlayamasa da, "egzotik bir yemek" yer gibi, bir seyyahın merakıyla kendini eğlendiriyordu.

Onlar yemek yerken dışarda gürültüler oldu, o evde genellikle gürültü olmazdı, Şadiye "ben bir bakayım" diye çıktı.

Biraz sonra bembeyaz bir yüzle döndü:

— Köhnenin Memet gelmiş.

Nizam, Evangeliki'nin sarardığını, dudaklarını ısırıldığını fark etti.

— Köhnenin Memet de kim, dedi Nizam.

— Beyoğlu'nun kabadayılardanandır...

— Bizimle ne alakası var?

Şadiye yüzünü buruşturarak önüne baktı, fısıldar gibi:

— Evageliki'yi istiyor, dedi.

Kamil Bey birden "daha neler," diyerek ayağa kalktı. Nizam'ın "dur" demesine vakit kalmadan odadan çıktı. Nizam da mecburen bastonunu alıp peşinden gitti, merdivenlerin altında iri yarı, çopur yüzlü bir adam bağırıyordu, yanında da iki arkadaşı vardı.

Kamil Bey, Nizam'ı çok şaşırtan bir öfkeyle, "niye bağıırıyorsun, birader" dedi.

— Bağırıldığımdan sana ne beyzadem, dedi adam alaycı bir gülümsemeyle, Evangeliki'yi istiyorum, pezevengi misin?

Köhnenin Memet, Abdülhamid'in başhafiyelerinden Fehim Paşa'nın çetesinin döküntülerindendi, büyük kabadayılara bulaşmaz, küçük kumarhanelerden, meyhanelerden haraç alır, gittiği yerlerde bela çıkarmasın diye kendisine

gösterilen hürmeti kabadayılığının mükafatı olarak görürdü. İki “beyzadeyi” dişine göre bulmuş, alay ediyordu.

Nizam, Kamil Bey’in yüzünün karardığını, bir bela çıkartacağını anladı. Madam’ın evinde bir kabadayıyla “kadın için” kavga etmek manasız ve gülünç geldi Nizam’a. Mihrişah Sultan, Nizam’ı da babasını yetiştirdiği tarzda bir “prens” gibi yetiştirmiş, felsefeyi, edebiyatı, müziği öğrenmesinin yanında, “erkekçe” sporları öğrenmesine de azami özen göstermiş, Uzak Doğu’nun sopalı dövüşlerinden yeni yeni moda olan boksa, bıçak kullanmaktan eskrima kadar her dersi aldırılmış, bazı dersleri bizzat izlemişti, “istediğin her şey olabilirsin,” demişti Nizam’a o bütün dünyayı küçümseyen müstehzi bakışıyla, “ama asla pısrık bir mirasyedi olmayacaksın, en tahammül edemediğim insan cinsidir.” Bir keresinde de sert bir darbeye yıkılıp da ayağa kalkmakta geciken Nizam’a, “erkek olmayı öğrenmelisin,” demişti, “erkek olmayı öğrenirsen her derdini halledersin.” Nizam da ağrıyan kolunu tutarak, “ya da ölürüm” demişti, babaannesinin cevabını da hiç unutmamıştı, “o da bir hal çaresidir.”

Aldığı sıkı eğitim işe yaramıştı, Nizam’ın kendine güveni her zaman çok sağlam olmuştu, bir iki defa düelloya da karışmış, omzundan yaralanınca babaannesinden olayı saklayabilmek için bir arkadaşında kalmıştı. Düellodan, çatışmadan, kavgadan korkmazdı, onun tuhaf, değişik bir cesareti vardı, tehlikeyi görüp onun üstüne yürüyen bir cesaret değildi bu, tehlikeyi hiçbir zaman fark edemeyen, “bana bir şey olmaz” inancını şuurunun her zerresine yedirmiş bir şımarıklığın sonucu olan bir aldırmaçlıktı.

Eğer karşılarında bir kabadayı olmasaydı da bir asilzade olsaydı, Nizam ona hemen bir başka yerde buluşup

“meseleyi halletmelerini” teklif ederdi ama bir sokak kabadayısıyla Madam’ın evinde dövüşmek ona “çirkin” geliyordu, Nizam her şeyi yapabilirdi ama “çirkin” bulduğu bir şeyi yapamazdı.

Kendisinin korktuğunu düşüneceklerine aldırmadan Kamil Bey’in kolundan tuttu:

— Biz gidelim, dedi, beyefendi Evangeliki’nin eski bir arkadaşı anlaşılan... Başka bir zaman geliriz.

Köhnenin Memet, güldü.

— Aha akıllı çocuk, kadın için hacamat olmayalım diyor, asri delikanlı, bravo... Hadi gidin şimdi.

Kamil Bey, kolunu Nizam’dan kurtardı.

— Evangeliki Hanım bizimle, siz başka bir zaman gelin.

Kadınlar korkuyla izliyorlardı, Madam, “Kamil Bey,” dedi, “Nizam Bey doğru söylüyor, Memet Bey de eski müşterimiz, bir tatsızlık çıkmasın, siz sonra gelirsiniz, biz bunu fazlasıyla telafi ederiz.”

Kamil Bey, yüzünü buruşturarak, “asri delikanlılar kadını bırakır gider diyorsunuz yani” dedi, Nizam, Kamil Bey’in sarhoş olduğunu ve kendisine de kızdığını o zaman fark etti.

Köhnenin Memet, birden Kamil Bey’i göğsünden itti.

— Uzatma ulan, basın gidin şimdi, kuşbaşı yapmayım ikinizi de.

Nizam, Kamil Bey’in elini beline attığını gördüğü anda, onu sol koluyla arkaya doğru itip, aralarına girdi.

Köhnenin Memet’in yüzüne baktı, onu gerilmiş dudaklarını, sararmış dişlerini, irice kulaklarını, uzamış seyrek sakalını, ucu bir balmumuna benzeyen sivri burnunu bütün ayrıntılarıyla gördü, bütün dikkat kapıları kapandı, zihninde bütün ışıklar söndü, şimdi yalnızca

adamin yüzünü ve sırtışındaki tehditkârlığı görüyordu, yeryüzündeki başka her şey kaybolmuştu.

Çok sakın bir sesle:

— Git, dedi.

— Ne diyorsun ulan?

Herkes şaşırıp susmuştu.

Nizam aynı sakın sesle tekrarladı:

— Git.

Köhenin Memet, “sen ne diyorsun lan züppe” diye elini koltuk altındaki saldırmısına attığında, Nizam bastonunun içindeki ince çelik kılıcı çekip onun gırtlığına dayadı. Yavaş yavaş iterek duvara kadar sürdü.

Aynı sakın sesle konuştu:

— Bunu biraz itersem ne olur biliyor musun, nefes borun delinir, aldığın hava o delikten boşalır, ciğerlerin kesekâğıdı gibi büzüşür, kan dolaşımın durur, nefes almak için debelenirsin ama alamazsın... İteyim mi biraz daha?

Kılıcın ucunu biraz itince, adamın boynundan incecik bir kan sızdı.

Arkadaşları bir hamle yapacak gibi oldular ama Kamil Bey de, Nizam'ın onun taşıdığını hiç bilmediği tabancasını çekmiş, adamlara doğrultmuştu.

— Boynun kanıyor, dedi Nizam.

Adam, kılıçtan ziyade, Nizam'ın bakışlarından, donmuş gözbebeklerinden, sözlerinden ve sesinin sükunetinden dehşete kapılmış gibiydi.

— Kırmızı, incecik bir çizgi... Görmek ister misin, aymanın önüne götüreyim mi seni?

Nizam o anda daha önce hiç bilmediği bir heyecan duyuyor, hiç bilmediği bir hazzın bütün ruhunu ürpertiğini hissediyordu. Bir insanın hayatına hükmettiğini, onu öldürebileceğini, yok edebileceğini, kaderin efendisi olduğunu hissediyordu.

— Aslında görmelisin, kendi kanın... Sıcak ve tuzlu bir tadı olduğunu söylerler, hiç tattın mı? Tatmadın mı? Ben de tatmadım ama tatmalı...

Kılıcın ucunu adamın dudaklarının arasına soktu.

— Yala, dedi, ama dikkat et dilini doğramasın...

Salondakiler taş kesilmiş gibi bakıyorlardı, bir kavgaya, hatta bir cinayet olsa bu kadar korkmazlardı ama Nizam'ın sesi, konuşması, bakışları, hiç bilmedikleri, hiç tanımadıkları tavırları, donmuş gözbebekleriyle hiç kıpırdamadan adama bakması, adamın kanını akıtmaktan zevk alması, onun ölmesine hiç aldırmayan hali, ne yapacağının asla kestirilememesi onları korkutmuştu, bir büyücünün yakışıklı prensi bir hayvana çevirmesini izler gibi dehşetle izliyorlardı.

Evangeliki bir ara Nizam'a doğru onu durdurmak ister gibi bir hamle yapacak oldu, Nizam sol elini havaya kaldırarak durdurdu onu, kadın bir hareket yapmaya daha cesaret edemedi.

— İstersen mideni de delebilirim, kendi kanın midene dolar, çok canın yanar, çok kıvranırsın... İster misin? Unutulmaz bir tecrübe edinmiş olursun, tek mesele, kimseye anlatamazsın...

Kılıcı tekrar adamın boğazına dayadı.

— Galiba artık Evangeliki'yi istemiyorsun... İstiyor musun yoksa?

Kılıcı biraz daha itti.

— Cevap vermelisin... Sana öğretmediler mi bir suale cevap vermemek büyük kabalıktır. Konuşamıyor musun? Başınla işaret et o zaman? İstiyor musun?

Nizam adamın gözbebeklerinin büyüdüğünü, burun deliklerinin açıldığını, yutkunmaya çalışırken Adem elmasının oynadığını, yüzünün beyazladığını, hatta sakal-

larının uzadığını bile görüyordu, bir mikroskoptan bakar gibi bakıyordu adamın yüzüne, gözleri her milimi görüyordu, başka da hiçbir şey görmüyordu, adamın ışıklar içinde duran yüzünün çevresindeki her şey simsiyah bir karanlıktı.

Bir an kılıcı adamın gırtlığına sokmayı istedi, bunun için çok büyük, çok sarsıcı bir istek duydu, o anda da adamın yüzü soldu, etraftaki ışıklar yandı, dikkat kapıları yeniden açıldı, Nizam odayı, kadınları, adamları, Kamil Bey'i, kendi elindeki incecik çelik kılıcı, Köhnenin Mehmet'in boynundaki kırmızı izi gördü.

Aniden bütün bunlardan sıkılıverdi.

Kılıcı indirdi.

Bıkkın bir sesle:

— Git artık, dedi.

Adamlar, Nizam'dan mı, onun o garip halinden mi, Kamil Bey'in elindeki tabancadan mı korktular bilinmez, sarhoş gibi sarsak adımlarla geri geri yürüyerek çıkıp gittiler.

Nizam, Madam'a döndü.

— Acaba bir kadeh konyak bulunur muydu sizde?

“Tabii Nizam Bey”, diyen kadın salonun öbür ucundaki odasına gidip oradan bir şişe konyak getirdi, Evangeliki bir kadehe koyup verdi.

— Teşekkür ederim.

Kılıcı bastona sokup konyağı ağır ağır içti sonra Kamil Bey'e:

— Gidelim artık isterseniz, dedi.

— Nasıl isterseniz.

Evden çıkarken Evangeliki usulca sokuldu, “gene geleceksiniz değil mi” dedi, “siz gelmek istemezseniz beni çağırtın, ben gelirim.”

“Tabii,” dedi, Nizam gülümseyerek.

Arabada Kamil Bey:

— Beni korkuttunuz azizim, dedi.

— Ben adamı korkutmaya çalışıyordum.

— Zannederim herkesi korkuttunuz.

— Sizin tabancanız vardı, kılıçtan mı korktunuz, dedi

Nizam Kamil Bey’in söylemek istediğini anlamamış gibi.

— Kılıcı tutandan korktum.

Nizam arkasına yaslandı.

— Tabanca taşıdığınızı bilmiyordum.

— Bütün kumarbaz beyzadeler silah taşır.

— O kumarhanedeki bütün erkekler silahlı mı?

— Kadınların çantalarından da silah çıkarsa hiç şaşırmam.

— Herkes silahlı ha, dedi Nizam, ne memleket...

Hava ağarıyordu, Kamil Bey’i evine bıraktıktan sonra arabacıya kumarhaneye gideceklerini söyledi.

Koltuğa gömülüp içini çekti.

Zihni ağır ağır kum yığınlarının altında kalarak bir çöl gibi sessizleşip boşalıyordu, bütün görüntüler, olaylar siliniyordu, o “çirkin” olaydan en küçük bir iz bile kalmıyordu, sadece tek bir duygu vardı o çölde, adamın boğazına kılıcını batırırken duyduğu haz, kılıcı daha fazla sokma isteği; bir zaman sonra o hazza sebep olan olayı unutacak, sadece o hazzı hatırlayacaktı.

Daha önce böyle bir duygu hissetmemişti, düelloda bile böyle bir öldürme isteği duymamış, olayı “eğlence” bulmuştu sadece, niye böyle birden değiştiğini, neden içinden aniden böyle bir duygu yükseldiğini bilmiyordu; buna adamın kabalığı, tehditkârlığı, terbiye kurallarına uymaması, küstahlığı da, Nizam’ın ilk kez bir başka insanı öldürme ihtimaline bu kadar yaklaşmış olması da yol

açmış olabilirdi. Düelloda eşitler arası, kurallara uygun bir çatışma vardı, bu adamla karşılaştığında ise asıl duygusu cezalandırma isteğiydi; o istek ve o isteği gerçekleştirmek, o hazzı yaratmış olabilirdi, hak eden ya da Nizam'ın hak ettiğini düşündüğü birini cezalandırabilmek, sahnenin “çirkinliğine” rağmen unutulmaz ve derin bir haz çizgisi bırakıyordu kumların üstünde.

“Evet, hak eden birini cezalandırma gücünü sevmiştim” demişti Osman’a daha sonra, “düellodan çok farklı bir şeydi.”

Kumarhaneye yaklaşıyorlardı, yaşadığı olayın ve hissettiği duyguların sarsıntısı, Anya’ya olan kızgınlığını yıkmış, küçültmüş, önemsizleştirmişti; Nizam öyle hissetmişti.

Kumarhaneye vardığında Anya paltosunu giymiş çıkmaya hazırlanıyordu, Nizam’ın arabasını görünce durmuş, kapının önünde beklemişti.

Nizam Anya’yı görünce kapıyı açtı.

Anya hiçbir şey söylemeden bindi.

Hiç konuşmadılar.

Evde sessizce yatağa girip seviştikten sonra Anya ona iyice sokulmuş, “bir daha hiç gelmeyeceksin sandım...” demiş ama cümleyi tamamlamamıştı.

İki ordu karşılıklı olarak çamurların içinde yatıyordu.

Trakya'nın sert rüzgârları da, uğuldayarak yağan kar da gittikçe artan ceset kokusunu silmeye yetmiyor, tam tersine rüzgârlar da, kar da, toprak da ölü kokuyordu.

Osmanlı'nın aleyhine şartlarla dolu olan mütareke imzalanmış, savaş şimdilik durmuş ama iki ordu da korkunç bir düşmanla karşılaşmıştı: kolera.

Asker kıyımı savaştan beterdi, iki tarafta da onar onar, yüzer yüzer ölüyorlardı, çamurların içine geniş mezarlar kazılıyor, her sabah toplanan cesetler o mezarlara atılıp, üstleri kireçle kapatılıyordu.

Savaşın bütün vahşetine rağmen cephede vurulup ölmenin bir yiğitliği, destanı, menkıbesi vardı, koleradan pislik içinde tükenip kuruyarak, acıklı ihtilaçlarla çırpınarak ölmek, sadece bedeni değil ruhun vakarını da yok ediyor, vakur bir şekilde ölme hakkını bile hayatını kaybeden askerin elinden alıyordu.

Bütün suları klorluyorlar, kaynatıyorlar ama salgının önünü alamıyorlardı. Tek ümitleri soğuğun ve karın mikrobu öldürmesi, bu kırıma bir son vermesiydi.

Ragıp Bey zayıflamıştı, öfkeliydi, askerleri için endişeliydi, bir yandan salgının önünü alabilmek için bütün za-

bitlerle birlikte çabılıyor, bir yandan silahların sustuğu bu ölüm kokulu çamurların içinde kendisiyle ve hiç bitmeyen, dinmeyen, gittikçe azmanlaşan özlemiyle hesaplaşıyordu. Kendi ördüğü ağa yakalanmış bir erkek örümcek gibi, bir yandan alışkanlıkları ve doğası gereği daha fazla ağ örüyor, bir yandan o ağlardan kurtulabilmek için çırpınıyordu.

Gururdan yapılmış demir bir kasanın içinde patlayan duyguları o kasayı parçalayamıyor ama o kasa da o duyguların sürekli birbirlerini tetikleyerek zincirleme biçimde patlamalarını engelleyemiyordu.

Gururuyla erkekliği nerdeyse birbiriyle kaynaşmış, iç içe geçmiş olan Ragıp Bey, gururundan vazgeçtiğinde erkekliğinden de vazgeçmiş olacağına inanıyordu ve o gurur hiç durmadan ürettiği kıskançlıkla şişiyor, büyüyor, kabarıyordu; Dilara Hanım'a büyük bir gurur ve kendini beğenmişlik olarak görünen şey, aslında kendisini gururdan başka bir şekilde göstermesine izin verilmeyen devasa bir kıskançlıktı.

Bu gurur ve kıskançlık, Dilara Hanım'a gerçekten duyduğu aşkın olgunlaşmasına, bir bal kovanı gibi bütün duyguları kendi peteklerinde toplayıp büyütmesine izin vermiyordu; bir aşkın içinde olması gereken şefkat, merhamet, sıcaklık yoktu o aşkıta, irileşmiş ama tatlanmamış bir meyve gibi, bu haliyle olgunlaşmadan çürüyecekti.

Bütün bunları açık bir şuurla göremese de içgüdüleriyle seziyor, kendi hücrelerini kendisinin inşa ettiğini hissediyordu ama bundan nasıl kurtulacağını bilemiyordu. İnsanın sıkıştığı bir tuzaktan kurtulmak isterken sürekli kendine çarpıp geri gitmesinden daha çaresiz bir mahkûmiyet az bulunur, Ragıp Bey de kendi gardiyanı olmuştu, hayat önündeki bütün kapıları açsa da yürümeye kendisi engeldi.

O uzun kış gecelerinde, rüzgârın kaldığı kulübenin tah-ta duvarlarında uğultularla dolaşmasını dinleyip, yağan karın kulübenin camlarından karanlığa yansıyan dörtgen ışık lekeleri içinde rüzgârla savrulmasını seyrederken, “mü-balağa mı ettim acaba” diye düşünüyordu, Dilara Hanım’ın kendisini istemediğine karar verirken hata yapmış olabileceğini aklından geçiriyordu, Dilara Hanım’dan değil de kendinden kuşkulandığı öyle anlarda, kısa süreliğine de olsa aşk o tatsız hamlığından kurtuluyor, olgunlaşıyor, büyük bir şefkat, sıcak bir dostluk, dayanılmaz bir özlem hissediyordu. Dilara Hanım’ın gülümsemesini, “Ragıp” de-yişini, saçlarını açışını, kendine sokuluşunu, yüzüne bakı-şını, “bir kahve daha ister misin” diye soruşunu, ayrılırken “kendine mukayyet ol” deyişini hatırlıyordu. Mümkün olsa sadece bu hatıraların içinde yaşamaya razı olabilirdi, bu hatıralar gururdan sertleşmiş, kalınlaşıp kabalaşmış ruhu-nu yumuşatıyor, yüzünde bir tebessüm belirliyordu.

Sonra, onun kendisini yeterince istemediği aklına ge-liyordu, kendisini yeterince sevmediğini düşünüyordu, “niye sevmedi beni” diye soruyordu, bunun cevabını bu-labilmek için uğraştıkça “beğenilmediğine” olan inancı başını kaldırıyor, o inanç gurunun uyandırıyor ve o kor-kunç döngü yeni baştan başlıyordu.

Bazı geceler Dilara Hanım’ı rüyasında görüyordu ama bazen rüyasına çıplak gelmesine rağmen hiçbir zaman sevişemiyorlardı bu rüyalarda, cephedeki bütün askerler gibi, gördüğü azgın rüyalarında ise hep başka kadınlar oluyordu, bunun da sırrını çözemiyordu. Dilara Hanım’ı rüyasında gördüğü günlerde çok özleyerek uyanıyor, gün boyunca çok sessiz oluyordu.

Mütarekeden sonra savaşa katılan zabıtlere kısa izin-ler vermeye başlamışlardı, Ragıp Bey de Aralık sonların-da İstanbul’a geldi.

İlk gece hamamı yaktırıp uzun uzun yıkandı, iyi bir yemek yedi, erkenden yattı, lavanta kokan beyaz çarşaf-
ların arasında, ani bir çığlıkla, top mermisiyle, mitralyöz
takırdısıyla kesileceğinden endişe etmeden koyu ve derin
bir uykuya daldı.

Ertesi sabah, gidip Şeyh Efendi'yi ziyaret etmeye ka-
rar verdi, Şeyh'i özlemişti, onun, ruhuna biraz sükunet
verebileceğini biliyordu ama o düşüncenin altında eski
bir bahriyeli olan Hasan Efendi'yi görme ümidi de var-
dı. Şeyh Efendi'nin en sadık müritlerinden olan Hasan
Efendi, başta Mehpare Hanım olmak üzere, bu geniş aile-
nin bütün kadınlarının yaptıklarından haberdardı, nasıl
bilir, nereden bilir kimse anlamazdı ama gezdikleri yer-
leri, görüştükleri insanları, sağlık durumlarını en ince
ayrıntısına kadar izler, gerekli olan bilgileri Şeyhine de
aktarırdı. Mehpare Hanım'ın, Mihrişah Sultan'ın, Di-
lara Hanım'ın "orospu" olduğuna çoktan karar vermişti
ama bunu kimseye söylemezdi, daha sonra ölümün ge-
niş özgürlüğü içinde Osman'a anlatmıştı sadece; Dilara
Hanım'ın "kadınların zor zamanları vardır" dediğini
duyduğunda ise dişlerinin arasından "orospuya bahane
çok" diye mırıldanmıştı.

Sıfır numaraya vurulmuş koca kafası ve iri gövdesi-
le Hasan Efendi, ölüleri içinde Osman'ı belki de en çok
eğlendireniydi, "bunlarda bir kefere merakı var" demişti
bir keresinde, "iffetsiz olduklarından kan çekiyor herhal."
Mehpare Hanım'ın savaştan önce Konstantin ile görüştü-
ğünü, üzülmesin diye Şeyhine söylememişti ama Dilara
Hanım'ın "Lausanne nam kefere" ile görüştüğünü laf ara-
sında söyleyip geçmişti.

Osman'a "senin sülalen," demişti, "katranla balın ka-
rışmasından hasıl olan zift pekmezi gibi bir bulamaçtı,

alnı secdeden kalkmayan müminler de vardı, kafirleşmiş olanlar da vardı, bak sen bundan delirdin de buralarda öyle yarı üryan yalnız başına dolaşıp ölümlerle hasbıhale dalıyorsun, o kafir kılıklılarının günahlarını çekiyorsun.” Hasan Efendi, güzelliğe de düşmandı, “güzellik ifsad eder, iğfal eder, fesad yaratır, kimse söylemez sana ben söyleyeyim, güzellik şeytanın icadıdır, güzel ne varsa şeytanın parmağı vardır onda, güzel gördün mü hiç yanaşma, hemen yolunu değiştir, senin sülalende çok güzel kadın vardı, çok günah vardı, neden dersin günahsız güzellik olmaz.”

Bütün bu ipe sapa gelmez laflarına rağmen, Osman onun patavatsızlığındaki samimiyeti, softalığındaki günah kokusunu, güzellikle hesaplaşmasını bir türlü bitirememesini ve bire bin katarak hikâyeler anlatmasını severdi, Şeyh dedesinin de Hasan Efendi’yi bunlardan dolayı sevdiğine inanırdı.

Ragıp Bey, tekkede önce Hasan Efendi’yi buldu, iki eski dost sarılıp kucaklaştı, Hasan Efendi savaşı sordu, Ragıp Bey ona durumu anlattı, Hasan Efendi bu durumlara “sebeb olanlara” lanet okudu, sonra şehirde olup bitenlerden konuştular, anlatma sırası Hasan Efendi’deydi, Dilara Hanım’la ilgili gerçekleri söyleyip söylememekte kararsız olduğu için lafı epey dolandırdı, sonunda söyledi, “Dilara Hanım, Lausanne derler bir Fransız gazeteci var, onunla pek sık görüşüyor, bana sorarsan herif Frenk casusu.”

Ragıp Bey’in ilk düşündüğü, bu söz karşısında hissettiklerinin dışardan görülmesine engel olmak, renk vermemekti, bütün gücüyle ifadesinin değişmemesi için uğraştı, bunu başardıktan sonra asıl acıyı hissetti, bütün iç organları kasılarak büzüşüp kapanıyormuş gibi bir histi,

yutkundu, aldırılmaz bir tavırla “ha” deyip lafı değiştirdi ama birkaç dakika sonra tekrar aynı konuya döndü, “adam casus mu diyorsun.”

— Benim kanaatim o... Şeyh Efendi’ye sorarsan hiç kimse için hemen hüküm verme der ama bu adam her yeri dolanıyor, sık sık Fransız Elçiliği’ne gidiyor, bazen Osmanlı hükümeti ile Fransız hükümeti arasında arabuluculuk yapıyor. Cepheye gidiyor, cephede olanları senden iyi biliyordur... Fransız Hastanesi’nde bizim yaralıları ziyaret etti, Dilara Hanım’ı da götürdü.

Ragıp Bey tekrar yutkundu:

— Dilara Hanım’ın bir tanıdığı mı varmış yaralıları arasında?

— Yok, ne tanıdığı olacak... Öyle ziyarete gitti.

— Allah Allah...

— Bütün gün dolaşıp sonra akşam yemeğine Dilara Hanım’a gidiyor.

Ragıp Bey artık kendini denetlemeye uğraşmaktan vazgeçmişti sadece soruyordu:

— Onda mı kalıyor?

— Hayır... Yemekten sonra otele dönuyor.

Ragıp Bey kendi tepkisine kendisi de şaşırdı ama Hasan Efendi’nin “evet onda kalıyor” demesini tercih ettiğini fark etti, o zaman zihninde hem Dilara Hanım, hem kendisi ölecekti ama şimdi onu sakat bırakacak ağır bir yara almış gibi hissediyordu, göğsünün üzerine büyük bir taş konmuş gibiydi zorlukla nefes alıyordu, izne geldiğine de, tekkeyi ziyaret ettiğine de pişman olmuştu.

Bir an önce oradan ayrılmak istiyordu, yalnız kalmaya, derin derin soluk almaya ihtiyacı vardı, “ben gideyim,” dedi, “Şeyh Efendi’nin herhalde bugün işleri vardır, bir

dahaki sefer ziyaret ederim,” “hiç olur mu” dedi Hasan Efendi, “ben gidip bir haber vereyim bakayım...”

Ragıp Bey’in herhangi bir söz söylemesine zaman tanımadan o iri vücudundan umulmayan bir çalaklıkla yerinden fırlayıp gitti, Ragıp Bey çok sert yumruklar yemiş bir boksörün raund arasında dinlenmesi gibi sık sık, derin derin nefes alarak toparlanmaya çalışıyor, bir anda sanki bütün hava akımı kesilmiş gibi oksijensiz kalıp uyuşan beyniyle vücudunu canlandırmaya uğraşıyordu, gücü tükenmişti, konuşacak mecali yoktu, yorgun bir uyku bastırmıştı.

Zihninde bomboş, karlı bir ova vardı, hareketsiz, kılmıtsız bir ova ve Hasan Efendi’nin sesi, onun cümleleri, bir şey düşünmüyordu, vurulmuş bir hayvan gibi eti acıyordu, henüz acı ruhuna geçmemişti, zihninde nasıl bir hasar olduğunu, eve dönüp yalnız kaldığında neler hissedeceğini bilmiyordu, bundan sonrası zor olacaktı, onu kestiriyordu.

“Allah kahretsin” diyordu, arka arkaya, inler gibi aynı sözü tekrarlıyor ama kime ya da neye lanet okuduğunu kendisi de anlayamıyordu, sadece bunu söylemek acıyı biraz hafifletiyordu.

Hasan Efendi sevinçle girdi içeri, “gel,” dedi, “Şeyh Efendi seni bekliyor, çok sevindi geldiğini duyunca.”

Birlikte avluya çıktılar, kar toplayan parlak bulutların sahte aydınlığında, uzun serviler koyu yeşil yapraklarının içinde taşıdıkları mor gölgelerle daha irileşiyorlar, bütün avluyu kendi heybetleriyle kuşatıyorlardı. Meşe palamutlarının kokusuna mürver ağaçlarının kokusu karışıyordu.

Ragıp Bey, bir an durdu, temiz havayı içine çekti, biraz önceki konuşmanın yüzünde bıraktığı izleri silmeye uğraşıyordu, Hasan Efendi’nin görmediklerini Şeyh

Efendi'nin bir bakışta göreceğini biliyordu, zayıflığının anlaşılmasından korkuyordu.

Şeyh Efendi, zikir odasının kapısında karşıladı Ragıp Bey'i, birbirlerinin yüzüne, görüşmedikleri zamanlardan kalmış izleri görmek için baktılar, Şeyh Efendi, "hoşgeldiniz" dedi gülümseyerek.

— Hoş bulduk Şeyh Hazretleri.

— Nasılsınız? Kötü günler geçirmiş olmalısınız...

— Çok kötü günler efendi hazretleri. Bir askeri çok utandıracak günler... Sadece toprak kaybetmedik, bütün haysiyetimizi, şerefimizi de kaybettik.

— Bu kadar haşin olmayın Ragıp Bey, Çatalca'da kahramanca direndi ordu.

— Savaş, Edirne'de başladı Şeyh Hazretleri, biz Çatalca'da kahramanca direndik. Kime karşı kahramanca direniyoruz? Bulgar'a karşı... Koskoca Osmanlı İmparatorluğu Bulgarlara karşı direniyor. Şu küçücük Bulgar Krallığı'na karşı. Bulgaristan'ı alıp Osmanlı haritasının içine atsam kaybolur, üç gün arasa kimse bulamaz... Kahramanlık hikâyemiz bile berbat, bununla mı avunacağız...

— Öfkelisiniz.

Ragıp Bey, kontrol edemediği öfkesinin saygı sınırlarını zorlayan bir hale geldiğini fark edip mahçup oldu, "kusura bakmayın Şeyh Hazretleri" dedi, "birden kendimi kaybettim."

— Estağfurullah Ragıp Bey, ne yaşananlar sizin suçunuz, ne de çektiğiniz ıstırap, hissettiğiniz öfke... Yaşananlar yaşandı, buna bir çare bulamayız ama kendinize gadretmenize üzülürüm. Gerek Muhtar Paşa'nın gerekse sizin kahramanlıklarınız, yiğitlikleriniz bizim de malumumuz, yapabileceğiniz bir şey vardı da yapmadınız

değil, yapabileceğinizden fazlasını yaptınız. Koskoca imparatorluğun günahını sizin tek başınıza yüklenmeniz haksızlık olur.

Şeyh pencereden dışarı baktı:

— Hava kar topluyor... Gelin, üşümezseniz bahçede biraz yürüyelim, hem yürür hem konuşuruz.

Bahçenin morumsu gölgelerinin içinden geçip yosun ve kasımpatı kokan deniz kenarına geldiler, Haliç, du-man rengi bir kedi gibi kendi kendine olduğu yerde ka-barıyordu.

— Bazen bir kederler kalabalığı üstümüze yıkılıyor, dedi Şeyh Efendi sanki Ragıp Bey'in bir sorusuna cevap veriyormuş gibi, keder hücumla, savaşıarak ricata mecbur edeceğiniz bir ordu değil, aksine savaştıkça kuvvetlendi-riyorsunuz kederinizi. Kendinize öfkeleniyor, kendinize düşman oluyorsunuz. Kederiniz için kendinize düşman olmayın, kendinize gadretmeyin. Kederden daha kudret-li bir yere sığının...

— Sığınacak bir yer de kalmadı, dedi Ragıp Bey ümit-siz bir sesle.

Şeyh, Ragıp Bey'e sitem eder gibi küskünce baktıktan sonra olgun bir gülümsemeyle:

— Sığınacağımız bir yer her zaman vardır, dedi.

Eğer savaş olmasaydı belki de Ragıp Bey orduyu bı-rakıp o gün tekkeye yerleşirdi. Bu duygusunun nedeni, Şeyh'in sözleri üzerine aniden dini keşfetmesi değildi, kendisini parçalayan kederi Şeyh'in de tattığını, bildiğini, bu kederle yaşamayı başarabildiğini ve olgun sükunetini kaybetmediğini görmesiydi. Bir hastanın, aynı hastalığı geçirmiş birine duyduğu güvenden-di, o hastalığın bütün aşamalarını, çilesini, tedavisini biliyordu Şeyh, benzer acıları çeken insanların hissettikleri güvenli kardeşliğe

benzer bir duygu yaratıyordu Ragıp Bey’de; onun sesindeki derin ıstırap ve yalnızlık, Ragıp Bey’in o sırada ihtiyaç duyduğu sığınaktı. Kendisine benzeyen ama ortak derdi açıkça konuşmama nezaketini gösteren biriyle olmak, ruhundaki yaralara kısa süreliğine de olsa iyi geliyordu.

Tekkeden çıktığında bulutların parlaklığı kararıyordu, nereye gittiğini düşünmeden yürümeye başladı, dükkânının önüne astığı butları kesen kasapların, sokak berberlerinin, dilencilerin, çamurlu yolların, aşevlerinin, birbirine yaslanarak ayakta durmaya çalışan ihtiyar evlerin arasından onların hiçbirini görmeden geçti. Tekkeden uzaklaştıkça sanki bir büyü bozuluyormuş gibi Şeyh Efendi’nin yatıştırıcı sesi hafifliyor, Hasan Efendi’nin sözlerinin yankısı büyüyordu, içinin kuruduğunu, buruştuğunu, katılaştığını hissediyordu.

Savaş günlerinde, acı çektiği zamanlarda, çılgınca öfke nöbetleri yaşadığındaki acıların hiçbirinin aslında gerçekten bir acı olmadığını, şimdi hakikatle karşılaşınca daha iyi anlıyordu; bir yanılma ümidi vardı o zamanlar içinde; kıskançlıkları ve gururuyla kabaran kızgınlığında, affetmeyeceğini haykıran ruhunda, yarasını kapamak için gerekli zamanı geçirmeye çalışan, kendisini oyaltayan ve alttan alta hep bulutlu gecelerdeki donmuş ay ışığı gibi yeniden bulutların arasından sıyrılıp çıkmayı bekleyen bir affetme umudu bulunuyordu, ona her şeye rağmen dayanma gücü veren buydu.

Asla şuuruna yansıtılmamaya uğraşarak, şuuruyla şuuraltının arasındaki loş ve sahipsiz bir boşlukta hayaller kurardı; bir gün Dilara ile karşılaştıklarını, Dilara’nın ona “hakikatlerin onun sandığı gibi olmadığını” ikna edici biçimde anlattığını, affedilecek bir şey olmadığını çeşitli dekorlar içinde düşünürdü, bir Kağıthane gezme-

sinde, Pera'daki bir alışverişte, Küçükusu'daki bir bahar gezintisinde karşılaşırlardı, ilk şaşkınlık, sevinç, mahcubiyet, hepsini hayallerinde görürdü. Bunlar, sahibinden bile saklanmış olarak ta derinlerde yaşayan gizli umutların yarattığı hayallerdi.

İstikbalini tasarlarken hep Dilara'yı o istikbalin orta yerine yerleştirdiğini, her yaranın onun varlığıyla iyileşeceğini umduğunu, hafifçe atıştırmaya başlayan karın altında böyle tek başına, insanların gittikçe seyrekleştiği dar sokaklarda, arnavut kaldırımlarına takılarak yürürken kavıyordu. Şimdi o istikbal, Dilara Hanım'la ilgili kurulan hayallerle birlikte batıyor, Ragıp Bey bir geleceği yokmuş, hayat bugün sona eriyormuş, hatta sona ermiş gibi hissediyordu. Düşüncelerinde geçmişi reddetmiş, geleceği de hayalleriyle birlikte yok etmişti, elinde kalan bu daracık zaman parçası ise yalnızlıkla, kırılmış gururunun yaralarıyla, kıskançlıkla ve kederle doluydu.

Bütün o belirsiz şüpheleri şimdi bir kimlik ve şekil kazanmışlardı, "bir Fransız, bir gazeteci, bir casus, bir erkek" Dilara Hanım'ın mahremiyetini paylaşıyor, onunla birlikte oluyor, onunla birlikte gülüyor ve onunla sevişiyordu. Hafızasının derinliklerinde duran Dilara Hanım'ın görüntüleri oradan çıkıyor, zihninde yüzünü bile bilmediği o Fransız'la birleşiyordu, o adama gülümüyor, saçlarını o adamın yanında açıyor, o adamın altında inliyordu, sevişmelerinden sonra o adamın göğsünü öpüyordu. Ne gariptir ki içini en çok acıtanı, kadınların sevişmeden sonraki, kadınlıklarından memnun bir halde erkeklerine duydukları gururlu minneti gösteren o son öpüşün görüntüsüydü.

Hayatını farkına varmadan kendi erkekliği ve onun yansıması olan gururu üzerine kurmuştu, şimdi o hayat,

zihninde biçimden biçime giren görüntülerle yıkılıyor, aynen zabiti olduğu imparatorluk gibi utandırıcı yenilgilerle parçalanıyordu. Bir heykel gibi her davranışını, her sözünü, her tavrını binbir bela karşısında durarak yonttuğu varlığının hiçleştğini, manasızlaştığını görüyordu.

İnsanın kendi ölümünü izlemesine benziyordu bu duygu, ruhu ölürken, bedeni bu ölümün acısını çaresizce yaşıyordu.

Daha sonra Osman'a, "insanlar ölümden korkar, ne ahmaklar" demişti, "ya ölüm olmasaydı, en son teselliye de kaybetmiş olurlardı."

Acıkmıştı ama canı yemek istemiyordu, kapalı bir yere giremeyeceğini de hissediyordu, böyle avare avare yürümek ona manasız geliyordu ama yapacak daha iyi bir şey de bulamıyordu, "iç sıkıntısı erkeğe yakışan bir iş değil" demişti bir başka seferinde de Osman'a, "kadınlara mahsus bir şey ama bazen bir erkek de hissediyor o sıkıntıyı, bir de o sıkıntıyı hissettiği için sıkılıyor."

Ağabeyi Cevat Bey'le akşam Maksut'ta buluşmak için sözleşmişlerdi. Kar hızlanıyordu, bıyıkları soludukça buzlanıyordu. Beyoğlu'na doğru çıkmaya başladı, yaklaştıkça kalabalıklar artıyordu, havagazı fenerleri yakılmıştı, lokantaların kapılarından taze mezelerin kokularıyla birlikte anason kokusu geliyor, geceye hazırlanan saz heyetlerinin aletlerinin akort sesleri duyuluyordu.

Bunlar Ragıp Bey'in aşına olduğu kokular ve seslerdi, Abdülhamid döneminde Fuat Paşa ile Fehim Paşa arasında sarayda başlayan çatışma sokaklara aksettiğinde, Fuat Paşa'nın genç zabitlerinden biri olarak Fehim Paşa'nın kabadaylarıyla epey çatışmış, hemen hemen her gece Fuat Paşa'nın emriyle Beyoğlu'nda dolaşmıştı. Fehim Paşa'nın "çomarlarından" dev yapılı Arap Dilaver'i İpek'in evinde

vurmasından sonra ise kabadayılık aleminde adı çok do-laşmıştı, uzun zaman onun Dilaver'i vurduğu kavganın hikâyesi kahvehanelerde, balozlarda, meyhanelerde dil-den dile gezmmişti.

Ragıp Bey o günleri hatırlayıp gülümsedi, o günlerden hiç konuşmaz, yanında konuşulmasından da haz etmez-di ama o hatıralar onu her zaman eğlendirirdi, o vurdu-lu kırdılı günler, çatışmalar, kavgalar onun fıtratına çok uygundu; eğer askerliğe ve savaşa tutkun olmasa, o yolda eğitim görmese Beyoğlu'nun sayılı kabadayılarından biri olabilirdi. Gençliğinde savaş meydanında bile kolunun içinde bıçak taşıması, bıçak oyunlarında şaşırtıcı hüner-ler göstermesi genç zabitler arasında da epey anlatılmıştı.

Maksut'un meyhanesine girdi, içerisi tuzlu balık, an-çüez, midye, rakı kokuyordu, henüz meyhane boştu, ön tarafta mermer masalar vardı, açık bir kapıdan geçilen arka tarafta ise yerdenbitme gibi gözüken alçak tahta ma-salarla, tabureler gözüküyordu, Maksut her zaman oldu-ğu gibi kapının karşısındaki tezgahın arkasında, binlikle-rin, renkli şişelerin, irili ufaklı varillerin arasında tıknaz vücudu ve kıranta bıyıklarıyla gülümseyerek duruyordu.

Ragıp Bey'i görünce telaşla tezgahın arkasından çıkıp hızla geldi:

— Ooo Ragıp Bey'im hangi rüzgârlar attı seni burala-ra? Çoktandır uğramaz olmuştun...

Maksut'un kendisini tanıması Ragıp Bey'i şaşırttı:

— Nasılsın Maksut Ağa? Beni hatırladın ha...

— Seni hatırlamayan mı var Ragıp Beyim, hâlâ anlatı-lırsın buralarda...

Güldü Ragıp Bey, hatırlanmak nedense hoşuna gitmiş-ti.

— İyi, dedi.

— Yalnız mısın? Nerde oturmak istersin, istersen arka tarafa geç, daha sakın olur.

— Birader gelecek, arka tarafa geçeyim, daha iyi... Sakın olsun, çoktandır görüşmedik rahat konuşalım biraderle.

Maksut, Ragıp Bey'i arka tarafta bir masaya oturttu.

— Ne içeceksin? Rakı?

— Rakı tabii...

— Bir binlik açayım?

— Aç bakalım, ne olaksa... İçelim bari bu gece.

— Meze ne istersin? Bildircin kebabı yaptırayım?

— Sen ne istersen yaptır Maksut... Benim rakıyı da getir ben hafiften başlayayım.

Maksut rakıyla birlikte ciğer, ançüez, midye dolması, fıçı sardalyesi, beyaz peynir getirdi, Ragıp Bey ilk kadehi doldurdu, rakının suyla buğulanıp beyaza dönmesini izledi, derin bir yudum aldı. Rakı genzini, sonra midesini yaktı, bütün vücuduna bir sıcaklık yayıldı.

İlk kadehi bitirirken Cevat Bey geldi. Kucaklaşırlarken, “oo,” dedi “sen başlamışsın bile.”

— Erken geldim ağabey, sizi beklerken başlayayım dedim...

— Nasılsın Ragıp? Biraz süzülmüşsün, rengin de biraz solgun.

— Soğuktandır ağabey, yürüdüm biraz.

— Cephe nasıl?

— Korkunç ağabey... Savaşta verdiğimiz kayıptan daha fazlasını koleraya kaybettik... Her yan salgın, pislik... İlaç yok... Onar onar, yüzer yüzer gömüyoruz çocukları.

— Bulgarlar ne yapıyor?

— Onları da kolera vurdu, onlar da bizim gibi çamurun içinde debeleniyorlar, her gün asker gömüyorlar.

Onlar konuşurlarken Maksut da masayı dönatmıştı.

— Cephedeyken insan bütün dünyanın değiştiğini zannediyor, dedi Ragıp Bey, sanki herkes çamurların içinde ya-tıyor, bombalanıyor, vuruluyor, koleradan kırılıyor... Sonra şehre geldiğinde cepheye vurulmanın sadece sen olduğunu, kimsenin de umursamadığını görüyorsun... Cephedeki askerleri asla izne göndermemeli bence. Maneviyat bozucu.

— Askerlik böyle...

— Haklısınız ağabey, askerlik böyle.

Cevat Bey, rakısından ilk yudumunu aldıktan sonra:

— Mütarekenin şartlarını gördün mü, dedi.

— Gördüm ağabey... Zillet... Başka ne diyeyim?

— Gönlün razı mı bu zillete?

— Razı olur mu ağabey? Kimin razı olabilir ki? Ama neticede kaçmış bir ordunun hükümeti yapıyor mütarekeyi. İki defa kaçtığımız, Çatalca'ya kadar çekildiğimiz bir hakikat... Ordu böyle olunca, hükümet de böyle olur.

Cevat Bey durdu biraz, bir ançüez aldı çatalıyla, yavaşça ağzına götürdü, çatalını gene yavaşça bıraktı, Ragıp Bey ağabeyinin bir şey söylemeye hazırlandığını anladı.

— Biz razı değiliz, dedi Cevat Bey.

— Neye razı değilsiniz?

— Bu mütarekeye, bu zillete, bu rezilliğe, Osmanlı'nın bu hale düşmesine...

— Sebebi ordudur, hakikatleri konuşursak.

— Ordunun bu haline de razı değiliz.

— Ne yapacaksınız?

— Hepsini değiştireceğiz?

— Nasıl değiştireceksiniz?

— Önce hükümeti değiştirmek lazım...

— Ağabey, asker cepheye bu kadar sık çamaşır değiştirmiyor, siz ne diyorsunuz... Altı ayda bu üçüncü mü, dördüncü mü, kaçınıcı hükümet... Ben saymaya şaşırdım.

— Onların hepsi birbirinin aynı, ihtiyar paşalar kendilerinden başkalarını düşünmüyorlar.

— Ağabey, altı ay önce sizin arkadaşlar da vardı kabinede.

— Kabinenin içinde olmak kafi gelmiyor, kabinenin başında olmak iktiza ediyor.

Ragıp Bey durup ağabeyine baktı... Konuşmaları sırasında arada bir Dilara Hanım'ın aklına çakılmış gibi olan görüntüsü bazen kayboluyor, Ragıp Bey ağabeyinin söylediklerine dalıyor, sonra o görüntü büyük bir yırtılma duygusuyla geri geliyordu. Son cümleden sonra birden bütün dikkati ağabeyinin sözlerine yoğunlaştı.

— Sizin arkadaşların hükümetin başına geçmesine padişah nasıl razı gelecek?

Cevat Bey başını kardeşinin başına yaklaştırdı.

— Artık rıza aranacak zaman değil...

— Yani?

— Ya devlet başa, ya kuzgun leşe...

Bir an ağabeyinin söylediğini doğru anlayıp anlamadığını tartmak için durdu, belindeki tabancaya dokundu etrafa sezdirmeden.

— Bununla diyorsunuz yani...

— Evet.

— Muhataralı değil mi ağabey?

Cevat Bey birden güldü.

— Sen ne zamandan beri muhataralı işlerden çekinmeye başladın Ragıp?

— Ağabey savaş başka, siyaset başka... Savaşta silah, muhatara, işin fitratında var ama siyaset... Siyaset daha başka değil mi?

— Değil Ragıp... Burada savaş da, siyaset de silahla yapılıyor. Bunca menfaatperestin, fendbazın olduğu yerde silahsız çözülüyor siyaset dediğin cenabet de...

— Nasıl olacak peki? Ordu bölünmüş durumda, siz benden daha iyi bilirsiniz, İttihatçılar kımıldadığı anda Halaskar Zabitan da silaha sarılacaktır, Allah etmeye ordu birbirine girer, bütün memleket savaş alanı olur.

— O sizin işiniz artık...

— Anlamadım ağabey.

— Biz hükümeti İstanbul'da halledeceğiz... Halaskar kısmı kımıldadığı anda da cephede tepelerine bineceksiniz, onları hazırlıksız yakalayıp, kıştıracaksınız, seslerini çıkaramayacaklar.

— Epey adam lazım bunun için...

— Arkadaşlar cephede güvenilir zabitlerle görüşüyorlar, tam böyle açık açık değil de, hissettirerek anlatıyorlar.

— İstanbul'u nasıl halledeceksiniz?

— Baskın basanıdır, bilmez misin...

— İstanbul'daki Birinci Ordu ne olacak? Onlar razı mı?

— Onlar kımıldayamadan biz hükümeti devirmiş, yerine yenisini kurmuş olacağız.

— Kim sadrazam olacak? Talat Bey mi?

— Mahmut Şevket Paşa.

— Razi oldu mu?

— Paşa evet dedi, ben konuştum.

Ragıp Bey biraz küçümseyerek güldü.

— Paşa da sevdi siyaseti desenize...

— Ragıp, bu işe bulaşan bir daha ayrılamıyor.

— Geçen seferki olaydan sonra nasıl güveniyor sizin arkadaşlara?

— Talat'la Hacı Adil'i kabineye almam dedi, biz de evet dedik.

Onlar konuşurken Maksut, topatan patlıcanı içinde fırına verdirdiği bıldırcın kebabını getirdi. Cevat Bey bir lokma alıp, "nefis" dedi, "bu Maksut rezili de biliyor bu işi." Sonra Ragıp Bey'e baktı:

— Hiçbir şey yemiyorsun Ragıp... Canını sıkın bir mesele mi var?

— Yok ağabey, iştahım yok sadece.

Cevat Bey, kardeşinin doğru söyleyip söylemediğini anlayabilmek için neredeyse babaca bir dikkatle yüzüne baktı.

— Cephedeki kuru ekmekten sonra bunlara saldırırsın diye beklemiştim.

— Yerim ağabey daha sonra.

— Ragıp, dedi Cevat Bey, istersen seni İstanbul'a alabiliriz, kaç zamandır cephelerdesin... Harbiye Nezaret'i'ne tayinini yaptırabiliriz, o kadar bir gücümüz var Allah'a şükür.

Ragıp Bey olduğu yerde neredeye içgüdüsel bir şekilde dikildi.

— Hiç olur mu ağabey, askeri çamurun içinde bırakıp ben nasıl gelirim?

Sonra sesinin, kendisine iyilik yapmaya çalışan ağabeyine karşı biraz saygısızca çıkmış olabileceğinden endişe etti.

— Sağ olun ağabey, istemem şimdi... Ben cepheleri severim bilirsiniz, asker orada yataarken İstanbul bana dar gelir.

— Sen bilirsin ama aklında olsun, bunalırsan halledebiliriz.

Ragıp Bey lafı değiştirdi:

— Enver Bey Trablus'tan dönmüş diye duydum.

— Döndü, o da senin gibi cepheyi istedi... Hurşit Paşa'nın kolordusuna kurmay olarak atandı.

— Onunla da görüştünüz mü?

— Daha görüşemedik ama on gün içinde herhalde o da İstanbul'a gelir, arkadaşlarla görüşür.

— O ne diyor?

— Daha bilmiyorum ama hayır diyeceğini hiç zan-
netmem... Talat Bey zaten ona yazıp icap eden malumatı
vermiştir.

Ragıp Bey, aklından geçenleri söyleyip söylememekte
tereddüt ettikten sonra söylemenin daha iyi olacağına ka-
rar verdi.

— Ağabey hürmetsizlik addetmezseniz bir şey söyle-
mek istiyorum.

— Söyle Ragıp.

— Bundan altı ay önce sizin arkadaşlar iktidardaydı
ama siz de biliyorsunuz ki memleket işleri pek iyi gitme-
di.

— Ragıp söyledim ya biz hükümetteydik ama başında
değildik...

— O zaman Harbiye Nazırı olan Mamut Şevket Paşa
çok kudretliydi ağabey ama siz bile Paşa'ya dayanamadı-
nız, onun bütün muhalifleri hapse attırıp, dövdürmesin-
den siz bile ilallah deyip adamı istifa ettirdiniz.

— Hata yaptık o işte... Ben başından beri karşıydım.
Ne oldu, Paşa'yı tasfiye edelim derken biz bütünyle ka-
bine dışında kaldık.

— Sadrazam olunca daha da sert olmayacak mı Paşa?

— Ragıp biraz sertlik iktiza ediyor bu memlekette,
sertlik olmayınca görüyorsun ne kadar hain varsa orta-
ya çıkıyor, ileri geri konuşuyor, yapılan her işi kötülüyor.
Kötü olmayana da kötü diyor. O Halaskar denen melunlar
ordunun içinde bin türlü oyuna başlıyor. Bulgar'dan daha
fazla bize düşmanlar.

— İyi de ağabey, peki bu levazımın başındaki İsmail
Hakkı Paşa ne olacak? Hırsızlık ayyuka çıktı... Trakya
gibi yerde ordu aç kaldı, levazımın yüzünden. İaşeyi bile

gönderemediler, buğdayı ambardan çıkarıp askere veremediler... O iş ne olacak?

Cevat Bey içini çekti.

— Bak o işte haklısın, benim de çok canım sıkılıyor... Adamı yerinden oynatamıyoruz.

— Niye ağabey?

— Enver Bey olmaz diyor... Ama bir hal çaresi bulacağız herhalde.

Sessizce rakılarından içtiler.

— Ne zaman yapmayı planlıyorsunuz ağabey?

— Herhalde iki üç hafta içinde yapılır... Arkadaşlar arasında biraz ayak sürüyenler var ama Enver Bey geldikten sonra onların da fikri değişir. Talat Bey'le Enver Bey onları beraberce ikna ederler.

— Hayırlısı olsun ağabey... Siz kendinize mukayyet olun.

— Merak etme... Böyle vakitlerde kadere rıza göstereceksin, sen yola çıkacaksın, gerisi Allah'a kalmış.

Maksut'un meyhanesi iyice yükünü almıştı, garsonlar tepsilerle mezeleri masalara taşıyor, anason kokusu tütün kokusuyla birleşiyor, kalem efendileriyle kabadayılar yan yana masalarda oturuyorlardı, meyhanenin gediklileri birbirlerine masalardan laf atıyorlar, şakalaşıyorlardı, Ragıp Bey de eski tanışıklardan bazılarını görüp selamlaşmıştı.

Bir ara sanki öylesine aklına gelmiş gibi Ragıp Bey:

— Bir Fransız gazeteci varmış, dedi, adı Lozan mı ne, bugün tekkeye uğradığımda Hasan Efendi bahsetmişti...

Cevat Bey şöyle bir düşündü:

— Ha var öyle biri, bizim istihbarat daireye de geliyor. Bir iki rastladım.

— Bilmem, Hasan Efendi adamdan pek hazetmiyor da...

— Hasan Efendi'nin elin Fransızıyla ne alıp veremediği var?

Ragıp Bey “onun casus olduğunu düşünüyor” diyecekti ki tuttu kendini, birdenbire Dilara yüzünden kızdığı adamı ihbar etmeye hazırlandığını fark edip utandı.

— Bilmem, öyle söyledi de siz de tanıyor musunuz diye sordum.

— Görmüşlüğüm var, bizim için iyi yazılar yazıyor diye söylediler, bakanlarla falan da görüşüyormuş, Fransız hükümeti üzerinde de kuvvetli tesiri bulunuyor diyorlar.

— Öyle mi, dedi Ragıp Bey.

— Öyle diyorlar.

Sonra laf dağıldı eski arkadaşlarından, çocukluklarından, annelerinden konuştular, bir iki defa daha Cevat Bey yemek yemesi için ısrar etti ama Ragıp Bey neredeyse hiçbir şey yemedi.

Gece yarısına doğru kalktılar, Cevat Bey, “geç oldu, ben gidip Nezaret'te yatacağım, sabaha çok iş var,” dedi, “seni Karaköy'e bırakayım mı?”

— Yok ağabey sağ olun, ben biraz yürüyeceğim, açık hava iyi geldi.

— Peki Ragıp, sen gitmeden görüşürüz.

— Tabii ağabey.

Ayrırlırlarken Cevat Bey, kardeşinin yüzüne dikkatle baktı, aralarındaki yaş farkı fazla değildi ama nedense Cevat Bey kendini çok daha yaşlı hisseder, Ragıp Bey'e de bazen babaca davranırdı, onun iştahsızlığından, durgunluğundan huzursuz olmuştu.

— İyisin değil mi?

— İyiyim ağabey.

Sarılıp ayrıldılar.

Kar serpiştiriyordu, lokantalar boşalıyor, sarhoşlar sallanarak yürüyorlardı, havagazı fenerlerinin yuvarlak ışıkları vuruyordu kaldırımlara.

Yürüdükçe, Şeyh'in, Hasan Efendi'nin, ağabeyinin görüntüleriyle sözleri soluyor, silikleşiyor, Dilara Hanım'ın yüzü belirginleşiyordu; sevilen bir yüzün böylesine keder kaynağı olabilmesine inanmakta zorlanıyordu Ragıp Bey; şaşırarak, acının bu yüzün ışığını ve parlaklığını daha da arttırdığını, onun cazibesini dayanılmaz kıldığını, bu yüzün parlaklığının bütün hafızasını sönükleştirdiğini, her türlü duyguyu önemsizleştirdiğini fark ediyordu.

Ragıp Bey, öyle kolay kederlenen, kalbi kırılan, üzülen bir adam değildi, o bu tür duygularını öfkeye çevirir, kızgınlık patlamalarıyla yükünü limana bırakan bir şilep gibi kederini hayatın içine bırakırdı ama bu sefer bunu yapamıyordu, ne Dilara Hanım'a ne başkasına öfkelenabiliyordu, sadece böyle hissettiği için kendisine kıızıyordu.

Bir ara, "niye yaptın Dilara, niye yaptın Dilara" diye aynı sözü tekrarlayarak yürüdüğünü fark etti, kendi kendine konuşuyordu, bir yaralının iniltisine benziyordu sözleri.

Sustu ama yürürken bu kez aynı sözler zihninde yankılanıyordu, "niye yaptın Dilara", Dilara Hanım'ı mazur gösterecek sebepler buluyordu bir yandan da, "ben gittim" diyordu, "ben bırakıp gittim", Dilara Hanım'ın başka bir erkekle görüşmek için haklı sebepleri olması nedense onun içini bir parça da olsa ferahlatıyordu.

Ne kadar yürüdüğünü bilmiyordu, etrafına bakmadan yürüyordu, sanki kendi dışında bir hayat yoktu, her şey zihninin içindeydi, Dilara Hanım'ın yüzü, Dilara Hanım'a söyledikleri, Dilara Hanım'ın başka birine gitmek için haklı sebepleri; birden tanıdık bir sokakta ol-

duğunu görmekten ziyade hissetti, bir şey, bir duvar, bir ağaç, belki bir gölge onu tanıdık bir yere geldiği konusunda uyarmıştı.

Etrafına baktı.

Dilara Hanım'ın sokağına gelmişti, "sahibini arayan köpek gibi" diye söylendi kendi kendine ama bir yandan da buraya geldiği için sevinmişti, Dilara Hanım'ın bu kadar yakınında olmak, onu göremeyecek bile olsa onun acısına iyi geliyordu. Daha sonra Osman'a "neden sevmek bu kadar zavallılaştırır insanı" demişti, "niye böyle zebun bir hale düşürür." "Bu, sevgi değil ki, bu kıskançlık" diyememişti Osman, dudaklarını büzüp boynunu bük-müştü.

Kar artmıştı... Evler, duvarlar, ağaçlar, duvarlardaki solmuş sarmaşıklar, yumuşacık bir beyazlıkla sessizleşiyorlardı, Ragıp Bey bir duvara dayanıp Dilara Hanım'ın konağına baktı, bütün ışıklar sönmüştü.

Sarhoşluğun affettiriciliğine sığınmıştı Ragıp Bey, kendisine sarhoş olduğu için buraya geldiğini kabul ettirmiş ancak duyduğu utancı ve öfkeyi bu mazeretle yatıştırabilmişti. Gözlerini dikmiş konağa bakıyordu, kar, kalpağında, kaputunun omuzlarında birikiyordu, gözlerinin içine giriyordu bazen bir iki soğuk tane.

Sarhoşluğun uykulu dalgınlığını nerdeyse istekle kabul eden zihninde, tek canlı parlaklık Dilara Hanım'ın yüzünden yansıyordu içine, orada dururken, bütün ömrünü orada, o duvarın kenarında geçirebileceğini hissetti, evet, orada, o soğuk duvarın dibinde, konağa bakarak durabilirdi, Dilara Hanım'ı görmesi bile şart değildi, sadece ona yakın olduğunu bilmek, onun her yaptığını görmek, o Fransız'ın giriş çıkış saatlerini zihnine kaydetmek istiyordu.

Bir ara gidip konağın kapısını çalmayı geçirdi aklından, onu ayıltan da bu düşünce oldu, bu düşünceyle öylesine dehşete düştü ki bir anda ayıldı, kendini, sokağı, karları gördü, bir evin karşısında sessizce bekleyen zaıallılığının farkına vardı.

Hızla yürüdü.

Yürürken bıyıklarının arasından “bir.köpek gibi” diye söylenerek küfrediyordu kendine.

“Rukiyelerin yalısına girdiğinde, orada yaşayanların mutlu olduğunu anladın” demişti Nizam Osman’a, “bunun nasıl anlaşıldığını doğrusu ben de bilmiyorum ama girer girmez anladın, sanki bütün eşyalar gülümserdi.”

Evin her yanında yanan şöminelerin tutuşmuş portakal kabuklarına benzeyen alev dilimlerinden eve yayılan bal rengi bir sıcaklık bütün duvarları kucaklayıp ısıtırdı, belli belirsiz bir odun tütsüsü kokusuna, sanki evdeki kadın hakimiyetini belirtmek ister gibi hafif bir parfüm ve pudra kokusu eklenirdi, çok kollu avizelerdeki kendi içinden işlemeli ince cam fanuslarda yüzlerce mum kıpır kıpır ateşleriyle yanar, minicik ateş dilimleri kendi yarattıkları rüzgârcıklarla oynaşırlardı, yerdeki parlak ahşap parkeler ısıyı emer, üstlerindeki geniş tabanlı İsfahan halıları bu sıcaklığı kendi dokularına taşırlardı, kadife koltukların arasındaki maun sehpalarda, gelenlerin her seferinde yenilerini keşfettiği zarif biblolar ağır eşyalara oyuncu bir neşe katarlardı.

Nizam, Rukiye’nin evine “l’empire de la lumière” adını takmıştı, “ışıklar imparatorluğu” ismi yalıya yakışıyordu, Rukiye’nin aydınlık tutkusu evin her yanında kendisi-

ni gösteriyordu, bütün Boğaz'da onunki kadar ıııklı ve ıııkları ta uzaklardan görölen başka bir ev yoktu, diğeri yalılar genellikle erkek sahiplerinin adlarıyla anıldıkları halde, bu evi herkes "Rukiye Hanımların yalısı" olarak bilirdi.

Tevfik Bey, evi neredeyse tümüyle karısının arzularına bırakmıştı, Rukiye yapacağı bir değışiklik için onun fikrini sorduğunda, ki her defasında mutlaka sorardı, genç adam sadece gülümser, "senin beğendiğini beğendim" derdi, "sen de bir şey söyle" derdi Rukiye, "ben söyleyeceğimi evlenirken söyledim, Rukiye Hanımefendi'nin kölesiyim dedim bitirdim." Genç adam sevildiğini bilmenin bütün güvenine ve huzuruna sahipti, karısını, Nizam'ın alaycı bir şekilde söylediğı gibi, "deli gibi sever", onun zekâsına ve zevkine hiç eksilmeyen bir hayranlık duyardı.

Tutkuyla bağılydılar birbirlerine, aşkın eritip bronz bir kalıpta bir bütüne çevirdiğı nadir çiftlerdendiler, ayırım noktaları sanki kaybolmuş, birbirlerine kaynaşmışlardı, onları ayırabilmek mümkün değildi; birbirlerini önemseyerek severlerdi, sevmenin ya da sevilmenin güveni hiç bir zaman bir aldırılmazlığa dönüşmezdi, en küçük meselelerde bile doğal bir özenle davranırlardı; zaman zaman siyasi konularda ya da bir makale ya da bir roman konusunda ayrı fikirlerde olup tartıştıklarında bile her zaman karşılarındakinin sözünde önemli bir şey bulabileceklerine inanırlardı.

Bazen Rukiye, Tevfik Bey'in yüzünü avuçlarının arasına alır, onun yakışıklılığını sevgiyle seyrederdi, onların aşkında mucizevi bir huzur vardı, bu huzur, aynı şiddetle sevmekten, aynı şiddetle kaybetme korkusuna sahip olmaktan, o korkuya rağmen aynı şiddetle kaybetmeyeceğine emin bulunmaktan kaynaklanıyordu. Karşı-

lıklı duygularındaki bu rastlanması zor eşdeğerlik, başka türlü dikenli bir acıya dönebilecek olan bu aşka mucizevi bir huzur katıyordu.

Ocak ayının ortalarına doğru bir gece Nizam, Rukiye-lere yemeğe gitti, “o günü asla unutmam” demişti Nizam Osman’a, “yaşadığın binlerce sıradan günden bir tanesi diğerleri arasından ayrılır, unutulmaz hale gelir ama sen o günü yaşarken onun diğerlerinden ayrılacağını, senin için unutulmaz olacağını, hayatını damgalayacağını bil-mezsın,” sonra Osman’ı hem şaşırtıp hem korkutan, o neşeli görüntüsüne hiç uymayan ani öfke patlamaların-dan biriyle yüzü kararmış, daha sonra Rukiye’nin Şeyh Efendi’ye söyleyeceği sözlerle benzer sözlerle, “kaderden de, kaderi yaratandan da nefret ettim,” demişti, “bir kör gibi yaşıyor insanı bu kader dedikleri, hızla yüzüne doğru gelen kılıcı görmüyor, bir de aptal gibi gülümsüyor-sun, insanı aptal durumuna düşürmesinden dolayı nefret ederim kader denen şeyden, felaket yaklaşırken seni gü-lümsetmesinden, seninle alay etmesinden, seni küçüm-semesinden, seninle oynamasından... Nefret ederim.” Biraz durduktan sonra kendini tutamayıp devam etmişti, “kaderi cezalandırmak isterdim ama sana o hakkı tanı-mıyorlar; kaderi boğmak isterdim, parçalamak isterdim, kaderin bir yüzü olsun ve ben o yüzü vura vura ezeyim isterdim.”

O gece deniz sakindi, kar atıştırıyordu, hava ayazdı, çatanayla giderken Rukiyelerin yalısı ta uzaktan balkaba-ğından yapılmış bir masal evi gibi görünüyordu, rıhtım-dan eve kadar soğuk Nizam’ın yüzünü yakmıştı, yalıya girdiğinde güzel kokulu sıcaklıkla karşılaştı.

Rukiye kardeşine sımsıkı sarıldı.

— Donmuşsun, dedi, buz kesmişsin.

— Çok soğuk dışarısı, gel şöminenin başında oturalım.
Nizam, Rukiye'nin karnına baktı.

— Yeğenim büyüyor.

— Sadece yeğenin değil, ablan da büyüyor, halime baksana...

— Tevfik yok mu?

— Yukarda, Sadaret'ten bazı evraklar gelmiş, onlara bakıyor, gelir şimdi.

— Nasılsın, dedi Nizam.

— Çok iyiyim, dedi Rukiye, her şey o kadar mükemmel ki bazen korkuyorum.

— Rukiye endişeli ihtiyarlar gibi konuşmaya başlamışsın sen, annelik seni ihtiyarlatıyor mu ne?

Rukiye Nizam'ın burnuna vurdu.

— Aman, dedi gülerek, hamileyim ben, tabii ki endişeli olacağım... Sen anlamazsın... Evlendiğinde görürüm seni... Acıktın mı?

— Acıkıyorum, Tevfik gelsin yeriz.

— En sevdiğin yemekleri yaptırdım, bu karda Beyoğlu'na adam gönderip pate de foie, balık yumurtası, jambon aldurdım... Hepsini yiyeceksin, hepsini yedireceğim sana.

— Korkutma beni, dedi Nizam, öyle ihtirasla seni besleyeceğim diyorsun ki insan Kurban Bayramı'nda beni kesip yiyeceksin sanır.

Biraz sonra Tevfik Bey de geldi, aynı kadını değişik biçimlerde seven iki genç adam iyi dosttular, Tevfik Bey Nizam'ın esprilerini, Nizam onun esprilere gülmesini severdi.

Yemekte Rukiye bir yandan Nizam'ı besliyor bir yandan da heyecanla yeni keşfini anlatıyordu.

— İstanbul'a elektrik geliyormuş, Tevfik'e yalvardım, şimdiden Şehremini'ne başvurduk, eve elektrik bağlata-

cağım, her yerine lambalar asacağım, Tevfik bana deli diyor ama ben rıhtıma da havagazı fenerleri yerine elektrik lambaları koydurmak istiyorum.

— Sen aydınlık delisisin.

— Işıkları seviyorum, aydınlık olmasını da seviyorum, öyle loşluklardan sıkılırım ben, nasıl dayanıyorlar o loş loş ışıklara anlamıyorum, insanın ruhu kararıyor... Ev dediğin aydınlık olmalı.

— Sen Paris'i özlüyorsun, dedi Nizam, oranın ışıklarını özlemişsin... Paris'e, Londra'ya elektrik geleli yirmi yıl oldu, sen hâlâ buraya elektrik gelecek diye seviniyorsun... Hiç anlamıyorum sizi, babamı da anlamıyorum, niye kalıyorsunuz burada? Niye Paris'e yerleşmiyorsunuz? Mihrişah Sultan'ın sürgün kararnamesi biter bitmez gideceğim ben. Burada elektrik gelmesini bekleyeceğime, elektrik gelmiş olan yere giderim... Bu kadar mantıklı bir sözü nasıl anlamıyorsunuz bilemiyorum.

— Tevfik'in işi burada.

— Çalışmasın, şart mı çalışmak? Paraya ihtiyacınız mı var?

— Çalışmazsam sıkılırım, dedi Tevfik Bey, alışmışım çalışmaya... İnsanın bir iş yapması, neticesini görmesi mühim bence...

— Neticesi karanlık işte, dedi Nizam alaycı bir sesle, çalışıyorsun, çalışıyorsun ama elektrik yok. Karanlıkta çalışacağıma aydınlıkta tembelliği tercih ederim.

— Sen her yerde tembelliği tercih edersin, dedi Rukiye.

— Öyle deme, bazen sabahlara kadar eğleniyorum, kolay iş mi? Çok çalışkansınız ama sabahlara kadar eğlenemezsiniz. Tembel olduğunuzdan yatıp uyursunuz... Hem çocukluğumuzda ezberlediğimiz o İspanyol atasözü ne diyordu: çalışmak insanın değerli zamanını ziyan etmesidir. Ben değerli zamanımı ziyan etmem.

— Tembelliğin filozofu olacaksın sen böyle giderse.

— Yemekler her zamanki gibi enfes, dedi Nizam. Bu aşçıyı nereden buldun?

— Mihrişah Sultan bulmuştu.

Bir zaman da hayran oldukları bu kadından söz ettiler, onun güzelliğini, kararlılığını, zekâsını konuştular, Nizam her zaman olduğu gibi babaannesinin taklidini yaptı, “Zeus’un karısı” dedi, “Tanrıça Athena,” Rukiye de ona ayak uydurdu, “hâlâ Olimpos’ta oturuyor bence”, “oradan onu kimse indiremez, şu zavallı insanların arasında mı dolaşsın,” bütün bunları söylerken seslerinde dolu dolu bir sevgi ve hayranlık vardı Sultan’a karşı, Rukiye bir ara, “beni öz torunundan bir gün bile ayırmadı,” dedi, Nizam hemen atıldı:

— Nasıl ayırmadı, sana her zaman çok daha iyi davrandı.

— Nankör, dedi Rukiye gülerek, senin için kendini parçalardı... Hatırlar mısın sana sopa dövüşünü öğretsin diye Japonya’dan hoca getirtmişti.

Nizam bir kahkaha attı:

— Sonra da, aaa bu çok kısa diye adamı aynı gün geri göndermeye kalkışmıştı... Zor vazgeçirmişlerdi, bu büyük ustadır diye.

Bir yandan böyle gençliğin serazat halleriyle mutlu küçük serçeler gibi daldan dala atlayarak konuşuyorlar, birbirlerine takılıyorlar, gülüyorlar, bir yandan da iştahla yemek yiyorlardı.

Tevfik Bey de onlarla birlikte eğlenip gülüyordu ama aklının meşgul olduğu arada bir dalmasından anlaşılıyordu.

— Tevfik biraz durgunsun, bir mesele mi var, dedi Rukiye.

— Hayır Rukiyeçim, bu mütarekeyle alakalı olarak bir şura toplanıyor da onu düşünüyorum... Çok ağır oldu bu mütarekenin şartları. Bakalım şurada ne diyecekler?

Rukiye, bir an Nizam, Tefik Bey'in düşünceli haliyle ve savaş yenilgisiyle alay edecek diye korktu, Tefik Bey'in savaşta yenilgi için çok üzgün olduğunu biliyordu, Nizam alay ederse daha da üzülecekti ama Nizam sesini çıkarmadı.

— Kötü bir şey olur mu, dedi Rukiye. Menfi bir netice çıkar diye mi endişe ediyorsun?

Tefik Bey birden konuşmanın havasını ağırlaştırmanın kibarca olmadığını düşünerek, “şimdi bunlardan konuşmayalım” dedi, “nasıl olsa o kadar çok konuşma dinleyeceğim ki bu meselede, buna şimdiden başlamayalım.”

Sonra lafı değiştirmek için:

— Demin soracaktım siz lafı karıştırdınız, soramadım, dedi, sen aydınlık seversin, öyle loş yerlerden de hoşlanmazsın ama tekkenin o gölgeli loş bahçesini hep huzurlu bir yer olarak anlatırsın... Tekkenin bahçesi aydınlık olsa senin için daha huzurlu olmaz mıydı?

Rukiye birden cevap veremedi:

— O başka, dedi.

Nizam güldü:

— O başka demek, bütün dünya dillerinde ben bunun cevabını bilmiyorum demektir.

— Biliyorum...

— Söyle o zaman.

— Orası bu dünyaya ait değil, en azından ben öyle hissediyorum, oranın bütün hissiyatı dışarının hissiyatından farklı, zaten tekkeye girdiğinde başka bir aleme girdiğini hissediyorsun. Görünmez bir kudrete ait bir bahçe orası, o yüzden gölge o bahçeye ışıktan daha fazla yakışıyor.

— Görünmez bir kudret aydınlıkta görünmez mi oluyor yani?

— Öyle söylemediğimi biliyorsun Nizam.

— Bence sen o tekkede ne olsa onu seveceksin. Bu, tekkeyle değil Şeyh babanla alakalı bir mesele.

— Bir gün seni de götüreyim, kendin gör.

Nizam hayretle sordu:

— Beni mi tekkeye götüreceksin?

— Olmaz mı?

— Ben gülerim Rukiyeciğim öyle görünmez kudret falan diye bir konuşma duyarsam.

— Şeyh babama gülmezsın.

— Niye?

— Sen babamla hiç karşılaşmadın değil mi?

— Hayır.

— Bir gün mutlaka tanıştırmalıyım sizi... Hiç unutma ki bizim Tanrıça Athena'mız, cihanı küçümseyen Mihrişah Sultanımız, Şeyh Efendi'nin karşısında kız çocuğu gibi oturmuştu. Hatta bana sorarsan babama âşık oldu.

— Hakikaten mi? Mihrişah Sultan kendisinden başka birine âşık mı oldu?

— Ben öyle hissettim.

— Senin hislerine güvenirim bak, sen öyle hissettiysen inanırım... Ama şaşırdım birden... Hiç aklıma gelmezdi...

Nizam biraz düşündü:

— Bazen hayatın bütün safahatını görebilmek istiyorum... Hani Eyfel Kulesi'nden Paris'e baktığında bütün şehri görürsün ya, öyle bir yerde durup bakayım, bütün hayatı, olup biten her şeyi göreyim istiyorum.

Rukiyeye güldü:

— Roman oku... Senin görmek istediğin bütün hayatı gösteren tek yer orasıdır. Edebiyat, hayatın Eyfel Kulesi'dir...

Oraya çıktığında, bütün hayatı seyredersin, bütün insanları, bütün sokakları, bütün evleri görürsün. Bütün hayatı görebileceğin başka da bir yer yoktur bana sorarsan.

Tevfik Bey, Rukiye'nin vereceği tepkiyi tahmin ederek yüzüne aşırı bir ciddiyet vererek konuştu:

— Ama Eiffel'den bakınca insanlar biraz ufak görünüyor.

— Bravo Tevfik, dedi Nizam, az daha yeniden roman okumaya başlayacaktım.

— Onun için oraya dürbünler koymuşlar Tevfikçiğim ve Nizamcığım... Hem bütün şehri gör, hem de dürbünle bakıp istediğini daha yakından izle... Size biraz roman okutmalıyım ben yeniden. Hayatı görün, insanları görün, bütün şehri görün, tek tek evleri, insanları görün...

Birden ciddileşti Rukiye:

— Aslında bütün hayatı aynı anda görmek korkutucu olmaz mı?

— Roman okuyunca korkuyor musun, dedi Nizam.

— Bazen...

— Aslında hayattan korkuyorsun yani...

— Bazen...

— Rukiye sen hiç bir şeyden korkmazsın, dedi Tevfik Bey. Korktuğunu hiç görmedim, şimdi nereden çıkartıyorsun böyle korkmak laflarını? Tanrıça Athena'nın üvey torunu, sen beni evlenme vaadiyle gündüz vakti kaçırmamış mıydın?

— Bilmiyorum, bütün olanları aynı anda görmek kadere görmek gibi olmaz mı, kaderin bir hazırlığı var, kuş yuvası gibi oradan bir parça alıyor, buradan bir parça alıyor ve bütün hayatı istediği biçime sokuyor... Hayatın yapılışına, o yapılırken an be an şahit olmak, o hazırlığı seyretmek... Şurada söylenen bir söz, burada yapılan bir hareket, öte yandaki bir kavga, bir araya toplanıp bambaşka

bir neticeyi hazırlarken bunları seyretmek ve olacıklara engel olamamak... Bilmiyorum, bir an bana ürkütücü gözüktü. Bunu ister miyim istemez miyim karar veremedim.

Rukiye Nizam'a döndü:

— Peki sen kaderin hazırlanışını görmek ister miydin?

— İsterdim.

— Niye?

— Hiç olmazsa başıma gelenin neden ve nasıl geldiğini öğrenmiş olurum... Şaşırmama lüksünü yaşardım... Hem uzun vadede kaderi biliyorum zaten.

— Neymiş o kader?

— Yüz sene sonra bugün yaşayanların hiçbirisi bu dünyada olmayacak... Sadece insanlar değil, birkaç hayvan türü hariç bugün yaşayan hiçbir hayvan da sağ olmayacak, ağaçlar da ölecek... Her zaman söylüyorum insanlar hayatı fazla ciddiye alıyorlar, ciddiye alınacak bir şey değil. Neticede hayat dediğin şey, kendi basit hakikatini, sürekli tekrarlarla gözlerden saklayan zavallı bir sahtekâr. Hakikatte olduğundan daha mühim gösteriyor kendini. Bir dolandırıcıdan farkı yok. Biz de dolandırıcının kurbanlarıyız... Kandırılıp duruyoruz.

— Ne yapalım peki?

— Hayatı ciddiye almayın ve sabahlara kadar eğlenin.

— Senin gibi olalım yani?

— Evet... Bence en sahici olan benim... Hayatın bir sahtekâr olduğunu biliyorum, kandırılmıyorum, şaşırmıyorum ve tam da aslında hiçbir şey olmayan hayata uygun yaşayıp hiçbir şey olmuyorum.

Rukiye güldü.

— Üstadım bu ne tefekkür böyle...

— Ben hakikati bulmuşum, dedi Nizam da gülerek, bulamayanlar fikretsin biraz, her sabah işe gidenler...

Rukiye bu sefer Tevfik Bey'e döndü.

— Üstadımız hayatın sırrını çözmüş, peki sen ister miydin kaderin hazırlanışını görmek?

— Hayır, dedi Tevfik Bey çok kesin bir sesle.

— Neden?

— Ben hayatın bir mantığı olduğuna inanıyorum, istikbali benden saklıyorsa bunu sadece kendini ciddiye aldirmek için yapmıyor, beni dehşetten korumak için de yapıyor... Neyin geldiğini görüp, ona engel olamadan yaşamak insanı nasıl zavallı bir kurban yapar.

— Görmemek nasıl bir kurban yapıyor peki, dedi Nizam.

— Masum bir kurban.

— İdam mangasının önünde gözlerinin bağlanmasını talep ediyorsun.

— Evet.

— Ben gözlerimi bağlatmazdım.

Tevfik Bey, Rukiye'ye baktı.

— Peki sen kararını verdin mi, görmek istiyor musun, istemiyor musun?

— Kararımı verdim... Ben görmek ve müdahale etmek isterdim.

Nizam çocukluklarında oyun oynarken yaptıkları gibi Fransızca bağırdı:

— Tricheur...

Sonra da devam etti:

— Hileci... Bu hile yapmak... İki tercihin var, sen üçüncüyü uyduruyorsun...

— Zaten tahakkuk etmeyecek olan iki tercihe, tahakkuk etmeyecek başka bir tercih eklemek neden hilecilik olsun?

— Et demagogue...

— Başka hakaret kelimeleri de biliyor musun mon petit?

— Çocukken böyle yaptığında benim ne yaptığımı hatırlıyor musun?

— Evet, küçük bir sıpa gibi üstüme saldırıp beni yere yıkardın.

O karlı kış gecesinde onlar yüzlerce mumun kızıl dilli küçük alevlerinin sarı ışığında oturmuş gençliğin bütün havailiğiyle kendileriyle ve hayatla alay edip, arada bir küçük çocuklar gibi kendi söylediklerinden korkup, kendi söylediklerine gülerken, tam da aynı saatlerde Vefa'da Emin Bey'in evinde İttihat Terakki'nin kodamanları darbe tarihini belirlemek için son toplantılarını yapıyorlardı.

Kimi üniformalı, kimi redingotlu, iri gövdeli, çatık kaşlı adamlar “darbenin” ne zaman yapılacağına karar vermekte zorlanıyorlardı. Talat Bey'le teşkilatın silahşörleri hemen harekete geçilmesinden yanaydılar, diğerleri ise bir plan yapılmasını, herkesin vazifesinin belirlenmesini, bir düzen içinde hareket edilmesini istiyorlardı. Aslında “plan” isteyenlerde bir çekingenlik de vardı, başarılabilmesi halinde “kelleler” gidecekti.

Hemen darbe yapılmasını savunanlar Enver Bey'in bir an önce gelmesini bekliyorlardı, onun cesaretinin ve kararlılığının bütün grubu etkileyeceğini biliyorlardı.

Talat Bey, Enver Bey'e çok yakın olan Adapazarlı Mümtaz Bey'e:

— Enver Bey nerede kaldı, dedi usulca, bir an önce gelmezse biz bu gece de bir karar alamadan dağılacğız.

— Geleceğini söyledi, birazdan gelir.

Onların telaşla bekledikleri Enver Bey, o sırada onlardan çok da uzakta olmayan Kocamustafapaşa'nın dolambaçlı ve karanlık sokalarındaki bir evdeydi. Herkesin

“Hoca hanım” dediği Hadiye isimli bir falcıdan geleceği öğrenmeye çalışıyordu. Batıl itikatları kuvvetli olan Enver Bey, “Hoca Hanım” a çok güvenir, her önemli olaydan önce mutlaka onun kendisi için bir fal açıp geleceği okumasını isterdi.

Kısa boylu, tıknaz bir kadın olan Hoca Hanım, daha tanıştıkları ilk gün Enver Bey’in gelecekte ne istediğini, ne beklediğini anlamış, onun cesaretinin ve atılganlığının, güvenebileceği bir dayanağa ihtiyaç duyduğunu kavramıştı. Her zaman her konuda cesaretlendirmişti Enver Bey’i.

O gece de Enver Bey, falcı kadına sormuştu:

— Hoca Hanım, vatan için muhataralı bir hareket yaparsak, muvaffak olur muyum? Böyle bir hareket yapmalı mıyım? İstikbal bize ne gösteriyor?

— Bir bakalım aslanım, demişti Hoca Hanım.

Bir bakır tasa su doldurmuş, tası ikisinin arasındaki masanın üstüne koymuştu. Parmağını suya soktukten sonra Enver Bey’in alnına sürmüş, aynı parmağıyla suyu karıştırıp, suyun üstünde oluşan harelere bakmaya başlamıştı. Suyun üstündeki harelere, biraz ötedeki konsolun üzerinde duran idare lambasının yansıyan ışıyla yaldızlanıyordu.

— Müjdeler var aslanım, büyük muvaffakiyetler görülyor... Yürü, hiç çekinme... Önünde açılmayacak hiçbir kapı yoktur, cihana hükmedeceksin. Ordulara kumandan olacaksın, gün gelecek başına hükümdarlık tacı giyeceksin... Büyük bir cihangir olarak yaratılmışsın, talihin gün ışığı gibi parlak, hiçbir düşmanın ayakta kalmayacak, omuzlar üstünde taşınacaksın.

Enver Bey, Hoca Hanım’ın evinden hükümdarlığının hayalleriyle çıktı, zaten doğuştan var olan cesareti bilenmiş, “müjdelenen” parlak başarı onun kendine olan gü-

venini daha da arttırmıştı, bir an önce harekete geçmek istiyordu.

Enver Bey geldiğinde toplantıda dağınık bir hal vardı, Talat Bey'in bütün çabalarına rağmen darbeyi ertelemeyi isteyenlerin ısrarı ile kararlılıkta ciddi bir gevşeklik olmuştu, herkes yanındakiyle konuşuyor, toplantının amacındaki ciddiyet kayboluyordu.

Kapı açılıp da Enver Bey içeri girince herkes birden dirilip toparlandı, henüz otuz iki yaşında olan bu genç ve ihtiraslı zabıt, salonda bulunan ve kendisinden daha yaşlı olan birçok adamı da cesaretiyle, atılganlığıyla, sertliğiyle etkiliyor, hatta ürkütüyordu.

Ufak tefek, dar omuzlu bir adam olmasına rağmen her zaman dimdik durur, otururken bile kendini bırakmazdı, yüzüne büyük gelen, uçları yukarıya burulmuş bıyıkları, yakışıklı çizgileri, küstahlığı ve hüznü bir arada taşıyan gözleri tek başına belki de pek etkileyici değildi ama cesaretinin yarattığı efsaneyle birleşen kararlılığı, atılganlığı çevresindekileri hakimiyeti altına almasına yeterdi.

Enver Bey'i görünce Talat Bey'in yüzü aydınlandı.

— Nerede kaldınız, sizi bekliyorduk.

— Önemli bir işim vardı, onu halletmek mecburiyetinde kaldım... Siz ne karar verdiniz?

Salonda bir sessizlik oldu.

— Bir karar veremedik, dedi Talat Bey, bazı arkadaşların darbenin hemen yapılması konusunda bazı endişeleri bulunuyor. Beklemeyi teklif ediyorlar. Uzun uzun hazırlanılmasını teklif ediyorlar... Ben de bu hükümetin yaptığı anlaşmalarla Osmanlı'yı perişan ettiğini, behemahal müdahale edilmesi icab ettiğini söylüyorum... Siz geldiğinizde bu minvalde münakaşa ediyorduk.

Dinledikçe Enver Bey'in yüzü kararıyor, kaşları çatılıyordu.

Salondakiler susmuş, Enver Bey'in ne söyleyeceğini merakla bekliyorlardı. Enver Bey:

— Duyduklarımdan hayretler içinde kaldım, dedi. Burada birbirine emniyet eden, birbirini tanıyan, vatanının menfaatlerini her şeyden önde tutan insanlarız. Ama şimdi işitiyorum ki hükümete ilişmeyi doğru bulmamışsınız, herkes bir sebep söylemiş, ileri sürdüğünüz sebeplerinizi bilmiyorum... Yalnız hepinize bir şey sormak isterim, memleketin geleceğini bu hükümetin kurtaracağına inanıyorsanız mesele yoktur. Burada toplanıp beyhude yere dedikodu yapmayalım, dağılalım, işimize gücümüze bakalım. Memleketi bu hükümetin kurtaracağına inanmıyorsanız birtakım nazariyata kapılıp kararsız davranmayalım. Derhal çaresine bakalım ve hükümeti devirelim.

Toplantıda bulunan herkes neredeyse aynı anda:

— Hayır, hükümete katiyen güvenmiyoruz, dediler.

Enver Bey herkesin yüzüne teker teker baktı.

— O halde ne duruyoruz... Yarından tezi yok harekete geçelim.

“Yarından tezi yok” lafını duyunca salondakilerde yenden bir çekingenlik meydana geldi, Emin Bey:

— Yapalım yapmasına da Enver Bey, dedi, bu işi kim yapacak? Hükümeti kim devirecek?

Enver Bey ayağa kalktı.

— Ben yaparım... Yanımda bulunacak altmış fedakâr arkadaşla ben bu işi muvaffakiyetle neticeye ulaştırır, hükümeti deviririm... Fazlasına hiç ihtiyaç yok... Şimdi derhal harekete geçeriz, arkadaşların evlerine gidilir, hareket için davet edilirler, Kara Kemal Bey bu işi deruhte eder, bir de güzel bir at bulunur, ben o ata biner o arkadaşlarla gider Bab-ı Ali'de hükümeti alaşağı ederim.

— Yapabilir misiniz?

— Yaparım... Yeter ki bütün arkadaşlar bunun acil bir ihtiyaç olduğuna kani olsun, çekinmesin.

Bir sessizlik oldu. Adapazarlı Mümtaz Bey birden yüksek sesle konuştu:

— Arkadaşlar korkacak, susacak, çekinecek bir şey yok... Hayırlı bir iş için konuşuyoruz... İcap ederse bu yolda can da verilir, bir can için korkmaya değmez.

Talat Bey, oradakilerin öfkelenmesinden çekindi:

— Aramızda korkak bulunmaz Mümtaz Bey, korkan kimse de yok, arkadaşlar sadece her teferruatı ince ele-yip sık dokumak istiyorlar ama o kadar zamanımız yok... Bence çok fazla uzatmadan karar verip harekete geçelim.

Cemal Bey, en önemli soruyu sordu:

— Bab-ı Ali'nin muhafız taburunu ne yapacağız? Alt-mış kişi ile o taburu aşmak mümkün değildir.

Hacı Adil Bey:

— Hangi tabur var orada, dedi.

Herkes Enver Bey'e baktı ama o soruya Cevat Bey ce-vap verdi.

— Uşak taburu var... Komutanı arkadaşımızdır... Eğer karar verilirse ben buradan derhal oraya gider kendisiyle görüşürüm. Benim bildiğim böyle vatanperverane bir ha-reketi sonuna kadar destekler.

Talat Bey:

— O zaman siz derhal kendisiyle görüşün, dedi, daha sonra bana da malumat verirsiniz... Eğer evet demezse başka bir çare düşünürüz.

Artık karar anına yaklaşıyorlardı, istekleri ve çekin-genlikleri aynı ölçüde artıyordu, koskoca bir imparatorlu-ğun bütün yönetimini ele geçirme ihtimali gözlerini ka-maştırıyor ama bu kadar hazırlıksız harekete geçmenin tehlikeleri de onları düşündürüyordu.

Enver Bey, düşünmenin uzaması halinde darbenin ertelenmesinin gündeme gelebileceğini sezerek ayağa kalktı.

— Arkadaşlar bu bir vatan meselesidir, daha neyi düşünüyoruz... İcap ederse canımızı veririz ama bu vatani kurtarmak için hiçbir şey yapmadan duramayız. Daha fazla oyalanmanın, ayak sürümenin ne yeri, ne zamanı... Derhal karar verelim. Korkan, çekinen arkadaşlar varsa onlar çekilsinler, biz kalanlarla yolumuza devam edelim... Çekilmek isteyen kimse var mı, varsa şimdi ayrılınsın.

Ses çıkmadı.

— O zaman karar verilmiştir, dedi Enver Bey, bu hükümeti deviriyoruz, şimdi derhal hazırlıklara başlayalım... Osmanlı'yı içine soktukları bu zelil durumdan kurtaralım.

Talat Bey:

— Şimdi vazife taksimi yapalım, kim hangi arkadaşlarla görüşecek karar verelim... Tamam mı arkadaşlar?

— Tamam.

Sadece Osmanlı için değil, dünya için de büyük bir değişimin ve çalkantının yolunu açacak, Ortadoğu'yu daha sonraki yüzyıl boyunca etkileyecek bir gelişmeler zincirini başlatacak darbe kararı böyle alındı.

Toplantıya katılanlar görevlerini yerine getirmek için sessizce evden çıkıp şehre dağıldılar.

Nizam, Rukiye'nin bütün ısrarına rağmen o gece yalıda kalmamış, Karadeniz'den esen zorlu poyraza aldırmadan, gece karanlığında dalgaların arasında inip çıkan çatanayla karşı kıyıya dönmüştü.

Her gün hiç aksatmadan Anya'yı görmeye gidiyordu, gitmek için bir karar vermesine gerek yoktu, saati geldiğinde yuvasına dönen bir hayvan gibi içgüdüleriyle yola çıkıyordu. Anya'yla ilgili belirgin bir düşünce bulunmuyordu zihninde, "her gün görmeye gittiğin bir kadın hakkında hiç düşünmemenin ne kadar tehlikeli olduğunu o zaman anlamamıştım" demişti Osman'a, "onun, artık onu düşünmeme gerek olmayacak kadar tabii bir parçam haline geldiğini fark edememiştim."

Bu iki garip insan arasındaki aşk, onların âşık olmayacaklarına duydukları güvenle ve aldırılmazlıkla geliyordu. Hiç düşünmeyerek, duygularını göremeyecekleri bir karanlığa hapsederek, aşklarının gelişimi için sınırsız bir alan açıyorlar, o boşluk her gün biraz daha güçlenen bir bağlılıkla doluyordu. Her an vazgeçebileceklerine olan inançları, sessiz bir rehber gibi onları patikaların arasından geçirerek birbirlerinden asla vazgeçemeyecekleri bir yere doğru götürüyordu.

Birine bağlanmaktan, hayatlarına birini sokmaktan duydukları korkuyla, asla böyle bir şey olmayacağına duydukları güven, aynı şiddetteki iki ışığın çarpıştığı noktada oluşan karanlık gibi, onları olanları fark edemeyecekleri bir körlüğün içine neredeyse hapsediyordu.

O günlerde ne yaşadıklarını, ne hissettiklerini bilmiyorlardı; onları düşünmeye ya da hissetmeye zorlayacak bir engelle ya da bir kuşkuyla karşılaşmadıkları için yaşadıkları değişimi fark edecekleri bir uyarıyla tedirgin olmadan birbirlerine doğru akıyorlardı.

“İnsan kendine tuzak kurar ve o kurduğu tuzağa düşmüş” demişti Nizam, Osman’ı şaşırtan bir olgunlukla; gerçekten de zihinleri onlara tuzak kuruyordu. Her insan gibi, başka bir insana, o insana karşı hissedecekleri duygulara, bir başka insanın sadece bedeninden değil ruhundan da kaynaklanan sıcaklığa ihtiyaçları olduğunu inkar etmeleri, bunu neredeyse şiddetle hayatlarından uzak tutmaya çabalamaları, bu ihtiyacı yok etmiyordu. Bu iki insanı, o ihtiyacı tatmin edecekleri “vaad edilmiş” topraklara, zihinleri sessizliğiyle onları yatıştırarak, onları kuşkulandırmayarak, onlara fark ettirmeyerek götürüyor, onların dönüp kendi duygularına bakmalarını, yarattığı muhteşem sükunetle engel oluyordu. İçlerindeki sessizliğin verdiği güven, zihinlerinin kendilerine kurduğu tuzaktaki en büyük yemdi.

Bir karar verme zorunda olmadıklarına o kadar inanmışlardı ki birbirlerine yaklaşırken hiç kararsızlık yaşamadılar. Aşkın o kararsızlık merhalesi onların hayatında hiç olmadı, öyle büyük çağlayanlardan geçmediler, sakin dereler gibi aktılar birbirlerine. Birbirlerinin sırlarını öğrenmeye kalkmadılar, birbirlerinin duygularının, düşüncelerinin izlerinde avcılar gibi dolaşmadılar. Öyle

oldukları gibi, belirsizlikler içindeki bir geçmiş ve belirsizlikler içindeki bir gelecekle kabullendiler birbirlerini.

Bir keresinde Nizam:

— Bana hiç anlatmayacaksın, değil mi, diye sordu.

— Hayır.

— Neden?

Anya gözlerini duvara dikip sustu, Nizam onun cevap vermeyeceğini sanırken, Anya'nın kendi kendisine anlatır gibi konuştuğunu duydu:

— Onları herhangi birine anlatabilecek olan kadın öldü... Bense hiçbir şey bilmiyorum.

Aşklarının gelişimi ise büyük jestlerle olmuyordu; çok ufak, çok küçük, neredeyse fark edilmeyecek jestler ve mimikler birbirlerine olan bağılıklarını arttırıyordu. Anya'nın hafifçe gülümsemesi, Nizam'ın ona bir sevişmeden sonra yavaşça sarılması, her seferinde birkaç dakika daha geç evden çıkması, arabaya yürürlerken Anya'nın Nizam'ın koluna usulca girmesi, arabada biraz daha sokulması... Bu küçüçük jestler, onları birbirlerine bağlıyordu, bir ıssızlığın ortasındaki iki hayvan gibi birbirlerinin kokusuna ve sıcaklığına alışıyorlardı.

O gece geç saatte araba kumarhanenin yoluna saptığında, Nizam aşına bir diyara gelmiş olduğu duygusunu hissetti, rüzgârla çırpınan bu çıtırtılı ateş lüleleri ona artık Anya'yı, onun piyanosundan dökülen notaları ve yorgun gülümsemesini hatırlatıyordu.

Alt salonda birkaç kişi konuşuyordu, Anya her zaman ki gibi o kusursuz tekniğiyle çalışıyor, etrafına hiç bakmıyordu. Nizam, Anya'nın bir kumarhanede çalışmasından rahatsızdı, bunun ona karşı büyük bir haksızlık olduğunu düşünüyor, diğer insanların ondan küçümsemeyele bahsetmesinden rahatsızlık duyuyordu, bir keresinde

Anya'ya, "kumarhanede piyano çalmayı bırakmak istemez misin" demişti.

— Hayır, demişti Anya dümdüz bir sesle.

— Neden istemiyorsun, sen orada çalacak bir piyanist değilsin.

— İstemiyorum.

— Paris'te bile konserler verebilirsin.

— İstemiyorum.

Nizam gülmüştü böyle inatçı ve huysuz bir çocuk gibi cevaplar vermesine.

— Ne istiyorsun peki?

— Hiçbir şey.

— Hiçbir şey, istenecek bir şey değildir.

Anya başını sallamıştı.

— Hiçbir şey, bazen büyük bir lükstür...

Sonra içini çekmişti:

— Ama senin bu gerçeği öğrenmek zorunda kalmanı istemem.

Sesinde, bir âşıktan, bir sevgiliden, bir cilveden ziyade bir anaçlık, oğlu için endişelenen bir anne tonu vardı bunu söylerken.

Nizam, bir daha bu konuyu açmamış, kumarhanede çalışmaktan vazgeçmesini söylememişti. Bunu bir kez daha söylemek, ondan bunu "istemek" anlamına gelecekti, halbuki onlar birbirlerinden bir şey istemezlerdi, bir şey isterlerse bir şey de vermek zorunda kalacaklarını, istemenin aynı zamanda vermek anlamına geleceğini de biliyorlardı ve ikisi de bir başkasına kendilerinden, hayatlarından bir şey vermeye razı değildi.

Onları birbirine yakınlaştıran yol, birbirlerinin hayatlarına ve kararlarına gösterdikleri sonsuz rızaları ile örülüyordu, vermek ya da vazgeçmek zorunda kalmayacaklarına duydukları güvendi onları böylesine yakınlaştıran.

Nizam, salondakilere baktı, Anya'nın çalışındaki olağanüstülüğün farkında bile değillerdi, gevşek bir konuşmaya dalmışlardı, arada bir gülüyorlardı. Nizam salona girecekken merdivenlerden Madam Cheriz'in indiğini gördü, kadın da onu görüp gülümsemişti

— Nasılsınız Mösyö Nizam?

— Mersi madam... Siz nasılsınız? Erken bırakmışsınız bu gece?

— Bırakmadım, biraz ara verdim. Şansım pek iyi değil bu akşam, aşağı inip bir sigara içeyim dedim, belki şans değişir... Pek görüşemiyoruz.

— Evet pek olmuyor.

Madam Cheriz Anya'ya doğru baktı.

— Yeni dostlarınız olduğunu duydum.

Nizam kadının yüzüne baktı, “bu taşralıların merakı” diye geçirdi aklından, tanıdıkları bütün insanlarla ilgili bütün gerçekleri öğrenmek isterlerdi, hiçbir şey söylemeden gülümsemekle yetindi.

— Bir akşam yemeğe gelin, dedi Madam Cheriz, bizimkiler çok iyi şaraplar göndermişler.

— Çok sevinirim.

Anya'nın sanki geldiğini hissetmiş gibi şöyle belli belirsiz başını çevirip kapıya doğru baktığını gördü, hiçbir zaman bir kıskançlık emaresi, bir sitem, bir kırgınlık görmemişti Anya'da ama nedense kendisini başka bir kadınla konuşurken görmesinden huzursuz olmuştu, kendi huzursuzluğuna şaşırdı, bu da alışkın olduğu bir duygu değildi.

O sırada Kamil Bey de merdivenlerden iniyordu.

— Ne oldu, bu akşam oyun sıkıcı galiba, herkes aşağıya iniyor.

Kamil Bey başını salladı.

— Oyun iyi de, beni silip süpürdüler.

— Borç ister misiniz?

— Hayır azizim, teşekkür ederim, bugün akıllı günümdeyim, günlük hakkımı kaybettim, fazlasını istemiyorum.

Sonra Madam Cheriz'e döndü Kamil Bey:

— Siz de mi kaybettiniz?

— Henüz değil, şansım dönsün diye aşağıya sigara içmeye indim.

— Ben bu gece o kadar şanssızım ki, dedi Kamil Bey, korunun etrafında beş kere koşsam gene şansım düzelmez... Bu şans denen şey de nedir, kaybettiğim gecelerde hassaten bunu çok merak ediyorum, neden bazı akşamlar hep iyi kâğıtlar gelir de, bazı akşamlar hep kötü kâğıtlar gelir? Niye yanımdakine değil de bana? Hayatta da böyle mi? Bazı günler şanslı, bazı günler şanssız mıyız?

Gülerek Nizam'a baktı:

— Sizce de şanssız kumarbazlardan iyi filozoflar çıkmaz mı? Kazanan bir kumarbazın manalı bir biçimde konuştuğunu hiç duymadım ama kaybeden kumarbazların hayatla alakalı her zaman çok enteresan sualleri vardır.

— Kaybedenler her zaman sorar, dedi Madam Cheriz. Niye kaybettiklerini öğrenmek isterler... Kazanan biri niye kazandığını merak etmez. Neden etsin ki? Kazanmış işte...

Nizam hem onları dinliyor hem de gözünün ucuyla Anya'ya bakıyordu, o her zamanki gibi dimdik oturarak çalışıyordu, bir daha başını çevirip bakmamıştı.

— Bu talih meselesi ciddi bir şekilde aklımı kurcalıyor... Bazen ne düşünüyorum biliyor musunuz, bana kumarı bırak diyenlerin hayatlarının da aslında bir kumar olduğunu düşünüyorum... Söylesene azizim, içinde talih mefhumu olan herhangi bir şeyin kumar olmama imkânı var mı? Ha-

yatın içinde de talih mühim bir rol oynamıyor mu? Eee? Bunun kumardan ne farkı kaldı... Kâğıtları istediğin gibi oynamak hürriyetine sahipsin ama kâğıtların nasıl geleceğini bilmiyorsun, hayatta da böyle değil mi, talihin karşına nasıl çıkacağına dair hiçbir fikrin yok... İnsanların hayat dedikleri, talihin dağıttığı kâğıtlarla oynanan bir kumar.

Kamil Bey gülerek bir sigara yaktı.

— Sizle konuştukça söylediklerimin doğruluğuna daha da kani oldum. Kendi üstümde mühim bir tesirim var azizim... Acaba diyorum bunu peder beye de anlat-sam ve aslında ikimizin de aynı şeyi farklı biçimde yaptığımızı söylesem, sözlerimi olgunlukla karşılar mı, yoksa talihin bir oyunu olarak ben babası tarafından vurulmuş bir evlat mı olurum?

Madam Cheriz güldü:

— Bence babanıza söylemeyin, babalar bunu anlamaz... Ama ben size hak verdiğimi söylemeliyim. İçinde talih mefhumu varsa, oynanan oyunun adı ne olursa olsun, o kumardır. Böyle baktığımızda, hayatı en iyi oynayacak olanlar da kumarbazlardır. Kâğıtların nasıl dağıldığını, hangi kâğıdın gelebileceğini en iyi tahmin edebilen, en iyi blöf yapan kazanır... Siz ne diyorsunuz Mösyö Nizam?

— Adı ne olursa olsun, içinde talih mefhumu varsa kaybedersiniz.

— Çok pesimist bir görüş değil mi bu?

— Ben, her zaman kumarhane kazanır diyenlerin yalancısıyım madam...

Madam Cheriz şakacı bir telaşla:

— Bir dakika, bir dakika, dedi, ben karıştırdım... Kumarhane kim oluyor şimdi bu felsefi metaforunda?

— Kâğıtları kim dağıtıyorsa, talihi kim yapıyorsa...

— Talihi kim yapıyor Mösyö Kamil, dedi Madam Cheriz Kamil Bey'e bakarak.

— Ah cher madam, bir bilsem kimin yaptığını, kendisiyle hususi olarak görüşmek isterdim. Kumarhanesiyle ilgili bir iki küçük şikayetim var da...

Tam o sırada piyano sesi kesilince Nizam hemen dönüp salona baktı, Anya'nın piyanodan kalkıp pencerenin kenarına yürüdüğünü gördü, Madam Cheriz de onun nereye baktığını fark etti, Fransız kadınlarının taşımayı çok sevdikleri ve kendilerine çok yakıştırdıkları zarafetiyle:

— Ben artık yukarıya döneyim, dedi, bu kadar felsefi konuşma eminim talihimi döndürmüştür... Şarapları unutmayın Mösyö Nizam.

— Elbette Madam, hiç unutmuyum...

Madam Cheriz, Nizam'ın eline parmaklarının ucuyla hafifçe vurup merdivenlere yürüdü.

Kamil Bey de:

— Ben de gideyim artık, dedi, gideyim de Sokrat'ın hayatını bir daha okuyayım, anlayayım bakayım filozofların başına neler geliyor... Hayırlı geceler Nizam Bey, size iyi şanslar.

İnsanların, Anya'yla ilişkisini bilmesi, kendisine anlayış gösterilmesi gereken "genç bir âşık" gibi davranması, kumarhanede piyano çalan bir kadınla "aşk" yaşadığını düşünmesi Nizam'ın canını sıktı. Ne böyle görünmek isterdi, ne de böyle davranılmak... O her zaman aşıkta acıklı, hatta zavallı bir gülünçlük bulur, âşık olan insanları küçümserdi. Niye böyle düşündüğü sorulsa bunu açıklayamazdı ama hiç kimsenin, hiçbir duygunun hükmedemediği bir insan olma arzusunun farkındaydı. Herkesin hayran olduğu ama hiç kimseye hayran olmayan bir insan olma fikrinden çocukluğundan beri büyük bir lez-

zet alıyordu; “bilmiyorum” demişti Osman’a, “Mihrişah Sultan’dan etkilenmiş de olabilirim, ona bütün herkes âşıktı ama o hiç kimseye âşık değildi, eğer birisine âşık olsaydı sanırım ona yakışmazdı, onu gülünçleştirirdi... Aşkın yakıştığı insanlar var herhalde... Ama bazı insanlara aşk yakışmaz... Mihrişah Sultan’a yakışmazdı mesele... Babam, öte yandan aşkın yakıştığı bir insandır ama neler yaşadığını biliyorsun. Karısını bir serseriye kaptırdı, kendini vurdu. Hangisi olmak istersin, Mihrişah Sultan mı, Hikmet Bey mi?”

Anya’ya bakarken çok kısacık bir an içinde birçok düşünce birbirleriyle çarpışarak, birbirlerinden parçalar koparak, birbirlerinden etkilenerek dolaştı zihninde; önce hemen çıkıp gitmeyi düşündü, sonra Anya’ya merhaba demeden yukarı çıkıp kumar oynamayı aklından geçirdi, “kumarhanedeki bir piyanist kadına” âşık sanılmasının huzursuzluğunu hissetti, böyle hissettiği için utandı, utanılacak bir düşünce aklından geçtiği için pişmanlık duyup Anya’ya karşı bir borçluluk duygusuyla çalkalandı, ilişkisinin dışardan nasıl görüldüğünü merak etti, arkasından konuşulanları hayalinde canlandırdı, yeniden çıkıp gitme isteği duydu ve en sonunda sakın adımlarla piyanoya doğru yürüdü.

Bu kararı nasıl ve niye verdiğini bilmiyordu, zihninde dolaşan onca düşünce arasından hiçbirini seçmeyip de hiç düşünmediği bir hareketi yapmasına karar veren “şey”in kendisini garip bir şekilde kuşkulandırıp ürperttiğini fark etti.

Piyanoya doğru yürürken belki de hayatında ilk kez kendisine “ne oluyor” diye sorma ihtiyacı hissetti, ilk kez duygularını merak etti, ilk kez kendi kendini kandırıp kandırmadığını iç sıkıntısıyla aklından geçirdi; o kısacık

anda, konu duyguları olduğunda her zaman kendisine karşı cansız duran zekâsı bu sorularla canlandı ama bütün bunları yeniden bir kabuğun altına saklamayı becerdi.

Piyanoya dayanıp Anya'ya baktı, başını kaldırınca Anya'nın yorgun ve çaresiz gülümsemesini gördü, daha ölmeden hayatı terk etmiş bu kadının sonsuz gibi görünen yalnızlığı Nizam'ın tahmininden daha etkileyiciydi.

Ölü bir ruhu taşımaya uğraşan bir beden, hiçbir aleme ait olmayan sahihsizliği, terk edilmişliği... Ölen ruhundan da, yaşayan bedeninden de aynı derecede sıkılıp yorulan bu kadının hiç şikayet etmemesi, yardım istememesi, ölüsünün yasını tek başına tutması... Nizam bütün bunları ona bakarken hissetti ve iyiliğinden değil, yalnızca diğer insanların da bunun "olağandışı" olduğunu ve onun yaşadıklarının küçümsenecek bir ilişki olmadığını kavramalarını arzuladığından, onun hiç olmazsa piyanoyla bunu diğer insanlara göstermesini arzuladı ama hiçbir şey söylemedi.

Sadece baktı Anya'ya.

— Ne var, dedi Anya.

— Hiçbir şey.

— Ne var?

Nizam bir şey söylemeden başını salladı.

— Söyle, dedi Anya.

Onun ısrar ettiğini ilk defa görüyordu Nizam.

Zayıf bir sesle, fısıldar gibi:

— Bir şey çal, dedi.

Anya piyano çalmaya devam ederken gözlerini karşıya dikmişti, Nizam onun yüzünde, çok eski, silik bir sessiz sinema filminin kopuk kopuk, çizgiler içinde belirsiz akışına benzer anlaşılmaz gölgeler dolaştığını görmekten ziyade sezdi.

Sonra Anya başını kaldırıp ona baktı, intihar etmeye hazırlanan birinin artık ruhen bu dünyadan ayrılmış, gövdesini ardından sürüklemek üzere bu alemden kopup uzaklaşmış bakışlarını gördü Nizam onun gözlerinde. Bir an korktu, “vazgeçtim” demeye hazırlandığı sırada, Anya Nizam’ın göremediği birine gülümser gibi gülümsedi, gülümsemesi gençleşti sonra, bakışlarına bir canlılık geldi.

Aniden parçayı kesip Ayışığı Sonatı’nı çalmaya başladı, daha ilk notalarda bile o canlılık, gövdesinin derinlerinden fışkıran duygular hissediliyordu, ölüyor ya da diriliyor olabilirdi, ikisini de çağrıştıran bir duygu vardı çalışında, salonda oturan kumarbazlar bile bir an bir olağanüstülükle karşılaştıklarını hissedip susarak baktılar, sonra yeniden konuşmalarına döndüler.

Bir süre çaldıktan sonra Nizam’a baktı gülümseyerek, daha önce çaldığı parçaya döndü yeniden, çalışındaki o duygulu parıltı kayboldu.

Nizam “teşekkür ederim” dedi sadece.

Anya yeniden eskisi gibi çalmaya başlayınca Nizam gitmesi gerektiğini anladı.

Yukardaki kumar salonuna çıktı, davet edildiği bir masaya oturdu, oynamaya başladı, çok baştan savma oynuyordu, kâğıtları takip etmiyor, heyecanlı çarpışmalara girmiyor, blöf yapmıyor, el arttırmıyordu.

Kumardan sıkılmıştı, Anya olmasa kumarhaneye gelmezdi. Hiçbir şey ona uzun süre aynı heyecanı vermiyordu, yakışıklı bir arı gibi ona heyecan verebilecek her şeyi, her yeri, her insanı dolaşır, ondaki heyecanı emer, sonra doyar ve başka bir heyecan kaynağı arardı. Bir süre sonra yeniden kumarda heyecan bulabilirdi ama şimdilik kumar çekiciliğini kaybetmişti, dikkati bütün dünyaya karşı uyanıktı, Anya’nın aşağıdaki salonda piyano çaldı-

ğını biliyor ve unutmuyordu, kumar ona bunu unutturamıyordu.

Kendisini şaşırtan garip duygular hissediyordu, Anya'nın aşağıda yapayalnız olduğunu, o yalnızlıkla ke-derlendiğini düşünüyor ve onun yalnızlığına üzülmüyordu; neden onu öyle yapayalnız olarak düşündüğünü ise bir türlü anlayamıyordu, düşüncelerinin ve duygularının manasızlığını kavıyordu ama gene de o düşünceleriyle duygularını içinden atamıyor, Anya'yı aşağıda yalnız bırakarak ona bir tür ihanet ettiği fikrini aklından çıkaramıyordu.

Onun istemediği her duyguyu ve düşünceyi yumuşacık kıvrımlarla silerek derinlere süpüren zihni de ona yardımcı olmuyor, bu düşünceleri silmiyor ya da silemiyordu.

Nizam kendisine ne olduğunu anlayamıyordu, bir ara başı döndü, masa önünden kayıyormuş gibi oldu, masanın kenarına tutundu. Alnı terlemişti.

"Müsaadenizle" diyerek kâğıtları masaya bırakıp kalktı.

Hızla aşağıya indi, Anya bıraktığı gibi piyano çalıyordu, çalışı biraz tuhaftı, notalar akıyor sanki sürükleniyor, bitkin kırkayaklar gibi tuşlardan zorlukla kopuyorlardı.

Kumarhanenin önüne çıktı, smokinli zenciler kapının iki yanında aşırı bir ciddiyetle dimdik duruyorlardı, bir kumarhanenin değil de bir mabedin muhafızlarına benziyordu duruşları. Merdivenlerden indi, beş basamaklı merdivenlerin yanındaki mermer tırabzanların kenarına dayandı.

Meşaleler yanıyordu, odun dumanı, güherçile ve gazyağı kokusu, koruluktan gelen serin ağaç ve kar kokusunun içine incecik yayılıyordu, Nizam soğuğu hissederek bir sigara yaktı. Alışkın olduğu odayı yoklayarak dolaşan bir kör gibi içini yokluyor, duygularını, bu ani sarsılma-

ları anlamaya uğraşıyordu, “odasında” tanımadığı bir şeyler olduğunu hissediyordu ama onları göremiyor ve isimlendiremiyordu.

Büyük ve düzenli bir istasyon gibiydi onun zihni, birbirine zıt birçok istikametten duygular ve düşünceler gelir, kendini saklamayı başaran bir istasyon şefi onları birbirine çarpıştırmadan istasyondan geçirip, Nizam için tam anlamıyla meçhul olan bir yerlere gönderirdi, bu zıtlıkları genellikle hissetmezdi. Şimdi ise istasyon karma-karışık, zıt yönlerden gelen duygular gürültülerle çarpıyor, büyük bir karmaşa ve panik yaratıyorlardı.

Duyguları arasında en ağırı, Anya’nın içerde kendisini çok yalnız ve çaresiz hissettiğine olan inançla beslenmiş tuhaf kederdi. Niye böyle hissettiğini anlayamıyordu, aniden böyle bir duygu çıkmıştı ortaya; bunun bir gerçekliği olmadığını bilmesi, hissettiği kederi asla azaltmıyordu, sadece bu kederi manasızlaştırarak, bir de bu yüzden huzursuzlanmasına yol açıyordu.

Bir yandan da kim olduğunu bile tam bilmediği bir piyanist kadın için böyle üzüntülerle ve onu çok şaşırtan bir şefkatle çırpınmasına şaşıyor ve bu yüzden kendisini küçümseyip öfkeleniyordu.

Belki de ilk kez bir heyecanın değil de bir kederin çekiciliğine ve girdabına kapılmış olmak ona yabancı geliyordu, Anya’nın varlığından ve yalnızlığından bir heyecan değil, bir keder sızıyordu içine. Bu, diğer gerçekleri, varlıkları görmesini engellemiyor, tam tersine kendisi de dahil her şeyi çok net görmesine ve gördüğünden memnun olmamasına yol açıyordu.

Dalgin bir halde bahçe yolunda yürümeye başladı. Arada bir gözü meşalelerin alevlerine, onların eczalı bükümlerine takılıyor, çocukça bir neşe alıyordu onlara

bakmaktan. O tuhaf kederin içindeki bu anlaşılmaz neşe, karanlıktaki meşalelere benziyordu, etrafını ısıtıp aydınlatıyor ama o büyük karanlığın yoğunluğunu da daha fazla fark edilir kılıyordu.

Nereye gittiğini bile düşünmeden, köşkün önündeki çakıl döşeli dar bahçe yolundan yürüyerek arka tarafa doğru döndü, orada meşaleler yoktu, karanlıktı, rutubetli ahşap ve yemek kokuyordu.

Karanlıkta yürürken, asker kaputlu bir gölgenin köşkün arka tarafındaki küçük kapıdan çıkıp yürüyerek uzaklaştığını gördü.

Kumarhaneye askerler de gelirdi ama onlar ön kapıdan girip çıkarlardı. Arka kapıdan gizlice çıkan bir subay alıslmamış bir görüntüydü.

O sırada arkasından tehditkâr bir ses duydu.

— Bir şey mi aramıştınız Nizam Bey?

Bastonunun sapını sıkıca tutarak döndü.

Vücudunun yarısı karanlıkta, yarısı da meşalelerden yansıyan çırpıntılı ışıktaki duran Lütfullah Bey'i gördü. Yüzünün yarısında oynayan alevli ışıklarla iriyarı bir şeytana benziyordu.

Sinirlendiğini hissettirmemeye çalışarak:

— Biraz yürüyordum, dedi.

— Burası karanlık, isterseniz meşaleli yolda yürüyün Nizam Bey, orası daha emniyetlidir.

Bunu söylerken hafifçe yan dönerek Nizam'a yol vermişti, "hayır, karanlıkta yürümek istiyorum" demek tuhaf olacaktı, Nizam mecburen dönüp Lütfullah Bey'in yanından geçerek köşkün ön tarafına geldi.

Lütfullah Bey, ortaya çıktığı gibi aniden kaybolmuştu.

Nizam, onun aniden meydana çıkmasına, sesindeki tehditkâr tona ve arka tarafta gördüğü subaya şaşırarak çok fazla uğraşmadı, akli Anya'daydı.

Koruluğun üstünden beliren mor bir aydınlık gecenin siyahlığını zorluyordu, sabah olmak üzereydi, Nizam müşterilerin bir an önce gitmesini ve Anya'yı oradan alarak uzaklaşmayı istiyordu; sanki içindeki bütün tuhaflıkların ve soruların cevabını Anya'yla yalnız kaldıklarında bulacaktı, öyle bir duyguya kapılmıştı. Müşterilerle karşılaşmamak için ağaçların altına saptı, yerlerde kar vardı, meşalelerin ışıkları ağaçların arasından parça parça karların üstüne yansıyor, Nizam, kızışmış çitirtili, yumuşak bir karın üstünde, soğuğu hissederek yürüyordu. Ayrılan arabaların gürültüleri duyuluyordu. Arkasını dönüp giden arabalara bakmıyordu, ağaçların arasında kaybolmak hoşuna gidiyordu.

Bütün arabaların gittiğine karar verince koruluktan çıktı, köşkün kapısı açıldı, zenciler kaybolmuştu, ağır ağır yürüyerek köşke girdi, ayaklarını yere vurarak, potinlerinin üstünde birikmiş karları çırttı.

Salonun kapısından bakınca Anya'nın pencerenin kenarında ayakta sigara içtiğini gördü, rengi biraz solgundu, Nizam'ı görünce gülümsedi. Yalnız ve yorgun görünüyordu.

Nizam yanına gitti:

— İyi misin?

— Evet.

— Biraz yorgun görünüyorsun.

— Biraz yorgunum.

— Hadi gidelim, dedi Nizam.

Birlikte çıktılar, Nizam'ın arabası köşkün önünde simsiyah duruyordu, sabah ışıklarıyla gece karanlığının, alevlerle beyaz kar soğunun karmakarışık olduğu sabahın o alacasında bir masaldan çıkmışa benziyordu. Nizam, bir an, arabaya bindiklerinde uçacakları ve bilmedikleri diyarlara gidecekleri duygusuna kapıldı.

Arabaya bindiler, ikisi de sessizdi. Anya pencereden dışarı bakıyordu.

Meşaleli yolun sonuna yaklaştıkları sırada birden Anya Rusça bir şeyler söyledi telaşla.

— Ne oldu, dedi Nizam.

— Arabayı durdurmasını söyle, bir dakika durdursun.

Nizam ne olduğunu anlamadı ama arabacıya seslenerek durmasını söyledi.

Araba durdu. Bu ani duruştan rahatsız olan atlar kişneyip silkindiler.

Anya aceleyle kapıyı açıp indi, paltosunun eteklerini toplayarak geriye doğru koştu, Nizam eğilmiş arkasından bakıyordu. Gökyüzü eflatunlamış, ağaçlar koyu yeşil bir gölgenin içine gömülmüş, meşalelerin diplerindeki ışık gölleri solgunlaşmıştı, Anya bir meşalenin dibinde çırpınarak uçmaya çalışan bir kuşu usulca avuçlarına aldı, onu okşadı, uçurmaya çalıştı ama kuş uçamadı.

Birleştirdiği avuçlarının içindeki küçük kuşla arabaya döndü.

— Kanadını kırmış, dedi.

Nizam ilk kez Anya'nın sesinde böyle bir şefkat duyuyordu, Osman'a daha sonra, "galiba ilk o zaman, onun yeniden hayata döndüğünü düşündüm" demişti.

Bulduğu küçük bir serçeydi, korkudan kalbinin çarpışı tüylerinin arasından bile fark edilebiliyordu, "çok korktu" dedi Anya, Rusça bir şeyler söyleyerek kuşu okşuyor, onu yatıştırmaya uğraşıyordu.

Tekrar, "çok korkmuş" dedi.

Kuşu bir yandan okşarken, bir yandan hafifçe kanatlarına üfleyerek onu ısıtmaya çalışıyordu. Yüzünde çok masum, çocuklara özgü bir gülümseme vardı, Nizam onun gülümsediğinin farkında olmadığını düşünmüştü.

— Nasıl gördün o kuşu, dedi.

— Çırpınışını gördüm.

Anya kuşu okşarken Rusça bir şeyler söylüyordu, Nizam onun bir şiir okuduğunu sesinin ahenginden anladı.

— Ne söylüyorsun kuşa?

— Ona Puşkin'den bir şiir okuyorum, şiir ona iyi gelir.

— Sen gerçekten bir Russun... Tam Tolstoy'da Fransız subayın Pierre'e söylediği gibi... Bana da oku şiiri... Kuşla birlikte ikimiz dinleyelim.

— Çevirmek zor...

— Çevirebildiğin kadarıyla.

Anya durdu, düşündü, aklında kelimeleri tarttı, belki Fransızca çevirisini hatırlamaya çalıştı, sonra Nizam'ın daha önce ondan duymadığı bir sesle, parlak fildişi tuşlar gibi ısıltılarla akan bir sesle okumaya başladı:

*Tanrı'nın küçük kuşu bilmiyor
Ne emek, ne bir tasa;
Çırpınışlar içinde kurmuyor o
Uzun ömürlü bir yuva;*

Gözlerini kısarak durup düşündü, doğru kelimeleri bulmaya çalışıyordu:

*Uzun gecelerde dalgalar uyuyor
Kırmızı güneş yükseliyor,
Kuş Tanrı'nın sesine kulak veriyor,
Coşuyor, şarkı söylüyor.
Doğanın güzel çağı baharın peşinden
Yürüyüp geçiyor, yakıcı yaz -
Ve ıslak günleri sisler içinde
Getiriyor geç kalan güz:
Sıkıntı insanlara, insanlara tasa;*

*Küçük kuş ötesinde mavi denizin
Uzak ülkelere, sıcak diyarlara
Uçuyor yeniden bahara.*

Sonra da utangaç bir şekilde:

— İşte böyle, dedi.

Eve girdiklerinde paltosunu bir kenara atıp içeri koştu, sargılar çıkardı, kuşun kanadını sardı, küçük bir tasa su koyup kuşun yanına yerleştirdi, bütün bunları yaparken hep Rusça konuşuyor, bazen şiir söyler gibi bazen şarkı söyler gibi sesler çıkarıyor, kuşu şefkatle okşuyordu.

Kuş yatışmış gibiydi, sakince duruyor, sanki güvende olduğunu anlıyordu, Anya ona ekmek kırıntıları da verdi, serçe küçük gagasıyla kırıntıları yerken, onu başını yana eğip seyretti.

Gidip salonun perdelerini açtı sonra.

Güneşli kış sabahının ışıkları salonu neşelendirerek içeri doldu, yanan çini sobanın sıcaklığı sanki ışıklarla daha artmıştı.

Nizam'ın elinden tutup karşısına oturttu, biraz sevgiyle, biraz da sitemle baktı ona, gülümsedi sonra:

— Beni hayata döndürüyorsun, dedi, ne olacak şimdi?

— Yaşayacaksın, dedi Nizam gülerek.

Anya'nın yüzüne hüzünlü bir gölge çöktü.

— Bunun ne kadar zor ve acılı bir iş olduğunu bilmiyorsun, değil mi?

— O kadar zor değil.

— O kadar zor.

Anya başını önüne eğmiş, ellerine bakarak düşünüyordu, Nizam'ın orada olduğunu unutmuşa benziyordu, sonra başını kaldırıp Nizam'ın yüzüne baktı.

— Peki, dedi.

Nizam Anya'nın ne söylediğini anlamadı.

— Peki ne?

— Peki, yaşayacağım, yeniden, bir daha yaşayacağım... Bunun acısına katlanacağım, sen yaşamamanın, yeniden hayata katılmanın benim için ne kadar acı verici olduğunu bilmiyorsun, bilemezsin ama bunu yapacağım, senin için yapacağım bunu.

Sustu, sonra usulca tekrarladı.

— Yaşamamanın acısına katlanacağım...

Kendi kararlılığını kendine ispat etmek ister gibi bir daha söyledi.

— Buna katlanacağım... Belki de Tanrı'nın istediği budur.

Nizam sesini çıkarmadı, içgüdüleriyle sesini çıkarmaması gerektiğini kavırıyordu, küçük bir şakanın bile Anya'yı çıkmaya çalıştığı karanlığa döndüreceğini sezmişti, neredeyse hiç kıpırdamadan Anya'ya bakıyordu.

— Acıktın mı, dedi Anya.

Nizam'ın cevabını beklemeden ayağa kalktı.

— Sana kahvaltı hazırlayayım, bakalım evde neler var yiyecek.

Mutfığa gitti. İlk kez birlikte kahvaltı edeceklerdi.

Nizam ne yapacağını bilmiyordu, korkmuştu, Anya'nın büyük bir karar verdiğini anlıyor ama bunun neden büyük bir karar olduğunu bilmiyordu, bir ara, "ben böyle bir şey talep etmedim senden," demek istemiş ama bunun kabalık olacağını da fark ettiğinden susmuştu.

Anya'nın kendisi için yaşamında bir şey değiştirmesini istemiyordu, bunun mesuliyetini yüklenmek korkutuyordu onu, bunu açıkça hissediyordu. Hiçbir mesuliyeti yüklenmeyi de, bir başka insanın hayatını kendisi için değiştirmesini de istemezdi, bu onun için çok fazlaydı,

gereksiz yere bir başka hayatı kendi hayatına katmak manasına geliyordu ki bu onun hazır olduğu bir duygu değildi. Bir de daha güçsüz ama daha lezzetli başka bir duygu vardı bu korkulu isteksizliğin yanında, o da Anya'nın hayatını değiştirmeye karar vermesinin, bunu kendisi için yapmasının, bir kadının değişiminin böyle kendi önünde yaşanmasının yarattığı mahremiyetin getirdiği hazdı. İsteksizliğin ve korkunun yakıcı duygusunun yanında bu hazzın az rastlanır bir ılıkılığı vardı ve bu ılıkılık, korkunun yakıcılığına üstün geliyor ve onun bırakıp gitmesine engel oluyordu.

“Ben ne yaptım da Anya onun hayatını değiştirmesini istediğime karar verdi, bunu hiç bir zaman bilemedim” demişti daha sonra Osman’a, “bu bir sır olarak kaldı benim için... İtiraf etmesi güç ama aslında kaçmak istemiştim o sabah, neden kaçmadım acaba, ağır bir şey olduğunu hissetmiştim Anya'nın söylediklerinin, bütün hayatımı etkileyeceğini hissetmiştim, ama neden kaçmadım, neden o kahvaltı hazırlarken çıkıp gitmedim, çıkıp gidebilir, bir daha da onu görmezdim... Bu soruyu çok sordum... Kaçmaya üşenmiş olabilirim, kaçmak her zaman bir güç gerektirir, o sabah öyle bir gücüm yoktu zannımca, hislerimi umursamamış da olabilirim, beni uyaran içgüdülerime aldırmamış da olabilirim, bir şey olmaz diye düşünmüş de olabilirim... Annem bu şımarıklığının başıma dert açacağını hep söylerdi... Tabii bir de Anya'nın, öylesine soğuk ve kendi deyimiyle ölü bir kadının benim önümde bir mucize gibi canlanmasının yarattığı duygu da vardı,” burada gülmüştü Nizam, “kendimi ölüleri diriltten bir Hazreti İsa gibi önemli görmüş de olabilirim... Ya da o muhteşem değişime şahit olmanın, bir hayatın senin önünde değişmesinin yarattığı muaz-

zam mahremiyet ve yakınlık hissinin tesirinde kalmanın neticesi de olabilir... Sebebi her ne ise, kaçmadım neticede, o andaki kararım hepimizin hayatını değiştirdi.”

Anya yuvarlak küçük bir masanın üstüne kahvaltı hazırlamıştı.

— Semaveri de yaktım, demişti, bir Rus çayı iç, bakalım sizin çaylara benziyor mu?

Çok fazla konuşmadan kahvaltı etmişlerdi.

Anya kahvaltının ortalarına doğru Nizam'ın korkusunu sezmiş gibi:

— Benim hayata dönmem sana bir mesuliyet yüklemiyor, demişti, bu kararı ben veriyorum. Sakın kendini benden ya da kararımdan mesul hissetme... Bu ikimiz için de çok alçaltıcı olur.

— Hissetmem, demişti Nizam.

Sonra gülüvermiş, Anya'nın okuduğu şiirin aklında kalan son üç mısraını söylemişti:

*Küçük kuş ötesinde mavi denizin
Uzak ülkelere, sıcak diyarlara
Uçuyor yeniden bahara.*

Anya ona şaşkınlıkla bakmıştı:

— Nasıl hemen ezberledin?

Nizam omuzlarını silkmmişti.

Duvardaki goblene takılmıştı gözleri, XV. Louis döneminin eserlerine benziyordu, yeşil bir ormandaki kıvrıcık saçlı, porselen tenli bir peri kızı, bir dizini kırıp ayağını geriye doğru atarak eğilmiş, yerde görülmeyen bir şeye bakıyordu; Nizam bunun bir benzerini Mihrişah Sultan'ın soyunma odasında görmüştü.

Anya onun nereye baktığını görünce gülümsemişti.

— Büyük büyük dedemindi, demişti.

Nizam, “XV. Louis döneminin goblenlerine benziyor,” deyince Anya şaşırmış, Nizam’ın yüzüne dikkatle bakmıştı.

Onun goblenlerden anladığını görünce de eklemişti:

— Fransa kralı hediye etmiş.

Anya’nın geçmişiyle ilgili verdiği ilk bilgiydi bu ve şaşırma sırası Nizam’daydı.

Birbirlerini şaşırtıyorlardı, bu şaşkınlıklarında birbirlerini neredeyse hiç tanımamanın, geçmişlerini ve hayatlarını hiç bilmemenin getirdiği bir küçümsemenin etkisi vardı; Anya bir kumarhane piyanistiydi Nizam için, Nizam ise zengin ve sevimli, genç bir Osmanlı kumarbazı.

Şimdi ikisi de sadece birer cümleyle, karşılarında kinin tahmin ettiklerinden çok daha farklı ve değişik geçmişlerden geldiklerini anlıyorlar, döküntü eşyaların satıldığı bir eskicide çok değerli bir parça bulmuş iki antika meraklısı gibi şaşkınlık ve sevinç içinde bakıyorlardı birbirlerine, hallerinde bir inanamazlık, bu “dükkânda” bu “parçanın” bulunamayacağına dair bir şüphe de vardı. Ama birbirlerinin “merak etmeye değer” insanlar olduklarını fark etmişlerdi, biraz önceki kısa konuşmanın gerçek olup olmadığını anlamak ister gibi inceliyorlardı birbirlerini.

— Sen nereden biliyorsun XV. Louis goblenlerini, dedi Anya, antikacı mısın?

Nizam gerçek, içten gelen bir kahkaha attı.

— Şu sorudaki küstahlığa bak Tanrım, dedi.

Sonra da Anya’nın bambaşka bir geçmişten geldiğini anlamanın, böyle bir şakanın onu asla yaralamayacağına emin olmanın güveniyle ekledi.

— Kumarhane piyanisti benim goblenleri nereden tanıdığımı soruyor bana.

— Nereden biliyorsun gerçekten?

— Bu büyük bir bilgi mi sence?

— Bir bakışta XV. Louis goblenlerini tanımak, eh, fena bir bilgi değil... Le Brun dönemi goblenlerinden olmadığını nereden biliyorsun?

Nizam bir kahkaha daha attı:

— Le Brun goblenleriyle XV. Louis goblenlerini birbirine karıştırırsam babaannem beni öldürürdü... Le Brun goblenleri okuma odasına asılır, XV. Louis goblenleri ise soyunma odalarına.

— Daha neler, dedi Anya gülererek. Uyduruyorsun bunları...

— Senin büyük deden kimdi peki? Kralı nereden tanıyordu?

Anya sustu birden, yüzü gölgelendi, fazla ileri gitmiş birinin pişmanlığına benzer bir pişmanlık vardı bakışlarında.

— Belki bir başka zaman, dedi düşünceli bir sesle.

Sessizce çaylarını içtiler.

Sonra Anya ayağa kalktı, Nizam'ın elinden tuttu.

— Gel.

Nizam'ın daha önce onda görmediği bir güven, bir otorite vardı sesinde ve bu seste bir kadının vaatkâr isteğinin yumuşaklığı da hissediliyordu. Nizam tek bir kelimede bu kadar çok sedanın toplanmasının, bu seslerin kısacık bir sözcüğün içine sığmasının ancak yüzlerce yıllık bir gelenekten süzölmüş bir birikimle olabileceğini hassas kulaklarıyla hemen fark etti.

Birlikte içeri gittiler.

Kış güneşinin ışıkları, sıcak odanın tabanına perdelerin kenarından ince çizgiler halinde sızıyor, odanın loşluğunda perdeler dışardaki aydınlığın zorlamasıyla sanki beyaz yelkenler gibi şişiyordu.

Anya sakin hareketlerle soyunmaya başladı, Nizam onu izliyordu, daha önceki acemiliği kaybolmuştu, elleri dans eder gibi çözüyordu düğmelerini, parmaklarında gizli bir neşenin alışkın kıvraklığı vardı, çıkan her bir parçayla Anya'nın değiştiğini görüyordu, durgun bir suyun üstünde kıpırdayan bir nilüfere benziyordu.

Yatakta, Nizam kendini Anya'ya bıraktı, bir sihir olacağını, yanındaki kadının yumuşak kıvrımlarının altından başka bir kadının çıkacağını sezmişti.

O kadın çıktı.

Nizam, bir Rus aristokratıyla sevişmenin nasıl bir şey olduğunu öğrendi. Daha önce her sınıftan, her milletten birçok kadınla birlikte olmuştu ama bu onların hiçbirine benzemiyordu.

Rus steplerindeki uzun kış geceleri gibiydi; fısıltılı bir usullukla kar yağıyor, çatıları, pencereleri, pervazları zorlayan boralarla fırtınalar kopuyor, vahşi hayvanların çığlıkları duyuluyor, ıssız kış köşklerinin kapılarındaki çingiraklar rüzgârlarla çınıyor, köşklerin içinde büyük fırınlar, alevli şömineler tutuşuyordu, karlar kabarak yığılıyor, dünya gecenin karanlığıyla kucaklaşan sonsuz ve parlak bir beyazlığın arkasında kayboluyordu.

“Geriye dönüşü olmayan bir kapıdan geçtim” demişti Nizam daha sonra Osman'a, “geriye dönmek de istemedim.”

23 Ocak 1913 günü Osmanlı'nın ve dünyanın tarihi, r  v  lverlerini çekmiş beş kişi tarafından yarım saat içinde geri dönüş olmayacak bir biçimde değiştirildi.

O sabah öğütücü bir yağmur ya  ıyordu.

Sokaklar tenhala  mı  , paslı demir rengindeki gökyüzünün bastırdığı şehrin insanları, tahtaları kararmış ahşap evlerine, duvarları kirlenmiş devlet dairelerine saklanmıştı.

Genellikle kalabalık olan Bab-ı Ali Yokuşu'nda aceleci adımlarla yürüyen birkaç kişi dışında kimse gözükmüyordu..

Yalnızca Bab-ı Ali'nin hemen karşı köşesindeki gazi-noda, Sirkeci'deki kahvelerde diğer günlerde olduğundan daha fazla müşteri vardı, nargile tütünü ve ıslak kuma   kokan kahvelerde tavla, dama, iskambil oynayan bu kalabalık kimsenin dikkatini çekmemişti, yağmurdan oralara sığınmış geçici müşterilere benziyorlardı.

Nuruosmaniye'deki   ttihat ve Terakki'nin Merkez-i Umumi binasının karşısındaki Menzil Müfettiş-i Umumi  i'ndeki Başmüfettiş Miralay Cemal Bey'in makam odası kalabalıktı. Talat Bey, Enver Bey, Binbaşı Halil Bey, Mümtaz Bey, Hilmi Bey, Sapancalı Hakkı Bey ve Cevat

Bey, sinirli bir sessizliğin içinde sigaraların birini söndürüp birini yakıyorlardı. Arada bir aralarından birinin derin nefes alışından ya da boğazını temizleyişinden heyecan hissediliyordu.

Hareket saati yaklaşıyordu ama Enver Bey'in beklediği altmış fedai gözükmüyordu. Talat Bey, Sapançalı Hakkı Bey'e, "gel Hakkı", dedi, "biz etrafı bir kolaçan edelim."

Biraz sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun hükümetini devirmeye hazırlanan grubun iki üyesi paltolarının yakalarını kaldırıp şemsiyelerini açtılar, Cağaloğlu Eczanesi'nin önünden geçip yokuştan aşağıya yürüdüler, Bab-ı Ali'nin karşısındaki gazinoya bir baktılar, bekledikleri adamların çok fazla olmadığını gördüler, oradan Meserret Kahvesi'nin önüne geldiler, orada da onları ümitlendirecek sayıda adam bulunmuyordu, Sirkeci'deki kahvelerle gazinoları dolaştılar.

Hakkı Bey sinirli bir sesle:

— Nerede bu Enver'in fedaileri, dedi, gazinoda bizim sivilleri görüyorum, onların sayısı da az.

Talat Bey yüzünü buruşturdu.

— Ne yapalım, böyleyse böyle...

Yeniden Bab-ı Ali'nin önüne döndüler, Bab-ı Ali'nin kapıları açıktı, tek tük girip çıkan vardı.

Talat Bey:

— Vakit tamam, dedi, git arkadaşlara söyle çıksınlar. Ben burada bekliyorum. Artık ne olacaksa olsun...

Hakkı Bey hızlı adımlarla yokuşu tırmandı, bir yandan da rüzgâra karşı şemsiyesini korumaya uğraşıyordu.

Cemal Bey'in odasının kapısını vurmada açtı.

— Buyrun arkadaşlar, dedi, her şey hazır, çıkınız...

Oradan da koşu koşu hemen karşıdaki Merkez-i Umumi'ye gitti, kapının iç tarafındaki sofada sinirli sinirli sigaralarını içip volta atarak bekleyen arkadaşlarına:

— Hadi çıkıyoruz, dedi, çabuk olunuz, ötekiler de çıkıyor.

Aralarından biri yukarı fırlayıp, toplantı odasında bekleyenlere de haber verdi, hep birlikte çıktılar.

Enver Bey’le diğerleri de çıkmıştı, Enver Bey’in binmesi için bir kır at getirmişlerdi, iri bir hayvandı. Ön ayağını kaldırıma vuruyor, garip bir gürültü çıkarıyordu.

Enver Bey, “Bismillahirrahmanirrahim, Allah utandırmasın,” deyip atın üstüne atladı, dizginleri toplayıp şöyle bir omuzlarını dikleştirerek, sağlam bir şekilde üzengilere bastı, etrafına bakındı.

Belli etmemeye çalıştığı bir hayal kırıklığıyla:

— Bizim altmış fedai nerede, dedi.

Kimse cevap vermedi, at yürümeye başlamıştı o sırada, Enver Bey’in atının hemen arkasında Yakup Cemil Bey, Mümtaz Bey, Mustafa Necip Bey, Sapançalı Hakkı Bey yürüyorlardı, onlar teşkilatın gözüpek fedaileriydi, onların yanında Cevat Bey ilerliyordu, arkalarında da Kara Kemal Bey’e bağlı siviller yürüyordu. Cılız bir kalabalıktı.

Teşkilatın en kuvvetli hatiplerinden Ömer Naci Bey, grubun en önüne geçmişti.

Dar sokaktan çıkıp Bab-ı Ali yokuşuna kıvrıldılar, İran Sefareti’yle Nafia Nezareti arasında grup şöyle bir durakladı, beş yüz adım ötede Bab-ı Ali gözüküyordu, kapıları açıktı. Yağmur hızlanmıştı.

Daha önceden Talat Bey’in işaretini almış kahvelerdeki altmış yetmiş kişilik dağınık bir kalabalık da aşağıdan yukarı doğru geliyordu.

Ömer Naci Bey, Nafia Nezareti’nin merdivenlerine çıkıp bütün gücüyle bağırmaya başladı:

— Yaşasın millet... Yaşasın İttihat Terakki...

Bağırarak yoldan geçenleri toplamaya, grubu kalabalık göstermeye çalışıyordu. Cezbeye kapılmış bir pazarcı gibi bağırarak müşteri toplamaya çalışan bir görüntüsü vardı, hep aynı sözleri tekrarlıyordu.

— Muhterem Osmanlılar... Muhterem vatandaşlar... Aziz arkadaşlarım... Asker kardeşlerim... Yaşasın millet... Yaşasın İttihat Terakki Cemiyeti...

Yoldan geçen küçük talebeler, sarıklı hocalar, redingotlu memurlar, pabuçlarının arkasına basmış külhanbeyler toplanmışlar, bu tuhaf adama bakıyorlar, o yürüdükçe peşinden yürüyorlardı. Enver Bey'in atının etrafında garip bir kalabalık birikmişti.

Osmanlı İmparatorluğu'nun hükümetini devirip, imparatorluğun yönetimini ele geçirmeye gidiyorlardı.

Enver Bey, hâlâ dikkatle etrafına bakıp, gelecek fedai-leri görmeye çalışıyordu ama altmış fedai gözükmüyordu. Arada bir atın nalları ıslak taşların üstünde kayıyordu, Enver Bey dizginlere asılıp atın kaymasını önlemeye uğraşıyordu.

Ömer Naci Bey çırpına çırpına bağırarak grubun önünde yürüyordu.

Bab-ı Ali'ye yaklaştıkları sırada kendi bağırışından kapıldığı heyecanla ağzından köpükler saçarak kaldırımın üstüne kaskatı düşüp bayıldı.

Oradan geçen bir faytonun içine koydular.

Sadaret binasının bahçesinde, Sadaret'in muhafız taburu olarak görev yapan Uşak Redif Taburu'nun askerleri tüfek çatmış oturuyorlardı, kalabalığı görünce ayağa kalktılar, isteseler o anda gelenlerin hepsini toplayıp götürebilirlerdi ama askerler yerlerinden kıpırdanmadan gelenleri seyrediyorlardı. Komutanları ortada gözükmüyordu.

Sadaret binasının bahçe kapıları açıldı, bir an askerlere bakan Enver Bey'le arkadaşlarında bir tereddüt oldu ama artık o andan sonra dönüşleri yoktu, Enver Bey atından yere atladı:

— Hadi, dedi.

Enver Bey, Yakup Cemil Bey, Mustafa Necip Bey, Hilmi Bey, Hakkı Bey koşarak bahçeye girdiler, hızla Bab-ı Ali'nin yayvan mermer merdivenlerini çıktılar. Sayılarının çok az olduğunu gören Cevat Bey de arkalarından koştu.

O sırada, Mösyö Lausanne, Dışişleri Bakanı Noradinkyan Efendi'nin bekleme odasında, dışişleri bakanının Avusturya elçisi ile görüşmesini bitirmesini bekleyerek, artık iyiden iyiye alıştığı, minik porselen bir fincanda ikram edilen sade kahvesini içiyordu.

Sadrazam Kamil Paşa odasında Saray Başkatibi Ali Fuat Bey ile birlikteydi, paşa bir telgrafı okurken başkatip sokaktan gelen gürültüleri duyarak pencereden baktı, Sadaret'in önünde toplanan tuhaf kalabalığı gördü:

— Bugün miting mi vardı paşa hazretleri, dedi.

Kamil Paşa okuduğu telgraftan başını kaldırmadan:

— Yok öyle bir şey, dedi.

Enver Bey'le arkadaşları Sadaret binasının geniş sofasına girdiklerinde orada duran iki üç hademeye aldırmadan geçtiler. Sadrazamın odasına giden koridora girdiklerinde kendilerini iki silahlı nöbetçi karşıladı. Bir iki hademe de telaşla ileri atıldı. Biri gelenlerin önüne geçti.

— Nereye gidiyorsunuz? Yasak...

Hakkı Bey:

— Yolu açın, geri çekilin, diye bağırdı.

Silahlı nöbetçiler Enver Bey'in üniformasını fark edince hemen hazırola geçtiler, hademeler geri çekildiler.

Koridoru geçip büyük bir hole girdiler, orada karşılarına bir başkomiser çıktı, silahlı adamları görünce derhal silahını çekip, “durun” dedi, “kimsiniz, nereye gidiyorsunuz?”

Mustafa Necip cevap bile vermeden tabancasını doğrultup ateş etti, vurulan başkomiser yıkılırken son bir gayretle tabancasını doğrultup kendisine ateş eden Mustafa Necip Bey’i kalbinden vurdu, tabanca seslerini duyan Nazım Paşa’nın yaveri Nazif Bey’le, o sırada onun yanında olan Tevfik Bey hole çıktılar, silahlıları ve yere yıkılmış komiseri gören Nazif Bey hemen tabancasını çekti ama Yakup Cemil Bey, Nazif Bey’i tek kurşunla alnından vurdu. Tevfik Bey, dehşet dolu gözlerle olup bitenlere bakıyordu, elinde Sadrazam’a götüreceği bir dosya tutuyordu, silahı yoktu ama Yakup Cemil dönüp bir el de ona ateş etti. Mermi Tevfik Bey’in gırtlığına girdi.

Tevfik Bey, “neden” demeye çalışırken kan gırtlığına doldu, olduğu yere yıkıldı, elindeki dosyada bulunan kâğıtlar etrafına saçıldı.

Enver Bey’le Sadaret binasına gelenler bahçe kapısını tutmuşlar kimseyi içeri almıyorlardı, Talat Bey, Mithat Şükrü Bey ve Cevat Bey de binanın girişindeki büyük holde bekliyorlardı.

Enver Bey, yerde yatan dört ölünün üstünden atlayıp sadrazamın odasına yöneldi. Korumalar ve hademeler ortadan kaybolmuştu, silah seslerinden sonra herkes bir tarafa saklanmıştı.

Kapitone kaplı kapıyı hızla açıp Hakkı Bey’le birlikte sadrazamın odasına girdi, seksen beş yaşındaki Kamil Paşa, içeri giren eli tabancalı genç binbaşıya baktı.

— Paşa Hazretleri, millet sizi istemiyor, derhal istifanamenizi yazınız, dedi Enver Bey.

Kamil Paşa, sükunetini hiç bozmadı. Karşısındaki kol-tuğu gösterdi.

— Peki yazayım, buyrun oturun.

Enver Bey'in oturacak ne hali, ne zamanı vardı, daha sert bir sesle, bağırdı.

— Yazınız efendim, çabuk yazınız, oturacak zaman değildir.

Bu kabalık karşısında Kamil Paşa bembeyaz kesildi, hiçbir şey söylemeden masasının üstündeki kâğıtlıktan kenarları yaldızlı bir kâğıt aldı, Enver Bey kendisini izlerken kısa bir istifa mektubu yazdı:

*Huzur-ı şevketmeap cenab-ı hilafetpenahiye,
Cihet-i askeriye'nin teklifi üzere hizmet-i sadaret-
ten affımı istirham eylerim. Emr-i ferman hazreti
padişahımdır.*

Sadrazam Kamil

Enver Bey istifa mektubunu sertçe alıp okudu, yeniden paşanın önüne koydu:

— Buraya ahalinin ve askerlerin teklifi üzere diye yazınız, sizi millet istemiyor, sadece askerler değil...

— Peki, dedi Kamil Paşa.

Mektubu alıp başına "ahalinin ve ciheti askeriye'nin teklifi üzere" diye yazıp tekrar Enver Bey'e uzattı.

Enver Bey sadrazamdan istifa mektubunu alırken, bahçedeki İttihatçılar da Sadaret binasına girmeye başlamışlardı.

Mösyö Lausanne, gürültülere bakmak için yerinden kalktığı sırada, dışişleri bakanının kapısı açıldı, iki adam dahiliye nazırını döve döve odaya sokup, hariciye nazırı

ile Avusturya elçisinin önünden geçirerek odanın öbür kapısından çıkardılar.

Lausanne, adamların döve döve götürdükleri nazırın arkasından bakan elçinin kibar bir sesle Dışişleri Bakanı'na, "ben artık gideyim" dediğini duydu.

Lausanne da odadan çıkıp, büyük salonun kapısına geldi.

Salonun ortasında büyük, yuvarlak bir masa vardı.

Masanın başında Talat Bey, Mithat Şükrü Bey, Yakup Cemil Bey ve Mümtaz Bey duruyorlardı, o sırada Enver Bey'le Hakkı Bey de salona girdiler, Mümtaz Bey heyecanla sordu:

— İstifa mektubunu aldınız mı?

Enver Bey, "aldım" derken salonun öbür tarafındaki kapılardan biri açıldı, iri gövdesiyle Harbiye Nazırı Nazım Paşa çıktı, masanın başındakilere şöyle bir baktıktan sonra şaşırtıcı derecede sakin bir şekilde onların yanına yürüdü.

Lausanne, yedi adamın masanın başında konuştuklarını gördü. Çok düşmanca bir hava sezilmiyordu aralarında. Nazım Paşa onlara bir şeyler söylüyordu.

Tam o esnada dışarıdan gürültüler geldi, Lausanne, Nazım Paşa'nın birden tuzağa düşmüş gibi ürküp telaşla bir adım geri atarak elini tabancasına uzattığını gördü, aynı anda Yakup Cemil Bey de tabancasını kaldırıp Nazım Paşa'yı şakağından vurdu.

Enver Bey, Yakup Cemil'e döndü:

— Ne yaptın deli, dedi.

Yakup Cemil omuzlarını silkti.

— Çok konuşuyordu.

Nazım Paşa'nın cesedi masanın yanına yıkılmıştı, adamlar cesedin başında tartışıyorlardı.

Talat Bey, Enver Bey'e döndü:

— Siz derhal saraya gidip bu istifa mektubunu padişaha verin, biz de burada bir düzen sağlayalım, dedi.

Enver Bey, Hilmi Bey'le Mümtaz Bey'i de yanına alarak aceleyle Sadaret binasından çıktı, kapının önünde bir otomobil duruyordu, “kimin arabası bu” diye sordu.

— Şeyhülislam Cemallettin Efendi'nin arabası efendim, dedi kapıdaki hademelerden biri.

— İyi, arabayı ben alıyorum.

Tam arabaya binecekleri sırada, içerden koşarak bir arkadaşları geldi.

— Yakup Cemil delisi “Nazım Paşa'yı vurdum, şu dahiliye nazırını da vuracam” diye elinde silah binanın içinde dolaşıp duruyor, dedi.

Enver Bey sinirlenip yüzünü buruşturdu.

— Çağırın şunu bana, dedi.

Bir iki dakika sonra elinde silahıyla Yakup Cemil geldi.

— O silahı cebine sok da arabaya bin, dedi Enver Bey, saraya gidiyoruz, sen de benle geliyorsun.

Arabaya bindiler, şoför hareket etti.

Bütün bu olaylar on beş dakika içinde olup bitmişti.

Enver Bey'le arkadaşları saraya giderken, Talat Bey de kendisiyle gelen arkadaşlarından Azmi Bey'e:

— Siz derhal gidip emniyet müdürlüğünü deruhte edin, dedi.

Onu emniyet müdürlüğüne gönderdikten sonra Sadaret'in telgraf dairesine indi. Hiçbir yetkisi olmadığı halde bütün valilere “padişahın emriyle kabinenin istifa ettiğini” bildiren telgraflar çekerek, hepsine neler yapmaları gerektiğini bildiren talimatlar veriyordu.

Bütün valiler hiç sorgulamadan bu talimatlara uydular.

Yarım saat içinde İstanbul Emniyeti ve bütün valilikler İttihatçılar'ın denetimine girmişti.

Saraya vardıklarında Enver Bey'i hemen padişah V. Mehmet Reşat'ın huzuruna aldılar.

Enver Bey, derhal konuya girdi.

— Kabine ahalinin arzusu üzerine istifa etti Halife Hazretleri.

Padişah sakın bir sesle:

— Hayırlı olsun oğlum, dedi. Yeni sadrazam konusunda bir fikriniz var mı?

— Mahmut Şevket Paşa'nın olması münasiptir Padişah Hazretleri.

— Bence de münasip.

Padişah bir mabeynci çağırıp, Mahmut Şevket Paşa'nın sadrazamlığı için gerekli emri yazdırdı.

Darbe sırasında, ordunun başkomutanı olan padişahın yerine "başkomutan vekili" sıfatıyla başkomutanlık yapan Nazım Paşa öldürülmüştü, onun yerine de derhal birini atamak gerekiyordu.

Padişah:

— Başkomutan vekilliğine kimi düşünürsünüz, dedi.

— Ahmet İzzet Paşa muvafiktir efendim.

— Bence de muvafiktir... Ciddi ve ehliyetli bir zattır.

Enver Bey, padişahın huzurunda fazla kalmadı, bir an önce bütün düzeni sağlamaları, devlete el koymaları, insanların düşünmesine zaman tanımamaları gerekiyordu.

Hemen arkadaşlarıyla birlikte sarayın başkatiplik dairesine indi. Oradan Mahmut Şevket Paşa'nın evine telefon etti... Sabahleyin Ali Rıza Bey paşanın yanına gitmiş, onunla birlikte gelecek haberi bekliyordu.

Telefon çalar çalmaz açtı Ali Rıza Bey:

— Kimsiniz?

— Ben Enver... Paşa orada mı?

— Beraberiz... Nedir vaziyet?

— Paşayı tebrik ettiğimi söyleyin, kendisi biraz önce padişah hazretleri tarafından sadrazam tayin edildi... Derhal, bir dakika bile oyalanmadan yola çıkarak paşayla birlikte Bab-ı Ali'ye gidiniz. Paşa Hazretleri orada hükümeti devralarak vazifesine başlasın.

— Derhal çıkıyoruz.

Mahmut Şevket Paşa Cağaloğlu'na doğru yola çıkar-ken, Enver Bey de bir kâğıt alıp, Ahmet İzzet Paşa'ya hita-ben bir mektup yazdı.

*Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi İzzet Paşa
Hazretlerine,*

*Muvakkaten ordu-yu hümayun başkomutan ve-
kaletini kabul buyurmanız, irade-i seniye-i haz-
reti padişahı icabıdır. Asayiş temin edilmiştir*

Enver

Mektubu İzzet Paşa'ya gönderdi, bir binbaşı tarafından başkomutan vekilliğine tayin edildiğini gören İzzet Paşa sinirli bir şekilde teklifi reddettiğini bildirdi ama siniri on gün sonra geçti, Mahmut Şevket Paşa'nın ricası üzeri-ne görevi kabul etti.

Enver Bey Bab-ı Ali'ye dönerken, Mahmut Şevket Paşa da yola çıkmış sadrazamlığı almak için geliyordu.

Şimdi yollar “yaşasın millet, yaşasın İttihat Terakki” diye bağırın binlerce insanla tıklım tıklım doluydu, darbe başarıya ulaşınca bütün İttihatçılar harekete geçmiş, taraf-tarlarını sokaklara sürüklemiş, kalabalıkları etkilemişti.

Beş kişiyle başarılan darbe, şimdi Osmanlı'nın her tarafında çığlıklarla, nutuklarla, mitinglerle kutlanıyordu.

Enver Bey dönüş yolunda Mümtaz Bey'e:

— İmparatorluk artık bizim, dedi sakın bir sesle.

Mümtaz Bey sevinçle güldü.

— Sayende.

Enver Bey, cevap vermeden pencereden kalabalıklara bakmakla yetindi.

Mahmut Şevket Paşa da büyük gösterilerle Bab-ı Ali'ye gelmişti.

Önce asayişi sağlamak için gerekli tedbirleri aldılar, Azmi Bey zaten polis müdürü olmuştu, Mahmut Şevket Paşa, Cemal Bey'i de İstanbul Muhafızı tayin etti.

İki gün içinde kabine kuruldu, bütün kabine üyeleri İttihatçılar'dan oluşuyordu. İttihatçılar, iktidarı ele geçirmişlerdi.

Artık Osmanlı İmparatorluğu, en yaşlısı kırk yaşında olan bu ihtiraslı adamların malıydı, istedikleri her kararı verecekleri bir güce erişmişlerdi.

Karşı çıkan kimse olmamıştı.

Kanlar içinde yatan beş ölü ise unutulmuştu.

“Bunu söylediğim için beni bağışlayın ama burası deliler ülkesi.”

Dilara Hanım’a giderken yol boyunca bu cümle çınlamıştı Mösyö Lausanne’ın aklında... Söze böyle başlamayı düşünüyordu, çünkü tam da böyle hissetmişti.

Bab-ı Ali’de şahit olduklarının haberini yazıp Galatasaray Postanesi’nden gönderdikten sonra hemen Dilara Hanım’a gelmişti, böyle bir olayın ona randevusuz gelme hakkını vereceğini düşünmüştü.

Gördüklerinden dehşete kapılmıştı ama onun Dilara Hanım’ı görmesini sağlayan her türlü dehşeti de memnuniyetle karşılayan bir yanı vardı, insanların öldürülüşünü seyrederken, bir yandan yazacağı haberi, bir yandan bunu nasıl Dilara Hanım’a anlatacağını düşünüyordu...

Haberini yazıp oradan Dilara Hanım’a gitmek üzere koridorlarında hâlâ kan bulunan salonlardan hızla geçerken, üstünden atlamak zorunda kaldığı, elinde bir dosya tutan genç ölünün Hikmet Bey’in üvey damadı olduğunu bilmiyordu, ölümün onun tanıdıklarına kadar uzanacağını tahmin bile edemezdi.

Okuma odasında, bahçedeki yapraksız ağaçlardan sarkan kış hurmalarının yağmurun kurşuni alacasında turuncu ampuller gibi parlamasına arada bir bakarak roman okuyan Dilara Hanım’a Mösyö Lausanne’ın geldiğini haber verdiklerinde, olağanüstü bir şeyler olduğunu anlamış, telaşlanmıştı. Ama Mösyö Lausanne’ı, her zamanki kibar gülümsemesiyle, sanki onun o saatte habersiz gelmesi dünyanın en sıradan olayıymış gibi karşılamıştı.

— Hoş geldiniz, demişti, dışarısı çok soğuk, size sıcak bir çay yapınlar mı? Yoksa aç mısınız?

Lausanne sanki bu soruları duymamış gibi:

— Korkunç şeyler oldu, demişti.

Sürekli aynı korkuyu hep aynı gizli endişeyle taşıyan bütün insanlar gibi, Dilara Hanım da “korkunç bir olay” lafını duyunca, her zaman korktuğunun gerçekleştiğini, Ragıp’a “bir şey olduğunu” düşündü hemen, bir an yüzü soldu, yanındaki koltuğa dayandı ama sonra saniyeler içinde Lausanne’ın Ragıp Bey’i tanımadığını, Ragıp’la ilgili bir haberi onun getirmesinin mümkün olamayacağını düşündü.

— Ne oldu?

— Darbe oldu.

— Ne darbesi?

— İttihatçılar beş kişiyle on beş dakika içinde hükümeti devirdiler, iktidarı ele geçirdiler... İnsanlar vuruldu... O sırada ben de Bab-ı Ali’deydim, Noradinkyan Efendi’yle görüşmek için bekliyordum... Her şeyi gördüm.

— Beş kişiyle nasıl darbe olur?

— Hiç anlamadım... Oradaki hademeler bile daha kalabalıktı, polisler vardı, bahçede bir tabur asker bulunuyordu ama beş adam silahlarını çekip girdiler ve hükümeti teslim aldılar.

— Nasıl olur?

— Bilmiyorum, hayatımda hiç böyle bir şey görmedim, çok şaşırtıcı olaylarla karşılaştım ama böyle tuhaf bir darbeye hiç şahit olmadım.

— Gelin, salona geçelim, size sıcak bir şeyler getirsinler, herhalde siz bu hengamede bir şey yememişsinizdir, hem yer hem anlatırsınız.

Salona doğru yürürlerken uzaktan gelen sesleri duydu Dilara Hanım. “Ne oluyor, bu sesler ne” diye sordu Lausanne’a.

— Darbeyi kutluyorlar.

— Ne çabuk...

Dilara Hanım, hiçbir şey söylemeden hizmetçilere sadece gözleriyle yemek hazırlamalarını emretmişti, onlar salona girerken sofrayı hazırlıyorlardı.

Sofraya oturdular.

— Siz yemeyecek misiniz, dedi Lausanne.

— Ben yemiştim, çay içerim sizinle... Hem yiyin hem anlatın şimdi.

Lausanne yolda düşündüğünü söyledi.

— Bunu söylediğim için beni bağışlayın ama burası bir deliler ülkesi.

Dilara Hanım bir kahkaha attı.

— Şaşırmış görünüyorsunuz, dedi. Burada yaşayan herkes bilir zaten bunu... Biz deliler ülkesinde yaşıyoruz. Deliyiz biz. Anlatın bakalım deliler ne yaptı?

— Beş tane silahlı adam, başlarında bir subay vardı, koşarak Bab-ı Ali’ye girdiler, bir komiserle iki memuru, bir de Harbiye Nazırı’nı vurdular, bu arada bir de kendilerinden biri vuruldu, sonra sadrazamdan istifasını alıp gittiler. Hepsi on beş dakika kadar sürdü. Sonra da gidip padişah’tan yeni bir sadrazam atamasını istediler...

Mahmut Şevket Paşa yeni sadrazam oldu... Bunları haber olarak yazıp geçtim ama korkarım Paris'tekiler inanmayacaklar, uydurduğumu düşünecekler. Beş kişiyle bir imparatorluğun ele geçirildiğine kim inanır?

— Tuhafmış gerçekten... Kimse karşı çıkmadı mı?

— Hayır, bahçede bir asker taburu vardı ama sadece seyrettiler. Nazırlar da itiraz etmediler... Onları döve döve götürdüler... Gözaltına almışlar ama bırakacaklar diyorlar. Sadece Mahmut Şevket Paşa'nın kızdığı bir nazır varmış, aralarında bir tartışma geçmiş eskiden galiba, onu bırakmayacak diyorlar, Şevket Paşa'nın çok kindar bir adam olduğu söyleniyor.

— Ben de öyle duymuştum.

Mösyö Lausanne güldü:

— Bu arada komik şeyler de oldu, haberi geçerken sansür memurları neyi sansür edeceklerini şaşırdılar... Adamın yüzünü görmeliydiniz, kimin iktidarda olduğunu, kimin neye kızacağını bilemediği için yüzü pancar gibi oldu endişeden, ölecek sandım... Sonra bütün haberi olduğu gibi geçti.

Durup yemeğinden bir lokma aldı:

— Bir de Avusturya elçisini görmeliydiniz... Bir nazırı döve döve Noradinkyan Efendi'nin odasından geçirdiler, o sırada nazırla elçi konuşuyorlardı, ikisi birlikte adamların geçişini seyretti, sonra elçi, ben artık gideyim, dedi ama bunu söylerkenki halini görmeliydiniz.

Mösyö Lausanne bunları anlatırken elçinin bakışını da taklit ediyordu, Dilara Hanım'ın kahkaha attığını görmek başka hiçbir şeyin başaramayacağı kadar mutlu ediyordu onu, garip bir zafer duygusuna kapılıyordu onu güldürmeyi başardığı için. Bir keresinde, "sizi güldürdüğümde hissettiğim zafer duygusunu İskender Mısır'ı al-

dığında hissetmemiştir madam” demişti Dilara Hanım’a, Dilara Hanım da bir kahkaha daha atıp, “bakın Mısır’ı bir kere daha zaptettiniz” demişti.

Onlar elçinin haline gülerken telefon çaldı, Dilara Hanım irkildi birden, o da bu yeni alete, özellikle de aniden çalışına alışmakta zorlanıyordu. Yerinden kalktı, “Dilevser arıyordur, bir şey soracak herhalde” dedi Mösyö Lasusanne’a, “siz lütfen yemeğinize devam edin, hemen geliyorum.”

Lausanne yemeğini yerken Dilara Hanım’ın sesini duyuyordu.

— Efendim Dilevser...

— ...

— Ne oldu kızım, neden ağlıyorsun...

— ...

— Aman Allahım, nasıl olur... Ne alakası var Tefvik Bey’in bu olaylarla?

— ...

— Allah kahretsin... Hikmet Bey nasıl?

— ...

— Peki anladım, hemen üstüme bir şey alıp geliyorum kızım.

Yeniden içeri döndüğünde yüzü öfkeden kızarmıştı.

— Vurulduğunu gördüğünüz gençlerden biri Rukiye’nin zevci Tefvik Bey’miş, Sadaret’te çalışıyordu... Siz anlatırken hiç aklıma gelmedi ona da bir şey olmuş olabileceği... Ne de efendi bir çocuktuk, kibar bir insandı... Allah rahmet eylesin, çok üzüldüm... Zavallı Rukiye mahvolmuştur, hamileydi de kızcağız...

Mösyö Lausanne, Rukiye’nin kim olduğunu anlayamamıştı.

— Özür dilerim, dedi, anlayamadım, Rukiye kim?

— Hikmet Bey'in üvey kızı...

— Yaaa...

Mösyö Lausanne, yerde gördüğü ölülerden hangisinin Tefvik Bey olduğunu çıkarmaya çalışıyordu anlaşılmaz ve hastalıklı bir merakla.

— Bir dakika bekleyin, dedi Dilara Hanım, üstüme bir şey alayım Dilevser'lere geçelim.

— Benim gelmem uygun olur mu?

— Elbette, olayı gören sizsiniz, bu acılı zamanda en kıymetli insan belki de sizsiniz...

Birlikte çıktılar, Mösyö Lausanne'ın tuttuğu şemsiyenin altında birbirlerine sokularak, iki bahçe arasındaki küçük kapıya doğru yürüdüler, birbirlerinin sıcaklığını hissediyorlardı.

Hikmet Bey'lere geldiklerinde kapıyı açan Dilevser ağlıyordu.

— Anneciğim nasıl olur böyle bir şey, ne kadar insafsızlar...

— Ağlama kızım, ağlama... Bu ülke böyle... Allah belalarını versin... Hikmet Bey nerede?

— Yukarda hazırlanıyor... Rukiye'ye gideceğiz, herhalde perişandır kızcağız, ah anneciğim kolay mı, bir de hamile... Kocasını da nasıl severdi, sana anlatamam... Allah kimsenin başına vermesin... Nasıl dayanılır bu acıya?

— Nizam nerede? Onun haberi var mı?

— O tam eve geldiği sırada haber geldi, o hiç üstünü değiştirmeden hemen fırladı gitti.

— Sen de gidecek misin?

— Elbette.

Bunu söylerken hafifçe yüzü kızarmıştı, dalga dalga bir pembelik yayılmıştı şakaklarına doğru, Rukiye'ye, ona yardımcı olmak, teselli etmek için gitmeyi istiyordu

gerçekten ama bir yandan da Hikmet Bey'in eski eşi olan Mehpare Hanım'ın da kızının yanına koşacağını tahmin ediyordu. Hikmet Bey'i böyle acılı bir günde yalnız bırakmaması gerektiğini düşünürken aklının bir yanında da o kadını görmek vardı. "Ama her zaman böyle değil midir," demişti Osman'a, "insanın aklında aynı anda birçok duygu ya da düşünce olmaz mı, saf düşünce ya da saf duygu diye bir şey var mı, düşüncemiz ya da duygumuz dediğimizde bir duygu hevenginin içindeki en büyük, en parlak duygumuzu söylemiyor muyuz? Her zaman o duygunun yanında başka duygular da kendilerini göstermiyor mu... Sadece ben böyle değilim ya..." Onun halinden, kimse fark etmese de böyle bir düşünce aklından geçtiği için çok utandığını anlamıştı Osman.

Hiç kimse bir şey söylememişti ama Mösyö Lausanne da onlarla birlikte binmişti arabaya.

Hikmet Bey çok üzgündü, gözlerinin kızarıklığından, yukarı giyinmek için çıktığında ağladığı anlaşılıyordu, Tevfik Bey'i severdi, Rukiye'nin kocasını ne kadar çok sevdiğini de biliyordu, onun bu üzüntüye dayanamayacağından korkuyordu.

Dilara Hanım:

— Mösyö Lausanne olay sırasında Bab-ı Ali'deymiş, dedi, vurulanları görmüş.

— Orada mıydınız, dedi Hikmet Bey, çatışmayı gördünüz mü?

— Ben Nazım Paşa'nın vuruluşunu gördüm ama diğerleri çatışmanın olduğu salona geldiğimde ölmüşlerdi... Onların nasıl vurulduğunu görmedim.

— Tevfik'i gördünüz mü peki?

— Doğrusu, hepsini çok detaylı görebildiğimi söyleyemem, bir komiser vardı, o zaten üniformalıydı, üç de

genç adam yatıyordu, ikisinin elinde tabanca vardı... Biri de hâlâ dosyasını tutuyordu elinde.

Sanki Mösyö Lausanne Tevfik Bey'in cesedini görmüşse büyük bir sorun hallolacaktı, acı dinecekti, Tevfik Bey kurtulacaktı gibi mantıksız bir telaşla:

— Ah, o Tevfik'tir işte, dedi Hikmet Bey. Tabancası yoktu ki zaten... Neresinden vurulduğunu görebildiniz mi?

— Ben de biraz telaşlıydım o sırada, çünkü hâlâ tabancaları ellerindeydi, elinde dosya olan da yüzükoyun yatıyordu, tam anlayamadım ama sanırım boynundan vurulmuştu, kan boynundan göğsüne doğru akıyordu.

Mösyö Lausanne, tam bir gazeteci gibi anlatıyordu. Dilevser'le Dilara Hanım ağlamaya başlamışlardı, Tevfik Bey'in ölümünün gerçekliğini Mösyö Lausanne'ı dinledikçe daha iyi fark ediyorlardı.

Çatanayla karşıya geçerlerken yağmur hızlanmıştı, dalgalar da yağmurla birlikte kabarıyordu, deniz de, gökyüzü de kül rengini almıştı, arada bir çakan şimşekler gökyüzünü titretiyor gibiydi, karşılıklı sessizce oturmuşlardı.

Rıhtıma çıktıklarında yalının kapılarının açık olduğunu, içerde insanların dolaştığını gördüler.

Açık kapıdan girdiklerinde, kapının hemen girişinde üç dervişin yan yana oturduğunu gördüler, onları görünce dervişler ellerini göğüslerine bastırarak selamladılar.

Girişteki sofanın sol yanındaki salonun kapısı aralıktı, içerde redingotlu, ciddi yüzlü erkekler vardı, büyük bir ihtimalle Tevfik Bey'in işyerinden arkadaşları, meslektaşlarıydı, Nizam onlarla konuşuyordu, sanki aniden yaşlanıp olgunlaşmıştı, ağırbaşlı bir hali vardı.

Rukiyelerin yalısında "haremlik-selamlık" anlayışı uygulanmazdı, "hiç öyle saçmalıklara gelemem" demişti

Rukiye, birbirlerine çok düşkün olan genç karı kocanın geleni gideni az olduğu, öyle şaşaalı toplantılarla çok dikkat çekmedikleri için “Şeyh kızının” bu “tuhafıkları” da fazla fark edilmezdi. Onlar da İstanbul’daki birçok zengin aile gibi, kalın duvarlı bahçelerinin içindeki geniş evlerinde, bir deniz gibi kendilerini saran ahalinin geleneklerinin ortasındaki küçük adacıklar halinde o geleneklerden epey farklılaşan hayatlar sürüyorlardı.

Bir hizmetçi onlara yol göstererek üst kata çıkardı, oradaki cumbalı odanın kapısını açarak yol verdi.

Rukiye köşedeki sedirde oturuyordu.

Yüzü bembeyazdı. Bir ölü yüzüne benziyordu. Sanki bütün kanı akıp tükenmişti.

Ağlıyordu.

Gözleri daha da büyümüş gibiydi, çocukluğunda olduğu gibi kimsenin görmediği bir şeye bakarcasına dümdüz bakıyordu.

Gözlerinden yaşlar dökülüyordu ama hiç hıçkırmıyor, içini çekmiyor, konuşmuyor, inlemiyor, hareket etmiyordu, gözlerinden yaşlar ince parlak sicimler gibi yanaklarından aşağıya hiç durmadan akıyordu.

Sadece Nizam’ı gördüğünde ona sıkı sıkı sarılmış, “ah” demişti, “ben öldüm Nizam.”

Sonra bir daha hiç konuşmamış, yerinden kıpırdamamıştı.

Rukiye’nin hemen yanında, Mehpare Hanım’ın Selanik’ten birlikte getirdiği dadısı Sula kocaman siyah bir kayaya benzeyen iri gövdesiyle oturuyordu, Rukiye’nin elini tutmuş, ninni söyler gibi Rumca bir şeyler söylüyordu.

Onların yanındaki berjer koltukta Mehpare Hanım oturuyordu, elinde parmaklarına doladığı ipek bir men-

dil tutuyordu ama ağlamıyordu, bir şey düşünüyor gibi dalgın gözlerle bakıyordu.

İçeri girenler, Rukiye'ye baktıktan sonra Mehpare Hanım'a aynı anda döndüler, bir efsane gibi güzelliğini iştittikleri bu kadına bakanların hepsinde ayrı ayrı duygular uyandı, Dilevser kıskançlıkla, Dilara Hanım şaşkınlıkla, Hikmet Bey acıyla, Mösyö Lausanne hayranlıkla baktılar. Hikmet Bey bakar bakmaz gözlerini kaçırmıştı, diğer üçü gözlerini alamıyorlardı, inanamayarak, ezberlemek ister gibi, yaptıklarının nezaket kurallarına tümüyle aykırı olduğunu bilerek bakıyorlardı.

Mehpare Hanım oturduğu yerden, "hoş geldin Hikmet" deyip, diğerlerini de başını hafifçe eğerek selamladığı sırada Mösyö Lausanne fısıldayarak Dilara Hanım'a, "kim bu madam" dedi, Dilara Hanım da fısıldayarak cevap verdi, "Rukiye'nin annesi." Bunu söylerken Mösyö Lausanne'ın hayranlığını fark etmenin yarattığı kıskançlığın da küçük bir ateş dilimi gibi göğsünü yaktığını hissetti. Bir başka kadının böylesine bir hayranlık yarattığını görmek kolay tahammül edilebilir bir duygu değildi.

Bir ölü evinde bu duyguları hissetmekten utanıyorlardı ama bunu önleyebilmelerine imkân yoktu. Ortak kederin etrafında çeşitli biçimde, çeşitli renkte duygular pervaneler gibi dolanıyorlardı.

Mösyö Lausanne ne yapacağını bilemeden sessizce kapının yanındaki bir koltuğa oturdu, Mehpare Hanım'a bakmamaya çalışıyordu ama elinde değildi, arada bir kaşlarının altından bakıp, gördüğü güzelliği zihnine yerleştirmeye uğraşıyordu.

Rukiye gelenleri görünce kalkmaya çalışmıştı ama Hikmet Bey onun omzundan tutarak, "kalkma kızım" demişti, Rukiye'nin öyle ağlaması her türlü çılgıktan,

bağırıştan, inleyişten, yakarıştan daha fazla etkiliyordu gelenleri.

Bir süre hep birlikte sessizce oturduktan sonra Hikmet Bey, Rukiye'ye Mösyö Lausanne'ı göstererek:

— Mösyö Lausanne gazeteci Rukiyeciğim, dedi, o vahim olay sırasında Bab-ı Ali'deymiş, olanları görmüş.

İlk defa Rukiye'nin yüzündeki çizgiler kımıldadı, Mösyö Lausanne'a baktı:

— Siz gördünüz mü vakayı Mösyö?

— Evet Madam.

Rukiye'nin dudakları titredi.

— Tefvik korktu mu?

Rukiye'nin bunu kocasının cesaretini ölçmek için değil, son anında, bu dünyadan korkuyla ayrılıp ayrılmadığını öğrenmek için sorduğu anlaşıyordu. Çocuğu korkacak diye telaşlanan bir anne gibi sormuştu, hiç olmazsa korkuyla kasılarak değil, belli bir huzur içinde ölmüş olmasını dilediği anlaşıyordu. Ölümün büyüklüğü ve sonsuzluğu karısında küçük teselliler arıyordu farkına varmadan.

Mösyö Lausanne, Dilara Hanım'a baktı, Tefvik Bey'in öldürülüşünü görmemişti ama Rukiye'yi biraz olsun ferahlatacağını hissettiği için yalan söylemeyi tercih etti.

— Hayır Madam, korkacak fırsatı olmadı, hiç beklemediği sırada vuruldu.

— Acı çekti mi?

— Hayır madam, çok ani oldu ölümü.

— Neresinden vuruldu?

Mösyö Lausanne içini çekti.

— Boynundan.

— Nasıl oldu peki, Tefvik'in silahı yoktu, niye vurdu-lar?

— Bilmiyorum madam, elinde dosyalar vardı, çatışma sırasında onu da vurdular.

— Kim vurdu?

— Onu tam göremedim madam, salonda silahlı adamlar vardı, ateş ediyorlardı, Tefvik Bey'i hangisinin vurduğunu görmedim.

— Acı çekmedi değil mi? Eminsiniz değil mi?

— Evet madam, çok ani oldu.

Nizam'la birlikte üçünün konuştukları gece, Tefvik'in "ben görmek istemem" dediğini hatırlamıştı.

— Kendisini öldüreceklerini anladı mı?

Mösyö Lausanne sanki doğru cevabı biliyormuş gibi güvenle:

— Hayır madam, dedi, fark etmedi... Kendisine ateş edildiğini görmedi.

Rukiye sustu, salonda derin bir sessizlik oldu, Rukiye gene yüzünde hiçbir kıvılcık olmadan ağlıyordu, diğerleri söyleyecek bir söz bulamadan önlerine bakarak susuyorlardı. Dilevser, Dilara ve Mösyö Lausanne, Mehpare Hanım'a arada gizli gizli, başlarını kaldırmadan bakarken, Hikmet Bey sadece Rukiye'ye bakıyordu. Mehpare Hanım ise salonda başka birileri olduğunu fark etmemiş gibiydi, sadece girdiklerinde bir an Dilevser'i şöyle bir süzmüş, sonra bir daha hiç kimseyle ilgilenmemişti. Dilara Hanım ise gözünün ucuyla Lausanne'ı da süzüyor, onun Mehpare Hanım'a inanamayarak, hayranlıkla baktığını, bakmaktan kendini alamadığını görüyordu.

Hepsi kendi duygularına dalmışlardı, arada sırada Sula'nın Rukiye'ye söylediği Rumca sözler işitiliyordu.

Nizam içeri girdi, salondakilere şöyle bir şaşkınlıkla baktı, annesiyle babasını, üvey annesini hep beraber görmeyi beklemediği halinden anlaşıyordu.

— Gittiler, dedi Rukiye'ye.

Rukiye bir şey söylemeden gözlerini kapatıp açtı.

— Bir şey istiyor musun, dedi Nizam ablasına, hiçbir şey yemedin, sana bir şeyler getirmelerini söyleyeyim mi?

Rukiye “hayır” anlamında başını salladı.

— Biraz bir şeyler yemelisin Rukiye.

Rukiye gene başını “istemiyorum” der gibi salladı.

Nizam ısrar etmedi, çok üzgün olduğu, Rukiye için endişelendiği anlaşılıyordu, hiçbir şeye aldırmayan, her şeyle alay eden hali gitmiş, her zaman biraz da yapaylık taşıdığı hissi uyandıran neşesinin yerini sahici bir keder almıştı, sanki o kederle aniden büyüyüp olgunlaşmıştı, ondan hiç beklenmeyecek bir beceriklilikle evdeki bütün işlerin halledilmesini sağlıyor, fısıltılı emirlerle evin düzeninin devam etmesini sağlıyordu.

Dışarı çıkıp hizmetçilerle kısaca konuşup döndü, biraz sonra gümüş tepsilerle misafirlere kahve servisi yapıldı, kahvelerin yanına minik ayçörekleri de konmuştu.

Nizam annesinin yanına oturdu.

— Sen nasılsın anne, dedi usulca.

— Nasıl olayım oğlum...

— Bir şey ister misin?

— Hayır teşekkür ederim... Sen kendini çok harap etme... Yemek yedin mi?

— Ev sakinleşince yerim, şimdi canım istemiyor.

O sırada tuhaf bir esinti hissettiler, hep beraber kapıya baktılar, kimse yoktu. Dilevser daha sonra “yemin ederim o esintiyi hissettim,” demişti Osman’a, “anneme sordum, o da hissetmiş.”

Birkaç saniye sonra tekrar başlarını kaldırıp baktıklarında Şeyh Efendi, siyah uzun cübbesi, kara kederli gözleriyle kapıda duruyordu. Yüzü daha da şeffaflaşmış

gibiydi. Mehpare Hanım'a şöyle bir baktı, bir an, çok kısa bir an göz göze geldiler, ikisi de başını çevirdi sonra.

Rukiye babasını görünce birden yerinden fırlayıp babasına sarıldı, "babacığım" diye hıçkırarak, sarsılarak ağlıyordu, Şeyh Efendi, usulca kızını tutup göğsüne bastırmıştı.

— Tevfik'i öldürmüşler babacığım... Tevfik'i vurmuşlar...

Bunu yapanları küçük bir kız çocuğu gibi babasına şikayet ediyor, bir çare bulmasını bekliyordu, Şeyh Efendi hiç sesini çıkarmadan Rukiye'nin saçlarını okşuyordu.

Teselli edici bir söz söylemedi, o anda her türlü teselli sözünün Rukiye'yi isyan ettireceğini hissediyordu, sadece onu göğsünde bastırarak tutuyordu.

Sonra onu götürüp yerine oturttu, kendisi de yanına oturup elini iki elinin arasına aldı. Rukiye ağlayarak soruyordu:

— Bunu neden yaptılar... Sabah o kadar neşeyle çıkmıştı ki evden...

Odada kimse kimseye açıkça ve dümdüz bakmıyordu, herkesin aklından düşünceler geçiyor, o yas dolu odada hepsi utanılacak duygulardan kurtulmaya uğraşıyordu.

Hayatın ayırdığı ve asla birbirlerini görmelerine izin vermediği bu insanları ölüm bir araya getirmişti. Rukiye, "ölüm elbette hayattan daha güçlü" demişti Osman'a, "annemle babam ayrıldıktan sonra ilk kez o gece karşılaştılar, babamla Hikmet Bey ilk kez birbirlerini orada gördüler, Dilevser çok merak ettiği Mehpare Hanım'ı görme fırsatına ilk kez o gece erişti, bir ölümün çevresinde toplandık hepimiz... Hayatta insanları ayıracak güç var ama onları bir araya getirecek güç yok... Sadece ölüm insanları bir araya toplayabiliyor."

Şeyh Efendi, deruni sesiyle Rukiye'ye:

— Bu gece burada kal kızım, dedi, evinle vedalaş... Yarın cenazeden sonra seni tekkeye aldıracağım. Bir süre orada kalırsın...

— Peki, dedi Rukiye.

Şeyh Efendi Mehpare Hanım'a baktıktan sonra Rukiye'ye:

— Bu gece seninle kim kalacak, dedi.

— Nizam kalacak.

Şeyh Efendi sitemkâr bir bakışla baktı Mehpare Hanım'a.

Mehpare Hanım:

— Ben de bu gece burada kalacağım, dedi.

— İyi, dedi Şeyh Efendi. Dervişler de bu gece burada kalacak. Bir ihtiyacınız olursa onlara söylersiniz.

Rukiye yeniden hıçkırıklarla ağlamaya başladı.

— Söyleyin lütfen, alt katta Kuran okusunlar... Tefvik inanırdı... Eğer buraları görmeye devam ediyorsa sevinir...

— Okuyorlar zaten kızım.

— Ben de duyayım.

— Peki kızım, söylerim, yüksek sesle okurlar.

Dilevser nasıl Mehpare Hanım'ın zorlayıcı güzelliği karşısında bu gerçeği kabul etmekten başka çare bulamadıysa, Şeyh Efendi'nin kudreti karşısında da Hikmet Bey aynı duyguyu hissetti, Şeyh Efendi hiçbir önemli söz söylememiş, dua okumamış, teselli etmemişti ama onun varlığıyla birlikte herkes bir huzur bulmuş, herkese garip bir tevekkül gelmişti. Onun ölümü kabul edişindeki doğallık, daha sonra Rukiye'ye söylediği "bir nurdan gelir, bir nura döneriz kızım" sözüne duyduğu sahici inanç, herkese sirayet etmiş, herkes ortak bir tevekkülle ölüm gerçeğinin getirdiği o korkunç çaresizlikten bir anlığına da olsa sıyrılmıştı.

Nizam hayretle bakıyordu Şeyh'e, onun nasıl böyle bir güven yarattığını, kendisi de dahil nasıl herkesi böyle tesiri altına aldığını anlamaya uğraşıyordu. Şeyh Efendi'nin ölümden korkmadığını, dehşet verici bulmadığını, ölümün onun için bir yağmurdan ya da buluttan farklı olmadığını sezmişti. "Bir cesaret değildi bu," demişti Osman'a, "bu, cesarete ihtiyaç duymamaktı, cesaretten bile daha etkileyiciydi. Ölümde korkulacak bir yan görmediği için cesarete de ihtiyacı yoktu ve bunu etrafındaki herkes hissediyordu. Kimse korkmuyordu o zaman. Korkuyu yok ediyordu."

Herkesin birbirini kaçamak bakışlarla gözetlediği, çeşitli düşüncelerin zihinlerde dolaştığı, kıskançlıkların, özlemlerin, pişmanlıkların ve intikam isteklerinin, bir keder perdesinin arkasında gizlendiği birkaç dakika sessizce geçti.

Şeyh Efendi kalktı.

— Ben gideyim kızım.

— Sizi geçireyim efendim, dedi Rukiye.

Şeyh Efendi, odadan çıkmadan önce son bir kez daha hızla Mehpere Hanım'a baktı, odadakilere "hayırlı geceler" deyip Rukiye'yle birlikte çıktı.

Aşağı kata indiklerinde dervişlere usulca bir şeyler söyledi.

Yalının kapısında Rukiye babasına bir daha sarıldı.

— Nasıl dayanacağım ben bu acıya, ne yapacağım? Onsuz nasıl yaşamaya devam edeceğim?

— Rukiye, kızım...

Başını kaldırıp babasına baktı, Şeyh Efendi'nin yüzünün çizgileri ağır bir çekiçle mermere kazınmış gibi derinleşip donmuştu, ölüme bir "kavuşma" olarak bakan, ölümden korkmayan, çekinmeyen hatta ölümü özleyen

babasının, kızının çektiği acı karşısında çaresizleştiğini gördü.

Şeyh Efendi'nin kızını teselli etmek için söyleyeceği hiçbir söz, hiçbir dua, hiçbir ayet Rukiye'yi böyle etkileyemezdi.

Sevginin nasıl kedere döndüğünü Rukiye yaşayarak anlıyordu, şimdi babasının yüzünde gördüğü keder, onun ölüm karşısında duyduğu keder kadar güçlüydü; onun ölüm karşısında hissettiğini, babası kızının acı çekmesi karşısında hissediyordu, “bana bir şey olsa babam dayanamaz” diye düşündü birdenbire, bu düşünce hiç beklemediği bir anda bütün duygularını ve düşüncelerini parçalayarak ortaya çıkıvermişti.

Açık kapının önündeydiler, sert bir rüzgârla birlikte yağmur sağanağa dönmüştü, Şeyh Efendi'nin cübbesinin etekleri rüzgârla havalanıyor, yağmur serpintileri yüzlerine vuruyordu.

Rukiye bir kere daha babasına sarılıp, defne kokusunu içine çekti.

— Gidin artık, dedi şefkatle, üşüyeceksiniz... Beni merak etmeyin... Bu acıyı çekeceğim, bu acıya dayanacağım.

Rukiye babasını geçirdikten sonra üst kata dönerken, dervişler de alt katta yüksek sesle Kuran okumaya başlamışlardı.

Yukarda Rukiye'yi bekleyenler ise acılı kadınla Şeyh Efendi'nin odadan çıkışından sonra hiç konuşmamışlardı, garip, gergin bir sessizlik vardı, küçük kaçamak bakışlarla herkes birbirini süzüyor, sonra çabucak gözlerini kaçırıyordu. Hemen hemen hiç kimse göz göze gelmiyordu.

Hızlanan rüzgârın panjurlara çarpışını, uğultusunu, yağmur damlalarının rıhtımdaki şakırtısını duyuyorlar-

dı, alt kattan yükselen Kuran sesi yası, kederi ve teselli-yi getiriyordu, ölümün sonsuzluğunu hissediyorlar ama kendi duygularının o sonsuzluğun içinde minik balıklar gibi gezinmesini de engelleyemiyorlardı. Her duyguyu, kıskançlığı, korkuyu, endişeyi, hayranlığı, o duygunun ölüm karşısındaki manasızlığını sezerek hissetmenin sıkıntısını yaşıyorlardı.

Önceki gece, onlardan birinin oturduğu bir koltuğa oturan genç bir adamın şimdi bir mermer masa üzerinde, boynunda kızıl bir delikle çıırılçıplak yattığını bilmek, hayatı ve duyguları anlamsızlaştırıyor ama yok etmiyordu. “İtiraf etmeli ki,” demişti Dilara Hanım Osman’a, “o gece biz ölüm karşısında hayatın çaresizliğini hissettiğimiz kadar, hayatın ölüm karşısındaki dayanıklılığını da hissettik, evet hislerimiz manasızlaştı ama varlığını sürdürdü. Ölüm, yün bir minderi ezer gibi hepimizi ve his alemimizi ezdi, küçülttü, manasızlaştırdı ama hepimiz ölümün gölgesi çekilir çekilmez onların tekrar eski haline geleceğini anladık.”

Odaya gelen seslerin içinde kendi sessizliklerini de duyuyorlardı, bütün yoğunluğuyla onları saran sessizliklerinin içinde, hepsi duygularının zifiri karanlık bir gecede tek başına parlayan bir yıldızmışçasına herkes tarafından görüleceği gibi tuhaf bir endişeye de kapılmıştı, birbirlerine bakmaktan çekinmelerinin bir nedeni de bu endişeden dolayı gözlerini ve duygularını gizleme arzusuuydu.

En doğal ve içten davranan, ne gariptir ki Nizam’dı, aralarında Rukiye’nin acısını en sahici biçimde paylaşan, o acıyı aynen hisseden o olduğu için ayrıca yapay bir üzüntüyü üstüne giymeye çalışmasının bir anlamı yoktu, odadaki hiç kimseye karşı da saklama gereği duyduğu bir hisle bakmıyordu.

— Aç mısınız, dedi odadakilere, size yemek hazırlatayım mı?

“Yok” diyen mırıltılar duyuldu, kimse yemek istemiyordu gerçekten de, yemek yiyecek halleri yoktu, onlar birkaç dakika fark edilmeden bakmak istedikleri insana bakabilmek istiyorlardı sadece.

En fazla acı çeken Dilevser’di, Mehpare Hanım’ın güzelliğini karşısında görmek, içini kıskançlıkla yakmıştı, bu güzellikle asla yarışamayacağını biliyordu, kaçamak bakışlarla Mehpare Hanım’ı süzerken onun güzelliğinde değil, davranışlarında bir eksiklik, eleştirilecek, ayıplanacak bir yan arıyordu ama Mehpare Hanım’ın o buz gibi donukluğunun ardında gizli herhangi bir eksikliği görmenin imkânı yoktu. Üstelik bunları bir ölü evinde hissettiğinin bilincinde olduğu için bir yandan da kendini ayıplıyor, kendini hem çirkin, hem de kötü kalpli buluyordu. Dilevser için “kötülük” insan tabiatında asla affedilmemesi gereken bir erdemsizlikti, şimdi o erdemsizliği açıkça kendisinde buluyordu.

Dilara Hanım da Mehpare Hanım’ın güzelliği karşısında sarsılmış, Mösyö Lausanne’ın o güzelliğe bakışındaki hayranlığa sinirlenmişti ama Dilevser kadar sarsmamıştı bu duygular onu. Sadece canı sıkılmıştı.

Hikmet Bey, daha ziyade genç karısı için endişeleniyor, onun neler hissedebileceğini bildiği için onu yatıştırmak, teselli etmek arzusunu hissediyordu ama bir cenaze evinde, ölenin matemi yerine yaşayanın kıskançlığını önemsemenin tuhaflığını da kavırıyordu. Mehpare Hanım için, onu her gördüğünde düşündüğü gibi, “ne kadar güzel” diye düşünmüştü, bir zamanlar onun evini ve yatağını paylaştığı bir güzellikti bu, ama aynı zamanda onu ölümün kenarına getiren de bu güzellik olmuştu.

Yeniden bir tercih yapması gerekse gene Dilevser'i tercih edeceğini söylüyordu kendisine, bu düşüncesinde samimiydi ama bu samimiyetin içinde o güzelliğe duyulan ilginin tümünden yok olmuş olduğunu söylemek de mümkün değildi.

Rukiye'nin evinden hepsi bir şekilde yaralanmış olarak ayrıldılar, genç kadının kaybı için duydukları samimi keder diğer duygularla sanki daha da büyümüş ve onların etine yapışmıştı.

Sallanan, dalgalarla inip çıkan çatanada Dilevser'in titrediğini gören ve bunun soğuktan ziyade içindeki duygusal çalkantıdan kaynaklandığını kavrayamayan Hikmet Bey, "üşüyor musun" dedikten sonra paltosunu çıkartıp karısının omuzlarına koymuştu.

Dilara Hanım ise alaycı gözlerle Mösyö Lausanne'a baktı:

— Mehpare Hanım çok güzel, değil mi, demişti.

— Evet, çok güzel gerçekten.

— Çok mu etkilendiniz?

— Güzellik etkileyicidir Dilara Hanım ama o etki tek başına asla kalıcı olamaz... Bir erkeğin yarım saatten daha uzun bir süre etkilenebilmesi için o güzellikten fazla bir şeyler de gerekir.

— Merak etmeyin Mehpare Hanım'da o şeylerden de vardır...

— Ne gibi şeyler?

Dilara Hanım sinirli bir sesle:

— Bilmiyorum, dedi, öylesine söyledim... Bu beceriksiz kaptan da kıyıya yanaşamadı bir türlü.

Hükümet darbesine en çok sevinenlerden biri Ragıp Bey olmuştu.

Ordudaki bütün İttihatçı subaylar bu darbeyi memnuniyetle karşılamıştı ama Ragıp Bey'in sevinci onlarınki gibi "bizimkiler iktidara geldi" anlayışına dayanmıyordu, Ragıp Bey darbecilerin savaşı yeniden başlatacağını umuyordu.

İzinden döndüğünden beri durduğu yerde duramıyordu, neredeyse hiç uyumuyor, gece gündüz azgın bir at gibi siperlerin içinde koşturup duruyor, askerleri denetliyor, onları sürekli talimlerle hayatlarından bezdiriyor, barut fıçılarının yanında bile ağzından sigarayı düşürmüyordu. Bir keresinde çavuş, "kumandanım, böyle sigara içerseniz, dumanları gören gavur, Fatih gibi buraya karadan gemi getirdik sanacak" demişti, gerçekten de onun nerede olduğunu sadece havaya dağılan o kırılğan ince sigara dumanını izleyerek anlayabilirdiniz. Ancak bayılacak gibi olduğunda yatağa yatıyor, uykudan ziyade bir baygınlık geçiriyor, bir iki saat sonra aynı ismin zihninde çınlamasıyla uyanıyor, hemen sigaraya sarılıyordu.

Yemek yiyemiyordu, çavuşun ısrarlarıyla lezzetsiz çorbadan bir iki kaşık alıp, bir lokma da bayat ekmek çiğnedikten sonra "doydum" deyip kalkıyordu.

Sürekli kilo veriyordu, rengi iyiden iyiye solmuş, avurtları çökmüş, gözlerinin altı mor halkalarla karar-mıştı.

Siperlerin üstüne çıkıp uzun uzun Bulgar mevzilerine bakıyordu, askerler “yenilgi kumandanı delirtti” diyorlardı kendi aralarında, onun asabiyetinin yenilgiden olduğunu sanıyorlar, o yüzden korkuyla karışık bir saygı duyuyorlardı.

En dayanamadığı günler yağmurun azgınlaştığı, bütün ovayı şiddetli şakırtılarla dövdüğü, iki ordunun da mevzilerinin içine, brandaların altına saklanmaya çalıştığı günlerdi; bir odun sobasının ısıttığı kulübenin içinde dolaşıp duruyor, pencerelerden dışarıya bakıyor, sigara içiyor, anlaşılmaz seslerle homurdanıyor, sonunda dayanamayıp kendini dışarı atarak çamurlu siperlerin içinde boydan boya yürüyerek askerleri azarlıyor, kendini harap ederek, baştan aşağıya çamura sıvanarak geziyordu.

Kış soğuğunun bastırmasıyla birlikte azalan ama dinmeyen kolera salgınının, kara sarı, kaburgaları derilerinden fırlamış kurbanlarının cesetlerinin gömülmesine bizzat nezaret ediyor, bazen kimsenin dokunmak istemediği beyaz kefen bezlerine sarılarak ortak çukurlara gömülen cesetleri kendi elleriyle mezarlarına koyuyordu.

Hissettiklerine sadece acı ya da kıskançlık demek artık mümkün değildi; adını, ne olduğunu bile kavrayamadığı, bir barajın duvarlarını zorlayan azgın ve bulanık bir nehir gibi sahibine saldıran bir tahammülsüzlük vardı gövdesinde. Artık var olmak istemeyen, kendi kederiyle infilak edecek hale gelen bu tahammülsüzlük, içinde büyüdüğü bedeninin daha fazla varlığını sürdürmesine dayanmıyor, onu hiç bitmeyen darbelerle yok etmeye uğraşıyordu. Bazen takatının artık yetmeyeceğini, öleceğini

düşündüğü zamanlar oluyordu, nabızı yükseliyor, gözleri kararıyordu; o zamanlar korkuyordu, ölümden değil, tanımadığı bir erkeğe duyduğu nefretten ve bir kadın için hissettiği kıskançlıktan, böyle utandırıcı bir zaaftan ölmek fikrinden dehşete düşüyordu.

Böyle bir ölüm istemiyordu, utanarak ölmek fikri onun aklının düzenini altüst ediyordu, bir kurşunla vurulmak ya da bir şarapnelle parçalanmak hayalleri ona dünyanın en huzur verici hayalleri olarak görünüyordu. Bazen, o baygınlığa benzeyen uykularından birine dalmadan önce, vurulduğu anın hayalini kuruyor, kalbine giren bir kurşunun açtığı yarayı ya da şarapnellerle dağılan vücudunu gözlerinin önüne getiriyor, bu hayal onun birkaç saat huzurlu uyumasını sağlıyordu.

Ne gariptir ki hayatını kaybetmeyi neredeyse delice arzuladığı o günlerde, kaybetmek istemediği tek şey ceketinin iç cebindeki kırışmış mektuplardı, hapsedildiği ıssız cehennemdeki varlığının dünyayla, milyarlarca insanla bağlantısını sanki o mektuplar sağlıyor, onun insanlıktan kopup gitmesini engelliyordu, yüzüne dayanmış duvardaki tek hava deliği o mektuplardı. O kırışmış zarflar şimdi, Dilara Hanım için duyduğu kıskançlığı ve öfkeyi değil, anlaşılmasız bir şekilde şefkati ve merhameti hatırlatıyordu.

Zarfları alıp bakıyordu, içinde bir yumuşama, onu yok etmeye çalışan gergin duygularında bir gevşeme oluyordu. Bunu sık sık yapmıyordu, o mektupları sık sık cebinden çıkarıp bakmıyordu, içindeki büyüyen katılığı bir nebze de olsa yumuşatıp dayanılır hale getiren bu mektuplara en son ana kadar, artık dayanamaz olana kadar, kendini vurmaya düşünecek raddelere gelene kadar dokunmuyordu; o son anda çıkartıp önüne koyuyor, içindeki şekilsiz duygular o zaman bir düzene giriyor, sahipsiz

gibi gözüken öfke dizginleniyor, Dilara Hanım'ın gülümseyen ve sevgi dolu bakışı beliriyor, "eski güzel günleri" aklına geliyordu. Dilara Hanım, o anlarda bir Fransız gazeteciyle sevişen, yüzünün çizgileri silinmiş bir şeytan olmaktan çıkıyor, bütün zekâsıyla, çekiciliğiyle sevdiği kadına dönüşüyordu.

Onları cebine koyunca acının yeniden başlayacağını bilerek ceketinin içine yerleştiriyordu mektupları, fazla bakarsa onların etkisinin hafifleyeceğinden korkuyordu.

Daha sonra onu her zaman öfkeli görmeye alışmış Osman'a şaşırtıcı bir kalenderlikle, "ömrüm boyunca herkes benim cesaretimi övdü," demişti, "hangi cepheye çarpışıysam arkadaşlarım da, kumandanlarım da, askerlerim de cesaretime saygı gösterdi, bir tek gün adımlı kirletmedim, bir tek gün bir tereddüt yaşamadım, bir tek gün ölümden kaçmadım, ölüme güldüm ben, korkaklara acıdım, onları aşağıladım, ayıpladım, Allah biliyor kimsenin yanında cesaretimle övünmedim ama içten içe bundan bir memnuniyet de yaşadım, bunu inkar edecek değilim, cesaretimden, kendimden memnun oldum, belki de içten içe kibirlendim cesaretimle, Allah da bana sen cesaretinle, korkusuzluğunla mı kibirleniyorsun, dedi, bak şimdi karşına kimi çıkaracağım, karşıma kendimi çıkardı, beni kendimle korkuttu. Hiç kimseden korkmadım, kendimden korktum, içimdeki o karışıklıktan korktum, dayanıksızlığımdan, zaafılarımdan korktum, kimse korktuğumu bilmedi ama ben bildim. Bir mektuba biraz daha fazla bakmaktan korktuğumu bildim ben, Allah bana kendimi gösterdi, al bak dedi sen busun. Nerelerde cesur davrandın desen hatırlamam, nerede korktun diye sor, sana tane tane anlatayım, her anını söyleyeyim. İnsan her şeyi unutuyor da korktuğunu unutmuyor."

Kendi korkularıyla, zaaflarıyla kendini her gün perişan ettiği günlerde Ragıp Bey'e, Fahri Paşa komutasındaki Bolayır kolordusuna tayin emri geldi.

Hiçbir şey onu o günlerde bu emir kadar sevindiremezdi, biraz tahkikat yapıp tayini çıkan başka birlikler de olduğunu öğrenince, "gözün aydın çavuş," demişti, "yeniden savaşa gidiyoruz. Bizi Bolayır'a takviye kuvveti olarak gönderiyorlar."

— Burada sıkılmıştık, demişti çavuş da, gavur sana baksın, sen gavura bak, böyle savaş mı olur... Hayırlısı kumandanım... Ne zaman gidiyoruz?

— Birkaç güne kadar gideriz... Sen hazırlıklarını yap... Şuradan benim konyağı ver bakalım... Kutlayalım savaşı.

Ragıp Bey doğru tahmin etmişti, savaş yeniden başlayacaktı. Dünyanın en garip hükümet darbesiyle iktidarı ele geçirdikten sonra, Enver Bey Osmanlı'nın tek hâkimi olmuştu ve halka bir kahramanlık göstermek istiyordu.

Arkadaşlarıyla birlikte Başkomutan Vekili Ahmet İz-zet Paşa'ya ve yeni sadrazam Mahmut Şevket Paşa'ya baskı yapıp, Bulgarlara karşı Çatalca hattından bir karşı taarruza geçilmesi için emir vermeleri için zorluyorlardı.

Tecrübeli paşalar "Çatalca ovasının çamurla kaplı olduğunu, o batağın içinde askerin manevra imkânı bulamayacağını, taarruza geçer geçemez mitralyöz ateşiyle kırılacağını" söylüyorlardı.

Bu açıklamalar Enver Bey'le arkadaşlarını sinirlendiriyordu, Binbaşı Enver Bey hiçbir resmî yetkisi olmadan kolorduları teftişe gidiyor, kolordu komutanı paşaları yeni bir taarruz fikrini desteklemeleri için sıkıştırıyordu.

Paşaları öfkeden deli eden ama "genç binbaşının" iktidarı karşısında seslerini de çıkaramadıkları o teftişlerden

birinde, Çatalca hattının sol kanadına komuta eden Abuk Ahmet Paşa'yı "ziyaret etmişti" Enver Bey.

Hemen, "arkadaşlar sabırsızlanıyorlar paşam" diye söze girmişti.

— Doğrusu ben de onlara hak veriyorum, ben de bu vaziyetten müteessirim... Mukaddes bir gaye uğruna hükümeti devirdik ve derhal taarruz ederek Edirne'yi alacağımızı halkımıza vaad ettik... Aradan günler geçtiği halde hâlâ ileri bir adım bile atamadık... Efkar-ı umumiye karşısında pek mahcup bir vaziyette kaldık... Bize cevap veriniz paşam, bu hal daha ne kadar devam edecek?

Mahmut Şevket Paşa, daha önceden bütün paşaları, Enver Bey'le arkadaşlarının bu tür sözleri karşısında sükunetle davranmaları için uarmıştı, Abuk Ahmet Paşa da karşısındaki binbaşının bu saygısızca konuşmasına sinirlenmesine rağmen, Şevket Paşa'nın uyarısına uyarak mümkün olduğunca sakın bir sesle cevaplamaya çalıştı.

— Enver Bey oğlum, siz hürriyet kahramanıdır. Milletin bu kadar hürmetini kazanmışsınız... Ben sizin yerinizde olsam, siyasi hatta askeri hayattan uzaklaşarak bir köşeye çekilirim. Her işi ehil ve erbabına bırakarak olur olmaz işlere müdahale etmekten vazgeçerim. Ancak tehlikeli zamanlarda milletin fedakâr zümresinin başına geçerim. Sakın bana gücenmeyiniz... Sizi evladımın fazla sevdiğim için böyle bir tavsiyede bulunmaya mecbur oluyorum... Daha doğrusu, sizin dedikodulu işlerden uzak bulunmanızı görmek istiyorum.

Lafın başında Abuk Paşa'nın sakın sesine kanan Enver Bey konuşma ilerledikçe sözlerin ağırlığını fark etmiş, öfkeden kıpkırmızı kesilmişti. Paşa lafını bitirince yerinden fırlayıp paşaya doğru iki adım atarak:

— Sen ne söylüyorsun paşa, senin ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu, diye bağırmaya başladı.

Enver Bey'in yanındaki arkadaşları da ayağa fırlamıştı, Bab-ı Ali baskını sırasında gözlerini kırpmadan Harbiye Nazırı'nı vurduklarını hatırlayan Abuk Paşa silahına davranmış, Enver de silahını çekmek için elini beline atmıştı.

Abuk Paşa'nın kurmaylarından Binbaşı Mahmut Bey derhal araya girerek, Enver Bey'in elinden tutmuş, "geliniz Enver Bey," diyerek onu odanın dışına doğru çekmiş, "size yakışmaz," demişti.

Olay hemen ordu içinde duyulmuş Enver Bey de İstanbul'a dönerek, sadrazama derhal harekete geçilmesi için orduya baskı yapması gerektiğini söylemişti.

Sadrazam Mahmut Şevket Paşa da çaresiz bir emirname yayınlamıştı.

"Hükümet milli emellere uygun bir şekilde sulh teşebbüslerinde bulunmaktadır. Ordu da hükümetin bu teşebbüslerini kolaylaştıracak hareketlerde bulunmalıdır. Buna binaen ordunun derhal kuvvetli bir hayat eseri göstermesi lazımdır."

Bu emirnameye bütün ordu komutanlarından aynı cevap gelmişti, "bu mevsimde merkezden Bulgar kuvvetlerine taarruz etmek intihar olur."

Enver Bey'le arkadaşları paşaları bir hücumla ikna edemeyeceklerini anlayınca, Enver Bey, "madem ki düşmana cepheden taarruz mümkün değildir, şu halde düşmanı arkadan vuralım," dedi.

Mahmut Şevket Paşa'yla bu konuda yaptıkları bir görüşmede, Enver Bey'i ikna edemeyeceğini anlayan sadrazam:

— Enver Bey, siz arkadaşlarınızla bir taarruz planı hazırlayın, daha sonra bunu inceleyip karar verelim, dedi.

Bir hafta sonra Enver Bey, hazırladığı bir planla geldi Paşa'ya:

— Paşam, biz bir plan hazırladık, müsaade ederseniz arz edeyim.

Paşa isteksizliğini saklamaya çalışarak:

— Buyrun Enver Bey, dedi, dinliyorum.

— Paşam, biliyorsunuz Bolayır'da Fahri Paşa komutasında Mürettep Kolordu var... Şu anda Çatalca cephesinde müsademe yok, görülen o ki mevsim değişene kadar da olmayacak, iki taraf da mevzilerine çekilmiş vaziyette. Buradaki birliklerden bir kısmını Bolayır'daki kolorduya takviye olarak kaydırırız. Onlar karadan taarruza geçmek için hazırlanırlar, benim kurmay başkanlığını yaptığım Hurşit Paşa kolordusu da gemilerle gelip Şarköy'den karaya çıkar. Böylece Çatalca'daki Bulgar kuvvetlerinin arkasına düşer... Aynı anda iki kolordu birlikte saldırdığında Bulgar güçlerini makasa alarak sıkıştırıp, geriletiriz, Edirne yolunu açarız.

Paşa'nın akli bu plana pek yatmamıştı ama bunu açıkça söylemek yerine, zaman kazanabilmek için:

— Siz bunu bir de Başkomutan Vekili İzzet Paşa'ya anlatın Enver Bey, dedi. Bakalım bu plan hakkında o ne diyecek?

Enver Bey, ertesi gün de İzzet Paşa'ya gitti. Planını bir de ona anlattı.

İzzet Paşa da bu planın yürüyeceğine kani olmamıştı.

— Enver Bey, bu planda iki kolordunun aynı anda ve planlı biçimde hareket etmesi çok önemli... Allah muhafaza eğer kolordulardan birinin hareketi diğeriyle denk düşmezse bir faciaya da sebep olunabilir.

— Öyle bir şey olmaz paşam. İyi bir sevk ve idareyle biz onu hallederiz... İki kolordu aynı anda harekete geçerek Bulgarları sıkıştırır. Siz hiç endişe buyurmayınız.

İzzet Paşa, bu genç binbaşya söz geçiremeyeceğini, onu ikna edemeyeceğini anlamıştı. Fiilen devletin ve or-

dunun idaresini ele geçirmiş olan Enver Bey, “Bab-ı Ali baskını” halk nezdinde haklı göstermek ve bir askeri başarı kazanmak istiyordu. Bu istek onda bir tutkuya dönüştü, bütün askerlik hayatı boyunca büyük bir askeri başarı kazanamamıştı; cesurdu, ataktı, iyi örgütçüydü ama hep bireysel hareketlerde başarıya ulaşabiliyor, büyük askeri bir zafer kazanamıyordu. Şimdi bu planı uygulayarak o başarıya ulaşmak arzusundaydı. Halkın yeniden sokaklara çıkıp “yaşasın Enver” diye bağırıldığını görmek istiyordu.

Sonunda yaşlı paşalar bu plana “evet” demek zorunda kaldılar.

Ragıp Bey’in birliği de dahil olmak üzere çeşitli bölgelerdeki birlikler Bolayır’a Fahri Paşa’nın kolordusuna kaydırılmaya başladı. Bolayır’daki kolordunun kurmay başkanı Binbaşı Fethi Bey de ihtiraslı bir İttihatçı’ydı, Binbaşı Mustafa Kemal Bey de yanındaydı. Fethi Bey’le Mustafa Kemal Bey, birçok genç subay gibi yaşlıları olan Enver Bey’den pek hoşlanmıyorlardı, Bab-ı Ali baskınının yapılmasına da karşı çıkmışlar, daha sonra bu baskını kınayan bir rapor da yazmışlardı.

Enver Bey bunun farkındaydı.

Kurmayları birbirinden neredeyse nefret eden iki kolordu ortak bir saldırı için hazırlanmaya başladı.

Enver Bey, kurmay başkanı olduğu kolordunun komutasını bizzat üstlenmeye karar vermişti. Gemiler, birlikler hazırlanmıştı.

Fahri Paşa’nın Kolordusu, Kırım Savaşı sırasında İngilizlerle Fransızların hazırlamış olduğu sağlam mevzilerde yerleşmişlerdi, sayıca Bulgarlardan üstündüler, Osmanlıların 50 bin kişilik kuvvetine karşılık Bulgarların o cephede sadece 10 bin askeri bulunuyordu.

İhtirashlı genç kurmaylar sayıca üstünlüklerinin farkındaydılar ama ellerindeki 36 topa karşılık Bulgarların 78 topu olduğunu çok fazla hesaba katmıyorlardı.

Ragıp Bey yeni kolordusuna birliğiyle birlikte katılmıştı, bütün hazırlıklar tamamdı, bir an önce savaşa girilmesi için sabırsızlanıyor, “genç bir tay” gibi ileriye atılmak için olduğu yerde eşiniyor, “hücum” emrini bekliyordu. Hiç uyumuyordu. Her an mevzileri dolaşıyor, askerlerini kontrol ediyor, solgun yüzüyle siperlerin üzerine çıkarak Bulgar mevzilerine bakıyordu.

İki kolordunun genç kurmaylarının da kendi hayalleri vardı, onlar da başarıyı istiyorlardı, Ragıp Bey ise başarıdan da büyük bir hayalin peşindeydi, o sadece Bulgarlarla değil hayatla da hesaplaşmak arzusundaydı. Ölümün kokusunu duymak, hayatın ve her duygunun önemsizliğini barut dumanları, öldürülen insanlar, parçalanan vücutlar arasında hissetmek, ölüme dokunmak, ölüme sığınmak istiyordu. Ölümden korkmadığını bizzat ölümün kendisine gösterecek, ölümden korkmadığı için hayattan da korkmadığını, hayattaki hiçbir şeyin kendisini yaralayamayacağını, aşkın, özlemin, kıskançlığın bunun yanında çok önemsiz kaldığını kendisine kanıtlayacaktı.

Gece gündüz elinde dürbünle siperlerin üstünde dolaşıyordu.

— Asker nasıl, diye sormuştu çavuşa.

— Gerdeğe girecek taze damat gibi kumandanım, demişti çavuş, bir an önce savaşa girmek istiyorlar.

Ragıp Bey gülmüştü, “ben de öyleyim” diye geçirmişti içinden, “ölümle gerdeğe gireceğiz, sağ çıkarsak hayat bizim.”

İştahı açılmıştı, teneke tabağındaki çorbayı içiyor, ekmele tabağı sıyrıyordu, Mösyö Lausanne’i da, Dilara

Hanım'ı da daha az düşünüyordu, savaşın ateşi sarmıştı ruhunu, başka duyguları eritip yok edemese de, epey derinlere, uzaklara itmeyi başarıyordu.

Her sabah “daha ne bekliyoruz” diye söyleniyordu, “ne zaman saldıracağız.”

Aynı sabırsızlık başka bir nedenden dolayı kolordunun iki genç kurmayında da vardı, burada kazanılacak bir zaferin şerefini Enver Bey’le paylaşmak istemiyorlardı.

Binbaşı Fethi Bey, Fahri Paşa’ya, “paşam şu anda biz Bulgarların fevkindeyiz,” diyordu, “biz geciktikçe onların buraya takviye yapma ihtimalleri artıyor, hazırlıkları onlar da duymuşlardır, bir an önce harekete geçmek ictiza etmez mi?”

Paşa, “Hurşit Paşa kolordusunun karaya çıkmasını beklemeliyiz,” diyordu, “hazırlanan plana göre birlikte harekete geçilecek.”

— Komutanım, geç kalacağız... Biz Bulgarı gerilettikten sonra Hurşit Paşa da gerileyen Bulgarı arkadan vurur. Geç kalırsak bizim Bulgarları burada geriletmemiz zorlaşacak.

Fahri Paşa, yumuşak başlı, iyi niyetli bir komutandı, o günlerde İttihatçı genç subaylar karşısında yaşlı paşaların çok fazla söz hakkı yoktu, orduda temizlik yapılıyor, İttihatçı subayların “işe yaramaz” dedikleri derhal emekliye sevk ediliyordu.

Paşa, iki kurmayının zorlamalarına sonunda çok fazla dayanamadı.

— Peki, dedi, son hazırlıkları yapın. Harekat gününü kararlaştıralım.

Birliklere “hazır olun” emri geldiğinde Ragıp Bey çok sevinmiş, bir sigara yakıp, “nihayet” demişti.

Çavuşa, “askere söyle hazırlansınlar, her an taarruza geçebiliriz” dedi.

Gece yarısı, “taarruz şafakta” emri geldi, gece karanlıktı, Ragıp Bey, mevzileri tek tek dolaştı, askerleriyle şakalaştı, hepsinin tüfeklerini, fişekliklerini, miğferlerini denetledi, “yiğidin harman olduğu yerdeyiz,” dedi, “mert namert yarın belli olacak, sabah dost düşman bizi görmeli, koç yiğitler geliyor diye düşman titremeli, dost sevinmeli, vatanımız, anamız, babamız, yavuklumuz için gidiyoruz...”

Sabahı zor etmişti, uzak tepelerin arkasında hava çivit rengi bir aydınlığa kavuştuğunda palaskasını sıktı, kalpağını bastırdı, çavuşu çağırdı.

— Ölürsem cebimdeki mektupları alıp yak... Yaralanırsam onları sakla, iyileştiğimde verirsin, yok iyileşmezsem yakarsın.

— Daha önce söylemiştin kumandanım.

— İyi ya, bir daha söylüyorum... Hadi git askerın yanına, birazdan emir gelince çıkacağız.

Çavuş gidince gökyüzüne baktı, “ah Dilara” dedi mırıldanarak, “neden yaptın bunu?”

Kıskançlıkla ya da öfkeyle söylemiyordu, vedalaştığını biliyor, daha güvenle, daha sevgiyle vedalaşamadıkları için eski günlerindeki yakınlığı hissederek sitem ediyordu.

Sipere girdi, askerler çıkmak için siperlere dayanmış tahta merdivenlerin başında bekliyordu, kimse konuşmuyordu, sessizlikte herkes birbirinin nefes alışını duyuyordu, askerlerin dudakları kıpırdıyor, hepsi dua ediyordu, buradan birlikte çıkacaklarını ama eksilerek döneceklerini biliyorlardı.

“Hücum” emri gelince Ragıp Bey tabancasını çıkardı.

— Yiğitlerim, diye bağırdı, koç yiğitlerim, gün bugün, saat bu saat... Allah yardımcımız olsun, gazanız mübarek olsun... Hücum...

Siperden ilk atlayan Ragıp Bey oldu, asker de peşinden geliyordu, diğer birlikler de siperlerinden çıkmışlar, “Allah Allah” nidalarıyla binlerce asker Bulgar mevzilerine koşuyordu.

Bulgar mevzilerinden makineli takırtıları başlamıştı, hiç bitmeyen bir takırtı duyuyorlar, askerlerin arasında “ah, yandım anam” diye bağırarak yıkılanların üstünden atlayarak koşuyorlardı... Vurulanların göğsünde küçük kırmızı delikler oluşuyordu.

Arkasından karşılıklı toplar patlamaya başladı.

Ragıp Bey’in birliği cephenin sağ yanından hücum eden kuvvetlerin arasındaydı, ilk hücumda Bulgarları gerilettiler, sol cenahta da Bulgarlar geriliyordu ama merkezde dayanıyorlardı.

Hava aydınlanmaya başlamıştı.

Çekilen Bulgar birliklerini görüyorlar, müthiş bir istekle saldırıyorlardı, herkes kendinden geçmiş gibiydi, savaş meydanı patlayan silahların sesleri arasında bir zikir ayinine dönüşmüş, askerler vecd içinde varlıklarını bile unutmuşlardı.

Bulgarları yenebileceklerine olan inançları her an kuvvetleniyordu.

Birden Bulgarlar ortadan kayboldu, aniden ovaya sis başlamıştı.

Sadece Bulgarları değil birbirlerini bile görmekte zorlanıyorlardı. Gri bir duman bulutunun içinde hiç kimseyi görmeden koşuyorlardı.

Bulgar mitralyözleriyle topları ise şimdi daha insafsızca arka arkaya patlıyordu, Ragıp Bey, biraz ötesinde patlayan bir top mermisinin sesini duydu, tam yüzünün hizasından, ucundan mor iplikler gibi damarları sarkan kopuk bir kol uçu.

Ragıp Bey, “birbirinizle irtibatı koparmayın,” diye bağıyordu.

Çıglıklar, emirler duyuluyor, top mermileri birbiri ardına kalabalık Osmanlı birliklerinin ortasında patlayarak, aynı anda beş altı askeri parçalıyordu, sisin koyu gri dumanları arasına kanlı çizgiler halinde insan bedenleri dağılıyordu.

Mitralyöz takırtılarıyla birlikte askerler, rüzgârla geriye doğru yaslanan çimenler gibi birbirlerine yaslanarak yıkılıyorlardı.

Sisin içinde yüzlerce, binlerce asker vuruluyordu.

Osmanlı birlikleri birbirlerini kaybetmişlerdi.

Bulgarların nerede olduğunu da bilmiyorlar sadece patlayan silahların seslerini, vurulanların son bağırıışlarını duyuyorlardı.

Çavuş:

— Asker kırılıyor kumandanım, diye bağırdı.

Ragıp Bey onu işitmedi.

Mitralyöz seslerinin geldiği yöne doğru, “hücum yiğitlerim” diye bağırarak koşmaya devam etti.

Birden görünmeyen büyük bir sopayla gövdesine vurmuşlar gibi havaya doğru savruldu, hızla kızıl bir karanlığın içine doğru uçtu.

Kendi sesinin “vuruldu,” dediğini duydu.

Çamurların içine sırtüstü düştü.

Kaputunun sağ yanı kan içindeydi.

“Çavuş mektuplar...” diyerek bir şey söylemeye çalıştı ama cümlesini tamamlayamadı.

Mihrişah Sultan'ın şehre gelişi o kasvetli günlerde bile şenlikli bir olaya dönüşmüştü. Mısır Hidivi'nin kızı, eski padişahın doktorunun sabık zevcesi, artık yaşlanmaya başlayan, hafifçe çizgilenen muhteşem güzelliği, olağanüstü şıklığı, Parisli genç nedimleri, Habeş uşakları, İtalyan müzisyenleri, Fransız aşçıları, yüzlerce deri vali-ziyle İstanbul limanına indiğinde, ölüm ve kolera kokan zavallı şehri bir parfüm kokusu sarmış, insanlar yollara dizilip bu masal prensesini seyretmeye koyulmuştu.

Limanda Hikmet Bey'le Nizam karşılaşmışlardı sultan hanımı, Mihrişah Sultan her zamanki sevimli huysuzluğuyla, oğluna "iyice yaşlanmışsın Hikmet," dedikten, sonra Nizam'a dönüp bakmış, "sen de solmuş gitmişsin, vazoda unutulmuş çiçeklere dönmüştün," demişti.

Yeni cilalanmış, ıslıl ıslıl parlayan siyah landona bindiğinde, "bu ne böyle" demişti, "Hikmet hâlâ atlı arabalarla mı dolaşıyorsun, bir araba alamadın mı kendine, iyice pintileşiyorsun, bana bir otomobil bulun, ben bu arabalarla dolaşamam."

Mihrişah Sultan'la karşılaşan herkes bir fırtınaya tutulmuş gibi olurdu, alışkın olmalarına rağmen oğluyla to-
runu da o sersemleten fırtınanın tesirini hissetmişlerdi.

— Rukiye nasıl, demişti Sultan.

— Çok üzgün, demişti Nizam, Şeyh babasının tekkesine yerleşti ama her gün ağlıyor, bazen bunu atlatamayacak diye korkuyorum.

Mihrişah Sultan, üvey torunu Rukiye'yi öz torunu Nizam'dan ayırmazdı, çocukluğundan beri ona çok düşküdü, kocasının vurulduğunu duyar duymaz hemen ilk gemiye binip İstanbul'a gelmişti.

— Tabii kocasının yasını tutacak, üzülecek ama mübalağa etmeye de gerek yok, onun bir çocuğu olacak, onu da düşünmek zorunda. Hamile bir kadın için fazla üzüntü egoistlik olur... Şeyh Efendi ne yapıyor... Hâlâ senin eski karına âşık mı?

Hikmet Bey, şaşkınlıkla “bilmiyorum” demişti.

— Yarın sabah tekkeye giderim, demişti Mihrişah Sultan, kızla bir konuşayım, onu orada öyle bıraktınız mı?

— Nizam her gün gidiyor, demişti Hikmet Bey özür diler gibi.

— Gitmen bir işe yarıyor mu bari, demişti Sultan Nizam'a dönerek.

— Bilmiyorum babaanne, bazen sakinleşir gibi oluyor ama çok üzgün, çok sarsıldı...

Nizam bir an durdu, bakışları donuklaştı.

— Bunu yapanın cezalandırılması lazım, ölmesini istiyorum o adamın, bunu ödemesi icap eder, bu acının aynısını onun ailesi de çekmeli.

Mihrişah Sultan endişeyle Nizam'a bakmıştı.

— Cezasını sen verecek değilsin herhalde, cellat mısın sen?

— Ben vermeyeyim ama veren kimse de yok, Tevfik'i vuranlar kahramanlar olarak sokaklarda dolaşıyor, söylemiyor ama zannımca Rukiye de bu vaziyete çok üzü-

luyor, bu tahammül edilemez bir vaziyet, acısı kat be kat artıyor bence.

— Bu saçma sapan laflarla kızcağızın da aklını karıştırmıyorsun, değil mi? Acısı ona yeter, bir de intikam alınmıyor, cezası verilmiyor diye kıza yeni acılar yüklemenin hiçbir manası yok. Bu lafları da bir daha duymayayım... Bu budalalar memleketine gelen iki haftada budalalaşıyor. Sen de aptallaşmışsın anlaşılan. Cezası verilecekmiş... Bir kan davamız eksikti. Nesin sen, bedevi reisi misin?

Nizam susmuştu.

Mihrişah Sultan karşısında konuşmak çok kolay değil-di, tek bir bakış ya da sözle karşındakini bir aptal durumuna düşürebilirdi; kader ona daha doğarken olağanüstü bir servetle olağanüstü bir güzellik bağışlamıştı, krallar, prensler, kontlar, şehzadeler, şeyhler onun hayaliyle yanmıştı, kibrini güzelliğine iştirilmiş şık bir mücevher gibi taşımayı becerir, alaycılığı ve mesafeli duruşuyla karşısındaki insanları kısacık bir zamanda “hayranı” haline getiriverirdi.

“Kaderin iki eli vardır Deli Osman Bey,” demişti Osman’a bir seferinde o küçümseyici haliyle, “biriyle ne kadar çok verirse, öbürüyle de o kadar çok alır senden. Bir insanda bazı şeyler çok fazlaysa, gözü kapalı emin olabilirsin ki bazı şeyler de o nispette eksiktir. Çok zengin ve çok güzel bir kadındım, evet, ama bir kapıcı kadının yaşadığı bir aşkı da hayatım boyunca yaşayamadım. Gündüzlerim ve gecelerim hep çok kalabalık oldu ama hep yalnız uyudum, hep yalnız uyandım. Birçokları için bir tanrıça oldum ama kimse için bir kadın olamadım, bana hayran olmaktan beni sevmeye fırsat bulamadılar. Şikayetçi miyim, hayır, ama gerçek bu, gerçeği de gördüm hep.”

Durup şöyle bir düşünmüştü.

“Gene de şu aşk denen şeyi bir kereliğine doyasıya yaşamak isterdim herhalde, en azından bu zavallı insancıkların böylesine delice bir şekilde meraklı oldukları şeyin ne olduğunu anlardım.”

Onunla aşk yaşamak isteyen çok erkek çıkmıştı ama onları hayatına sokmayan Mihrişah Sultan’ın kendisiydi, kendisini öylesine büyük bir hayranlıkla beğeniyordu ki hiçbir zaman bir erkeği, kralları bile, kendine denk bulmamıştı, herhangi bir erkeği sevmeyi, herhangi bir erkeği ciddiye almayı, kendi güzelliğine bir ihanet gibi görmüştü, kendi güzelliğine âşık olmuştu. Bunu en iyi, Paris’teki genç bir kont acıyla kıvrılırken söylemişti:

— Kimse Mihrişah Sultan’ı Mihrişah Sultan kadar sevemez. Kimse onun kendisine duyduğu aşkla rekabet edemez. Mihrişah Sultan, kimseyi kendisini sevdiği kadar sevemez.

Bunun bir tek istisnası olmuştu, Mihrişah Sultan, Şeyh Yusuf Efendi ile karşılaştığında sendelemişti, bir tek onun karşısında kendisini güçsüz hissetmiş, ona bağlanacağından korkmuş ve kaçmıştı. Aralarında hiçbir zaman söylenmeyen ve hiçbir zaman da söylenmeyecek garip bir ateş dolaşmıştı ve ikisi de o ateşin ne kadar sö-nükleşirse sö-nükleşsin, başkalarına karşı ne hissederlerse hissetsinler, her üflediğinde kıvılcımlanacak közler halinde durduğunu biliyorlardı, bu gerçeği de ikisinden başka kimse bilmiyordu.

— Bunak ne yapıyor, dedi Sultan.

Nizam’la Hikmet Bey “bunağın” kim olduğunu anlamaya çalışarak baktılar.

— Doğru ya, bunlar iki tane oldular şimdi... Biri Yıldız’da, biri Beylerbeyi’nde oturuyor... Yeni padişah

iyice de aptal galiba, baksana eli tabancalı iki çocuk, adamın imparatorluğunu elinden alıp götürdüler. Öbürü daha akıllıydı hiç olmazsa. Tahttan inmesi için ihtilale benzer bir şey olması gerekmişti...

— Abdülhamid'i söylüyorsunuz, dedi Hikmet Bey, iyi, Beylerbeyi'nde, acaba sıra yeniden bana gelir mi diye bekleyerek oturuyor... Onun muhafazasına memur olan birliğin komutanı benim eski arkadaşım, arada bir ondan haber alıyorum.

Mihrişah Sultan, Abdülhamid padişahken bile ondan "bunak" diye söz edebilen, ondan korkmayan belki de tek insandı. Dokunulmaz olduğuna her zaman emindi ve gerçekten de dokunulmazdı, uluslararası bir skandala sebebiyet vermeden Mihrişah Sultan'a dokunmak imkânsızdı, sadece Mısır değil, Avrupa'daki birçok kral da dahil eski dostları işe karıştırdı.

— O bunak taht hayalinden vazgeçmez... Gene de bu eli tabancalı katil sürüsünden iyidir. Abdülhamid'den daha beteri olmaz diyordum ama bunlar ondan beter çıktılar. Bunlar senin eski arkadaşların mı?

— Bir kısmını Selanik'ten tanıyorum...

— Bir de bunlara arkadaşım diyordun, bu katillere... Geldiler, zavallı Rukiyeciğin hayatını söndürdüler... Ah Hikmet, sadece kendi hayatını yakmadın, bu çocukların da hayatını yaktın, otursaydın Paris'te bu çocuklar da kendilerine doğru dürüst bir hayat kursalardı... Memlekete hürriyet getirecekmiş... Geldi mi memleketine hürriyet?

Hikmet Bey içini çekti:

— Anne, o müstebitin devrilmesi gerekiyordu... Hep o mu yönetseydi?

— Bunlar daha mı iyi? Katil bunlar, eli tabancalı celatlar... Hikmet, burası düzelmez.

— Galiba size hak vermek mecburiyetinde kalacağım bu konuda, doğrusu benim de pek ümidim kalmadı... Birini yıkıyorsun, öbürü geliyor... Daha herhalde uzun yıllar burası istibdattan kurtulmayacak... Bazen burası sakat doğmuş bir çocuk gibi gözüküyor bana, ne yaparsan yap sakatlık düzelmiyor.

— Sana kızıyorum ama asıl ben galiba Osmanlı'dan biriyle evlenmekle hata ettim. Hiç bu topraklara gelmeyecektik, ölüm kokuyor burası. Her geldiğimde bu kokuyu hissediyorum.

— Anne siz de biraz fazla öfkelisiniz zannımca, burası güzel bir memleket, ben seviyorum burayı.

— Sen de hep yanlış şeyleri seviyorsun Hikmet... Hayatın bu yanlış sevgilerle tükendi gitti, hâlâ ben burayı seviyorum diyorsun.

— Sevmek böyle bir şey anne... Doğrusu yanlış olmu-yor... Seviyorsun.

— Böyle aptal aptal konuştuğunda hakikaten sıkıcı bir adam oluyorsun, gençken daha eğlenceliydin sen... Dilevser nasıl?

— İyi, bu son vaka onu da çok sarstı.

— Mehpare'yi görünce sarsılmıştır o...

Mihrişah Sultan'ın her şeyden haberdar olduğunu anladılar bu sözünü duyunca, Hikmet Bey'in yüzü kızardı.

— Bazen çok insafsız olabiliyorsunuz anne.

— Hakikatleri söylediğim zaman mı?

— Hakikatlerin arasından sadece birini söylemek bazen insafsızlıktır, başka hakikatlerin varlığını unutmak manasına da gelir... Dilevser, Rukiye'yi çok sever, onun acısını, üzüntüsünü anlıyor...

Mihrişah Sultan cevap vermeye bile gerek duymadan Nizam'a döndü:

— Sen ne yapıyorsun, nasılsın?

— İyiyim, çok mersi, Tevfik'in ölümüne çok üzül-düm... Rukiye için de çok endişeleniyorum.

— Bu endişe, sabahlara kadar kumarhanelerde dolaş-mana engel olmuyor duyduğuma göre... Seninle ayrıca konuşacağım zaten.

Nizam güldü.

— Beni buradan da süreceksiniz galiba... Bir sürgüne daha mı gideceğim?

— Aslında seni Mısır'daki pamuk tarlalarına göndere-ceğim ama... Orada da bir densizlik yaparsın...

Mihrişah Sultan'ın her an o gelecekmiş gibi hizmet-çileri, uşakları, bahçıvanlarıyla hazır bekletilen büyük konağının bahçesine her mevsim başka çiçekler ekilirdi, bahçenin bir yanına kırmızı açelyalar dikildiğini gördü-ler, açelyaların arasına mor ve beyaz sümbül göbekleri yapılmıştı, bir yanda beyaza yakın uçuk sarı kış gülleri ince saplarıyla dalgalanıyorlardı, taze, ferah bir koku ya-yılıyordu çiçeklerden, öbür yandaki çam korusu da kış olduğunu unutturmak ister gibi yemyeşil uzanıyordu.

Uzun bir araba konvoyu girdi köşkün bahçesine Fran-sızca, İtalyanca, Türkçe, Arapça konuşmalar, gülüşmeler-le herkes arabalarından indi, Mihrişah Sultan, kendisini karşılayan kahyaya, "herkesi usûlünce yerleştirin," dedi.

Nizam, Fransız nedimelerin arasına karışmış, Paris'ten tanıdıklarıyla konuşuyor, özlediği bir hayatın sesini du-yuyor, kızları güldürüyordu, Mihrişah Sultan onlara uzaktan bakarken Hikmet Bey'e, "sana ne kadar benzi-yor" dedi, "senin gençken İstanbul'a geldiğimde nedime-lerle böyle neşeyle konuştuğunu hatırlıyorum."

Hikmet Bey de güldü, "hatırlıyorum" dedi, "Paris bana gelmiş gibi hissetmiştim."

— Hadi gel bir çay içelim, sonra ben dinlenirim... Nizam bu akşam burada kalsın. Yarın sabah ben onunla tekkeye gidip Rukiye'yi görürüm. Yarın akşam da sen Dilevser'i alıp bana gelirsın yemeğe.

aylarını içtikten sonra Hikmet Bey gitti. Mihrişah Sultan dinlenmek için odasına çekildi... Nizam da kızlarla Paris dedikodularına daldı, dostlarının, düşmanlarının neler yaptıklarını sordu.

Akşam Mihrişah Sultan'la Nizam baş başa yemek yediler.

— Anlat bakalım, dedi Mihrişah Sultan, İstanbul'da neler yapıyorsun.

— Pek bir şey yapmıyorum.

Mihrişah Sultan dikkatle baktı Nizam'ın yüzüne.

— Her akşam gittiğin kumarhane ne?

— Sıkılıyorum, nereye gideyim... Doğru dürüst bir lokanta yok, bir kafe yok, burada kimse kadınlarla bir yere gitmiyor, her yan erkek dolu. Tiyatro yok, opera yok. Sıkıntıdan kumarhaneye gidiyorum ama öyle büyük paralarla oynamıyorum. Kumarbaz olmadım, olmam da...

— O Rus kızı kim?

— Siz beni mi izletiyorsunuz?

— Ha, terbiyeyi de unuttun, sualime sualle cevap veriyorsun, öyle mi? Ben sana sual soruyorum, sen bana sual soruyorsun...

— Affedersiniz, dedi Nizam... Kumarhanede piyano çalıyor.

— Açık mısınız?

— Hayır... Zannetmiyorum...

— Açık değilsin ama her akşam kızı görmeye gidiyorsun... Onu görmeden duramıyorsun... Öyle mi?

— Yapacak başka bir işim yok.

— İyi piyano çalıyor mu bari?

Nizam birden heyecanlandı:

— İnanamazsınız, böyle piyano çalan birini dinlememişsinizdir... Paris'te bile böyle çalan birine rastlamadım.

— Mübalağadan hoşlanmadığımı bilirsin.

— Mübalağa etmiyorum.

— O kadar iyiyse neden İstanbul'da bir kumarhanede piyano çalıyor?

— Bilmiyorum... Ona da söyledim, dünyanın her yerinde konser verebilir ama istemiyor... Hayata küsmüş bir hali var ama sebebini bilmiyorum... Çok içine kapalı bir kadın.

— Ailesi burada mı yaşıyor?

— Ailesinden hiç bahsetmiyor, sual sorunca cevap vermiyor, sorma diyor sadece... Ama evinde bir XV. Louis gobleni gördüm, büyük dedesine Fransa kralı hediye etmiş.

Mihrişah Sultan bir kakhaha attı.

— Böyle mi söyledi?

— Evet.

— İmandın mı?

— Evet... Anya yalan söylemez.

— Nerden biliyorsun yalan söylemeyeceğini?

Nizam durup düşündü.

— Yok, söylemez... Bir şey anlatmaz zaten, öyle övünmeye çalışan bir hali yok... Yalan söylemek için insanlarla alakadar olmak gerekir değil mi, onun insanlarla bir alakası yok.

— Tuhaf... Sen bu kızı bana bir getir bakayım, bir de ben konuşayım.

— Ne diyeceğim kıza, Mihrişah Sultan seni çağırıyor mu diyeceğim? Gelmez o...

— Ona şöyle söyle, o buraya gelmezse ben kumarhaneye gelirim.

— Bu, beni korkutur... Onu değil.

— Seni seviyorsa onu da korkutur... Anlarsınız zaten... Sen ona söylediklerimi söyle... Bu akşam kumarhaneye gidecek misin?

— Hayır.

— Niye? Fransızları görünce Rus'u unuttuk mu?

— Hayır, sizin geldiğiniz ilk gece sizinle kalmamın daha münasip olacağını düşündüm.

Mihrişah Sultan'ın yüzünden minik bir gülümseme uçtu, Nizam babaannesinin bu davranışını beğendiğini anladı.

— Ben yatıyorum, yorgunum, dedi Mihrişah Sultan, sen de kızlara dalıp çok geç kalma, kızları da geç bırakma, onlar da yorgun... Yarın sabah tekkeye gideceğiz zaten.

Mihrişah Sultan odasına çekildikten sonra Nizam bütün kızları salonda topladı, İtalyan müzisyenleri de getirtti, onlara çok gürültülü çalmamalarını tembih etti, "haremini kurdun" diyen kızların gülmeleri arasında "küçük bir balo" verdi. Ertesi sabah Sultan'ın bunu duyacağını biliyordu ama babaannesinin onun böyle davranacağını kestirdiğini de biliyordu, bu kadarcık bir şımarıklığa göz yumacaktı.

Kızlarla sırayla dans ederken, onlara kur yaparken, "kadınları" ne kadar özlediğini fark etti, o kızlardan herhangi biriyle bir ilişki yaşamayı düşünmüyordu ama kadın "presence"ını, kadınların konuştukları, dans ettikleri, güldükleri, parfümlerinin havaya karıştığı, hareketlerindeki ahengin, bedenlerindeki yumuşaklığın hissedildiği bir kalabalığı, kur yapmayı, kızların bakış-

larını, incelikli iğnelemeleri, dedikoduları, kahkahaları özlemişti. “Tam nasıl anlatacağımı bilemiyorum,” demişti Osman’a, “Osmanlı’da da kadın var tabii ama kadın varlığı hissedilmiyor, bilmem anlatabiliyor muyum, havada parfüm kokusu yok, amaçsız kur yapmalar, şakalaşmalar yok... Hem düşünsene, birlikte gidip yemek yedikleri bir yer bile yok.”

Gün ağarana kadar dans ettiler, konuştular, güldüler. Zaman zaman aklına Anya geldi, onun kumarhanede yalnız başına piyano çaldığını düşündü ama oradaki eğlencenin çekiminden kurtulamadı, Anya’nın bakışları hep bir kadın kalabalığının ardında kayboldu.

“Ne zaman döneceksin” diyen kızlara, “sultan ne zaman sürgünün bittiğini söylerse,” dedi ama bunu söylerken Paris’i ne kadar özlediğini, kendini ait olduğu dünyadan fırlatılıp atılmış hissettiğini de fark ediyordu.

Sabah kahvaltıya yorgun bir şekilde oturduğunda, Mihrişah Sultan, “biraz süzgün gözüküyorsun” dedi, “iyi uyuyamadın mı?”

Nizam “iyi uyudum ama bilmem ki...” gibi bir şeyler mırıldandı, Sultan da çok fazla üstüne gitmedi.

Kahvaltıdan sonra yola çıktılar, Nizam, Sultan’ın biraz heyecanlı olduğunu hissetti, tekkeye yaklaşırlarken, Mihrişah Sultan saçlarına kendisine çok yakışan beyaz dantel bir örtü attı.

Nizam güldü:

— Meryem Ana’ya benzediniz.

Mihrişah Sultan, hafifçe gülümseyerek “saçmalama” dedi.

Tekkenin kapısında Rukiye karşıladı onları. Mihrişah Sultan’a bir çocuk gibi sarıldı:

— Benim için taa oralardan geldiniz, dedi.

Bunu söylerken ağlamaya başladı.

— Ağlama kızım, ağlama Rukiyeçiğim, tabii geleceğim, böyle bir zamanda seni yalnız bırakabileceğimi mi düşündün? İyi misin kızım?

— Kötüyüm efendim... Çok kötüyüm, bu acıyla başa çıkmakta çok zorlanıyorum... Ölüme alışmak çok zormuş... Bu kadar zor olacağını bilmiyordum.

Rukiye durdu birden.

— Bağışlayın, sizi burada böyle ayakta tutuyorum, gelin içeri girelim, üşüyeceksiniz.

— Şeyh Efendi yok mu?

— Siz konuşun, dertleşin, ben sonra sultan hazretlerine hoşgeldin demeye uğrarım dedi.

Rukiye, Nizam'a da sarıldı, "hoş geldin Nizamcığim, sen de böyle her gün buralara geliyorsun."

Birlikte tekkenin ön tarafında kendileri için hazırlanan odaya gittiler.

— Burası hep çok hüznölüdür, dedi Mihrişah Sultan, bilmem ki Şeyh Efendi'nin seni buraya alma fikri doğru muydu?

— Şeyh babamla konuşmak yatıştırıyor biraz beni, ben buranın hüznünü severim zaten, gölgeliğini, başka bir aleme benzemesini hep sevdim.

— Olsun kızım ama hep böyle hüzn içinde yaşamak insanın acısını unutturmaz.

— Nerede olduğum fark etmez ki zaten... Hakikat, her yerde aynı hakikat... Tefik öldü, arz küresi üzerinde bu hakikati değiştirebilecek, bana bu hakikatı unutturacak bir yer yok.

Kahvelerini getirdiler, Mihrişah Sultan Rukiye'nin biraz yatışmasını bekleyerek kahvesini sessizce içti.

— Gel buraya, yanıma otur, dedi Rukiye'ye.

Rukiye yanına oturdu, Mihrişah Sultan elini tuttu.

— Sen kuvvetli bir kızsın Rukiye, hem fıtratından öylesin, hem de ben seni kuvvetli bir kadın olarak yetiştirdim... Ölüm acısı zor bir acı, bunu biliyorum, ben de herkes gibi bu acıyı tattım, çaresizlik hissini bilirim... Ama kızım kuvvetimiz bize böyle zamanda lazım... Bir çocuğun olacak... Onu böyle doğuramazsın, çocuğunun böyle acılar içinde doğmasına müsaade edemezsin. Senin şimdi yaşadığın kederin gölgesinin ömrü boyunca o çocuğun üstüne düşmesini mi istiyorsun? Onun ne günahı var?

Durup Rukiye'nin yüzüne baktı.

— Sen kederini, yasını gömeceksin artık, geçmişi unuttacaksın, çocuğunu ve istikbali düşüneceksin... İnsanın sevdiğini kaybetmesi çocuğum, talihin en büyük darbesi, elbet böyle, elbette bu seni altüst edecek... Ama kocanı öldürenlerin, sana bu kötülüğü yapan insanların, çocuğuna da kötülük yapmalarını istiyor musun? Onların be-beğine dokunmamalarını istiyorsan, onların senin çocuğuna da kötülüklerini bulaştırmamalarını istiyorsan, silkineceksin Rukiyeciğim. Yavruna yas dolu bir dünya değil de sevinçli, mesut bir dünya kurmak istiyorsan, o çocuk da saadeti tatsın istiyorsan, sen bugünden tezi yok bu yastan çıkacaksın, ben seni yarın geldiğimde tebesüm ederken göreceğim...

Rukiye, Tefvik'in vurulduğu ilk gece olduğu gibi hiç ses çıkarmadan ağlıyordu.

— Bana söz ver Rukiye, bu gece Tefvik'i düşünerek yatacaksın ama yarın çocuğunu düşünerek uyanacaksın... Bana bunun için söz ver... Ben bu sözü verdiğini duymak için geldim Paris'ten... Söz verirsen yaparsın, ben seni tanırım.

Rukiye ses çıkarmadan ağlıyordu. Mihrişah Sultan'la Nizam ona bakıyorlardı.

— Ah, bu çok zor...

— Ben seni zor olanları yapacak bir kadın olarak yetiştirdim... Çocuğunu doğurduğun zaman bebekle seni alıp götüreceğim. Birlikte büyüteceğiz. Onu birlikte kuvvetli bir insan yapacağız, bir gün o acı çektiğinde sen de onun elini tutacaksın, ona kuvvetli olmasını söyleyeceksin.

Rukiye sessizce ağlamayı sürdürüyordu.

Mihrişah Sultan, iki kardeşin çok iyi tanıdığı o otoriter sesiyle:

— Rukiye, dedi.

— Efendim...

— Tevfik'in sana yadigarı olan o çocuğa haksızlık mı edeceksin? Kendi kederini çocuğun istikbalinden daha mı önemli bulacaksın?

Mihrişah Sultan'ın sesi yeniden yumuşadı.

— Rukiye'ciğim bunu yapmak mecburiyetindesin kızım... Kederini gömmek zorundasın... Bunu anlıyor musun?

— Anlıyorum efendim.

— Dediğimi yapacak mısın?

— Evet.

— Söz veriyor musun?

Rukiye, sessizce durdu bir an, sonra başını kaldırıp Mihrişah Sultan'a baktı, ellerini tuttu.

— Benim için taa buralara geldiniz, bunu hiç unutmayacağım.

Mihrişah Sultan sesini çıkarmadı.

Rukiye, içini çekti:

— Peki, dedi, dediğinizi yapacağım, yasımı gömeceğim... Size söz veriyorum, bir dahaki sefere beni böyle görmeyeceksiniz.

Mihrişah Sultan, Rukiye'ye sarılıp göğsüne çekti, “ah benim güzel kızım, biliyorum çok zor ama yapmak zorundasın Rukiyecğim, yoksa böyle bir zamanda ben seni bunaltmazdım.”

— Biliyorum efendim.

— Güzel, dedi Mihrişah Sultan, hadi biz gidelim, sen bugün istediğin kadar ağla, yarın geldiğimde beni tebesümle karşıla... Senin şeyh babanın da işi çıktı herhalde, onu da sonra görürüm artık.

Tam o sırada kapı açıldı.

Bir kadın, “müsaitseniz Şeyh hazretleri gelmek istiyordu” dedi.

“Buyursunlar” dedi Sultan.

Şeyh Efendi'nin gelmesini bekledikleri sessizlik içinde Mihrişah Sultan, dalgın hareketlerle başındaki örtüyü düzeltti, otururken, elini yakasına değdirişinde, çok muğlak bir huzursuzluk seziliyordu.

Açılan kapıda Şeyh Efendi her zamanki huzurlu haliyle belirdiğinde Rukiye'yle Nizam ayağa kalktılar, Sultan'la Şeyh birbirlerine baktılar, yılların neleri değiştirdiğini anlamaya çalışır gibiydiler, “hoş geldiniz” dedi Şeyh.

— Hoş bulduk Şeyh Hazretleri...

Şeyh, Nizam'a döndü.

— Nasılsın Nizam, dedi.

— İyiyim efendim, siz nasılsınız?

Her gün tekkeye Rukiye'yi ziyarete gelen Nizam'la Şeyh arasında tuhaf bir dostluk başlamıştı; Nizam açıkça söylemese de bütün imparatorluğun saygı gösterdiği bir din adamını önemsememenin, ona saygı göstermemenin, sadece görüntüde bir kibarlıkla davranmanın gençliğe mahsus tadını çıkarmıştı ilk başlarda. Karşısındaki insanın değerini bilmemenin verdiği rahatlığa sahipti, asla

kabalık etmiyor ama o sahici hayranlığı ve saygıyı benimsemediği de anlaşılıyordu. Şeyh'e, çok sevdiği üvey kardeşinin babası gibi davranıyordu, onun ötesinde bir önemi yoktu onun için. Ne dine, ne dindarlığa özel bir ilgisi olduğu için Şeyh'in temsil ettiği her şey onun için önemsizdi. Tekkenin gölgeli bahçesinde de, gizemli havasında da, ağırbaşlı selvilerinde de, hürmetkâr dervişlerinde de daha sonra Anya'ya anlattığı gülünç bir yan buluyordu.

“Sanki öteki dünya gibi orası” demişti Anya'ya, “ama kapısından çıkınca biraz ötesinden arabalar geçiyor. Caddeye bu kadar yakın bir öteki dünya düşünsene...”

Şeyh'in tecrübeli gözleri, Nizam'ın kendisine bakışındaki aldırılmaz isyankârlığı, gizli saygısızlığı hemen görmüştü, vahşi bir atla karşılaşmış bir at terbiyecisi gibi bu vaziyet ilgisini çekmişti ama üstüne düşmemiş, onu kendi haline bırakmıştı.

Onları yakınlaştıran, Rukiye'ye duydukları büyük sevgi ve onu iyileştirmek için gösterdikleri ortak çabaydı, Nizam'ı etkileyen, kızının acısı karşısında Şeyh'in hissettiği o sakın kederdi, onun çok üzüldüğünü, kızını iyileştirebilmek için elinden geleni yaptığını, çaresiz kaldığında, odasına kapanıp dua ettiğini görüyordu.

Çaresizlik Şeyh'i duaya ve Allah'a sığınmaya, Nizam'ı ise zapt edilemez tehlikeli bir öfkeye sevk ediyordu.

Nizam çaresizliğin ne olduğunu bilmiyordu, hissettiği duyguların adını bile koyamayacak kadar bu duygunun acemisiydi, ablasını üzenlerin, eniştesini öldürenlerin cezalandırılmasını istiyor, bu isteğinin haklılığına inanıyor ama bunun gerçekleşmesinin imkânsızlığını görünce, sadece ablasının değil kendisinin de saygısız bir saldırıyla karşılaştığına inanıyordu. İçinde intikam duyguları

büyüyordu. Katillerin neden cezalandırılmadığını anlayamıyor, bu haksızlık ve bu haksızlık karşısında sesini çıkartamamak, öfkenin onun ruhuna yerleşmesine, orada gittikçe büyümesine yol açıyordu.

Bir keresinde büyük bir isyan duygusuyla Hikmet Bey'e:

— Ben bunu anlayamıyorum, demişti, katiller belli, neden cezalandırılmıyorlar?

Hikmet Bey yorgun ve bıkkın bir sesle:

— Katiller iktidara geldi oğlum, demişti, artık onlar hem katil hem hakim, nasıl cezalandırılacaklar?

— Bu cinayet böyle cezasız mı kalacak?

— Korkarım öyle olacak... Yapılacak fazla bir şey yok.

— Bunu böylece kabul mü edeceğiz?

— Şu anda yapılabilecek bir şey yok Nizam, baksana Meclis kapandı, bütün muhalifleri sindiriyorlar, matbuatı susturdular, ordu ellerinde, polis ellerinde, mahkemeler ellerinde... Bekleyeceğiz... Şiddeti arttıracaklar, başka çareleri yok, şiddeti her seferinde biraz daha arttıracaklar, sonunda kendi şiddetlerinin kurbanı olacaklar.

— Bunu mu bekleyeceğiz? Kendi şiddetlerinin kurbanı olmalarını mı?

— Evet.

— Ben buna razı olamıyorum baba, kusura bakmayın... Sizin sükunetinizi de anlayamıyorum. Nasıl isyan etmiyorsunuz buna, padişahın zulmüne karşı ayaklanmıştınız, şimdi ise sessizce bekleyelim diyorsunuz.

— Vaziyet çok farklı.

— Nasıl farklı, ben anlayamıyorum o farkı.

— O gün padişahı devirmek için bir teşkilat vardı, şimdi o teşkilat iktidarda ve onları devirmek için başka bir teşkilat yok. Memleketin ümidi, bizzat memleketin cezasına döndü, başka ümit de yok şu anda.

— Padişah zamanında bir ümidiniz vardı, artık o da yok, öyle mi?

— Evet.

— Keşke padişahı devirmeseymişsiniz, hiç olmazsa bir ümit olurdu, hiç olmazsa padişahın işlediği suçları cezalandıracak bir ümit bulunurdu. Ümit de kalmamış baksanıza...

Nizam bütün insafsızlığıyla Hikmet Bey'i üzmemek, Rukiye'nin intikamını almak konusunda kendisi kadar istekli olmamasının acısını çıkarmak için:

— Demek ki hata etmişsiniz, dedi, padişahı devirmeseymişsiniz daha iyiymiş. Boşuna uğraşmışsınız. Hem hiçbir şey değişmedi, hem de ümit de kalmadı.

— Bu memleket böyle, dedi Hikmet Bey kızgınlığını saklamaya çalışarak, öyle kolay düzelmeyecek. Padişah gitti, bir zaman sonra göreceksin bunlar da gidecek, bunların ardından gelenler de gidecek ama burası bazı acıları hep yaşayacak. İstibdadı yadırgamayan zavallı bir ahali var burada. İstibdadı tabiatın bir parçası zannediyorlar sanki... Başka bir hayat bilmiyorlar. İstibdattan başka bir hayatın da mümkün olduğunu bilenler bunu ellerinden geldiğince halka anlatacaklar.

— Sonra ne olacak?

— Bir gün düzelecek.

— Düzeldiğini siz göreceksiniz misiniz?

— Hayır.

— Ben göreceğim miyim?

— Hayır.

— Benim çocuğum olursa o görececek mi?

— Zannetmiyorum.

— Onun çocuğu?

— Herhalde o da görmez... Nizam, burası kolay düzelmeyecek ama bir gün düzeleceğini ümit ederek yaşayaca-

ğız, bunun için elimizden geleni yapacağız. Bu memleket sakat doğmuş bir çocuk gibi, kolay iyileşmeyecek ama bu hakikat bizim onu sevmemize mani olmayacak, onu iyileştirmeye uğraşmaktan bizi vazgeçirmeyecek.

— Kusura bakmayın ama baba bu söyledikleriniz benim içimi rahatlatmıyor... Nasıl bir memleket burası? Katiller hep iktidarda, düzelmesi için bir umut yok ama burayı seveceğiz...

— Bir gün düzelecek oğlum.

— Bir gün benim için bir mana taşımıyor baba, bana bugünü söyleyin... Ben bugünde yaşıyorum.

— Hayat, her zaman sadece hemen elde edilebilecekler için verilen bir mücadele değildir, bazen çok ilerde muvaffak olacak bir mesele için bir basamak olmayı göze alırsın, merdiven basamak basamak yükselir, bir gün gayeye ulaşılır... Münevver olmak, yarın diye bir şey olduğunu kabul etmektir... Öbürsü gün diye bir şey olduğunu kabul etmektir... Daha öbürsü gün diye bir şey olduğunu kabul etmektir.

— Münevverin her günü var ama sadece bugünü yok galiba... Ben öyle bir münevver değilim. Ben münevver bile değilim. Ben bugünü yaşıyorum, eniştemi bugün öldürdüler, ablam bugün ağlıyor, cezası da bugün verilmeli.

— Hakikatlare tahammül kuvvetin yoksa hayatın boyunca acı çekersin, ümitsiz yaşarsın, çaresiz yaşarsın... Hakikat canımızı yakıyor bugün, bunu değiştiremiyoruz ama yarın için ümitlenmekten vazgeçmeyeceğiz.

— Bu boş bir ümit olacak baba, bunu siz de biliyorsunuz. Bu ümit değil, bu boş bir teselli... Osmanlı bitmiş... Hakikat bu... Anladığım kadarıyla bir daha da dirilmeyecek. Her diriltmeye çalıştığınızda yeniden o ölünün yüzünü göreceksiniz. Ben bir ölüye diri muamelesi yapmayacağım, ben kendimi kandırmayacağım. Ben öyle biri

değilim. Ben bir ölünün başında bir gün dirilecek diye bekleyecek biri değilim. Baba, kendinizi kandırmayınız, bu ölü dirilmez. Siz onu diriltmeye çalıştıkça o daha fazla çürüyecek, etleri dökülecek, kokacak, sizin gibiler de hep ümitle onun dirilmesini bekleyeceksiniz... Hayatınızı onu diriltmek için boş yere harcayacaksınız.

Hikmet Bey kendini tutamayıp güldü.

— Ne yapalım peki oğlum?

— Gömün...

— Sonra?

— Siz ölen memleketiniz için biraz acı çekin, bu hakikati kabul edin, o da toprağın altından yeniden tabiata karışsın, bir gün bambaşka biçimde yeniden can bulur belki... Başka bir ümit yok burası için... Tek umut tabiatın kanunlarına uymak.

Hikmet Bey, o gün Nizam'ı Mihrişah Sultan'la birlikte yeniden Paris'e göndermeye karar verdi, öfkesi onu endişelendiriyor, bu topraklar için hiçbir sevgi duymaması da üzüyordu. Aynı sözleri bu memleket ve "istibdattan başka bir şey bilmeyen bu ahali" için biraz üzümlere söylese aralarındaki bağ kuvvetlenebilirdi ama Nizam'ın bu sevgisizliği, bu hoyrat gerçekçiliği baba oğul arasındaki bağı da zedeliyordu.

Dilevser'e, "söyledikleri hakikat bile olsa bunu üzümlere söylemeli değil mi", demişti Hikmet Bey, "bu sevgisizliği beni üzüyor, sanki hiçbir şeyi sevmiyor gibi konuşuyor, sanki her şeye düşman, neden hiçbir şeyi sevmiyor?"

— Sevmez olur mu, demişti Dilevser, sizi çok sever, Rukiye'yi çok sever, Mihrişah Sultan'ı çok sever, tam bilmiyorum ama annesini de çok sever herhalde... Beni bile sever... Sevme şekli bizim alıştığımızdan farklı sadece.

Sevmeyi bir güçsüzlük olarak görüyor belki de... Tam bilmiyorum ama sevdiğine eminim.

Dilevser, annesinden aldığı ama pek göstermediği sivri dilliliğiyle gülerek eklemişti:

— Hem kendisini de çok sever.

— Ondan bile emin değilim, demişti Hikmet Bey. Kimi zaman kendisine bile kızdığını düşünüyorum.

Nizam, Şeyh Efendi'yle konuştuğunda söylediklerine biraz daha dikkat ediyor, babasıyla konuştuğu zamanki kadar kırıncı olmuyordu ama gene de öfkesini açığa vurmaktan kendini alamıyordu. Ama asıl şaşırtıcı olanı, Şeyh Efendi'yi güldürebilen tek insanın da Nizam olmasıydı, Nizam'ın aldırılmazlığı, gizli hürmetsizliği, bu aldırılmazlıkla gizli hürmetsizlikten beslenen nüktedanlığı, ikisi için de alışkanlıkların dışında, sınırları epeyce gevşek, eğlenceli bir alan yaratıyordu.

Bazen, Rukiye kendi acısından yorulup uykuya daldığında, birlikte onun için neler yapabileceklerini konuşuyorlardı, o zaman iki dertli insan oluyorlar, birbirlerinin fikirlerinde, inançlarında, makamlarında değil, Rukiye için duydukları ortak sevgide bir teselli arıyorlardı.

Birbirlerine hiç benzemeyen, neredeyse birbirlerinin tümüyle zıddı bu iki insanın aynı insan için üzülmesi, aynı insanı böylesine yoğun bir sevgiyle sevmesi, aynı insan için böyle dertlenmesi, ikisini de şaşırtıyordu aslında, Şeyh Efendi bir keresinde Nizam'a, "Rabbimiz bütün kullarını gizli bir bağla birbirine bağlamış," demişti, "birine dokunduğunda hiç tahmin etmediğin kadar çok insana dokunmuş oluyorsun."

— Rabbimiz, bütün kullarına böylece, kaderiniz diğer insanlardır, diyor... Hepinizin kaderi birbirine bağlı... Hiçbiriniz tek başınıza kurtulamayacaksınız, kurtula-

caksanız birlikte, heder olacaksınız gene birlikte... Belki de büyük imtihan budur, ademoğlunun bu bağı anlamasıdır... Rabbimiz, yarattığı kullarının bunu anlamasını bekliyor... İstiyor ki yarattıkları bu mükemmeliyete erişsinler, bu kemale varsınlar.

— Rabbiniz bunu görebilmek için daha çok bekleyecek.

— Rabbimizin zamanı sonsuzdur... O zamansızdır... Zaman, biz kullar içindir... Ama neden böyle düşünüyorsunuz?

— İnsanlar hiçbir zaman o kemale varamazlar. Hürmetsizlik olarak kabul etmeyin ama Şeyh Hazretleri, babam da, siz de hep istikbalden bir şeyler bekliyorsunuz. Bugünden beklediğiniz bir şey yok. Zannımca siz, değişik şekillerde bugünden beklenecek bir şey olmadığını görüyorsunuz. Ben sizden farklı olarak istikbalde de pek bir şey değişmeyeceğini görüyorum. İstikbalden bir şey beklemiyorum. Bugün nasıl kötüyse, istikbal de kötü... Hem neden Rabbiniz sürekli bir şeyleri anlamamızı bekliyor da açıkça söylemiyor?

— O söyledi de biz anlamadık.

— Ne söyledi?

— “Birbirinize düşman olarak inin, sizin yeryüzünde bir süreye kadar kalıp geçinmeniz gerekmektedir... Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz, yine oradan dirilip çıkacaksınız...” Araf Suresi’nde böyle buyurdu Rabbimiz... Ademoğlu, kürre-i arza bir günahın kefarecini ödemek için gönderildi, bu kefareti ödeyebilmek için bir imtihandan geçmemiz gerekiyor, bütün bu düşmanlıklardan, kötülüklerden vazgeçecek, hepimizin kaderinin birbirine bağlı olduğunu anlayacak bir seviyeye ulaşmak, yeniden kovulduğumuz yere dönmeyi hak etmek için buradayız...

Bugün diyorsun, evet, bugün her kul için mühim, bugün biz kendi imtihanımızı vereceğiz, bugün biz kendi ruhumuzu azaptan kurtarmak için icap edeni yerine getireceğiz, lakin istikbal, o hepimiz için çok daha mühim, bütün insanların teker teker günahlarından, hatalarından, düşmanlıklarından, kötülüklerinden azad olarak, o kemale erişerek kurtulacağı güne vasıl olması için, evet, o söylediğim ortak kaderi gerçekleştirmek için istikbale bakıyoruz... Bugün olmayacak ama bugünden başlayacak. Yarın yeniden başlayacak, öbürsü gün yeniden başlayacak, istikbal her gün bir daha başlayacak ve ademoğlu her gün o mükemmel kadere erişmek için, birbiriyle kaderlerinin ortak olduğunu anlayarak, buraya birbirimize düşman olarak gönderildiğimizi ama buradan ancak birbirimizle dost olarak çıkabileceğimizi bilerek yürüyecek.

Nizam ondan başka hiç kimsenin sormaya cesaret edemeyeceği bir soruyu, biraz gençliğinin hoyratlığından, biraz şımarıklığından, biraz da Şeyh Efendi'nin değerini anlayamadığından soruverdi:

— Ya Allah yoksa...

— Bu şüpheyi içinde taşımak çok ağır bir yük, bu yükü taşıyorsan eğer Allah yardımcın olsun... Ben Allah'ın varlığından eminim, baktığım her yerde onu görüyorum, şu suali soran sende bile... Ama madem sordun şöyle söyleyeyim, eğer Allah yoksa insanoğlu için bir istikbal de yok demektir. Ne kadar insan yaşarsa yaşasın, bu dünyadan ne kadar insan geçerse geçsin, bütün hayat ancak bir insanın yaşadığı hayat kadar, ancak bir insanın yaşadığı zaman kadar olur... Seksen, bilemedin doksan sene... Hep tekrar eden doksan sene... Hepsi o kadar. Bütün bu beşer, bu milyonlarca insan, doksan senenin içine hapsedilmiş birer zavallı canlı haline gelir. Bütün tarih, o uzanıp gi-

den mazi doksan sene olur. Bütün istikbal doksan sene olur. Bir kurtuluşu, bir umudu olmaz insanoğlunun... Şu aleme baktığında, bütün bunlar sadece bir doksan sene için yaratılmış olabilir mi? Bu sana mümkün görünüyor mu? Hayatı hayat yapan istikbaldır, senden sonra gelecek olanlardır, onlardan sonra gelecek olanlardır... Bu bitmeyen tekrara bir mana veren, bu seyahatin bir gayeye matuf bulunmasıdır.

Nizam bir süre sesini çıkarmadan Şeyh Efendi'nin söylediklerini düşündü, sonra inatçı bir sesle:

— Peki, Allah varsa bugünkü katiller ne olacak?

— Onlarla alakalı hükmünü Allah verecektir... Onlar hem kendi ruhlarını günahla kirletiyorlar, hem de bütün beşeriyetin ortak istikbalini geciktiriyorlar, cezaları da zamanı geldiğinde verilecektir.

— Hayır, onların cezasının asla bilemeyeceğimiz bir zamana bırakılmasını ben kabul edemiyorum, ben bunu kabul etmeyi anlamıyorum.

— Bir gün anlayacaksın... Anlayacağın günün gelmesi benim Allah'tan niyazım... Senin için dua ediyorum.

— Neden benim için niyazda bulunup, dua ediyorsunuz?

— Ben herkes için dua ederim ama ayrıyeten sen iyi bir çocuksun.

Nizam güldü:

— Benim iyi bir çocuk olduğumu sizden başka kimse bilmiyor, siz nereden biliyorsunuz?

— Acı çekiyorsun oğlum... Acı çektiğini görüyorum... Oradan biliyorum.

Bütün aykırılıklarına, tuhaflıklarına, gizli saygısızlıklarına rağmen Nizam'ı Şeyh Efendi'nin kendi oğlu gibi benimsemesinin temel nedeni, herhalde bu genç adamın

ablasına duyduğu hakiki sevgi, onun acısını dindirmek için hissettiği arzu ve onun kederinden kaynaklanan büyük kederdi. Nizam'ın Rukiye'ye olan bağlılığı, Şeyh Efendi'ye güven veriyordu. Bu bencil oğlan her gün tekeye geliyor, bazen saatlerce tek kelime etmeden ablasıyla oturuyor, ona yemek yemesi için ısrar ediyor, onu bir parça neşelendirmek için çabalıyordu.

Bir keresinde Rukiye'ye Nizam için:

— Senin kederin onu terbiye ediyor, demişti. Hayatın sahiciliğini senin kederinden öğreniyor.

Nizam sadece Rukiye için değil, neredeyse bütün tekeye için gelmesi beklenen biri olmuştu, onun kötülükten uzak, günahkâr şımarıklığı herkesi eğlendiriyordu, bazen bahçede rastladığı tekkenin sucusuna su tenekelerini taşımakta hiç gocunmadan yardım ediyor, bazen şerbet getiren yaşlı kadına takılıyor, bazen dervişlerle felsefi tartışmalara girip onları şaşırtıyordu.

Nizam onların hoşgörüsüne şaşıryordu, bir keresinde Şeyh Efendi'ye sormuştu:

— Benim günahkâr olduğumu biliyorlar ama bana kızmıyorlar... Ben de tekkenin günahkâr dervişi oldum... Beni böyle dostça kabul etmelerine bazen şaşıryorum.

— Tekkenin kapısı herkese açıktır, demişti Şeyh Efendi, biz kapımızdan gireni hep aynı sevgiyle karşılarız. Bizim vazifemiz günahkârları cezalandırmak değil, kim günahkâr, kim değil buna karar vermek de bizim haddimiz değil, bu seninle Rabbin arasında... Bizim vazifemiz sana doğru yolu göstermek, o yolu bulursan ne ala, seviniriz, bulamazsan senin için üzülürüz... Hem iyi bir Müslüman, “günahkâr mı” diye sormaz, “iyi bir insan mı” diye sorar, iyi bir insansan kim olursan ol bir gün iyi bir Müslüman olacağına inanırız... Yanlış bir yoldasın,

evet, ama kendinden başkasına kötülüğün yok, kimsenin hakkına tecavüz etmedin, başkasının hakkını yemedin. Onlar da bunu görüyor, seni sadece tekkelerine kabul etmiyorlar, seni seviyorlar, senin iyi bir Müslüman olacağından ümitkârlar, senin için dua ediyorlar.

— Sizi kandırmak ya da yalan söylemek istemem... Kimseyi de kandırmak istemem... Benim iyi bir Müslüman olamayacağımı biliyorsunuz değil mi Şeyh Hazretleri...

— Bunu kimse bilemez Nizam, sen bile bilemezsin.

Nizam günahlarından da, günahkârlığından vazgeçmiyordu ama her gece kumarhaneye gittiği gibi, her sabah da tekkeye gidiyordu, Rukiye'yi iyileştirmeye çalışırken kendisi de başka yerde bulamadığı bir huzuru burada buluyordu.

Bazen çocukça sorular soruyordu Şeyh Efendi'ye:

— Burası çok huzurlu, günah işlemediğiniz için mi bu kadar huzurlu burası? Sırrınız, günah işlememek mi?

Şeyh Efendi gülmüştü:

— Hayır, demişti, burada bir huzur varsa onun sebebi hiç kimse için bir hüküm vermememizdir.

Şeyh Efendi'nin Nizam'ı sevmesinin en önemli nedenlerinden biri de zaman zaman sorduğu böyle sorulardı, bu çocukça merakta güven veren bir masumiyet buluyordu. Nizam'ın o kadar masum olmadığını da biliyordu ama insandaki tezatlar Şeyh Efendi'yi şaşırtmazdı, her akşam kumarhaneye gittiğinden haberdardı ama bunu hiçbir zaman yüzlemeden her gün onu aynı dostlukla karşılıyordu.

Mihrişah Sultan'ın da o sabah ilk önce Nizam'ın tekede karşılanış biçimi dikkatini çekmişti, "hepsi tanıyor seni" demişti, Nizam da "derviş olacağım ben de," demişti gülerek.

Şeyh Efendi içeri girdiğinde Sultan, daha ilk bakışta onun Rukiye'ye duyduğu sevgiyi ve Nizam'a gösterdiği yakınlığı fark etmişti. Bu, onu hem rahatlatmış hem de "çocukların sevgisini" kaybedecekmiş gibi garip bir kıskançlık yaratmıştı.

Şeyh Efendi'yi yeniden görmenin yarattığı heyecan bu duyguları geriye itiyordu, Sultan, Şeyh'i her zaman bir erkek olarak görmüştü, şimdi de öyle görüyordu, onun din-darlığı, inancı, adanmışlığı onu hiç ilgilendirmiyordu, sükunetiyle daha da belirginleşen gücünü, kararlılığını, dokunulmazlığını ve kendine bile söyleyemese de yakı-şıklılığını beğeniyordu.

Bütün özellikleri arasında en çok ilgisini çeken galiba dokunulmazlığıydı, krallara, padişahlara, sadrazamlara, paşalara, şeyhülislamlara dokunulabilirdi, dokunuldu-ğunu görüyorlardı zaten ama Şeyh Efendi dokunulmazdı, Mihrişah Sultan öyle hissediyordu. Neden dokunulmaz olduğunun cevabını ise tam bulamıyordu, bu adamı do-kunulmaz kılanın ne olduğunu anlamaya çalışıyordu, "galiba inancı onu öyle dokunulmaz kılıyordu" demiş-ti Osman'a, "Tanrı'ya öylesine bir bağlılığı vardı ki hiç-bir insan ona dokunamazdı, ona yaklaşamazdı, sanki o, inancıyla Tanrı'nın bir parçası haline geliyordu... En azından insanda öyle bir his uyandırıyordu."

Bu sözler Mihrişah Sultan'ın Şeyh Efendi'ye neden baş-ka hiçbir erkeğe göstermediği bir ilgiyi gösterdiğini açık-lyordu, Sultan'ın kendisini insanlardan üstün gören o muhteşem kibrini karşılayacak bir erkek yoktu ama Şeyh Efendi'deki Sultan'a "tanrısal" gözüken dokunulmazlık ve yalnızlık belki de ilk kez onun bir erkeği kendine eşit, hatta kendinden üstün görmesine yol açıyordu. Sürekli kendinden kendine akan bir sevgiyle ve hayranlıkla dolu

olan ve kendisinden yorulan ruhu, bu duyguları dışarıya akıtılabilmek, kurtulmak, kendisine olan bağımlıktan sıyrılmak, insani bir duygunun sıcaklığını hissetmek için Şeyh'i seçiyordu.

İnsanların ortasında kendi güçleriyle yalnızlaşmış bu iki insanın birbirlerine duydukları kaçınılmaz ilgi, aynı zamanda bir sonuca ulaşmaktaki imkânsızlığıyla da onları kamçılıyıp duygularını coşturuyordu. Bu konuda asla birbirlerine bir söz söylemediler, sadece kaçamak bakışlar, kelimelerdeki farklı vurgular, belli belirsiz hareketlerle duygularının yansımalarına izin verdiler. Bu işaretleri, birbirlerinin göreceği ama başka hiç kimsenin görmeyeceği bir biçimde yansıtabilmek gibi olağanüstü zor ve aynı ölçüde heyecan verici bir işi yapmayı deniyorlardı.

Dördü birlikte oturup ilk karşılaşmanın heyecanını bastırmaya çalışarak havadan sudan konuşurlarken, Mihrişah Sultan arada bir yakasını, saçının örtüsünü, eteğini düzeltiyordu, Şeyh Efendi daha hareketsiz oturuyordu, sadece arada bir Sultan'a bakıyordu, öyle anlarda gözleri büyüyordu ya da Sultan onun gözlerinin büyüdüğünü gördüğünü sanıyordu.

Rukiye onların farkında değil gibiydi, başka bir zaman olanları herkesten daha çabuk hissederti ama o gün kendi acısıyla doluydu, Nizam ise gizli bir tebessümle onları izliyordu. Bu iki güçlü insanın güçsüzleşmesini, çocuklaşmasını, acemileşmesini ve bunu hissettirmemek için çabalamalarını görmek onu eğlendiriyordu.

Mihrişah Sultan:

— Biraz bahçede dolaşalım Şeyh hazretleri, dedi, tekkenin bahçesini severim, hem yürür hem konuşuruz.

— Üşümeysiniz...

Mihrişah Sultan, her ne kadar karşısındaki insana hayranlıkla baksa da, kendisi olmaktan öyle kolay kurtulabilecek biri değildi, kendisine pek yakışan açıksözlü kibriyle:

— Üşümem, dedi, ben böyle loş odalara alışkın değilim, sizin tekke pek güzel de pek loş... Dışarısının ışığı bana iyi gelir.

Şeyh Efendi gülümsedi:

— Nasıl arzu ederseniz.

Sultan, Nizam'a:

— Sen Rukiye ile otur, benim Şeyh Efendi'yle konuşacaklarım var, dedi.

Birlikte dışarı çıktılar.

Gökyüzü bulutlarla kaplıydı, bulut çatlaklarının arasından kenarları pembeleşmiş inci grisi bir ışık sızıyordu, selvilerin koyu yeşillikleri dallarına parça parça düşen bu ışıkla parlıyor, bulutlar kıpırdadıkça gölgeleri de kıpırdıyordu. Haliç kıpırtısızdı, bulutların renklerini almıştı, gri, mavi, pembe renkler sularında yan yana yüzüyordu.

Yan yana yürürlerken Mihrişah Sultan:

— Rukiye'ye söylemedim, onu teselli etmeye, teskin etmeye uğraştım ama Tevfik'i öldüren bu katiller ne olacak? Adamlar memleketin tepesine çıkıp oturdular, sanki hiç böyle bir cinayet işlememiş gibi davranıyorlar.

— Onları Allah'a havale ettik biz...

— Yani hiçbir ceza almayacaklar...

— Allah'ın vereceği ceza her türlü cezadan daha ağırdır... Bir can aldılar, bir yapıyı yıktılar, elbette bunun bir cezası vardır.

— Şeyh Hazretleri sizin imanınız, öteki dünyaya inancınız çok kuvvetli olabilir ama ben öyle değilim... Allah'ın adaletinden önce, insanların adaletini isterim. Bu adamlar böyle kahraman gibi dolaşacaklar mı? Hiçbir şey yapmayacak mısınız?

— İntikam hissinden Allah'a sığınırım...

— Ama aslında intikam almak istiyorsunuz...

Şeyh Efendi bir süre cevap vermeden önüne bakarak yürüdü, sonra içindeki çelişkilerle çarpıştığı zamanlarda hep yaptığı gibi kendi kendine konuşmuşçasına konuşmaya başladı:

— Zavallı bir beşeriz, zavallılığımızın, zaaflarımızın şuurundayız... Cennetten kovulmuş, kovulduğu yere dönmeye çabalayan bir cinsin ahfadıyız... Sakatlanarak gelmişiz, tamamlanarak dönmeye uğraşıyoruz... Ruhumuz, bünyemiz, her bir zerremiz zaaflarımızla sakat. Şeytan bizim için günahlar icat etmiyor, olmayan bir zafı yaratmıyor, sadece senin zaaflarına uymanı söylüyor, şeytanın iğvasına kapıldım dediğinde, sen şeytanın değil kendi zaaflarının iğvasına kapılıyorsun... Bu zavallı beşer, bu sakatlanmış kul ne yapsın? Kendi ruhumuzdaki fesattan nasıl kurtulsun? Zaaflarımız o kadar çok kisveye karşımıza çıkar ki, bazen bir keder olur, bazen bir arzu, bazen bir ihtiras, bazen öfke olur... Kapılıp gitmek kolaydır. Şurada ağlayan bir evlat vardır, öfkenin, intikamın iğvasına kapılıp gitmek ne kolay, ne tatlıdır... Cennetteki elmadır intikam, uzanması, koparması, yemesi ne kolay, ne lezzetli... Bir söz, bir emir, hatta bir bakış yeter, evladının acısına bir dirhem su, senin yaralı gönlüne bir nebze merhem olur... Böyle mi yapmalı? Kederimizi kanla, intikamla mı dindirmeli?

Durdu, o durunca Mihrişah Sultan da durdu, dönüp Mihrişah Sultan'ın yüzüne baktı:

— Bana bunu mu tavsiye ediyorsunuz? Koparalım mı o zehirli meyveyi, fıtrattan sakat ruhumuzu bir daha sakatlatalım mı?

— Böyle sorduğunuzda ben şeytan olmuş oluyorum galiba Şeyh Hazretleri...

— Estağfurullah... Öyle bir maksatla sormadım, halisane sordum, dostça sordum. Tavsiyeniz nedir? Evet, bir intikam almaya muktediriz, şu geçici dünyada Allah bize o imkânı bağışlamış... Ne yapalım, o imkânı şimdi Allah'ın emrine karşı gelmek için mi kullanalım? Onlar bir yapıyı yıktı, biz de bir yapıyı yıkalım mı?

Mihrişah Sultan, “evet” derse Şeyh Efendi'nin gerçekten de böyle yapacağından, intikam alacağından, emrindeki o devasa gücü bir emirle harekete geçireceğinden korktu bir an.

— Hayır, dedi telaşla, ben öyle söylemek istemedim.

— Ne söylemek istediniz?

Sonra bu sorunun kaba bir soru olduğunu fark etti, hemen devam etti.

— Sizin de içiniz yanıyor, biliyorum, ben de her gün Rukiye'yi öyle gördüğümde aynı acıyı hissediyorum... Öfkeye kapıldığım zamanlar oluyor, Allah biliyor ya intikam almak istediğim zamanlar oluyor, Rukiye'nin acısına bir teselli bulmak istiyorum... Kimseye bir söz söyleyemiyorum, söylesem yanlış anlaşılır, biri bunu benim arzum zanneder, habersiz bir iş yapar diye endişeye kapılıyorum... Susuyorum... Rukiye'nin acısına bir çare dilenen o gözlerini görüyorum, babasıym, acısını yatıştırmamı benden bekliyor. Bekleyecek, o evlattır, gücünün tükendiği yerde babasına sığınacak... Babası ne yapacak? Kendimden korktuğum zamanlar oluyor, zaaflarımdan korktuğum zamanlar oluyor, kendi gücümden korktuğum zamanlar oluyor...

Mihrişah Sultan, Şeyh Efendi'nin kimseye göstermediği bir yanını kendisine açtığını, belki yalnızlıktan, belki çaresizlikten, belki paylaşacak kimsesi olmamasından, belki çektiği azaba daha fazla dayanamamasından büyük bir samimiyetle kederini ve öfkesini kendisiyle

paylaştığını görüyordu. “Güçlü erkeklerin güçsüz anları vardır,” demişti daha sonra Osman’a, “şunu söylemeliyim ki, ne tek başına güç, ne de tek başına güçsüzlük bir erkeği bu tezat kadar cazip kılabilir. Güçlü bir erkeğin bir kadına verebileceği en büyük armağandır ona bu güçsüz yanını göstermesi, hayatımda o andaki kadar büyük bir armağan almadım ben, rastladığım hiç kimsede böyle bir armağanı verecek güç de yoktu zaten... Böyle bir anda, bir kadın, bütün hissiyatının, anaçlığından zevceliğine kadar bütün hislerinin bir anda ayaklandığını hisseder. Bilmem ki aşk dedikleri böyle bir şey midir?”

Mihrişah Sultan, Şeyh Efendi’nin öfkesiyle inançları arasında sıkıştığını, “zaaf” dediği duygularıyla doğru bildiği yolun birbirinden ayrıldığı kavşakta verdiği kararın ağırlığını tek başına taşımaktan bunaldığını hissetti. Damadını öldürenler bütün imparatorluğu eline geçirmişti, katillerin cezalandırılması, bu katiller açıkça bilindiği halde mümkün değildi, halk katillerin adını “yaşa” naralarıyla bağırarak sevgiyle anıyordu. Öylesine açık bir adaletsizlikle ve haksızlıkla karşı karşıyaydı ki bunu kendisine ve çevresine kabul ettirmekte zorlanıyordu, Rukiye’nin bakışlarının kendisine sürekli olarak “niye” diye sorduğunu sanıyordu, “niye böyle bir haksızlığa uğradık, Allah bana bu acıyı niye reva gördü, Allah’ın adaleti bu mu?”

Herkes onun “adaletin” bozulan terazisini vereceği bir emirle düzeltebileceğini, katillere bu cinayetin hesabını aynı biçimde sorabileceğini biliyordu, Sultan’a söylediği gibi, “bu kudretinden” korkuyordu, gücü vardı ama gücünü kullanmazdı, “bu bir imtihan” diyordu kendi kendine, “bu bir imtihan.”

Saatlerce odasına çekilip dua ediyordu, “Allahım bana bu imtihanı yüz akıyla geçecek gücü bağışla, şu zavallı kulunun zaafarla perişan olmuş ruhuna yardım et, beni

yanlış kararlardan, yanlış yollardan sakın Allahım, sana sığınıyorum, beni zaaflarımdan koru.”

Şeyh’in çektiği acıyı, yaşadığı çaresizliği gören Mihrişah Sultan, haksız bir şımarıklıkla davrandığını kavradı.

— Bu beklenmedik keder hepimizi şaşırttı, bazen manasız manasız konuşuyoruz... Benim sözlerimi bağışlayın, kederli bir kadının münasebetsizliği olarak kabul edin. Dediğiniz doğru, katilleri cezalandırmak bizim vazifemiz değil, biz kızımızın ıstırabını teselli edecek yollar aramalıyız, doğacak çocuğu düşünmeliyiz... Bizim vazifemiz bu.

Şeyh Efendi, Mihrişah Sultan’a baktı, başında beyaz dantelden örtüsü, lacivert elbisesi, topuz yaptığı saçlarına taktığı elmaslardan yapılmış yıldız biçimi tarağı, koyu yeşil gölgelerin arasından yüzüne yansıyan Haliç’in maviliğiyle masalımsı bir görüntü almıştı.

Birkaç saniye birbirlerine baktılar, söylenmemiş, söylenmeyecek, söylenemeyecek kelimelerle dolu bir sessizlik oldu. Hiçbir konuşmada anlatılamayacak kadar çok şey söylediler birbirlerine o sessizlikle, söylenmeyen her sözü duydular, içlerinden geçen her duyguyu hissettiler. Sihirli bir iksir gibiydi sessizlikleri, içtikçe duygularla ve gölgelerle dolu bir sarhoşluğun onları sardığını hissettiler. İki insanın hiçbir zaman, hiçbir şartta, o sessizlik içinde durdukları kısa anlarda olduğu kadar birbirine yakın olamayacağını, bu kadar çok şeyi anlatamayacağını bütün ruhlarıyla ve bedenleriyle kavradılar.

Haliç’ten havalanan bir martı kanatlarını çırparak ağaçların arasından geçti.

Şeyh Efendi içini çekti, yeniden yürümeye başladılar, konuşmuyorlar, sessizliği bozmak istemiyorlar, tekrarı belki de bir daha mümkün olmayacak o kısacık zamanı uzatmayı arzuluyorlardı.

O kısacık anda duygularının sınırsızlığıyla hayatın sınırlarını ve bu iki gerçeğin çarpışmasını yoğun biçimde hissetmişlerdi. Yaşadıkları sarhoşluğa benzer başdönmesi, kısa bir zamanda, içinde sadece kendilerinin bulunduğu küçük bir kainatın şiddetli bir çatışmayla yaratılmasına ve yavaşça kaybolmaya başlamasına şahit olmalarından kaynaklanıyordu. Bütün duygular yeniden yaratılmış, parlak bir ateşle canlanmış, bütün varlıklarını doldurmuştu. Her şeyi görmüşler, her şeyi hissetmişlerdi.

Mihrişah Sultan daha sonra Osman'a, "hayatımda o kısacık anda yaşadıklarımı hiçbir zaman yaşamadım" demişti, "zamanın ehemmiyetsiz olduğunu da öğrendim, ne kadar süre yaşadığın mühim değil, ne yaşadığın mühim, bunu anladım. Bazen bir saniye, bir hayattan uzun olabiliyor."

Bir süre daha yürüyüp Haliç'in kıyısına vardıklarında Mihrişah Sultan:

— Sizinle konuşmak istediğim bir mevzu vardı, dedi.

— Buyrun.

— Müsaade ederseniz, bebeğini doğurduktan sonra Rukiye'yi Paris'e götürmek istiyorum. Kocasının katillerinin idare ettiği memleketten biraz uzaklaşması bence iyi olur, bu kederden, adaletsizlikten, çaresizlikten uzaklaşsın. Orada bir zaman çocuğunu büyütsün, teselli bulsun, sakinleşsin... Bilmem ne dersiniz, münasip bulur musunuz?

— İyi düşünmüşsünüz... Bence Nizam'ı da götürün... O da burada kalmasın.

Mihrişah Sultan, bunu duyunca endişeyle bakmıştı Şeyh Efendi'ye, Şeyh açıklama gereği duydu.

— O da çok öfkeli... Çok da ıstırap çekiyor. Buradan uzaklaşması iyi olur diye düşündüm.

Başka bir şey konuşmadan yan yana yürüyerek döndüler tekkeye.

Anya artık bazı geceler kumarhaneye gitmiyor, evde kalıyordu. Yeni yürümeye başlayan bir bebek gibi hayata ve duygulara alışmaya çalışıyor, bazen sendeliyor, bazen düşüyor, bazen ağlıyor, bazen bir sessizliğin içine çekiliyordu.

“Bilmiyorum,” demişti Nizam’a, “beni yeniden hayatın içine çekerek iyi bir şey mi yaptın, yoksa kötü bir şey mi...”

— Seni ben hayatın içine çekmedim, demişti Nizam, sen artık daha fazla ölü taklidi yapamayacaktın, ben yumurtasından çıkmak isteyen civcivin kabuğu kırmasına yardımcı oldum belki.

Bu geçiş günlerinde iki farklı kadının davranışı bazen üst üste düşüyor, bir Rus soylusuyla bir kumarhane piyanisti, ikisi de tam bir gerçeğe dönüşmeden gölgeler halinde birbirine karışıyordu; evin hizmetlerine bakan, yemeklerini yapan kadının bir hatasını gördüğünde Anya öylesine kibar ama kararlı bir sesle uyarıyordu ki kadını Nizam bu doğal otoriteye şaşıırıyordu; bazen başını çevirip Nizam’a öyle bir bakıyordu ki Nizam o bakışta Çar sarayındaki ihtişamlı masada oturan kadını bütün çev-

resiyle birlikte görebiliyordu; bazen de öylesine ürkmüş bir sessizliğin içine giriyordu ki sessizlik ölümün bütün solgunluğuna ve donmuşluğuna sahip oluveriyordu.

Geçmişinden hiç konuşmuyordu, Nizam da hiç sormuyordu, sözsüz bir anlaşılmıyordu bu aralarında, kimi zaman canlanmaya başlayan duyguları hatıralarını da canlandırdığında, ani bir sevinçle geçmişten, bir olaydan bahsediyor, sonra o sevinçten çok daha büyük bir üzüntüyle susuyordu. O canlanma anlarında Anya'nın söylediği bazı sözlerden Çar ailesine piyano çalmış olduğunu, ama aslında profesyonel bir piyanist olmadığını öğrenmişti, yeteneğini daha çocukken görmüş olan babası ona en iyi hocalardan ders aldırılmış ama halkın önüne çıkmasına asla izin vermemişti.

Bir keresinde Nizam ona, “hiç kalabalıkların önünde piyano çalmayı, kabiliyetini herkese göstermeyi istemedin mi” diye sormuştu, Anya, öyle bir “halka mı?” demişti ki Nizam kahkaha atmıştı.

Onun soylu bir aileden geldiğini ama yaşadığı bir olaydan dolayı Rusya'dan kaçıp ruhunu öldürmek zorunda kaldığını anlamıştı Nizam; Anya'nın aynı anda iki ayrı kadına ait hatıralara, kimliklere, alışkanlıklara sahip olması, onların iç içe geçmesi, karşılıklı konmuş aynalar gibi birbirlerinin içinde çoğalması bazen Nizam'ın başını döndürüyordu. Sanki hiç bitmeyen bir vals yapıyor, kollarındaki kadınla dönüyor, her dönüşünde kadın değişiyor, başka bir yüz, başka bir bakış ediniyordu, Anya'nın kim olduğunu tam olarak bilemiyordu. Anya'nın geçmişindeki karanlık boşluk onu içine çekiyordu, merak etmiyordu, bencillere mahsus meraksızlığında bir değişiklik yoktu ama o ölü karanlığı yeniden canlandırmak, o mucizeyi görmek fikrinde bir heyecan buluyordu. Anya'yı

o karanlığından ışıltılar içinde yeniden çıkarmak, ona o eski kimliğini yeniden kazandırmak istiyordu. “Bunu neden istediğimi bilmiyorum” demişti Osman’a daha sonra, “istiyordum işte... Bilmem, belki de bunu yapabileceğimi kendime ispat etmekte asıl isteğim.”

Anya’nın kumarhaneye gitmediği geceler evde yemek yiyorlar, Anya Nizam’a bazen saatlerce piyano çalıyordu. Bir kadınla bir erkek arasında, bir tanesinin geçmişine hiç dokunmadan bir konuşma geliştirmek çok zordu, konuşmaları çoğunlukla o duvara çarpıyor, ilerlemekte zorlanıyordu, müziğe duydukları ortak sevgi, o geçmişin yerini alıyordu o zamanlar, kelimelerden çok notalarla gelişıyordu ilişkileri.

Duygularını kendilerine tarif edememelerinin, kendi duygularının farkına berrak bir bilinçle sahip olamamalarının sebebi, belki de bu sözsüzlükten kaynaklanıyordu, müzik dinler gibi tarif edemedi, sadece sezerek yaşıyorlar, kendilerini müziğe bırakır gibi bu ilişkinin içine bırakıyorlardı.

Bir aşk yaşadıklarının farkında değillerdi.

Anya’nın piyanonun başına oturmasını, başka hiçbir yerde, başka hiç kimseden dinleyemeyeceği biçimde çalmasını seviyordu Nizam, o müziğe bağlandığını, o müziği özlediğini sanıyordu; o müziği dinleyebilmenin büyük bir ayrıcalık olduğunun farkındaydı ve bunu kaybetmek istemiyordu; o müzikle Anya’nın gittikçe bütünleştiğini, birbirinden ayıramaz hale geldiklerini ise fark edemiyordu.

Anya gibi, o da ailesini çok fazla anlatmıyordu, bunun Anya’yı üzebileceğinden endişe ediyordu; Anya da Nizam gibi onun ailesiyle ilgili küçük ipuçlarına sahipti yalnızca, ailesinin çok zengin olduğunu tahmin ediyordu ama bu zenginliğin nereden geldiğini bilmiyordu. Birbir-

duran merhametinin ve şefkatinin kabuğunu çatlatıyor, bu merhametle şefkatin Anya'yı da sarmasına, onu da korumak istemesine yol açıyordu.

Başka bir zaman olsa belki bu duygular Nizam'ı şaşırtır, hatta korkuturdu, bir kadın için böyle duygular beslemeye alışkın değildi ama Rukiye için duyduğu şefkat, onun kederini paylaşmasındaki sahici üzüntü, ona Anya için hissettiklerini de doğal bir duygu olarak gösteriyordu.

Anya onu o kederli günlerde neredeyse annece bir şefkatle sarıyordu, onun söylediklerini dinliyor, öfkesini yatıştırıyor, teselli ediyor ve ona piyano çalıyordu. Onlar bir gerçeği, o gerçeği fark ettiklerini bile kavramadan yaşıyorlardı; insanların sandığının aksine, sahici aşk gösterişsizdi. Büyük sözlere, büyük jestlere ihtiyaç duymuyordu, kimsenin ulaşamadığı dağ zirvelerindeki dere-ler gibi sırıltılarla akıyordu; gök gürültüleri, yıldırımlar, şimşekler ancak o aşk bir yerinden kırıldığında çıkıyordu ortaya.

Nizam daha istekli, daha endişesiz yürüyordu ikisinin yarattığı o müzikli belirsizliğin içine, Anya daha adım adım, her adımı yoklayarak, daha ürkek geliyordu; Nizam âşık oluyordu ama bunun farkında bile değildi, Anya ise ne yaşamaya başladıklarını ondan daha iyi görüyordu. Nizam'dan daha şüpheciydi:

— Piyano çalmasam sen buraya böyle gelmezsin, demişti bir keresinde.

— Seni piyanon için sevdiğimi mi söylüyorsun, demişti Nizam gülerek.

— Olabilir diyorum.

— Bilmiyorum, demişti Nizam, hiç seninle piyanoyu iki ayrı varlık olarak düşünmedim... Ama yalnız benim

için çalmanı isterdim... Bunu anlamayanlar için çalman sana haksızlık.

— Ben sadece senin için gerçekten çalışıyorum.

Nizam'ın içindeki kıskançlık piyanoyla belli ediyordu kendini, ortaya çıkmak için seçtiği mazeret inandırıcıydı ve Nizam bu duygunun kıskançlık olmadığına emindi.

Kıskançlığın zehirli bir örümcek gibi kurbanlarını önce zehirleyip uyuşturduğunu, onları yavaş yavaş eritip sonra yuttuğunu bilmiyordu; daha önce hiç kimseyi böyle kıskanmadığı için hissettiği duygunun adını da ko-yamıyordu. Anya'nın yeteneğine karşı kaderin bir haksız-lığına karşı çıktığına inanıyordu.

Geçmişten bahsetmek nasıl aralarında sözsüz bir an-laşmayla yasaklandıysa, duygulardan bahsetmek de aynı şekilde yasaklanmıştı, buna nasıl karar verdiklerini bil-miyorlardı ama asla duygularından bahsetmiyorlardı.

Duygularından korkuyorlardı, değişik nedenlerden duyguların işin içine karışmadığı, her şeyin yüzeyden ak-tığı, derinlere gitmediği bir hayat yaşamaya karar vermiş-lerdi ve bunun değişme ihtimaline hazır değillerdi; biri yaşamış olduklarıyla, diğeri onu soğuk bir yalnızlığa hap-seden bencilliğiyle sakatlanmıştı, bu sakatlıklarının iyi-leşmesinin onlara acı vereceğinden neredeyse emindiler.

Bu duygusal sessizlik, sevişmelerine büyük coşku pat-lamaları halinde yansıyor, yatakta kendilerine her tür-lü duyguyu yaşama özgürlüğü tanıyorlardı. Yatak onlar için duyguların kaybolduğu bir çöldeki vahaydı, orada birbirlerine daha çok yaklaştıklarını, ayrılamaz hale gel-diklerini fark edemiyorlardı.

Bedenlerinin arkasına saklanmış duygularının rahat-ça ortaya çıkmasına izin verdikleri o sığınakta, bütün duygularını bedenleriyle ifade ediyorlardı. Sözlerden

daha etkili ve kalıcı bir tesir yaratıyordu bu bedensel lisan, birbirlerinin duygularını bedenlerinin sıcaklığıyla birlikte algılamak, o duyguların bir beden mahrem sıcaklığıyla birlikte içlerine kazınmasına yol açıyordu.

Garip bir çelişki yaşıyordu ilişkileri, onlar duyguların doğallığını reddedip kaçtıkça, ilişkileri kurak topraklardaki ağaçlar gibi köklerini daha derinlere salıyor, daha sağlam yerleşiyor, sökülmesi gittikçe daha zorlaşıyordu, başka bir kanaldan daha doğal bir yapıya kavuşuyordu.

Sözün yerini, müziğin sesi ve bedenlerinin büyük si-perleri almıştı, aşk alışılmadık bir yerde, alışılmadık bir biçimde büyüyordu, bunun farkına varmamayı tercih ederek, kendilerini bu akışa bırakmışlardı.

Mihrişah Sultan, yaşananları Nizam'ı iyi tanıdığı için sezebiliyordu, Anya'yla tanışmak isteğini çok kesin bir şekilde söyleyince Nizam da bunu Anya'ya söylemek zorunda kaldı.

— Mihrişah Sultan seninle tanışmak istiyor.

O sırada masanın üstünden bir şey almak için arkası dönük duran Anya'nın omuzlarının kasıldığını, vücudunun iri bir diken gibi sivrilip keskinleştiğini gördü. Anya soğuk bir sesle sordu:

— Ne için?

— Bilmiyorum ama seninle tanışmak istiyor.

— Buna gerek yok.

— Mihrişah Sultan kararlı.

— Kendisini rahatsız etmek istemediğimi söyle.

Nizam güldü.

— Sen Mihrişah Sultan'ı tanımıyorsun... Rusya'da biri Çariçe kendisiyle tanışmak istediğinde gerek yok diyebilir mi?

— O çariçe.

— Bu da Mihrişah Sultan işte... Eğer sen onunla tanışmak için gitmezsen o tanışmak için kumarhaneye gelir. Kararını verdikten sonra onu engelleyebilecek bir güç yoktur yeryüzünde.

— Mübalağa ediyorsun.

— Emin ol etmiyorum, tanıştığında bunu sen de anlayacaksın.

— Bir çarîçeyle daha tanışmak istemiyorum Nizam... Artık çarlar, çarîçeler görmek istemiyorum. Buna hazır değilim. Basit bir hayatım var ve o hayatın dışına çıkmak istemiyorum.

— Korkmana lüzum yok...

— Korkmuyorum... Sadece istemiyorum.

— Peki, istemiyorsan, ısrar etmiyorum... Mihrişah Sultan seni görmeye gelir.

— Nasıl gelecek?

— Kumarhaneye gelecektir bütün o maiyetiyle birlikte... O kararını verdi, kimse onu kararından vazgeçiremez...Sebebini bilmiyorum ama seninle tanışmak istiyor, bunu da engellemek mümkün değil.

— Köşke mi gelecek?

Nizam tebessüm etti, Anya kumarhanede piyano çalıyordu ama bir türlü oraya kumarhane diyemiyordu, “köşk” diyordu.

— Köşke gelecek.

— Bunu yapmasın.

— Anya elimde olsa hakikaten ben de bunun olmasını istemem, seni rahatsız edecek herhangi bir olayın yaşanmasını istemem ama Sultan’a sözüm geçmez, padişah gelse onun da sözü geçmez.

Anya içini çekerek tekrarladı.

— Köşke gelsin.

Nizam cevap vermedi.

— Köşke gelmesin, dedi Anya tekrar, beni orada görmesini istemem.

Nizam sesini çıkarmadan dinliyordu.

— Ben ona giderim.

İki gün sonra birlikte Mihrişah Sultan'a gittiler.

Anya arabada çok huzursuz ve sessizdi, köşeye çekilip büzülmüştü. O anda, Nizam'la tanıştığı ilk andan itibaren yaşanan her şeyden pişman olduğu hissediliyordu, mümkün olsa Nizam'ı tanımadığı günlere dönmeye razı olacağı yüzünün gerilen çizgilerinden, dudaklarını ısırmasından, gözlerini boşluğa dikmesinden anlaşılıyordu. Kucağına öylesine bırakıverdiği elleri ölü eli gibiydi ama birbirlerine geçirdiği parmaklarının boğumları sıkılmaktan beyazlaşmıştı.

Nizam'ın daha önce görmediği çok şık bir elbise giymiş, daha önce hiç takmadığı inci bir kolye takmıştı, gözleri sürmeliydi, yanaklarına hafifçe allık sürmüştü, bu görüşme için özenle hazırlanmıştı, belli ki sandıklarını açmış, yanında getirebildiği ve dikkatle sakladığı elbiselerini çıkarmıştı. Belki de bir daha asla giymeyi düşünmediği ama geçmişle arasındaki bağ olarak sandıkta bıraktığı elbiselerini çıkartıp giymiş ama bunu yapmaktan da huzursuz olmuştu. Anya'nın, bu görüşmeyi bir tür geçmişine dönmek olarak algıladığını, o yüzden böylesine huzursuz olduğunu sezebiliyordu Nizam.

Mihrişah Sultan'ın bahçesine girdiklerinde Anya başını kaldırıp dışarı bakmıştı, bahçesi, çiçekleri, ağaçları, büyüklüğü köşkün sahibesi hakkında ona bir fikir vermişti.

Kapıyı fraklı Habeş bir uşak açmış, hemen ardından bir Fransız nedime neşeli bir kibarlıkla onları karşılamıştı, Nizam'ı öpmüş, Anya'yı başıyla selamlamış, "sultan hazretleri birazdan inecek" demişti.

Bütün bu zenginlik, bu görkem, evdeki eşyaların şıklığı, yerleştirilişlerindeki seçkin zevk, büyük yer halıları, köşelere yerleştirilmiş adam boyundaki Çin vazoları, daha sabahleyin kesilip yerleştirilmiş taze çiçekler, evin kokusu, yanan şöminelerden yayılan ısı, Anya'da, kaçtığı uçurumlarla dolu karanlık bir geçmişe doğru çekiliyormuş gibi bir başdönmesi yaratıyordu.

Anya'yı iri bir berjer koltuğa oturtan Nizam elini tutmuştu, Mihrişah Sultan'ın herhangi bir sözünün onu yaralamasından çekiniyordu. Yüzünün solduğunu fark etmişti. Anya'nın unutmak istediği her şey vardı bu evde.

Dışarda hafif bir kar atıştırıyordu.

Salonun kapısı açıldı, Mihrişah Sultan uçuk mavi ipek bir elbisenin içinde gökten inmiş bir tanrıça gibi girdi içeri, arkasında iki nedimesi de onunla birlikte yürüyordu.

O girince Anya'yla Nizam ayağa kalkmışlardı.

Nizam:

— Anya'yı getirdim, dedi endişesini saklamaya çalışan neşeli bir sesle.

Anya, neredeyse insiyaki bir şekilde, çocukluğunda öğrendiği tarzda, bir dizini hafifçe kırarak Çariçeyi selamlar gibi büyük bir zarafet ve doğallıkla selamladı Mihrişah Sultan'ı.

Sultan, sanki bir çocuğu sever gibi şefkatle Anya'nın yüzünü okşadı:

— Nihayet getirdi sizi bu haylaz, dedi. Çok güzelmişsiniz.

Mihrişah Sultan, epeydir birkaç kişi dışındaki herkese sanki onlar çocukmuş gibi davranıyor, ihtiyarlığa duyduğu öfkeye, çevresindekileri güzelliğine ve gücüne eklediği yaşlılıkla iyice ezerek gizli bir teselli arıyordu.

Anya'nın yüzü pembeleşti.

— Mersi madam.

Anya'nın, Sultan'ın güzelliğinden etkilendiği, hafifçe çizgilenmesine rağmen hâlâ etkileyici olan yüzüne, gözlerine, duruşuna bakışından belli oluyordu, Nizam'ın tahmin ettiğinden daha zengin ve yerleşik bir ailenin çocuğu olduğunu kavıyordu. Neredeyse bütün davranışları değişmiş, olgun bir Rus soylusu olmuştı, gözlerine bir canlılıkla beraber bir hüznün de yerleşmişti.

— Çok güzel piyano çaldığınızı söyledi Nizam, dedi Sultan, bir gün dinleme şansına erişebilmek isterdim.

— Mübalağa etmiş madam.

— Nizam konuşurken pek mübalağa etmez, onun tavırları mübalağalıdır... Yaptıkları beni bazen kızdırsa da, söylediklerine daima inanırım.

Anya gülümseyerek önüne baktı.

Kahvelerini içtikten sonra Mihrişah Sultan o aldırılmaz haliyle Nizam'a "hadi sen git de biraz kızlarla ahbablık et," dedi, "seni özlediler."

Nizam tereddüt ederek Anya'ya döndü, onun yalnız başına kalmaktan huzursuz olacağından endişe ettiği belliydi, "sen git" dedi Sultan yeniden, "merak etme, biz biraz baş başa konuşacağız."

Nizam çıktıktan sonra Sultan, "bir kahve daha ister misiniz" dedi.

— Mersi madam, istemem.

— Benim böyle işlere karışmak mutadım değildir, dedi Sultan, lakin bu sefer mesele biraz tuhaf.

Anya dizlerini birleştirerek zarif biçimde koltuğun altına doğru çekmiş, sırtını dikleştirmiş, mahcup halinden kurtulmuş, herhangi bir saygısızlığa tahammül etmeyeceğini zarafetle hissettiren bir biçimde Sultan'a bakıyordu. Aslında Mihrişah Sultan'ı uyarmak, konuşma ikisi

için de tatsız bir mecraya sürüklenmeden bu görüşmeyi bitirmek istediğini anlatmak istiyordu ama Sultan böyle uyarılarla gerileyecek biri değildi.

— Herhalde tahmin ediyorsunuz, Nizam'ın çok münasebetsiz rabitaları oldu, onlar gelgeç rabitalardı, ciddi değildi ama şimdi görüyorum ki kendisi bunu fark etmese de sizinle bir gönül bağı kurmuş...

Sultan durup bir an içini çekti.

— Çok iyi bir piyanist olmanıza rağmen bir kumarhane de, size pek uygun olmayan bir yerde piyano çalıyorsunuz. Anya, soğuk bir sesle:

— Benden ne istiyorsunuz madam, dedi.

— Paris'te konserler verebilirsiniz, ben bunu sağlayabilirim.

— Mersi madam, konser vermek istemiyorum.

— Kalabalıkların önüne çıkmaktan, sizi tanıyanlara rastlamaktan mı korkuyorsunuz?

— Hayır madam, hiçbir şeyden korkmuyorum, sadece istemiyorum. Müsaade buyurursanız, ne yapacağıma kendim karar vermek isterim. Ben halimden memnunum, bunu değiştirmek istemiyorum.

Mihrişah Sultan, Anya'nın tavrındaki sertliği görmezden gelmeyi tercih etti.

— Ben sizi koruyabilirim, dedi, ben varken size kimse bir şey yapamaz.

— Beni kimsenin korumasını istemiyorum madam.

— Mösyö Gavril koruyor ama...

Sultan devam etmeden önce, sıkı bir darbe geleceğini hissettirmek ister gibi derin bir soluk aldı.

— Siz farkında olmasanız da Kont Rodovski de koruyor.

Anya kıpkırmızı kesildi, gözleri büyüdü, Sultan'a neredeyse dehşetle baktı, Sultan onun böyle şaşıracağını biliyordu, sakın bir şekilde devam etti:

— Ben bütün hikâyeyi biliyorum Anya, sizin bilmediklerinizi de biliyorum... Öğrenmek istediklerimi öğrenebilecek imkânlara sahibim... Sizin o kumarhaneden çıkmanızı istiyorum... Mösyö Gavril belki farkında değil ama Teşkilat-ı Mahsusa onun neler yaptığını izliyor, ÇEKA da izliyor, padişahın adamları da izliyor... Senin akıllı Gavril etrafına ateş yakınca kumarhanede olanları kimse görmez sanıyor ama herkes görüyor. Orada emniyette değilsiniz. Siz emniyette olmadığınız gibi, Nizam da emniyette değil.

Anya soluk almakta zorlanıyordu, soluğunu toplama-ya çalışarak.

— Kont Rodovski'yi nereden biliyorsunuz, dedi.

— Söylediğim gibi, öğrenmek istediklerimi öğrenecek imkâna sahibim... Sizin kim olduğunuzu biliyorum Anya... Neler yaşamış olduğunuzu da... Merak etmeyin Nizam'a bir şey söyleyecek değilim. Bu sizinle benim aramda, Nizam siz söylemedikçe sizinle ilgili gerçekleri öğrenmeyecek.

— Bunu yapmaya hakkınız yoktu.

— Neyi yapmaya hakkım yoktu?

— Hayatıma böyle girmeye, geçmişimi karıştırmaya, unutmak istediklerimi bana yeniden hatırlatmaya... Bunlara hakkınız yoktu madam. Benim geçmişim, bugün yaşadıklarım, yaptığım iş, madam, bunların hiçbiri size benim hayatıma böyle cüretkârane girme hakkı vermez... Ben bunlarla karşılaşmamak için, geçmişim kurcalanmasın, biri beni kurtarmaya kalkmasın, biri bana hayatı nasıl yaşamam gerektiğini öğretmesin diye bir kumarhaneye sığındım, şimdi ne kadar haklı olduğumu görüyorum, Nizam'la karşılaşana kadar bir ölü gibi yaşıyordum, evet bir ölü gibi ama huzurlu bir ölüydüm, şimdi ise... Madam,

bana büyük bir kötülük yaptınız... Müsaadenizle gitmek istiyorum... Bir daha ne sizi, ne de Nizam'ı görmek istiyorum... Çok acılar gördüm ama şu anda karşılaştığım gibi bir saygısızlıkla hayatımın hiçbir gününde karşılaşmadım.

Anya ayağa kalktı, Mihrişah Sultan da ayağa kalkıp kolunu tuttu.

— Lütfen oturun, dedi...

Anya Sultan'ın yüzüne baktı, Mihrişah Sultan bir kez daha "lütfen" dedi, "lütfen oturun."

Anya ne yapacağı konusunda bir an kararsız kaldıktan sonra oturdu yeniden, Mihrişah Sultan da karşısına geçti yeniden.

— Hayatınıza karışmak, mazinizi didiklemek gibi bir gayem yok, bir saygısızlık kastım ise asla olamaz kızım, neden saygısızca davranayım, bunu hak eden biri olduğunuzu düşünmüyorum... Acılar çektiğinizi, kefaretinizi ödediğinizi de biliyorum, ben sadece size ve Nizam'a yardım etmek istiyorum, başka bir gayem yok, emin olun... Bilmiyorum rabitanız ne kadar sürer ama Nizam size tutulmuş gözüküyor, eğer siz o kumarhanede ölmeyi sürdürecekseniz o da en azından bir vakit sizinle, tabir caizse, bir ölü hayatı sürecek... Buna gerek yok... Size yeni bir hayat kurabilirim.

— Madam, benim zaten sizin bana kurmak istediğiniz gibi bir hayatım vardı, ben artık o hayatı istemiyorum... Ben o hayatı hak etmiyorum... Ben aslında hayatı da hak etmiyorum... Neden beni olduğum yerde rahat bırakmıyorsunuz?

Mihrişah Sultan bir an Anya'nın ağlayacağını sandı ama Anya ağlamıyordu, acı dolu bir kararlılık vardı yüzünde.

— Anya, size yaşlı ve endişeli bir babaanne olarak soruyorum, onun için bu soruyu lütfen hürmetsizlik olarak,

hayatınıza müdahale olarak görmeyin... Nizam'ı seviyor musunuz?

Anya sertçe:

— Bilmiyorum, dedi.

— Zannımca Nizam sizi seviyor ve sizi bırakmayacak. Tehlikeli bir yerde sizinle beraber kalacak. Çalıştığınız kumarhane çeşitli tehlikelerle ve tehditlerle dolu... Sizin kederinizi, ıstırabınızı elbette anlıyorum ama artık sadece kendinizi değil, bir başka insanı da cezalandırıyor-sunuz... Benimle gelin, size Paris dışında küçük bir ev tutayım, kalabalıklarla karşılaşmayın, istediğiniz sürece orada kalırsınız, sonra başka başka yollara gitmek isterse-niz ayrılırsınız ama ben yaşadığım sürece sizi kızım gibi görürüm, elimi siz istemedikçe sizden çekmem.

Mihrişah Sultan, sakın, olgun bir sesle devam etti:

— Kendi hayatımızda hem tanrı, hem günahkâr olamayız... Hepimiz hatalar yaptık, günahlar işledik, başkalarının ıstırabına sebep olduk, vicdanımızla hesaplaştık ama bir tanrıya dönüşüp kendi cezamızı kendimiz vermeye kalkmak, bu olmaz. Bu bir kefaret değil, bu kibirli bir günahkârın tanrı rolüne kalkışması... Bir tanrı değiliz, olamayız... Eğer hakikaten acı çekmek istiyorsanız acınızı yaşayarak çekmek daha münasip değil mi? Bırakın yardım edeyim, daha emniyetli bir yerde, daha huzur içinde yaşayın, kaderin gücünü inkar etmeden, kaderin size yeni bir fırsat verdiğini görerek, ıstırabı da, saadeti de kaderin parçaları olarak kabul ederek yaşayın... Ben size bunu söylüyorum sadece.

— Ben buna hazır değilim madam... Bir tanrı olmaya çalışmıyorum, hiçbir şey olmaya çalışmıyorum... Ben bunları herhangi biriyle konuşmak da istemiyorum... Burada geldim, çünkü ben gelmezsem sizin köşke geleceği-

nizi söyledi Nizam... Böyle bir sahne yaşamak istemediğim için ziyaretinize geldim... Bakın madam, çok zengin, çok güçlü olduğunuzu, bana da iyi niyetle yardım etmek istediğinizi görüyorum, minnettarım... Ama istemiyorum... Bu konuşmanın bundan öteye geçmesinin karşılıklı olarak hürmet sınırlarını zorlayacağını sanırım siz de kabul edersiniz.

Son cümlede Anya'nın sesi, konuşma tonu, vurgusu iyice değişmişti, kumarhanede piyano çalan bir kadın gibi değil, daha çocuk yaştan otoriter bir edayla söz söylemesini, insanları kendi sınırları dışında tutmasını öğrenmiş kararlı bir kadının biraz da üstten ve mütehakkim edasıyla bitirmişti konuşmasını.

Mihrişah Sultan kendisiyle böyle konuşulmasına alışkın değildi. Onun da sesi değişti, şefkatli babaanne sesi, yerini kudretini karşısındakine göstermeye alışkın bir prensesin tehditkâr sesine dönüştü.

— Kontes Rodovski, dedi, kendinizle birlikte bir başka insanın hayatını da tehlikeye attığınızın farkında mısınız bu tavrınızla? Kendinize karşı mesuliyetinizi yerine getirmeyeceğinizi görüyorum ama bir başka insana karşı da aynı mesuliyetsizlikle mi davranmayı tercih ediyorsunuz? Bunun kabul edilebilir bir tavır olduğuna inanıyor musunuz?

Yıllardan beri duymadığı ve artık bir daha duymayacağını sandığı adını birdenbire duyunca, sanki geçmişin unutmak istediği o korkunç olaylarının, yangınların, silah seslerinin, cinayetlerin, affedilemez bir ihanetin aniden saldırısına uğramış gibi, Anya kurtulamayacağı, kuşatıldığı duygusuna kapıldı; bütün kanı görünmez bir yaradan akıp gidiyormuş gibi yüzü beyazlaştı, soluğu daraldı, bir başdönmesiyle zorlukla koltuğun kenarlarını tuttu. Dudaklarını ısırarak gücünü toplamaya çalıştı, bir

an sessizlikten sonra ayağa kalktı, sendelemek için bütün gücünü harcıyordu.

— Bu konuşma burada bitmiştir madam, dedi, bir daha ne sizle ne de ailenizden herhangi biriyle karşılaşmamayı umuyorum... Bana yaptığınız kötülüğün ne olduğunu anlayamadığınızı görüyorum ve bir daha bu kötülükle karşılaşmamak istiyorum.

Mihrişah Sultan'ın cevabını beklemeden kapıya doğru yürüdü, güçsüzlüğünü göstermemek için büyük bir çaba harcıyor, bir an önce odadan çıkmak istiyordu.

Sultan, çok ileri gittiğini, dokunmaması gereken bir yere dokunduğunu anlayıp pişman olmuştu ama artık yapabileceği bir şey yoktu. Perişan kadının içini rahatlatabilmek için soğuk bir sesle.

— Sırrınızı hiç kimseye paylaşmayacağıma inanabilirsiniz, dedi sadece.

Kapının kulpunu tutan Anya arkasını dönmeden cevap verdi.

— Hakkınız olmayan bir sırrı ele geçirdiniz madam, onu nasıl kullanacağınız sizin bileceğiniz bir meseledir.

Kapıyı açıp çıktı.

Karşı salonda genç nedimelerle konuşan Nizam, bir yandan da Mihrişah Sultan'la Anya'nın bulunduğu salonun kapısına baktığı için Anya'nın çıktığını gördü, kızları bırakıp hızlı adımlarla Anya'nın yanına gitti, onun halini görünce telaşla, "ne oldu" diye sordu.

— Bir şey olmadı, müsaade edersen senin arabayı alacağım, eve gidince geri gönderirim.

— Ben de seninle geliyorum. .

— Gelme lütfen.

Anya bunu öyle bir kararlılıkla söyledi ki Nizam sesini çıkaramadı, Anya arabaya bindi, Nizam'a bakmadan kapıyı kapattı.

Nizam, Mihrişah Sultan'ın yanına döndü.

— Ne oldu, Anya çok kötüydü, benim onunla gitmemi istemedi.

— Senin piyanist çok hassas çıktı... Konuşmaya bile tahammül edemedi.

— Ne konuştunuz?

Mihrişah Sultan, Anya'nın saygısızlığına ve onun önerilerine aldırmamasına kızmıştı ama aynı zamanda haksızlık yaptığını, bir insanın hayatına izinsiz olarak girdiğini de biliyordu. Gururu, haksızlığını kabul etmesine engeldi, bunu yapamazdı ama haksızlık yaptığını bildiği için de huzursuzdu.

— Yardım etmek istedim ama istemedi... Hiçbir yardım teklifimi kabul etmedi.

— Onun bunu kabul etmeyeceği zaten belliydi, bunu kabul edecek olsa benim tekliflerimi kabul ederdi... Neden o kadar kötüydü çıkarken? Siz ona kötü bir şey mi söylediniz?

— Ne münasebet, neden ona kötü bir şey söyleyeyim... Saçmalama Nizam.

— Peki ne oldu? Neden böyle alelacele gitti, neden bana gelme dedi?

— Bilmiyorum... Belki de çok uzun süredir öyle yalnız bir hayat sürdüğü için insanlarla konuşmaya alışkın değildir.

Nizam bir an kararsız bir şekilde durdu, ne yapması gerektiğini düşünüyordu.

Mihrişah Sultan:

— İstersen sen git, onunla konuş, dedi, ama bir şeyi çok iyi bilmen iktiza ediyor... O kadınla birlikte olmak istiyorsan o kadın o kumarhaneden çıkmalı, orası ikiniz için de tehlikeli bir yer. O kadın oradan çıkmayacaksa,

orada kalmak için o manasız ısrarını sürdürecekse sen ondan ayrılmalısın.

— Neden?

— Söyledim ya orası tehlikeli bir yer... O Gavril denen adamın tuhaf rabbitaları var ve senin öyle bir yerde bulunman senin de başını derde sokar.

— Nasıl bir derde efendim?

— Nasıl olacağını bilmiyorum ama bir derde sokacağını biliyorum Nizam... Bu konuda daha fazla tafsilat verecek vaziyette değilim ama şu söylediğimi ciddiye almalısın, ya o kadından ayrıl, ya o kadın kumarhaneden ayrılsın.

Nizam susup düşündü.

— Bilmiyorum, Anya nedense oradan ayrılmayı kabul etmiyor.

— Sen onunla konuş... Kesin bir şekilde konuşursan belki fikrini değiştirir.

— Bir deneyeyim efendim ama çok da ümitvar değilim.

Arabaya binerken karın hızlandığını, yerlerin kar tutmaya başladığını gördü Nizam, atların nalları terk edilmiş yollarda hızla kabaran yumuşak karın üstünde dolgun sesler çıkarıyordu.

Nizam böyle sıkıntılı durumlardan hiç hoşlanmazdı, ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilmiyordu, Anya'ya kızıyordu, Mihrişah Sultan'a kızıyordu, kendisine kızıyordu, bu karmaşık durumun içinde bulunan herkese kızıyordu; onunla yetinmiyor, hayata, kadere, bu saçma talihe de kızıyordu.

Bastonuyla arabanın tavanına vurdu, arabacı aradaki sürgülü pencereyi açarak içeri baktı.

Nizam, Madam'ın evine gideceklerini söyledi.

Buna nasıl, ne zaman, niye karar verdiğini bilmiyordu ama arabacıya Madam'ın evine gideceklerini söylediği anda içine büyük bir ferahlık, sakın bir huzur, güzel bir uykuya benzeyen bir rahatlık çökmüştü; herkesin kendisine haksızlık yaptığına, kendisini hiç gereksiz zorlukların ve sıkıntıların içine soktuğuna inanıyordu, kendisine haksızlık yapan herkese de öfkeleniyordu.

Arkasına yaslandı, bu kararıyla birlikte sanki herkesten, tanıdığı bütün insanlardan, bu kentten uzaklaşmıştı, bütün meseleler geride kalmıştı, o sakın kum yığınları zihnine akıyor, bütün dertlerin üstünü örterek gizliyor, hayatı yeniden bomboş, sakın bir hale getiriyordu.

Gözlerini kapatarak gülümsedi.

Madam'ın evinde onu büyük nümayışlerle karşıladılar, Nizam herkese takıldı, kızlarla şakalaştı, günün o saatinde ev boştu, kızlar aylak aylak salonda oturuyorlardı. Evangeliki, “ah, bir daha hiç gelmeyeceksiniz zannetmiştim” dedi,

— Hiç gelmez olur muyum?

— Bilmem ki, kaç zaman oldu gelmediniz, aramadınız... Nizam Bey bizi unuttu dedim.

— Unutmadım, gel hadi.

Birlikte yukarı çıktılar.

Salondaki kızlar, kıkırdaşarak bir süre Evangeliki'nin çığlıklarını dinlediler, sonra sesler kesildi. Evangeliki yüzünde bir gülümsemeyle döndüğünde kızlar sordular:

— Ne oldu?

— Uyuyor, dedi Evangeliki, akşama uyandırmamı söyledi.

Nizam akşama doğru uyandı, Evangeliki'nin getirdiği yemeği yedi, o gün yaşananları unutmuş, huzura kavuşmuş bir zihinle evden çıktı.

Hava kararmış, kar hızlanmıştı, kar yağdıkça şehir beyazlaşarak güzelleşiyor, çamurlu sokaklar, çarpılmış, tahtaları kararmış evler, biçimsiz çatılar o yumuşacık beyazlığın altında eriyerek siliniyor, bacalardan yükselen gümüşü dumanlar, incecik minareler, ışıktan şemsiyeleriyle havagazı fenerleri, o ışık şemsiyelerinin içinde yaldızlı konfetiler gibi uçuşan kar taneleriyle aslında var olmayan masalsı bir başka şehir çıkıyordu ortaya.

Arabacı dikkatle sürüyordu, tekerleklerin karı yarar-ken çıkarttığı fısırtılı sesi duyuyordu Nizam, Paris'te felsefe hocasının sorduğu o soruyu hatırlamıştı, "hakikat nedir, hakiki olmayan bir hakikat var mıdır", "vardır" diye düşünüyordu Nizam, "işte bu şehir, şu anda hakiki olmayan bir hakikat, yarın sabah bütünüyle değişecek, silinecek ama şu anda var ama hakiki değil, bir görüntü sadece."

Öğlen kaçtığı hakikat Anya'nın evine yaklaştıkça hakikileşiyor ve şuurunun kaplayan o huzurlu kum yığınları yavaş yavaş çöküyor, çözmek zorunda olduğu mesele git-tikçe büyüyerek Nizam'ın sıkıntısını yeniden arttırıyordu.

Bir karar vermesi gerekiyordu ama karar vermek, karar vermek için düşünmek istemiyordu. Sonunda karar vermeye çalışmaktan vazgeçti. İçinden nasıl gelirse öyle davranacaktı.

Aslında gerçek kararının bu olmadığını biliyordu, daha sonra Osman'a "insan zihni çok hilebazdır" demişti, "türlü türlü oyunlarla kendini kandırır." Kendini kandırıyor, bunu biliyor ama bilmezlikten geliyordu; Anya'yı bırakmaya, Mihrişah Sultan ve Rukiye'yle Paris'e dönme-ye, bu tuhaf memleketi ve sırlarla dolu kadını unutmaya karar vermişti. Bu kararının farkına varmak, bu kararın yükünü taşımak istemiyordu.

Anya'nın evine vardığında kapıyı yaşlı hizmetçi açtı:

— Madam rahatsız, kimseyle görüşmek istemiyor, dedi.

Nizam kadını usulca kenara itti.

— Ben bir bakayım, dedi.

Salona girdiğinde, Anya sabahki elbiseleriyle bir koltukta oturuyordu, belli ki üstünü bile değiştirememiş, eve gelince bir koltuğa yığılmış, oradan kımıldayamamıştı.

Başını kaldırıp Nizam'a baktı, bitkin bir sesle:

— Neden geldin, dedi.

— Neden gittin?

— Konuşacak bir şey kalmamıştı... Maziden bahsetmek istemediğimi sana söylemiştim... Yeniden hayata dönmek istemediğimi de söylemiştim... Israr etmek hürmetsizlik...

— Ben ısrar etmedim.

— Mihrişah Sultan ısrar ediyor.

Nizam aynı sözleri tekrarladı.

— Ben ısrar etmedim.

Anya'nın yüzü hâlâ bembeyazdı, gözleri ilk tanıştıklarında olduğu gibi bomboş, bir ölüye bakar gibi bakıyordu.

— Kimin ısrar ettiğinin ne önemi var Nizam? Ben hayata dönmek için kımıldadığım anda mazi karşıma çıkıyor... Mazi orada duruyor... Hayatın içinde duruyor... Hayata dönmek istemiyorum, döndüğüm anda mazi karşıma çıkıyor, maziyi hatırlamak istemiyorum... Hiçbir şey istemiyorum... Böyle kalmak istiyorum... Git lütfen... Bir daha da gelme... Bana bu kötülüğü yapma.

Nizam'ın yolda, kendinden bile gizleyerek verdiği kararı vicdanı rahat bir şekilde uygulaması için talihin kendisine sunduğu bir fırsattı bu; yüzünde beliren memnuniyet gülümsemesini silmeye çalıştı, Anya'nın o gülümsemeyi görmesini istemiyordu.

Hiç cevap vermeden kapıya doğru dönerken son kez Anya'ya baktı, dudaklarını gördü, titriyorlardı.

Dudakları, ürkmüş bir kuşun minik kanatları gibi se-yiriyordu.

Zorlukla görülebilen bu küçücük ayrıntı birden Nizam'ı sarstı, sanki bilinci o küçük titremelerle yırtıldı, altında saklı ne varsa o çatlaklardan hücum etti, birbirinin zıddı birçok duygu, bir zelzele gibi şuurunu parçalayarak zihnini altüst etti, içindeki bir sesin "sakın yapma" diye bağırmasını neredeyse somut bir haykırış gibi duymasına rağmen dönüp Anya'nın karşısına oturdu.

— Gitmiyorum... Gitmeyeceğim.

Anya büyük bir şaşkınlıkla baktı Nizam'a, bunu beklemiyordu. Onun da gitmek isteyeceğine emindi. Kalmasına sevindiği anda, yaşanacakları yeniden düşünerek korktu.

Yalvarır gibi:

— Lütfen git, dedi... Rica ediyorum.

— Gitmeyeceğim.

— Nizam... Lütfen...

Anya ağlamaya başladı, dudaklarının titremesi daha da artmıştı.

— Nizam lütfen yapma... Bana acı... Bilmiyorsun... Ben bunlara dayanamam...

Nizam kendi yaptığına şaşırmış ama kendi yaptığından da etkilenmişti, böyle davranmış olmaktan bir sevinç, bir memnuniyet duymuştu. Bütün duyguları keskinleşmiş, hiç bilmediği bir merhamet duygusuyla kendisini feda etmeye karar vermişti.

— Böyle yaşamak istiyorsan, tamam, ben de seninle böyle yaşayacağım, seni zorlamayacağım... Bir gün hayatta dönmek istersen, seninle beraber ben de döneceğim... Ama şimdi seni yalnız bırakmayacağım.

— Nizam, kendi hayatını da mahvedeceksin... Mihri-
şah Sultan haklı, bu mesuliyeti alamam.

— Ben kendi kararımı veriyorum... Bunun için senin
bir mesuliyet duymana gerek yok.

— Bu, ikimiz için de iyi olmayacak.

Nizam omuzlarını silkti.

— Olmasın.

— Bu bir oyun değil Nizam.

— Biliyorum.

— Bilmiyorsun...

Nizam, uzanıp Anya'nın elini tuttu, "ağlama" dedi,
"ağlama artık."

Kaldığı için hem bir sevinç hem de büyük bir pişman-
lık duyuyor, hiç olmazsa Anya'nın mutlu olduğunu göre-
rek bunda bir teselli bulmayı arzuluyordu.

Anya Nizam'ın elini tutup yüzüne dayadı, gülümsedi.

— İkimizi de mahvedeceksin...

Gözlerini açtığında, yavaş yavaş yerine oturan bir bulanıklığın arkasındaki gülümseyen sevimli yüzü gördü. Hafifçe çekik yeşil gözler, kalınca biçimli kaşlar, gamzeli yanaklar, neşeyle gülümsemek için aralanmış dudaklar, saçlarını saklayan beyaz bir tülbent.

Yumuşak, şefkatli bir ses, belli belirsiz bir aksanla:

— Uyandın mı albay, dedi.

— Nerdeyim?

— Hastanede... Beni görünce cennette olduğunu mu zannettin?

— Hangi şehirdeyim?

— İstanbul'da... Biraz da ben sorayım... Ağrın var mı?

— Hayır.

— Güzel... Şanslısın mermi kaburgalarını kırmış ama ciğerine dokunmamış... Kalkarsın yakında, yakışıklı üniformalarını giyersin.

Ragıp Bey'in gözlerinin önündeki dalgalanma duruldukça kendisine bakan hemşireyi daha açık görmeye başlamıştı, eskilerin "fındık kurdu" dediği cinsten ufak tefek, bütün hatları yuvarlak, fıkır fıkır, her halinden, her sözünden kadınlık tüten, şefkatiyle alaycılığını bir araya toplamış bir kadındı.

— Bir şey istiyor musun?

— Eşyalarım nerede?

— Seninle getirdiklerini yanındaki çekmeceye koymuşlardır... Malına bu kadar düşkün olduğuna göre bakalım nelerin varmış...

Uzanıp, Ragıp Bey'in yatağının başucunda duran beyaz komodinin çekmesini açtı.

— Sigara tabakan, çakmağın, cüzdanın... Cüzdanının içine bakayım mı, servetin ne kadar kalmış öğrenmek istiyor musun?

— Mektup var mı orada?

— Hayır.

Ragıp Bey yatağından doğrulmaya çalıştı.

— Mektuplarım olması lazım.

Hemşire yavaşça Ragıp Bey'i omzundan tutarak onu yatırdı.

— Dur, dur... İyisin dediysem o kadar da değil.

— Elbiselerim nerede?

— Elbiselerin yok... Herhalde cephedeki hastane çadırında kaldı... Vurulduğun sırada parçalanmış olmalı ya da kullanılamayacak haldedir.

— Ceketimde mektuplarım vardı...

Hemşire yavaşça omzuna dokundu.

— Tamam, sakın ol... Ben gider bakarım şimdi, buradakilerden başka eşyan var mı diye, belki üniformanı getirmişlerdir de ben görmemişimdir... Sen burada uslu uslu yat bakalım şimdi... Ben bakıp geleceğim.

Hemşire gidince Ragıp Bey başını kaldırıp çevresine bakındı, başucu ve ayakucu parmaklıklı beyaz yataklar karşılıklı sıralanmıştı, yatakların iki yanında önleri açık duran beyaz paravanlar duruyordu, sadece en sondaki paravanın önü kapatılmıştı, her yatağın yanında beyaz

bir komodin yerleştirilmişti, yataklar doluydu, siyah-be-yaz taş dōřeli yerler tertemizdi, Arap sabunu ve lizol kokuyordu.

Koğuşun sonundaki yerden tavana kadar uzanan geniş pencereden yapraksız ağaclar ve usulca yağan kar gōzüküyordu. Gōkyüzü morumsu bir renk almıştı.

Arada bir iniltiler duyuluyordu.

Gōęsündeki ağrıyla yeniden yatağa uzandı, “ōlmemiřim” diye dūřündü kederle, mektupların kaybolmuş olması o anda duyduğu yalnızlığı arttırıyordu, sanki hayata tutunacak hiğbir bağı kalmamış, bir boşluğa yapayalnız bırakılmıştı, bir uğuruma doğru kōçölerek, kuruyarak dūřüyormuř duyugusuna kapılmıştı.

O sırada istediği tek řey mektuplarıydı, bu isteğinin bir ağıklaması, mantıklı bir nedeni yoktu ama Dilara Hanım’ı bile değil yalnızca o mektupları istiyordu, onları bulsa o anda hissettiği yalnızlığı, çaresizliği bitecekti. Vurulduęu anı hatırlamaya, o mektuplara ne olmuş olabileceğini anlamaya uğraşıyordu, vurulunca çamurların iğine dūřmüř olmalıydı, ceketini herhalde kanlanıp çamurlanmıştı. Ceketini üstünden kesip çıkarmış olabilirlerdi ya da sıhhiyeciler onu soyarken ceketini mektuplarla birlikte atmışlardı.

Birden aklına gelen, birinin onları bulup okumuř olabileceęi fikri tūylerini ūrpertti, bu dūřünceyi hemen reddetti, kim o karıřıklıkta kanlı bir ceketin cebindeki mektupları çıkartıp okuyacaktı.

İşin belki de en tuhaf tarafı, o yaralı, yalnız zabiti için neredeyse hayati bir öneme sahip, o anda hayatta görmek istediği tek şey olan bu mektupların artık Dilara Hanım’ı, ona olan özlemini, aşkı temsil ederek değer kazanmamasıydı; o mektupların bizzat kendileri değerliydii, hayatı-

nın bir parçası haline gelmişlerdi. Onlar olmadığında kendini eksik hissediyordu.

İçlerinde ne yazdığını bilmediği o kâğıt parçaları, hayattan bir haber getirmiyorlardı, hayatın kendisi o kâğıtlardı o anda.

Göğsündeki kalın bandajlarla o lizol kokan hastane koğuşunda kımıldayamadan yatarken, hayat herkesle birlikte bırakıp gitmiş gibi görünüyordu, yaşadığını ona fark ettirecek göğsündeki ağrıdan başka hiçbir şey kalmamıştı.

Pencereden morumsu gökyüzüne, yavaşça yağan kara bakıyordu.

Ölümle defalarca karşılaşmıştı, ölüm tehlikesini defalarca hissetmişti, ölüm defalarca vücuduna sürtünüp geçmişti, hiçbirinde o anda yattığı yatakta hissettiği kederi, korkuyu ve yalnızlığı hissetmemişti. “Bana ölüm mü, yoksa hastane odasındaki o yalnızlık mı diye sor-salar,” demişti Osman’a daha sonra, “gözümü kırpmadan ölümü seçerdim.”

Yeniden dalmıştı.

Derin ve huzursuz uykulara dalıp çıkarak geçirdiği günler sırasında bir gün kapı açıldı, neşeli gülümsemeyle hemşire girdi koğuşa, arkasında bir karaltı daha olduğunu fark etti Ragıp Bey.

— Senin mektuplarını bulamadım ama sana bir ziyaretçi buldum, dedi hemşire. Dedim ya şanslısın...

— Geçmiş olsun kumandanım.

Çavuşun sesini duyunca heyecanla başını çevirdi, mektupları sormamak için kendini zorlukla tutarak.

— Sağ ol çavuş, dedi, nasılsın?

— İyiyim kumandanım, bende bir emanetin var, onları getirdim.

Elini ceketinin iç cebine sokup oradan buruşmuş üç zarfı çıkardı.

— Senin mektuplar.

Ragıp Bey derin bir nefes aldı.

— Nereden buldun onları?

— Sen vurulduğunda ben hemen arkandaydım, seni sıhhiye çadırına taşıdım, aklıma senin dediğin geldi, onlar seni soymadan cebinden mektupları aldım... İyi yapmış mıyım?

— Aferin çavuş, iyi yapmışsın.

Zarfları aldı, çekmeceyi açıp içine koydu.

— Ne oldu savaş, dedi, ben vurulduktan sonra aldınız mı mevzileri?

— Yok kumandanım, nerede, büyük kıyım oldu... Çok asker kaybetti Osmanlı, çekildik...

— Gene mi yenildik?

— Yenildik kumandanım... Ah ne çare, gene yenildik, olduğu gibi çekildi kolordu... Bizden sonra Hurşit Paşa kolordusu da çekilmiş.

— Allah kahretsin... Askerin vaziyeti ne?

— Ne olsun kumandanım, maneviyat kalmadı... Şuncacık Bulgarı yenemedikten sonra zaten maneviyat mı kalır? Neyse kumandanım, asıl sen nasılsın? Hemşire hanım, senin kumandanı çabuk kalkar ayağa, dedi.

— Öyle diyor, kalkarım herhalde...

— Bir emrin var mı kumandanım, hemşire fazla kalmadı dedi.

— Yok bir şey şimdilik... Mektuplar için aferin çavuş, iyi yapmışsın, sağ ol.

Çavuş aldığı aferinden memnun, gülerek gidince hemşire geldi Ragıp Bey'in başucuna.

— Hadi bakalım sargılarını değiştirilelim...

Sargılarını değiştirirken bir yandan da konuşuyordu.

— Memnun musun, bak çıktı senin mektuplar.
— Memnunum, dedi Ragıp Bey gülmeye çalışarak.
— Mektup mektup diye ortalığı ayağa kaldırdın, niye okumuyorsun?

— Okurum sonra... Burası askeri hastane mi?
— Fransız Hastanesi... Yaralıların bir kısmını buraya taşıdılar.

Ragıp Bey, hayretle baktı hemşireye.

— Rahibe misin sen?

Hemşire, kahkahasını zapt edebilmek için eliyle ağzına bastırdı.

— Ne rahibesi, Allah korusun... Rahibeye benziyor muyum ben? Yaralılar çok fazla olunca etraftaki hastanelerden ödünç hemşire aldılar... Geçici olarak buradayım.

— Adın ne?

— Efronya...

— Efronya?

— Ermeni'yim, onu soruyorsan...

— Yok canım onu sormuyorum, birden anlamadım adını... Lehçenden de anlaşılmıyor.

— Sen tabur imamı mıydın?

Ragıp Bey şaşırdı.

— Ne imamı?

Güldü hemşire.

— Ee, beni rahibe sanmak için bir adamın imam olması lazım gelir...

Bir yandan böyle cıtır cıtır konuşup Ragıp Bey'i oyalayarak onun pansuman sırasında hissedebileceği acıyı azaltmaya çalışırken, bir yandan da usta parmaklarıyla sargılarını yeniliyordu; yüzünün güleçliği, konuşmasının şakraklığı ile yaraya ve sargıya dikilmiş gözlerinin ciddiyeti arasında güven veren hoş bir tezat vardı.

Sargıyı değiştirirken Ragıp Bey can acısıyla kımıldayınca, önce sert bir sesle “kımıldama” diye uyardıktan sonra şefkatli bir sesle sordu:

— Acıdı mı canın?

— Hayır.

— Bravo kahramanım, acısa da sen bir kadına sakın canının acıdığını söyleme, e mi? Erkeksin çünkü... Ama bak hemşireye söyleyebilirsin. Canın acıdığında söyler sen orayı daha yavaş sararım... Bitiyor zaten...

Ragıp Bey, acıdan dişlerini sıkmış, yüzü hafifçe sararmıştı ama gene “acımıyor” demişti.

Efronya kısacık bir an başını yaradan kaldırıp Ragıp Bey’in yüzüne baktı, onun acıdan kasılmış çizgilerini gördü, “şimdi bitiriyorum” dedi sevecen bir sesle.

Sargılarını değiştirdikten sonra Ragıp Bey’i yeniden yatırdı yatağa, alnında biriken terleri sildi, “şimdi uyu” dedi yumuşacık bir sesle, “güzel rüyalar gör, güzel rüyalar çabuk iyileştirir.”

Ragıp Bey yeniden uykuya daldı, karmakarışık rüyalar görüyordu, savaşta vuruluyor ama bir türlü ölmüyordu, her yanından kanlar akarak yürüyordu, kalabalıklara birilerini soruyordu, kimi sorduğunu duyamıyordu, kimse cevap vermiyordu, kendisinden başka herkes ölüydü ama yürüyorlardı.

Uyanıyordu, penceredeki karanlığı, idare lambalarının sönük ışıklarını görüyordu, Efronya her seferinde başucunda oluyordu, “tamam,” diyordu, “tamam, geçti, ben buradayım.”

Alnını siliyordu.

Bazen Dilara Hanım’ı görüyordu ama Efronya gibi konuşuyordu, onunla şakalaşıyor, sargılarını değiştiriyordu, sonra birden sesi değişiyordu, kendi sesiyle konuş-

maya başlıyordu, bazen de Efronya Dilara Hanım gibi konuşuyordu.

Dilara Hanım aniden tavana doğru çekiliyor, oradan kaybolup gidiyordu, o zaman arkasından “Dilara” diye bağırıyordu, bağırdığında Dilara Hanım geri dönüyordu, Efronya gibi alnını silip, onun gibi “tamam,” diyordu, “gececek, güzel rüyalar görmelisin, güzel rüyalar çabuk iyileştirir.”

Yeniden kaybolmasın diye elini tutuyordu. Elinin sıcaklığını hissediyordu.

“Gitme” diyordu.

“Gitmiyorum, buradayım, hep yanındayım, merak etme.”

“Mektupların kayboldu.”

“Hayır, canım, onları bulduk... Bak çekmecende duruyor... Çavuş getirdi ya...”

“Evet... Onları okumadım.”

“Biliyorum.”

Sonra yeniden her yer kan ve çamur oluyor, ölüler yürüyordu, Ragıp Bey’e hiçbirini cevap vermiyordu, “savaşı kaybettik” diyordu Ragıp Bey, “Allah’ın belaları savaşı kaybettik, hepiniz öldünüz, ben kaldım, beni bıraktınız.”

Bir keresinde yürüyen ölülerin arasında Dilara Hanım’ı görmüştü, o zaman çok korkmuştu, “Dilara” diye bağırmıştı, “Dilara.”

Dilara Hanım dönüp ona bakıp gülümsemişti.

“Öldün mü?”

“Hayır canım, buradayım, ölmedim.”

“İyi... Mektupların kayboldu.”

“Mektupları bulduk, bak çekmecende.”

“Evet... Sakın gitme.”

“Gitmiyorum, buradayım.”

Uyuyor, uyanıyor, yeniden uyuyordu, her uyandığında başucunda Efronya'yı görüyordu, kendisini biraz toparladığında Efronya ona takılarak, neşelendirmeye çalışarak sargılarını değiştiriyordu.

— Albay mısın sen?

— Hayır.

— Kâğıdında albay yazıyor.

— Yanlış yazmışlar.

— Sana albaylık daha çok yakışıyor, taburcu olduğunda ben albayım, kâğıdında yazıyor dersin... Ben de, şahidim o albay derim... Ağrın var mı?

— Hayır.

— Yalancı mısın sen albay?

— O kadarı ağrı sayılmaz.

— Ne kadarı ağrı sayılır?

Ragıp Bey cevap vermedi.

— Evli misin albay?

— Kâğıdında yazmıyor mu?

— Baktım, yazmıyor... En önemli kısmını yazmamışlar... Haber vermemi, çağırtmamı istediğin kimse var mı?

— Hayır.

— İstedğin biri varsa söyle ben haber göndertirim.

— Yok.

— Görsen sevineceğin kimse yok mu?

— Yok.

— Albay sen yalancısın ama mühim değil... Bütün albaylar yalancıdır.

— Nereden biliyorsun albayların yalancı olduğunu?

— Bütün tanıdığım albaylar yalancı... Dur kıpırdama, canın daha çok acır kıpırdarsan.

Ragıp Bey, yüzünü buruşturarak acının geçmesini beklerken sordu.

— Kaç albay tanıyorsun?

Efronya sargılardan bir anlığına başını kaldırıp güle-
rek Ragıp Bey'e baktı.

— Bir tane.

— Bir tane ha, o da albay değil...

— Şimdi canın biraz yanabilir ama hemen geçecek, söz,
burayı çabucak halledeceğim... Sen önemli biri misin?

— Hayır.

— Ama albay her gün senin hakkında Harbiye
Nezaret'i'ne hususi malumat veriliyor.

— Kim veriyor?

— Başhekim.

— Allah Allah... O niye öyle?

— Bilsem sana sormam... Ama sen de bir şey bilmi-
yorsun... Ne albay olduğunu biliyorsun, ne mühim adam
olduğunu biliyorsun... Evliliğini de yanlış biliyor olma...
Bak bana boşuna ümit verme...

Ragıp Bey birden şakayı anlamadı.

— Sana ümit mi veriyorum?

Efronya güldü.

— Tabii... Her gece burada benimlesin... Şimdi bitiri-
yorum albay, son bir kere daha sarıp bağlıyorum... Dok-
tora sana uyku ilacı vermesini söyledim.

— Neden?

— İyi uyumuyorsun.

— Nerden biliyorsun?

— Her gece senle beraberim dedim ya...

— İstemem.

— Albayım burası kışla değil ki hastane... Senin dedi-
ğin değil, benim dediğim olur... Tamam bitti... Yat şimdi.

Acıdan terleyen Ragıp Bey'in alnını sildi yeniden, "çok
yoruldun mu" dedi, "yorulmadım."

— Peki, hadi uyu biraz... Dinlen.

Ragıp Bey, uyuyup uyanarak, kabuslardan hayallere savrularak, rüyalarında Dilara Hanım'ın peşine düşüp Efronya'yı bularak, ölülerin arasında ölmeden dolaşarak, uykunun arasında Dilara diye her bağırdığında başucuna koşan Efronya'nın elini Dilara'nın eli sanıp tutarak günlerini geçiriyordu.

Her uyandığında pencereye bakıyordu, bazen tipi halinde kar, bazen kurşuni bir gökyüzü, bazen karla yüklü kuru dallar, bazen karanlık gece, bazen şafak vaktinin eflatun aydınlığını görüyordu.

Yatakların etrafındaki paravanların bazıları kapanıyor, sonra açılıyor, ardından başka bir tanesi kapanıyordu, bunun ne anlama geldiğini seziyor ama biraz da ilaçların etkisiyle bulanık zihni bunu tam olarak kavrayamıyordu. Bazen inilti duyduyordu. Bazen de iyileşmekte olan bir subay yatağından kalkıp dolaşırken göz göze geliyorlar, nedense mesafeli bir şekilde, sanki suçortaklıklarının anlaşılmasını istemiyorlarmış gibi selamlaşıyorlardı.

Bir sabah, daha iyi uyandığında kapıdan Cevat Bey'in girdiğini gördü.

Doğrulamaya çalışınca adımlarını hızlandıran Cevat Bey, "rahatsız olma Ragıp" diyerek omzundan tutup yatağın yanındaki iskemleye oturdu.

— Nasılsın Ragıp?

— Sağ olun ağabey iyiyim.

— Korkuttun beni.

— Korkacak bir şey yok ağabey, ölmüyorum işte... Herkes ölüyor ama ben ölmüyorum.

— Niye böyle söylüyorsun, ölmeyeceksin tabii, daha sana çok ihtiyacı var bu vatanın.

— Siz nasılsınız ağabey?

— İyiyim Ragıp sağ ol.

— Savaş ne oldu ağabey? Çavuş bir ara uğramıştı, kaybettik falan diye bir şeyler söyledi ama... Yenildik mi yine?

— Yenildik maalesef.

— Vurulduğumda biz saldırıyorduk, sayıca üstündük, Bulgarlar geriliyordu... Nasıl yenildik gene?

Cevat Bey içini çekti.

— Fethi Bey’le Mustafa Kemal’in aculluğundan oldu... Enver Bey’den önce saldıralım, zaferin şerefini ona bırakmayalım derken planı aksattılar, iki kolordu birlikte saldıracakken ikisi ayrı ayrı hücum edince plan bozuldu... Bir de siz hücum ederken sis bastırdı, birlikler arasında bağlar koptu... Sana söylemiştim Ragıp, biz bu savaşı daha girmeden kaybetmiştik zaten... Bu son defasında Enver Bey’in planı işleyebilirdi ama onda da şahsi hesaplar, kıskançlıklar girdi araya...

— Peki ne olacak?

— Yeniden mütareke şartlarını konuşuyoruz.

— Ağabey, mütarekeye karşı çıktığınız için olmadı mı Bab-ı Ali baskını, şimdi siz mi mütareke yapıyorsunuz?

— Yapacak bir şey yok Ragıp... Orduyu şimdi Enver Bey yeniden planlıyor, bütün o eski kafalı paşaları temizliyoruz ordudan. Yeni baştan kuruyoruz. Bütün orduları, kolorduları, taa bölük seviyesine kadar yeniden şekillendiriyoruz.

— Savaşı kaybettikten sonra kaç para eder?

— Savaş bitmez... Osmanlı bunun intikamını alır... Enver Bey, Alman ordusundan müşavirler getirtiyor, gelen generalleri, zabitleri birliklere dağıtıyoruz...

— Almanların emrine mi giriyoruz yani?

— Hayır... Hiç olur mu? Ama onların bütün yeniliklerini onlardan öğreniyoruz, sağlam bir ittifakın temeli atılıyor.

O sırada Ragıp Bey'in gözü ağabeyinin apoletlerine takıldı, "hayırlı olsun ağabey, albay olmuşsunuz."

— Sağol Ragıp, Harbiye Nezareti'nde müsteşar yardımcılığına tayinim çıktı, terfi de tayinle beraber geldi...

— Haa, bizim hemşire Harbiye Nezareti'ne malumat veriliyor demişti... Siz miydiniz o?

— Evet... Her sabah malumat alıyorum... Birkaç sefer de geldim ama sen uyuyordun, o cimcime hemşire sokmadı beni içeri... Sana da bir müjdem var... Üniforman cephede yırtılıp kaybolmuş, yenisini diktirip getirdim... Bir bak bakalım beğenecek misin?

Kapıya dönüp işaret edince, kapının yanında hazırolda bekleyen bir nefer tuttuğu üniformayı getirdi. Cevat Bey, ceketi kollarının altından tutup, apoletlerini öne çıkararak Ragıp Bey'e uzattı.

— Bir giy bakalım nasıl olmuş.

Ragıp Bey ceketi aldı, tam üstüne giyeceği sırada apoletleri dikkatini çekti.

— Ağabey bu sizin üniformanız galiba, yanlış getirmişler, albay apoleti takılmış buna.

— Bir hata yok Ragıp... Hayırlı olsun. Albaylığa terfi ettin... Ama sana ben bizzat söylemek istedim... Keşke annem de görseydi... İkimiz aynı gün terfi ettik.

— Nasıl olur ağabey? Kıdem farkımız var? Nasıl aynı gün terfi edebiliriz albaylığa?

— Ragıp, muhataralı günlerden geçiyoruz, böyle zamanlarda da elbette fevkaladelikler oluyor, orduda birçok paşa ve zabıt tekaüde sevk edilirken birçok genç ve muvaffakiyetli subay da terfi etti... Sen bunu hepimizden çok hak ettin.

Ragıp Bey, ceketi giymeden elinde tutuyordu.

— Ne oldu Ragıp, sevinmedin mi? Kurmay albayımız sevinir demiştin...

— Sevinmez olur muyun, sevindim elbet... Lakin bir mağlubiyetten sonra biraz garip geldi... Nasıl bir muvafakiyet var ki ortada... Katıldığım bütün muharebeleri kaybettik... Biraz Çatalca'da dayandık.

— Sen elinden geleni yaptın Ragıp... Bundan sonra da daha iyisini yapacaksın... Paşaların hatalarının bedelini sen ödeyecek değilsin, bu ordu senden çok şeyler bekliyor... Bu terfiyi öyle değerlendir.

— Sağ olun ağabey.

— Giy hadi.

Ragıp Bey kolunu zorlukla oynatarak giydi.

— Çok yakıştı, dedi Cevat Bey, hayırlı olsun albayım.

— Sağ olun ağabey.

— Ben gideyim Ragıp, çok iş var, gene gelirim... Sen de bir an önce iyileşip kalk artık, senin gibi zabıtlere çok ihtiyacımız var.

— Ben de bir an önce kalkmak istiyorum ağabey, çok bunaldım yatakta.

Cevat Bey gittikten sonra Efronya geldi gülerek.

— Yeni üniforman gelmiş.

— Evet.

— Sordun mu albay mıymışsın?

— Sordum, albaymışım.

— Ben sana söylemiştim... Ver ceketi de yat bakalım albay... Biraz dinlen... Yakında iyileşeceksin, o zamana kadar buranın tadını çıkart... Artık iyileşiyorsun, üniforman da geldi, yarın seni tek odaya alacağız... Hiç üzülme, sana gene ben bakacağım... Albay değilim dedin albay çıktın, mühim adam değilim dedin mühim adam çıktın... Allah vere bir de evli çıkmasan.

Güldü Ragıp Bey.

— Yok onu biliyorum, evli değilim.

— Göreceğiz, ağabeyin geldi hakikatlerin bir kısmını öğrendik, yarın da karın gelirse geri kalanını öğreniriz... Yat hadi bakalım albay...

Ertesi gün Ragıp Bey'i tek başına kalacağı bir odaya taşıdılar, Ragıp Bey bunun ağabeyinin yeni görevinin ve ülkedeki yeni durumun sonucu olduğunun farkındaydı ve bundan dolayı rahatsız olmuştu ama “odaya çıkmaya-çağım” diye tutturmak biraz çocukça geldiği için kabul etmek zorunda kaldı. İlk defa iktidarda bir yakınının bulunmasının ayrıcalığını yaşıyordu ve bunun diğer zabitelerin nezdinde utandırıcı bir vaziyet olduğunu biliyordu. Koğuştan ayrılırken kimseyle göz göze gelmemeye gayret etti, böyle bir utandırıcı vaziyete ilk defa düştüğü için de için için öfkelen-di.

Artık bütün vaktini yatakta geçirmek zorunda değildi, günün önemli kısmını odadaki bir koltukta oturup pencereden dışarı bakarak geçiriyordu. Uyuduğu zamanlar, bütün kabuslarına rağmen daha iyiydi.

Gün boyu yalnız başına, hareketsiz kalınca, sürekli olarak kendi duygularıyla yüzleşiyor, kıskançlığı, kederi ayaklanıyordu. Kendinden kaçabileceği, kendini oyalayabileceği hiçbir şey yoktu, kitap okumaya çalışmıştı ama dikkatini kitaplara veremiyordu, her cümle ona kendi kederini hatırlatıyordu.

O günlerde Efronya tek kurtarıcısı olmuştu. Onun gelmesini, kendisini oyalamasını dört gözle bekliyordu. Duygularının yarattığı ıstırapla bunalan zihni kendine bir kaçış yolu, bir kurtuluş çaresi arıyordu, Efronya ona o yolu açıyordu. “İnsanın kendinden kurtulabilmesi, kendinden kaçabilmesi için mutlaka bir başkasının yardımı

gerekiyormuş,” demişti Osman’a, “bunu o zaman öğrendim. Seni çekip alacak biri lazım. Yoksa kendi içinde boğuluyorsun... Ne uğursuz bir deniz insanın kendi ruhu. Bütün kederlerin kaynağı.”

Bazen geceleri de konuşuyorlardı. Konuşacak çok fazla ortak konu bulamadıklarından gittikçe daha fazla kendilerinden, hayatlarından konuşmaya başlamışlardı.

“Evli misin,” diye sormuştu Ragıp Bey bir keresinde, bir başka zaman, bir başka kadına bu soruyu soramazdı ama o odada her şey konuşulabilir hale gelmişti.

— Hayır.

— Hiç mi evlenmedin?

— Evlendim.

— Niye ayrıldın?

Efronya bir süre dalgın dalgın düşündü. Ragıp Bey soruyu sorduğu için pişman olmak üzereyken cevap verdi:

— Kocam yüzbaşıydı...

Durup içini çekti.

— Aynı mahalledendik, çocukluk aşkıydı bizimki... Kilise korosunda birlikte ilahi söyledik... Başka birini hiç tanımadım zaten... Onu çok sevdim, hep sevdim... O da senin gibi cesur bir adamdı... O da senin gibi canı yandığında söyleyemezdi...

— Ne oldu peki, diye heyecanla sordu Ragıp Bey.

— Geçen ayaklanmada, Hareket Ordusu şehre girmeden bir gün önce Galata Köprüsü’nün girişinde vurduklar... İsyancıları durdurmak için tek başına önlerine çıkmış... Önce tüfekte vurmuşlar, sonra süngülerle...

Efronya sustu birden.

— Yiğit adammış, dedi Ragıp Bey.

— Öyleydi.

— Başın sağ olsun...

O gün Ragıp Bey, o her zaman neşeli olan Efronya'nın gözlerinin nasıl dolduğunu, nasıl sustuğunu, içinde nasıl bir acı taşıdığını gördü. Bu acı, Efronya'nın o neşeli şakacılığını Ragıp Bey'in gözünde çok daha değerli kılmıştı, onun görüldüğünden çok daha güçlü ve güvenilir biri olduğuna karar vermişti, “nedense” demişti Osman'a, “keder neşeden daha fazla emniyet veriyor insana, tuhaf değil mi?”

Bir daha o konuyu hiç açmamışlardı ama Ragıp Bey, tanıdığı subaylara sorup, Efronya'nın kocasının arkadaşları ve askerleri tarafından çok sevilen, gerçekten cesur bir subay olduğunu öğrenmişti. Bu gerçek de garip biçimde Efronya'nın Ragıp Bey'in gözündeki kıymetini arttırmıştı.

Yalnız kaldığında Dilara Hanım'ı düşünüyordu, sıkıldığında artık kaputunu sırtına atıp bahçede dolaşıyordu, içindeki sızı dinmemişti ama Efronya geldiğinde dertlerini ve geçmişini unutuyordu.

Bir gün sargısını değiştirirken, “yaran kapanıyor” demişti Efronya:

— Yakında birliğine dönersin albay.

Ragıp Bey sesini çıkarmamıştı.

— Savaş bitti.

Sonra durup eklemişti Efronya.

— Bir de seni merak etmeyeceğim... Ben de yakında kendi hastaneme döneceğim zaten... Yaralılar birer birer taburcu oluyor... Deli askerler yeniden birbirlerini öldürmeye başlayana kadar rahatız.

Ragıp Bey sesindeki heyecanı kontrol edememişti.

— Ne zaman gidiyorsun?

— Merak etme albay, seni taburcu etmeden gitmem.

Sonra gülüvermişti Efronya.

— Üzıldün mü gideceğim diye?

Ragıp Bey ne cevap vereceğini bilememişti.

O akşam, karanlık çökerken hafif bir yağmur başlamıştı, pencereleri açmıştı Ragıp Bey, yaklaşan baharı haber veren bir koku vardı dışarda, yağmur uysal bir fısıltıyla yağıyordu, kendisini şaşırtan bir tuhaflık hissediyordu ama bunun ne olduğunu kestiremiyordu, havanın ısınmaya başlamasından olabileceğini düşündü bir an, sonra birdenbire, içinde bir şeylerin yuvarlandığını, bir şeylerin karıştığını, bir şeylerin biçim değiştirdiğini hissetti, o karmaşa bir iki dakika sürdü ve kendisini şaşırtan gerçek parlak bir biçimde zihnine yansıdı. Efronya'yı özlemişti. Onun gelmesini bekliyordu.

Ondan sonra gelen duygu ise daha da şaşırtıcıydı. Dilara Hanım'ı değil de Efronya'yı özlediği için büyük bir keder hissetmişti... Kendisine bunca zamandır acı vermesine rağmen o özlemin devam etmesini, o acının sürmesini istiyordu. Kendi duygularından yorulmuş, kendinden kaçmak için uğraşmıştı ama tam şimdi kurtulduğunu hissederken bu kurtuluşa üzülmüyordu. Kederin kalın kabuğu altında, ruhu ona sezdirmeden uğraşa uğraşa kendini değiştirmiş, ancak değiştikten sonra kendini göstermişti. Ragıp Bey'in daha sonra fark ettiği gibi, "bazen birisi için çektiğin acı, seni bir başkası için hazırlıyordu."

Bir daha Dilara Hanım'la karşılaşmayacağını çok uzun zaman önce kabul etmişti ama Dilara Hanım'ı özlediği sürece bu ilişki en azından onun zihninde sürüyordu, bu ilişkiye, bu özleme, acıya alışmıştı, hayatının önemli bir parçası olmuştu bütün bu duygular, uzun zaman bu duygularla yaşamıştı. Şimdi bir başka kadını özlediğini fark etmek gerçek bir ayrılık gibi gelmişti ona, bir yaranın ka-

buğunun koparılması gibiydi o an, yara kapanıyordu ama Ragıp Bey aldığı yarasının kapanmasından acı çekiyordu.

Zihnindeki bu ayrılıştan, bu kopuştan öyle bir acı hissetti ki birden Dilara Hanım'a gitmek, onu görmek, bu acıyı uzatmak istedi. O anda gitmezse bir daha Dilara Hanım'ı görmeyeceğini, orada, o hastane odasında ondan ayrıldığını biliyordu ve ayrılığın taşınması zor sarsıntısını yaşıyordu.

Onun hastane odasındaki kıvranmalarını seyreden Osman ise insanoğlunun zavallılığına küçümseyici bir edayla bakıyordu, bu zavallı yaratıklar yaşarken geleceğin kendilerine neler hazırladığını hiç bilmiyorlar, içinde bulundukları anı sonsuz sanıyorlardı, hayatın onlarla nasıl oynadığını, eğlendiğini hiç fark edemiyorlardı. Ragıp Bey, Efronya'yla birlikte nasıl korkunç olaylardan geçeceğini, nasıl karanık bir zamanda yeniden Dilara Hanım'la karşılaşacağını o sırada bilmiyor, Dilara Hanım'ı bir daha kesinlikle görmeyeceğine hükmedebiliyordu.

Ragıp Bey gelecekten, biraz sonra odaya girecek olan Efronya'yı tanımanın ona nasıl bir hayat getireceğinden habersiz, pencereye dayanmış, geçmişten kopup geleceğe bağlandığını neredeyse berrak bir keskinlikle gördüğü anın hüznünü derinden hissederek sigara içiyordu. Bu hüznün geçici olduğunu, onun altına saklanan sevincin gün günden güçlenerek ortaya çıkacağını da sezebiliyordu.

Efronya'nın neşeli sesini duydu birden.

— Ne o albay, lambaları bile yakmamışsın... Öyle karanlıkta dertli dertli sigara içiyorsun... Hastaneden ayrılacaksın diye üzülüyor musun?

Telaşla dönmüştü Ragıp Bey:

— Dalmışım öyle...

Efronya odadaki lambaları yakmıştı.

— Bahar geliyor albay... Kokusunu duydum demin bahçede...

— Evet.

Ragıp Bey'in sesindeki tuhaflığı fark eden Efronya birden ciddileşti.

— İyi misin... Bir yerin mi ağrıyor? Yarana bir şey mi yaptın yoksa, yaran mı açıldı?

— Hayır, hayır iyiyim...

— Eee ne bu halin albay?

— Bir şey yok halimde öyle dalmışım sigara içerken...

— Hadi, hadi... Sen çok yalancısın albay, daha ilk günden anladım bunu... Söyle bakalım neye üzülüyorsun? Beni bir daha görmeyeceksin diye üzülüyorsunuzdur... Bir daha Efronya'yı görmeyeceğim diye hüznün basmıştır içini... Ne yapalım albay, hayat böyle... Karşılaşırsın, sonra ayrılırsın.

— Belki gene görüşürüz...

— Nerde görüşeceğiz... Seni göreyim diye sizin bölüğe katılacağımı sanıyorsan çok yanıliyorsun, bak sana söyleyeyim...

Ragıp Bey, bir şey söylemeden Efronya'ya baktı.

Efronya:

— Kapatunu al da bahçeye çıkalım, dedi, çok güzel bahar yağmuru yağıyor... Kameriyede otururuz biraz.

Birlikte konuşmadan bahçeye çıktılar, taze bir koku vardı, toprağın, canlanmaya başlayan ağaçların, yağmurun kokusu birbirine karışmıştı.

Tahta sıraya yan yana oturdular. Efronya birden ürperip sırtındaki siyah pelerine sarıldı. Kameriyenin henüz canlanmamış kuru sarmaşıklarının arasından sızarak yüzüne vuran hastanenin sönük ışıkları gözlerini ve dudaklarını aydınlatıyor, yüzünün geri kalanı karanlıkta kalıyordu.

Gözlerinde tuhaf bir hüznün, dudaklarının kıvrımında canlı bir neşe vardı, sanki iki ayrı yüze ait gibiydi gözleriyle dudakları, bir bütün halinde görüldüğünde belki bu kadar fark edilemezdi ama iki ayrı parça halinde göründüklerinde iki ayrı duygu da açıkça görülüyordu.

Bir süre sessizce oturduktan sonra Efronya idareyi ele alması gerektiğini anladı.

— Evet albay...

— Bir daha görüşmeyecek miyiz?

— Beni bir daha görmek istiyorsan bunu açıkça söylemelisin albay, böyle ne manaya geldiği meçhul sorularla beni göremezsin.

Efronya'nın böyle konuşması, duruma hep hakim olması, neşesinin nereden kaynaklandığı anlaşılamayan bir otoriteyle birleşmesi Ragıp Bey'in hoşuna gidiyordu. Kendisini tutamayıp gülümsedi.

— Söylemeden olmaz yani...

— Olmaz.

— Ne söyleyeceğim?

— Ne istiyorsan onu.

— Peki... Seni görmek isterim.

— Hay bakire Meryem, bunu söyleyene kadar beni de, kendini de öldürdün... Zor muymuş o kadar bunu söylemek?

— Değilmiş... Peki nasıl görüşeceğiz?

— Kâğıtlarına baktım, Çatalca'ya gideceksin yeniden... Ben gelirim Çatalca'ya, oralarda kalacak bir yer buluruz... Sen İstanbul'a geldiğinde de zaten rahat görüşürüz.

Ragıp Bey kendini tutamadı.

— İnsanlar ne der?

Efronya, Ragıp Bey'in elini iki elinin arasına almıştı.

— İnsanların ne dediği umurumda bile değil... Ben insanlara da, Tanrı'ya da kefaretimi ödedim... Cehenne-

mimi yaşadım ben, ondan daha fazlasını kimse yaşata-
maz... Sen insanların ne diyeceğini umursuyorsan şimdi
burada beni bırakıp git.

— Ya gidersem, dedi Ragıp Bey gülerek.

— Senin şu koca elinin bütün parmaklarını teker teker
kırarım o zaman.

Ragıp Bey öyle bir kahkaha attı ki bütün hastane bah-
çesi çınladı. Daha önce ne zaman böyle doyasıya kahka-
ha attığını hatırlamıyordu bile.

— Korkulur senden.

— Evet... Ne kadar korkman gerektiğini bir bilsen çok-
tan kaçardın.

Efronya, Ragıp Bey'e sokuldu, yumuşacıktı.

— Yarın sabah hastaneden taburcu olunca eşyalarını
bana bırakırsın... Ertesi sabah Çatalca'ya oradan gider-
sin... Eşyalarını bıraktıktan sonra Kağıthane'ye gide-
lim... Bahar geliyor... Gezeriz biraz... Yıllar var bir yere
gitmedim... Kağıthane duruyor mu, ondan bile emin de-
ğilim... Gece de bende kalırsın, sana yemek yaparım...
Ermeni kadınları nasıl yemek yapıyor görürsün.

Ragıp Bey kendini tutamadı:

— Ya mahalleli?

— Bulgar ordusundan korkmadın da mahalleliden mi
korkuyorsun? Kahramanların cesareti de bir tuhaf yani...

— Senin için söyledim.

— Sen beni merak etme... Bana bir şey olmaz.

— Peki...

Susup yapraklara vurarak yağın yağmuru dinlediler.

— İyi ki savaş bitti, dedi Efronya usulca, ben seni sava-
şa gönderemezdim.

— Ben seni merak etmeyeceğim ama sen beni mi me-
rak edeceksin?

Efronya'nın sesi çok kederli çıktı.

— Siz erkeksiniz, siz kendinizi korumayı bilmezsiniz...

Ragıp Bey'in sesi değişti, Efronya'yı tanıdığından beri belki de ilk kez kendi gerçek sesiyle, kendi gerçek kimliğiyle konuştu:

— Ben kendimi korurum Efronya... Ben seni de korurum... Sen hiçbir şeyden korkma... Hiçbir şeyden...

— Korkmam.

Ragıp Bey, sesin biraz tuhaf çıktığını fark edip döndü, baktı.

Efronya ağlıyordu.

— Neden ağlıyorsun?

— Saçmalıktan, geçer şimdi... Sen bana bakma... Arada bir ağlar kadınlar, bilmiyor musun albay? Siz daha cesur ve kahraman görünün diye arada bir ağlayıp, sizin biraz da sert görünmenizi sağlıyoruz işte... Küçük bir iyilik size...

Sarmaşıkların arasından sızan ışıktaki Efronya'nın gözlerini görüyordu Ragıp Bey, hâlâ ıslaktı, o ıslaklığıyla berak ve iri gözüküyorlardı.

Efronya gözlerini sildi.

— Yeter bu kadar, dedi... Merak etme albay, sık ağlamam... Bazen işte...

Sustu bir an, sonra kalktı:

— Kalk bakalım albay, sen hâlâ hastanenin malısın, bana emanetsin, bir de seni üşütmeyeyim gider ayak.

Ragıp Bey de kalktı.

Hastaneden içeri girince, Efronya eski neşeli haliyle:

— Odanı bulabilecek misin albay, dedi.

Güldü Ragıp Bey.

— Bulurum herhalde.

Odasına girince yatağının üstüne oturdu. Bir sigara yaktı. Yanındaki çekmeceyi açtı. Mektupları çıkardı, ne yapacağını bilemiyormuş gibi uzun uzun baktı onlara.

Sonra yerinden usulca kalkıp, mektupları duvarda asılı duran ceketinin iç cebine yerleştirdi.

Hemen hemen aynı saatlerde, Fransız Hastanesi'nden biraz uzakta, Nişantaşı'ndaki Dilara Hanım'ın konağında bir başka "savaş bitti" konuşması yapılıyordu. Mösyö Lausanne'ın dediği gibi, "savaş başlarken de, sürerken de, biterken de insanların hayatlarını değiştirme gücüne sahipti" ve başlarken değiştirdiği hayatları şimdi biterken bir kez daha değiştiriyordu.

Dilara Hanım, sadece kadınlara mahsus o ürkütücü istihbarat ağı sayesinde Ragıp Bey'in yaralanıp Fransız Hastanesi'ne yatırıldığını öğrenmişti, ilk öğrendiğinde onun öleceğini düşünerek hemen hastaneye koşmayı aklından geçirmiş ama yarasının ölümcül olmadığını öğrenince beklemeye başlamıştı.

Beklediği, üstünde "gel" yazan küçük bir pusulaydı.

Geceler boyunca bunun hayalini kurmuş, hastaneye giderken ne giyeceğini bile belirlemişti, aniden çağırırsa hemen giyinip gidebilmek için o elbiselerini ayırıp dolabın başka bir bölümüne asmıştı.

O pusula hiç gelmemişti.

Ragıp Bey'in ağır ağır iyileşmesini, ümitle ve hayal kırıklığıyla izlemişti. Efronya'nın varlığından da haberdar-

dı ama bu hemşireyle Ragıp Bey'in arasında bir şeylerin olup olmadığını tam kestiremiyordu, hastalarıyla yakından ilgilenen bir hemşire olduğunu öğrendiğinden, bunun bir hemşire hasta ilişkisi olabileceğini düşünmüştü.

Bir aşkı aşk yaptığı düşünülen bütün duygular oradaydı, özlem, arzu, kıskançlık ama en büyük aşkı bile yaralayabilecek bir başka duygu daha vardı: bağımsız olma isteği.

Bir yanı hayatının sonuna kadar hiç ayrılmadan Ragıp Bey'le birlikte olmayı istiyordu, bir yanı ise böyle bir ilişkinin ruhunu ve bağımsızlığını öldüreceğini, içinde acı bir tat bırakacağını hissediyordu. O bağımsız olma isteği olmasa, Dilara Hanım, hastaneye gider, Ragıp Bey'i "alardı" ama bütün isteğine rağmen kımıldayamaması içindeki o ikilemdendi.

Ragıp Bey çağırırsa ya da gelse belki o bağımsızlık isteğinden vazgeçerdi ama o istek kendiliğinden gitmesine engeldi.

"Neden bunun sadece erkeklere mahsus bir his olduğunu zannettiklerini hiçbir zaman anlayamadım," demişti Osman'a, "bu bütün insanlara ait bir his, bazısında az, bazısında çok, bütün hislerde olduğu gibi, herkese değişik miktarlarda dağıtılmış. Benim payıma biraz fazla düşmüş, bir yanımla bundan memnunum, bir yanımla bunun bir lanet olduğunu düşünüyorum."

O akşam Mösyö Lausanne'ı sıkıntıyla karşıladı, kendisine ne söyleyeceğini biliyordu.

Mösyö Lausanne, beklenen sözü yemeğin ortasında söyledi:

— Savaş bitti madam.

— Biliyorum... Üzölmüş gibisiniz.

— Siz benden daha iyi takdir edersiniz ki her olay insanların hayatına değişik biçimlerde akseder... Elbette

savaşın bitmesi iyi, gençlerin hayatları kurtuluyor, daha fazla ölmeyecekler... Ama benim için daha değişik bir mana taşıyor... Ülkeme dönmek zorundayım... Vapurum yarın sabah hareket ediyor.

Mösyö Lausanne durup Dilara Hanım'ın bir şey söylemesini bekledi. Dilara Hanım sesini çıkarmadı.

— Bazen insafsız oluyorsunuz madam.

— Neden böyle söylediniz?

— Sessizliğinizin öldürücü olduğunu biliyorsunuz.

— Ne söylememi istiyorsunuz?

— Ben ne söylemenizi istediğimi biliyorum madam, siz de biliyorsunuz... Burada merak konusu olan sizin ne söylemek istediğiniz... Aslında sessizliğiniz söylüyor... Ama ah bu saçma ümit... Âşıklerle şairlerin ümitleri hiç bitmez... Hayatlarını sırtlarına saplanmış bir bıçakla geçirmelerinin, o bıçağı bir türlü çekip çıkaramamalarının sebebi bu ümit değil mi?

Lausanne durup gülümsedi.

— Biraz dramatik bir anlatım oldu madam, farkındayım... Ama bir ümide sarılmanın zavallılığı insanı rahatsız ediyor doğrusu... En azından beni rahatsız ediyor. Böyle biri değilim. Hayatını ümidin çengeline asan insanlardan değilim... Mesleki bir alışkanlık belki de, ben hayatın ve insanların açık ve net olmasını severim.

— Kadınların da mı?

— Özellikle kadınların...

— Açık ve net kadınlarla çok karşılaştınız mı?

— Benimle alay ediyorsunuz madam.

Dilara Hanım birden ciddileşti.

— Hayır, alay etmiyorum Stephan, bazen açık ve net olamaz insan, çünkü hissiyatı öyle açık ve net değildir, siz benden daha iyi bilirsiniz... Bir haber, bir olay değil

insan ruhu, her cinayetin bir katili olmuyor her zaman... Ne söyleyebilirim size? Evet, burada İstanbul'da olmanızı, sizi görmeyi, sizinle konuşmayı, sizin şakalarınıza gülmeyi, sizin anlattıklarınızı dinlemeyi seviyorum... Eğer İstanbul'da kalmış olsaydınız buna çok sevinirdim, gittiğinizde hakikaten çok üzüleceğim... Ama bütün bunlar size kal demem için kafi mi? Sanmıyorum... Siz de sanmıyorsunuz ki kalıp kalmamak için benim fikrimi öğrenmek istiyorsunuz... Kafi bulsaydınız bana sormadan kalırdınız... Ama soruyorsunuz... Çünkü size de bu kadarı kafi gelmiyor... Siz neden sormadan burada kalamıyorsanız, ben de tam o sebepten size kal diyemiyorum...

Dilara Hanım susunca bir sessizlik oldu, ikisi de kendi düşüncelerine dalmışlardı, sessizliği gene Dilara Hanım bozdu.

— Belki bir başka zaman olsaydı...

— Yapmayın madam...

Dilara Hanım, neye itiraz ettiğini anlamak için Mösyö Lausanne'ın yüzüne baktı.

— Böyle zavallı tesellileri bana reva görmeyiniz... Sevmek, hele ki karşılıksız sevmek beni de herkes gibi çaresizleştirse de, ben hiçbir zaman bu kadar çaresiz olmayı kabullenemedim... Bir başka zaman şu anda beni alakadar etmiyor... Beni bu zaman, bugün, şu an alakadar ediyor.

— Şu anda buradayız, konuşuyoruz...

— Bu son konuşmamız madam... Bir daha birbirimizi hiç görmeyeceğiz... Bu kadar kesin bir hakikat, bazen taşınması ağır bir yük oluyor... Bir daha sizi hiç görmeyeceğim, sesinizi hiç duymayacağım, gülüşünüze şahit olmayacağım, heyecanlandığınızda usulca dudağınızı ısırığınızı bir daha hiç fark etmeyeceğim...

— Neden bu kadar kesin konuşuyorsunuz? Hayat bu...

— İstikbal meçhuldür, evet... Ama her zaman değil... İkimiz de bunun son konuşmamız olduğunu biliyoruz... Bu hakikat beni sizi üzdüğünden daha fazla üzüyor sadece... Bu da başka bir kesin hakikat işte.

Gene bir sessizlik oldu, yağmurun pencerelere vuran tıptırtısını duyuyorlardı.

— Bahar geliyor, dedi Lausanne. Hiç baharın gelmesi-ne, savaşın bitmesine üzüleceğim aklıma gelmezdi...

Dilara Hanım gülümsedi.

— Burada savaş hiç bitmez, siz benden daha iyi bilirsiniz...

— Bu seferki savaş bizi ayıran bir savaş olacak... Osmanlı ordusuna Alman subayları gelmeye başladı... Bunun manasını biliyorsunuz herhalde...

— Hayır.

— Avrupa'da çıkacak bir savaşta ülkelerimiz birbirine düşman olacak madam... Bu seferki bizi tamamiyle ayıran bir savaş olacak.

— Avrupa'da savaş çıkacak mı?

— Buna şu anda kesin bir cevap veremem ama bütün işaretler çıkacağını gösteriyor...

Gene sustular, Lausanne güldü.

— Bu sefer bilmiyorum kim haber getirecek size cep-heden?

Dilara Hanım, cevap vermeden önce içini çekti.

— Size daha önce de söylemiştim, benim için sizin ehemmiyetiniz, evet başlarda belki de getirdiğiniz haberlerden dolayıcıydı ama sonra öyle değildi... Gitmeniz beni de üzüyor, biz çok zor zamanları birlikte geçirdik... Bana her zaman destek oldunuz... En acılı zamanlarda beni güldürdünüz... Bir daha sizi asla görmemek fikri zannet-

meyin ki beni üzmüyor... Hayır, aksine, bu hakikat beni de yaralıyor, belki de ikimizin de tahmin ettiğinden fazla... Hayat böyle sürebilsin isterdim.

— Hayat değişmeye muhtaçtır madam... Hiçbir zaman böyle sürmez, sürüp giden bir an yoktur... Hayatı ya siz değiştirirsiniz ya da hayat sizi değiştirir... Birinden biri diğerini mutlaka değiştirir... Ben, ikimiz birlikte hayatı değiştirebilelim isterdim, bu beni mesut bir insan yapardı... Ama biliyorum ve görüyorum ki öyle olmayacak... Hayat bizi değiştirecek... Çaresizlik budur işte madam... Hayatı değiştirmemektir çaresizlik... Birisini sevdiğinde, hayatı değiştirme gücünü de kaybediyorsun, hayatı değiştirebilmek için bir başkasına muhtaç oluyorsun, kendi iraden bir işe yaramıyor... Sevmek böyle bir şey olmamalıydı, insanı güçsüzleştiren, çaresizleştiren, zavallılaştıran bir şey olmamalıydı... Aksine güçlendiren bir şey olmalıydı... Ama olmuyor işte... Hayatımda hiç kendimi şu andaki kadar güçsüz ve çaresiz hissetmemiştim.

Lausanne birden durup güldü.

— Bir erkeği bu hale getirmenin büyük bir günah olduğunu biliyorsunuz değil mi madam? Güçlü bir erkeği güçsüzleştirmek... Samson'un saçlarını kesen bir Delila olmak...

Dilara Hanım, yağmurun sesine karışan Lausanne'ın sesini dinliyordu, onun konuşma biçiminden, en acı meseleyi anlatırken birden konuyu hafifletip şaka yapmasından, duygularını açıkça ifade etmesinden, verdiği örneklerden hoşlandığını düşünüyordu; Lausanne o anda fark edemişti ama Dilara Hanım Lausanne'la birlikte bir hayatın nasıl olacağını tartıyordu, o burada kalabilirdi, kendisi Paris'e gidebilirdi, "Lausanne ona istediği geniş ve hür alanı açabilir miydi", sıkılır mıydı, sıkıldığında Lausanne'a "git"

diyebilir miydi, “kal” demek ciddi bir mesuliyet getirmez miydi, bütün bu sorular aklından geçiyordu. Ragıp’ı unutabilir miydi, belki de en önemlisi, Ragıp’la bir daha asla bir araya gelemeyeceği gerçeğini kabul etmeye hazır mıydı, bir daha asla bir araya gelmeme ihtimalini hayatının bir parçası yapabilir miydi? Buna dayanabilir miydi? Görmemek başka bir şeydi, ayrılmak başka bir şeydi ama “bir daha hiç birlikte olma ihtimalimiz kalmayacak” demek bambaşka bir şeydi. Bütün bu sorular zihninde dolaşıyor, kararları, neredeyse an be an değişiyordu.

Kaderin bir ağaç dalının ucundaki yağmur damlası gibi sallandığı anlardan biriydi; bir hayatın gidişatı tek bir söze bağlıydı ve o söz sürekli biçim değiştiriyordu.

Lausanne karşısındaki kadının kaderine karar veremeye çalıştığını, geleceğinin her an değişebileceğini fark etmiyordu, o sadece kendisini dinleyen bir kadın görüyor ama aklından geçenleri anlayamıyordu. Dilara Hanım’ın kararını verdiğini zannediyordu, ikna etmeye çalışmaktan bile vazgeçmişti, sadece bu son geceyi, bu son saatleri, son dakikaları biraz daha uzatmaya uğraşıyor, gidemediği için sitem ediyordu.

— Korkarım hayatınızdaki tek kurban ben değilim, saçlarını size kaptıran tek erkek değilim... Kurbanlar listesinde özel bir yerim bile olmayacak. Kurban olmak kötü ama hiç olmazsa tek kurban olduğunu bilmenin bir tesellisi bile yok... Kurbanlardan biri olarak mı kalacağım hatıralarınızda?

Sitem etmemeye, güçsüzlüğünü daha fazla göstermeye çabalıyor ama sürekli olarak aynı konuya dönüyor, kederli bir gülümsemeyle yakınıyordu. Bunun kendisine bir şey kazandırmayacağını bile bile yapıyordu bunu, susmak elinden gelmiyordu.

— Bana da kendinize de haksızlık ediyorsunuz, dedi Dilara Hanım. Ne ben Delila'yım, ne siz bir kurbanlar kalabalığının parçasısınız... Eğer benim için hususi bir mana ifade etmediğinizi düşünürseniz yanılırsınız... Benim...

Dilara Hanım daha sözünü bitirmeden Mösyö Lausanne kendini tutamayıp sordu:

— Neden peki?

Mösyö Lausanne o soruyu sormak için o kadar acele etmese, belki de konuşma bambaşka bir biçimde gelişecek, Dilara Hanım ikisinin de geleceğini etkileyecek başka bir söz söyleyecekti. O soru üzerine durdu, sanki uykudan uyanır gibi Mösyö Lausanne'ın yüzüne baktı ve Lausanne gibi, o da ikisine ait bir gelecek olmadığına karar verdi. Dilara Hanım'ın kararını, Lausanne'ın "bu işin olmayacağına" dair verdiği "erken kararın" etkilemiş olma ihtimali vardı ve daha sonra Lausanne o anı çok düşünecek, "benim..." dedikten sonra Dilara Hanım'ın neyi söylemeye hazırlanıp da söyleyemediğini hep merak edecekti.

— Bilmiyorum.

— Bir şey sorabilir miyim... Bu son konuşmamız olduğun için bu soruyu sormak istememi bir hürmetsizlik gibi değil de bir idam mahkûmunun son arzusu gibi görebilirsiniz belki, dedi Lausanne hafifçe gülümseyerek... Ne de olsa bu tür ayrılıklar da bir nevi ölüm...

— Elbette sorabilirsiniz, bu kadar ürpertici bir misal vermenize de lüzum yok.

— Hiç kal dediğiniz biri oldu mu?

Dilara Hanım şöyle bir düşündü.

— Hayır.

— Kal demek istediğiniz biri oldu mu?

— Evet.

— Neden kal demediniz?

— Bilmiyorum... Belki de yalnız olmaya çok alıştığım için, belki de bir erkeğin tahakkümü altına gireceğimden endişe ettiğim için... Bunun cevabını ben de bilmek isterdim.

— Pişman oldunuz mu demediğiniz için?

Dilara Hanım yüzünü buruşturarak başını salladı.

— Evet... Hem de çok.

— Aynı imkân bir daha olsaydı kal der miydiniz bu sefer?

— Bilmiyorum.

— Pişman olmanıza rağmen mi böyle söylüyorsunuz?

— Evet... O pişmanlığa rağmen böyle söylüyorum.

— Hayatınız pişmanlıklarla geçecek...

— Galiba...

— Bunun için üzölmüyor musunuz?

— Ne yapabilirim?

— Kalmasını istediğiniz birine kal deyin.

— Böyle söyleyince çok mantıklı geliyor... Ama nedense mantıklı davranamıyorum... Halli gereken mesele de bu zaten, neden mantıklı davranamıyorum... Yoksa, kal demenin çok daha akıllıca olduğunun ben de farkındayım...

Lausanne, mesleki alışkanlıkla bir aşk konuşmasını neredeyse bir mülakata çevirmişti ama o sordukça Dilara Hanım da kendi kararlarının ve davranışlarının tuhaflığının daha fazla farkına varıyor, daha da önemlisi, başkalarının da bunu gördüğünü anlıyordu.

Ruhunda ve zihninde meydana gelen parçalanmayı, iki farklı duygunun yan yana durduğunu açık bir şekilde görebiliyordu. Ragıp Bey'i seviyordu ve hep sevecek-

ti, artık buna emindi. Bu duygu, bütün acılarına rağmen onu mutlu ediyordu, birini böyle sevebilmeyi başarmak, böyle sevebilmek, böyle özleyebilmek, hatta böyle acı çekebilmek, neredeyse yıllarca süren bir duygusuzluk, al-dırmazlık döneminden sonra ruhun ihtiyaç duyduğu o fırtınalı bereketi yaratıyordu. Duygular, yeni duygular yaratarak çoğalıyordu, toprağın yeşermesi gibi, insanı heyecanlandırıp sevindiren bir çoğalmaydı bu.

Ama bu duygunun yanında bir başka duygu daha vardı.

Buna başka bir duygu bile denmezdi, başka bir kadın daha vardı ruhunda varlığını sürdüren, o kadın bütün aşkına rağmen bir erkekle aynı evin içinde olma fikrine tahammül edemiyordu, bir erkeğin onu sahiplenmesini, ona soru sormasını düşünemiyordu bile, böyle bir ihtimal ona bir felaket, hayatın sonu, yeniden kuruma ve çoraklaşma gibi görünüyordu ki bu da onu başka bir çıkmaza götürüyordu: Hiçbir aşkı bütününüyle yaşayamama. Seviyorsa birlikte olamayacak, birlikte olacaksa seveyecekti. Birlikte olmanın ruhunda yarattığı bunalım ve sıkıntı aşkı öldürecekti.

Daha sonra Osman'a kederli bir sesle, "ben duygularımın değil, zihnimin kurbanı oldum" demişti, "duygularım yaşamak isterken, zihnim yaşanacak olanların hep daha sonrasını hatırlattı bana, daha yaşamaya bile başlamadan zihnim yaşanacağını tahmin ettiklerini yaşayıp eskitti içimde. Duygularım hiç eksilmedi ama isteğim yok oldu. Bunun nasıl korkunç bir tenakuz olduğunu yaşamayan hiç kimse bilemez."

Biraz düşündükten sonra ona çok yakışan açıksözlülüğüyle, "bilmiyorum" demişti, "belki de o kadar karışık anlatmaya lüzum yoktur, belki de erkeklere mahsus olduğu

sanılan o sinsî açgözlülüktür sadece, her şeyi aynı anda isteyip, hiçbir şeye tam sahip olamama hali... Zengin olmasam, param olmasa, insanların gözlerinden uzak, istediğim gibi hayatımı sürdürmeme imkân tanıyan yüksek duvarlı bir evim olmasa, bütün bu imkânlarım olmasa belki de böyle bir açgözlülüğe kapılmam, başka bir hayatın daha mümkün olduğunu düşünmem ve aşkıma yaşayabilirdim.” Sonra da sanki bunların sorumlusu Osman’mış gibi alaycı bir tebessümle, “bütün bunlardan, saadeti bulamamamdan para mesuldür neticesine mi varıyoruz?” demişti.

— Daldınız, dedi Mösyö Lausanne.

— Evet, dalmışım... Düşünüyordum.

Lausanne’a baktı, onunla konuşmaktan, siyasetten, savaştan, haberlerden, edebiyattan bahsetmekten, bütün dünyada olup bitenleri ondan öğrenmekten, onun şakalarına gülmekten, onun kendisine âşık olduğunu bilmekten hoşlanıyordu; Ragıp Bey’le birlikte olsa böyle bir ilişki mümkün olamazdı.

Şimdi gideceği, bir daha dönmemek üzere hayatından çıkacağı için üzülmüyordu; “kal” dese, hem kendi hayatının sınırları içinde tek başına, hem de o sınırların dışında Lausanne’la yaşayıp yaşayamayacağını düşünüyordu. Ragıp Bey’i kaybettiğini artık biliyordu, Lausanne’la ilgili düşüncenin böyle kuvvetlenmesinin belki de asıl sebebi buydu.

Mösyö Lausanne gittiğinde çok yalnız kalacaktı. Evde tek başına geçen uzun geceler, sıkıntılar... Ragıp Bey’i daha fazla düşünecek, daha fazla özleyecekti o yalnızlıkta.

— Kal desem kalacak mısınız hakikaten?

— Kalacağım.

— Pişman olmayacak mısınız?

— Bilmem... Onu daha sonra düşünürüz... Daha baştan pişman olup olmayacağımı düşünmeye başlarsam

hiçbir şey yapamam... Pişman olma korkusu insanı felç eder, kımıldayamazsınız... Pişman olursam, ne yapacağımı o zaman düşünürüm.

— Haklısınız.

— Siz pişman olmaktan çok mu korkuyorsunuz, dedi Mösyö Lausanne.

— Evet... Hem de her zaman.

— Böyle bir korkuya sahip olmaktan dolayı pişman olmuyor musunuz?

Dilara Hanım güldü:

— Evet... Her zaman.

— Pişman olmaktan ölesiye korkuyor ve mütemadiyen pişman oluyorsunuz... Öyle mi? Kendi kendinize kurduğunuz korkunç bir tuzağın içine düşmüşsünüz madam... Kimsenin çıkmanıza yardım etmesini de istemiyorsunuz.

— Bilmiyorum... Aslında böyle kelimelere döküldüğünde delice geliyor, farkındayım... Ama delilik değil emin olun, belki fazla akıllılık...

— Bazen ikisinin arasında pek bir fark yoktur madam.

Kendisinden, sorunlarından, dertlerinden, çıkmazlarından ve “kendine kurduğu tuzaklardan” konuşmak sıkıydı Dilara Hanım’ı, aksine dertlerini paylaşan, o dertleri tarif eden Lausanne’la konuşmak çekici geliyordu. Mösyö Lausanne’dan başka bu konuşmayı yapabileceği kimse yoktu. Onun gidişyle hayatında tahmininden de büyük bir eksiklik oluşacağını gittikçe daha fazla anlıyordu.

— Sizin tarif ettiğiniz şey, dedi Lausanne, bitmeyen bir kararsızlık hali... Hususi hayatınızla alakalı hiçbir karar veremiyor olmalısınız... Suyun üstünde giden bir nilüfer gibi... Bunu söylediğim için beni affedin ama güzel ve köksüz... Halbuki çok kararlı biri gibi görünüyorsunuz...

— Kararlı biriyimdir...

— Kararsız kalma konusunda mı?

Dilara Hanım bir kahkaha attı.

— Gözünüzdeki kıymetimi kaybediyorum galiba...

— Hiçbir şey kıymetinizi kaybettiremez benim gözümde madam, bundan emin olunuz... Benim söylediklerim, biraz da çaresiz bir erkeğin sitemkâr serzenişleri... Yoksa bütün bunlara rağmen ne kadar kudretli biri olduğunuzu çok iyi biliyorum...

Gece yarısına doğru Mösyö Lausanne:

— Artık veda zamanı, dedi.

Dilara Hanım, Lausanne'ın gitmesini istemiyordu ama “kal” demenin çok büyük bir karar olduğunu ve o kararı veremeyeceğini de anlıyordu.

“Bu gece burada kalın” demeyi düşündü, bunu gerçekten de istedi. Bu sadece bedensel bir istek de değildi, bu “son geceyi” ona borçlu olduğunu düşünmesinin yanı sıra, kendisine itiraf etmese de silinmez bir iz bırakma isteği gibi başka bir yanı da vardı, bu düşüncenin.

Mösyö Lausanne ayağa kalkmıştı ama Dilara Hanım hâlâ oturuyor, kararsız bir şekilde düşünüyordu.

Sonunda ayağa kalktı.

— Peki, dedi, sizi geçireyim.

Mösyö Lausanne, Dilara Hanım'ın aklından neler geçirdiğini hiçbir zaman bilemedi. Dilara Hanım, çok istemesine rağmen bu “son geceyi” Lausanne'a bağışlayamamış, bunun Ragıp Bey'le arasındaki bütün rabıtayı koparacağından, geri dönülemez bir sadakatsizlik olacağından korkmuştu. Belki Lausanne'dan o gece o kadar çok hoşlanmasa, sevgiye benzer bir şeyler hissetmiş olmasa, ona “bu gece burada kal” demekten çekinmezdi ama ona karşı hissettikleri onu korkutmuştu.

Büyük kapının önünde karşılıklı durdular.

Dışarısı serindi. Yağmur çiseliyordu.

— Bahar geliyor, dedi Mösyö Lausanne, bu baharı sizi göremeden geçireceğim... Yaşadığım sürece birçok baharı sizi görmeden geçireceğim... Bu sizi son görüşüm, bunu bu kadar kesin bilmek ürpertiyor beni...

— Hayat bu, belli olmaz.

Mösyö Lausanne, Dilara Hanım'ın elini öptü. Gülümsemi.

— Sizi sevdim madam... Zannederim uzun süre de sevmeye devam edeceğim... Beni çok mesut ettiğiniz gibi, çok da meysus ediyorsunuz... Mutsuz ayrılıyorum buradan... Gene de size şunu söylemek isterim... Eğer bir gün ne şekilde olursa olsun, bana ihtiyacınız olursa, sadece haber vermeniz yeter... Ben gelirim.

— Biliyorum Stephan... Ben de sizi unutmayacağım... Bunu bilin... Bunu hep bilin... Keşke başka türlü olabilseydi...

Mösyö Lausanne bir şey söylemeden arabanın kapısını açıp bindi.

Pencereden son kez Dilara Hanım'a baktı.

Araba birden hareket etti.

Arabayla birlikte Dilara Hanım da içinde bir şeyin sarsıldığını hissetti.

El salladı.

Karanlıkta hızla giden arabanın penceresinden eldivenli bir el çıktı, elin son bir veda olarak havada sallandığını gördü.

Salona döndü.

Bir koltuğa oturdu. Ev bomboş gözükte ona.

Çok kederliydi.

“Yapayalnızım” diye düşündü, “yapayalnızım.”

Tekkenin kalın duvarları yeni doğan bebeğin çığlıkla-
rıyla cınlıyordu.

Siyahlar giyinmiş, kalın kaşlı kadınlar alışkın bir te-
laşla koridorlarda koşturuyor, sıcak su, tülbent, havlu ta-
şıyorlardı.

Erkekler ortadan kaybolmuşlardı.

Mihrişah Sultan, ter içindeki Rukiye'ye doğru eğildi,
“bir oğlun oldu kızım” dedi.

Tam “Allah analı babalı büyütsün” diyecekti ki yutku-
narak sustu.

Gözlerini zorlukla açan Rukiye derin bir nefes alıp
“sıhhatli mi” dedi.

— Nur topu gibi kızım, Allah bahtını açık etsin.

Yaşlıca kadınlardan biri, bebeği kundaklayıp
Rukiye'nin kucağına verdi, “aslan gibi maşallah” dedi,
“bahtı açık olur inşallah.”

Rukiye bebeğini kucağına alıp yüzüne baktı, bebeğin
yüzü yer yer şişip kızarmıştı, zorlukla, kesik kesik nefes
alıyordu. Telaşla:

— Nefes alamıyor, dedi.

Kadınlar güldüler.

— Alışmaya çalışıyor kızım, birazdan düzelir.

Kadınlardan biri Rukiye'nin terden sıırıslıklam olmuş saçlarına kırmızı bir tülbent bağladı, bir diğeri de başucuna bir Kuran-ı Kerim koydu. Çatık kaşlı ihtiyar bir kadının odanın köşesinde usulca Cevşen okuyordu.

Şeyh Efendi ile Nizam bahçede sakın görünmeye çalışarak dolaşıyorlardı, parlak mart güneşinin altında Haliç uçmaya hazırlanan iri mavi bir kuş gibi akıyordu, ağaçların arasından hafif bir rüzgâr esiyordu.

Bir derviş gelip, Şeyh'in kulağına bir şeyler fısıldadı.

Şeyh Efendi gülümseyerek Nizam'a döndü.

— Bir oğlan... Allah yar ve yardımcısı olsun... Hayırlı bir kul olur inşallah.

— Rukiye nasılmış?

— İyi... İkisi de iyi, afiyetler... Merak etme.

— Gidip görmeyecek miyiz?

— Biraz nefes alsınlar oğlum, Rukiye biraz dinlensin, sonra gidip görürüz... Telaş etme, gel biraz yürüyelim biz, kadınlar işlerini halletsinler, sonra bize haber verip çağırırlar zaten.

Sabahtan beri Nizam yerinde duramıyor, Rukiye'ye bir şey olacak diye korkuyordu, bir ara taş duvarlara çarparak yankılanan cıgıllıklarını duymuşlardı, Nizam'ın yüzü bembeyaz olmuştu, Şeyh Efendi dudaklarını kıpırdatarak bir dua okuduktan sonra Nizam'ın kolunu tutmuş, "korkma" demişti:

— Allah'ın bir canlıyı daha halk etmesine yardım etmek kolay bir iş değil... Beşere verilmiş en büyük vazife... Bu muhteşem vazifeyi kadınlara vermiş, demek onları bizden daha mukavim yaratmış ki en zor ve en hayırlı vazife onlara verilmiş. Kadın zayıf derler, zayıf olsa bu muazzam vazife ona verilir miydi? Her hamile kadın

karnında Allah'ın emrini taşıyor, bir hamile kadın gördüğünde o emri göreceksin. Yaratmak istediği kullarını kadınlar vasıtasıyla yaratıyor... Bir düşün, Hazreti Adem'le Hazreti Havva gibi, bütün kullarını da Rabbim kendisi yaratabilirdi ama kendi kullarını da bu yaratılışa ortak ediyor, bu ne büyük bir vazife... Her bebek doğduğunda bir canlıyı halk etmenin zorluğuna insanlar bir kere daha şahitlik ediyor, o zaman düşüneceksin, bir insanı dünyaya getirmek bu kadar zorsa koskoca bir insanlık alemini, kürre-i arzı ve bu kocaman kainatı yaratmak nasıl azametli ve zor bir iştir... Burada Rabbimin kudretini görüyorsun, bunca azametli işi o zahmetsizce yapabilmiş... Her bebek doğduğunda beşerin imanı bir kere daha tazelenir, bir kere daha karşındaki kudreti, onun azametini görür ve iman edersin.

— Siz endişe etmiyor musunuz, dedi Nizam birden.

Şeyh Efendi şaşırды:

— Neden?

— Rukiye'ye bir şey olmasından.

Şeyh Efendi düşündü.

— Hayır da, şer de Allah'tan... Ona sığınıyorum.

— Her zaman hayırlı kararlar vermediğini siz de biliyorsunuz... Tamam, biliyorum, onun bir bildiği vardır da... Endişe etmiyor musunuz o çılgınlıkları duyunca? Başına kötü bir şey gelirse diye korkmuyor musunuz?

Nizam'ın üzüldüğünde ya da endişelendiğinde hürmet sınırlarını aşan biçimde konuşmasına alışmıştı Şeyh Efendi, onun endişesini böyle dile getirdiğini biliyor ve anlayışla karşılıyordu.

— Hepimiz beşeriz, bütün o korkular, endişeler elbet bizim için, hiçbirimiz bundan azade olamayız... Öyle yaratılmışız... Mühim olan, o endişeyi duyduğunda ne

yaptığın, bir çaren varsa onu yaparsın ama çaresizsen lüzumsuz bir isyan yerine Allah'a sığınır, tevekkül gösterir, hayırlısını dilersin... Derdi veren, dermanını da verir.

— Ölümün dermanı yok.

— Ölümü nasıl gördüğüne bağlı... Geldiğin yere döndüğünü düşünürsen o kadar da korkmazsın.

— Öyle söylüyorsunuz ama Tefvik öldüğünde sizin de çok üzüldüğünüzü gördüm... Benim kadar üzüldünüz siz de... Siz gidip dua ettiniz, ben öfkeden yandım... Ama ikimiz de üzüldük.

Şeyh Efendi düşündü.

— Hepimizin halletmek mecburiyetinde olduğumuz zayıflıklarımız var...

O sırada Mihrişah Sultan geldi, yüzü sevinçten ısıltı ışıltı.

— Haber verdiler herhalde... Aslan gibi bir oğlan doğurdu... Siz ne yapıyorsunuz?

Şeyh Efendi gülümsedi.

— Nizam, imanımı sorguluyor.

Mihrişah Sultan ayıplayarak Nizam'a baktı.

— Estağfurullah... Hiç olur mu... Nizam, böyle bir hürmetsizlik nasıl yapar...

— Kötü bir maksatla yapmıyor, merak buyurmayın... Hem sorgulayana değil, sorgulatana bakmak lazım... Demek bir hatamız, eksikimiz olmuş ki sorgulanmamız iktiza etmiş...

Nizam utanmıştı:

— Estağfurullah, dedi, ben asla öyle bir maksatla sormadım Şeyh Hazretleri... Affedersiniz... Sadece anlamak istedim... Böyle anlayacağınızı hiç düşünemedim, kastım o değildi emin olun.

Şeyh Efendi, Nizam'a gülümsedi:

— Biliyorum oğlum...

Sonra Mihrişah Sultan'a döndü.

— Rukiye nasıl, bebek nasıl?

— İkisi de çok iyi... Rukiye yorgun biraz... Buyrun gidelim, sizi almaya geldim, Rukiye'yle bebeği görün.

Şeyh Efendi ile Mihrişah Sultan yalnız kalmaktan neredeyse özenle kaçınıyorlardı, kendilerinden, duygularından korkmuşlardı, bir imkânsızlığın çıkmazından kendilerini korumaya çalışıyorlardı.

Yan yana geldiklerinde mutlaka Nizam ya da Rukiye de yanlarında oluyordu, bu da onları garip bir biçimde bir aile haline getiriyordu, Şeyh Efendi de, Mihrişah Sultan da bu isimsiz yakınlıkta, birlikte içinde yer aldıkları bu ailede huzurlu bir mutluluk buluyorlardı.

Aralarında beliren gizli ve güçlü istekle, "aile" ortamının sakin ve güven veren iklimi onları duygularını dizginlemek mecburiyetinden kurtarıyordu. Birbirlerini her gün endişesiz biçimde görmekten memnundular.

Korkunç bir ölümün yarattığı ağır bir kederle, beklenen bir doğumun sevinci arasında dalgalanan ve bu zıtlık içinde keskinleşen duygularla birbirlerine yaklaşıyorlar, birbirlerinin gücünden, zekâsından, dirayetinden her gün biraz daha fazla etkileniyorlardı.

Rukiye, doğumdan önceki bir ayı, kendisini saran büyük bir şefkat dalgası içinde daha sakin geçirmişti, Mihrişah Sultan'a verdiği sözü tutmuş, kendi yasını mümkün olduğunca bastırıp, bütün dikkatini doğacak çocuğuna yöneltmişti, bir daha hiç kimsenin yanında ağlamamıştı.

Nizam da herkesi eğlendiren, güldüren, asi ve haşarı oğlu olmuştu ailenin.

Aslında dördü de, belki de hayatları boyunca özledikleri bir aile hayatını, sevginin, şefkatin, saygılı bir özenin

yarattığı bir sıcaklığı ve yakınlığı, ölümle doğum arasındaki o kısa, yoğun ve karmaşık günlerde yaşamışlardı.

Şeyh Efendi ile Mihrişah Sultan arasında bir daha intikam konuşması geçmemiştir, Mihrişah Sultan o gün yaptıkları konuşmayı sanki unutmuş, intikamdan vazgeçmiş gibiydi, bu konuyu sadece Nizam açıyordu, bir seferinde Mihrişah Sultan'ın yanında "intikamdan" bahsetmeye kalktığında, Sultan'ın azarlayıcı bakışlarıyla karşılaşması susmak zorunda kalmıştı.

Bir iki defa da konuyu yalnız kaldıklarında Şeyh Efendi'ye açmıştı, "katiller rahat rahat geziyor," demişti, "cinayet unutuldu bile, sanki insanlar hiç öldürülmemiş, böyle bir cinayet işlenmemiş gibi hayat devam ediyor. Bir de üstelik katiller devletin idaresine geçtiler."

Şeyh Efendi her seferinde cevap vermeden önce derin bir sessizliğe dalmıştı, bu açık haksızlık, bu adaletsizlik, çocuğunun çektiği acı, torununun babasız doğacak olması onu da öfkeliyordu ama o Nizam'dan farklı olarak bu öfkeden kurtulabilmek için saatlerce zikir odasına kapanıp dua ediyor, Tanrı'dan kendisini bu öfkeden, bu gınahtan, bu isyandan kurtarması için yardım dileniyordu. "Allahım beni bu öfkeden kurtar Yarabbi, beni bu günahattan sakın, bana yardım et."

Kendi duygularından söz etmeden Nizam'ı yatıştırma-ya uğraşıyordu. Uzun uzun konuşuyorlardı. "Neticesi hayırlı olmayacak bir iş yalnızca şere hizmet eder" diyordu Şeyh Efendi, "bir intikam da hayırlı bir netice vermez."

— Katilliği ortaklaştırırsın intikam almaya kalktığında, katiller mağdurların da suç işlediğini göstererek kendi suçlarına mazeret bulurlar.

Genellikle yaptığı gibi, bir an susup düşündükten sonra kendi kendine konuşur gibi eklemiştir:

— İnsanlar ölmeyi öğrenemedi ama öldürmeyi öğrendi... Öleceklerine inanmıyorlar ama öldürebileceklerine inanıyorlar... Öleceklerini bilseler, öleceklerini hatırlasalar öldürmezlerdi, ancak kendisinin de geçici bir fani olduğunu unutan biri bir insan öldürebilir...

Nizam, Şeyh Efendi'nin sözlerine sadece akıllı yatmadığı için değil, Şeyh kendisini daha fazla ikna etsin diye karşı çıkıyor, onun cümleleriyle biraz ferahlıyordu ama gene de içinde aniden parlayıveren öfke yangınlarını tamamiyle söndürmeyi başaramıyordu. Belki de kendini böylesine bir bütünün parçası olarak bulduğu, bir aileyle çevrelendiğini hissettiği için bu öfke nöbetleri eskisine kıyasla daha seyrekleşmişti.

Şeyh Efendi, imparatorluğun dört bir yanından haber alıyor, bütün gelişmeleri biliyordu. “Misli görülmemiş korkunç bir bela geliyor,” demişti bir keresinde Mihrişah Sultan'la Nizam'a, “savaş bu sefer çok büyük olacak.”

Bir yandan Mihrişah Sultan'la çocukların tekleden ayrılmasını hiç arzulamıyor, bir yandan da bir an önce imparatorluğu saracak belalardan mümkün olduğunca çabuk uzaklaşıp emniyetli bir yere ulaşmalarını istiyordu. Neredeyse bütün ruhunu dolduran çelişkilerine bir tane daha katılmıştı.

— Uzaklarda bir yere gitseniz, demişti bir seferinde, sakın bir yere.

— Bebek seyahat edecek hale gelsin de düşünürüz, demişti Mihrişah Sultan.

Önemsiz gözüken ama onların ruhunda izler bırakan sahneler de yaşıyorlardı, bir keresinde üçü birlikte bahçede konuşarak yürürlerken Mihrişah Sultan, Şeyh Efendi'ye, “üşüyeceksiniz,” demişti, “söyleyelim de üstünüze daha kalın bir şey getirsinler.”

Şeyh Efendi, hafifçe kızararak önüne bakmış, gülümseyerek, “sağ olun, lüzum etmez,” demişti, “ben alışığım.”

Mihrişah Sultan, gittiği her yeri kısa zamanda kendi evi gibi görme alışkanlığıyla tekkeyi de sahiplenmişti, kalın duvarlı, küçük pencereci, loş koridorlu tekkenin içindeki siyahlar giymiş, suskun kadınlar onun varlığından önce huzursuzlanmışlar, fısıltılarla şikayetlerde bulunmuşlar, ona mesafeli ve soğuk durmuşlar ama zamanla onun doğal, içten gelen otoritesine teslim olmuşlardı. Nizam, her zamanki dalgacılığıyla, “babaannem, Tanrı’nın dünyayı sırf kendisi için yarattığına inanırdı, her gittiği yeri, dünyanın her yanını da kendi bahçesi gibi görür, oralarda rastladığı insanlara da bazen sevdiği, bazen sevmediği misafirler gibi davranırdı” demişti Osman’a, çok konuşkan olan, birbirleri için çeşitli yorumlar yapan ölüleri arasında en suskunlarından biri olan Şeyh Efendi ise Mihrişah Sultan’la ilgili tek kelime bile etmemiştir.

Tekkenin kadınları arasında Mihrişah Sultan’la ilk ilişki kuranlar yaşlılar olmuştu, Rukiye’nin hamileliği, üzüntüsü, sağlığı hakkında konuşurlarken Rukiye’ye duydukları ortak sevgi onları birbirlerine yakınlaştırmıştı, onlar Sultan’ın hakimane gücünden etkilenirken, Sultan da onların tevazuundan ve bilgeliğinden etkilenmişti.

Masallardan, efsanelerden, hadislerden örnekler vererek konuşan yaşlı kadınlara bir keresinde gülerek, “ne kadar çok söz biliyorsunuz” demişti. Kadınlar da gülümseyerek, “bizim bildiğimiz yok, neticede hepsi Allah kelâmı” demişlerdi.

İlk başlarda, Şeyh Efendi’nin Sultan’a gösterdiği yakınlığı gizlice kıskanan kadınlar, Mihrişah Sultan’ın da

Şeyh karşısındaki hürmetkâr tavrından etkilenmişler, onun “Şeyh sayesinde dini bulacağına” inanmayı tercih etmişlerdi. Tekke kadınlarının, kadınlara ait o kapalı dünyaya dair bilgileri Sultan’ın çok ilgisini çekmişti, birisi hastalandığında, üzüldüğünde, dertlendiğinde ne yapacaklarını biliyorlar, hemen bir çare buluyorlardı. “Kadınlık hallerine” dair bu kadar çok ayrıntı, bu kadar çok dert ve çare olduğunu Paris sosyetesinden değil de tekke kadınlarından bu yaşında öğrenmek onu şaşırtıyordu.

Hele bazen gençler ortada yokken buruşmaya başlayan yüzlerinde beliren alaycı tebessümlerle öyle şeyler anlatıyorlardı ki Sultan hayret dolu kahkahalar atıyordu. Aynı kadınların, Rukiye hastalandığında büyük bir şefkat ve inançla Cevşen okumaları, Rukiye’nin iyileşmesi için Allah’tan yardım dilemeleri de onu etkiliyordu. Tekkenin kadınları da Sultan’ın hayata ve erkeklere tepeden bakışını hayranlıkla izliyorlardı.

Ortak bir zevkleri yoktu, kişilikleri, yetiştirme tarzları, eğitimleri, eğilimleri tümüyle farklıydı ama acının ve umudun ortasında yaşadıkları o günlerde kadınlığın ortak sularında garip bir arkadaşlık oluşmuştu. Sultan’ın bir dediğini iki etmiyorlardı.

Rukiye, bu birbirinden çok farklı insanların yarattığı sıcak bir içdenize benzeyen o büyülü iklimde geçirdi hamileliğinin son dönemini, tekkenin “hayatın geçici olduğunu” fısıldayan duvarları, kadınların şefkatli tebessümleri, Cevşen ve Kuran sesleri, Mihrişah Sultan’ın “ben her şeye çare bulurum” der gibi duran otoriter yüzünde beliren tebessümü, Nizam’ın şakaları ve “nasılsın kızım” diyen Şeyh Efendi’nin onun acısını ondan daha fazla çektiği belli olan kederli gözleri arasında yarasının gün be gün iyileştiğini hissederek yaşadı.

Bu, garip bir arınma dönemi gibiydi dördü için de, Şeyh Efendi tartışılmaz gücünden, Mihrişah Sultan sarsılmaz ve rakipsiz otoritesinden, Nizam anı fedakârlık krizleriyle sarsılan bencilliğinden, Rukiye ruhunun en derinlerine nüfuz eden kederinden bu hiçbir tarife sığmayan “aile” ikliminin sıcaklığında uzaklaşıyor, birbirlerine karşı işledikleri geçmiş günahlarının kefaretni, bu günahların olmadığı bir ortamda yaşamanın nasıl bir saadet olduğunu öğrenerek ödüyorlardı.

Geçmişi ve geleceği unuttukları, sadece o günleri yaşadıkları bir dönemdi, Nizam daha sonra Osman’a, kişiliğinin bir yanında hep var olan o zeki ve çocuksu neşesiyle, “Asr-ı saadetti” demişti, “ne ondan önce ne ondan sonra bir daha tekkedeki kadar huzurlu bir zaman geçirdiğimi hatırlıyorum.”

İçlerindeki geleceğe ait sıkıntılı endişeyi görmezden gelerek yaşadıkları o kısa dönemde hemen hemen hepsinin duygusu aynıydı, belki de hiçbir gerçek ailede görülemeyecek kadar yoğun ve kesintisiz bir özlem, birbirini görme, birbirinin sesini duyma ve birbirine sığınma isteği. Dindirmek istedikleri acı, onlar için, soğuk bir gecede başında toplandıkları bir ateş olmuştı, hem o ateşin başında birbirlerinin acısını teselli ediyorlar, hem o teselliden kendi ruhlarını ısıtıyorlardı. Şeyh Efendi, zikir odasının kıvılcıklı mumlarının gölgeli ışığında, sanki hiç o günlerden bahsetmemiş gibi, “bir başkasının acısını dindirdiğinde, kendi içindeki bir acıyı da dindirmiş olursun,” demişti Nizam’a, “karşıdakinin acısı, senin acını dindirmek için bir vasıta dır, iyilik yaptıkça iyileşir, halas bulursun... Asıl minnet duyulacak olan, iyilik yapan değil, iyiliği kabul edendir.”

Bebeğin doğduğu o parlak mart sabahına, biten bir savaştan başlayacak başka bir savaşa uzanan tarihin dar

koridorunda kendi kederlerinden yarattıkları saadetleriyle gelmişlerdi, bebeğin doğumu bu saadet hissini mutlu bir kutlamaya dönüştürmüştü.

— Hadi, demişti Mihrişah Sultan, oyalanmayın Şeyh Efendi, torununuz sizi bekliyor.

Şeyh Efendi, bu mutlu doğumun sanki bir şeylerin sonu olduğunu bilir gibi ağırdan alıyordu, ağır ağır döndü, “gidelim” dedi.

Selvilerin altından geçip, Rukiye’nin doğum yaptığı odanın kapısından girdiler.

Rukiye, yatağında, başındaki kırmızı yazması, al basmış yanakları ve sevinçle parlayan gözleriyle yatıyordu, bebek kucağındaydı, doğururken kendisi de yeniden doğmuş gibiydi, güzelleşmiş, tazelenmişti.

— Nasılsın kızım?

— Sağ olun efendim, çok iyiyim.

— Bebek nasıl?

— O da çok iyi hamdolsun.

Rukiye, tekkede farkına varmadan dini vurgularla konuşmaya alışmıştı, “hamdolsun, şükrolsun, inşallah” sözcükleri cümlelerinin sonlarında kendiliğinden ortaya çıkıyordu.

Bebeği babasına uzattı.

Şeyh Efendi, çekingen hareketlerle bebeği kucağına aldı, beyaz kundağı içindeki kırmızı suratlı bebek, siyahlar içindeki dedesinin kucağında bir ışık gibi duruyordu.

Mihrişah Sultan, Rukiye’ye:

— Adı ne olacak Rukiye, dedi.

Rukiye, Nizam’a baktı, bebeğin adını Tevfik koymayı konuşmuş olduklarını, bebeğe öldürülen babasının adını vermeyi düşündüklerini anlayan Mihrişah Sultan, çocuğun ömür boyu bir ölümün damgasıyla yaşayıp, annesine

de hep aynı cinayeti hatırlatmasından korkarak telaşla atıldı.

— Eğer Şeyh Efendi de muvafık bulursa bence dedesinin adı münasiptir... Tabii sen de münasip bulursan.

Mihrişah Sultan, babasının yanında Rukiye'nin bu teklife hayır diyemeyeceğini tahmin etmişti, tahmin ettiği gibi de oldu, Rukiye önce babasına, sonra Nizam'a baktı, bu fikirden onun da memnun olduğu yüzünden anlaşıyordu.

— Siz ne dersiniz baba?

— Sen nasıl münasip görürsen kızım, senin evladın, adını sen koy.

Rukiye gülümsedi.

— Yusuf olsun efendim, sizin kadar akıllı ve dirayetli olsun.

Nizam, “bu Yusuf da mı şeyh olacak” dedi, “her şey yeniden başlıyor galiba. Küçük bir şeyh efendi.”

Rukiye, Şeyh Efendi'ye baktı:

— Adını siz söyler misiniz lütfen efendim.

Şeyh Efendi, bebeği usulca yukarı doğru kaldırdı, kuşağına usulca ezan okuyarak, adını üç defa söyledi.

Yeni bir hayat doğmuştu.

Hepsi mutluydu, acılar geride kalmıştı.

İnsanlara bağışlanmış o mutlu körlük içinde geleceğe umutla bakıyorlar, korkunç bir felaketin kapılarında beklediğini bilmiyorlardı.

Nizam o tuhaf günlerde, o günlere uygun tuhaf duygu dalgalanmaları, gelgitleri arasında dolaşıyor, Anya'yla ilgili duyguları bazen asla eksilmeyecek bir aşka, bazen bunaltıcı bir sıkıntıya benziyordu ama ikisi de olamıyor, sürekli biçim değiştiriyordu. Anya'yla ilgili duygularını anlaması, onları tarif etmesi, hele böyle şeylere hiç alışık olmayan, duygulardan asla hoşlanmayan Nizam için neredeyse imkânsızdı. İki korkunç duygunun, acımanın ve hayranlığın birleşmesinden oluşan bir koşum sanki boyuna geçmişti, cins bir at gibi silkelendikçe daha sıkışıyor, yavaş yavaş, sadece duygularının değil, bedeninin de bir parçasına dönüşüyordu.

Bilinciyle duygularını keşfetmesi mümkün değildi, her seferinde bilinci bu iki duygudan birine çarpıyor, bu duyguların arkasındakini ise göremiyordu. Hayranlık, Anya'yı kaybetmekten korkmasına, acıma, onun için sürekli endişelenmesine ve onu yalnız bırakmak istememesine yol açıyor, bu iki dehşetli bağ, bağlanmak istemeyen bencil yanına çarpınca içinde bir sıkıntı, bir yakalanmışlık hissi yaratıyordu. Nizam sıkıntıya dayanamazdı. Bundan kurtulmak için farkında olmadan çırpınıyordu.

Duyguları, istekleri, korkuları, alışkanlıkları birbiriyle çarpışmaya başlayınca, Nizam'ın hiçbir zaman ne olduğunu, nasıl olduğunu anlamadığı bir değişim yaşanmıştı içinde.

Acımadan, hayranlıktan, endişeden, alışkanlıktan, özlemde oluşan ve Nizam'ın daha önce hiç yaşamadığı aşk, gelişmek istediğinde korkunun ve sıkıntının sınırlarına çarpınca, akıllı bir varlık gibi saklanıp biçim değiştirmişti. Merak kılığına bürünmüştü. Anya'yı görmediğinde, ne yaptığını, üzülüp üzülmeyişini, yalnız olup olmadığını, kumarhaneye gidip gitmediğini merak ediyordu. Gidip onu görüp merakını yatıştırdığında tekrar geri dönebileceğine inanıyor, onun için de hiçbir korkuya kapılmadan onu görmeye gidiyordu.

Mihrişah Sultan'ın uyarıları ve tekkedeki o sıcak aile havası, birkaç günü Anya'yı görmeden geçirmesini sağlıyordu, sonra yeniden onu görmeye koşuyordu.

Anya, niye geldiğini, niye daha önce gelmediğini, ne yaptığını sormuyordu. Duygularından hiç söz etmiyordu, yakınmıyordu. Onun böyle kapalı bir oda gibi içindekileri göstermeden durması da Nizam'ın merakını arttırıyordu.

Anya'yı nerede bulacağını bilemiyordu, bazen kumarhaneye gidiyor, oraya gelmediğini öğreniyordu, bazen de evine gidiyor, kumarhanede olduğunu söylüyorlardı. Anya da sarsıntılar yaşıyordu, Nizam'la yeniden hayata dönmeye uğraşırken Mihrişah Sultan'ın insafsızca geçmişî hatırlatmasıyla bütün eski acıları ayaklanmıştı, diğer yandan Nizam'la yaşadığı günlerde de hayatın çekiciliğini yeniden fark etmişti, şimdi ne eski haline dönebiliyor, ne yeni şartlarda yaşamayı becerebiliyordu. Bütün düzeni bozulmuş, hayat karşısındaki kararlı geri çekilişi başarısızlığa uğramıştı.

Birkaç gün uğramadıktan sonra bir sabaha karşı kumarhaneye gittiğinde, Anya ile Kamil Bey'in piyanonun yanında ayakta konuştuklarını ve Anya'nın gülümsediğini görmüştü Nizam. Bu, onu çok şaşırtmış ve öfkelen-dirmişti.

Anya'yı güldürebilmenin sadece kendisine ait bir ayrıcalık olduğuna farkına varmadan inanmıştı, bir erkeğin onu güldürebilmesi, bu inancını aniden kırıp parçalamış, Nizam'da ihanete uğramışlık duygusu yaratmıştı.

Sanki Anya ona bir minnet borçlu olmalı ve başka hiç kimseyle gülmemeliydi... Bu gülüşün nankörce olduğunu düşünmüştü.

Nizam'ı fark eden Kamil Bey, onu daha da öfkelen-diren bir mahcubiyetle aniden Anya'yla konuşmaktan vazgeçip Nizam'ın yanına gelmişti.

— Nerelerdesiniz azizim, özlettiniz kendinizi.

Nizam, soğuk bir şekilde, "işlerim vardı," demişti.

— Anya'yla kumarhane müşterilerini konuşuyorduk biz de... Sizin gibileri hayaletler sınıfına sokmak lazım geldiğini söylüyordum, bir görünüp bir kaybolur, köşkün çeşitli köşelerinden aniden baş gösterip sonra perdelerin arkasında bir meçhule karışır... Bir de benim gibi olanlar vardır, kumarhanenin, penceresi, kapısı, çatısı gibi, her geldiğinde oradadır, orada bulacağını bilirsin, eksildiğinde köşkten bir şeyler gitmiş gibi olur... Tabii bir de şömine gibi olanlar var, onlar bazı mevsimler düzenli gözükür, uzun zaman sürekli gelir...

Nizam, Kamil Bey'in söylediklerini dinlemiyordu, Anya'ya bakıyordu, Anya da gözlerini kaçırmadan, o bomboş ifadesiyle, yüzünde en küçük bir kıpırtı olmadan ona bakıyordu, bakışlarındaki ısrarla, gözlerindeki ifadesizlik Nizam'ı huzursuzlandırıyor, anlayamadığı bir

şifreyle karşılaşmış gibi bu çelişkinin ne manaya gelebileceğini merak ediyordu.

Kamil Bey'in,

— Ben gideyim, sizin pek hasbıhal edecek haliniz yok bu gece azizim, dediğini duydu.

— Hayırlı geceler, dedi.

Anya hâlâ kendisine bakıyordu.

Dimdik yürüdü, hiçbir şey söylemediler, birlikte dönüp köşkten çıktılar, hava ağarıyordu, meşalelerden yükselen is ve duman kokusuna fulyaların, şebboyaların, ormandaki çamların kokusu karışıyordu.

Birlikte arabaya bindiler. Anya paltosunun içine büzüşmüş gibiydi. Bir iki kez içini çektiğini duydu.

Anya'nın evinin kapısında Nizam indi, Anya'nın inmesine yardım etti, sonra yeniden arabaya bindi.

Ondan sonraki üç gün kumarhaneye gitmedi, her sabah tekkeye gidiyor, herkes yatana kadar orada kalıyordu. Bebeği seviyordu, ona “Yusufçuk” diyordu, Rukiye şakayla kızıyordu, “söyleme çocuğa böyle, sanki böcekmiş gibi...”

— Yusuf, sence bu oğlan için büyük bir isim değil mi, Yusufçuk bu, büyüyünce Yusuf olacak... Zaten bütün Yusufclar Yusufçuk olarak doğar, büyüyünce Yusuf olurlar.

— Aman Nizam, zevzeklikte üstüne yok...

Nizam, Anya için duyduğu merakı, kapalı demir bir kutu gibi içinde taşıyor, duygularını kimseye göstermiyor, o huzur ortamının bir parçası olarak Anya'yı aklından çıkarmaya çalışıyordu.

Bir keresinde Rukiye, yanlarında kimse yokken sormuştu:

— Ne oldu o Rus hanım?

— İyi.

— Görüşüyor musunuz?

— Bazen.

— Seviyor musun onu?

— Hayır.

— Mihrişah Sultan o kumarhanenin tehlikeli olduğunu söylemişti ama sen gene gidiyormuşsun. Sevmiyorsan niye gidiyorsun?

— Eğlenceli çünkü...

Rukiye Nizam'ın yüzüne bakmıştı:

— Yalan söylüyorsun, değil mi?

Nizam gülüp omuzlarını silkmmişti. “Dikkat et,” demişti Rukiye, “hep başını belaya sokuyorsun, bir de senin için üzölmek mecburiyetinde bırakma beni. Bak, artık buna dayanmam.”

— Merak etme.

Nizam herhangi bir şeyin kendisi için tehlikeli olabileceğine bütün uyarılara rağmen inanmıyordu, bir yanı gerçeklikten tümüyle kopuktu, yeryüzünün ve onun üstünde yaşayan insanların, kendisinden de, ailesinden de çok uzaklarda olduğuna, kendilerine dokunamayacağına inanıyor gibi bir dalgınlık hali vardı zihninin bir yanında. Çocukluğundan beri böyleydi, ne yaşarsa yaşasın bu yanılgıyı düzeltmeye yetmiyordu. Diğer kadınlarla olduğu gibi, Anya'yla da bir ilişki kurmasına mani olan en büyük engel bu yanılgıydı, o “insanlardan” biriyle ciddi bir ilişki kurmak onun bu yanılgısıyla çatıştığında, yanılgıyı sürdürmeyi tercih ediyor, o yanılgıyı sürdürebilmek için bir “insanla” gerçek bir ilişki kurmayı reddediyordu.

Şeyh Efendi ve Mihrişah Sultan'la birlikte tekkede geçirdiği günleri o kadar çok sevmesinin belki de en büyük sebeplerinden biri de bu yanılgıyı, o iki insanın kudretli ve dokunulmaz duruşlarıyla beslemeleriydi.

Bir keresinde Mihrişah Sultan, Şeyh Efendi'ye “ne yapıyor bunak” diye sormuştu, Sultan'ın konuşmalarına alışmış olan Şeyh Efendi, gülümseyerek, “hangisini soruyorsunuz,” demişti.

— Şu anda tahtta oturanın sorulmaya bile değer bir hali yok, tam bir kukla, torunu yaşındaki adamlardan korkuyor, onlara yaltaklanıyor... Enver'den ödü patlıyor diyorlar... Öbürünü soruyorum, o hinoğlu hindir, böyle ezdirmezdi kendini asla... Beylerbeyi'nde ne yapıyor, hâlâ tahta yeniden çıkma planları var mı?

— Çok ihtiyarladı diyorlar, ilk geldiğinde herhalde epeyce umutlandı lakin son olanlardan sonra herhalde istikballe alakalı pek bir umudu kalmadı... Gerçi onun umudu hiç bitmez ya... Geçenlerde kızlarının ziyaretine müsaade etmişler, sultan hanımlar Beylerbeyi'ne gitmişler... Bilmem artık helalleşmek için mi...

— Şeyh Efendi, ne diyorsunuz, ne olacak bu gidişatın sonu? Katiller iktidarda, bundan bir hayır sadır olabilir mi sizce?

Şeyh Efendi başını salladı.

— Zannımca olmaz... Bu memleket talihsiz.

Mihrişah Sultan sinirli bir sesle itiraz etmişti.

— Talihsiz değil, akılsız... Bunca kötülüğe razı olma-ya talih mi denir Şeyh Hazretleri, bir beladan kendilerini kurtardılar, müstebit bunağı hapsettiler, gittiler başlarına yeni müstebitler getirdiler... Bu topraklardan sadece müstebitler çıkıyor... Bazen acaba bizim bunağın zamanı daha mı iyiydi diye düşünmüyor değilim... Niye hep müstebitler geliyor başa, niye bu topraklarda bu kadar çok cinayet var?

— Daha fena şeylerin olmasından endişe ederim, demişti Şeyh Efendi.

Sadrazam Mahmut Şevket Paşa birkaç ay sonra Beyazıt'ta arabasında vurularak öldürülecekti, yaklaşmakta olan cinayetin hazırlıkları sürüyordu, Şeyh Efendi olabileceklerle alakalı bir iki malumat almıştı. Hasan Efendi, cinayet hazırlıklarını sürdürenlerin yakalandığını ama Talat Bey'in onları serbest bıraktırdığını söylemişti. Mösyö Gavril'in adı da geçmişti o konuşmada.

— Bir an önce hayırlısıyla buralardan ayrıldığınızı görsem daha az endişe edeceğim, demişti Şeyh Efendi.

Yavaş yavaş seyahat hazırlıkları başlamıştı, sık sık bu seyahat konusuna değiniyorlar, bu konudan konuşuyorlar, bundan garip, ağrıyan yerlerini ovuşturur gibi kederli bir zevk alıyorlardı. Bu ayrılığın son ayrılık olduğunu, bir daha hiç karşılaşmayacaklarını biliyorlardı, son zamanlarda yaşadıkları, asla söylenmeyen, dile gelmeyen, anlatılmayan ve anlatılmayacak olan bu saadet hissi, bir sır olarak ömürleri boyunca onlarla kalacaktı. Bazen, sanki o seyahate çıkmış gibi özlüyorlardı birbirlerini, öyle zamanlarda kendilerini bekleyen günler onları korkutuyordu.

Bütün duyguların birbirine karıştığı, yaşadıkları mevsim gibi öğleden öncesi kısa, öğleden sonrası bahara benzeyen, hiçbir duygunun tek başına var olamadığı, hiçbirinin tek başına hükümlanlığını ilan edemediği, her duygunun bir başkasıyla sürekli yer değiştirdiği o belirsiz günlerde, Nizam hep kendisinden saklamaya uğraştığı, içinde büyüdüğünü hissettiği ama inkar etmeye çalıştığı bir duyguyla aniden karşılaştı: kıskançlık.

Zihninin gerilerine sakladığı bir görüntü, bir akşamüstü aniden, hiçbir uyarıda bulunmadan zihninde beliriverdi; Anya'nın Kamil Bey'le nasıl güldüğünü hatırladı. Bu gülüşün tek bir seferlik olmayacağı, daha önce de birlikte gülmüş olabilecekleri geldi aklına, sonra başka-

larıyla da böyle gülüyor olabileceğini düşündü. “Değişti” dedi kendi kendine. Anya’nın asla değişmeyeceğine, hep böyle hayattan uzak ve yaşamayı reddederek yaşayacağına inanmış ve bu inançla kendini hep güvende hissetmiş olan Nizam, aniden büyük bir korkuya ve öfkeye kapıldı.

Anya’nın bir başka erkekle olabileceği, bir başka erkeğe gidebileceği ihtimali onu sarsmış, sersemletmiş, büyük bir kaybetme endişesine yol açmıştı. Anya’yı yeniden hayata döndürdüğü için pişmanlık hissediyor, hayata döner dönmez kendisini hayata döndüren erkeği bırakıp başkasıyla gülmesinde affedilmez bir haksızlık ve nankörlük bulup öfkeleniyordu.

O gece yarısı kalkıp Anya’nın evine gitmiş, onu evde bulduğu için sevinmiş ve hiçbir şey söylemeden onun karşısına oturup onun yüzüne bakmış, orada bazı işaretler, belirtiler bulmaya uğraşmıştı. Sonra da kalkıp gitmişti.

Anya, belki de ilk kez o gece Nizam’ın değiştiğini fark etmişti.

O güne dek hiçbir olayın, hiçbir duygunun değiştiremediği tavırları, alışkanlıkları, kişiliğine ait değişmez sandığı özellikleri süratle değişmeye başlamıştı, daha sonra Osman’a utançla keder karışımı bir tavırla “başka bir insan olmuştum,” demişti, “başka bir insan daha varmış içimde, varlığını hiç fark etmemişim.”

O serazat, şakacı, nüktelerle dolu, aldırmaz, genç adam gitmiş, meraklı, sorular soran, asık yüzlü, öfkeli bir adam gelmişti. Anya’nın evine de, kumarhaneye de hiç beklenmedik saatlerde gitmeye başlamıştı, kendisinden saklandığına inandığı gerçeği böyle baskınlarla yakalamak istiyordu. Anya’ya nedensiz yere düşmanca davranıyor, onu azarlıyor, gereksiz hırçınlıklar yapıyor, zaman zaman

alay ediyor, onun en hassas olduğunu bildiği geçmişiyile ilgili yersiz imalarda bulunuyordu.

Alışkın olmadığı için kıskançlıkla nasıl baş edeceğini, bu duyguyu nasıl denetimi altına alacağını bilemiyor, kendisinin sıkıcı bir adama dönüştüğünü görüyor, her seferinde bir daha öyle davranmamak için kendine söz veriyor ama Anya'yı her düşündüğünde ya da onu her gördüğünde yeniden o şüpheli öfkesi ayaklanıyordu.

Sadece o günden, o gün yaşadıklarından değil, Anya'nın geçmişinden de şüpheleniyordu, sadece şüphelenmekle kalmıyor, aklından ona geçmişler uyduruyordu, bunlardan bir tanesi gittikçe daha inanılır geliyordu ona, inanmak için akla uygun bir nedeni yoktu ama o günlerde akılla çok fazla bir bağı kalmamıştı.

Anya'nın pahalı bir fahişe olduğunu, zengin insanları sessizliği ve piyano çalışıyla kandırıp paralarını aldığını, onlardan bir tanesini de ya soyduğu ya da öldürdüğü için kaçmak zorunda kaldığını, ona zengin müşteriler bulan Gavril'in de onunla birlikte kaçtığını düşünüyor, gittikçe buna inanıp, bunun gerçekliğini kabul ediyordu.

Artık Anya'nın her davranışını, her sözünü, inandığı bu hayalin ışığında görüp duyuyor, her sözden kendi inancını kanıtlayacak işaretler çıkartıyordu. Neredeyse arsızca bir saygısızlıkla, gerçek bir fahişeye hiçbir zaman davranmadığı ve davranmayacağı gibi davranıyor, utanırcı imalarla aşağılayıcı sözler söylüyordu.

Anya ne olduğunu tam kavrayamıyordu, Nizam'ın kendisini kıskanacağını aklına getirmiyor, bu ani değişimin karşısında nasıl davranması gerektiğini kestiremiyor, gittikçe daha fazla içine kapanıyor, sessizleşiyordu.

Nizam'dan ayrılmayı düşünmüştü ama Nizam'ı hayatından çıkartıp, yeniden eski "ölümüne" dönmeyi başa-

ramayacağını hissettiğinden bunu yapamıyordu; ne eski “ölümüne” dönebiliyor, ne Nizam’sız yaşamaya razı olabiliyor, ne de Nizam’ın bu saygısızca tuhaflıklarına alışabiliyordu. Nizam’ı sakinleştirecek bir yol arıyordu.

O usul ve derin aşkları, hiç kabullenmeden, adını hiç koymadan yaşadıkları o iyileştirici duygu, Nizam’ın kıskançlıklarıyla kırılmış, bütün huzurunu, güvenini, parlaklığını kaybetmişti. Duygularının ve ilişkilerinin lekelendiğini ikisi de fark ediyordu; bu, Nizam’ı daha öfkeli ve saldırgan, Anya’yı daha çaresiz ve sessiz bir hale getiriyordu. Anya’nın mutlulukla hatırladığı bir iki istisna dışında bir daha gülmemişlerdi.

Daha önce soru sormamış olan Nizam şimdi sık sık geçmişiyile ilgili sorular soruyordu. Anya, beklemediği sırada ortaya çıkan bütün bu garipliklerin kendi geçmişiyile ilgili sırdan kaynaklandığını düşünmeye başlamıştı.

Bir keresinde, “ben böyle konuşmalardan hoşlanmam” demişti Nizam’a, Nizam hiçbir şey söylemeden çıkıp gitmişti.

Bir defasında, “böyle davranmak sana yakışmıyor Nizam,” dediğinde de aynı şey olmuş, Nizam gene tek kelime etmeden çıkmıştı evden.

O gittiğinde Anya onu özlüyordu.

Ne kendisinin, ne de Nizam’ın tahmin edebileceği kadar kuvvetli bir şekilde onu sevdiğini, onu hayatının merkezine yerleştirdiğini böyle zamanlarda anlıyordu, Nizam’ın kıskançlığıyla karşılaşması gibi, Anya da aşkıyla karşılaşılıyor, Nizam gibi o da ne yapacağını bilemiyordu. Bir labirentin içine sıkışmışlardı, çıkış yolunu bulamıyorlar, kurtulamıyorlar, aynı labirentin içinde gittikçe daha sık birbirlerini kaybediyorlardı. Anya, bu kaybedişlerden birinde, bir daha birbirlerini bulamayacaklarından korkmaya başlamıştı.

Onu yeniden hayata Nizam döndürdüğü için, bir hayatın içinde insanların sahip olduğu her şeyi neredeyse tek başına temsil ediyordu, çocuğu, babası, kocası, kardeşi, dostu olmuştu, Nizam'ı kaybetmek bütün hayatı bir daha kaybetmek anlamına gelecekti, Anya'nın ikinci bir kaybedişe dayanacak gücü yoktu.

Bazen saatlerce tek kelime etmeden birbirlerinin yüzüne bakarak oturuyorlardı, birbirlerinin neler düşündüğünü merak ediyorlardı, Nizam kıskançlık ve düşmanlıkla, Anya korku ve sevgiyle bakıyordu.

Bazen Anya piyanoya oturup, Nizam'ın sevdiği parçaları çalarak onu yatıştırmayı deniyordu ama bir zaman sonra Nizam'ın onu her zamanki hayranlığıyla dinlemediğini, sıkıntılı bir şekilde oturduğu koltukta kıpırdandığını hissediyor, aniden çalmayı bırakıyordu.

Nizam artık onun piyano çalmasını istemiyordu, konuşmasını istiyordu, anlatmasını istiyordu, bütün geçmişini, duygularını, kendisini sevip sevmediğini ondan duymak istiyordu. Anya için yapması en zor şeydi Nizam'ın ondan beklediği ama Anya yavaş yavaş konuşmamanın bu ilişkiyi öldüreceğini, Nizam'ı kaybedeceğini ve yeniden kendi ölümüne dönmek zorunda kalacağını düşünmeye başlamıştı. Buna hazır olmadığını düşünse de, geçmişle ilgili Nizam'ın şüphelerini yatıştırmadan geleceğe doğru yürüyemeyeceklerini kavırıyordu, bunu fark ettiğinde anlatamadığı bir öfkeyle o da Nizam'a karşı kabalaşıyordu; konuşmak zorunda olduğuna olan inancı kuvvetlendikçe Nizam'a karşı kızgınlığı da artıyordu.

Geleceklerini kurtarmak için geçmişini anlatmayı düşündüğünde bir başka endişe belirliyordu içinde, bunları anlattıktan sonra, kendisini anlatmaya zorlayan Nizam'ı

afdedip affedemeyeceğini, onu eskisi kadar sevip sevmeyeceğini bilemiyordu. Nizam'ı sevmemekten korkuyordu.

Bu korkularına rağmen Nizam'ı başka türlü iyileştiremeyeceğine de inanıyordu, geçmişle ilgili kuşkuların onu böylesine değiştirdiğini sanıyordu. O meraksız, kibâr, neşeli erkeğin, böylesine kaba, meraklı ve saygısız birine dönüşmesine başka bir neden bulamıyordu.

Bir akşam Nizam her zamankinden erken gelmişti, “şöyle bir uğradım, gideceğim” demişti. Anya'dan uzak kalamıyor ama Anya'nın yanında da rahat edemiyordu, her mimiğinde, her bakışında, sesinin değişiminde kuş-kullanılacak işaretler buluyordu.

Gitmeye hazır bir şekilde koltuğun ucuna ilişmiş vaziyette, Anya'nın yüzüne bakmadan sessizce otururken, bir an başını kaldırıp karşısındaki duvara bakmış ve düşünmanca bir sesle:

— Bu gobleni sana zengin bir arkadaşın hediye etti aslında, değil mi, demişti.

Hayatı boyunca hiç kabalaşmamış, çirkinleşmemiş bir adam olan Nizam, şimdi kabalaşmaya aldırımıyordu, daha doğrusu kendisine engel olamıyor, yapmaması gerektiğini bile bile, sanki içinde sözünü geçiremediği biri varmış gibi kendisine benzemeyen bir insana dönüşüp, kendisini utandıracak sözler söylüyordu.

Anya, Nizam'a baktı.

— Mazimi öğrenmek istediğinden emin misin Nizam? Bunu mu istiyorsun?

Elbisesini ayaklarının ucuna bırakıp, “bunu mu istiyorsun” dediği gece baktığı gibi bakıyordu. Nizam o bakışları gördü, o sahneyi hatırladı ve o gece olduğu gibi “hayır” demek için hazırlandı.

— Evet, dedi.

Kendi söylediğine, Anya'nın şaşırdığından fazla şaşırmıştı ama öğrenmek istiyordu, her şeyi öğrenmek, bilmek, anlamak, emin olmak istiyordu. Geçmişini anlatması, aşkın bir işareti, kabulü anlamına gelecek, Nizam o aşktan, sevildiğinden, Anya'nın kendisi için değişmeyi kabul ettiğinden emin olacaktı.

— Peki.

Sustu sonra Anya. Epeyce bir süre ikisi de seslerini çıkarmadan oturdular. Camlardaki tıptırtılardan yağmurun başladığı anlaşıyordu.

Anya ayağa kalktı, içeri gitti, elinde bir karafla ve iki küçük kristal kadehle döndü.

— Ben anlatacaksam, sen de dinleyeceksen, bunun için biraz içmemiz gerekecek.

Küçük kristal kadehlere votka koydu, Nizam'ın daha önce hiç görmediği biçimde bir seferde içti kadehteki votkayı, sonra bir tane daha koydu.

— Ben, dedi...

Gene sustu, hâlâ tam karar veremiyordu.

Sonra, ta derinlerinden, içinden, ciğerlerinden gelirmiş gibi boğuk bir sesle anlatmaya başladı.

— Petersburg'da doğdum... Senin babaannenin köşküne benzer bir köşkte, belki biraz daha büyüktü... Adım Kontes Yuliya Mihaylovna Rodovski... Babam Kont Rodovski, Çarın uzaktan akrabasıydı... Uzun boylu, yakışıklı bir adamdı, annem beni doğururken ölmüş, onu hiç tanımadım... Babam müziği çok severdi... Seni bazen ona benzetiyorum, köşkte ilk karşılaştığımızda “duygularınla çalmıyorsun” dediğinde çok şaşırmıştım, babam da bana çocukken öyle söylerdi, “duygularınla çalmıyorsun, duygularınla çal.”

Anya durup bir kadeh daha votka içti.

— Kardeşim yoktu... Babam piyanoya yeteneğim olduğunu ben daha çok küçükken anlamıştı... Rusya'nın en iyi hocalarından dersler aldım... Bir hocam vardı...

Gülümsedi Anya.

— Tuhaf, biraz şaşkın bir adamdı ama piyano çalmaya başlayınca sanki başka biri olurdu, ona hayrandım. Benim yaşlarımda bir oğlu vardı, derslere oğlunu da getirirdi, o sessizce dinlerdi, kocaman kara gözleri vardı, inatçı ve sessiz kalın dudakları... Asık suratlı bir oğlandı... Piyotr... Gözlerini diker, bana bakardı. Sonra aniden gülümseyiverirdi, bir yüzün nasıl böyle değişebileceğine inanamazsın, birden başka bir çocuğun yüzü olurdu, aydınlanırdı. Çok yakışıklıydı. Ona âşık oldum, o da bana. Birbirimize mektuplar yazardık... Bir zaman sonra babamın tanıdıklarına evde resitaller vermeye başladım... Babam benimle övünürdü, çalarken bazen ona bakardım, mutlu olduğunu görürdüm... Dinleyişi de senin dinleyişine benzerdi... Senin piyano dinlerkenki halin beni hep şaşırttı, babamı hatırlattın hep... Bir iki sefer saraya da davet ettiler, Çar'la Çariçe'nin önünde çaldım. Çar babama, "kutlarım Kont Rodovski," demişti, "genç kontes müt-hiş bir piyanist olmuş." Babamın o geceki mutluluğunu hiç unutmam. Dönüşte, arabada elimi tutmuştu, "Yuliyacığım," demişti, "hayatın bana verdiği en büyük armağan sensin."

Anya artık Nizam'ı unutmuş gibi anlatıyordu.

— On yedi yaşındaydım, bir gece saraya davet ettiler gene. O gece Çar birilerini daha davet etmiş. Çarın kuzenlerinden Prens Nikolay Steponoviç de oradaydı... Daha doğrusu ben onun orada olduğunu sonradan öğrendim. Dahiliye Bakanlığı müsteşarıydı... Bana âşık olmuş, belki de piyano çalışıma âşık olmuştur, bilmiyorum... Çar'a

benimle evlenmek istediğini söylemiş. Çar da çağırıp babama söylemiş. Babam Çar'a hayır diyememiş...

Anya içini çekti.

— Nikolay'la evlendim. Sert bir adamdı. Ama bana her zaman çok iyi davranırdı, onu her zaman iyilikle hatırlarım. Onu sevmediğim için kendimi hep suçlu hissettim. Arka arkaya iki çocuğumuz oldu... İki oğlan... Nikolay bana âşıktı ama oğullarına tapardı. Onlarla ilgili hayallerini, planlarını anlatırdı, çocuklarından konuşmaktan hiç bıkmazdı... Geceleri gidip beraberce onları seyrededik, onların uyuyuşunu hiç unutmam...

Birden sesi tarazlandı, Nizam ağlayacağını sandı ama Anya ağlamadan devam etti:

— Mutlu değildim ama mutsuz da değildim... Piyano çalıyordum, çocuklarımla uğraşıyordum, onlarla oynuyordum, onlara piyanoda parçalar çalıyordum... Ben çalarken gelir piyanonun tuşlarına vururlardı... Çok güldürdü bu onları... Bazen sırf bunu yapıp gülsünler diye piyano çalardım onlara... Nasıl kıkırdadıklarını görme-liydin, hiç bıkmazlardı bunu yapmaktan...

Durup içini çekti.

— Aradan yıllar geçti... Durgun, sakın yıllar... Rusya karışıkta ama bizim evimiz sakindi. Nikolay hiç siyasetten bahsetmezdi, bazen gece yarıları aniden çağırırlardı, hemen giderdi. O sırada patlamalar, suikastler çok fazlaydı Rusya'da ama Nikolay Rusya'yı bizim evimizin dışında tutmayı başırırdı... Bir gün, hastalandığını duyup piyano hocamı ziyarete gittim. Yatıyordu, zatürree olmuş... Piyotr da oradaydı. Tıbbiye'nin son sınıfındaydı o sırada. Birbirimizi sevmekten vazgeçmediğimizi anladık... Gene öyle asık suratlı duruyor, aniden gülüveriyordu... Onun gülüşüne dayanamıyordum, o gülüşü sürekli görmek istiyordum...

Nizam, içi kasılarak dinliyordu bu bölümleri... Yıllarca sessiz duran Anya, şimdi önündeki seti yıkmış bir nehir gibi kendini bırakarak anlatıyordu.

— Bir iki defa onun evinde buluştuk ama bu çok tehlikeliydi, benim görülmeden, fark edilmeden onun evine gitmem mümkün değildi... Bizim konağın çok geniş bir bahçesi vardı, arka taraftaki küçük koruda, içinde bahçıvan aletleriyle, eski ıvır zıvırın, eski dolapların, yatakların bulunduğu küçük bir ev vardı. Piyotr'a bahçenin yan tarafındaki küçük, çok az kullanılan kapısının anahtarını verdim. Bahçenin büyük girişinde hep muhafızlar dururdu ama o küçük kapıyı pek kimse bilmezdi, sarmaşıkların arasında pek görülmezdi... Gece-leri, Piyotr o kapıdan girip arkadaki eve giderdi, ben de oraya giderdim, orada buluşurduk, hava aydınlanmadan dönerdim.

Anya gözlerini kapattı.

— İki hainmişiz meğerse... İkimiz de ihanet ediyor-muşuz... Ben Nikolay'a, Piyotr bana... Bana hiç bahset-memişti ama Narodnik olmuş... Tıbbiye'de onlara katıl-mış... Bir gece yan kapıyı arkadaşlarına açıp onları gizlice eve sokmuş... Kuzenim ilk çocuğunu doğuruyordu, ben onun yanındaydım, evde değildim...

Gözlerinden yaşlar dökülmeye başlamıştı.

— Nikolay'ı öldürmüşler, muhafızlar gelmiş, çatışma çıkmış, o sırada neden bilmiyorum yangın başlamış... Muhafızlar Piyotr'la arkadaşlarını vurmuşlar... O çatışma sırasında çocukları unutmuşlar...

Anya'nın yüzü değişmişti, bir taş gibi kasılmış, beyazlaşmış, çizgileri siyah bir kalemle çizilmiş gibi keskinleşip derinleşmişti. Bir ölünün yüzünden alınmış balmumu bir maskeye benziyordu.

— Çocuklarım yanarak öldü...

Anya ellerini yüzüne kapamış sarsılarak ağlıyordu ama bir ses duyulmuyordu, iki büklüm olmuş, koltuğunun içinde küçülmüş, minicik kalmıştı. Nizam ne yapacağını bilemeden acıyla bakıyordu, gidip elini tutmayı düşündü ama ona o sırada dokunmaması gerektiğini fark etti. Neden daha yaşarken kendisini öldürdüğünü, neden insanlarla konuşmadığını, neden öyle ölümlere bakar gibi baktığını, saygısızca sorularıyla nasıl bir geçmişi canlandırdığını, neden Anya'nın "hiçbir şey bazen büyük bir lükstür, dilerim sen bunu anlamazsın" dediğini şimdi anlıyordu.

Ne kadar öyle sessizce durduklarını bilmiyorlardı.

Anya yutkunarak ellerini yüzünden indirip Nizam'a baktı, sonra bir votka daha doldurdu kendine, onu içti.

— Benden kuşkulandılar... Ertesi gün Mösyö Gavril geldi, birkaç parça eşyayla beni aldı... Kırım'a, oradan da İstanbul'a geçtik... Babam benimle bir daha hiç konuşmadı, hiç aramadı, mektup yazmadı, ondan hiç haber alamadım.

Nizam sesini çıkarmaması gerektiği halde dayanamayıp sordu.

— Mösyö Gavril neden sana yardım etti?

Anya bir an Nizam'ın neyi sorduğunu anlamaya çalışmış gibi gözlerini kırıştırmıştı, sonra da aldırılmaz bir sesle anlatmıştı.

— Mösyö Gavril'i dedem babamla birlikte büyütüp okutmuş, dedemin köyünde annesiyle babası bir eşkıya baskınında ölmüşler... Askeri doktordu... Çok da ünlü bir doktordu... İstanbul'daki Rus Büyükelçisi İgnatiev hastalandığında bir doktorlar heyetiyle beraber onu göndermişler İstanbul'a... Dedeni o zamandan tanıyor, iyi de dost olmuşlar... Sonra, Rus-Japon Savaşı'nda, Amiral Rojetsvenski'nin özel doktoru olarak Vladivostok'a giderken Japon donan-

ması filoyu bombalamış, amiralin gemisi batmış, Mösyö Gavril, yaralı askerlerle birlikte bir kayığa binmiş ama bütün denizciler yolda ölmüş. Altı gün boyunca aç susuz, ölü askerlerle tek başına denizde kalmış. Sonra kıyıya varmış, bir köylü bulmuş onu. Kulübesine götürüp sütle ekmek vermiş... O olaydan sonra Rusya'nın milli kahramanlarından olmuştu... Beni kurtarmak için o da hayatını mahvetti. Sanırım bizim aileye minnetini ödemek için bütün geleceğinden vazgeçti... Herhalde babam gönderdi onu... Burada da bazı asker tanıdıkları varmış, onların da yardımıyla bu kumarhaneyi açtı... Gençken de kumar oynardı zaten, "bütün bahriyeliler kumarbazdır" derdi...

Anya toparlanmaya çalışarak yeniden içini çekti.

— Bu evi bulup beni yerleştirdi Mösyö Gavril... Önce kendimi öldürmeyi düşündüm, bunu çok düşündüm... Aslında başka bir çarem de yoktu... Ama bunun bir kaçış, hak etmediğim bir kurtuluş olacağını fark ettim, yaptığımın cezasını çekmeden kaçmama izin vermedim... Hak ettiğim cezayı her gün, her gün çekmem gerektiğini biliyordum, çektim de, çekiyorum da, çekeceğim de... Ama hiçbir ceza yeterli değil... Yaşamaya da, ölmeye de hakkım yok benim... Bunu biliyorum... Ah, Nizam... Ah, Nizam... Hiç gelmemeliydin...

Elinin tersiyle gözlerini sildi.

— Mösyö Gavril'e köşkte piyano çalmayı ben önerdim... Yoksa delirecektim bu evde...

Nizam sessizce yerinden kalktı, Anya'yı ellerinden tutup ayağa kaldırdı, sarıldı ona, sıkıca sarıldı. Ne söyleyeceğini, ne söylemesi gerektiğini bilmiyordu, Anya'yı bunları anlatmaya zorladığı için pişman olmuş, utanmıştı.

— Piyano çalmak ister misin, dedi.

— Hayır.

— Ne istersin?

— Biraz uyumak istiyorum.

Nizam, küçük bir çocuğu götürür gibi yatak odasına götürdü Anya'yı, onu elbiseleriyle yatırdı yatağa, kendisi de yanına uzanıp sarıldı.

Anya uykuya dalarken, baştan beri sormak istediği ama sormanın ne kadar yersiz ve ayıp olduğunu bildiği soruyu, fısıltıyla sordu, daha sorarken, aslında onun bu soruyu duymamasını da diliyordu.

— Piyotr'u çok mu sevdin?

Anya dalmadan önce sönen bir mum gibi fısıltıyla cevap verdi:

— Çok.

Ondan sonraki üç gün boyunca Nizam, Anya'da kalmış, tekkeye bile gitmemişti. Anya hasta gibiydi, yatağın-
dan kalkmıyor, sürekli uyuyor, konuşmuyor, yemek yemiyordu; Nizam onun üstünü örtüyor, terlediğinde terini siliyor, yaşlı kadının pişirdiği çorbayı içirmeye uğraşüyor, yanına uzanıp saçlarını okşuyor, kulağına "Anyacığım," diye fısıldıyordu. Bazen, Anya gözlerini açıp Nizam'a onu tanımamış gibi bakıyor sonra garip bir şaşkınlıkla "Nizam" deyip yeniden uykuya dalıyordu.

Mösyö Gavril'in gönderdiği bir adam birkaç kere uğrayıp Anya'yı, bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sormuştu, Anya'nın "üşüttüğünü" söyleyip yollamışlardı adamı.

Nizam, dinlediklerinden, öğrendiklerinden sarsılmıştı, büyük bir haksızlık yaptığını, Anya'yı bunları anlatmaya mecbur bırakmamış olması gerektiğini anlıyor, üzülüyordu; bir yandan da böyle korkunç bir sırrı anlatmaya, o acıları yeniden çekmeye razı olacak kadar kendisini sevdiğini görmesi, kıskanmasına gerek bıraktırmayacak şekilde her dakika yanında olması, Nizam'ın ruhuna iyi geliyor, onu yatıştırıyor, hatta daha sonra Osman'a söylediği gibi "onu mesut ediyordu."

Üç gün sonra Anya kalktı, yüzü solmuş, gözlerinin altı çökmüştü, gözleri Nizam'ın onu ilk gördüğü günlerdekini andırırcasına “ölülere bakar gibi” bakıyordu. Ne Nizam'ı ne de evdeki kadını tanımış gibi soğuk ve mesafeli bir sesle “ben kumarhaneye gideceğim” demişti, ilk kez “kumarhane” dediğini duyuyordu Nizam.

Hiç konuşmadan hazırlanmıştı.

Nizam onu kumarhaneye götürmüştü, arabadan “teşekkür ederim” diyerek inmiş, arkasına bakmadan kumarhaneye girmişti, kumarhanenin önünde kalabalık vardı, arabalar geliyor, arabalar gidiyordu, Nizam insanların Anya'yı oraya kendisinin getirdiğini görmelerini istemedi birden, ne yapacağını kestiremedi. Anya kumarhaneden içeri girmişti bile, yanına gitse kendisiyle konuşmayacağını biliyordu.

Üç günü aynı yatakta, öylesine büyük sevgi ve şefkat duyarak geçirdiği kadının şimdi tam bir yabancıya dönmesi, ona bakmaması, konuşmaması, hatta tanımıyor gibi davranması, geçici bir süreliğine yatışmış olan kıskançlığını alabildiğine alevlendirmişti, onları anlatmak zorunda bıraktığı için artık kendisini sevmediğini, bir daha da sevmeyeceğini düşünmüştü. Ne yapacağını bilememiş, bastonuyla arabanın tavanına vurarak, arabacıya “gidelim” demişti. Nereye gideceğini bilmiyordu.

Bir yere, birisine sığınması gerekiyordu.

Anya'nın hatıralarının ağırlığı, o hatıraları anlatmaya razı olmasının ortaya çıkartıp Nizam'a cıvılcıplak gösterdiği aşk, o hatıraları dinlerken ve ondan sonraki üç gün boyunca hissettiği şefkat dolu sevgi, şimdi içinde yeniden beliren kıskançlık, Nizam'ı altüst ediyor, hangi duygusuna tutanacağını, hangi duygusunu sahipleneceğini bilmiyor, içi neredeyse hastalıklı bir özlemle parçalanıyordu, o artık her an Anya'nın yanında olmak, ona

sarılmak, onunla konuşmak istiyordu. Ama bu akşamki haliyle Anya bunu istemediğini göstermişti.

Arabacıya Mihrişah Sultan'a gitmesini söyledi.

Onu teselli edecek, sakinleştirecek, güçlendirecek gücün, neşenin, kibrin, kadın seslerinin, eski hatıraların orada olduğuna karar vermişti. Bahçeye girdiklerinde uzaktan köşkün güven veren parlak ışıklarını gördü, yaklaştıkça bir müzik sesinin yükseldiğini fark etti, bütün bahçe ağaç ve çiçek kokuyordu.

Yemeğe oturmaya hazırlanıyorlardı, uzun bir sofraya hazırlanmıştı, nedimeler gruplar halinde kendi aralarında kıkırtılarla gevezelikler ediyorlar, İtalyan çalgıcılar eğlenceli parçalar çalıyorlar, uşaklar sofradaki son eksikleri de tamamlamak için aceleci adımlarla gidip geliyorlardı.

"Nerelerdeydin sen" diyerek karşıladı Mihrişah Sultan Nizam'ı.

Onun bu azarlayıcı sesi bile Nizam'ı sakinleştirmeye yetmişti, uzun bir seyahatten sonra evine dönmüş gibiydi, yorgun ama memnundu.

— İşlerim vardı efendim.

— Ne işymiş o?

Nizam ne cevap vereceğini bilemeden sustu. Mihrişah Sultan çok fazla uzatmadı ama:

— İkazlarımı dinlemiyorsun, hata ediyorsun, dedi. Hem ne senin bu halin savaştan gelir gibi, git kendine bir çekidüzen ver, üstünü başını düzelt de yemeğe in... Çabuk ol, herkes acıktı...

Her zaman ütülü elbiselerinin asılı durduğu gardrobuyla, o gelse de, gelmese de kendini hep hazır bekleyen odasına çıkıp, uşakların getirdiği sıcak suyla yıkanmaya hazırlanırken aynada kendine bakınca, Mihrişah Sultan'ın ne demek istediğini anladı, sakalları uzamış, avurtları çökmüş, gözleri derinlere kaçmış, yüzü kara

sarı bir renk almıştı. Yıkandı, tıraş oldu, elbiselerini de-
ğiştirdi, yemeğe indi.

Herkes sofraya oturmuş, onun gelmesini bekliyordu, kızlar Mihrişah Sultan'ı kızdırmayı göze alarak onu al-
kışlarla karşıladılar. "Mösyö lö padişah nihayet avdet
ettiler" diyerek takılıyorlardı, Nizam'ın gelmesiyle ye-
mekler servis edilmeye başladı, gümüş kaplarla yemekler
geliyor, kapaklar sofrada açılıyordu, yemek ve şarap ko-
kusu, Nizam'ın içini yatıştırmaya yetti. Bir anda her şeyi
unuttu. Anya, onun hatıraları, üç gün içinde yattıkları
loş oda, Anya'nın sesi, gözleri, dalgınca gidişi zihninden
kum yığınlarıyla silindi, zihni aydınlandı, arındı, bütün
dertlerinden, ağırlıklarından sıyrıldı. Bu mucize, Nizam'ı
da canlandırdı, yeniden güvenini kazanmasına, daha ön-
ceki bütün duygularını, sevgisini, özlemini, kıskançlığı-
nı saçma bulmasına yol açtı.

Sofrada eski Nizam olmuştu, kızlarla şakalaşıyor, hep-
sine tek tek takılıyor, onları güldürüyor, iştahla yemek yi-
yor, her şeyle alay ediyor, Mihrişah Sultan'a duyurmadan
cinaslı sözcüklerle nedimleri kışkırtıyordu.

İyileşmişti. Böyle hissediyordu, yaşadıklarından do-
layı öylesine şaşırmış ve körleşmemiş olmasaydı, zihni-
nin uyuşmasını ve hiçbir şeyi fark etmez hale gelmesini
böyle istemeseydi, belki bu iyileşmenin bu kadar çabuk
gerçekleşmesinden şüphelenmesi gerekirdi ama bu ruh
sükunetini öylesine özlemişti ki şüphelenmek aklına bile
gelmedi; zaten böyle duygularını didikleyip, onlardan
şüphelenmek onun yapısına uygun değildi, kısacık bir
sürede eski Nizam olmuştu.

Ölülerin arasında yaşadığında, gelecek, o ürkütücü belirsizliğinden, karanlığından kurtuluyordu; yaşanmış, bilinen bir hakikate dönüyordu. Osman ölülerini ve ölülerle arkadaşlığını en çok bu nedenden seviyordu, “yaşanacak” olanın korkutuculuğu yoktu, her şey yaşanmıştı, her şeyi biliyordu.

Geçmişteki bütün kudretlerine, güzelliklerine, zekâlarına rağmen ölülerin arasında en güçlü olan kendisiydi, bir tanrı gibi geleceği görüyor, yaşanacakları daha ölümler onları yaşamadan biliyordu. Kaderin Osman’a oynayabileceği hiçbir oyun yoktu. Hayatı, kaderi, tanrıyı, bugünü dünden ayıran o ince çizginin üstünden geçmişe atlayarak önemsizleştirmiş, bu küçük zaman değişikliğiyle insanoğlunun gelecek karşısındaki zavallılığından kurtulmuştu.

Bu güce erişmek için bugünden vazgeçmişti; bugünden vazgeçmek, onu ürperten, dehşete düşüren gelecekten, geleceğin tehlikelerle dolu bilinmezliğinden kurtarıyor, bütün olacakları daha önceden bildiği güvenli bir zaman parçasının içinde dolaşıyordu. Hayatın hiçbir

ödölü, onun için bundan daha değerli olamazdı, ölülerinin arasında güçlü ve mutluydu.

Geleceğin sınırında biten bir hayatı yaşamanın, hep geçmişte kalmanın, içine kapandığı zamanın her anını, her istediğinde, parlak bir aydınlık içinde yeniden görebilmenin olağanüstü güvenine sahipti. Diğer insanların neden bir karanlığa doğru yürümekten böylesine memnun olduklarını, neden saklanmadıklarını, neden kendilerini geleceğin her türden tehlikesine açık hale getirdiklerini anlayamıyordu. Hiçbir parçası karanlık olmayan bir hayattan daha güzel ne olabilirdi, bu soruya verdiği cevap hep aynıydı: Hiçbir şey.

Görmemek ve bilmemek korkutucuydu, hayatta başka korkutucu hiçbir şey yoktu. İçinde yaşadığı zamanın efendisiydi. Her anına vakıftı. Her köşesini biliyordu. Geçmişin en muhteşem yanı da bu aydınlığı ve berraklığıydı zaten.

O berraklık içinde Nizam'ın bir felakete doğru yürüyüşünü seyrediyordu, olacak her şeyi bilerek ve hiç korkmadan bakıyordu.

O günkü garip ayrılıktan sonra, bir hafta boyunca Nizam kumarhaneye uğramamıştı.

Sabahları Mihrişah Sultan'la birlikte tekkeye gidiyor, Rukiye'yle konuşuyor, yeğenini seviyor, "bu bana benziyor, yakışıklı olacak" diyerek Rukiye'yi eğlendiriyor, "peki bu da şeyh mi olacak, sen olamayacağına göre tekke bu Yusufçuğa kalacak," diye takılıyor, dervişlerle ahibaplık ediyor, yaklaşan baharın kokuları arasında bahçede Mihrişah Sultan ve Şeyh Efendi'yle yürüyüşlere çıkıyor, Rukiye'nin toparlandığından bahsederek ortak sevinci paylaşıyor, akşamları Mihrişah Sultan'da yemek yiyip

yolculuk hazırlıklarından söz ediyor, geceleri de eve dönüp babasıyla bir kahve içiyordu.

Hayat, korkutucu derecede sakin ve normal gözüküyordu.

Daha sonra Osman'a, "sükunetten korkmak gerektiğini kim bilebilirdi ki" demişti.

Yavaş yavaş yolculuk hazırlıkları yapıyorlardı ama kimse acele etmiyor, herkes ağırdan alıyordu; Mihrişah Sultan'ın nedimeleri bile baharla birlikte başlayan sandal gezilerine, araba sefalarına, korulukların koyu yeşilliklerine, kendilerine hayranlıkla bakan, mektup yazan, hediyeler gönderen beyzadelerin alakalarına, Kapalıçarşı'nın baharat kokulu esrarına, top top satılan ipeklilerin rengarenk parıltılarına kendilerini kaptırmışlardı, Kağıthane'de karabiber ağaçlarının kokularıyla başları dönüyor, Göksu Deresi'ndeki gezintilerde yüzlerine taktıkları şeffaf peçeleriyle kendilerini bir Şark masalının içinde hissediyorlar, İstanbul'da biraz daha oyalanmaları için Mihrişah Sultan'a yalvarıyorlardı.

Mihrişah Sultan da onlara gülümsüyor, onlar için seyahati erteliyormuş gibi davranıyor, "çok da alışmayın, yakında gideceğiz" diye onları uyarıyordu.

"Hepimizin oyalanmak için ayrı ayrı sebeplerimiz vardı" demişti Rukiye Osman'a, "hepimiz ayrı ayrı sebeplerden pişman olacağımızı o zaman aklımıza bile getiremiyorduk."

Mihrişah Sultan, Şeyh Efendi'yi son kez göreceği günü mümkün olduğunca geriye atmaya uğraşıyordu, Rukiye, İstanbul'u terk ederken Tefvik Bey'i terk etmiş gibi hissedeceğinden korkuyordu, Nizam da gitmeyi ertelemekten memnundu ama o memnuniyetinin nedenini asla kendine itiraf edemiyordu.

Şeyh Efendi, sevdiklerinin hep birlikte kendisini bırakıp gidecekleri günün yaklaştığını biliyordu, bir yandan o seyahatin ertelenmesine seviniyordu, bir yandan da garip bir huzursuzlukla bir an önce gitmelerini arzuluyordu.

O bir haftayı, birlikte olmanın, hayatlarındaki o aile mutluluğunu doyasıya yaşamamanın tadını çıkararak, her anından ayrı hazlar alarak geçirdiler.

Osman, onların mutluluğunu acıyarak seyrediyordu.

Bir hafta sonra, bebeği ilk kez bahçeye çıkardıkları gün, tekkeden ayrılırken Rukiye'ye, "yarın sabah görüşürüz" diyerek Mihrişah Sultan'la arabaya bindiğinde, bir daha ablasını göremeyeceğini, bunun onların son görüşmesi olduğunu, geri dönmek üzere ayrıldığını bilmiyordu Nizam.

Her zamanki gibi, akşam Mihrişah Sultan'da yemek yedi, yemekten sonra kızlarla kâğıt oynadı, gece eve döndü, babasıyla kahve içti, yatmadan önce Hikmet Bey'in şaşkın bakışları arasında babasını öpüp, "iyi geceler baba," dedi.

Yatağına girip huzurla uyudu.

Sabaha karşı bir yırtılma duygusuyla uyandı, ciğerleri parçalanıyor gibiydi, daha uykusunun içinde düşünmeye başlamış olmalıydı ki uyandığında "Anya şimdi biriyledir" düşüncesi zihnini yakıyordu, "hayata döndü, acılar içinde ve onu teselli etmesi için mutlaka birisini bulmuştur."

Özlem ve kıskançlık, neredeyse fiziksel bir acı yaratarak içini yırtıyordu.

Hava ağarıyordu, dehşet içinde yatağından fırlayarak, ne yaptığını bile düşünmeden giyindi, arabacıyı o saatte uyandırdı, gözlerini ovalayan adamı, "hadi çabuk ol, ace-

le et,” diye neredeyse iteleyerek arabaya bindirdi, “kumarhaneye gidiyoruz” dedi.

Arabacı hem şaşırmış, hem de Nizam’ın halinden korkmuştu, boş sokaklardan dört nala geçiyorlardı, Nizam pencereleri açmıştı, içeri rüzgâr doluyordu, hava serindi, sabah rüzgârı taze yaprak kokuyordu ama Nizam hiçbirini fark etmiyordu.

Kumarhanenin içinde bulunduğu koruluğa saptıklarında meşaleler sönmüştü ama kumarhanenin ışıkları yanıyordu. Arabadan koşarak indi, içeri koşarak girdi, salon boştu, piyanonun kapağı kapatılmıştı, Anya’nın her zaman durduğu köşeye baktı, kimse yoktu.

Nizam derin bir nefes aldı, etrafına bakındı.

Sonra Anya’nın aşağıda mutfakta olabileceğini düşündü, bu saat Mösyö Gavril’in kahvaltı saatiydi. Merdivenlerin arkasındaki kapıyı açtı, aşağıdan sesler geliyordu.

Mutfağın kapısına geldiğinde önce mutfağın bir köşesinde sessizce duran Anya’yı gördü, Mösyö Gavril masada oturmuş sütle ekmeğini yiyordu, kuzinenin yanında ise iriyarı bir adam durmuş, gülerek Anya’ya bakıyordu, adamın Anya’ya bakışı ve böbürlenme dolu sesi aynı anda zihninin içinde patladı.

— Bab-ı Ali baskını müthiş oldu, diyordu adam, her şeyi on beş dakikada hallettik...

O iriyarı adamın Kara Kemal Bey’in adamlarından olduğunu, her ay kumarhaneye uğrayıp Mösyö Gavril’den esnaf dernekleri için para aldığını, o sabah da hem para alıp hem de Talat Bey’in polisin elinden kurtardığı Şevket Paşa’nın müstakbel katillerini, onların kim olduğunu söylemeden “bir iki arkadaş bir süreliğine misafir edebilir misiniz” diyerek saklayıp saklamayacağını öğrenmeye geldiğini bilmiyordu.

Adamın Anya'ya gülerek bakmasıyla, Bab-ı Ali baskınıyla övünmesinden hangisinin kendisini daha fazla öfkeliendirdiğini o anda Nizam da kestirememişti.

Nizam'ın geldiğini önce Anya gördü ve Nizam'ın nasıl baktığını fark edip telaşlanarak öne doğru bir adım atmaya çalıştı ama nedense kımıldayamadı, sonra Mösyö Gavril gördü Nizam'ı.

Anya'ya gülmekte olan iriyarı adam içeri birinin girdiğini ancak Nizam'ın sesini duyduğunda anladı.

— Siz Bab-ı Ali baskınına mı katıldınız?

Nizam'ın zihnindeki bütün ışıklar sönüyordu, sadece adamın yüzü vardı gözünün önünde, taze tıraş olmuş, hafifçe kızarmış tenini, bıyıklarını, gülmek için aralanmış dudaklarını, gözlerindeki böbürlenmeyi, Anya'yı etkileme isteğini görüyordu.

Mösyö Gavril, Nizam'ın bakışlarından ne olacağını anlamıştı, “Nizam Bey” diye bağırması, adamın “evet” cevabına karıştı.

Nizam neredeyse uçarak atıldı adamın üstüne, bütün gücüyle yüzüne bir yumruk vurdu ama adam çok iriyarıydı, bir yumrukla yıkılacak biri değildi, şöyle bir sallandı ama aynı anda Nizam'a sarılmayı başardı.

Birlikte yere yuvarlandılar.

Nizam bütün gücüyle adama vuruyordu, yüzünün kanları içinde kaldığını görüyor ama öfkesi dinmiyordu, o sırada adamın elini beline götürdüğünü, bir şey çıkarmaya çalıştığını hayal meyal fark edebildi, adamın elini tutmaya çalışırken adam tabancasını çıkarmıştı, silah sesi mutfağın taş duvarlarında sağır edici bir sesle yankılandı ama kurşun Nizam'ın yüzünün yanından geçmiş ona dokunmamıştı, Nizam adamın tabancalı elini yere bastırmaya uğraşıyor, adam da onu üstünden atmaya çabalıyordu.

O sırada bütün ağırlıklarıyla, homurtular çıkararak güröl güröl yanan sobaya çarptılar, soba büyük bir gürültüyle devrildi, alev alev yanarak etrafa saçılan odunların sıcaklığını hissetti Nizam, yerlerde yuvarlanan odunlardan yükselen alev çatlamalarının seslerini duydu, gözünün kenarıyla odunlardan fışkıran kıvılcımların havai fişekler gibi mutfığa yayıldığını gördü. Bir anda her yer alevli odunlarla ve havada uçuşan kızıl kıvılcımlarla dolmuştu. Ayakkabısının tabanlarından kösele kokusu geliyordu.

Ateş, her yanı kuru bezlerle, tahta dolaplarla, çam ağacından raflarla, soğan ve sarımsak hevenkleriyle dolu mutfakta çok hızlı yayıldı, onları ayırmaya çabalayan Mösyö Gavril, onları bırakmış ateşi söndürmeye çalışıyordu ama o kısacık zamanda alevler perdelerle ahşap duvarlara sıçramıştı bile.

Alevlerin ortasında boğuşurlarken Nizam, Mösyö Gavril'e "Anya'yı çıkar buradan" diye bağırdı, "çıkın buradan, kaçın."

Nizam'ın bir anlık dalgınlığından yararlanan adam elini kurtarıp bir kere daha ateş etmişti, bu sefer kurşun Nizam'ın omzunu sıyırmıştı. Nizam yeniden adamın üstüne kapanıp onu bastırmaya çalıştı. Bir yandan da "git Anya" diye bağıırıyordu, "çık buradan."

Anya, Nizam içeri girdiğinden beri kımıldayamadan ona bakıyordu, Mösyö Gavril onu bileğinden tutmuş, mutfaktan çıkarmaya çalışıyordu, o sırada bahçeye açılan mutfak kapısının pervazı da perdeleriyle birlikte tutuştu.

Mösyö Gavril, Anya'yı bileğinden tutup zorla çekerek merdivenlere sürüklemeyi başarmıştı, onların kurtulduğunu gözünün ucuyla gören Nizam şimdi bütün dikkatini adama vermiş, her şeyi unutmuş, sadece onu görmeye

başlamıştı, adam bir kere daha ateş etti, Nizam omzunda bir yanma hissetti ama aldırmadı, ateşlerin içinde yuvarlanıyorlardı, binadan tahta çıtırtıları, devrilen eşyaların, yıkılan direklerin sesi geliyordu. Ateş her yanı sarmış, ahşap köşk, kapısının önündeki meşaleler gibi tutuşmuştu.

Boğuşurlarken Nizam yanlarına yuvarlanan bir kavanozu gördü, elinin yanmasına aldırmadan kızgın camı avuçladı, kaldırıp adamın kafasına vurdu, adam sarsıldı, Nizam bir daha vurunca adam hareketsiz kaldı.

Nizam silkinerek adamın kendisini saran kollarından kurtuldu, hızla taş merdivenleri tırmandı, yukarı vardığında holün alevlerle dolduğunu gördü, ceketini başına çekerek alevlerin arasından koşarak geçti, kalın tahta kanatları gürültülerle yanan kapıdan kendini dışarı attı, serin havayı derin derin içine çekti.

Mösyö Gavril biraz ileride, dizlerinin üstüne çökmüş, yanan köşke bakıyordu.

— Anya nerede, dedi.

— Birlikte dışarı çıktık ama yeniden içeri girdi, dedi, tutmaya çalıştım ama beni aniden itip gitmeyi başardı.

Mösyö Gavril'in ağladığını fark etti Nizam ama aldırmadı.

Dehşetle dönüp köşke baktı, büyük çatırtılarla yanıyordu, parlak gökyüzüne dumanlar ve alevler yükseliyor, etrafa kıvılcımlar dağılıyor, yıkılan duvarların, patlayarak kırılan camların sesleri duyuluyordu.

Nizam'ın ne yapacağını anlayan Mösyö Gavril,

— Yapma, dedi, çıkamazsın bir daha, Anya'ya bir yardımın olmaz artık...

Adamın ne dediğini duymadı bile Nizam.

Tek bir şey istiyordu o anda, Anya'yı görmek, onun yüzüne bakmak.

Ceketini yeniden başına çekip koşarak alevler içindeki kapıdan köşke girdi, her yandan ateşler saldırıyordu üstüne, duman genzine doluyordu.

— Anya, diye bağırdı, Anya...

O gürültülerin arasında iniltiye benzer bir ses duydu, oraya doğru döndü, mutfak merdivenlerinin girişinin yanında Anya yerde yatıyordu.

Nizam hayatında hiç o kadar büyük bir sevinç hissetmemişti. Anya'nın yanına gitti.

— Kalk, dedi, çıkalım hemen, birazdan çökecek bina...

Anya onun yüzüne baktı, onu gördüğü için sevindiği gülümsemesinden anlaşıyordu, sakın, nerdeyse mutlu bir hali vardı, bir korku sezilmiyordu.

— Bileğimi ya burktum, ya kırdım seni bulmak için içeri koşarken... Sen git... Beni taşıyamazsın, ikimiz çıkamayız.

— Seni bırakayım yani, delisin sen...

Nizam Anya'yı kucağına aldı, kapıya döndüğü sırada, kapı alevler içinde çöktü.

— Arkadaki pencereden çıkarız, dedi Nizam.

Piyanonun olduğu salona girdi kucağında Anya'yla birlikte, pencere pervazları duvarlarla birlikte yanıyordu, her yan kıpkızıl gözükiyordu, Nizam geri dönmek istedi ama biraz önce girdiği kapının pervazları da alevlerle çöküp, ateşten bir barikata benzemişti.

Ateşin ortasındaydılar.

Piyanonun yanına taşdı Anya'yı, ateşten koruyabilecekmiş gibi ceketini çıkartıp, onun omuzlarına sardı. Piyoano hâlâ sağladı, kızıl alev dilimlerinin arasında, o alevlerin ışığını yansıtarak simsiyah duruyordu.

Piyanonun altına girdiler.

— Piyoano bizi korur, dedi Nizam.

Yan yana oturdular, Anya sanki bir parkta, çimenlerin üstünde oturuyorlarmış gibi sakindi, hatta memnun bir hali bile vardı.

Nizam'ın göğsüne yaslandı. Nizam'ın yüzünü tutup kendisine çevirdi, ona baktı, gülümsedi.

— Benim adım Anya, dedi gülümseyerek. Ben...

Nizam sözün gerisini gürültüden duyamadı, salonun tavanı büyük bir çatırtıyla çökmüştü.

*Osman, ölülerinin hikâyelerini
dinlemeye bu kitapta başladı...*

AHMET ALTAN

**KILIÇ
YARASI
GİBİ**

ROMAN

§

*Ölüler Osman'la konuşmaya
bu kitapta devam ettiler...*

AHMET ALTAN

isyan
günlerinde
aşk

ROMAN

§

Araba kumarhanenin önünde durdu, Nizam aceleyle indi arabadan, koşar adımlarla kumarhaneye girdi, piyano sesi yoktu, köşk sessizdi, yandaki salona yürüdü, piyanonun kapağı kapatılmıştı, gözleriyle salonu taradı, Anya pencerenin yanındaydı, sigara içiyordu.

Nizam'ın kendisine doğru yürüdüğünü gördüğünde, yüzünde ilk kez bir şaşkınlık izi gördü Nizam.

Gidip kadının karşısında durdu:

- Adınız ne?

- Neden soruyorsunuz?

- Çünkü kimse yokken, sabahın aydınlığında ikimiz burada yalnızken adınızı söyleyip söylemeyeceğinizi merak ediyorum.

- Bunun için mi geldiniz?

- Evet Anya, bunun için geldim.

- Adımı öğrenmişsiniz.

- Öğrendim... Ama sizin de bana adınızı söyleyip söylemeyeceğinizi merak ediyorum... Adınız ne Anya?

Anya, Nizam'ın yüzüne, gözlerine baktı ve orada daha önce hiç kimsenin görmediğini, göremediğini, bir deliliğin kendini yakarak yok edişinin parlayışını gördü. Bundan korkmadı, bir başkası korkabilirdi ama o bundan korkmadı, aksine ilk kez bakışlarındaki boşlukta neşeye benzer bir pırıltı belirdi.

- Delisiniz.

- Evet Anya... Adınız ne?

Anya, sigarasından bir nefes çekti, tavana doğru üfledi, bakışlarını Nizam'a çevirdi, uzun uzun baktı, yavaşça, neredeyse şefkatle konuştu.

-Adım Anya...

EVEREST

www.everestyayinlari.com

f/everestyayinlari

t/everestkitap

24 TL

